Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.

+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.

+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.

+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

B
333
V

Digitized by Google

B
333
V 1

Digitized by Google

B 333 (I)

Digitized by Google

Digitized by Google

TV
SCEPTRA DEVMQZ.
CONCILIAS

LIBERTAS
LIBERTAS

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS

De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi: Nempe

DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD
ILLVSTRISSIMVM
SENATVM
BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs

EX FACE VERITAS

Bononiæ apud Io: Baptistam Bellagambam. 1606.

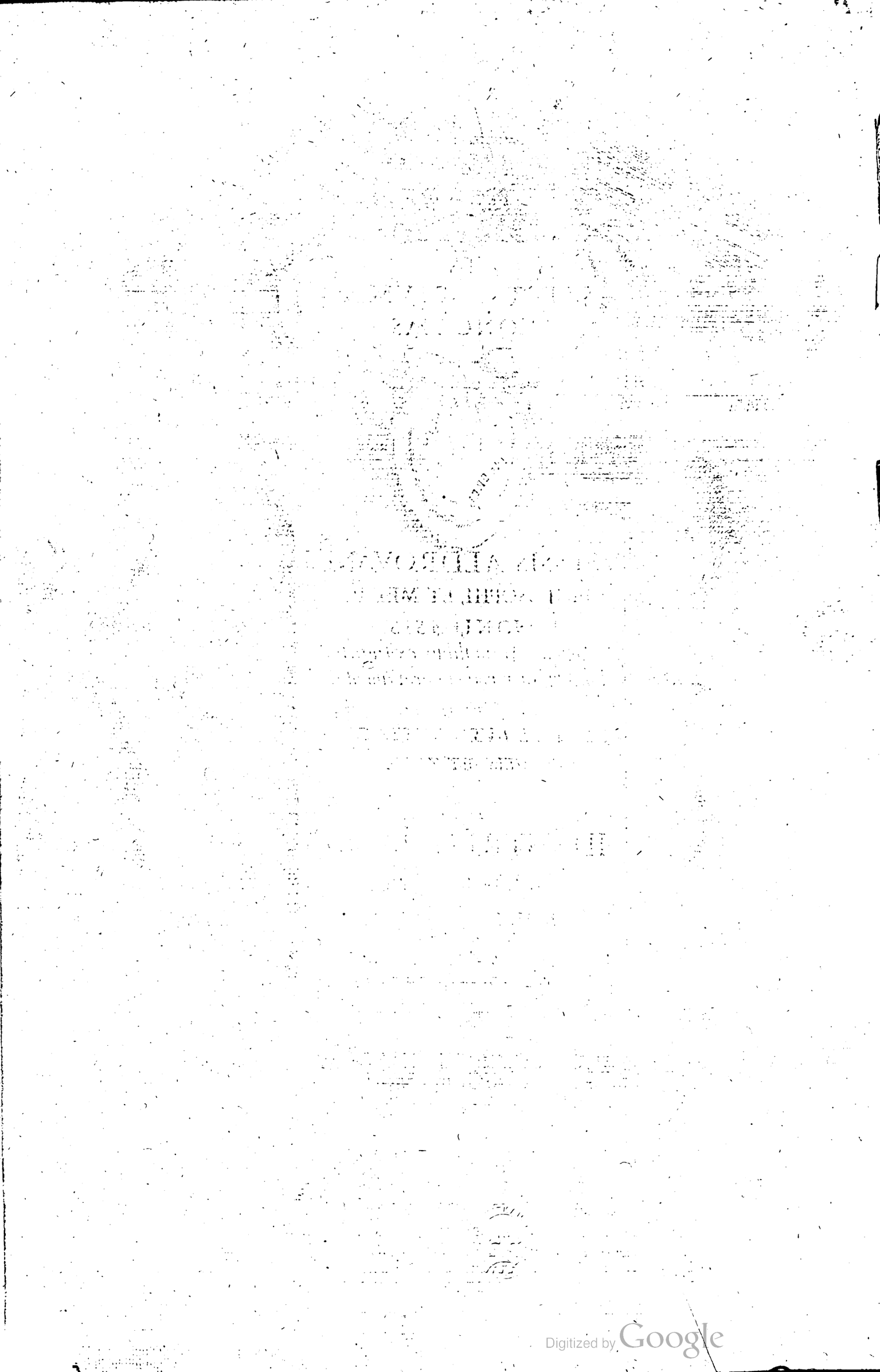

ILLVSTRISSIMIS, AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

NIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philosophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò necessaria, adeò iucunda semper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipsius studium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum est enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic scientiæ vehementer fuisse addictos: ac possem equidem non homines ex vulgo, sed inter suos magni vtiq; nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & sanè vita humana vix consistere posse videtur sine ea præsertim parte, quæ propiùs medicinam respicit: Idq; adeò apud omnes in confesso est, vt inanem omninò laborem sumptura sim, si pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, persuadere coner: hoc vestrum toto orbe terrarum nobilissimum atque antiquissimum Gymnasium me vera loqui facilè testabitur; in quo tot viri omni literarum genere præstantissimi, & in philosophiæ, ac medicinæ studijs versati reperiuntur, qui quoddam quasi seminarium omnis eruditionis, ac scientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs sumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad se alliceret, atq; inuitaret, nisi literarum studia magnifacienda esse existimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non solùm in hac vestra Vrbe, atq; vniuersa Italia cunctis perspectissimum est, & exploratissimum; sed apud exteras quoq; nationes summis atq; his quidem verissimis laudibus cum maxima vestri nominis commendatione assiduè celebratur. tantum dicam inter eos summos viros, qui philosophiæ, reliquarumq; bonarum literarum studijs inclaruerunt, Vlyssem Aldrouandum, Ciuem vestrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuisse, de cuius probitate, atq; eruditione plura fortasse dicerem, nisi is apprimè esset cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam suis scriptionibus famam ingentem comparasset. Is adeò literarum studijs vsq; ab ineunte ætate incensus fuit, vt nullis laboribus, nullis sumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conspexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegastis, imò verò liberalitate vestra effecistis, vt multò alacriùs ad ea

studia

ſtudia incumberet,in quæ natura valde propendebat. Itaque veſtra ope,& auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot ſtirpes, tot animalia, tot meteora, tot foſſilia, quot vix ipſa natura cognita habet, tot ac tam artificioſas picturas, tot ſculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot ſcripta, tot monumenta, quot in ipſius bibliotheca reperiuntur; Quę omnia deinde veſtra eſſe voluit,quòd ita optimè conſeruanda iri certò cognoſceret, præuideret, & à multis grauiſsimis, ac magni iudicij viris ità fore didiciſſet,Omnia enim niſi ritè conſeruentur,pereũt,omnia temporis iniurijs,vt de tineis,blattis,carieq́; nihil dicam,obnoxia, omnia conſumit inuidioſa vetuſtas. Periere Principis philoſophorum Ariſtot, Socratis, Platonis, Theophraſti, plurimorumq́; aliorum doctiſsimorum virorum præſtantiſsimæ, atq; vtiliſsimæ lucubrationes, peribuntq́; deinceps aliæ, niſi Principum fauore,ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus,non tantùm quòd in publicum vſum conſeruari ea cuperet,ſed etiam quia veſtra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim,cùm vires eius tot impenſis,ac ſumptibus planè eſſent impares, illum præ cæteris ciuibus omni ſemper fauore,honoribus atque ſuppetijs pro veſtra ſingulari beneuolentia fouiſtis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit,debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem ſuam ſub vmbra Muſarum, imò ſub vmbra alarum veſtrarum ab ipſis (vt ſic dicam) incunabulis,ſummis cum laboribus tranſegerit, ſolos quoq; literarum, & laborum ſuorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortaſsis ille,quòd ea patriæ ſuæ defenſoribus, protectoribuſq́; commiſerit;magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia poſteris communia eſtis facturi. Eſtq́; ſanè ingẽs,& generoſus vtriuſq;, veſter,inquam,atq; illius animus, ſed veſter,vt rerum capax maximarum,ſic & in humanitate ampliſsimus, & in amplitudine humaniſsimus:atq; omnia ita in vobis heroica efflореſcunt,tripliciq́; funiculo,quod difficillimè rumpitur,prudentia ſcilicet,probitate, ac vnanimitate vſque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor,vos ſolos hiſce floſculis perornaſſe videatur. Quid enim in vobis non eſt decorum?quid non ſumma admiratione dignum?quid non ab alijs imitandum? Singula profectò ſufficerent quemuis alium honeſtare, quæ in vobis omnia ſunt conſerta. Et reuera beata eſt Reſpublica veſtra, felices Ciues veſtri, quorum gratia in vobis tantùm ſagaciſsima rerum parens natura poſuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem ſatis feliciter mecum actum intelligam, ſi veſtris auſpicijs præſens opus, alijq́; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Veſter enim viuificus ſplendor,ea omnia,maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus cauſis demonſtraſtis. Hoc ergo quicquid muneris eſt, VIRI AMPLISSIMI, religionis,atq; obſeruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè ſuſcipite, atque ita ſuſcipite, vt gratum id vobis eſſe cognoſcam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubiò maximis, maximo etiam munere donare debuiſſe: donaſſe tamen minimo, quippe quæ minima præſtare, imò verò nulla, nata ſim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, ſi cum maxima illa deuotione, qua vos maximè proſequor, conferatur. Precor itaq́; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam ſumma hac ſæculi

calamitate

Digitized by Google

calamitate ſuſtinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuuetis, & vt pulchritudine veſtra videri pulchriores poſſint, veſtræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt ſunt hodie plurimi) peſtilens virus, & vires, & robur accipiant, & veſtra deniq; prudentia, & virtutum circulis abſolutis, ſeſe ab interitu vindicent, æternitatiſq; ſpeciem conſequantur: quorum tantorũ beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò veſtro patrocinio pluribus commendarem, niſi mihi quotidie promiſſa veſtræ beneuolentiæ fides inconcuſſa, vobis viciſsim pro me res ipſa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in veſtram clientelam aſcribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimoſexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictiſſima.

Franciſca Aldrouand.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiſcop. Reuiſor.

Ego Frater Aloyſius Feſta Vrceanus, Magiſter Sacræ Theologiæ, Ordinis Prædicatorum, Vicarius Sanctiſsimæ Inquiſitionis Bononiæ, perlegi hoc Opus præclarum, cuius Titulus eſt Vlyſſis Aldrouandi Philoſophi, & Medici Bonon. de Animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilq; inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt poſſit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita eſt Frater Aloyſius qui ſupra.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS.

CRVSTACEIS.

TESTACEIS.

ZOOPHYTIS.

Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

ANIMALIVM exanguium quatuor genera constituit [a] Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à [b] Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores scripsere & obseruauimus nos ipsi, proprio etiã libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, sanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu atq; vtilitate, (ità enim conchylia & crustata præcederent,) sed à corporis partibus dimetimur.

[a] *Hist. 1. c. 4. & 8. & lib. 4. cap. 1.*

[b] *Li. 9. c. 28.*

metimur, quarum ſanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſophorum princeps & communis præceptor Ariſtoteles hunc ordinem ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his [e] eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm quæ Mollia appellauimus, hoc eſt quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quę ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, non colliſilis: quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris. E

[e] *Hiſtor. 4. cap. 1.*

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM.

MOLLE dicitur omne quod eſt tenerum tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durũ eſt. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellãt ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐντὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ σφαιρὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperiùs quoque à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotile vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim dixiſſet [a] Philoſophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidã volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα γοῦν γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόδερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔξωθεν διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nõ poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter ſuam mollitiem: ſed ſic potiùs, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Athenæus etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis manifeſtauit [b] Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam, neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante [c] Athenæo Mollia ſunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἑλεδώνη, τευθὶς, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo [d] Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines. [e] Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis ani-

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.

Gazæ & Rondeletij error.

[a] *1. De gen. cap. 10.*

Μαλάκια.

[b] *Lib. 3. de alimen. facul.*

Quot ſint Mollia.

[c] *Lib. 7.*

[d] *Hiſtor. 5. cap. 6.*

[e] *Lib. 9. ca. 28.*

Zoophyta quæ.

G

H

Digitized by Google

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

MOLLIA ossibus & visceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet [a] Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretum habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota, carnosa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest. Sed loco ossium habent quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod sepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quæ quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zographus quibus cirrhus cum aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nõ videatur, nisi quis fortè à verbo κεῖρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirrum vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κιρρὸς quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zographus rectè putat κῦτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sæpius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet. Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde [b] Plinius de Mollibus loquens sumnatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os est & in hoc bini dentes. Vt ex hisce [c] Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἀπάντων ἐν μέσῳ τῶν πόδων τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba, Athenæus sic tranfcripsit. Τῶν σηπιάν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ἐν τοῖς ὑπὸ κέφαλῃ δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet & inferiorem dentes videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad lanilandam & retinendam prædam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud [d] Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore posterioreue eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Ossibus & Visceribus carere.

[a] 2. *de par. cap.* 8.

Sepium quid, & gladiolus.

Exteriores partes.

Cirri vt scribendum, & vnde dicantur.

κύτος.

Caput.

[b] *Lib.* 9. c. 28.

[c] 4. *de par. ani. cap.* 5.

Pedes.

Rostrum.

Lingua carent.

[d] *De part.* 4. *cap.* 5.

Oculi.

Pedes cur in parte priore.

Digitized by Google

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſitum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque in oſtium excrementi, qua d. hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq; locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt, vt priora poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam inſectisq; ordo interiorũ eodem modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At verò Mollia & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in teſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alterius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur. Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quanquam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt & contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingulis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus carunculas cæteraq; cedentia trahant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; promuſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides aut acetabula ſiue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera neceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam modò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt [c] Ariſtoteles & [f] Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tribuere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè apertiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſſe cerebro oſtendit. Et rurſus [g] alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Quibus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab [h] Ariſtotele dicitur αὐλὸς, modò μυκτὴρ, Gaza narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium mentionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legitur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ariſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in codice Græco Ariſtotelis legiſſe, cùm inquit: Crine vno fœminæ naribus adnexo. Aelianus etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας id eſt nares appellare videtur. quapropter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum, cauſam cur eam habeant, dat [i] Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capacitatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cute carere videntur. Quod [k] Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) comprobat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hippopotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ, & Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt ſquatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In corpore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere conſpici ſolent: ὀφλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in Cancris & alijs Cruſtatis. Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum datum: Sic enim [l] Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent,

& ob

Pedes quot omnib.

Fiſtula.

[g] *Hiſtor. 4. cap. 1.*

[f] *Lib. 9. c. 12*

[h] *De gener. animal. 1. c. 15.*

Pinnulæ.

[i] *De par. ani. 4. c. 10.*

Alueus.

Cutis.

[k] *Lib. 9. c. 12.*

Capillamẽta & eorum vſus.

Cerebrum.

[l] *1. Hiſtor. cap. 16.*

Digitized by Google

A & ob eam rem ſanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine ſpeciali vocantur.
„ Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ ſangui-
„ nem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt Polypi. Id ta-
„ men minimè cerebrum cenſendum erit, ſed quid proportione reſpondens cerebro, à quo
„ ſentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd
„ [m] Ariſtoteles, cùm ſentiendi vim à corde, non à cerebro proficiſci putet, partē in Mollibus
„ μύτη dictam principatum ſentiendi obtinere dicat, ac ſi hæc eſſet ἀνάλογος cordi; ſic enim
„ ſcribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui ſentien-
„ di principatus in ſanguineo genere mandatus eſt: hoc enim in omnibus animalibus ineſſe
„ neceſſe eſt. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem
„ pertendit, admota prius tergo (ſic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς-
„ τὰ νῶτα μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam corpulen-
„ tamq; partem eam eſſe ſubdit, tendereq; per eam mediam ſtomachum ſiue gulam. Nam,
„ inquit, ſi inter eam & tergum poſitus eſſet, diſtendi æquè non poſſet cibo ingrediente, pro-
„ pter dorſi duritiam. Inteſtinum à mute natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramentum in-
B teſtino annexuit, vt quamplurimum diſtaret ab aditu, & pars ſordida à nobili & principe
„ procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari & ſitus ipſe oſtendit, cùm idem ſit &
„ dulcedo humoris, tanquam concocta & ſanguinea quædam. Et [n] alio rurſus in loco, Mol-
„ lium nullis ineſſe viſcera ſcribit, ſed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum
quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alij vt Athenæus & Dio-
ſcorides τὸ μέλαν. Hoc ſcribit [o] Plinius pro ſanguine ijs ineſſe, de Sepia mare ac fœmina
ſic loquens: Ambo autem vbi ſenſêre ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſangui-
ne his eſt, infuſcata aqua abſcunduntur. Rondeletius bili potiùs reſpondere putat. Natu-
ra enim, inquit, vel quòd pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter
ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt venæ pro-
portione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare
ſatiùs eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica repo-
nitur, quòque natura imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abu-
titur. Nam quoties metu perterrentur, hoc ātro humore aquam infuſcant, ſibiq; nigrorem
ſeptum proponunt & turbulentiam quaſi, quo ſe abſcondant. Quocirca excrementum eſ-
C ſe cenſet quoque ante Rondeletium [p] Ariſtoteles, & non aliter quàm in auibus ſedimen-
tum album in terreo earum excremento innaſci. Non enim ſecus quàm aues veſica ca-
rent hæc Mollia, quantumq; terrenum maximè ſit, in atramentum ſecernitur. Tunica au-
tem id continetur membranea (quam μήχωνα appellauit Ariſtoteles, Gaza papauer vertit)
exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fiſtula vocatur, quæ in
ſupinis poſita eſt. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philoſophus, de quibus
„ ſic ſcriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit anguſta, quam ſequitur guttur
„ (πρόλοβος, ingluuies) ampliuſculum neque (non) abſimile auibus: cui iungitur venter tan-
„ quam omaſum (abomaſum VVottonus ἤνυστρον) facie clauiculæ buccinorum. Inteſtinum
ab eo tenue, partem repens ſuperiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quàm gula eſt.
& paulò poſt dat rationem, cur haſce partes habeant, nimirum ingluuiem & abomaſum.
„ Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de cauſa, qua aues. Neque enim eorum
„ vllum poteſt commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loligi-
„ niq; tum maiori tum minori partes duræ ac ſolidæ intus per corporis prona continentur,
quas non eodem appellant nomine: Sed quod inſertum Sepijs eſt, ſepium vocant, quod
D Loliginibus ξίφος, id eſt gladiolum, vti poſtea planiùs explicabitur.

[m] 4. de par. cap. 5.

Mutis.

[n] Hiſtor. 4. cap. 1.

[o] Lib. 9. cap. 29.

[p] De par. 4. cap. 5.

Partes duras, ac ſolidas intus contineri.

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hoſce Molles piſces ſcribit [a] Ariſtoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt piſces propriè dictos. Vnde veriſimile eſt, ſenſibus externis, vt viſu, olfactu, ac guſtu valere. Viſum quoque eis ineſſe manifeſtum faciunt oculi, quos magnos eſſe ſuprà ex Philoſopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi ſcripſerit. Olfactu admodum ac guſtu valere ex his [b] eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore eſcarum alliciuntur: & Polypi ità adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed trun-cari potius patiantur. At verò pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius

Somnus.

[a] Hiſtor. 4. cap. 14.

[b] Hiſt. 4. c. 8

Digitized by Google

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio. interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

[a] ARISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quo que vtrunque ineſſe tradit: [b] Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fœminæ à maribus [c] eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

[a] 1. de gen. cap. 1.
[b] 1. de gen. cap. 3.
[c] Hiſtor. 4. cap. 1.

LOCVS. VICTVS.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco; etenim quędam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit [a] Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

Cur non ſint in Ponto,

[a] Lib. 9. Hiſtor. c. 28.

NATVRA. MORES.

MOLLIVM omne genus autore [a] Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intusq; duras habent oſſeasq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit [b] Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocẽ aut ſonum, idem autor eſt, G

Pauida eſſe.

Atramenti effuſio ob pauorem.

[a] Quæſt. natur.
[b] 4. de par. cap. 5.

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

PARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte [a] Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſępe mas coniunctus cum fœmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, [b] alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum, ſic enim coniũgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemem genitale per H

Quomodo coeant.

[a] 3. de gen. cap. 8.
[b] 1. de gen. cap. 15.

Digitized by Google

A per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, ſa-
„ ciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue
„ membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem
„ neceſſe eſt. Et paulo pòſt: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed ge-
„ nerationiſnè gratia, an alia cauſa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfe-
cta ſint foras excluſa, augentur more Vermium, vt idem [c] autor tradit: Sed vim vitalem à
maris aſperſo ſemine habere eſt neceſſe more piſcium, [d] eodem teſte. Fœminis, inquit,
„ huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares genere piſcium: redduntur q; oua
„ eorum glutino cohærentia, ad ſpeciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, gluti-
no eſſe coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non niſi
in Sepijs viſum eſſe ſcribit, [e] quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, perſequatur. Sed tamen
in reliquis eiuſdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem eſſe. Quæcun-
que autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula naſcuntur, vt in Piſcium hiſtoria
clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida,
quæ tempore arenida (Ψαθυρὰ) euadunt, veluti & illa quæ Cruſtata edunt.

Oua vt augeantur.

[c] *Hiſtor.* 5. *cap.* 17.
[d] 3. *de gen. cap.* 8.
[e] *Hiſtor.* 6. *cap.* 13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA eſui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta ſunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea ſunt, præſtant cùm ſunt grauida, vt prodit Athenæus. Et [a] Ariſtoteles diſputans probanſq; ſemen non eſſe in muliere, quòd habeant menſtrua, ſubiũgit: Generis etiam exanguis Mollia & cruſtata optima ſunt, cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent, nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc pro-
„ portionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Et iterum [b] alibi: Mollia
„ etiam præſtant, cùm grauida ſunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ ſunt carnis, vt ſcribũt
Aeginetæ, Galenus, Athenæus, cuius rei rationem his verbis [c] Cardanus reddere conatur.
„ Quæ igitur, inquit, Mollia ſunt, quoniam cute ſola teguntur, ideo duriſſimam carnem ſor-
„ tita ſunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuſcunque minimi piſcis iniuriæ ex-
C „ poſiti eſſent, ob id duriſſima ſunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòſt. Ergo, inquit,
„ quæ Mollia ſunt, adeo concoctu difficilia ſunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt
„ teſtatur [d] Galenus, craſſo glutinoſoq; ſucco conſtant, ſicuti cetacei piſces. [e] Alibi exiguum
etiam in ſe ſuccum falſum continere ſcribit, crudumq; ſuccum copioſè ſuppeditare, ſi ta-
men coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum fla-
tus inſuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora
quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipſorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Ariſtoteles partem
quandam in ijs nullius eſſe ſaporis, ac ſi reliqua ouorum eſui eſſent ac guſtui grata. Nam
„ ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione reſpondens ei, quod nigricat in
„ ouis Echinorũ, & parti creditum eſt ſuperiori, ex origine pendens, amarũ nec eſculentum:
„ & quanquam, inquit, in his id colore differat, inguſtabile tamen & eſui ineptum eſt.

[a] 1. *de gen. cap.* 19.
[b] *Hiſtor.* 8. *cap. vlt.*
[c] *in Aphor. Hipp. lib.* 2. 18.
[d] *Lib. de bo. & vti. ſuc.*
[e] 3. *de alim. fac.*

Oua non edantur.

DE POLYPO. Cap. II.

D

ORDINIS RATIO.

EX recẽtioribus, qui de Malachijs ſiue Mollibus vocatis animalibus ſcripſerunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium ſumpſere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præſtantiam & dignitatem, quâ longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortiſſimo quadrupedum leoni (ſi daretur occaſio) cederet. Hominem ſanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius eſt, ingentem hominum multitudinem ſolus ſuſtinere, adeo vt ægrè confici poſſit. Quod ſi Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præſtare poſſet. Vt iam aquilam omnium auium reginam & for-

Polypi fortitudo: Hominem interficit. Aquilam vincit.

Digitized by Google

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm róbur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profecto nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine. E

Ingenium vafrum.

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

APVD Hippocratem & [a] Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereque mollis eſt & rarò dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur: F

[a] *Lib. 6. de med. cap. 8.* Morbus narium dict⁹ Polypus, & vnde dict⁹.

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Polypus quid.

Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Cutiones.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα Ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

SYNONYMA, ETYMON.

Polypus vnde dict⁹.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide trāſtuliſſe cenſent hunc verſum.

Πουλύπου ὀργίλω ἴσχε πολυπλόκου.
Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους enim Atticè dicitur apud [a] Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπουω dixit Epicharmus Πωλύπουω διηζόμβυος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πώλυψ ex Diphylo apud Athenæum: ὁ πώλυψ, inquit, σωιεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. [b] Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πόυλοπος proparoxytono non poteſt: nō enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος, Πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Athenęus, H

[a] *Lib. 7.*

[b] *Odys. a.*

ſed

Digitized by Google

A sed scribendũ per ω ex Eustathio. Aristophanes τὸν πολυ'ποιν μοὶ ἔθηκεν. Et rursus: Πηγαὶ λιγρταὶ πουλυ'που πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολυ'ποδας πρωτίσατε. Itaq; pro diuersis dialectis hæc omnia erunt vsitata: Πολυ'πους, Πουλυ'πους, Πού'λυπος, Πώλυπος, Πολυ'πους, Πώλυ↓. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπο'δ'ων dixit, à recto πουλυπο'δης. Inuenio & apud Oppianum in casu recto Πουλυ'ποδος legi quorundam sententia. ego potiùs genetiui casus esse existimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc est cirros significat. Dicitur autem πολυ'πους à multitudine pedum teste Galeno. Etymum. Ποῦς enim apud Græcos pedem significat, quod in casu accusatiuo πο'δα facit. Animaduertendũ tamen est accusandi casum composita ab hoc diuersa habere, scilicet πολυ'ποων, ὀι'δυ'ποων, τρί'ποων, quod Eustathius ex Athenæo obseruauit. Ανό'σιος, id est exos pro Polypo accipitur, epitheton scilicet loco substantiui apud Hesiodum. Lacedemonij tamẽ Polypum substantiuè & simpliciter ἀνόσιον vocant, autoribus Elitarcho in glossis, & Proclo in Hesiodum. Onos idest asinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. [c] Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonensis, qui Kiranidem transtulit. Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter tran-
B slato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro Polypis apud Psellum leguuntur, diminutiuo nomine. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibusdam ibi ineptiùs Catapodi. Polpo Italis: sed Venetis Folpo, & Genuensibus Porpo, Hetruscis pesce Malattia. Hispanis Pulpo. Gallis vt Narbonensibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortmanis Bougre. Masilienfibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè scripsit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam insulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Prexe, vt à Iohanne Fauconeto Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia siue Mollia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypũ interpreteris ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuss, vel Polfisch, vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Cuttel quod est Sepia. Vel circumscriberetur, ein Balckfisch mit lange fussen, vnd einemkleinem leib, id est Malacium pedibus longis, alueo modico.

Ανό'σιος. Onos, siue Asinus marinus.

[c] *Lib.* 4. Pulpus. Multipes. Octapodia. Catapodi.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

C

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretiũ est, quantum à cæteris distent Mollibus, recensere; partiumq; vniuersalem quandam à veteribus sparsim memoratam descriptionem efformare, quam non dubitem primæ speciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teste [a] Aristotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd alueus ijs sit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerso alueus amplus;

[a] *Hist.* 4. c. 1. A Mollib⁹ quid differãt Polypi.

„ crura breuia. Et [b] alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non simili, vt Polypi, modo, constant:
„ quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi possint. Habent enim
„ Sepiæ & Lolligines pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores
„ reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura
D posteriora firmiora, validioraq; sunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim
„ onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs
„ sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his
„ pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis
„ Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex
„ corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de
„ pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non so-
„ lùm ad natandum vtiles sunt, sed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus
„ inutiles sunt. Et paulo pòst: Polypi, inquit, promuscide carent, quoniam pedes ad vsum
„ eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt,
„ hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui
„ medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus carunculas, cæteraq; cedentia trahant: quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior
„ tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admoueq;

[b] *De par.* 4. *cap* 9. Pedum cõstitutio, & vsus.

Digitized by Google

[c] *Hiſt. 4. capi. 1. de Par. 4. cap. 5.*

req: poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea vt [c] idem teſtatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lolliopartes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſenescentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, [d] ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiuſmodi habent; quòd eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Rurſus idem [e] Ariſtoteles Polypis & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figura, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum ſiue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac inteſtinum ventri annecti ſimplex, & vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore incipiens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex conſpici citat ex Ariſtotele [f] Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed ſubruſſum eſſe ſcribit: contineriq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè qui excrementum quod in veſica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia & teſtatis: cùm id excrementum θόλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Dalechampius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem autoribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex [g] Ariſtotile excerpſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id ineſſe, nec tacet cauſam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. [h] Alibi id denuò accreſcere poſtquam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὼ, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prædurum eſt, & quaſi inflatum teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & dentes in pedum medio ex eodem citat [i] Athenæus: item Polypo octo pedes eſſe, duos quidem ſupernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed [k] Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum, (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pedes habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſtoteles brachijs Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita; Polyporum, [l] inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza prò pedicplis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis ſocidicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. Πλακοῦντας, Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, inquit [m] Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantiũ oculos fallendo præſtringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cœlius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολυποδος πλακοῦντας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine, vt inquit

[d] *De Part. lib 2. c. 8.*

[e] *De Par. 4. cap. 5.*

[f] *Libro 7.*

[g] *De Par. 4. cap. 5.*

[h] *Hiſt. 9. cap. 37.*

[i] *Lib. 7.*

[k] *Hiſt. 4. cap. 1.*

[l] *Hiſt. 4. cap. 1.*

[m] *Lib. 13. cap. 32.*

Cerebrum.

Atramenti color.

Μήκων Polypi.

Atramẽtũ.

Caput.

Oculi.

Pedes.

Gillij lapſus.

Barba.

Brachia.

Acetabula quæ.

Cotyledones.

Digitized by Google

A vt inquit Eustathius. id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Byzantium ἴλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in suo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμούς hoc versu: ἴλιξ. Πλοχμοί. πλῆθμα.

Πλοχμοῖς δ' ἑλιωθὰς, πέσεν εἰς ἅλαδ' ὑσμορος. id est

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera.

Pedum autem seu brachiorum vsus est, ad capiendum & venandum cibos, eosdemq; ori admouendum, cùm careant promuscide. Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs vt pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus vtuntur. ijsdem quoque ad natandum vti, autor est Philosophus. [n] Paulus Iouius ijsdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad sugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæresc unt. sed grandibus minorem inesse tenacitatē tradunt autores. Πρῆθμα quibusdam dicitur cirrus apud Hesychium & Varrinum, quibusdā verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare & distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi inflatum; & in cibo quoq; inflat; nā ad caput vapores mouet & venerem stimulat. Μελίνη apud Hesychium & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zoographus, item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm premitur. Vnde [o] Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecilla ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; cauam reddit [p] Aristoteles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè aut vix conspici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribuere videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput & brachia gerit cauam, qua mare transmittit. quātum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit, camq; modo in dextrā partē transfert modo in sinistram, hac eadē fistula suum quoq; atramētum effundere solet. Et [q] Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt mare: camq; modo in dextrā partē, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tribuit [r] Iulius Scaliger: itemq; [s] Bellonius Psittaci rostrū. Nulla tegi cute [t] Plinius autor est: tamē Bellonius pedes seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnē albam [u] Galenus, & [x] Plutarchus cauernosam esse meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scribit [y] Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, quibus tamen nullus sensus deesse videtur: os corneum non absimile psittaci rostro, in quo & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera testes sunt veteres & in primis [z] Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plura sunt, est enim quod & conspectius & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: Testa ijs vt Pectunculis concaua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra anima extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam qui Conchlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurè certe & parum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad hucautem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinē habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam, alij ve-

[n] *De Pisc. Rom.*
Μελίνη.
Dorsum.
Collum.
[o] *Lib. 7.*
[p] *Histor. 4. cap. 9.*
Plinij error
Fistula.
[q] *Lib. 9. c. 29.*
Rostrum.
[r] *Exerc. 218*
[s] *Obser. 1. c. 74.*
[t] *Lib. 9. cap. 12.*
[u] *Lib. 3. de sympt. causis.*
[x] *Quæstio. nat. 19.*
[y] *De Var. rer. 7. 37.*
Genera.
[z] *Histor. 4. cap. 1.*
Bolitæna.
Ossole.
Nauta.
Pompilus.
Gaza notatus.
Aristoteles correctus.

Digitized by Google

alij verò ozolim. Inſuper alij duo in Cõchis, vnus vocatus à quibuſdam Nautilus, & Nauticus, à quibuſdam verò ouum Polypi. Eſt autem teſta eius, velut Pectunculis concaua & non innata; paſcitur autem hic ſæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & teſta exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma ſimiles Bolitænis. Et alius in teſta, velut Cochlea, qui non exit è teſta, ſed Cochleæ inſtar ſubeſt, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem ſuo loco ſectabimur. Sunt itaque apud Ariſtotelem quinque Polyporum genera, duo teſtis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeq; notum, ſecundum paruum, varium, non eſculentum, cuius generis nullus præter Ariſtotelem, quod ſciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocãt. Apud [a] Athenæum ex Ariſtotele & Speuſippo ſpecies Polyporum recenſentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Oſmylus. Et Ariſtoteles Mollia eſſe ſcribit Polypos, Oſmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum eſt in Ariſtotele, dum ait, Littorales maiores eſſe pelagijs, non noua Polyporum explicaſſe genera vti Saluiano [b] Plinius opinari videtur, hunc Ariſtotelis locum ſic tranſcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pelagij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed ſolum eiuſdem primi generis differentias quaſdam edocet; eius namque littorales Polypi maiores ſunt pelagijs. Atque huius ſententiæ Rondeletius fuiſſe videtur, cùm ſcribit: Polypum hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas eſſe diximus: alter enim littoralis eſt, alter pelagicus, vita ſolùm, ſpecie nullo modo diſſidentes. Apud Athenæum inuenio Ariſtotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum & Tripſichrotem, quaſi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ ſpecies, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ conchis præditæ ſunt, intelligit. Sunt qui in Ariſtotele legant τριψίχρως, quòd attritu colorem inducat. malo tamen ex Athenæo τριψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud [c] Athenæum Polypo ſimilem χελιδῶνα ait, hoc eſt Hirundinem, ac volucri hirundini ſimilem perquam volutare ſcribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem ſiue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præſertim cùm Ariſtoteles Hirundinem à piſcibus ſeparare videatur, maximè eam quæ ſublimis volat, & volatu ſtridorem emittit. Sunt qui exiſtiment Chelidonem Ariſtoteli & Plinio piſcem ſignificare, Athenæi verò Chelidonem alterius eſſe generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius ſcriptoris autoritate fretus credidit; nos inter piſces ponemus. [d] Cardanus monſtroſum quendam piſcem inter Polypos ponit: Alij, inquit piſces ſunt informes, velut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis, ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis oculis, ſub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij menſura latiore, quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ, corio craſſiore quàm digitus ſit: forſan è Polyporum genere eſt. Contra quæ verba ſic ſe [e] Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vaſtiſſimum, quod elephantis deſcriptum magnitudine, ais, eſſe forſan de genere Polyporum, manifeſtè leuitatem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſſignabas, ſuem potius faceres. Nam Polypo ſi neſcis, non vt ſuibus roſtrum, ſed vt Sepiæ cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis eſt. Tum ſi non fuiſſet, noſtra opera fuerit. Nam ſi palliatis Græculis licuit, coruos, ſerpentes, vrſas, easque, ſi dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam ſagato, voculam vnam è nobiliſſima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam deſignabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouiſſe Polypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piſcem fingas. Nam quod ſub ventre duo ſint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc Scaliger. Ego verò Polyporum ſummatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas ſpecies diuiditur, de quibus inter Teſtata dicemus: alterum ſine cõchis quod & alias tres ſub ſe ſpecies habet. Prima enim maxima & notiſſima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ ac Lolligini ſimilis, vt ſcribit [f] Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cõtinuus eſt, & duplex ordo: quę initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima, his omnibus mira vis ineſt, vnde Trebius Niger apud [g] Plinium, negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Polyporum quot genera apud Ariſt.

[a] *Lib. 7.*

[b] *Lib. 9. c. 29.*

τριψίχρως Polypus. Ariſtoteles correctus.

[c] *Lib. 7.*

[d] *De Subtil. lib 10.* Mõſtroſus piſcis.

[e] *Exercit. 218.*

[f] *De piſc. lib. 17. c. 7.*

[g] *Lib. 9. cap. 30.*

Digitized by Google

A aqua. Luctatur enim amplexu & sorbet acetabulis, ac numeroso fuctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se
„ resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam
„ octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quę in imo quidem maiora,
„ deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis &
„ contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in
„ medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima commi-
„ nuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cir-
„ ri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec
„ quidquam eorum, preter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in
„ Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamẽtis concauum,
„ eius nimirum alueo ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: Vti varios colores mutetur.
id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album,
mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagi-
B neus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse credideri m. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem ampliſſimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, *in quo eius* oua recluduntur: lucida quidem ea & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam. longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis. capite vario, coloribus præsertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm
C depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro rarione ætatis ac
„ loci, magnitudine variant: vt scribit [h] Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi [h] *Li. 13 ca. 6*
„ adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur.
Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Tre
„ bius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quinde-
„ cim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti
„ esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis siue caliculis vrnalibus
„ peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pepen-
dere pondo D C C. Hæc Plinius, quem [i] Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans [i] *Lib. 11*
de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, hor-
„ rendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphora-
„ rum quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia
„ adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollę amplitu-
D dinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingen-
„ tarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo repe
riri autor est. Non pretermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat [k] Olaus [k] *Lib. 21. cap. 21. in epitome.*
Magnus, tanquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura ac moribus con-
ueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus siue multipes animal est, fistulam in dor-
„ so habens, qua mare trasmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram trans-
„ fert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac dẽticulatas forcipes, omne quod
„ sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in
„ cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; piscículos ad ea ve-
„ natur: testas etiam & crustas cancrorum residuas ejicit. Mutatur color eius ex lapidis colo-
„ re, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor
„ pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus quod pedum magnitudine com-
„ pensatur: alioſque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

Polypus in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.

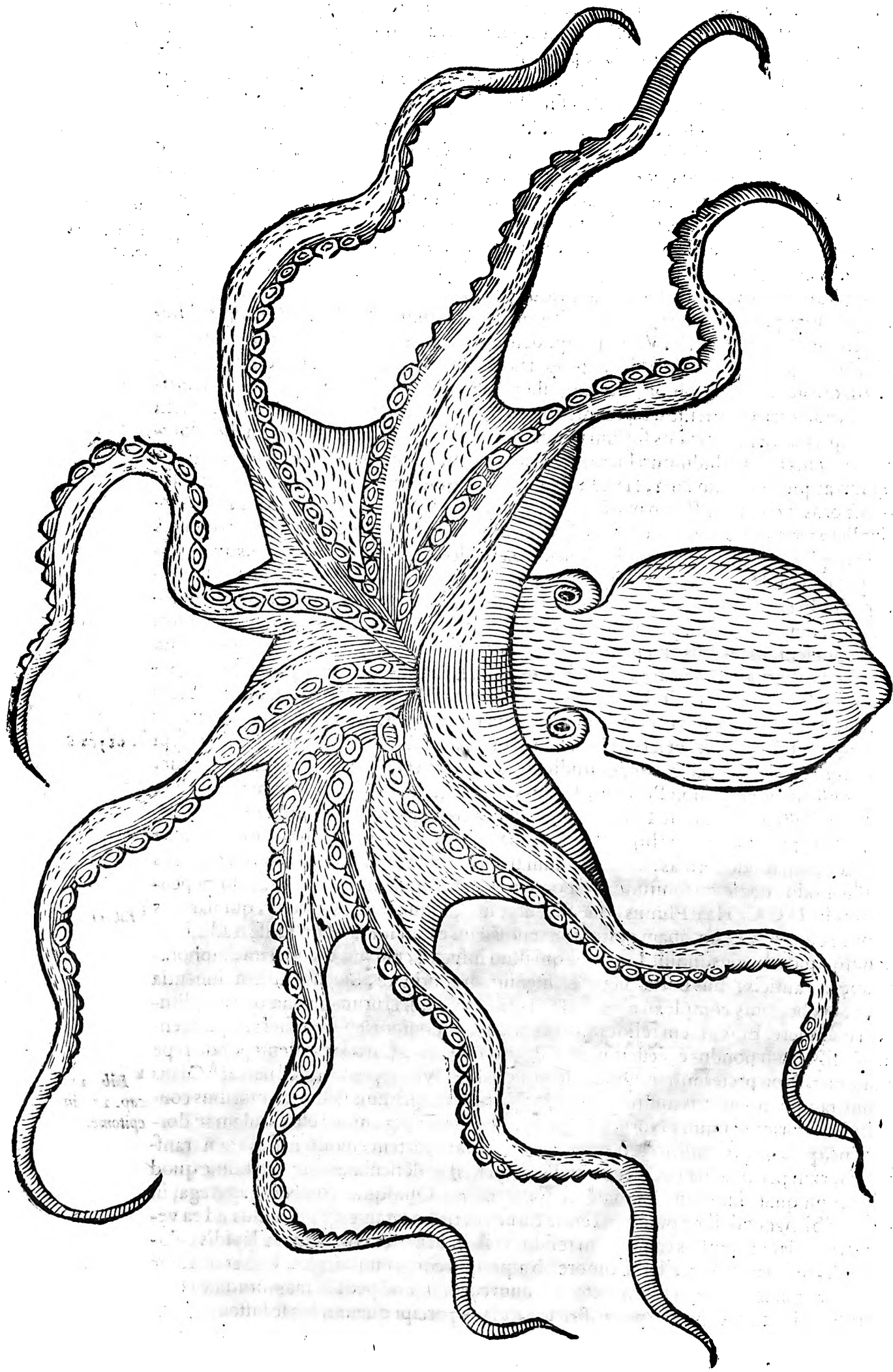

Digitized by Google

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

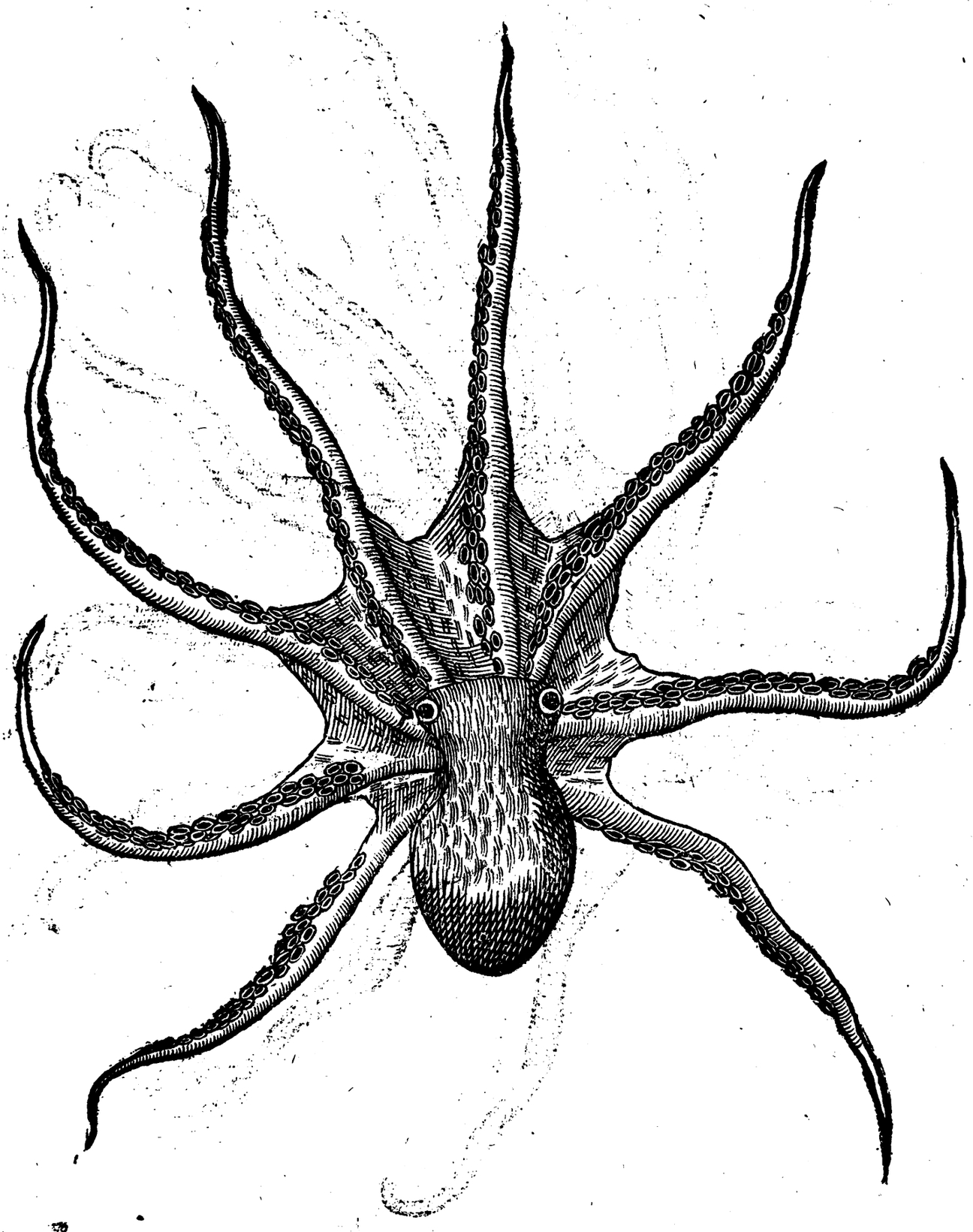

Digitized by Google

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo

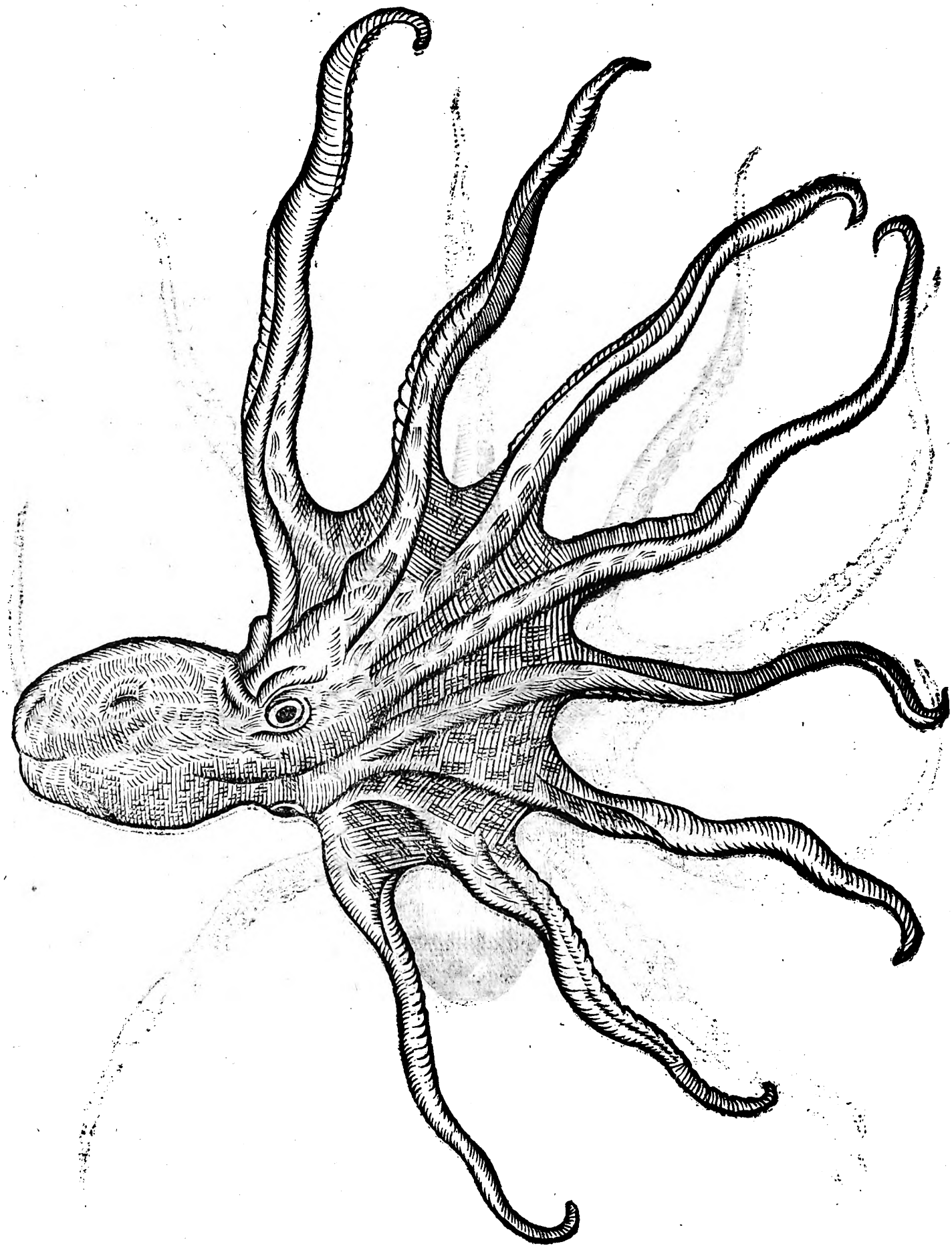

Digitized by Google

A uetur,& tuetur,tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum:supinusque adhæret saxis,vt vix amoueri possit,nisi re aliqua fętida admota.Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor,qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur,& maximè olearum,quas in littore prosequuntur,adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste [a] Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota,cuius odore protinus resilire dicuntur.Gustus quoq; membrum habent molle,carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci,quam simulatque piscator prope petram effuderit,statim fugiunt,petramque relinquunt. Odoratus. [a] *Hist. 4. cap. 8.* Gustus.

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item: [a] Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitęnæ,neque alia quædã genera gignuntur. Citat [b] Athenæus Theophrastum in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur [c] Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus. [a] *Hist. 9. c. 37.* [b] *Lib. 7.* [c] *Halieut. 1.*

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis,procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

C Sunt,qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens,& mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio,nec vada apprehendũt,vt scribit [d] Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus,vt ex Aristotele conijcere licet,quando inquit: Lolligo sola ex Mollibus gaudet alto,vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse,testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere [e] Stabo scribit.Et Archestratus apud [f] Athenæum inquit. Cur nõ sint in mari Euxino. [d] *Lib. 9. capit. 29.* [e] *Lib. 3.* [f] *Lib. 7.*

Πώλυποι ἔντι Θάσῳ καὶ Καρίᾳ οἷσιν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso,& Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit,numeroque multos.

D

VICTVS.

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur,vt quiduis obuium sine negotio,vt scribit [a] Aelianus, deuoret & conficiat.Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito.Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal,luctari complexu atque sorbere,& numeroso suctu detrahere,ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert [b] Aristoteles Conchularum carnem,horum autem Conchas cõplexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, ut scribit [c] Plinius.Omnia in domum comportat:dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur.Iulides non edit,vti canit † Oppianus,sed Carabos, quos quo astu [a] *Libro 1. var.lect. 1.* [b] *Hist. 8. capit. 2.* [c] *Libro 9. cap. 29.* † *c. 2. Halieut.*

Digitized by Google

Cancris victitant, & Paguris.

capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigrę integram horam cum Cancro decertaſſe. [d] Aelianus autor eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. [e] Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitũ. Et [f] alibi Polypos, inquit, & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſũmunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit [g] Athenęus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nunnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognoſci Polypos, oleæ amantiſiſimos eſſe, quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. [h] Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete,

[d] *De Animal. l. c. 32.*
[e] *Lib. 1. capit. 37. de Animal.*
[f] *Lib. 9. Animal. c. 45.* Olea delectantur.
[g] *Lib. 7.* Ficis veſci.
[h] *4. Alcuct.*

Palladÿs gaudet ramis fœlicis oliuæ
Polypus, & glaucis foliys (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq́; comas, frondesq́; virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes,
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq́; ſinus primum puerilia brachia iactat,
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq́; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladÿs ramis exempta cupido,
Expleuitq́; animum foliys, ſeu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem tam iam moriturus oliuam.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. [i] Aelianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An verò brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur,

[i] *Hiſt. var. 1. cap. 1.*

Digitized by Google

A tur, sumoperè apud scriptores antiquos controuersum inuenio. Athenæus peruetustos citat Poetas, qui id affirmasse videntur, vt Alceum, qui canit.

Εφ ω δ' ἐμαυτὸν ὥς Πολοπους: ideſt

Me ipsum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòst: In penuria inquit cibi aiunt seipsos comesse. Hoc scripsit Comicus Pherecrates in fabula cui titulus est Agrestes, his verbis:

Ει θρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακανάοις καὶ σροβήλοις ζῶ.

Οπόταν δ' ἤδη πεί νωσι σρόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολυπόδας

Νύκτωρ περὶ τρώγειν ἐντος (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agrestibus oluscutis & carduis viuere,
Quumq; vehementer esurirent, Polyporum instar,
Noctu digitos suos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore,

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλευτάνας
Ου περιβρωκὼς ἑαυτὸν ἐς ι φίλτατα. ideſt:
Polypus omnia hic habet integra brachia:
Seipsum is non circum arrosit o amicissima.

Sed & huius rei ante alios [k] Hesiodus non ignobilis poëta meminit. [k] *In Erg.*

Η' ματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόσιος οὖν πόδα τενδει,
Εντ' ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc est:
Tempore hyberno, quando exossis Polypus suum pedem arrodit,
Inque frigida domo & in habitaculis tristibus.

Oppianus [l] Vlos scribit in terra suos pedes lambere ac fugere, vt Polypos in mari his versibus, [l] *3. De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βενθεσσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
Πουλύποδες σκόλοι παρὰ κύμασι μητίσαντο:
Χείματος οἱ μεσάτου κρυερῷ πνεύοντος ἐνιπῇ
Κεύθονται πλαταμῶσιν ἐὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Αὖταο ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν ἐυτροφον ἀνθησειεν
Ακρέμονές σφισιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλθήσκουσι
Καὶ πάλιν ἐυπλόκαμοι δολιχὴν πλόου σι θαλάσσαν

Gabriel Bouuerius sic hosce transtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq; profusis
Intorti faciunt Polypi grassante rigore
Inque crepidinibus se condunt aquoris alti
Et satiant spiris rodentes dira palati.
At cum ver campis fragrantes reddit honores
Sponte repubescunt Polypi semesa flagella
Ac freta peruadunt ysdem fluctusq; sonantes.

Et rursus alibi, interprete Lippio;

Polypodes gelidanon verrunt aquora bruma,
Formidant rapidas vento impellente procellas,
Et curuis degunt antris, torpentq; veterno,
Absumuntque pedes longos vel non secus ac si
Carnes non pascant proprias, quæ sæpe renatæ
Exaturant dominos, Neptunus munera donat,
Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.

„ His etiam subscribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis pascitur (est enim edacissimus, ad fraudemq; & insidias callidissimus) tum verò sua ipse membra conficit. Nam si „ præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac ventre sic saturato, inopiam venationis leuat: „ deinde renascitur ei quod deest; hoc tanquam promptum prandium ad famem restinguen- „ dam comparante ipsi natura. Et [m] Plutarchus, Polypus, inquit, sub brumam seipsum vo- „ rans corrodensq; desidet. [m] *Lib. Virtũ animal &c.*

„ Εν ἀπύρῳ δίκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

„ Adeo vel piger vel stupidus, vel certè vētre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Hesiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id est, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Massarius, verisimile esse

Digitized by Google

le eſſe non poteſt, vt Polypis interdũ à ſeipſis,& interdum à Congris brachia prærodi con E
tingat, quando & Cercopitheeos deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi ro- „
dere videamus ? Nam [m] Ariſtoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum ſeip- „
ſum comeſſe falſum eſt; ſed aliqui ſua brachia corroſa habẽt à Congris. [n] Plutarchus quo- „
que falſum id eſſe ſcribit. Et [o] Athenæus, à Congris, inquit, perſequẽtibus, & infeſtis eius
ſic pedes laçerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos
exedi citat ex Ariſtotele. Præciſa brachia renaſci, vt lacertis caudã, autor eſt Plinius. Non
prætereundum Eledonem quibuſdã dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat. Sed
alij pleriq; de Polypo ſimpliciter, non de Eledona ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Grę-
ci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad [p] Plinium an-
notationibus.

[m] *Hiſt. 8. capit. 2.*
[n] *Lib. de ſaler. animal.*
[o] *Lib. 7.*
[p] *Lib. 9. capit. 29.*

GRESSVS. NATATIO.

Exitus in ſiccum.
[a] *Lib. 7.*
[b] *Lib. 9. capit. 29.*
[c] *Lib. 9. capit. 19.*
[d] *Exerc. 218*

NON deſunt, qui Polypum in terram deſcendere tradant. Ariſtoteles in F
primis, Mollium, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cęteris lõgiuſ „
cula, & gradiẽdi facultate prædita ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſpe „
riora, vitat leuia. Idem ex eo [a] Athenæus: In ſiccum, inquit, exire nonnun-
quam viſi ſunt, aſperis præcipuè locis: læues enim odere. Et [b] Plinius: ſo-
li, inquit, Mollium in ſiccum exeunt duntaxat (Ariſtoteles μάλιστα) aſpe- „
rum, lęuitatem odere. Idem [c] alibi. Exeunt in terram, & qui marini mures vocãtur, & Po- „
lypi, & Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophraſto tranſcripſit Plinius, nimirum ex eius
libro, qui de ijs, qui in ſicco verſantur, inſcribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc eſt de pi-
ſcibus. Polypo, inquit [d] Iulius Scaliger, pedes ſunt vix hac appellatione digni. ita enim
in ſolido ſub aquis ingreditur, vt humoris beneficio ſuſpenſus fluctuet. In ſicco ambula-
tio cùm pulſu, & tractu fiat, alterum ſolum eſt in Polypi motu; qui neque greſſio, neq;
reptio eſt, tractus ſcilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehenſum
tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe in eam partem, cui
adhæſerit. Natat teſte Ariſtotele, & pinnis, & pedibus: βαδίζει, inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων, G
(ſcilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ὥσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambien-
tem minimam, minimeque conſpicuam eſſe probaui ſuperiùs: Plinius tamen pinnas ei
prorſus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei pręſtent. [e] Oppianus.

[e] *Lib. Halieut. 1.*

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſparſi per membra flagellis.

Natat obliquus, inquit Ariſtoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomi- „
ne appellatum eſt. Atque ita efficitur, vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi „
ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud Polypis quamdiù viuunt, præ „
durum, & quaſi inflatum eſt. Quæ ſic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod „
prædurum eſt ſuflatione viuentibus. „

RESPIRATIO.

[a] *Libro de reſp.*
[b] *Lib. 7.*

POLIPODES piſces ſcribit autor libri de vtilitate reſpirationis Gale- H
no adſcripti, nutriri aëre externo influente perporos; nõ aliter quàm cæ-
tera exanguia, in quibus modicus eſt calor. [a] Ariſtoteles aquã per cauum
eos reſpuere ait, quod ſupra eam partẽ ſidit, quam nomine capitis proſe-
quimur. Theofraſtum laudat [b] Athenæus ſcribentem in libello de ijs,
quæ in ſicco degunt, reſpirationis gratia ſiue ad temperandũ calorem in-
ternũ omnibus viuentibus ὕμφυτον, aquã maris non admittere, οὐ δέχεσθαι τὸν θάλαττιον
Sanè liber hic Theofraſti, quamuis non extet integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius
ſententia hæc, quam paulò pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: eum
ſic vertit Iſaacus Caſaubonus. Illud, inquit, mirum, an poſſit vllũ animal partibus ijſdem „
inſtrumentalibus, modò aërem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortaſſe mi- „
rabile, ſi modò quidem aër ſit aptus, & congruens ad refrigerationem (aut quidquid eſt id „
quod reſpirationem confert) modò verò aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt. „
De Polypis minus mirum: quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum ſe in Ari- „
ſtotelis

Digitized by Google

A ſtotelis & Theophraſti philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophraſti tam abſurdè accepit, vt vbi inquit Athenęus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐξέρχεσθαι φησὶ τοὺς Πολυποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in ſicco verſantur, ſcriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt ſuis branchijs piſces: ſed dũ cibũ capiunt, obiter admittere: idemq; mox per fiſtulam, vt Cete reddere. Quæ ſanè ſententia ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſic ſcriptum reperio, Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ ſic tradit Plinius, Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare, Dalecham pij error.

CAPIENDI RATIO.

B FACILIS eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minimè cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut ſaxis quę in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantis manum apprehendunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuentaratio, cum captu difficilem eſſe dicat [a] Antonius Liberalis, quod ſe ijs quibus adhæſerit locis, aſſimilet, atque colorem ſoli ſuprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus ſuperiùs, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum quid vinculo deligari ſcribit, item Vocarim & Aradas, Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu deluditur & deprehenditur; quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inũgit, piſces ſiquidem peredentes haud facile diuellentur: tu verò aditans extrahito, injicitoq; in ſcaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint piſces, Bellonius eſca captos facilè C in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra aquam, aërem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. [b] Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibuſq; eorum roſtrum confringunt: niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: [c] Athenæus verò, ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipſis gramine liberari [d] Gaudentius Merula. Facile autem eorum fœminæ capiuntur à partu teſte [e] Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

[a] *Li. mirabilium.*
[b] *Obſer. lib. 1. cap. 74.*
[c] *Lib. 7.*
[d] *Lib. 3. memor.*
[e] *Lib. 7.*

NIDVS SEV CVBILE.

D POLYPI habitaculum θαλάμιον vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atque de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, inquit, Philoſophus. Et alibi: Conchulis maximè extringentes caruncułas veſcuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoſcant, qui venantur congerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit [a] Athenæus. Cùm æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo,

E Conchis conſtruunt nidum.
[a] *Lib. 7.*

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάβες ἔχονται. id eſt
Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multæ lapilli adhæreſcunt.

Vbi

Digitized by Google

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat Aristoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabrisq; eſſe conſtructum. Verùm per λαΐγγες. λαΐγγες intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere.

SEXVS.

DOCET [a] Aristoteles diſcrepare Polypum marem à femina, eò quòd capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam [b] antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. [c] Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Aristoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineãt, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In femina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.

[a] *Hiſtor. 5. cap. 12.*
[b] *Hiſtor. 5. cap. 6.*
[c] *Lib. 7.*

COITVS, PARTVS, INCVBATIO.

CVM latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt [a] Aristoteles & [b] Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menſibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire ſcripſit ex Aristotele [c] Athenæus, numeroſaq; prole fœcundos eſſe. Locus autem [d] Aristotelis hic eſt. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. [e] Eodemq; teſte Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua brachia, alter ſuperuenit, paſſisque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare porrectum, ad medium vſque brachium confirmant; totumq; nari fœminæ annecti. Quod ſic tranſcripſit [f] Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) crine vno fœminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Aristotelem legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: ſed Polypi in terram verſo capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema biſurcata, quam putant VVottonus & Saluianus caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falſum eſſe ſcripſit [g] Aristoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum femina copulatur. Nam ſi mas, ſiue ſemen ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceſſe eſt. Crinis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt,

[a] *Hiſtor. 5. cap. 12.*
[b] *Lib. 7.*
[c] *Lib. 7.*
[d] *5. Hiſtor. cap. 12.*
[e] *Hiſtor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.*
[f] *Lib. 9 c. 51*
[g] *De gen. ani. 1. c. 15*

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumẽtum id sit vtile ad generationẽ: etenim extra meatum corpusq; est. Hæc ille; cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat & in quo duo sunt acetabula coire quorundam sententia, hæc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: feminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes qui Polypos viderunt: & quorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hæc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis & Athenæi quoque fuit opinio, [h] is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quę fistula B dicitur. Et eum secutus [i] Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim pariunt. [k] Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluũt, vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa [l] Philosophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui populi albę simile. Perquam fœcũdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. [m] Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, ut simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. [n] Et rursus: Polyporum ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotunda congloba taque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fętus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, [o] alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies aredinum (arenidum legunt alij quod est cute, & testa dura obtectum) quale illud crustati C generis cuadit. Edit Polypus suum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis, (βοτρυδὸν, racematim cohærens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcũditate, vt colle ctis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Aranearum perquam multi exserpunt, quorum natura sigillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium constent distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ ferè cuncta sic interpretatus est [p] Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, ę quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum, itemque Albertus Magnus in nido ex furculis, & lignis cõstructo spargere oua sibi cohęrentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. [q] Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui D cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsit [r] Plinius: Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet [s] Athæneus: Fęmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis assidens super ea brachia porrigit.

[h] *Histor. 5. cap 6.*
[i] *Lib. 7.*
[k] *Lib. 9 ca. 51.*
[l] *Histor. 5. cap 12.*
[m] *Hist. 4. cap. 1.*
[n] *De gen. 3. cap. 8.*
[o] *Histor. 5. cap 18.*
[p] *Lib. 9. ca. 51.*
Incubatio.
[q] *Histor. 5. cap. 18*
[r] *Lib. 9. ca. 51.*
[s] *Lib. 7.*

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, præsertim insecta, tamen breue ipsi æuum natura concessit: biennium enim vix egreditur, vt testatum reliquit [a] Aristoteles, his verbis: Genus inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fęminis à partu potissimùm incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vri-

[a] *Lib. 9. Histor. cap.*

Digitized by Google

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec pręterea aſſidendo venari poſſunt. E
Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, „
eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Poly- „
pum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere de- „
bilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à „
ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; „
quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, „
[b] *Libro 9. cap. 30.* quàm grandes confirmãt. Hactenus ille, quem ſecutus [b] Plinius, Polypi, inquit, binis men- „
ſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fœminæ celeriùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, σωστηκτικὸς ἐστι, ex Ariſtotele. σωστηκτικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ σωστηκτὸν εἶναι. Plinius tamen Polyporum σωτηξιν tabẽ appellauit, quẽ Gaza etiam eſt ſecutus. [c]
[c] *Lib. 6. de Animal. capit. 38.* Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac nimiam ſalacitatem, in fœminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidi- „
noſiſſimum Polypum, eatenus flagrãti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus „
corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè in- B
firmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum can- „
celli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno vi- „
uere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Op- „
piano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit.
At ratione pari torquetur fœmina partu, F
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Fortè per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

[a] *Libro 7.*
[b] *Lib. 9. capit. 29.*
[c] *Lib. 9. capit. 29.*
[d] *Lib. Hiſt. 9. cap. 37.*

ATHENÆVS [a] Polypum ἀνόητον, [b] Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentẽ venantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat [c] teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatãtesque ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè [d] ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cùm ad manum demiſſum hominis „
accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, „
cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina „
Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſ- „
que efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt am- „
[e] *Mirabil. narrat.* pliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde [e] Antigonus, Polypũ (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ uſui erãt, inutilia reijcere, piſciculoſq; ad iecta cõuenientes captare. Cõchas quomodo diſcundet, & earum

Digitized by Google

A neet,& earum carnes depaſcatur,audi ex [f] Plinio: Non ſunt, inquit,prætereunda & Lucio
„ Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius
„ prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum;illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eo-
„ rum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm
„ cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne pal-
„ pitatu eijciatur,ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes:illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra di-
„ ſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. [g] Hactenus Plinius. Ariſtote-
les ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipſi ineſſe roboris mirum,æquè
atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod
ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaque
membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs ſupinis, mem-
branamq; his interiectam totam extendere.in arenam tamen elapſo,facultatem apprehen-
dendi retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram
deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur vt ſcribit [h] Aelianus. ſub ſaxa
ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tan-
B quam ad ſaxum adnatantes,incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur [i]
„ Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem
„ ſimilem, ijs quibus appropinquarit ſaxis:quod etiam cùm metuerit, facit. Et [k] Plinius;co-
„ lorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit [l] Oppia-
nus his verſibus, interprete Lippio.

[f] *Lib.9.cap. 30.*

[g] *Lib.9.cap. 30.*

[h] *Li.1.Var. hiſt.*

[i] *Hiſtor. 9 cap.37.*

[k] *Li.9.c.29*

[l] *Hal.lib.2*

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc [m] Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venantesq; illudat, circumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens. ait enim.

[m] *In frag. de piſc.* Quam cautè hamum circum rodat.

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
C *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.*
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem,
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit,populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque complecti,non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus [n] Iſidorus Polypus, inquit,id eſt multipes,plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus hamum appetens brachijs cõplectitur non morſu, nec prius dimittit quàm hamum circumroſerit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment; excepto albo. Sunt qui petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & [o] Ion apud Athenæum,in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

[n] *Li.12.c.9*

Coloris mutatio.

[o] *Lib. 7.*

D Καὶ τὸν πετρᾶιον πλεκτάναις ἀναλμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδα χροός,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tãtùm ſe aſſimilare ex Theophraſti libro,qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραστος δὲ inquit, ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροιάς, τὸν πολυποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μαλιστα μόνοις σωμοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum exponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſimilem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubonus, verius eſſe inquiens aliquid deeſſe quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdã libris lacunę notã poſitũ,& ſic legendum cenſet, τοῖς πετρωδεσι μάλιστα ἢ μόνοις τόποις σωμοιοῦσθαι.

Athenęus correctus.

C hoc eſt

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hæc quoque lectio præterquam quòd E
falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque autores, quos ſuprà enumeraui, ſed alijs etiam rebus, quib. adhæſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eo-
P *In Atha.* dem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger P eũ arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus:

Et concoleres rupibus, ſaburriſq;
Cirris doloſi Polypi anchora ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt ad quod accedit, nõ inficiantur alijs præterea rebus aſſimulari poſſe. ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius
Cruſtacea quo aſtu venetur. colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo aſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Ca- F
rabos, qui alijs quàm Conchæ, ſunt armis præditi, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus; nobis quàm pleniſſimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſpirare poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aërios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur, flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotusq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, fulua moriens procumbit arena.
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in alunm. G

Matrẽ conficit. Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, autor eſt q Pierius Valerianus; nullũ tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.
q *Lib. 14. hieroglyp.*

ANTIPATHIA.

ENNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco, item Congro, & Murena: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, a Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi ijſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypũ, præ metu moriatur. Quæ ſic notat b Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et c Aelianus: Iam vehe- H
menter, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo com- „
prehendantur, hæc continuò moriatur. d Idem repetit ferè alibi, ſimulque aſtũ, quo Locu „
ſtã ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod „
hic cùm illius brachia circũplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè con „
temptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud in- „
ſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tũ antè ver- „
ſus progreditur non prętenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne „
e *Hiſt. 8. capit 2.* aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin „
f *Lib. 9. capit. 62.* fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquàm remis altiùs de- „
miſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus. „
Bellum quoque ei eſſe cum Congro c Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Lo- „
cuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, f Pli- „
nius, „

a *Hiſt. 8. capit. 2.*
b *Lib. 9. capit. 62.*
c *10. de Animal. c. 38.*
d *Lib 9. de animal. capit. 25.*

Digitized by Google

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Muræne, non Congro hæc
„ nus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq;
„ odium inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inex-
„ piabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diffidet. Polypus cum Lo-
„ custa graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestis-
„ sima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem
„ subiens, ijsdem malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille
„ verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei
„ astutiæ hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Po-
„ lypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhau-
„ rit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

Ex scopulis Murana ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum pradamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Murana reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & spiris & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murana, & vincula dura
Prapediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Murana fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentantq; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vnda in morem nixus luctator vterq;
Fluctuat & contra magna vi brachia versat.
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vana contorquet membra palestra,
At Murana ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
Partim membrorum, partim lacerantur acutis
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miseri pisces luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosa
Muranam fraudes? sola hac deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inharet.
Assidet hac iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hac scommata dira referre.

[5] *Lib. 1. capit. 32. de Animal.*

Digitized by Google

Te vafer occultas? non ſperas fallere demens?
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſaq; ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub cauta reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. [h] Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere; quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcũt. F Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit [i] Aelianus ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

[h] *Lib. de ſoler. animal.*

[i] *Lib. 1. de anim. c. 37.*

DENOMINATA.

II Πολυπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. [a] Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque G herbæ eſt nomen apud [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem. [d] Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τὰ πολυποδώδη quæ è Polyporum ſunt genere. Πολυποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

[a] *Lib. 2. de morbis mul.* Polypodiũ herba.
[b] *Hiſt. pl. 9. cap. 14.*
[c] *Li. 4. cap. 188.*
[d] *Lib. 26. c. 8.*

MYSTICA. MORALIA:

HABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud [a] Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. [b] Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res H eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo „ Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præci- „ dit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à princi- „ pali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens [c] Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circum- „ uenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non po- „ teſt,

[a] *Lib. 7.*

[b] *Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur.*
Animi vis.
Adulator.
Academici
Dialectica.
[c] *Hexam. c. 8.*
Homo ſit proprijs cõtentus.

Digitized by Google

A teſt,circumſcribat dolo,& ſuco quodam artis obducat:fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo,qui vadoſo in littore petram nactus,affigitur ei,atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit,& ſimili ſpecie terga obductus,plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allapſos,dum notam non præcauent,& ſaxum opinantur, caſſibus furtiuæ artis includit,& ſinu quodam ſuæ carnis intercipit.Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis;qualia ſunt eorum,qui ingenium ſuum ſæpè commutant,& diuerſas nocendi artes mouent,vt ſingulorum mentes,ſenſuſq; pertentent,cum continentibus continentiam prædicantes,in cœtu intemperantium tãquàm deuij ab ſtudio caſtitatis, & demerſi intemperantiæ volùtabris:vt qui eos audiunt,aut vident,incauta facilitate ſe credãt eoque citiùs labuntur,dum diſtinguere non norũt,nec cauere,quod noceat:dum grauior ſit,& magis noxia improbitas,benignitatis obumbrata velamine.Et ideò cauẽdi ſunt,qui crines ſuæ fraudis,& brachia longè,lateq; diſpergunt,vel ſpeciem induunt, multiformẽ. Et iſti enim Polypi ſunt,nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint;quidquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit.Et paulò pòſt concludens,inquit:Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam,& ſalutẽ tuendam:non ad alienam circumſcribendam innocentiam.Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum noſtræ ſalutis, non ad alienum periculum.Hactenus D. Ambroſius. Poſſunt etiam Polypis

B Diuitiæ. diuites aſſimilari;vt enim illi ſuis pedibus plenis acetabulis, ſcopulis, & lapidibus tàm fortiter ſupini,& auerſi adhærent,vt vix auelli poſſint,niſi fœtida adhibeas,ita etiam ſuis voluntatibus,ac deſiderijs,quæ fluxa tantùm,ac mundana reſpiciunt,auerſi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piſcator egregius mortem,tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad ſanã mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus.Is enim facilé homines dum grata ſuggerit,& oblectamenta proponit,falſos blanditijs ſuis,niſi Dominus tueatur,in abyſſum,& gehennam, ceu in caſſes quoſpiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum ſuorum complexu in altũ pelagus detrahit,niſi ab aliquo ſociorum enſe reſcindatur,ne pars ſyncera trahatur,vt inquit ille.Scorta item Polypi ſunt;nam & hæ amatores ſuos,quos vel ſemel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexæ ſunt,ita tenaciter detinent in illicito ſui amore,vt à diuina gratia abſtrahant,& non ſolùm in profundum illud peccatum immergant, ſed & Iro ſæpè pauperiores reddant, niſi principijs illi obſtent , nec ſe vinci patiantur. De iſtiuſ-

Diabolus.

Mulier mala.

C modi mulieribus loqui videtur [c] Eccleſiaſtes: *Inueni mulierem morte amariorem , quæ laqueus venatorum eſt, & lagena cor eius,vincula ſunt manus eius*, & [d] alibi,*à carnibus tuis abſcinde illam,ne te abutatur.* Quemadmodum Polypus obliquè incedit,& caudam habet biſurcatam,fiſtulamque in dorſo,quam quando natat, modò in dextram partem, modò in ſiniſtram promouet.Sic multos fallaces,& proditores,dum obliquè incedũt in actionibus ſuis, quid facturi ſint non diuines,tantùm abeſt,vt videas:cauda enim,ſiue finis ſuæ intentionis biſurcata eſt;quia ſcilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fiſtulam etiam habent dùm dulcedine verborum ſuorum tãquàm fiſtula aliqua alios ſeducunt,ac ſibi adiungunt,qui fallunt etiam,quando ea fiſtula,ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram , modò in ſiniſtram partem, hoc eſt vel apparenter,vel latenter abutuntur.Caput quoque habet Polypus duriſſimum,in quod obliquè natat, carneſque,cùm conſenuerit,duriſſimas,adeò vt contundere opus ſit,vt molles fiant, & in vſum ciborum cedant: ſic obſtinati,& duræ ceruicis homines,quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeunt, aut per ſpiritualem commanducationem,aut prædicationem reſipere,niſi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero

D propoſita graui pœnitentia fuerint puniti: ſcriptum enim eſt ab [e] Eſaia. *vexatio dat intellectum* . Sicut Polypus Cãcros, & Comchas in domicilium comportat,carnesque depaſcitur,teſtis cruſtisq; abiectis,quibus nidum ſibi fabricet,& piſciculos capiat;ſic etiam auari, & fœneratores pauperes, & ſimplices, bonis ſuis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus ſpoliant, indeque domum ſuam locupletantes, frumenti , & cæterarum ſegetum recrementa ijſdem vendunt,quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Proditor,et fallax homo.

Obſtinati.

Auari.

[c] *Cap.7.*
[d] *Cap.25.*
[e] *Cap.28.*

Digitized by Google

HIEROGLYPHYCA.

AEGYPTII ſacerdotes, vt ait[a] Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuſcunque rebus, vtilibus ſimul ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebãt. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cõuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectisq; vtilibus atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hæc ſunt verba: [b] Hominem, qui vtilia & inutilia male conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt, is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamẽ ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiũt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cæterũ nullam eſſe Congris facultatem vt Polypos depaſcere valeant; quòd ij læuore atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè prædiri, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas ſenet, οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci autor eſt, plurimiq; àlij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta ijſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrãnica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam & Polypũ deſignari ſcribit. Itemq; eum qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus attonitusq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manũ accedat, quàm de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſiquis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitioſè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas amatorias q; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepõre delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè pernicioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poëſim è ſua inculpabili republica ciuitateué reiecit. Meminit huius comparationis etiam [c] Plutarchus his verbis:

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq;.

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, ſed de poetica etiam licet dicere;

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amar, hic deſiderium latet, hic quoque blandum
Allaquium, quamuis ſapientem fallere callens.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit [d] Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amãtem, vt amata relinquere minimè poſſe videatur, ſubito tamen euentu aliquo abalienatum ſignificare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum [e] Ouidius luculenter expreſſit:

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus, hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.

[a] *Hierogly. Lib. 27.*
[b] *Hierogly. 2.16.*
[c] *Lib. de audiẽdis poet.*
[d] *Hierogly. lib. 27.*
[e] *Metamorph. 4.*

Omnium abliguritor
Victoria vti neſcius.
Imperans ſuæ nationi.
Tyrannus.
Mentis attonitæ conſternatio.
Poëſis.
Inſomniorum interpreti à quo abſtinendũ
Diſceſſio ſubita.

Digitized by Google

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba seu conyza, reselire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligendũ contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo pręcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate assumpta: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenÿ est experientis amor:* atq; vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt,

Amoris firmitas.

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, sæuis sagit-
B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum a moris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem admonerìq; nos eo signo versutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quòd inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, δυο πολύπόδες σωιεργομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est δυο πόδες, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè
C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur. in vltimis enim sagittarij & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut vt aiebat Hesiodus,

Hiemale solstitium

Hori lectio animaduersa.

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem quo vnico fouet suum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mu-
D tare constat, ijsque similem reddere quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt † Theognis.

Morib⁹ aliorum se accomodãs

† *In sententijs.*

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου δέσποτε πέτρη
Τῇ προσομιλήσας, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secũdo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans.

Πουλύποδός

Digitized by Google

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νοον Αμφίλοχ' ἥρως
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν αν κατ' δῆμον ἵκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρας χρωτὶ
Μάλιϛα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσιν ὁμιλεῖ. hoc eſt,
Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſsimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

[c] *Lib. 7.* Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat [c] Athenæus.

Ανὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους

hoc eſt interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, eſſe Polypus moribus.

Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingeniũ ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον τεύθης κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡ πετροφυὴς πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc eſt,
Pectore neue aliud cales, aliudue loquare:
Proque loco variare, petris vti Polypus hærens.

[d] *Lib. 1.* Et Ion tragicus in Phœniſcis apud [d] Athenæum.

Καὶ τὸν πετραῖον πλήκταναις ἀνιμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποων χροός, id eſt,
Saxatilemq́ cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. [g] *Lib. de adul. & ani. diſc.* Hinc [g] Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat; ita parasitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. Profecto hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt [h] vbi docet nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hęc verba ponit: ſic & animo varius oſtenditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos qui iuſti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto cõtentus: paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compoti mentis anteponenda. Non ſilentio prætermiſerim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq́; ſeſe offerant illi verſuto malitioſoq́; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeũt: & ad vſus neceſſitudineſq́; ſingulas occurrentes ſeſe accomodant: nec in eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq́: facile fiunt. Sobrietatem cum ſobrijs laudant: intemperantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet ſuam omnino ſententiam vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs nocumentiſq́; cauere &c. Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit [i] alibi. Sed neque, Polypi dolus ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate & imperio valent, ſeque pro rerum & temporum ratione ità accommodant, vt in propoſito & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq; arbitratu ac libidine mutant ſententiam.

Adulatorũ mores.

[i] *Orat. 11. de patien. & tolerant.*

Digitized by Google

A

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud [a] Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis siue caliculis perluium modo; dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam [b] Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, non sine ingenti formidine, cũ latratu suo canes ad rem inspicien dã inuitarent, prospexerunt vastã terribilemq; belluam ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus quod piscatores deesse sibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram cõtinere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque crurum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit [c] Aelianus qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exẽplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, salsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentẽ corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nõ perfossos intuerentur, quisnã populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad asuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquã athletam aduersarium strictissime correptum suffocasse, sic flagellis vasa circumplicãtem perfregisse. Eum porro qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; conspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptũ detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: alioq; inusitati & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores vnà in domo illa conclusisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruxisse partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sæpius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nõ pauco labore

[a] *Lib. 9. ca. 30.*

[b] *Lib. 1.*

[c] *Lib. 13. c. 6. de anim.*

Digitized by Google

labore confeciſſe,atq; oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem E
expiſcatos, huiuſq; belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admira-
[d] *Lib.9.cap. 94. reduct. moral.* tione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe, teſtatur [d] Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſe-
mel, inquit, audiui narrari quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones
Locuſtas decoqui poſuerãt,& cum circa ignem dormirent, ecce vnns Polypus odore Lo-
cuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locuſtam accipere vo-
lens,ſed calorem ignis timens ad mare redijt,& quandam tunicam quam loco caputij ha-
bet ſuper caput,aqua implens,toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum
extinxit,& ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus qui
hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet.
Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum
fingere, vt tempus expectet oportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel
in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cu-
ius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet,
non inuenit in pelui quæ vndiq; eum quærens nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, &
ſuper trabem domus Polypũ vidit,qui ſentiens calorem aquæ, per catenã qua peluis pen- F
Aquila à Polypo detracta ī mare. debat,ſurſum aſcenderat,vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremò aquilam, à qua
raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe ſuiſq; implicaſſe cirris narrat [d] Aelianus his ver- „
Lib. 7. de anim. c. 11. bis:cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſ- „
ſet,ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate,quod frigida tempeſtas eſſet, à tepore „
ſolis caleſceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet,quod quidem ipſum cùm ad decli- „
nandas, tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris & acuta in vi- „
dendo,prædam,non quidem ſibi futuram bonam,paratam & promptam ſibi & ſuis pullis „
perſpicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & pi- „
ſcis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum „
detraxit, hoſtem capitaliſſimum,ſimul & interfecit:quæ quidem lupus hians(vt eſt in pro- „
uerbio) inani ſpe illuſa,deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus. „

PRÆSAGIA.

G

[a] *Quæſt. natur.18.* CVM in terram excurrit Polypus,& ſaxa amplectitur,indicium eſt venti iam iam
prorupturi,vt tradit [a] Plutarchus,cauſſamq; putat eſſe carnis molliciem, nudita-
tem,ac tenuitatem,qua frigus difficulter ferre poteſt.

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidiq;, vel
rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem,inquit prouerbiorum au-
tor ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt,quòd ad manum captan
tis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur
autem rapacitas, tenacitaſq; quod quidquid brachiorũ flagellis nactus
fuerit,ſuctu trahat ac retineat. [a] Plautus:

[a] *In Aulularia.* *Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent*

Nihil autem vetabit,quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum H
vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem autor adagiorum, poſtquam explicaſſet
Polypi mẽtẽ obtine. hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*: Extat,inquit,apud Græcos adagium,in hunc ordi-
nem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mo-
res,alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio,de quo me-
[b] *In Iphigenia.* minit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maximè in metu &c.
Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuiuis diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſ-
dem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi [b] Sophoclis quoq; referendi.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πολύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris,tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

Hanc

Digitized by Google

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus se attemperantẽ: [c] Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐθλοῖς, τραχὺς παλυγκότοις ἔφιδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & [d] alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ὅσσον δίον ἔχομεν βροτέον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in [e] Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷσιν ἀτρεκῆ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum [f] eodem opere. Κῶος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐνδὺ βουλαῖς βριαρὸς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum [g] eodem opere: φίλον εἶμεν φιλῆν, ποτὶ δὲ ἐχθρὸν ὅττε ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθυόσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoq; sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induũt, quales sunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit [h] Plautus.

[c] *In Nemeis hym 4.*
[d] *Hym. 3.*
[e] *Hym. 8.*
[f] *Hym. 4.*
[g] *Hym. 2.*

B *Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.*
Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

[h] *In Bacchidibus.*

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ηλίθιον ἔναι νοῶ τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. [i] Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

[i] *Oper. & dies.*

——Λειπῇ δὲ πεχυὼ πόδα χαρὶ πιέζοις
Ne se deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

——ὅτ' ἀνώιστος ὃν πόδα τίνδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud [k] Athenæum.

[k] *Lib. 7.*

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκλω πολυποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quędam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piscis capite. quod, vt suprà diximus, ex [l] Plutarcho, suauissimum esu est & esculentum, cæterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum

Polypi caput.

[l] *Lib. de audi. poe.*

D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs prędscire futura, quemadmodum & fabarum vt idem [m] autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem [n] autore hoc versu.

[m] *In Sympo siacis.*

Poetica Polypi caput.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐνδὺ καὶ ἐσθλὸν
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum

[n] *Lib de audi. poet.*

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet ac moueat, superstitiosum putat [o] Cardanus, cum tamen [p] alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

[o] *Lib. 8. de var. c. 44.*
[p] *Lib. 10. de subtilit.*

Δὶς ἑπτὰ πλαγγαῖς πουλύπους πλοῦμος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Conueniet

Digitized by Google

Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corrigun- E
tur. Aiunt Polypum piſcem captum diu multumq; tundi cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos qui caſtigatione digni ſunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoq; apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβῃσιν nominat.

Polyporum hecatóbe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis, tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo prẽterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quõq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas ſalſioreſque & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudêre Tarentini, ſed vtrumq; æreum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt. à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipioniq́ue ſub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur. F
Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo. G

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extãt epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo qui complexu ſuo aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberũ, ille alter vtrunq; abſtulit. H

EPITHETA.

ΠΕτροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Athenæum vocatur. A mutando colorem τριψίχρως Ariſtoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs φολυπλοκος) Theognidi. Ἀνδρώδης ſiue exoſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δολὸν, & à rependo ἑρπυστὴρα, & νωθρὸν ἔρωτα amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum.

PROBLE-

Digitized by Google

A

V. PROBLEMATA.

INTER quæstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; sic dissoluit: An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quodsi hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari,

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus, Et Theognidis.
B *Polypodis fac morem imiteris versicoloris:*
Cui subit is semper sit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspectus ipse posset iudicare, est cauernosa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo
C quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitq;, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum molitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm *desint hic quædam*. Argumentum causæ permagnum est quod neq; Polypus quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterq; ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc[a] Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem. parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur decipiendo capiens non fugientia, & euitans præteruehentia. Pselli egregij doctissimiq; Philosophi Physicarum quæstionum solutiones cõpendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimq; vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem quibus insidet, mutuatur. Videntur enim à corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neq; Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad cæterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaq; causas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, naturalem,

[a] *Lib. de soler. animal.*

D

ralem, necessariam. Voluntariam, vt cùm aestu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi sit porosum ac transparens, vt Plutarchus & Psellus. Necessariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs se coloribus induere scribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Putat [b] Cardanus pellem variam qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetustior, sic nulla melior mihi visa est quam ea quam scribit Theophrastus [c] præceptoris sui mentem secutus, qui scribit Polypos habere atramentum supra apud mutim positum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad similitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc sola causa mutationis esse non potest. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo est metu piscium capiendorum gratia, vt docet [d] Aelianus.

[b] De var. rer. 7. c. 37.
[c] Hist. 4. c. 5.
[d] L. 1. var.

VSVS IN CIBIS.

ANTIQVORVM mensis appositos fuisse Polypos, testis est Mnesimachus in Hippotropho apud [a] Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiã apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Passerem, Dracænam, Polypum. Et sanè eius caput suauissimi saporis fuisse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teste Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obstetricis munere erant perfunctæ, cursuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centũ in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuisse scribit apud [b] Athenæum Alexandrides in Protesilao. Ab [c] Aristotele præstãtissimi esse perhibentur, qui prægnantes sunt, deterrimi qui ouis incubant. Archestratus apud Athenæum in Thuso & Caria Polypos optimos esse, Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phagesiorum hoc versu:

[a] Lib. 9.
[b] L. 4. c. 12.
[c] L. 8. c. 30.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aterna.

Autore Galeno duræ carnis sunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm succi crudi plurimum gignere. Quæ quidem omnia etsi Galeno ibidem teste, Mollibus omnibus communia sint, in Polypis tamen efficatiora existunt, vt vsus quotidianus demonstrat, & veterum exempla, atq; etiam [d] Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia sunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud [e] Athenæum Polypum durum esse & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem si abundè elixetur, & stomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum scribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracusis emisse, totumq; excepto capite comedisse, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidisse. Machonis autem versus cùm à quopiam translatos repererim, hìc subijciam:

[d] L. 1. c. 91.
[e] Lib. 7.

Egregium verò aiunt Philoxenum
Dithamborum poëtam, fuisse
Gulonem. nam duorum cubitorum Polypum
Syracusis aliquando ipsum emisse,
Et præparatum comedisse totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingressus ad eum, vt magno malo
Eum pressum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum est dispositum, celeriter dispone
Philoxene. Hora enim septima morieris.
Tum ille respondens, omnia mea ad finem perducta sunt,
Medice, inquit, & iam dudum disposita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

Musis.

A *Muſis. Venerem & Bacchum tutores eſſe,*
Teſtamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non ſinit,
Neq; Niobes, ſed fretum capiendum inclamat,
Obſcuraq; me Parca vocat, quam audire neceſſe eſt,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid eſt relictum, Polypi.

„ Diogenem Cynicum ait [f] Plutarchus minimè igne vſum fuiſſe, ſed Polypum crudum
„ deglutientem dixiſſe tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rurſus teſtatur [g] ali-
„ bi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum
„ vorare ſuſtinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obſonia conficit: & ſacerdotibus
„ multisq; alijs circumſtantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis,
„ inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum ſcilicet, vt Polypi-
B das pro Thebanorum, Ariſtogiton pro Athenienſium libertate, ita Philoſophus aduerſus
„ crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum eſſe ſcribat apud Athenæum So-
tades hoc verſu.

[f] *Lib. an aqua igne ſit vtilior.*
[g] *De eſu carnium libel.*

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— ideſt.
——— *Polypum cùm voraſſet Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, ſi ipſum imitari velimus omni præparatione poſthabita. Quare ſi eden- Vt præpa-
dus eſt, aſſatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, rentur.
quibus hos duos præparationis modos in vſu fuiſſe, poſteaquam multis plagis eſſet con-
tuſus hic piſcis, & emollitus, ſcriptum reperio. Apud Archeſtratum in Sirenenſibus ho-
ſce legere eſt verſus.

Ipſo ſtatim diluculo, omnino ſub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, aſſasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
C *Vinum deinde bibebamus.*

Ἐν βοτάνῳ coqui ſcripſit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico,
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθὸς. Vertit Dalechampius,
Deinde Polypus fruſtratim deſciſſus
In battangis coctus.

Βατάνια autem Heſychio ſunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare eſſe hoc voca- Βατάνια.
bulum addit. quapropter in hoc verſu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque le-
giſſe videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores ſint aſſis, docet [h] Athenæus [h] *Lib. 8.*
„ his verbis: Polypi meliores fiunt ſi elixentur. Succos enim malos habent (vt manifeſtum
fit dum lauantur, nam in lotione malos ſuccos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat.
Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in aſſatis verò ſuccus exic-
catur. Prætereà cùm dura ſit eorum caro, iure ſic coqui expoſtulat. Plato comicus cenæ Elxi an aſſi
Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hiſce lepidis verſibus meliores.
diſſoluit.

D Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λίψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἰῶ ἢ μέζων, πολὺ κρείττων.
Ἡ ὀπτὴ δύ' ὅσ' ἑφθὴ χλαῖνα ἀορτύσω

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus ſinuoſa, ſuo ſi tempore capta
Atque ingens membris, elixa eſt ſuauior aſſa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro ſinuoſa cirrus transferre debebant, ita vt ſit ſenſus, Polypi cirrum ſi ſuo ſit ca-
ptus tempore, meliorem eſſe aſſum quàm elixum, ſi ſit magnus: ſin verò duo elixi; hos
aſſis eſſe meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque ſumitur. Et quamuis Arche-
ſtratus in feminino genere Polypum efferat, tamen non video quis ſit ſenſus, Polypus ſi-
nuoſa repugnat etiam in Græco verſu vocula πουλύποδος, quæ eſt genitiui caſus, qui à
nullo aliò, quàm πλέκτη regi poteſt. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs
& piſcatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapi-
dem atterunt. Sic enim fibroſæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

Digitized by Google

Idem veteres quoque factitare solent, vt dictum est: idemque Plautus his verbis innuere videtur. E

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piscem soleo Polypum.

[i] *L. 32. c. 10.* Vt elixentur. De eo hæc traduntur, teste [i] Plinio, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura desinente. Si elixetur aqua cum atramento suo, melior erit: elixatur alioquin oleo, oientibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & lasere condit. Apicius verò pipere, ligustico, liquamine, lasere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia sale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *L. 32. c. 10.* Ad tormina. Ad nephriticos. SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piscium cibo putant, inquit [a] Plinius; sisti Polypo tuso illitoq;. Marcellus Empyricus assatum torminosis in cibo prodesse tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem vel succum glutinosum, vel, vt ipsius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immisso, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis satis copiosè adijcitur in medicamenti ex hircino sanguine plurimo confecti compositione quadam apud Marcellum Empyricum aduersus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus est. Ad Polypos narium hoc remedium certum scribit Nicolaus Myrepsus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & sumpta de eo vncia vna, admisce illi chalcanthi vnciam semis: & per arundinem insufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit transitus: in hac qui curabilis est, obsonium edat Polypos coctos in vino nigro austero, vt monet [b] Hippocrates; qui sanè plurima, & saluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præscribit, vt [c] ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rursus alibi, si vterus ad coxam auersus fuerit, Bolbidia (sunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum [d] alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, suffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ super prunis tostæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et [e] libro alio, puerpera edat Polypos & Locustas & pisciculos, vt melius purgetur. Ad menses ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui stomachus vteri non rectus fuerit, sed vel retro vel in latus auersus, vel in se contractus, vnde menses non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulcissimo coctum: & alio rursus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. [f] Item, si menses constituto tempore non fiant, post cetera remedia Polypum vino albo suffocatum edendum dato; & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & postea sterilescit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque assatos super prunas ad concipiendum meritò dedisse Hippocratem scribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat nerueaque sit substantia, & duræ digestionis. Qui in Venerea palestra debiles sunt, Polypos edant momente Aetio. Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adscribit Alexis in Pamphila.

[b] *L. de inter. aff.*
[c] *Li. de nat. mulieb.*
[d] *Lib. 2. de mulier.*
[e] *De super fœtatione, et de mulier 1.*
[f] *L. de nat. mulier.*
Ad mulieres affectus. F G
Ad venerem. H

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων πάρειμι; κηρυκας, κτένας
Βόλβους, μέγαντι πολύποδα, ἰχθύας δ' ἀδρούς, id est,
A. Cùm ames quid cibi comparasti. B. ecquid magis
Conferat, quàm quòd nunc præsens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores pisces,

[g] *Lib. 2.* Et Xenarchus apud [g] Athenæum Polypi ad stimulandam Venerem facultatem declarat his versibus, quos cùm plusculi sunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam subuertit Alastor quidam: Pelopidarum

Sterilis

Digitized by Google

A *Sterilis domus eſt ; nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus eſt, adiutor, huic malo ſuccurrerit ;
Quin nec maris cæruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus ; captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repoſitorij capacem pectoris ſinum.

Adferuntur, inquit [h] Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora ſale inueterati: quorum aceptabula & extremitates cirrorum ſenibus ad parandam ſobolem expetuntur. Cur verò Venerem ſtimulent, iam dicendum, Cauſam putat Mneſitheus, quòd duræ ſint carnis ac flatuoſi, Iouius quia ſalſum ſuccum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter ſeminis copiam, quam generant, ſi probè elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi ſeminis recenſentur à [i] Galeno.

[h] *Li. de piſc. Rom.* Cur Venerem ſtimulet.

[i] *5. Simpl. med. facul.*

B

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teſte [a] Ariſtotele, Polypos aſſatos, non niſi nidoris cauſſa naſſis inditos dimitti aſſeuerant. Hinc [b] Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) ſe reſupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de cauſſa naſſis illinuntur. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiã ad quoſdam odores, vt Sepiam vſtam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in naſſas. Autor quoque de natura rerum Polypum aſſum in hamum inſeri ſcribit, ad decipiendos piſces, quod tamen Ariſtoteles tantùm de Sepijs tradit. [a] Oppianus docens Cantharum, capiendi modum, ait eum naſſa capi circumtexta vndique liguſtri virgis & ſpatti vimine, ita vt ſe capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit naſſæ

[a] *Hiſtor. 4. cap. 8.*
[b] *L. 9. c. 30.*

——ἔνδον ἐκπίνης
Πούλυπον ἑρπηξίν, καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Ὀπταλέους. κνίσῃ γὰρ ἑφέλκεται ἰχθύας ὄψω, id eſt,
C *Carabum immittas intro, vel Polypum ambos*
In flamma teſtes, tali nidore trahuntur
Piſces.

Et [b] alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam ſuſpendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam ſic rapi Pantheram,

[b] *L. de Ven.*

Ὡς δ' ὅποτ' ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐφράσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμῖνιδι, καὶ λαγόνεσσι
Πούλυποι καὶ κιρρὴν πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Ὀδμὴ δ' ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἐλλοπας αὐτομάλους, οἳ ἠγάγοντ', οὐδὲ δυσαντας
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινῇ δ' ἔντοσθε κλέθρου.

Vertit Andegauenſis.

Cèu parat in naſſa fraudes piſcator acutus
Viminaque obtendit torto ſalaminia filo,
D *Addit & illecebras, artus capitonis aduſti,*
Aut Polypi, ſubito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens piſces latumque foramen,
Vt nunquam poſſent naſſa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm Sepiam: minus tamen ſuo morſu veneni infligere. Hinc [a] Oppianus Lippio interprete.

[a] *2. Halieut.*

Obuia non tenui ladit nos Sepia morſu.
Nec nos peſtifero confodit Polypus ore.

Digitized by Google

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quę quātum apud alios videre mihi licuit, etiam hîc nominabo, veniam à benęuolo lectore postulans, si non satis ea explicauero, nā Oedipo potius quàm doctore egēt, cùm obscurissimè de his Grammatici scripserint. Ozęnam cum Osmylo eandem esse, Pollux, & Hesychius autores sunt: quibus eruditi hodiè astipulantur. Athæneus modò distinguit, modò easdem facit. Distinxit tamē Zoographus aliqua ex parte, quoniā non rerum tantùm rationem habere solet, sed etiam nominum, vt Grammaticis, qui quandoq; dubitare solent, num nomina diuersa, eadem significare possent, satisfaciat. Quare, & Eledonam separauit: quamuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab Ozæna, & Osmylo non distinxerit. Nos quoque quamuis distinguamus, tamen de omnibus simul reliquis testa non inclusis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes esse differentiam. Athæneus ex Aristotele, & Speusippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotāndum est hîc apud Athęneum, cum aspiratione, alibi sine ea scribi, vt vbi habet ἑλεδώναι, inter pisces alios, & apud Hesychium, ἑλεδώνη, est ὁ πολύπους. Gyllius, Massarius, VVottonus aspirationem seruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamsi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, id est à comprehendendo compositum videri possit: vnde ἑλεδανὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum significat; spiritu tamen tenui in Græcorum lexicis scribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τῆ ἑαυτὼ ἕδειν, quòd ipsa se ipsam rodat. hunc quoq; sequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, sed Polypum simpliciter id facere testentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, sed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Δελιδώνη apud Hesychiū & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθὺς; sed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὄσμυλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri scribit. Osmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Ὄσμυλος paroxytonum semper scribendum putat Zoographus, sicq; scribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibusdam libris inscitia librariorum proparoxytonum scribatur. Ὀσμύλιον fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Aristoteles in opere de animalibus Mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμυλίω, ἑλεδώνην. Hesychius ὀσμύαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud[a] Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citātem hæc verba Aristophanis, Τραπόμβων ἐς τὸ ὕψος λαβὼν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σπιρίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Osmylidia sed Osmylia quatuor syllabis legit quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male transtulisse ex hoc loco putat, Osmyliam, Mænulas, Scpiolasque venari. Hesychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere esse scribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θύριοι: hoc est Thyrij Ozanam piscem vocant, quem Græci Osmylium. Quapropter apud Pollucem vbi scribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰγίας. Ὄζαινα idem cum prædicto, quam Aristoteles ὄζολιν, & Βολίταινάν videtur appellasse, Gaza, ὄζολιν Offolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fœtere significat. Hinc etiam Græci teste Gillio hodierni Moschiten vocant, Massilienses Muscum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Osmylum nomine benè olere, & nihil muscosius se sensisse tum, cùm esset mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio subscribo, qui Polyporum vnam tantum speciem ab odore sumptam faciunt, eumq; alijs suauem esse, alijs tetrum ac grauem. [b] Psellus Polypum Moschytam nominat, Itali hodie Muscarolo præsertim Venetijs, Moscarolo, & Moscardino alibi, item Mugettino, vt scribit Robertus Constantinus, Muzaro Genuensibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus si benè mèmini. Idem Germanicum eius nomen facit, Bisemxuttel. Nam bisem Germanis Moschum odoramentum

Eledone

ὀσμύλος

[a] Lib. 2.

ὄζολις

Βολίταινα

[b] Lib. 1. de dieta.

Digitized by Google

A tum ſignificat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Oſmylo differre putat, quamuis Athenæus diuerſam ſpeciem conſtituat ex Ariſtotele, ſimiliter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Ariſtotelem hodie illę leguntur ſpecies, quę ſupra ex Athenæo citauimus. Οσμωναι (Οσμύλαι) βολβατίναι θαλάττιοι, inquit, Heſychius. Nec alia ſunt Bolbitia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegeſi vocum Hippocraticarum βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δ' ἐστὶ τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, ideſt, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus eſt paruorum Polyporum. ita vt ætate, non ſpecie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, ſepia venerandaq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hæc enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, ſiue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

NIHIL vel parum ſaltem differunt quæ diximus, Polypi genera quoad formam corporis, ab eo, quem primùm deſcripſimus. Nam Eledone vnicâ tantùm acetabulorum ordine prædita eſt, & pedibus ſeptenis, ſi fides ſit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod ſciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuerſam eſſe ſcribit [a] Ariſtoteles. Ozæna autem ſiue Oſmylus, ſiue Ozolis odore inſignis duplici acetabulorum ordine prædita eſt: à vulgari Polypo diſſidet, quòd vt teſtatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibuſque, & oblongis præditus ſit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore ſit rotundiore, longioribus brachijs, odore moſchi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod poſtremum ad Eledonam referendum exiſtimo. vtriuſque autem pictura, eadem eſt, hancque ſubijcere placuit. Pollux Oſmyliam Polypi ſpeciem eſſe ſcribit, quæ inter caput, & cirros fiſtulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

[a] *Hiſt. 4. c. 1.*

C Polypi tertia ſpecies Rondeletij: Bolitæna ſiue Ozolis Bellonij.

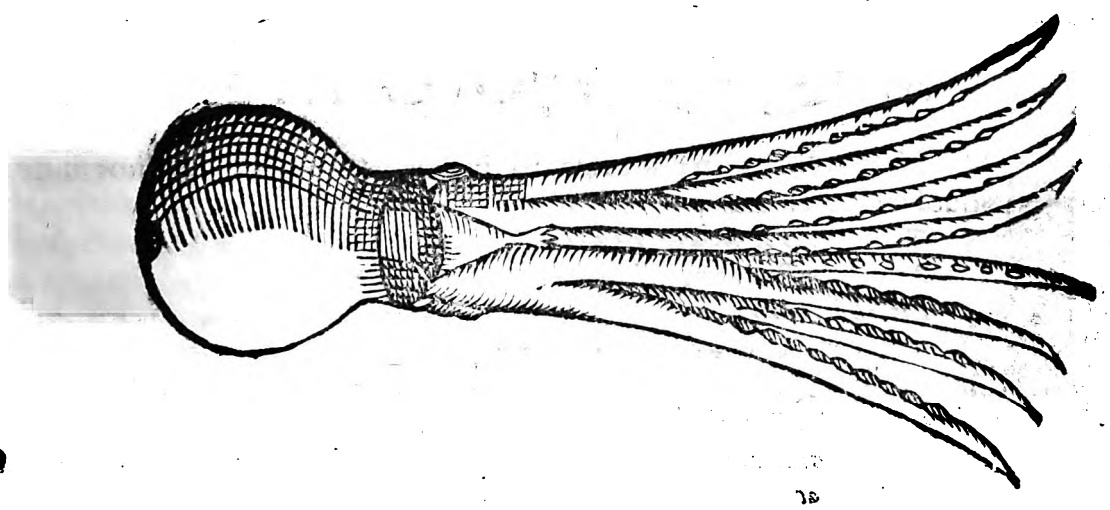

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teſte [a] Philoſopho. Ozænam Ariſtoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellaſſe, ea frequens eſt in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue ſignificat. hæc Maſſarius. Hanc maximè ſectantur Murænæ præcæteris Polyporum generibus, quemadmodum hiſce verbis teſtatur [b] Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam conſectantibus. Apud Pollucem legitur hãc Mvnulas, Sepiolaſq; venari.

[a] *9 Hiſtor. cap. 37.*

[b] *L. 9. c. 30.*

VSVS

VSVS IN VARIIS.

E

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*

RÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo [a] Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cœnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

DE SEPIA. Cap. IV.

F

ORDINIS RATIO.

SEPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atque auium more per aëra tranet, cùm Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & G
eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, dein de ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt.

ÆQVIVOCA.

ANTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπιάδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Απαντα πεδολώκασιν. ἢ βαλῆς πάλιν
Εις τὴν θάλατταν, καὶ πλωίζῃς μὴ φῶσίσι
Δωριὰς, ἀλλ' οὐδὲ σηπίας ἐλαφίνας.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias. H

Dalecham pij error.

Hîc Dalechampius comico ſale ſepias à poëta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſaliæ apud locum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in [a] Odyſſea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud [b] Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγορὰ Sepiarum littus eſt apud Dyctim [c] Cretenſem, qui ſic vocatũ addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

Sepias promontoriũ.

[a] *Odyſ. ε.*
[b] *In Argon.*
[c] *Lib. 6.*

Ar-

Digitized by Google

A Arcadiæ teſte Pauſania, non procul à Tricrenis, in quo ſepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morſu ſepis ſerpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponneſi, item ſcopuli diuerſis in locis iuxta litora Athenienſium. Sepiuſſa [d] Plinio inſula eſt in Ceramico ſinu. Creditur Sypuntem ędificium eſſe Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab ęiectis fluctu Sepijs teſte [e] Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num ſit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambroſius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum eſt. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs eſt Samnitum, hodie Sepinū autore Zographo. Archippus Comicus in Piſcibus nominat Ἀνθρώπιλλον τὸν ἀνλητρίδα καὶ σηπίαν τὸν Θύρσου, quaſi mulieres quáſdam. Sepiam pro attramento ſcriptorio poſuerunt Latini veteres, & in primis poętæ, reſpicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piſcis eius ſanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc [f] Perſius.

Sepia mōs Arcadiæ. [d] *Li. 5. c. 31.* Sepiuſſa. [e] *Lib. 6.* Sepia pro atramento ſcriptorio. [f] *Saty. 3.*

Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,
B *Inque manus charta, nodoſaq; venit arundo.*
Tum querimur craſſus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infuſa vaneſcat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fiſtula guttas.

In eadem ſignificatione binis in locis accipitur apud [g] Auſonium: primùm vbi inquit. [g] *Epiſt.*

Aut adſit ſi interpres tuus *Cadmi nigellas filias*
Aenigmatum qui cognitor *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi *Notaſque furua Sepiæ,*
Gnidioſq; nodos prodidit.

Nàm Cadmi filias poēta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam ſedecim literas attulit, vt refert [h] Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter expoſuit Angelus [i] Politianus. Idem rurſus poēta ſic alibi: [h] *L. 7. c. 56.* [i] *In miſcel. cap. 39.*

Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Fuluam lacticolor ſpongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua ſuſpicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus eſt. Furuum autem nigrum, & atrum denotat. Auſonius correctus. Fuluū qd. Furuū qd.

SYNONYMA.

Σηπίαν ſcribit [a] Athenæus eſſe paroxytonum, vt ἀετία, οἰκία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Græco nomine ſeruato, Sepia per e ſimplex appellatur. ineptè enim apud quoſdam, Sæpia per diphthongum ſcribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, ſed Σηπία. Ridiculè igitur Iſidorus Sepiam dici ait, quòd ſepibus intercluſa faciliùs capitur; & alius quiſpiam, obſcurus quòd profuſo atramento piſcatoribus ſe veluti ſepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorſus Latina eſt, ſed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Leonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam ſanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abūdet. Apud Thebanos Opiſtholia dicitur, vt teſtis eſt [b] Athenęus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, ſicut autor libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciē piſcis eſſe ſcribit. in tabulis Elluchaſem Vrbien nominātur piſces, qui Venerē promoueant, calidi, & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias eſſe quidam arbitrantur. Teſte Alberto Magno Sepias, & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia ſuperioris ſeculi homines imperiti ſcribebant. Audiuit Zographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem peſce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teſte Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Liguſticum mare Cepia, s in c mutato. Rōdeletius ab Italis Sopi, à ſuis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Maſſilienſibus, & Genuenſibus Sopi nominari ſcribit, à Venetis Romaniſque priſco nomine Sepias. [a] *Lib. 7.* Etymon. [b] *Lib. 14.* Fanage.

Digitized by Google

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. E
Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Boufron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, proprièque inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pagurum portius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seexàtte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

[a] *Lib.7.* Sepia ſimilis Polypo, & Loligini.

SPEVSIPPVS apud [a] Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat. F

Polypi, Sepiæ, volucresq́; Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimiliari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus teſte [b] Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepia huic vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim [c] Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe angũſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte [d] Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides (προβοσκίδας) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat [e] Plinius inquiens: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cùm itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq́; exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem [f] author tradidit pluribus in locis [g] alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraque ſunt, ita ijs quoq; maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem [h] authore alueum corporis Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφόνωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet; copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, [i] inquit, Mollium nullis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, quod plurimum in Sepia eſt. & [k] alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumq́ue Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; [l] euenit, quia vitam littoralem traducunt,

[b] *L. 2. com. Dioſc. c. 20.*

[c] *De par. 4. cap. 2.*

[d] *Hiſt. 4. c. 1.* Promuſcides.

[e] *L. 9. c. 28.* Pedes.

Sepijs curta crura.

[f] *Hiſt. 4. c. 1.*

[g] *De par. 4. cap. 9.* Pedes quot & quales.

Alueus.

[h] *De par. 4. cap. 9.*

Fiſtula.

Atramentum.

[i] *Hiſt 4 c. 1.*

[k] *Hiſt 4. c. 5.*

[l] *De par. 4. cap. 5.*

Digitized by Google

A cunt, & nihil quo ſibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs ſibi ſufficiunt, & coloris mutatione, quæ & ipſa accidit eis per metum, vt effuſio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copioſius: faciliùs enim & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad alueum; Polypis verò & Loliginibus ſupra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant, contineri, non ſine firmis rationibus diſſerit contra Athenæum & Plutarchũ grauiſſimos ſanè autores. Hic enim [m] de Sepiæ atramento diſſe- [m] *L. de ſoler. anim.*
rens, cùm, inquit, ſint id genus cautionum, circumſpectionum, euaſionumq; exempla permulta, hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo poſſum. Veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet, atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Ariſtotelem ſic ſcribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολός ἐστι· ἔστι δὲ κῦστις παρ' αὐτῷ τοῦ στόματος, μύσσως τρόπον ὑπέχουσα, id eſt, vt vertit Rondeletius: Eſt in mytide atramẽtum, quæ ad os ſita eſt, folliculi ſiue veſicæ modo. Sed qui [n] Ariſtotelis ver- [n] *Hiſt. 4. c. 1.*
ba diligentiùs conſiderat, eum aliter ſenſiſſe comperiet. Σπάγχνον δ' ἐδέν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ὡς καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θόλον. Viſcera Mollium nullis: ſed habent
B quam mutim appellãt, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neq; eſt quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti ſcilicet, interpretetur; ſequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ, poſt hanc interpretari oportere docent. Ἡμῶν δὲ ὧν μυτὶς κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ἡ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀνατόμη, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει περιχάμψαν τὸν πόρον τῷ ἑτέρῳ, ideſt: Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at verò
„ atramentum infrà continetur, quà inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenque ſuum
„ eadem obuolutum habet membrana, qua inteſtinum, ſed quid, inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inſpecta nullus eſt niſi planè cæcus, qui non ſententiæ noſtræ facilè ſit aſſenſurus. Idem videbit mutim colore eſſe flauo, laxa fungoſaq; ſubſtantia, parenchyma potiùs quàm folliculum, aut veſicam. Galenus in Exegeſi vocum Hippocraticarum, Μύττις, in- Μύττις quid.
quit, τὸν ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται,
„ hoc eſt, atramentum quod in ore Sepiæ continetur: ſed & piſcem quendam apud Hippocratem ſignificat. Μύτις apud Heſychium ſcribitur, & exponitur τὸν μέλαν τῆς σηπίας Μύτις quid.
ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἰκμάδα, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. An-
C notatur & piſcis quidam dici feminini generis non ſine mare paſtum quærens, fortè erit Sepia. Ὄλον vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὄπερον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν id eſt bilem appellauit; Philes recens autor ἀποσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piſcatorum Ἀποσφαγμα.
perſequentium fallat, tradit his verbis: σιωπῶσα ἐκάνη παρῆκε τὸν ἐξ αὐτῆς ἀποσφαγμα, καὶ κατασχεσα αὐτῆς. Galenus in Exegeſi ὑποσφαγμα interpretatur, quod atramenti Se- Ὑποσφαγμα.
piæ ſeu ſedimentũ eſt, ὄιον ὑποτρυγον Hipponas quoq; σηπίης ὑποσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit [o] Athenæus) eius piſcis atramentum (τὸν μέλαν) exponunt. At Era- [o] *Lib. 7.*
ſiſtratus in Opſartytico, intritum eſſe vult, his verbis: Hypoſphagma fit è carnibus aſſis, vel elixis, ac ſanguine cum ſale, caſeo, lacte, & olerum folijs bene olentibus, conciſis. Scripſit [p] Ariſtoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorũdam piſcium capita: cu- [p] *Lib. de ſẽſ. & ſenſato.*
ius fulgoris cauſſam ibidem addit. Tradit [q] alibi Sepię, Loligini, & Lollio partes duras ac [q] *Hiſt. 4. c. 1.*
ſolidas intus per dorſum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: Sepium.
ſed quod inſertum Sepijs eſt, σήπιον, quod in Loliginibus, gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium robuſtum latumq; ſit, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fongo-
D ſam intra ſe complectens, & friabilem corpulẽtiam: gladiolus verò arctior & cartilaginoſior ſit. Forma item diſcrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur. [r] Alibi quoq; in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum eſſe tra- [r] *De partib. 4. cap. 5.*
dit, addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret veſica: quantumq; terreſtrium maximè ſit, in atramentum ſecernitur, & plurimùm Sepiæ conſiſtit, quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento eſt Sepium quod tale tantumq; ſit. Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipſum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸν Ὄστρακον.
λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, ideſt habet Sepia in dorſo, quod oſtracum vocatur. Et ſic quoq; appellat [s] Dioſcorides. Columella teſtum appellauit, niſi teſtam legere mauis, vt [s] *Li. 2. c. 23.*
Ruellius legiſſe videtur, qui ὄστρακον in Dioſcoride, vbi loquitur de Sepia teſtam trãſtulit. quidam etiam cortícem & os vocant. Germani Fiſchboin, Belgæ Seeſchuym. Vſum au- Vſus Sepij.
„ tem huius oſſis nobis declarat Ariſtoteles ſic inquiens. Habent Mollia quod piſcium ſpi-
„ nis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huiuſ-

Digitized by Google

hil huiuſmodi habent: quod eorum alueus breuior eſt, illorum procerior. Ideoq; vt directus inflexuſq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorſo, cādidum eſt ſuperiori parte, durum ac læue: inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum, quæ & læuiter aſpera, & ligni modò frequentibus venis diſtincta viſitur. fungoſum hoc ſupina parte natura eſſe voluit, ne facilè immergatur, vt optimè cenſet Bellonius. Volaterranus, atramentum Sepiæ, ineptè ſepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis teſte [c] Philoſopho venter ſimilis eſt, tum figura, tum tactu. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt. [d] Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam eſſe, vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus ſpecie rotunda conglobataq; ſit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum eſt ex eodem [x] autore. Et [y] Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hiſpania capto dixiſſet ex Trebio Nigro, hæc ſubdit ex eodem ſcriptore: Sepias quoq; & Loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in litus illud, idem autor eſt. In noſtro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur, Sepiæ binûm. Damus hic Sepiæ iconem pronam & ſupinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optimè expreſſit.

[c] *De gener. cap. 8.*
[d] *De gener. cap. 8.*
Magnitudo.
[x] *Hiſt. 4. c. 1.*
[y] *Li. 9. c. 30.*

E F

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs quàm pelagicam vitā eſſe ſcribit [a] Cardanus, ſed tantùm litoralem prodidit Ariſtoteles, ac maris cauernas incolere [b] Oppianus. In ſumma marinum animal eſt Sepia, nec vſquam in dulci aqua naſcitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in ſeptentrionali Oceano, quod cuipiam mirum fortaſſe erit, quod cùm frigida & exanguis ſit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trāslatio; ſed Græcus codex legit πυξίδας, ideſt Loligines, & ſimilia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus ſupra ex Plinio, quàm ingēris magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulſæ fuerint. Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia eſſe teſtatur, [c] Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctiſſimos libros Italico ſermone cōpoſuit, in mari Adriatico maiorem eſſe Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archeſtratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

[a] *De ſanit. tuen.*
[b] *De par. 4. cap 5.*
[c] *L. 3. c. 104*

G

Σηπίας δ' Ἀβδήροις τε Μαρωνείᾳ τ' ἐν μέσῃ
In Abderis Sepias, ac in Media Maronea,

Quibus verſibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibū præſtantiſſimas. In Ponto non eſt Sepia, cùm Loligo reperiatur teſte Plinio.

VICTVS.

SÆPIARVM victus eſt ex piſciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuſcidibus, vt prodit [a] Ariſtoteles. Quin etiam maiores quandoq; piſces vincere [b] alibi idem tradit. [c] Athenæus puſillis, inquit, piſciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) diſtentis ſuis promuſcidibus, veluti lineis piſcatorijs, illos venantes.

[a] *H. 9. c. 37.*
[b] *Hiſt. 8. c. 2.*
[c] *Lib. 7.*

H

ÆTAS.

HIS quoq; vt Polypis anguſtum viuendi ſpacium natura conceſſit. Exemptis enim pauciſs bimatum non completur, inquit [a] Ariſtoteles: Vnde [b] Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatu longior vita. Et [c] Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si hiſtoria, quam tradit Plinius de ingenti Polypo, dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum ſequetur abſurdū, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere poſſint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire poſſe non dubitarim, præſertim cùm eodem loco ſcripſerit Plinius, Sepias Loligineſq; eiuſdem Polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

[a] *H. 5. c. 18. & 8. c. 37*
[b] *L. 9. c. 30.*
[c] *Lib. 7.*

vitæ

Digitized by Google

Sepia Saluiani ſupina.

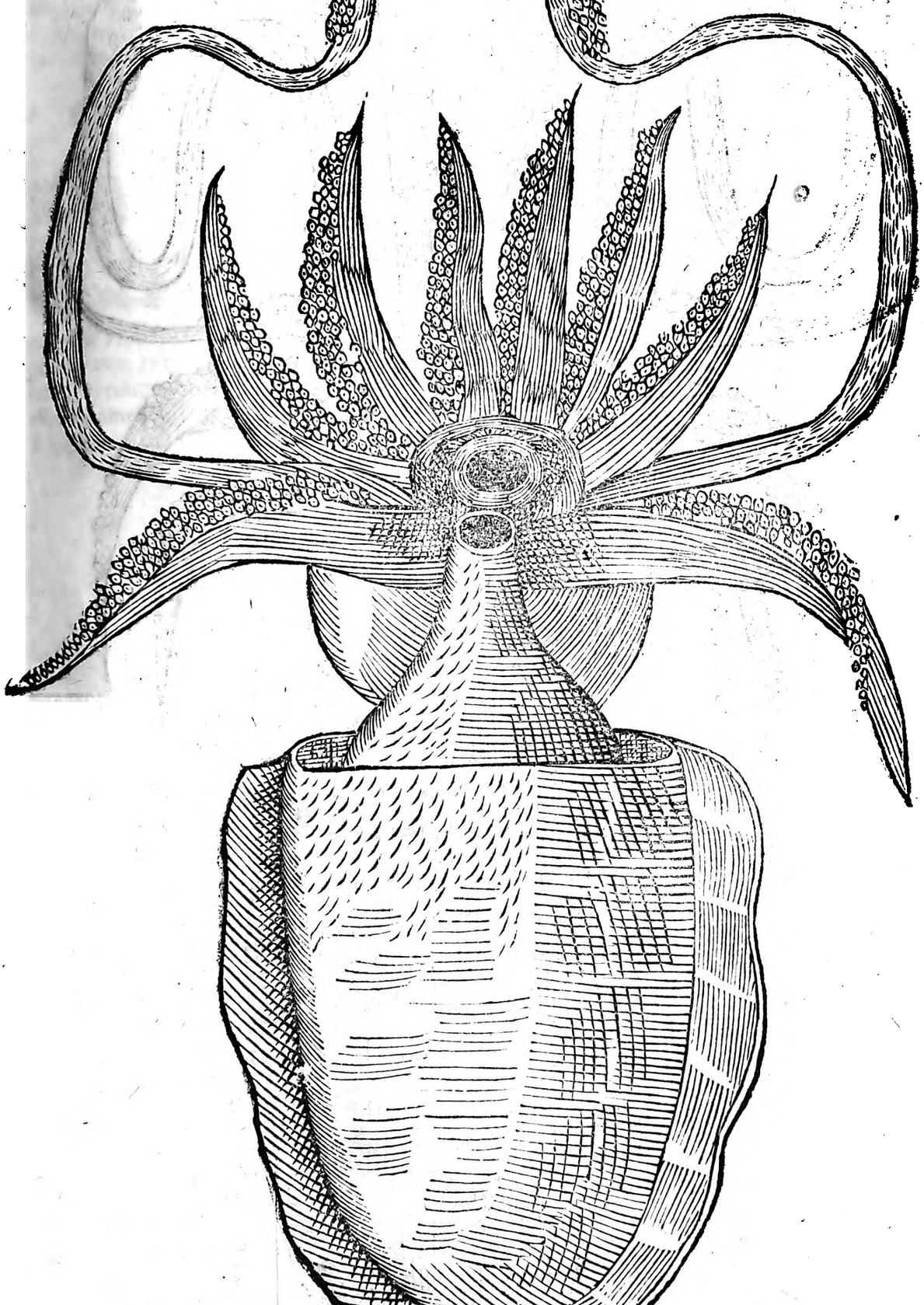

Digitized by Google

Sepia Saluiani prona.

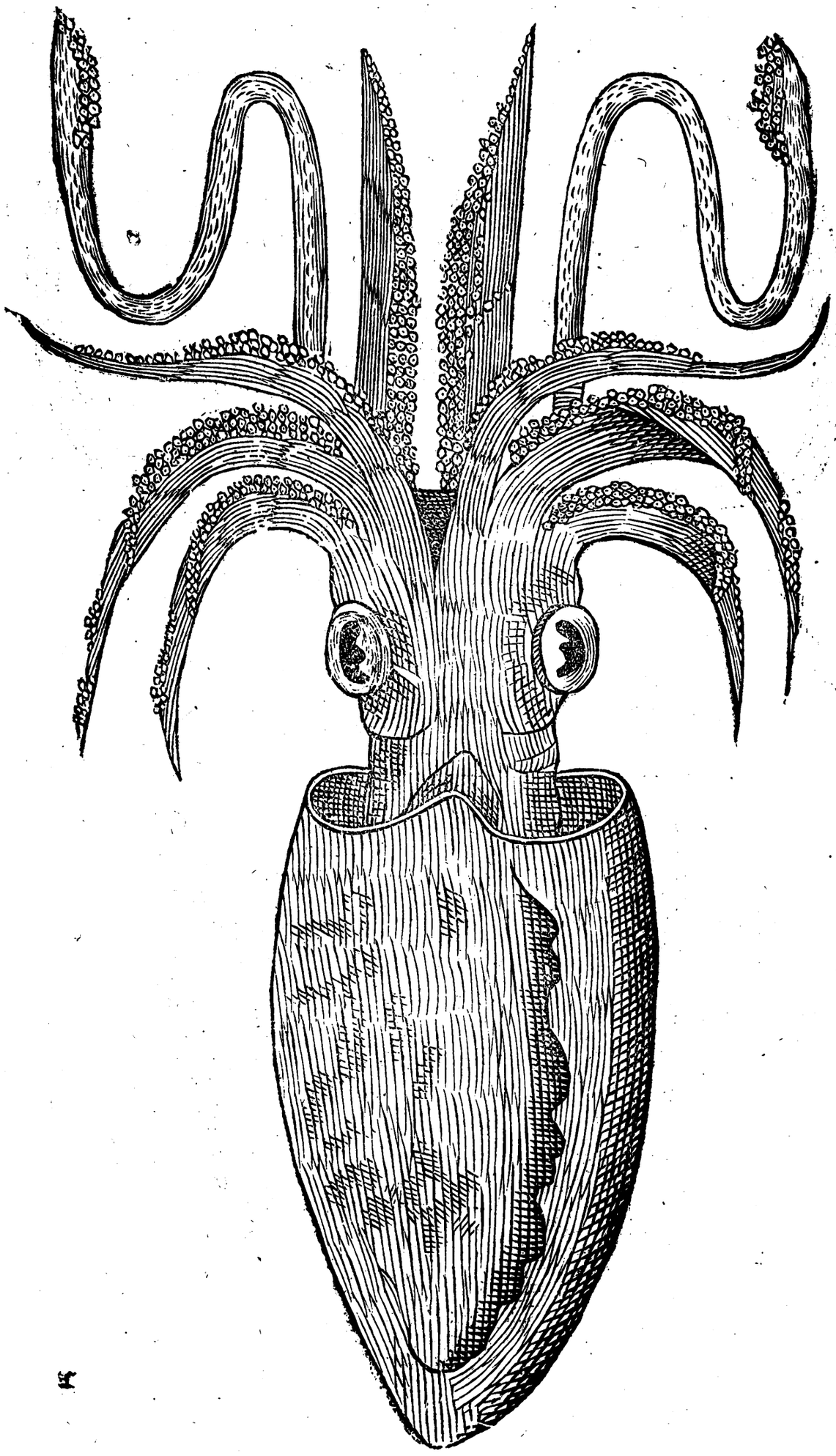

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit) sed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies absolutè? Hactenus Zographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR est [a] Aristoteles Sepiam odore escarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conscripsi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit salis ammoniaci drachmas sex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas sex; hac esca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & sponte ad odorem progredi seq; ipsas tradere Sepias asserit. Alia esca ex eodem. Fœcem vini sine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipsam inijcito. Sepiæ siquidem videntes quòd (fæx descendat ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atq; illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiẽdam neq; nassæ, neq; retium insidijs opus est: sed amoris illecebris eam hoc modo, quo scripsit [b] Oppianus, piscantur; qui interprete Lippio hæc canit: [a] *Hist. 4. c. 8.* [b] *Halieu. 4.*

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non densi vimina septi
Eliciunt illas piscantes æquore toto
Fœmineam appendunt pestem, ducuntq; per æstus.
Postquam è conspectu vaga fœmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, subito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis spirisq; rotati
Implicitam ramis stringunt cupiuntq; teneri.
Ac veluti virgo fratrem mitemq; parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formosa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum sponsi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo consumit tempora noctis,
Sic ista implicita Veneris nec munera linquunt
Tali connexa nodo, nec vincula soluunt.
Donec piscator capiat, cymbaq; reponat,
Connexaq; simul subeant crudelia fata.

Nassis etiam vt capiantur sequentibus hisce docet versibus idem Poëta:

Has etiam nassis capiunt sub tempore verno,
Nam curuum septum myrti de fronde coronant,
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces soluere partus
In caueam properant, & strata fronde quiescunt,
Sic amor expletur misera cum morte proteruus
Pisces in siccam clausi ducuntur arenam.

Scribit Isidorus Sepiam dictam, quòd facilè sepibus inclusa capiatur; Vera itaq; fortè erit hæc capiendi ratio quamuis sit falsa etymologia. Massiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahunt: Sepia ad sui simulachrum se iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur. Eustathius scribit etiam aues coturnices laqueo ante speculum posito capi.

E

SEXVS.

[a] *Hiſ.4.c.1.*

DE Mollium ſexu loquens [a] Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fœminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quàm fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et [b] alibi marem à fœmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fœmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic trãſtulit [c] Plinius: Sepiarum generis mares varij nigriores conſtantieq; maioris: nimirum in auxilio fœminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fœminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

[b] *H.5.c.12. Athen. li.7.*

[c] *Li.9.c.29.*

COITVS. PARTVS.

F

[a] *Lib. 12. c. 6. Orig.*

IN coeundo, inquit [a] Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt, Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. [b] Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepię ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Quę ſic tranſcripſit [c] Plinius: Sepię & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiué conſonum eſt (inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore nõ ore ſed fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis [d] locum adducamus, in quo legitur: Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, ſic.n. coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὸν κατὰ τὸ σῶμα, ἀντιδίροντα καὶ διαπύσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenęus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) [c] Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint, [f] Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. [g] Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hîc adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine racemi vuę vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuę ſimilis, vt ſuo loco declarabimus, hîc oua ſunt duntaxat, florenti vuę nullo modo ſimilia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc [h] Ariſtotelex. Sepię oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohęrent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhęreſcunt, & augeſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur. Tempus autem & modum partus idem [i] author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeueratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et [k] alio loco: Ferunt vterum Sepię verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem in codicibus Athenęi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πάντα καὶ δεκα

[d] *Lib. 1. de gen. cap. 15.*

[e] *Lib. 7.*

[f] *Hiſ.4.c.1.*

[g] *De par. 3. cap. 8.*

[h] *H.5.c.18.*

[i] *Hi.5.c.12.*

[k] *H.5.c.18.*

Gazę error.

Oua qualia.

Quo tẽpore pariant.

Athen. correctus.

Digitized by Google

A

Oua Sepiarum.

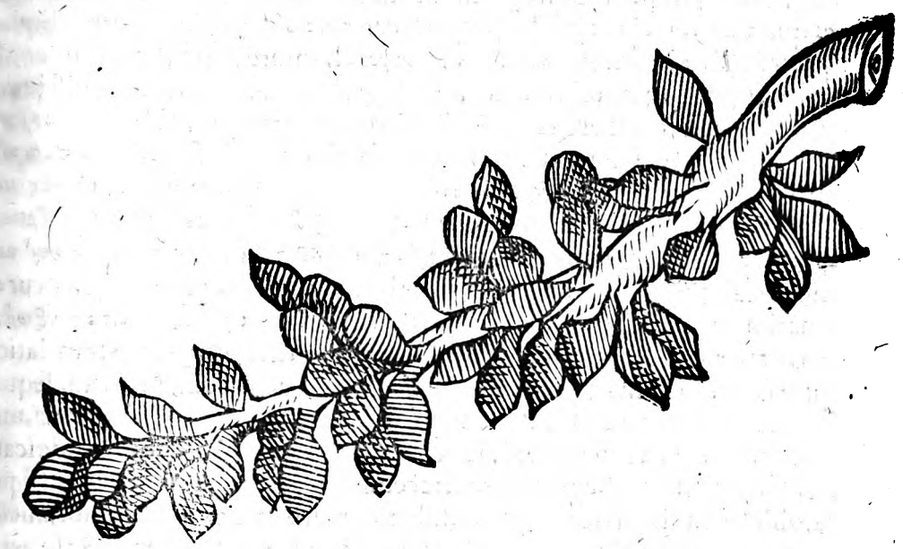

B

καὶ δεκα ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vêre pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat [l] Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat [m] Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam continentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et [n] rurſus: vbi de cartilagineis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt C Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc [o] Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic eſt, vt prodit [p] Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque atramentũ, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem [q] alibi: Mas, inquit, humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; reddũtur: [r] Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fœmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δ' ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρᾶ. Huius malæ cõuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit [s] Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohærentia, maſculus proſequitur affiatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hîc Plinium pro καταφυσᾶν proſequi affiatu reddidiſſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ σιφρᾷ. Vides hîc τοῦ θολου mentionem nullam factam. Poſtremò non mas, ſed fœmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus & Saluianus non θολον, ſed vna mutata littera θορον, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem σιφρᾷ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiã interpretatio: Maſculus perſequitur affiatu &c. non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. καταφυσᾶν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aërem contra aliquid emittere ſignifi-

[l] *Li. 9. c. 51.*
[m] *H. 5. c. 18*
[n] *H. 5. c. 17.*
[o] *L. 9. c. 51*
Plinij locus explicatus.
Quomodo pariant.
[p] *H. 5. c. 12*
[q] *H. 5. c. 18*
[r] *Hi. 5. c. 12*
[s] *Li. 9. c. 51.*
Ariſtoteles correctus.
Athenæi locus notatur.

Digitized by Google

can at piſces in aquâ quomodo anhelare, aut ſpirare aërem poſſunt? Nam vt Rondeletio A
donemus piſces propriè dictos ſpirare, Mollia tamen & exanguia non ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu, vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aſpergere: vel καταφυσᾶν, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ὠῶν καταφυσᾷ τὸν θόρον, humore genitali ſuo oua conſpergit, genituramq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omniũ oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θόρον dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: τὰ μὲν δύω καταβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὐτὰ ποιῆται τὸν τόκον: τὰ δὲ μελάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κύημασι) τῶν μελανίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θόρον, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἵχθυες τοῖς ὠοῖς: καὶ γίνεται (ſupple τὸ κύημα) σωρηχὲς καὶ κολλῶδες. hic σωρηχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ ψιφῶδη. Rurſus hiſt. 5. c. 18. cauſſam reddens, cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλιχρότητι παρίπτασθαι καὶ αὐξάνεσθαι. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fœmina cùm ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è veſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperfundit, atq; ita efficitur vt ſolideſcant. Hęc Zoographus. Cæterùm ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, ſi maris ſemen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus ſimilia ſunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & ſemine maris aſperſa ſunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis teſtatum reliquit [t] Ariſtoteles: Cùm genus omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, & ſic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius generis eiuſdem oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippè cuius fœpenumero alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem [u] author eſt: Mox oua edita Sepiæ craſſitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiũt. Quæ (ſi prius prole iam perfecta abſciderit oui membranam) ſtercuſculum mittũt ſuumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubiuſculum. Vnde dixit [x] Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis ſingulæ Sepiolę teſte [y] Philoſopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando conſiſtit, cùm fœmina ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enim Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualiſnam ſit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a.b.c. oculi: d Sepiola ipſa: e hoc ipſum. Niphus poſteriora verba hæc ſic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba hæc τοδὲ ἐφ' οὗ τοῦτο abundent. Salùianus autem ſic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola, e hoc ipſum. Adhæret autem teſte [z] eodem Philoſopho, ouo Sepia naſcens parte ſui priore: hac enim tantùm poteſt adhærere, cùm hæc vna partẽ poſteriorem & priorẽ eodem modo habeat. Poſtremò vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum vſq; tot dies numerari, conſiderandum. B C D

[t] *H.* 5. c. 18.
[u] *Ibidem.*
[x] *L.* 9. c. 51.
[y] *H.* 5. c. 18.
[z] *De gener.* 3. *cap.* 8.

Ouorũ exacta deſcriptio.

Incubatio.

MORES. INGENIVM.

CONIVGATIM mas cum fœmina incedere ſolet, inquit [a] Philoſophus. Et [b] alibi, cùm Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fœmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic [c] Plinius: Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fœminæ tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fœminas ſe conijcere. Teſtatur [d] Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſimam eſſe Sepiam.

[a] *H.* 5. c. 12.
[b] *Hiſ.* 9. c. 1.
[c] *Li.* 9. c. 29.
[d] *H.* 9. c. 37.

Fœminę mares auxiliãtur.

Nam

Digitized by Google

E Nam ſola, inquit, hæc ſuo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat [c] antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum ſuum effundere) verùm etiã abſcondendi cauſſa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæpiæ, vt dixi, ſæpe & ſine pauore ſuo vtitur atramento ad ſe occultandam, & cùm progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta [f] Nicander qui cùm ſcripſiſſet Leporem marinum ſordidatum, dum recens in lucem editus eſt, Loliginis inferri ſubtilibus comis, perinde ac ſi proles eſſet Loliginis, aut σηπιάδος φυξηλίδος, ideſt Sepiæ fugitiuæ, cauſſam cur fugitiuam appellauit addit:

[c] *Hiſt. 4. c. 1.*

[f] *In Alexipharm.*

——————ἵτε μελαίνῃ
Ο'ἴδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμὴν. ideſt.
—————— *qua obfuſcat*
Fluctus ſua nigredine doloſum animaduertens piſcatoris impetum.

De eodem aſtu ſic meminit [g] Ouidius:

[g] *In Halieu.*

Sepia tarda fuga, tenui cum forte ſub vnda
Deprehenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaces
F *Inficiens aquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertitq; vices oculos fruſtrata ſequentes.

Vnde & [h] Plinius ait: Ambo autem (mas ſcilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt infuſcata aqua abſconduntur. De eadem quoq; aſtutia hæc [i] Ælianus: Cùm ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circumfuſa, ab oculis piſcantium remoueatur, eorumq; perſtringit oculos: piſcatores verò cùm ſit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumſepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec diſſimilia ab his ſunt quæ ſcribit [k] Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea ſint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis inſidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Veſicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa ſe efficit mari infecto, vt piſcatoris conſpectum ſubterfugere poſsit: imitans deos Homericos, qui quos ſaluos volunt, cœrulea ſæpenumero nube obiecta eripiunt atq; ſuffurantur. Hæc ſic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

[h] *L. 9. c. 29.*

[i] *De anima. 1. cap. 34.*

[k] *Lib. ſoler. de animal.*

G *Quin & natiua fœcunda eſt Sepia fraude.*
Eſt liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuſcus piceam ſuperat caligine maſſam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præſens
Auxilium miſera: ſubita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit aquor,
Obſcuratq; vias ponti tenebroſa cruore
Permixto ſanies, piſcantis lumina turbans
Auertit viſum, & proſpectum ſurrupit omnem.
Hæc facili curſu per tinctas aquoris vndas
Effugit horrendos piſces, hominemq; ſagacem.

Philes quoq; recens autor de aſtutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Παν̃ουργος ἐϛὶ τὴν φύσιν ἡ σηπιὰ
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εις ῥ῎ηθρα γὰρ τ' ἐμῆ μέλαν ὑποσφαγμάτι
H Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos ſic tranſtulit Gregorius Berſmannus Anebergenſis:

Eſt verſipellis Sepia, & vafra indoles
Piſcantium qua callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta viſus eripit,
Partaq; ſic onat ſalutis copia.

Poſtremò [l] Athenæus quoq; idem aduertit ſic inquiens: Perſequente piſcatore ſuum atramentum effundit Sepia, antrorſum profugere ſe ſimulans. Porro vt admodum aſtutè ſuo atramento vtitur, ſic etiam prudentiſſimè promuſcidibus; his enim non ſolùm piſciculos, ſed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

[l] *Lib. 7.*

Calli da

Digitized by Google

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam E
Nam tenues molli ſurgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipſa natantes
Piſciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus piſciculis, quos promuſcidibus ſeu piſcatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piſcatoria Sepiæ arte ſic loquens: A collo ſuo demittit acetabulum inſtar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi poteſt. Id piſciculis quos propè ſe videt, mordendum exhibet, paulatimq; in ſe retrahens fraude ad ſe prædam ad-
[m] *Hiſt. 4.c. 1.& de par. 4.cap.9.* ducit, dum ore contingere poſſit. Porro teſte [m] Ariſtotele ijs prætenturis quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes Sepiæ, ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Quæ ita vertit [n] Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi; quibus in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt. [o] Athenæus ait: Cùm ſæuit tempeſtas, Sepiam aiunt præhenſis minoribus ſaxis vtraq; ſua promuſcide, veluti anchora ſtabilitam quieſcere. Idem teſtatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus ſunt tanquam promuſcidibus præditæ, quibus ad ſaxa cùm eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Pòſt cùm eſt tranquillitas ſolutis promuſcidibus, rurſus natant: non contemnendam ſcientiam tenentes vitandi ſanè tempeſtates, atq; ex periculis ſalutem conſeruandi. Quæ ſic [p] Oppianus cecinit.

[n] *Li.9.c.29.*
[o] *Lib.7.*
[p] *Halicut.2.*

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit propriis ſcopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

[q] *H.9.c.37.* Poſteaquam [q] Ariſtoteles Polypum coloris mutatione piſces venari dixiſſet, ſubdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant, ſed piſcium ſola Squatina ita affici ſolet. Ex quibus verbis nihil certo ſtatuere poſſumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA. G

Sepedones

SEPEDONAS. Græci non à Sepia inflectunt, ſed vlcera intelligunt eo nomine putreſcentia. Sepiuſſam Doridis inſulam in Ceranico ſinu teſte Plinio ſic dictam à Sepijs coniecit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σπιδία dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & [a] Plauto:

[a] *In Caſina.*

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σπιδία nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepſetos hoc eſt, inter piſciculos minutos, elixari ſolitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zoographus, & legendum σπιδία. Σπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author eſt Athenæus. Σπίαι, Σπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur [b] Iulius Cæſar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σπιαλλὶς ſpecies eſt vitis Varrino.

[b] *In Athe.*

H

MORALIA.

Hæretici.

VITVR Sepia atramento, vt ſuæ conſulat ſaluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuſcat: cùm enim conuinci ſe animaduerterit, nebulas, nugaſq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegãter & appoſitè [a] Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento aquam turbant, atq; ita abſconduntur: Eodem modo illi, vbi ſuccumbunt in ea diſputandi paleſtra, hoc eſt, cùm erroris arguuntur conuincuntur q;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis diſputationi ſeſe eripiunt. Atticus Philoſophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Ariſtotelem in ſuis ſcriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt

[a] *Lib.2. ad uerſ. Marc.*

enim

Digitized by Google

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille deprehendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amotó priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cętera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & glorię poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde [u] Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini*. Sepia vſta meretricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces

Diabolus.

[u] *Cap. 5.*

Meretrix.

B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, demomum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit [a] Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprehendatur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſæpius ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt deprehendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex [b] Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ multipliciſque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grãmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cęterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hîc per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur,

[a] *Hierogli. lib. 28.*

Pulchra incœpta turpiter cedentia.

[b] *L. 2. c. 110*

Periculum.

Homo occultæ naturæ.

Literę Aegyptiacæ.

D dum canit.

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hîc poni ſuprà probauimus. Sanè Greci atramentum σηπιωτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepię ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſę frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiã qui amorem coniugalem in viro firmum, in fęmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiã tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòdſi mas percutiatur, fęmina aufugiat.

Amor coniugalis.

FABVLA

Digitized by Google

FABVLÆ.

THETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambrosia, sic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in Sepiæ speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide semel coijsse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his versibus.

Φασί τιν' Θέτιν φεύγουσαν Πήλεος συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρόσ δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνέζυγη.
Τοῦδ' ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πίπτειν, καὶ καθ' ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὡσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρύβεσαν.
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκ ἅπαντος,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ανδρομάχῃ τοῦτο.

Aiunt Thetim fugientem Pelei congressum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum,
Inq; Sepiæ aliquando formam conuersam,
Peleus ipsam detinuit, & nuptijs coniunctus est,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inaccessis montibus esca bestijs vt fieret,
Postremò ipsam detinuit in tenebris absconsam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro absconditam
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides scribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

VERSVS *mutabilis albus, & ater*, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter alluſit Matron apud [a] Athenæum de Sepia loquens:

[a] Lib. 4.

Ἡ μόνη ἰχθύων οὖσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, ideſt.
Quæ cum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus

de Sepia videtur pronunciasse Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inscribitur. nàm sequens versus deest. *Perca sequitur Sepiam*, Ἔπεται πέρκη μελανούρῳ. hîc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piscibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα siue audax, quòd maiores quandoq; pisces aggredi audeat, ac mas fœminæ à tridente percussæ auxiliari in hominum conspectu. ταχυωιρὰς σηπίας nominat Eubulus quòd in sartagine coqui solitæ sint. Nicander φυξηλίδα fugitiuam, quòd sparso atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

QVAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus, Aristophanes in Thesmophoriazusis, Quando ederentur.

Ιχθῦς ἐώνηταί τις ἢ σηπίδιον. ideſt.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola,

Et Theopompus in Venere.

Αλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

B Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces; non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturq; nam sic grata sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idq; tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidiū, recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs & Romæ omni tempore habentur, sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidæ teste[a] Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονηρᾷ docet, inducto coquo hæc loquente.

C

[a] *Hist. 8. cap. vlt.*

——————— σηπίας πόσου
Δραγμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ ταῖς μὲν πλεκτάνας,
Καὶ τὰ πτερύγια σωτιμῶν ἑφθὰ ποῶ.
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατιμῶν πολλοὺς κύβους
Σμύσαστε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνολῶντων ἅμα
Επὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπαισιῶν φέρω. ideſt.
A. Sepiæ quanti? B. vna drachma
Tres. A harum brachia
Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:
Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,
Tuso sale perfrica, & canare statim ac inceperint,
Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

D

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγλιησὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus[b] Plauti.

[b] *In Rudente.*

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit; lauatq;

Digitized by Google

lauatq; cartilagines omnes exteriores interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vase alterius generis, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemq; herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vſq; : tum inferre iubet ſuprà inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturq; aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cõtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumq; parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet [c] Apitius inquiens: In Sepia fartili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſitia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire ſinito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſasq; inteſtinorum inſtar condiunt coquntq;, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte [d] Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud [c] Athenæum ait Sepiam elixam teneram efficiori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum electa à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

[d] *Lib. 2. ca. 20.*
[c] *Lib. 8.*

VSVS IN MEDICINA.

VSVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramẽto, teſta, quam ὄστρακον vocant Dioſcorides & Athenæus. [a] Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Aëtius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam & oleũ miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaq; cum oleo & ſale & farina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtuntur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentiſſimè vtitur, vt in [b] curatione vteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud [c] Galenũ ad alopecias atramentum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumque pituitas

[a] *Lib. 8. de comp. med. ſec. loca.*

Ad morbos mulierum.
[b] *Lib. 2. de mor. mul.*

Ex Atramẽto.
[c] *Lib. 1. κατὰ τόπ.*

Ad Alopecias.

Ex Ouis.

Digitized by Google

A pituitas extrahunt, & renes purgant. In cibo sumpta vrinã mouent, & renum grauedinem tollunt, inquit, Marcellus. Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remediũ hoc facit. Oculos, inquit, vel oua Sepię in aqua solue, & cum melle permisce, atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur. Potionem hanc ad menses ducendos perscribit [d] Hippoc. Cantharides quinq; auulsis pedibus, alis & capite: deinde tribulos ad mare nascentes vnà cum radice, mensuram quanta est Conchę testa terito: & anthemi luteam internam partem siccam tritam, Conchæ testam (hanc mensuram) addito: & seminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit, in aqua calida desideat, & aquã mulsam aquosam bibat. Idem rursus in ijsdem libris ad coxãvteri auersi curationem docet: At in mensibus (tempore quo mẽses fluere debent) si sanguis eruperit satis est: sin minus Cãtharides quatuor bibat, pedibus & alis & capite reiectis: & pœoniæ grana nigra quinq;, & Sepię oua, & apij semen cum vino modicum. Et rursus [e] alibi in eodem morbo: Mane Sambuci baccas sex dato in vino meraco, & Sepię oua decẽ aut duodecim. Et [f] iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses non prodierint, aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte-

[d] *Lib. 2. de nat. mul. & lib de morb. mul.*

[e] *Lib. 2. de mor. mul.*

[f] *Lib. 1. de mor. mul.*

B rina, aut Sepiæ ouis, aut castorio admistis &c. Ex Sepię testa tùm vsta, tùm non vsta plurimæ fiunt medicinæ. Hæc fungosa est, nec vt ostreorum silicea, abstergendi, siccandiq; similiter vt ostreorum testæ vi pollet: sed partium est tenuiorum, vt ait Galenus. Legitur in succedaneis Galeno adscriptis, pro Sepiæ testa pumicem substitui licere in medicamentis. Vegetius Veterinarius suffitum constituit contra languorem morbi pestilentialis ex Sepiæ ossibus, & alijs quibusdam remedijs. Apud [h] Plinium extrahunt tela corpori inhęrentia ex aqua. Marcellus Empiricus vstorum cinerem impositum educere quæcunq; corpori inhæserint, scribit. Aegineta verò nõ vsta abstergere vitia cutis efficatiora tamen habentur si vrantur, pluisque absterforiæ facultatis vstione acquirere mihi videntur. Dioscorides Ostracum Sepiæ vstũ, donec pars interior & fungosa, ab exteriore crusta abscedat, tritũq;, alphos (id est vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit. Galenus ad vitiligines, ephelim, lentes, psoras, vsto eo nos vti affirmat, quòd abstergeat, exsiccet, & tenuium sit partium. Ad lentigines & scabiem idem præscribit Aëtius. & Galenus quoq; ad scabiem commendat. Q. Serenus, inquit:

[g] *L. 4. c. 12.*

[h] *L. 32. c. 10*

Ex testa.

Ad tela extrahenda.

Ad cutis vitia.

Ad scabiẽ.

Liuida si maculet faciem lentigo decoram,
C *Nec prodesse valent naturæ dona benigna,*
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis
Sepiola cineres ex ossibus omnia sanant.

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis qui hosce versus commentatus est, scribit duplicem esse huius ossis substantiã, vnam quidem interiorem pumicosam & teneram, qua auri fabri vtũtur: alterã exteriorem duriorem, silicearn, crustaceamq;, in qua cum asperitate aliqua est læuitas: atq; huius cinerẽ lentigines & alias corporis defœdationes exterere. Mederi, inquit [i] Plin. & lentigini cæterisq; vitijs, ex ossibus Sepiarũ cinis. Idem & carnes excrescẽtes tollit, & humida vlcera. Ad alphos cõuenit crocodilea, & tostæ Sepię testæ. Paul. Aegineta. Vstæ smegmatis quibusdam apud Aëtium ad elephantiasim miscentur. [k] Galen. Sepiæ partem osseã admiscet emplastris candidis, quæ vlceribus dysepulotis conueniunt. [l] Vegetius Veterinarius ait: Si animal fecerit vulnus, ossa Sepiarum & testas etiam ostrearũ

[i] *L. 32. c. 10*

[k] *L. de compo. med. κατὰ γένη.*

D in puluerem rediges, & ærei quoq; vasis suliginem pariter miscebis; quæ benè tusa si frequenter aspersueris, siccatum vulnus celerius ducet cicatricem. Galen. sanè vlcera desiccare ait. Et pilos attenuare, sicut pumicem Crinitos. Apud Aëtiũ & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, vel citrà vstionem: nam aliàs ostreorum testas vri iubent. Ad strumas mirificè prodesse Sepiæ ossa cum axungia vetere contusa & illita scribũt Plin. & Marcellus Empiricus. Miscent & hodie medici quidam compositis illis medicamentis ex diuersis rebus valdè siccantibus vstis, quæ aduersus bronchocelas propinantur ut ait Zoographo. Ad oculorum varia vitia ab omnibus fere medicis commendãtur. Nam cum sale fossili trita vngues oculorũ absumit & eliquat, vt Paulus Aegineta, & Aëtius tradunt. Dioscor. eisdem immiscet salem ammoniacum loco fossilis ad eadem oculorum vitia. Archigenes apud Galenũ ad albugines, Sepiæ testam tritam cum melle subigit & vrit, lauatq;, postea pharmaco, & hoc sublinit. Galen. in cuporistitis ad eadem & oculorũ vlcera os Sepiæ crematum dissoluit cum melle, & inunguit. Miscent quoq; id oculorum collyriis ad cicatrices extergẽdas, ad quas etiam per se combustum valet, cum melle contritũ testę. Alexandro Trallano. Plinius cicatrices oculorum cũ melle sanare pterygia cum sale & cyminis singulis drachmis author est. Aëtius os illud crudum oculorum cicatrices exterere, atq; earum vlcera exsiccare affirmat. Galenus non planè crudum, nec tamen vstum, sed postum esse cupit. Καὶ πρὸς κεφαλῆς δὲ ὀπτᾶσθαι τε καὶ λειοῦσθαι τὸ τῆς σηπίας ὀστρακον)

Ad oculorum varia vitia.

Digitized by Google

ὄψαιον) ὁ δόντας τε λαμπρυνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aëtius dixit; oculorum vlcera hoc remedio ficcari, Galenum (nisi mutilata sit lectio) ad vlcera simpliciter retulisse. Oculorum tumorem ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoq; inungunt, & pane impositio mitigant no ctę. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & squa
[m] L.32.c.7. mas cinis eius. Hæc omnia [m] Plinius. Nec ab his diuersa scribit Marcellus, dum ait: Sepiæ testa interior quæ mollis est diligentissimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodest. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immista, testibus Dioscoride, & Plinio. Apud
[n] L.2.c.22. [n] Vegetium albi vitia deterget ista curatio: Sepiæ marinæ ossis rasi scrupulos denos, croci,
[o] Cap.11. salis ammoniaci, myrrhæ, crocodili stercoris, ana scrupulos duos. misce. In [o] Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ ostraco succus fœniculi & alia miscentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad suffusionẽ eidem raso adduntur sales Attici, fimus crocodili &c. Columella si album, inquit, in oculo bouis est, trita Sepiæ testa, & per fistulã ter die oculo insufflata, sanat. Tardiius vstam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author est Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum fossili sale trita Sepię testa. Eadem recipitur in collyrijs absterforijs apud Aëtium. Alchohol ad conseruandam oculorum sanitatem (in libro secretorum qui Galeno adscribitur) præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum testę palpebras mundant, Kiranides. Commformatæ in collyria læuigandis asperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioscor. prodit. Galen. mediocri, inquit, huius testę scabritia vti solemus etiam ad magnas in oculis asperitates (quas συκάσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec sanguis eliciatur inffricantes: quo facto postea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium sentire putat Zoographus cùm scribit: Adijciũt & officulis eius genas,
Ad dentes dealbãdos. si terantur sanari. Dentifricijs quoq; aptissimum est os Sepiæ. Marcellus eius molle hisce misceri postulat. Dioscor. vsto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo. Apud Platearĩ ad dentes dealbandos commendatur, si polline eius subtili in panno lineo posito fricẽtur. Ad faciẽm dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miscet. Galenus ex Critone smegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc describit. Nitrum, testam Sepię, myrrham æqualiter miscens vtitor. Idem in Euporistícis ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia sananda: Dasupodis caput vstum cum fœniculo quàm albissimo, & Sepiæ tritis ossibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum testas adijcit, tùm dẽtificijs tùm compositionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem instaurandam. Marcellus combusti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodesse scribit, si ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces descendat. Teste Plinio Sepiarum crustæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obscuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs,
Ad Thoracis vitia. & asthmaticis omninò prodesse. Hæc ficcerinis Vrsinus:

Os bibe contritum, facilis pulmone resunget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

Ad hepaticos. De medio osse Sepię, quod est molle, pulurem facies, & in mixtione condili optimi iecorico (heparico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & postea diutissimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporistícis ad supprimendum alui profluuium, Sepię testam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros seu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vsum esse Rondeletius conijcit, quęrendũ
[p] Lib. de superfœt. proponit Zoographus. [p] Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię testam tusam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam prębet. Quòdsi mulier prægnans menses profluos non habeat, stercus asini tritum, & rubricam, ac Sepiæ testam, trita, simulq; linteo illigata apponit. idem quoq; scripsit libro de sterilibus.

VSVS IN VARIIS.

[a] Hist. 4.c.8. VTVNTVR Sepijs piscatores ad capiendos pisces, vt his verbis testatũ reliquit [a] Aristoteles: Nidores deniq;, genera quęq; piscium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deustas, odoris gratia escam hamis affigunt: ita enim fit, vt pisces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, pisces ex alto etiam ad quosdam odores, vt Sepiã vstam, & Polypũ: quo ideò conijciuntur in nassas. Tarentinus ad marinos mugiles, scaros, & mullos escã ex Sepiarũ testulis cum sisymbrio viridi (quod est bryõ Zographo) aqua marina,

Digitized by Google

A farina, & caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Plinium tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine, & Sepiæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò ęris colorem habere, modò nigri esse videantur, propter paruam eius, quod administum est, inspersionem. Quapropter [b] Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore fuluo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehinc q; nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepiâ putaretur, B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant. His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthyopes vt videantur. Ad scribendum.

[b] *Lib. 35. cap. 6.*

VENENVM.

VENENATVM esse Sepiæ morsum tradit [a] Ælianus, dentesq; ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

[a] *De animal. 5. cap. 44.*

Ἀλλ' ὁπόταν μὴ ζῶσαν ὡς χάρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἑτέρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς ὡς ἀπόκρυφον σόμα
C Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ προσημένου.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

Sed tu caue viuam in manus vt suppsseris,
Quin potius alius te prior, probauerit
In ore acumen dentium recondito
Pestemq; morsus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit [a] Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti similis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas D proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neq; lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vsq; corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vêre maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

[a] *De pisc. lib. 17. cap. 10.*

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.

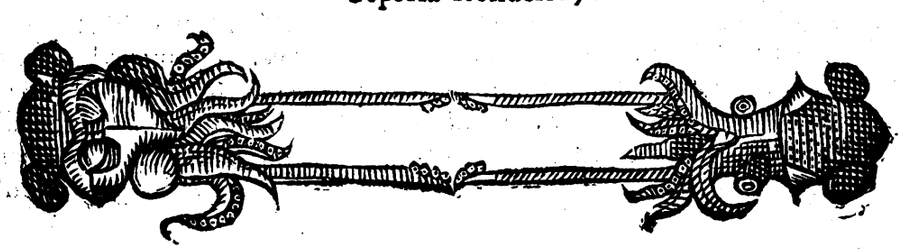

Digitized by Google

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſq; longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus.

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

CVM non admodũ inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακωτῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtę genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſea autem quòd virtus valeat ad benè beateq; viuendum.

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

SYNONYMA vt diſtinctè tradantur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Loliũ ficto Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τευθὸς barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen [a] alibi paroxynum reperias τεύθων, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum & eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit [b] Rondeletius, quam Calamar noſtri vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramẽtum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò officula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerũt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplimento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſſilienſes Tante. Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt [c] Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia pleraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde [d] Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit [e] Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Monſpe-

Τεῦθος.

[a] *Hiſt. 4. c. 1.*

[b] *Lib. 17. de piſcib. c. 4.*

[c] *De Aquatil. lib. 2.*

Loliginis minoris ſynonyma.

[d] *Lib. 28. hierogl.*

[e] *Lib. 17. de piſc. cap. 5.*

Digitized by Google

A Monſpelienſes noſtri Calamar & Glaugio ſæpè confundant. [f] Robertus Conſtantinus Monſpelienſibus Glangio (corruptè fortè pro Glaugio) dici ſcribit, item Rubelle & Couteau, quod gladium ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias & Loligines, teſtibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfiſch, ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch appellari ſcribit. Quòd ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentijs adiectis, Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfiſch. Sepia ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit ein Kleinen leib, vnd lange fuſſen, daruff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginẽ ſimpliciter Germanis Intẽfiſch dici, tradit [g] Nomenclator, quod piſcem atramentariũ denotat, vt eius linguę periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id eſt felis marina, vocari idẽ teſtatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis ſignificat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quę vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari poteſt. Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim ſcriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquiſſimis codicibus. Loligo, inquit [h] Varro, dicta eſt quaſi Voligo, quòd ſubuolet, litera commutata prima. Quapropter prima ſyllaba contra naturam apud Poëtas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolũ apud [i] Plutarchum agentẽ de Eretrientibus habentibus. μάχαιραν, vt αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

[f] *In ſupple. lin. lat.*

[g] *In Nomẽclator.*

[h] *Lib. 1. de ling. lat.* Etymum.

[i] *In apophtheg.*

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

C ANTE Teuthi & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius ſub nomine Loliginis complexus eſt: eo enim vtramq; ſpeciem, hoc eſt, Teuthum & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij verſione collatis optimè probauit [a] Rondeletius. Teſte igitur [b] Ariſtot. habent Loligines, vt Sepię, pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; noui»uiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraq; ſunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Præter hos pedes, vt idem [c] author eſt, Sepiæ, Loligines & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſeſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Vſum autem harum promuſcidum [d] alibi clariùs ſic expoſuit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateue exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuſcides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrD gente: venientur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à pedibus, quòd duplo maiores ſint, rotũdiores, nec vt pedes in acutum deſinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſſe videtur [e] Apuleius. Meminit earundem promuſcidum [f] Aelianus, & non fruſtrà à natura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas, quibus paſcuntur promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem & fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cùm tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, & pericula muniunt, inſtructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia quatenus teſte [g] Philoſopho hæc ſit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

[a] *Lib. 17. de piſ. cap. 4.*

[b] *De par. 4. cap. 9.* Dentes. Pedes.

[c] *Hiſt. 4. c. 1.* Promuſcides.

[d] *De par. 4. cap. 9.*

A Sepia ad differat Loligo.

[e] *Apol. 1.*

[f] *Hiſt. 4. c. 1.*

[g] *De anim. 5. cap. 41.*

Digitized by Google

ὀσφίγγας. ὀσφίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pinnæ ſunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex [h] Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loligini conueniunt. Porrò corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hîc appellat, quod κοιλίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepijs & Polypis vêter ſimilis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Ineptè Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento. Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait [i] Philoſophus, Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Rondeletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm [k] Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρόν, id eſt. Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit [l] Oppianus hoc verſu:

Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος.
Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθαπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre: Cæterùm cùm ſcribit [m] Ariſtoteles Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam a tramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Poſtremò, vti docet [n] Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectẽs & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὀστράκιον) exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet [o] Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium eſt, quòd tale tantumq; ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue gerit. Loligo, inquit [p] Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactius hunc gladiolum depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribunt, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Animalium adducit Zographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græcè Sepium legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamiq; aut ſcriptoris lapſu deceptum Zographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minores verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis interniſq; dici à nobis potuerunt: reſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

[h] *Lib. 7.* Venter. [i] *De par. 4. cap. 5.* Atramentum. [k] *Lib. 7.* [l] *3. Halieut.* [m] *4. Hi. c. 1.* Gladiolus eiuſq; deſcriptio. [n] *Hiſ. 4. c. 1.* [o] *4. De par. cap. 5.* [p] *Plin. lib. 9. cap. 28.*

Digitized by Google

A Loliginis minoris Venetæ gladius. Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

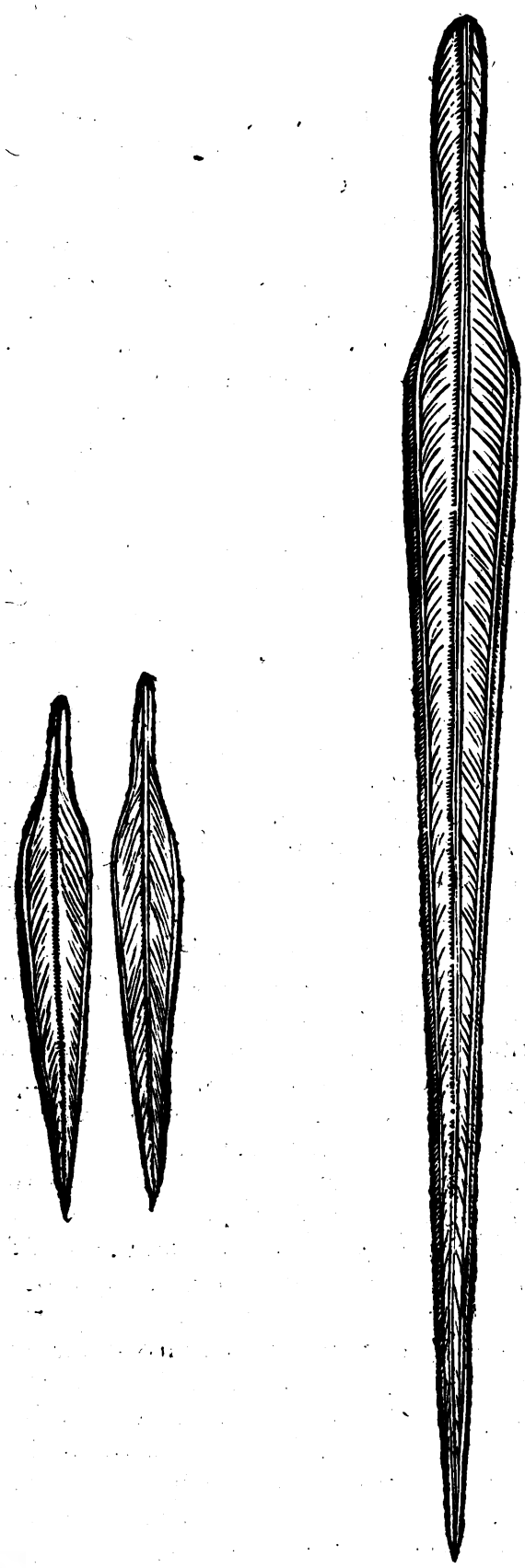

B

C

D

qui nobis considerãdum relinquit, an Lolius à Loligine specie differat, an solo sexu, quòd scilicet Loligo mas sit, Lolius fœmina. Quandoquidem satis clarè ex his dictis [q] Aristotelis patet specie inter se dissimiles esse: Loligine verò grãdior qui Lolius nominatur: Quippè qui vel in cubitos quinq; excrescat. Vnde [r] Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine sola distinguit. Nam pręterea & pinnis differunt, vt eodem loco Arist. paulò pòst docet, sic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueũ ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta perpetuaq; gestatur: minores verò quas Loligines vocant, non

[q] Lib. 7.

[r] De par. 4. cap. 9.

Digitized by Google

cant, non circumactam per totum alueum, sed de medio orsum habent. Postrema quoq; E
pars aluei, quæ retusa est in Polypo & Sepia, in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò me-
[t] *Hist. 4. c. 1.* dio modo se habet. Quapropter iure dixit[t] aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum,
[u] *Lib. 7.* latior est. [u] Athenæus ex eodem de Loligine maiori seu Teutho scribit, accedere ad tres
dodrantes, colore subruffo esse (ὑπέρυθρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, su-
periorem verò maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris rostro figura non absimilem, discisso
alueo ventriculum suillo similem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi, sed etiam
Sepiæ sunt communia; rostrum autem in Lolio nõ prorsus nigrum est, sed ad nigredinem
[x] *Lib. 2. de pisc.* tendit. Lolium igitur sic descripsit[x] Bellonius: Ipsa quidem Loligine maior est, vt cubito-
rum interdum quinq; esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoque corporis nota ali-
quantulum à Loligine discernitur. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, in Loligine latior
est. Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non ostendit, vt
notat Zographus) iunctę perpetuæque, quæ alioqui in Loligine partem aliquam relin-
quunt. Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia. Nam corpus ei oblongum est, car-
tilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginosum in ter
gore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum: rostrum aquilinum, psit-
taci figura. Sed eodem modo atramẽtum quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, bre- F
ues tamen: in quibus totidem acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octo-
nos, duo quoq; longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circumsessa
videbis: quibus à longè Cancros, Vrsos, Astacos, Paguros, & omne pisciculorum genus
arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrsum
aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit, vt
non omninò sit tutum Lolium manu in ipso mari contrectare ac prehendere. Latas in gy-
rum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & vsq; ad stomachum
longa, quem habet amplissimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit.
Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piscis est pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedi-
bus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coeun-
di modo Sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in acutum de-
sinente. Sepia breuior est & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte situ
quod Sepium vocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid &
fungosum continens. Loliginis τὸ ξίφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, G
pellucidus. Promuscis dextra crassior. Atramentum nigrum non infrà vt in Sepia: sed pro-
pè mutim. Pinnulæ latiores sunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angu-
lum acutum in lateribus desinentes. Et paulò pòst. Præter atramentum, inquit, succum
quendam purpurascentem continet, vnde subpurpureas Loligines coctas reddi puto: Lo-
[y] *Hist. 4. c. 1.* liorum autem duo sunt genera, maiores & minores, quod his verbis[y] Aristoteles docuisse
Lolij duo genera. videtur: Loliorum genus pusillum admodum est, & facie quoq; à Loligine dissidens. Quę
Gaza meliùs sic vertisset. Est autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine dissi-
dens. Nam Græca sic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν τευθῶν. Zoographus hîc le-
Aristot. cor rectus. gendum censet. Ἔστι δὲ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loli-
ginis minoris descriptionem hanc nobis scriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia
habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum con
tinet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fistulam vt Sepia; gladium etiam in
tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas
exerit in cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis, seu acetabulis cõcauas, qui-
bus cuncta quæ venatur, capit & ori admouet: & ad saxa quibusdam veluti iactis anchoris H
confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinet; quibus maiores
quoq; nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est psittaco simillimum. Rondeletius pe-
diculorum numero, promuscidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli subst ãtia, atra-
mẽto, deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis persimilem esse Loligini maio-
ri scribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam esse inferiori lo
co magis, quàm in Lolio, gladiolũ quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maio-
ris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris
vndiq; maculis conspersam, icones tribus hisce tabulis delineatas damus.

LOCVS

Digitized by Google

Loligo maior alia noſtrás rubris vndiq; maculis conſperſa.

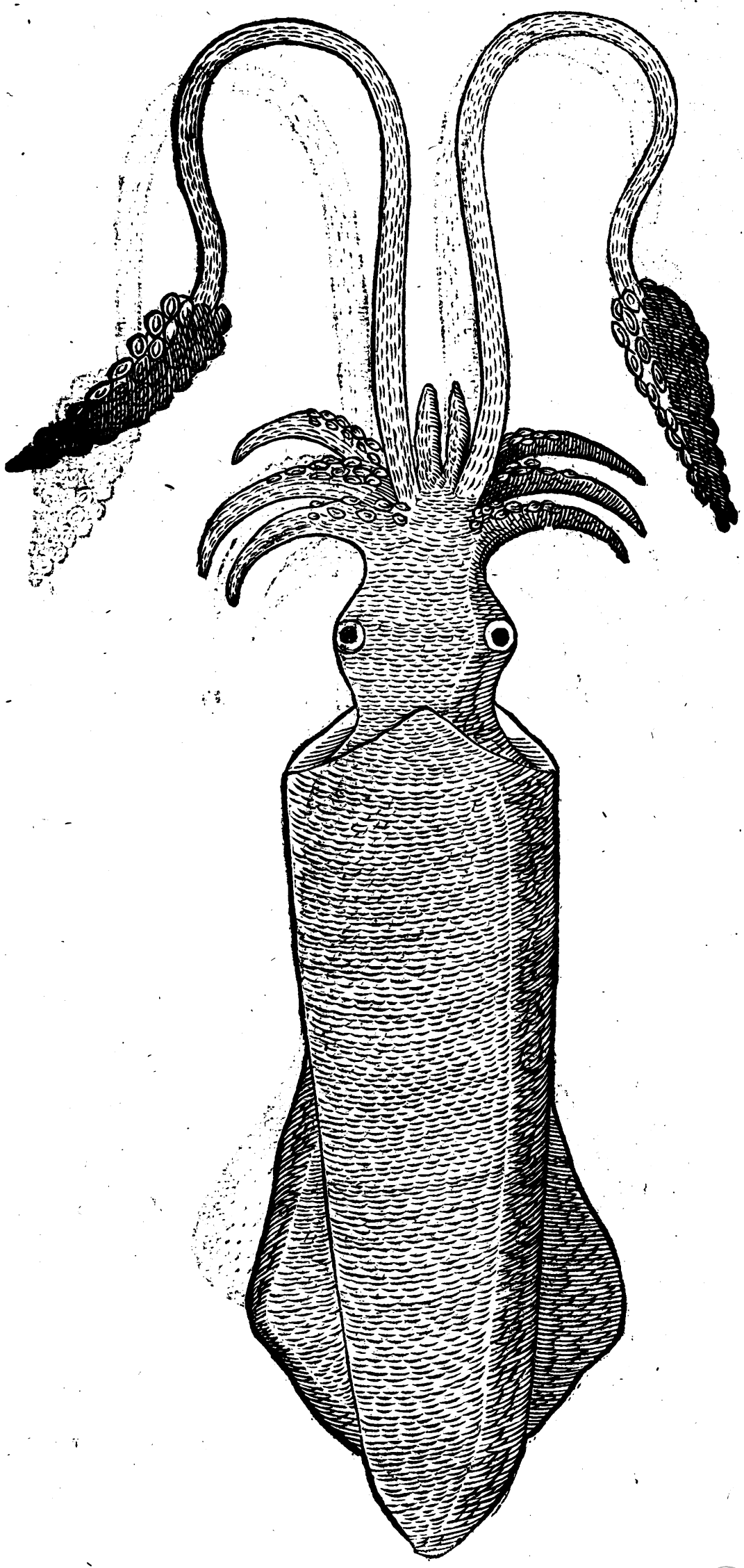

Digitized by Google

Loligo eadem vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

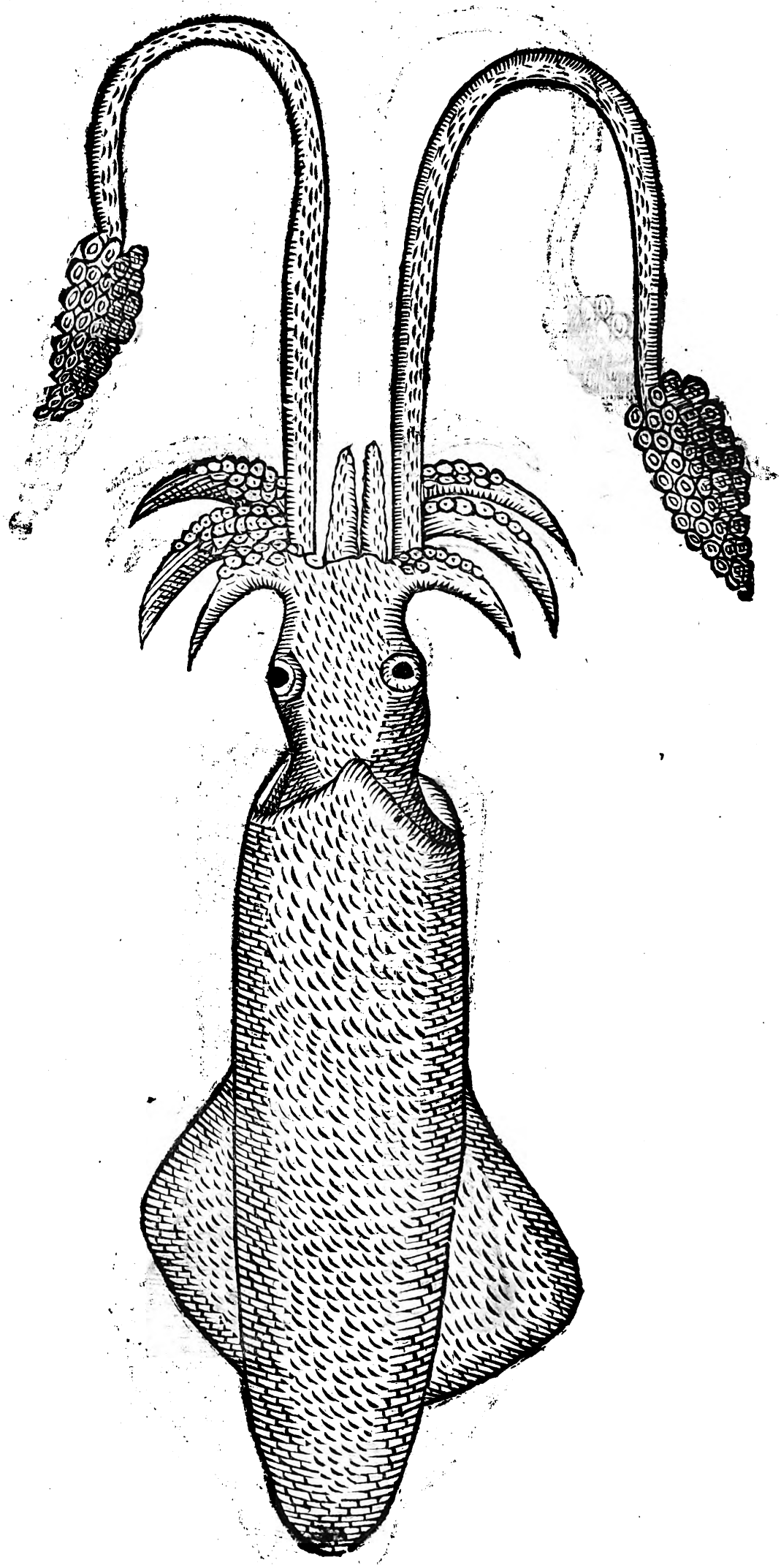

Digitized by Google

Loligo Saluiani maior.

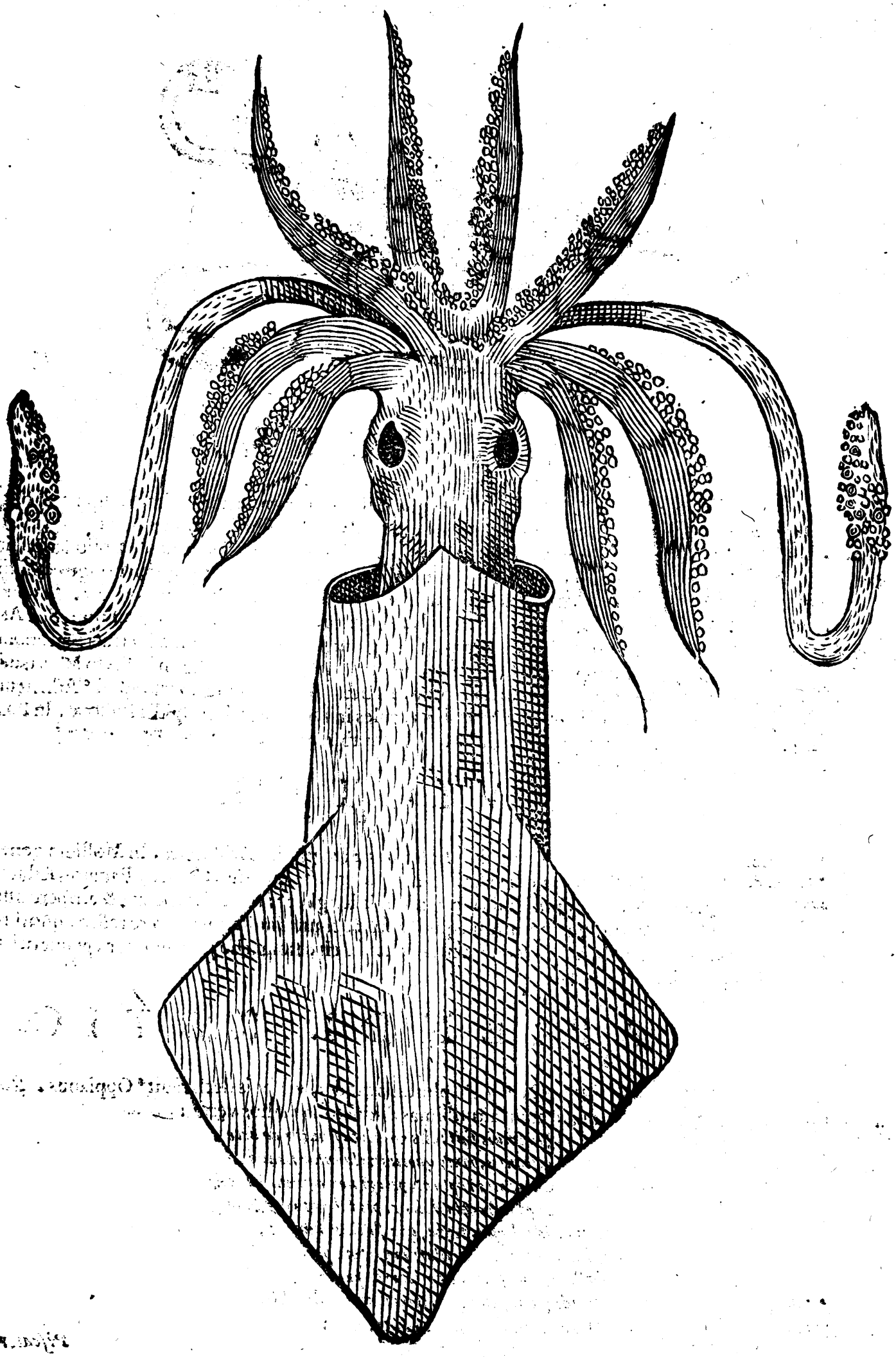

Digitized by Google

Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio.

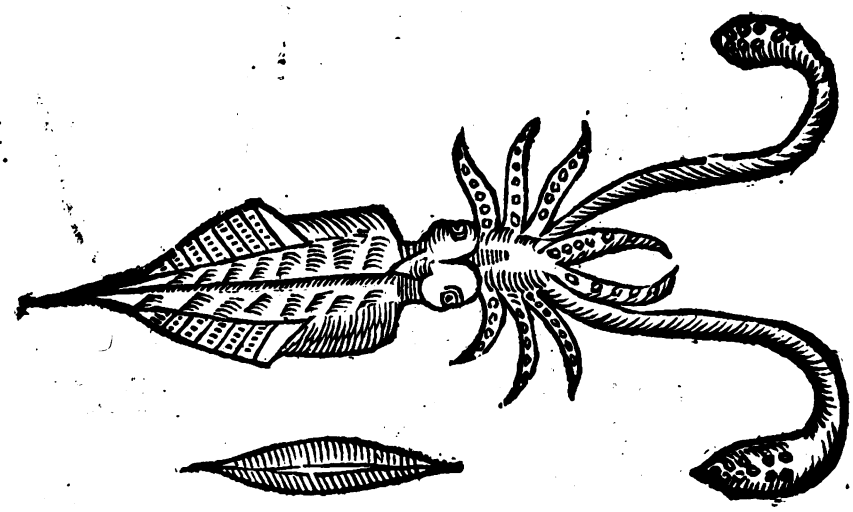

LOCVS.

RELIQVA Mollia propè littora versantur, ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt testatur [a] Aristoteles his verbis: Loligo sola ex ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit. [b] Saluianus in omni mari satis frequentem & notam esse ait. In nostro mari, inquit, [c] Plinius, Loliginis quinûm cubitorum capiuntur. Sed Aristoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione. [d] Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari propè Euboeam ex Archestrati versu apud [e] Athenæum citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Euboeæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur teste [f] Plinio, cùm absit Sepia.

[a] *De par. 4. cap. 4.*
[b] *Histor. 56. aquatil.*
[c] *Li 9 c. 30.*
[d] *Lib. 21. de animal.*
[e] *Lib. 7.*
[f] *L. 9. c. 15.*

VICTVS.

GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit [a] Aristoteles, In Mollium genere Loligines pisces vel maiores euincere. [b] Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omnes piscium genus suis longis prætenturis superare & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

[a] *Hi. 8. c. 2.*
[b] *Lib. 2. de aquatil.*

CAPIENDI. RATIO.

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit [a] Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, capis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, istorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro rapies longisq; flagellis.

Et [b] alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

[a] *Lib. 3. de pisc.*
[b] *Lib. 4. de pisc.*

Piscator

Digitized by Google

A *Piſcator virgam contorto fune globatam*
Præparat, innumeros infigens deſuper hamos
Piſcibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis eſcam,
Et reſupinatos ſub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem ſuſpendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in eſcam,
Dumq; premit fuſum ſe circum fila volutans
Cuſpide confoſſus, quo ſe conuellere fruſtra
Nititur, & luctans contra ſua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

B NON natant tantùm ſuis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait [a] Ariſto-
» teles: ſed iiſdem etiam volant, vt habet [b] Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, ex-
» tra aquam ſe efferens. Quod & Oppianus teſtatur, canens,

——Et findunt aera magnum
Loligo Miluuſq; rapax, & mitis Hirundo.

[a] *Hiſt. 4. c. 1*
[b] *Lib. 9. cap. 29.*

[c] Et rurſus ibidem.

Loligo Miluuſq; rapax & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piſcem
Ex mare proſiliunt ſcindentes aëra branchis.
Non Volucrum ſpecies, non eſt Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, geſtitq; volare.
Inferius multò ſe tollit mitis Hirundo.
At radunt ſummam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti ſimiles dices ſimilesq; volanti.

[c] *Lib. 1. de piſc.*

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et [d] Albertus Magnus, Loliginem ſcribit quinque cubitis eſ-
C ſe longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare ſagittæ modo: tantaq; multitudine, vt naues ſubmergant. Neque id omnino eſſe incredibile putat Rondeletius; cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa ſimul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non poſſunt, quod notauit etiam Albertus, & Iſidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) ſuis in aërem ſe attolit: ſed quia flatus vẽtorum ſuſtinere non poteſt, paulò pòſt vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur.

[d] *Lib. 24. de Animal.*

ÆTAS, SEXVS.

» [a] ATHAENEVS ex [b] Ariſtotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem eſſe aſ-
» ſerit: verba Philoſophi hæc ſunt: viuendi ſpacium tam Sepiæ quàm Loli-
gini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. [c] Plinius quoque
D de Sepia & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fœmina hoc inter ſe differunt etiam præter illud commune diſcrimẽ quo omnia Mollia in genere diſtingui diximus, quod vt ſcripſit [d] Ariſtoteles, fœmina inteſtina duo continet veluti mammas, quæ ſi aluo inſpecta diſſeces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit [e] Rondeletius, à fœmina differt. quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, ſicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fœminam eſſe putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & fœmina modo dicta reperiatur.

[a] *Lib. 7.*
[b] *Lib. 5. Hiſtor. cap. 15.*
[c] *Lib. 9. c. 3.*
[d] *Hiſt. 4. c. 1*
[e] *De piſcib. 17. cap. 4.*

Digitized by Google

COITVS. PARTVS.

E

[a] *Hiſt.5.c.6.*

VM [a] Ariſtoteles generaliter complicationem Mollium docuiſſet, qua vtuntur in coitu, hæc ſubinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμένας τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσας καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: ideſt, Natant inuicem complicatæ ex aduerſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes interim in contrarium. Naſum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, ſi quis diligentiùs Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. Si verò apud ipſum Atiſtotelem argumentum, hoc eſt, ea quæ præcedunt & ſequũtur, reſpicias; nihil mutare opus eſt: tractat enim ex profeſſo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixiſſet in coitu, ὁμῶς δὲ καὶ Πολύποδες ὅταν τῷ λεγομένῳ κεφαλῷ ἐρείσωσι πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias & Loligines natare ſimul, & coire ſubiungit: natando autem vtrunq; ſexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerſo applicatis. [a] Athen. quoq; [b] Ariſtotelis verba recitans νέουσι legit. [c] Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coëunt linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verſo capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zoographus, cùm ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: ſed neq; tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμένας τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι. noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt, & ſequentia pariter conſtruũt, hoc eſt σώματα ſimiliter, vt πλεκτανας referunt ad ἐφαρμόττουσαι: Apud Athenæum verò hæc citantem, diſtinctio eſt poſt σωματα: quod Plinium induxiſſe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè ſcripſerit Ariſtoteles eundem coëundi modum Mollibus cunctis eſſe. κατὰ σώματα γὰρ συμπλέκονται, &c. ſed lõgè aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod [d] Gaza etiam vertit, Mollia ore coëunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. [e] Ariſtoteles certè Mollia non linguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teſte [f] Philoſopho) quæ fiſtula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυτῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoographus, vel piſcatorum quorundam potiùs, quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictum. Alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuerſis fiant. Theodorus pro φυτῆρα legiſſe videtur φυσητῆρα: hoc eſt fiſtulam, quam alibi αὐλὸν vocat. Zoographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in Mollibus; naſus enim verus, hoc eſt figura ſimul & vſu naſus, non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus: & paulò antè dixerat, æſtimatum à nonnullis genitale in vno crinium inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rurſus de Loliginibus & Sepijs: Ἐνερμόττουσι δὲ τοῦτον καλούμενον μυκτῆρα. Sed ſiue, inquit Zoographus fiſtulam ſiue naſum legamus: neutra iſtarum partium, vel coire reuera, vel parere poſſunt Mollia. Rurſus de Sepiarum & Loliginum coitu agens [g] Philoſophus, τῷ δὲ νεύσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὀπίσθιον, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ σῶμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non aſſequor ait Zoographus. Nam ſi partibus ſupinis iunctis coëunt, & os ori, cirri cirris è regione reſpõdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id eſt oppoſita inuicẽ natatione vtuntur: nõ conuenit ſexum alterum retro, alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunq;. Sed hæc inſpicere neceſſe eſt, ſi quis de veritate admodum cupit eſſe ſolicitus. Pariunt in alto: teſteque [h] Ariſtotele conſertum ijs ouum quale Sepijs eſt. Quæ ſic tranſcripſit [i] Plinius: Loligines in alto conſerta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait [k] Philoſophus, vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Et [l] teſte eodem prodeunt è ſingulis Loliginum ouis, Loligines ſingulę, vt in Sepijs contingit.

Rõdeletius fallitur.

[b] *Lib.7.*
[c] *Li. 9.c.51.*
Plinij error.

[d] *Lib.1.de gen. cap.15.*
[e] *De par. 4. cap.5.*
Partus.
[f] *Hiſt.5.c.6.*

Αὐλὸς. Ariſtoteles correctus.

[g] *Hiſ.6. c.5.*

F

G

H

[h] *H.5.c.18.*
[i] *Lib.9.c.51*
[k] *De gene.3. cap.8.*
[l] *Hiſ.5.c.18.*

MORES.

Digitized by Google

MORES, INGENIVM.

LOLIGINEM minorem siue τευθίδα Aristoteles apud [a] Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed [b] Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Pliuius quoq; & Oppianus Loligines gregales, esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his [c] Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste [d] Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat [e] Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

[a] *Lib.7.* Loligines gregales.
[b] *Hist.9. cap.2.*
[c] *De animal. 9. cap.52.*
[d] *Hist.9. cap.37.*
[e] *Lib.3. de pis.*

Loligo atque alij qui findunt aëra pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares astuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales sint, minorum piscium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum piscium ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq;, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærētes (non aliter quàm Sepiæ) se veluti anchoris iactis stabiliūt, vt author est [f] Aristoteles. Vnde [g] Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus sunt tanquā promuscidibus præditæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhæresc unt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendā scientiā tenentes vitandi sanè tempestates atq; ex periculis salutē conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit [h] Olao Magno, solo tactu manū stupefaciat.

[f] *Hist.4. cap.1.*
[g] *Lib.12. de animal. c.1.*
[h] *L.21.c.10*

DENOMINATA.

MOLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Athenęum. τευθλῶδες κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere [a] Plautus.

[a] *In Casina.*

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

SYMBOLICA.

DE Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat quòd solæ inter pisces, quid album, quidúe atrum, sit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se cōtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert: potest tāmē & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrieo ciui cuidā exprobrans ignauiā dixit: ἢ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μαχαίραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. ideſt, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulētia nimiæ malitiæ posuit [a] Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

Malignitas
[a] *Satyr.4. ser.lib.2.*

Hic nigræ succus Loliginis, hæc est
Aerugo mera.

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

Digitized by Google

PRÆSAGIA.

Tempeſtatis ſigna.
[a] *L.26.cap. vlt.*
[b] *Queſt. natur.18.*

GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijciẽtes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; [a] Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud [b] Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac tenera. Eaſdem ferè cauſſas reddidit [c] Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquę ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

[c] *Phyſic. q. cap.113.*

EPITHETA.

ΕΡόφοιτα γένηλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, nõ epitheton eſt. Ποταινέα τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὰ, προσφάτος. At πετανὰι, καὶ ποτανὰι epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. τευθίδια ἄπαλα appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

ΤΕυθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribũt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comædia cui titulus Archanes.

Οὓν ἔτ' ἰδοιμι τεύθιδος δεόμενον, ideſt,
Quem etiam video Teuthide egentem.

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cęna lauta apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt ſæpè probantq; coqui.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. [a] Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit [b] Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ ἔυστομος. Maſ

[a] *L.de alim.*
[b] *L.de ſimp. 3.*

ſarius

A farius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cõtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. [c] Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunq; parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ὕγρομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratũ vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus qui gulæ causa, vt scribit [d] Athenæus, terram-mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit: [c] *Lib. 21. de re cib. c. 13.* [d] *Lib. 7.*

Τευθίδας τ' Δίῳ τῷ πυρικῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ τ' Αμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψα.

Quæ sic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio etad Euripum sita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romæ meliores iudicantur mẽsibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis præparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud [e] Athenæum Loliginem in sartagine ait coqui solitam [f] Aristophanes Το μὲν τάγηνον τευθίδων B Ἐφεψᾶναι σίζον, ideſt, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare. Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id est Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus: Preparatio [e] *Lib. 3.* [f] *In equitibus.*

Ἁρπαστέ τρωταὶ τευθὶς ἐξωπτομένη,
Assatæ inflicta vulnera Loligini

Eadem fortè, inquit Zoographus fuerit τευθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Ἄστεον ὤφθη τευθὶς ὠνθυλευμένη, ideſt
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita,

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos & paræmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σὺ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. Ὠνθυλευμένον, τὸ διεσταγμένον (fortè διατεταγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ἅπερ ἔνιοι μεμιθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Himettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur C præparenturq; nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit. Loligo farcta.

Τευθίδες, Πίννα, βατίς, δῆμος ἀφύας
Κρεάδι' ἐντρίδι' ἄλλα τᾶς μὴν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν σωτιμῶν σιατίον μίκρον πυραμίξας περὶ πασσας
Ἡδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθύλευσας.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinna, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisto paululo insperso sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abscindũtur, & præparantur ad coctura, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramento, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit [g] Iulius Cæsar Scaliger: D [g] *In Athæ.*

Tum Santonum Loligines citò & magicis
Cursu & itineribus sportula atq; iumento
Paronè lintréue fluitante subuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani
Vltrò nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loliguncula, nos docet [h] Apitius: Ad Loliginis, inquit, condituram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriãdrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex [i] eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur, frixantur etiam farina asperſa, & [h] *Lib. 9. c. 3.* [i] *L. 2. cap. 1.*

Digitized by Google

addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omniq́ue ætate ſi magnæ fuerint, ſed valdè nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quarè in aqua coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit [k] Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſq́ue præferuntur, condiunturq́ue in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæreſcat, vt ſæpè euenire ſolet, dein ſepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico ſale aſperguntur, frixanturq́ue in oleo oliuarum, pòſt calidæ ſeruantur cum ſucco arancij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippè dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt ſuperiùs diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis modicè contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro. Si verò hoc modo præparare volueris ſine attramento, eximitur veſica, deinde in aqua elixãtur, recentiq́; frigida iterum perfundũtur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentę hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, qua ſæpius vndequaque obſidentur, tùm plures in partes diuiſæ, ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, addunturque aromata tantumque aquæ, vt ſuperemineat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione eſt opus. Vbi ferè coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiſcentur, imponunturque, & rurſus ebullire aliquantulum ſinuuntur, mox ſeruantur ad vſum. Quòd ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum vuis paſſis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caſeo Parmenſi (is enim præſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis conciſis, pipere, cinamomo, vua paſſa, croco. Vbi verò dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amigdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vaſi cum butyro, & aqua quòad ſupernatet, additis eius cirris in mediocres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim conciſis, aut amigdalis contuſis vinoque albo cummiſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quòd ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſcetur, ſi verò nigrum eſſe cupis, atramentum eius loco croci poſtulatur.

[k] *De reculi. lib. 3. c. 103.*

E F G

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR eſt Archigines apud [a] Galenũ Loligines ſtomachicis conuenire in cibo. Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramẽtum fit: niſi potiùs in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum.

[a] *De comp. ſecun. gen. lib. 1.*

H

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

ADDAMVS huic libro hiſtoriam leporis marini omnium quę mare alit, animalium venenoſiſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quò ad naturam, & partes, ei deſint, quæ ſuperiùs diximus Mollibus vniuerſis ineſſe.

ÆQVI-

Digitized by Google

A

ÆQVIVOCA.

LEPVS Latinis simpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirsutum, & velocissimum, quod Græci λαγωὸν quoq; simplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terrestris historia fusiùs dicetur. Lyram piscem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, idest Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, idest Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus verum venenatus non sit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex est: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucũ pituitosum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdam
B pituitosis piscibus & mucosis attribuitur. Nam Seehass, idest Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob caussam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

QVI Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγοὼς θαλάσσιος. Neq; enim eam distinctionem probo quam adferunt Hesychius & Varinus, dicentes quòd λαγὼς per ω de terrestri dicatur, λάγος per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λάγοι Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: sed melius alibi βεβραδόνες (id est membrades & λαγοὶ, quanquam si qui pisces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quo
C agimus, diuersi fuerint. [a] Horatius: [a] Ser. 2.

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois sit genus piscis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnẽ leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meerhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfisch. Liebre de la mer Hispanicum est. Cæterùm Lepus marinus sic dictus est à colore Leporis terrestris, quem Græci ἔμπυρον vocant, quòd sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omninò nigrescentis species) similis. Et Plinius colore tantùm Lepori terrestri similem esse scribit. Idcircò miramur omnes [b] Cardanum, cùm tria genera Leporis marini descripsisset, ex Rondeletio hæc subdere. „ Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos descripsi, quid enim his cum Leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodque in eis lethalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forsam Lepus marinus dici possit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter pisces leuco, leucisco, glauio, erythrino, Melanuro; auiũ puta passeris, merulæ, turdi nomina ad pisces eiusdem coloris sunt
D translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terrestri marinoq; Lepori nil præter colorem commune inesse scribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus speciebus marini Leporis non inueniatur, sufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monspelienses Imbriago vocant, hoc est ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij esse solent, existat. sed mortuus ex fusco albicat.

Etymum.

[b] Lib. 7. de var. rer.

Cõtra Cardanum.

GENVS.

Digitized by Google

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

E

LACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiã quia variè à veteribus deſcriptus.[a] Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλυκώδης eſt. Zoographus γλικώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia tolijs aluſnem.[b] Apuleius de lepore marino ait: Cùm cæterà exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliqnis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exēteratę ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq; & ſupinam partem huius repręſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μέλαν eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Rarò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu, tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui anſerini

Color.

[a] De animal. 2. cap. 45.

[b] In apologetico.

G

H

Digitized by Google

A anſerini craſſitiem non excedens, quòd pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: cõuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, vt conuexa fungi pars, ijſdem adſtrictũ corpus diffundit, diffuſum verò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus fugendo alimentum corpori ſuggerit: appẽdicum autem ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterùm ex aqua emergens ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, vt pulmo marinus. quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, ſi comprimatur. Tota namq; corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remiſſiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Leporl terreſtri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres ſpecies ex Rondeletio.

B

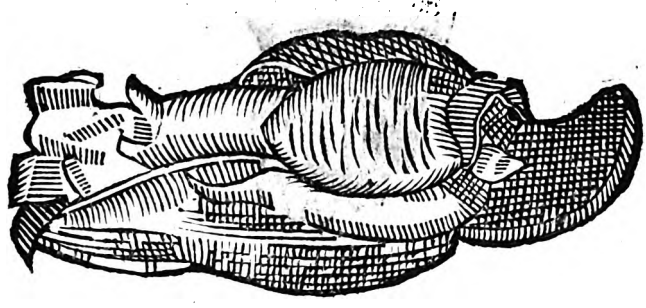

C

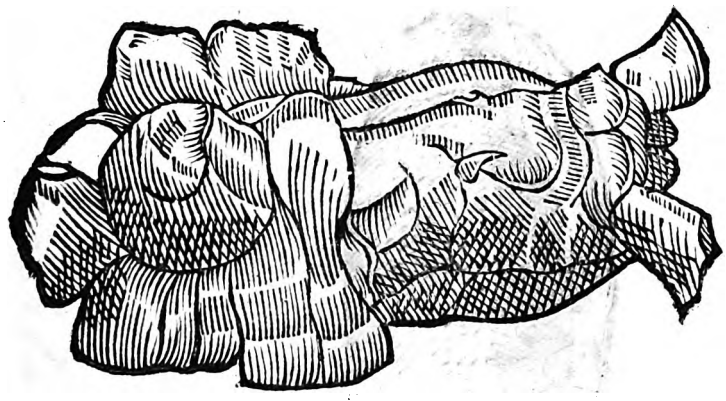

D

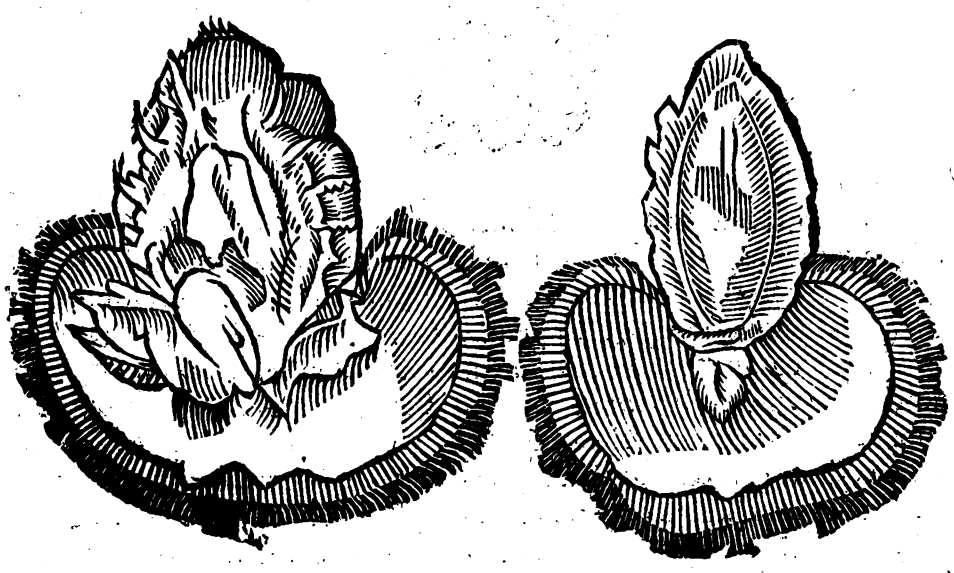

ſimile

Digitized by Google

Leporis marini alia ſpecies.

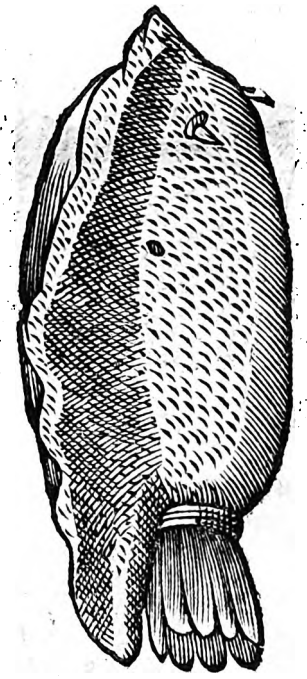

nè ſimile, dico capite & auribus, poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita. hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore, & forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os, duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore, non tamen vnicolor, ſed albo & amethyſtino variegatum, gibbo purpuraſcente; quatuor appendicibus parte anteriori. eius icon datur etiam parte inferna, quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet, æmulari affirmãt. ſed lubet [c] Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus, inquit (nã alterũ, qui in alio (mediterraneo) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

[c] *Li. 16. cap. 19. de anim.*

Digitized by Google

A nĩ ſimilitudinem accedit, præter pilos, nã terreſtris pili molles ſunt & ad tactũ haud quid quam reſinentes. contrà illius ſpinoſi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipſum in ſumma maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum eſſe, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę eſcam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quiſquis tum manum ad eum admouet, niſi medicina adhibeatur, perit. ac ſi bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei proereatur, quo baſiliſcus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij poſtremò deſcripti.

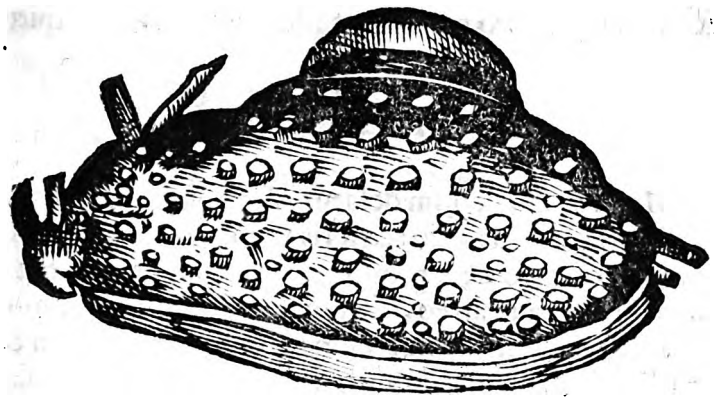

B

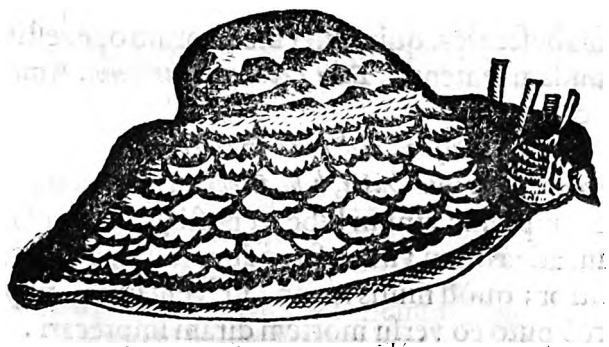

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ ſpecies conſtituendæ ſunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui ſunt in noſtris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium ſi verum eſt, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in noſtro mari dari ſcribit, puto à noſtri maris Lepore diuerſum non intellige-

D re. Indicus enim ab Aeliano deſcriptus admodum diſſimilis: Nam Iuba in ijs voluminibus, quę ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: ſic. n. apud Plinĩ legendũ cenſet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere poſſunt: ſed quidam codices alij hîc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitur de capacitate teſtæ tanquam vaſis. Noſtras vt [a] Aelianus tradit in cæno gignitur, & ſæpè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio deſcripto conuenit: is enim cùm veſcatur limo, alga, ſordibus, in ſtagnis marinis lutulentis libenter verſatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas inſulas teſte [b] Bellonio, inter Lolios, Loligines & Sepias. Hinc poëta vetuſtiſſimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum ſub alis, ſeu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare ſe ſcripſit, cuius naturam obiter depingit his verſibus:

[a] *Lib. 2. de anim. c. 5.*

[b] *In Alexipharmacis.*

Oς δὲ τοι

Ος δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ ϛλίγεσσιν ἀραιαῖς E
Τευθίδος ἐμφέρεται νιάλης γόνος. ἢ ἅτε τ' ὗς
Η' ἅτε σηπιάδος φυλόξιδος. Η'' τε μιλαίνῃ
Οἷδμα χολῆ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθὲς' ἀγρώϛορος ὁρμέων.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

VM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa careret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem & fæminam teſtis eſt [a] Plinius: Grauidæ, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant. F

[a] *L. 32. c. 1.*

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud [a] Athenæum in Parco:

[a] *Lib. 10.*

Λαγὼν παράξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον, G
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotãte Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

HIEROGLYPHICA.

VT marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactũ digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimarum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimaſcere, niſi prompuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Leporis etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius. H

VSVS IN MEDICINA.

PER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte [a] Dioſcoride capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. [b] Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et [c] Crito apud eundem pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatũ. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos.
[a] *L. 2. c. 18.*
[b] *L. 11. de ſymp.*
[c] *Lib. 1. de compoſ. ſec loca.*

Digitized by Google

A nem cum oleo tere; atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulsis supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius qui rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio, & lepore marino impositio, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. postea ex eo pinnula oblinendæ sunt strumæ, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teste Plinio: ex quo & hoc quidam citat: sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum
B adipe vsi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplastrum sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciã quam terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quem vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum & rubetæ celebrat. Apud[d] Galenum inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & repositio in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopem.
Ad strumas
Ad podagram.
[d] *De comp. sec. loc. 4. c. 7*

cVENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quę venenum habẽt nullũ Lepore marino pestilentius. Cętera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantũmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quãuis sint qui & huic tantùm in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacæ ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait[a] Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari terraué nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoq; tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quòd graue molestumq; sibi videretur, simul cùm
D fratre humano benignoq; viro imperare. Io.[b] Tzetzes.

Titi Imperat. mors.
[a] *Lib. 6.*
[b] *Chil. 6. 43*

Τῖτος δ' ἀπέθανε βιβρώσκων λαγῶν τῶν θαλασσίων
Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente[c] Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. [d] Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij nullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis & salutaribus animallibus parcitur. Aelianus vel ob hanc causam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cæterùm Mullũ eo animali pestifero vesci[e] Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus pi-

[c] *Li. 7. c. 36.* Mullus cur sacer Eleusinijs.
[d] *Lib. de soler. anim.*
[e] *Li. 32. c. 2.*

Digitized by Google

ſcis: tenereſcit enim tantùm, & ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis duritiẽs maximè commendatur. Sed [f] Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, ijſq; paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu aut cibo datus, alijs etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, alt, dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idẽ author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferũ eſſe, quandoq; enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit ferè Aelianus l. 2. 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: πιστοὶ δὲ τὸν γεύσασθαι ὠδῖνες. Cæterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ varietatisq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multisq;, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, partesq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſcisq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbisq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit, Hactenus Rondoletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitisq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptũ inſequuntur. Id natura manifeſtè calidũ eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nõ omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu & odore deprehenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παράκολουθεῖ γεύσις ὁμοία ἰχθυσι βρωμώδεσιν, vbi malè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aëtius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit [g] Nicander:

Lib. 2.

Symptomata ex lepore marino.

[g] In Alexipharmac.

Εἰδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρος πότιν ἔμπης
Οὐλομένῳ. τόν κῶμα παλυσσάμενε τέκεν ἄλμης
Τοῦ δὴ τοι λεπίδων μὲν ἰδὲ πρύμνοιο πέλει ὀδμὴ
Γωθμοὶς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπριωθέντων
Ἢ ἐπὶ ἀπλώτων ὁπόταν λεπὶς ἄυξιδα χραισμῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem,
Qualiter exempta reliquo cum viſcere ſquama,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immunda ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

Digitized by Google

A Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Canetum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat [h] Auicenna
B conſtrictionẽ anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus [i] poëta cõplectitur his verſibus.

[h] *Fen. 4. doc. 6. tract. 2. cap. 4.*

[i] *In Alexipharm.*

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἕδραμε γυῖοις
Ἰκτερόεις. σάρκες δὲ περισκλάδιον μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δάρθα κατέσυγεν. ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλλοις
Ἀνθέπτε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφορμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις ἥρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ' ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσσι φανῆς ἐχθαίρεται ἔλκος
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἀλίλιθ ἐμυδάξατο δαῖτα, id eſt,

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
C *Caligant, liquida abeunt in corpore carnes:*
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Qua nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet aquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud [k] Pliniũ. Hîc non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc
D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidentia quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim & paulò pòſt.

[k] *Li. 32. c. 2.* An peculiariter pulmones lædat.

Digitized by Google

Vndique malas
Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hęc annotat: Corpus nutriri deſinit, vel quòd à Lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. Et ſanè ita eſt, vt ſcribit Gorrhæus. Non enim vt huic reſpondet Rondeletius, aliorum morborum ſymptoma tumq; communis nota eſt genarum rubor, ſed pathognomonicum ſignum Leporis marini aſſumpti, ſi alia quæ ſupra Nicander retulit, ſigna adfuerint. Sed de his ſatis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus eſt numerus. Sed ante omnia proſpiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt ſi non omne venenum, ſaltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, viſq; veneni compeſcatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & ſuccum ſcammoneæ: ait enim:

Conclusio.

Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήσσαν ἅλις πόσιν ἐλλεβόροιο
Νειμείας τότε δ' αὖρυ ποδαλγέος καμάτοιο
Οφρα ποτὸν νήποδός τε κακοῦ ἐκφυρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq; recens lachrimas carpi colophoni;
Perniciosa mali vt compescas pharmaca piscis.

Notandum eſt hoc in loco Nicandri quoſdam φοινήσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioſcorides nigrum veratrum præſcribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies ſecundus, inquit, excitationis accidentium & quieſcunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & ſcammonio & agarico cum ſucco liquiritiæ & tragacantho partibus æqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulò plus cum iulelp. Nicādri Scholiaſtes ad ea verba poëtæ Τῶν μέν φοινήσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φοινήσσαν ἀντὶ τοῦ φοικίλου. ἡ γὰρ τῆ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν φοικίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν δίδοναι, πιεῖν τῷ καμόντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν σὺν ἀπορραγῇ. φοινήσσαν δὲ ἄρτι τὸν τῆς μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν. id eſt, ſcribitur etiam Τῶν μέν φοικήσσαν pro φοικίλου. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ægro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & diſperdatur venenū. φοινήσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioſcorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ἄπου, id eſt, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expreſſit pondus, vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum acuſatiuo conſtruatur, vel cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante quod vſitatum eſt Græcis. Ruellius & alij pondus expreſſerunt nempe drachmam vtriuſque, ſed in ſcammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Aſininum laudat Dioſcorides, & alij, ſed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμήσαντος ἀμολγόμενος γάλα πῶϊ
Interdum enixæ mulſum lac potet aſellæ

[a] Plinius & aſininum lac & equinum bubulumque priuatim ijs qui marinum Leporem hauſerūt, auxiliari ſcribit, Scribonius Largus præſcribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per ſe vel cum melle aut paſſo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduerſus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quàm lac ipſum: Idcirco ſubdidit hunc verſum poſt citatum Nicander:

[a] *Lib. 28. c. 10.*

Ἠὲ χύτρῳ τέξας μαλάχης ῥυπόωντας ὁράμνους.
Inſuper elixæ da lubrica iuſcula maluæ.

Scribonius Largus, prodeſt, inquit, & maluæ forbitio bene vncta & ſalſa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs ſemen altheæ recens elixatum: [m] Plinius, folia ait, Altheæ cum radice ſua decoctæ Leporis marini venena reſtinguunt: & vt quidā dicunt ſi vomatur. Aetius poſt lac cum mulſo potū aut decoctum maluæ confeſtim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut ſcammoniæ ſcrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulſa. Aegineta non cyclamini ſed peucedani radicem è vino propinat: lapſu fortè librariorum. Nam Dioſcorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præſertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos, [n] Plinius. Extat apud Zoographum codex manuſcriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioſcoridi attri-

[m] *3. cap. 21.*

[n] *Lib. 25. c. 10.*

Digitized by Google

diattributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus
A est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, ἔρρων ἀνθρώπινον ποθὴν καὶ ἐξεραθὲν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης παλαιὸν βάρος ἡμιόβολον πίοιτο.
Tum quoq; cedrinæ veteris grana resina.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioscoridem legit Zoographus κεδρίδας, ideſt cedri fructus, ſicut & ἀριθμίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam reſinam cedri numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit. Sed & Dioſcorides libro primo, Cedria, inquit, in paſſo ſumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. ° Plinius cedri ſuccum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in paſſo cedri ſuccum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, ideſt fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per ſe edi iubet. Aſclepiades apud Galenum dat obulum & ſemiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternaue cochlearia per ſe ſumi iubet, aut cum paſſi cyathis duobus tribuſue. Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per ſe, aut cum paſſo plurimo. Acinos mali punici
B laudant Dioſcorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici: & muſtum vuis expreſſum, ita vt ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Dioſcorides correctus.

° *Lib. 4. c. 5.*

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινικόεσσα σιδήτις
Κρησιδος ὀπωπῆστε, καὶ ἠΰ προμέτωπον ἔπουσα
Σωὸν δ' ἠδ' ἀγίνητιν· ὅσαι τα σπληρια κάρφη
Φοινὶ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρη.
Ἄλλοτε δ' ὀινοβρώτα βορὴν σὺν πυρτίδι θλίψας
Ὥστερ ποττύουσαν ὑπὸ τρυπητῆρσιν ἐλαίην.

Id eſt Gruuino interprete.

Punicei interdum cui Creta eſt patria, malis
Formoſum poterit potu æger ſumere fructum:
Oenopeſq;, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine cruſtas:
Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas
Exprime fiſcella, nouæ vt excolentur olivæ.

Scholiaſtes ὀινωπὸν, προμήνειον & ἀγινῆτην tres diuerſas mali punicæ ſpecies facit. & forſan, inquit Zoographus, tres illæ ſpecies ſunt, quarum vna acidum ac vinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medij ſaporis, muzũ vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendiſſe ſi ita legatur: ὅσαι τ' ἀσπλήρια κάρφη, ideſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſſima diſtinguunt membrana. Nam licet πὰ σπληρία legamus, per antiphraſin tamen molles nucleos interpretatur ſcholiaſtes. Dioſcorides quoq; punici mali acinos cum ſucco ſcammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per ſe commendat. Incertus de remedijs morborum ſecundum loca Græcus author nondum impreſſus, Dioſcorides falsò putatus (citatur à Zoographo) mala punica vinoſa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit P Plinius, fit medicamentum quod ſtomachice vocatur, vtiliſſimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ,
D mellis Attici ſelibris: ſed hic locus Zoographo ſuſpectus eſt, quoniam remedia aduerſus Leporem marinum intra corpus ſumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari poteſt. ᵠ Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data ſunt è Lepore marino bupreſtique, vt Ariſtoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Ariſtoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodeſt, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam aliſmatis vtriuſq; radicem potã è vino, & potos hippocampos. item oſtrea quæ etiam fricta & in cibo ſumpta prodeſſe ait Valerianus, apud quem & hoc legere eſt; Ranę fluuiatiles ſi carne edantur, iuſue decoctarum ſorbeatur, proſunt contra Leporem marinum. Cùm piſces alios omnes auerſentur, teſte
ˢ Dioſcoride, & oderint qui marinum Leporem hauſerunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admiſto vino tritos bibunt. Inditiũ & ſpes ſalutis eſt, cùm piſces amare & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνειν οἶνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicib. inquit Gonpilus, legitur καὶ πόσιν ὠφελοῦμενοι, id eſt Cãcros ſolos ex piſcibus

Plinij ſuſpectus locus.

P *Li. 23. c. 6.*

ᵠ *Lib. 28. cap. 7.*

ˢ *Lib. 6. c. 30*

Digitized by Google

admittunt,& concoquunt,& vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zoographi habet, καὶ τέττους μόνους πτέωσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet,ſi admiſerint. Sed loci eius lectio fortè melior eſt apud Aetium,qui ſic loquitur: Edat & Cancros aſſiduè, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterùm ſalutare eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua recentes,ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt,priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte aſinino,vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus,& contra Leporem marinum. Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum ſit, quàm malè in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adſcripto pro Lepore marino Cãcer fluuiatilis ſubſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem eius,& ſanguinem anſeris dari præcipit. Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris calidum,vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidũ cum paſſo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui Leporem marinum comederunt,Kiranides. Præfertur & à quibuſdam aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus,non aliter quàm lac è mammillis: & vulpis caro inaſſata, quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta & decocta auxilio eſſe teſtes ſunt[a] Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat. item Lutum ſigillatum. Terra quoq; ſigillata,authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum Leporis marini recenſet: ridiculè nimirum,cùm nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit. nec alia quàm quæ prius ſimpliciciter contra venenum eius ſumpti retulerat: niſi quòd ex Hali abbate(lapſu fortè interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri modo impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicem, vt ſcribit[b] Aelianus, ad idẽ mare in inſula quadam naſci ferunt,haud quaquam in vulgus ignotam,quę animi affectionibus illius,qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſanè valida pernicie hic lepus prædirus eſt,vt ad mortem vſque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

E

F

G

H

[a] *Lib.* 28.c. 10.

[b] *Lib.* 16.c. 19.

Finis Libri Primi.

VLYSSIS

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Secundus.

QVI EST

DE CRVSTATIS,

Et Primùm

C

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

D

CRVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatui secũdum tribuimus locum præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisque crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant, perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo fugiendoque hoste celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parũ cerebri ac per consequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

SYNONYMA

SYNONYMA.

[a] *Lib. 11. c. 37.*

VÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: [a] Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν ὄυτε φθόγγην, οὔτε φορὰν οὐδεμίαν φυσικὴν φέρει, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi [b] loquitur: Cùm Carabi à careris Cancris diſtant cauda. Apud [c] Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ ὀστρακοστέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtaue intectorum hoc etiam proprium eſt.

[b] *Li. 9. c. 31.*

[c] *Lib. 9. de animal. 6.*

Etymum. Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeãt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimẽtum veluti piſces ſquãmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

GENVS, DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

[a] *In cõ. aph. hipp. lib 1.*

[b] *De fac. alim. cap. 34.*

[c] *Lib. 9. c. 31*

[a] ARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. [b] Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. [c] Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ omnia [d] Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. [e] Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primũ Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer. quorum ſanè plura habentur genera. [f] Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquã Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hic dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenã portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit [g] Cardanus

[d] *Exercit. 245.*

[e] *De par. 4. cap. 8.*

[f] *4. de part. cap. 5.*

Cur oſſibus careant.

[g] *De Var. rer. lib. 37.*

Digitized by Google

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & intestinum. Alueus teste [h] Aristotele, totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctũ nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur [i] Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibusdã animalibus solùm id feciſſe naturã dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν δύω καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι πᾶσι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἐστι hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur, „ & Astacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neu „ tiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μέν οὐκ ἐστι· τὸ δὲ τῶν αἰσθητικῶν τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρησιν κινητικῶν ἐξηγμένον μόριόν ἐστι, διὸ πάντως αὐτοῦ δεῖ κεῖσθαι τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἐστὶ καὶ πάντα τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Crustatis caput deest: partem verò quæ sensibus & motionibus à voluntate pendentibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant. „ Videtur maluisse Galenus quãtum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docẽt: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις ἂν εἴη τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ ἐρμῆνε ἀναφέρεται. εἰ δὲ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ est, id sit in „ alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta sunt, (scilicet sensus & motus) referantur: aut si cerebrũ non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sententiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sentẽtiæ locus, ne quis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit. Καρκίνος τε δύω καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἥδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλίου, τὰ δὲ δίον ὑπογραφίω μόνον. Cancer igitur & „ vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solum modo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capi- C te caret: sed id habet discretum & distinctum. Quare Rondeletius κολυβδαίναν, quæ in Colubdæter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco „ imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi oris & capitis exiguitatis necessitatem, „ declarat [k] Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult [l] Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπανέγκατο. dictę sunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite: maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ & qui ipsum secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace & capite κατὰ χρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata D id maximum habeat. In capite os est, quod protinus ventrẽ excipere in omnibus præterquam in Locustis testatur [m] Aristot. his. n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre „ intestinum, quod (inquit) Locustis & Squillis & Astacis rectà in caudam desinit, qua excre „ menta emittunt & oua pariunt. [n] Alio autẽ in loco; Habent stomachũ, inquit, ori continuo „ iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locustæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem bisulcũ gulæ subiungi, ex eius medio intestinũ simplex & tenue procedere, ꝙ sub applicato exteriore operculo desinat. Habent preterea in ore dentes duos prio res, vt idẽ testatur, his verbis: Crustata, tũ Locustacea tũ Cancri binos dentes habent primores. Et [o] Plinius: In marinis (inquit) Crustata & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes non erãt satis: ꝙa magna cibus eorũ eget ꝓparatione & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõstituit: altrinsecus singulos, inferiùs autem tertiũ. Quemadmodũ in Locustis & Astacis admodum est manifestum.

Alueus.
h *Histor. 4. cap. 3.*
i *8. De vsu par.*

Galeni error.

Galen. cor rectus.

Colubdæter na.

k *Li. 37. de var. rer.*
l *Lib. 3. Carides unde dictæ.*

Os:
m *Histor. 4. cap. 2.*
n *De par. 4. cap. 5.*

Dentes.
o *Lib. 11. c. 37.*

Qui

[p] *De par. 4. cap. 5.* Qui in ore sunt dentes, longi, non rotundi sunt, testeq; [p] Philosopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locustarũ suo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, est carnosum illud, quod linguæ proportionatur, eiusq; effigiem gerit. Supra autem os oculi siti sunt, non omnibus eodem modo: Sed quibusdam a latere suprà, continuò sub prono, amplo distantes discrimine, [q] eodem authore. Duri ij sunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis [r] Aristotelis comprobatur: Quę enim crusta integuntur, inquit, vsu careãt palpebræ necesse est, cùm nisi celeri cutis officio prestari non possit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quasi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquũ. Cardanus in latus moueri ait [s] nostri comparatione, directè autem, oculorum suorum. Melius enim esse vt altero vtrinq; prospiciant, etsi diuersis oculis, quàm vtroq; simul nec antè, nec pòst. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus prospicerent: à lateribus autem collocari, quia si supra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infrà reponere necessarium fuisset, quia caput habent immobile: neq; ante simul os & oculos esse, quoniam oportuisset latam esse faciem, vnde in motu etiam tardiores euasissent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati sunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his [t] Philosophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri sunt & apti tum intrò, tũ foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam sunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores. Caput quoq; eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non solùm ad pugnandum, sed etiam ad prætentandum iter. Nam visus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Crustacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit [u] Aristoteles, sicut & Insectorum. Quod sic transcripsit [x] Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt possent ingredi teste [y] Aristotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, sed diuersis in locis dispersum ac mobilem. Quare rectè [z] Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Crustacea pedes habere, & pamphaga esse. Nam si nutriri debuerant solidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, sed meliore motu indiguere. at in Crustaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, crassæ ineptæ motui: quare pedes habere necessarium fuit. Quibusdam etiam brachia forcipibus denticulata sunt bina: χηλας Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes bifurcos & bifurcatos Gaza, & post eum Massarius: alij bisulcos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine seruato. Horum brachiorum pars superior in primoribus [a] his vt loquitur [a] Plinius, mouetur superiore immobili: hisq; pro manibus vtuntur, hoc est non ingrediendi, sed cibum apprehendendi ac retinendi causa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait [b] Philosophus, quàm pedes, hæc brachia flectere solent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id [c] alibi clariùs introrsum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, [d] eodem Aristotele authore, grandior & validior forceps dexter quàm lęuus est. Quod breuiter sic [e] Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore sanguinis rubra (quod mirum, cùm sint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Aristoteles, similis carni. [f] Idem ait in alueo humorem esse pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis dispersis. Et quã mutem siue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoq; communem esse annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Aristoteles πλακας: quibus eorum crustæ coagmentantur, & quasi articulantur. Lapides esse sub crusta refert [g] Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hosce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs scriptoribus traduntur.

[q] *Hist. 4. c. 3.*
[r] *De par. c. 13.*
[s] *Lib. 37. de Var.*
[t] *Hist. 4. c. 2.*
[u] *Hist. 4. c. 2.*
[x] *Li. 9. c. 31.*
[y] *De par. 4. cap. 8.*
[z] *Li. 3. de san. & lib. 37. de var. rer.*
[a] *Li. 9. c. 31.*
[b] *De par. 4. cap 8.*
[c] *Hist. 4. c. 2.*
[d] *Hist. 4. c. 3.*
[e] *Li. 9. c. 31.*
[f] *Hist. 4. c. 2.*
[g] *Lib. 37. de var. rer.*

Oculi vbi & quales.
Cornua cur habeant.
Pedes quot
Chelæ.
Caro.
Papauer.
Branchiæ.
Lapides sub crusta.

Digitized by Google

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominẽtes, sed quia etiã à lateribus positos. Valent gustu & odoratu: Nam Gammari odore escarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his [a] Aristotelis verbis comprobatur: Aquatilium quoque, somnus apparet, vt piscium, Mollium, & Crusta opertorum, Locostarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoqne, inquit, ad morem similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

[a] *Histor. 4. cap. 10.*

NATATIO.

B

INCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, sed cauda tantùm, rursusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet hoc Aristoteles his verbis: Crusta intecta, vt Locustæ, caudis suis natant, celerrimèq; retrorsum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorũ ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum vel vocem vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem [a] testatur.

Sonum aut uocem nullã emittere.

[a] *Histor. 4. cap. 9.*

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

C

ARISTOTELES Crustata [a] minus; in falsis aquis quæ sunt potulentiores, quòd sint natura frigida & exanguia, sed in stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni tradit: [b] Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõperi & in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud Athenæũ ὀστράκοδερμα. De Testaceorum victu locutus [c] Aristoteles, subdit Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est: nam ea quoq; omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam stercus, vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquam per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento obturant, atq; ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit [d] Plinius, sed hoc priuatim Aristoteles de Locusta memorat.

[a] *De gen. 3. cap. 11.*

[b] *Lib. 3.*

Athenæus correctus.

[c] *Hist. 9 c. 2*

Non respirant.

[d] *Lib. 9. c. 31.*

SEXVS.

D

IN Mollibus, inquit [a] Philosophus, & crusta copertis mas habetur & fœmina. Et [b] alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere sexus vterque est, vt Mollibus & Crustatis: [c] eodemq; authore, differt mas à fœmina, magnitudine, crassitudine, operculo: id enim amplius in fœmina est, ac distantius & hirsutius, & opacius, quale etiam fœminæ Locustarum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares tenues genitales meatus: fœminæ vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc atque inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam [d] alibi docet. In pedibus quoque differentia est, nam fœminæ, vt inquit, [e] Plinius, primus pes duplex, mari simplex. Partes, etiam, teste [f] Philosopho, supinas & capitis ita crustacea habent, vt alterç ad accipiẽdam reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latioresq; in fœminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum [g] alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fœminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et pòst.

[a] *Histor. 4. cap. vlt.*

[b] *De gen. 1. cap. 1.*

[c] *Histor. 4. cap. 3.*

[d] *De gener. cap. 2.*

[e] *Lib. 9. cap. 31.*

[f] *De par. 4. cap. 18.*

[g] *Histor. 4. cap. 2.*

Digitized by Google

pòſt. Maribus ſanè præ fœminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. E

COITVS: PARTVS.

COIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti prodidit [a] Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant, pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: [b] alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Mearus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animilium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte [c] Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorũ. Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas cõiunctus cũ fœmina viſus eſt. Fœmina ouum rubidum parit membrana obuolutũm prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dicebat [d] Philoſophus: Fœminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et [e] alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fœminis, idque præcipuum ſignum ſexus; latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tãtùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit [f] Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putamine duriore.

[a] *De gen. 1. cap. 14.*

[b] *De gen. 1. cap. 11.*

[c] *De gen. c. 8* Partus.

Oua:

[d] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

[e] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

[f] *De gen. 2. cap. 1.*

NATVRA. MORES.

IDEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et [a] Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cum alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait [b] Ariſto-

[a] *Hiſtor. 8. cap. 1.*

Cruſtã exuunt & qñ.

[b] *Hi. 5. c. 17*

teles,

A teles,& Locuſtæ & Cancri,tam nuper nati,quàm pòſt, exuuntur per ver, quemadmodum
„ angues membrana vernationis,quam ſenectutem appellant. Et [c] alio in loco clariùs: Lo- [c] *Hiſtor. 8. cap. 17.*
„ cuſtæ,inquit, inter maritima & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno poſt
„ partem. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ,mollem habentes partem ſuperiorem, quod cru-
„ ſta iam circumrupta, detracta que eſſet:inferiorem autem duram:quia nondum eſſet diſru-
„ pta. Non enim ſimilis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur,quòd cor-
„ ticem exuant, ideirco cauſſam huius rei indagauit [d] Cardanus,ſic ſcribens: Cur neq; Te- [d] *Li. 37. de var.rer.*
„ ſtacea,neque Teſtudines mutant corticem,Cruſtacea verò mutant? In Teſtaceis prius mo-
„ *ritur* animal,quàm teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à
„ teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant:quia non mouentur; quia parum
„ viuunt;quia non ſiccantur:durior enim teſta & craſſior quàm cruſta:in teſtudinibus autem
„ teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolùm prægrauaret, & motum
„ ſegnitate,ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit,
„ cùm ſicca ſit natura,mutatione indigebat:atque tunc cùm mutaretur,& cùm mutata eſſet,
„ mori ex inedia neceſſe fuiſſet;atque ita non excedere annum, cùm tamen Locuſtæ diutur-
B „ næ ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque
„ perfecta eſſent,fuit neceſſarium.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

„ AVTVMNO & vere pingueſcunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit [a] Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit [b] Aelianus his ver- [a] *Li.9.c.37.* [b] *Lib. 9. de animal. c.6.*
„ bis: Teſta cruſtaue intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcentem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent,quod quidem ipſum declarat Teſtacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spondyli & his affines: itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri & id genus. Præſtant quoque cùm ſunt grauidæ,quod latè in Locuſtis & reliquis eiuſmodi patet. Confirmatque idem [c] Ariſtoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia & Cruſtata optima ſunt cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent nec pinguedo in iis conſiſtit, hinc proportionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Ex his itaque cognoſcere licet ea ad cibum eligenda eſſe,quæ ſunt pinguia plenaque humore & ſuccoſa: talia autem ſunt in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm ſint prægnantia. Diocles Charyſtius apud [d] Athenæum ſcribit,Squillas,Cancros,Locuſtas,Aſtacos grati ſaporis eſſe,vrinamq; mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locuſtarum,inquit,Cancrorum,Squillarum,& huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio,atq; adeo laborioſior multò, quàm cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus elixa magis laudat quàm aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ injcitur ad coquendum elixandumué, vbertim affatimq; feruere ſinitur & dum bullit,deſpumatur. Quidam in aqua & oleo elixant,hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ ſimplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo colore perfundetur:quod ſignum eſſe ſolet,iam ſuſque deque elixa eſſe. Aptè dehinc ex bene piperato ſalitoque aceto comedentur. Cocta,inquit [e] Galenus, Malacoſtraca in aqua potulenta firmi ſunt alimenti,cùm autem in ſe ſuccum ſalſum contineant, ſi in eadem coquantur,eum amittunt ac deponunt,aluumq; propterea ſiſtunt. Idem ſuadet Malacoſtrata vitanda eſſe eis,qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituitoſum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morſus,tabidis prodeſſe, feruidos aduſtosq; humores refrigerare ac diluere [f] Leuinus Lemnius tradit. [g] Cardanus author eſt lapides intra corticem & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul,ſed paulò pòſt, & ob id qui lapides hos quærunt,maximos in his quærere,quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt conijcere hos lapides alicuius eſſe vſus; cuius autem ſit,me latet nec ille id addidit,forte eâdem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus poſtea. [h]

[c] *De gen.1. cap.19.* [d] *Lib. 3.* [e] *De alim. fac.3.c.34.* [f] *Li.de vict. atten.* [g] *Lib. 3. de occult.nat.* [h] *Li.7.c.37.*

Digitized by Google

DE LOCVSTA. Cap. II.

E

[a] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

LOCVSTA inſectorum, inquit, [a] Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀζαπὸν vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capite aſperitatē, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè quam eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam F
in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exercentur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa & Neroni cariſſima; multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωληκία, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id eſt, portam vocari κάραβον inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locuſtis admodum dilectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & [a] Athenæus, qui ipſū G
vocat φιλίχθυν & διάστροφον τοὺς ὀφθαλμούς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atq; limis oculis, ſtrabū vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Athenæus hos Timoclis verſus ex Curioſo

Carabus ob ſophagus.

[a] *Lib. 7.*

—— Εἶθ' ὁ καλιμέδων ἄφνω
Ὁ Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ὡς δ' ἔων ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ἐλάλει σαφῶς δὴ γ' οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ὧν ἔλεγεν ἐπένευον διακενῶς
Τῷ δ' ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident. H

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου σωίζουσιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δυνάται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἄθρους τμαχίτας ὡς τ' ἐπῆναι μηδὲν ἔν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo.

[b] *Lib. 3.*

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud [b] Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat Zoo-

Digitized by Google

A tat Zoographus, Carambis. Nam Carambis Promõtorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multũ in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locuſta marina, modò pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nã Epicharmus in Hebes nuptijs apud [a] Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum ideſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud [b] Pliniũ exiſtimauit diuerſum fortè eſſe Carabum à Locuſta, quòd cùm de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſanè Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mæa &c. non diſtinxit
B Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cancrorum genera nobiliora indicauit. [c] Athenæus quoq; ceu diuerſa genera nominat Carabum, ideſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite ſit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore diſtinguatur. Apud [d] Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος eſt: nominat enim λυκόυρας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυρας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latiuis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Cãmarides non differunt. Καραβίδες alioqui teſtibus Heſychio & Varino ſunt γράες vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) veluti ſenectam exuunt. Et hinc ſanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan
C dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id eſt felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijſdem etiam καλάβρως, & Κηραφὶς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες inſecta ſint, quæ Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (aliâs Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt tegularum rubearum. Trallianus ὑπὸ βιαδλων ὀπτηθέντων in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgò Græciæ carbones incenſos, ad aſſandos piſces cõparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locuſta, inquit [e] Iſidorus, quòd pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langouſta Maſſiliæ: in Hiſpania Loguſta. Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanicè, inquit Zoographus, circumſcribemus, ein Merkrebs, oder humer art.

[a] *Lib. 3.*

[b] *Lib. 9.* Carabũ eũdem eſſe cum Locuſta.

[c] *Lib. 3.*

Carabi etymum.

[d] *Lib. 7.* Carabis.

Aegilurus.

Biſas. Viſas.

[e] *Lib. 12.* Locuſtę etymum.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit [a] Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam [b] vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modò ad formam peniter, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longè tamen maior eſt atq; vaſtior, & albicantior, cùm Gãmari ſubnigricent: quanquã nigricantes admodum Locuſtę in Liguſtico mari cõſpiciãtur. Frõtẽ ſupra oculos anguſtiorẽ quã Gãmaro eſſe docet [c] Ariſtoteles, faciemq; latiorem, ac pectus anguſtius, totumq; corpus durius, & minus car-

[a] *Li. 9. c. 30.*
[b] *Li. 9. c. 12.*

Locuſta q̃d differat ab Aſtaco.

[c] *Hiſt. 4. c. 2.*

Digitized by Google

noſum, differreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gãmarus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcrimínibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adimunt. Sed non ità intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quòd tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt, vbi [d] ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eo quòd vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et [e] alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & [f] Iulius Alexandrinus, dum ait, Locuſtæ, quæ καράβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis, aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam allata verba nõ eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant eaſque diuerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures duabus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, quæ duę ſunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nũc differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γραφιαίους dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet: Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit [g] Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſq; habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, & non item Cancris, rationem hanc adfert [h] Ariſtoteles. Locuſtis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quoniam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, [i] qui & ad natandum pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. [k] Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quàm fœminæ prælonga & aſpera ante oculos eſſe, ijſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, [l] ſed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro rufeſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brãchias, (τὰ βραγχιόδη) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta obtinent. Sũt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautũ Menechmus interrogatus, nũ ſolerent ſibi vnquã oculi duri fieri, reſpõdet nõ miuus facetè quàm verè.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hîc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus quidam ſecundum [m] Ariſtotelem à pectore pendens qui ad excrementi exitũ pertinet; fœminis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexũ pertingit: meatus verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedũ genere hæc habẽtur. Nulla maris meatum ac fœminæ differentia diſtinguit: quippe cũ vterq; tenuis ſit, & albidus, & humorẽ intra ſe continens pallentẽ: vterq; etiã pectore pendet. Ad quorũ omnium cõfirmationem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſq; ſcripſit, adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata deinde

[d] *De part. 4. cap. 8.*
A Cancro quid differat.
[e] *Hiſtor. 4. cap. 2.*
[f] *Lib. 14 ſalub. cap. vlt.*
Chelarum vſus.
Vt à cancro differat.
[g] *Hiſtor. 4. cap. 8.*
[h] *De partib. 4. c. 8.*
[i] *Hi. 4. c. 2.*
[k] *Lib. 2. aquatil. c. 3.*
[l] *Li. 9. c. 30.*
Dentes.
Cor.
Branchiæ.
Oculi.
[m] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

Digitized by Google

A deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gra-
„ cileſcũt, vt tandẽ in tenuiſſimũ cirrũ deſinãt, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint.
„ Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore ijſdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimiſq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinquè quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, Cauda.
B in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur, quod experieris ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore appræhenſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Cætera omnia cùm ſint ex Ariſtotele ſuperiùs allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & ceruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeãt, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſuprà ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum ijs quas habent Aſtaci comparandæ: dẽs earum ſuperior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarũ genera, ſiquæ Genera.
C ſint ab authoribus tradita. Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat [n] Iulius Cæſar Scaliger, quòd ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum Locuſtæ genus facit Aſtacum, quòd illi multis ſit ſimilis. Diſsimillimam tamen ab Aſtaco Locuſtam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit horrida. Leonum brachia, au-
„ more [o] Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Locuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc ad Locuſtas referunt. Et [p] Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia quo binis articulis ſingulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia ſuperius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit,

[n] *Exercit. 245. contra Card.*

[o] *L. 32. c. 11*

[p] *Lib. 32. c. 11.*

LOCVS.

D NON vno loco ſemper permanẽt Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur prout cœli conſtitutio eſt: Nam litora potiùs, vt prodidit [a] Philoſophus, vernis hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; ſe in altum æſtate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme apricalitora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt, & aliàs tradit
„ Locuſtas viuere petroſis locis, Cancros mollibus. Et [b] Philoſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locuſtis ac Gammaris eſſet Locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetijt [c] Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, [d] Bellonius, in Oceano multum ſint populares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, rariores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte [e] Ariſtotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author eſt [f] Plinius. Gonzalus Ouledus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quàm ſint magni, non addit. Mare quòd Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt

[a] *Hiſt. 5. c. 17.*

[b] *Hiſtor. 5. cap. 17.*

[c] *Lib. 3.*

[d] *Lib. 2. aquatil. c. 3.*

[e] *Hi. 9. c. 37*

[f] *Lib. 9. c. 3.*

Digitized by Google

Locusta marina.

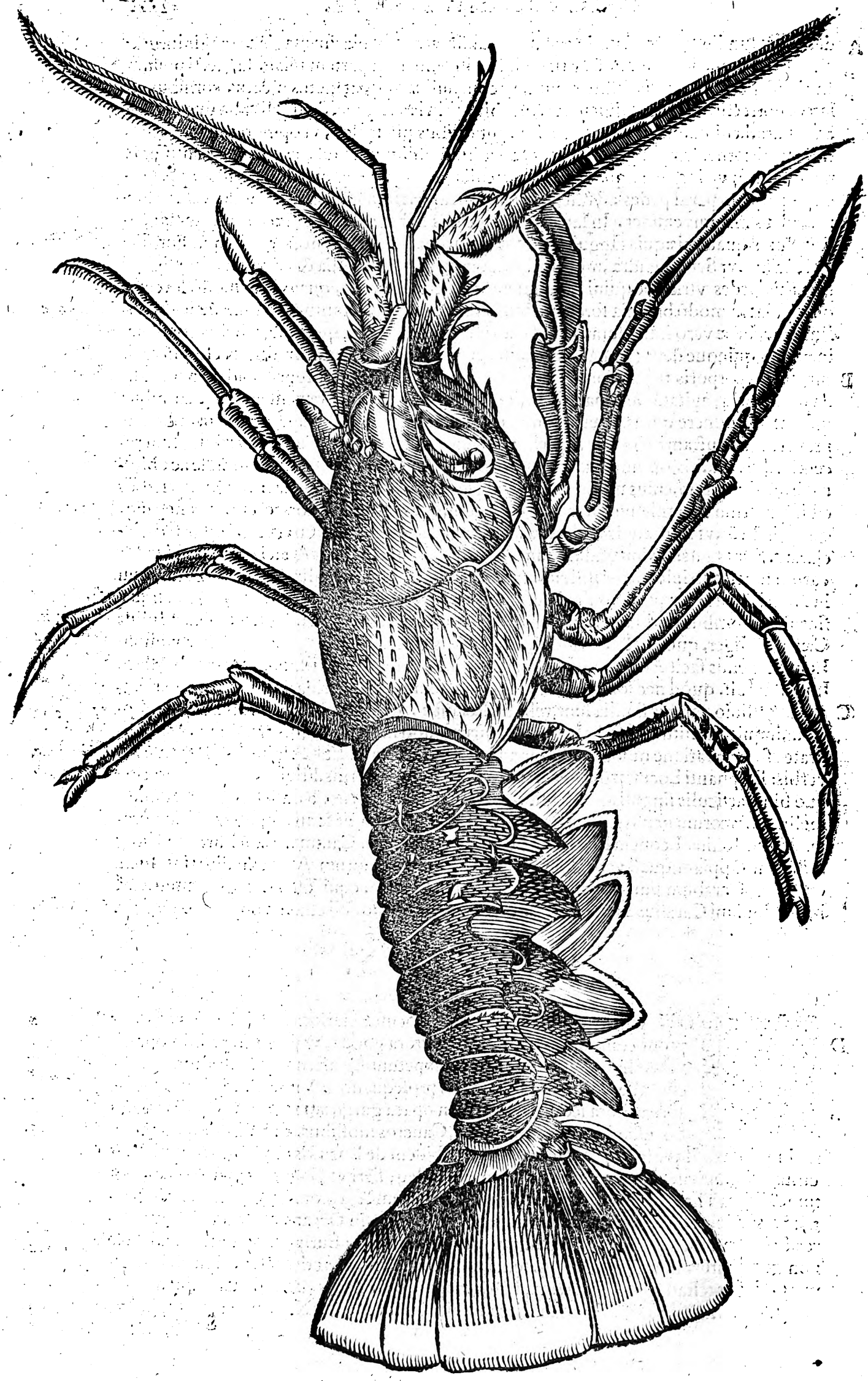

Digitized by Google

narrat [g] Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numem implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluentibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus.

[g] *Lib. 1. de ead. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit [a] Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto lociſq; aſperis, cauernoſiſq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: murænas & congros etiam maiores deuorare, cibosque ore terere (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit [b] Bellonius; lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte [c] Philoſopho.

[a] *Hiſt. 8. c. 2.*

[b] *Li. 2. aquatil. c. 3.*

Aetas.

[c] *Hi. 5. c. 17*

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, eſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. [a] Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύου τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit.

[a] *Geopon. 20 44.*

NATATIO, INGRESSVS.

NEGAT [a] Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam [b] Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidē ad natatū cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cetera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natāt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit [c] Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longéq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δὲ καὶ φύσιν μὲν οὐκ εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀναπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξαντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξαντίζει referendū ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. [d] Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotūditate prępilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nō conſentit [e] Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prętenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus, (πλαγιάσας δὲ οὗρο καὶ ἐκτείνει τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρίησι δυτὰ πλέος) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris.

[a] *Lib. 2. aquatil. c. 3.*

[b] *Li. de com. animal. greſſu.*

[c] *Hiſt. lib. 8. cap. 2.*

[d] *Li. 9. c. 3.*

[e] *Lib. 9. de animal. c. 25*

SEXVS.

E

SEXVS.

[a] *Histor. 4. cap. 2.*

SEXVS quoq; discrimen satis manifestum est: Nam vt ait [a] Aristoteles, differt mas à Locusta fœmina, quod fœminæ primus pes duplex sit, mari simplex. Pinnæ etiam parti supinæ annexæ, fœminæ maiores, & quę collo proximæ sunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vsquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus, veluti calcaria maiuscula prominent acuta, quę fœmina parua habet & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudę supina parte fœminam habere appendices duplices, pinnis similes, ad contegenda & conseruanda oua, mari autem has esse simplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis distinguant, vt fœminæ maiores sint, mares minores. Testatur quoq; [b] Aristoteles vuluam bifurcam esse fœminis.

[b] *De gener. 3. cap. 8.*

F

NATVRA. MORES.

[a] *Histor. 8. cap. 17.*
[b] *Li. 9. cap. 30.*
[c] *Histor. 8. cap. 2.*
[d] *Lib. 9. cap. 30.*
[e] *De animal. lib. 9. cap. 25.*
[f] *Lib. 1. ver. histor.*
[g] *Lib. 18. c. 2. de piscib.*

LATENT [a] eodem testante circiter menses quinq;. Et [b] Plinius inquit: Latent mensibus quinis, similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait [c] Aristoteles, inter se more arietum cornibus, quæ extollentes vibrantesq; feriunt aduersarium: sed vniuersæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium visuntur. [d] Plinius quoq; cornibus inquit inter se dimicare: at [e] Aelianus: Quod si, ait, Locustæ inter se pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conserunt frontes. Ad hanc earum bellicosam naturam respiciens [f] Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicẽ bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, vel fœtu, vel fœminis. Lædi non posse, nisi sub cauda tradidit [g] Rondeletius.

G

ANTIPATHIA.

[a] *Histor. 8. cap. 2.*
[b] *Lib. 11. c. vlt.*
[c] *Lib. 10. c. 38.*
[d] *Lib. 9. de animal. cap. 25.*
[e] *Lib. de soler. animal.*
[f] *Lib. 9. cap. vlt.*
[g] *Histor. 8. cap. 2.*
[h] *Lib. 1. de animal. cap. 23.*

NON conueniunt inter se Locustæ & Polypi. Euenit vsu, inquit [a] Philosophus, vt Locustis Polypi superiores sint, & adeo vt si eisdem in rebus sensserit Locusta Polypum, præ metu moriatur. Quæ sic [b] Plinius: Polypum in tantum Locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Idem testatur [c] Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locusta extimescit, vt si quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: [d] Alibi causam huius intestini odij hanc reddens: Locusta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta à Polypo summè refugit. Eadem tradidit [e] Plutarchus. Nam rationem reddens, cur sibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere vicissim potest ob lubricitatem elabentes, sicut rursum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non est aduersus asperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo satis mirari Horum Apollinem qui scribit à Locustis vinci Polypos. Congrum etiam Locustam pauet, vt prodidit [f] Plinius. Et [g] Aristoteles: Congros, inquit, Locustæ coniungunt: nam elabi non queunt propter crustæ asperitatem. De Polypi, murænæ, & Locustæ inimicitijs, hæc [h] Aelianus: Malum ingens & morbus agrestis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penitusq; insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Muræne etiam teterrima hostis est Locusta atq; infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem subiens, his eum malis, quibus verisimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se

H

vertat,

Digitized by Google

A vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet.
„ Cùm verò Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum
„ ſuccum exhaurit, ac nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum
„ muræna mulieri iratæ ſimilem laceſcit. Hæc igitur aculeos, quibus hoſtis præmunita eſt,
„ mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhæ-
„ rere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeque huc & illuc verſat, & acutas
„ teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta
„ ex hoſte inſtituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis [i] Oppiani, in quibus [i] Lib. 2.
„ hi leguntur verſus.

Ἔξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
Καραβος αἰκτὴρ μύραινάτε Πολύποδός τε,
Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσι μοιβαίοτον.

Vertit Lippius,

Polypus inſidijs & duris Aſtacus (carabus) armis
Et muræna ferox inter ſe bella laceſcunt
B *Et eadem alternant in prælia ſæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

„ RE coire Locuſtas marinas [a] Plinius: Ariſtoteles more quadrupedum [a] Li. 9. c. 51.
„ retrò mingentium, ſcripſit: ſcilicet fœminam caudam ſupinam exponere,
„ marem autem ſuam ſuperimponere & applicare. Coeunt autem verè iux
„ ta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, [b] eodem teſte, gerunt vte- [b] Hiſtor. 5.
„ ro tribus menſibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde ſub aluo in rugas de- cap. 17.
„ ponunt, (deinde oua in appendicibus ſupinæ partis reponunt) quæ oua
„ vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piſcibus ouiparis intelli-
„ gitur: ouum enim omnium ita accreſcit. Fit igitur Locuſtarum ouum arenidum in partes
„ octo diductum: ſingulis enim operimentis, ſingula quædam cartilaginea iunguntur, qui-
„ bus oua adhærent: totumq; quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodq; enim illorum carti-
C lagineorum in plura ſcinditur quæ ſi diſcreueris, patent: ſin aſpicis tantùm, compoſitum
„ quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: mini-
„ maq; nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum eſt. Nec meatũ
„ ipſum vlla contingunt, ſed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & al-
„ uum, bino maximè diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque diſpoſita ſunt.
„ Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis non poſſint, addito extremo cuncta teguuntur,
„ idq; velut operculum obturat. Videtur prorſus Locuſta cartilaginoſis illis particulis mã-
„ dare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque ſeſe pa-
„ rere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces
„ redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuione
„ collocatur. Locuſtæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea ſui corporis parte intra diem
„ maximè vigeſimum oua concoxerint, abigunt vniuerſa: conglomerataq; ita in idem, vt &
„ foris congeſta appareant. Tum ex eo Locuſtæ proueniunt intra diem maximè decimum
„ quintum: & ſæpe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludũt
„ igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo. Hæc omnia
D „ ſumma quadam diligentia ab Ariſtotile ſunt tradita. Qui etiam negat oua Locuſtarum
„ maris ſemine, vt Mollium aſpergi, nec ſine ratione, ſic enim [c] alibi, inquit, Locuſtacei ge- [c] 3. de gener.
„ neris fœminæ apud ſe partum exponunt: quamobrem ampliores ipſæ, quàm mares habẽt cap. 8.
„ tabellas, vt oua ſeruentur. Mollia foris reponunt, fœminis huius generis mares aſpergunt,
„ quomodo ouis mares in genere piſcium: redduntur q; oua glutino cohærentia ad ſpeciem
„ vuæ: At Locuſtaceis tale quid fieri nec viſum eſt neque ratione exigitur: conceptus enim
„ eorum ſub fœmina continetur & cruſta intectus eſt. Plinius, Locuſtæ & reliqua, inquit, te-
„ nuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant, Locuſtæ etiam nuper natæ exuũt
„ ſenectam more anguium, non aliter quàm parentes poſt partum.

DENO-

Digitized by Google

DENOMINATA.

Καράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοκάδης, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracileſcunt, lædunturq; maximè. Et quemadmodum Locuſtę efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contrà eum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quàm occyſſimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre; ita ijſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quàm circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent, quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Cõuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud [a] Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem in curſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

[a] *Lib. 18. Hierogl.*

Papularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus *διϊκτῦπα* ob difficilem eius acceſſum: *τραχὺν* ob aſperum dorſum: *πραπνὸν* ob motum celerem ac rapidum: deniq; *ὀξυπυγέα*, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Aly verò omnes damnum ac calamitas.

Machon

Digitized by Google

A Machon Comicus de Archephonte parasito hæc scribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν,
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
Οὐκ ἐν τετραίῳ παρατιθέντας ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβους τ' ἀληθινοὺς
Ἐπὶ πασιλοπάδος τ' εἰσενεχθέσης ἀδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐτύγχανον κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι.

Quos versus sic transtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cænam parasitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigasset ex Attica,
Saxatili varioq; impositio mensæ
Obsonio, admotis omnibus Locustis
B *Lapideis, allataq; patina confertissima,*
In qua gobiorum frusta fuere tria,
Visa non sine stupore conuiuis omnibus.

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locustas intelligi grandes, quarum testæ ob senium saxea sunt duritie. Locustas, inquit [a] Athenæus, magno studio conquisitas in cibo ac pretio fuisse, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præsentia Aristophanes, qui in Thesmophoria Zusis ait. [a] *Lib. 3.*

An piscis quis emptus est? an Sepiola?
An Squillæ quapiam lata? an Polypus?
An mugil nostis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec sanè hac inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porcæ sumen?
Num anguilla parua, num Locusta magna
Cuius esu mulieribus defessis auxiliemini?

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vsq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximæ, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroso, vt scribit [b] Synesius. Laudantur & à Phyllio siue Phrynicho, siue Aristophane in Vrbibus. [b] *In epistol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄστακον, ὄστρια, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίνας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, id est.
Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum assatam Locustam esse scribit in conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, sed viuæ. Nam, vt inquit [c] Plinius, vnum hoc animalium genus, nisi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius consulto quidem Locustas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto sapidiores esse adinuenit, quàm quum inferbuissent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem esse putant piscis stercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piscis pars sapidior sit: reliquæ enim pulpæ duriores sunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouinciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Nostri, ait [d] Rondeletius, ore & ano diligenter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aspersis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Astaci, quos Leones vocant. Extant hæc condituræ apud [e] Apitium: In Locusta, inquit, & Cappari piscibus conditaneis cæpam Pallacanam concisam indurabis, teres piper, ligusticum, careum, cuminum, careotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito sinapi in elixuris. Locustæ præparentur hoc modo. Aperiantur, vt assolet, cum testa sua, infundantur eis deinde piperatum & coriandratum, atq; ita in craticula assentur. Quum exsiccata fuerint, adijcies eis in crate magis magisq;, donec ritè assentur. Locusta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper, ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cumini pluisculum, mel, acetum, liquamen: si voles folium & malobathrum addes. Aliter: Efitia de cauda Locustæ sic facies. Folium accipies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere & quis

Coctura melior. [c] *L. 9. c. 30.* [d] *Lib. 18. de pisc. c. 3.* [e] *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

Digitized by Google

ouis esitia formabis. Aliter: In Locustæ condimentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, acetum, liquamẽ,& oleum assumitur. Aliter. In Locusta piper, liguſticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen,& vinum rectè adhibemus. Bartholomæus [f] Scappus præstare scribit Locustam Astaco, carneq; esse teneriori, elixari addito sale mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Crusta illæsa maneat; lauari; ac deinde contundi, àddi caseum tritum, oua & herbas: quibus omnibus vnà commistis impleri Crustam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac postremò ex varijs saporibus siue intinctibus & aromatibus facto iusculo seruari in lancibus ad vsum. Plus carnis Locustæ habent, quã Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud [g] Athenæum. Mnesitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locustarum, inquit, Cancrorum, Squillarum,& huiusmodi reliquorum, difficilis est coctio, atq; àdeo laborioſior multò quàm cæterorum piscium. Assari quàm elixari pisces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locustis tantummodo agens, difficulter concoqui scribit, sed admodum nutrire, & salsi humoris sicciq; participes esse,& siquidem sæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere. [h] Cornelius Celsus de Locusta sic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Crusta integuntur per Locustam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Astacos, quæ duritie carnis quadam similiter ac testacea constant.

[f] *Lib. 3. de re cul. cap. 175.*

[g] *Lib. 3.*

[h] *Lib. 2.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT stomachicis authore [a] Galeno, Ostracoderma, inquit [b] Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia sunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi causſa salsus & biliosus fuerit, nihil absurdi est præbere Pectunculos, Buccinas, Astacos, Locustas, Easdem præscribit [c] Hippocrates puerperæ, vt melius purgetur [d]. Idem in morbo, in quo stercus per os ejicitur, capitalibus partibus coctis vtendũ suadet: & τὸ ὑγρὸν χαρασσου, Locustarũ humorem, aluum mouere ac vrinam ciere scribit. Carabos & Astacos coctos esitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodesse Dioscorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduersum dysenteriam apud Marcellum Empyricum: Testam Locustæ id est illam spinosam vel aculeatam, quę est iuxta caput, combures nitidè, & postea teres, vt in tenuissimum puluerem rediges: & sic ei, qui ventris fluxu vel rasura laborabit, ex vino vetere, si non febricitabit; aut si inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de singulis Locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat. mirè sanabitur. Author est Simeon Sethus testas earundem combustas ac potas cum vino meraco renes calculosos expurgare, multumque arenosi lotij educere. Apud [e] Oppianum Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea.

[a] *Li. de cõp. med sec. loca d.c.4.*
[b] *Lib.7.*
[c] *L. de mor. mul.*
[d] *Lib. 3. de diæta.*

Ad dysenteriam.

[e] *Lib.3. Halieut.*

DE ASTACO. CAP. III. ÆQVIVOCA.

EX Crustatis proximum Locustæ genus est Astacus teste [a] Aristotele. Multa hoc ipsum nomen significata habet apud antiquos. Apud [b] Herodotũ Astacus nomen viri, apud [c] Plinium regio Byzantiorum. [d] Nicephorus & alij locum in Bythinia statuũt, qui Astacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant deniq; Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter vastarunt. Testatur & Eusebius Astacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranũ verò Astacus vrbs est in ora Asię minoris, sinumq; cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia statuit, atq; à Megarensibus & Athenienſibus conditam, his verbis testatur. Post Calcedonum sequitur litus, quod Astacenus sinus appellatur, qui Propontidis pars est. In eo condita est Nicomedia, dicta à nomine regis cuiusdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quẽadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipso sinu fuit vrbs Astacus, quam Megarenses & Athenienses condi-

[a] *His. 4.c.2.*
[b] *Lib.5.*
[c] *Li.5.c.vlt.*
[d] *L.7.c. 37. hist.eccles.*

Digitized by Google

A condidere,& poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati ſunt. Aqud Pollucem ἀσταχὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte [c] Plinio,quòd ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex [f] Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. [c] L.27.c.3. Colora. [f] Lib.2.

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeſtratus Aſtacum dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud [a] Athenæum: Aſtacus. Carabus. [a] Lib.3.

Adſunt Colybdæna, & Aſtaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

B Eſt tamen, vt ſubdit Athenęus, ſuum peculiareq; genus Carabis, id eſt Locuſtis, Aſtacis, Caridibus ideſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicentes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari,& terra, inquit: Oſtacus.

Κόραχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Aſtacorum vno in loco tantùm meminit [b] Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus, vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret, citans hoc Martialis: [b] Li.9.c.31.

Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

[c] Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro ſimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat. Zoographus Squillam, cùm Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat, tùm ſpecie, tùm colore ſimilem καρίδι, ideſt Squillæ, ſic enim legit, non καρία, C vt Gaza, qui nuci tranſtulit: neq; ἀκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit. Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus [d] Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicharmus in Hebes nuptijs: [c] L.27.c.3. Aconiti radix qualis. [d] Lib.7.

Præterea boca, ſmarides, aphyæ, Cammari.

„ Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt autem Squillarum ſpecies, & „ ita à Romanis vocantur. [e] Euſtathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, ſic enim ſcribit. [e] Odyß.a. „ Κάμμορος fato ſuo, vel morte infœlix, & miſer homo. Significat autem hæc vox aliquan„ do etiam Squillas, teſte Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἔστι) γένος καρίδων ὑπὸ „ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, poſteà probabimus. Dicuntur Ἄσταχοι ex ſen Etymum. tentia Rondeletij, quaſi ἄσταχτοι, id eſt non deſtillantes, ſed abundè fluentes: quòd tuberculà plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, ſiue lachrimarũ ſpecie forcipibus inſperſa habeant. Itaq; author Gloſſarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam D Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Aſtaſe, corrupto quaſi nomine ab Aſtaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienſes Langrous. Gillius Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacũ, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationẽ adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hiſpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Racx. Anglicè à Creuyſe of theſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt, vt ſcribit Zoographus, non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis, Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Quidam apud Anglos

Digitized by Google

Aſtacum Crabbe fishe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer. E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

PLVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibuſdã Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediã inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit [a] Ariſtoteles. Differt Gammarus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis. Et paulò pòſt: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, niter: nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm ſupràdentatus eſt. Verùm dexter puſillos ſerratoſq; dentes continet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorẽ, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendũ, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferiores: mox branchię os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoq; duo vt Locuſtæ, ſupra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora. Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, quàm Locuſtæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt. Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fęminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpuſq; totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt. Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & [b] alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fęminæ. Cauſſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. Aſtacum ſanè non nouit Cardanus dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum hoc eſt Aſtacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus. Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter præbendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper

[a] *Hiſt. 4. c. 2* Aſtaci cõmunis deſcriptio. Color. Pedes. F

Dentes. Oculi. Frons. Vt à Locuſta differat. Collum. Pectus. Forcipes

[b] *De par. 4 cap. 8.* G

Cardani error. Deſcriptio ex Bellon. H

Digitized by Google

A ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habẽt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quẽ depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imò nulli, ſed oẽs articulis tantũ intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribẽs eandemq; vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ Bellonij icõ reprobatur

B altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione cõgruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudę lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctũ depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibus, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius

C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tẽpora pili promineãt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maio-

Chæla faciem hominis ridiculã repreſentãs

D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſigniẽda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Digitized by Google

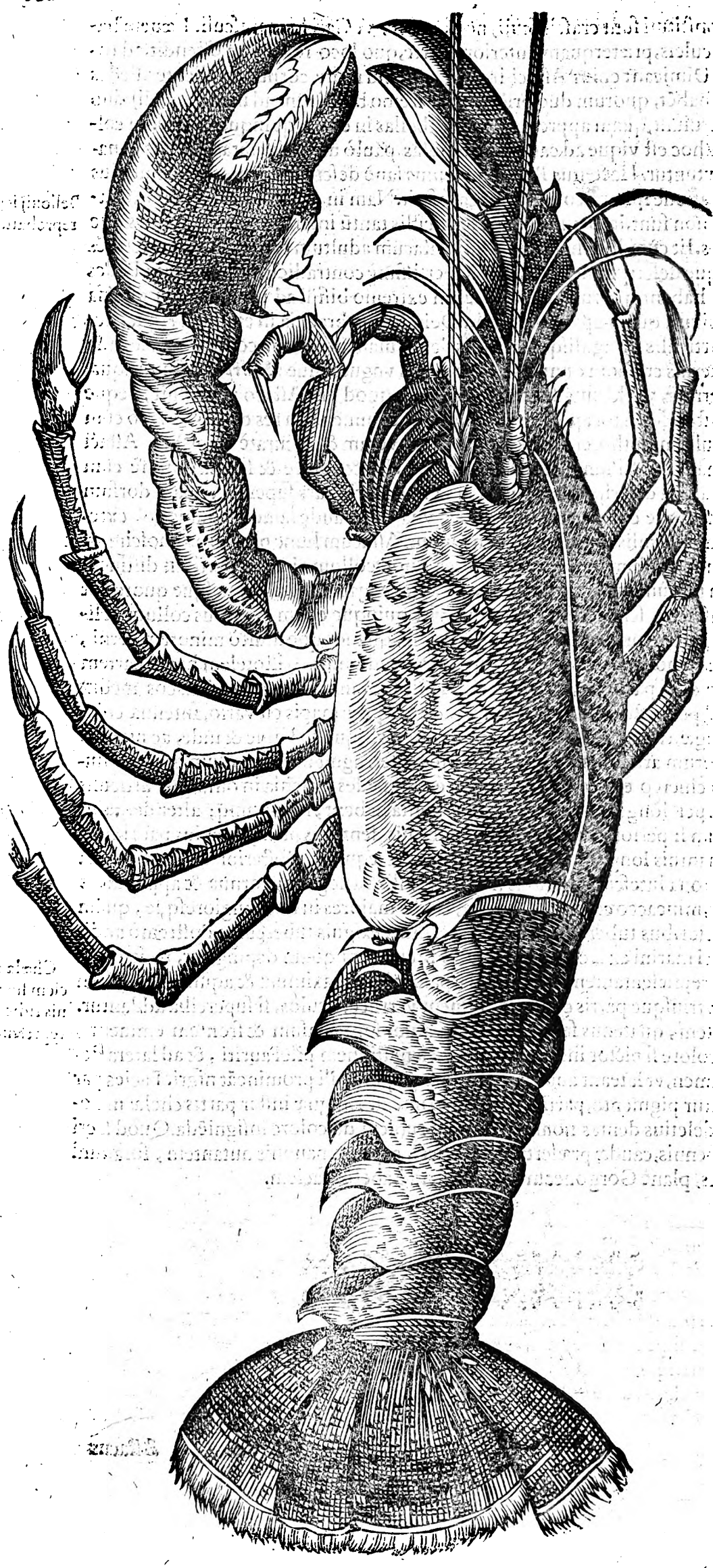

Digitized by Google

Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

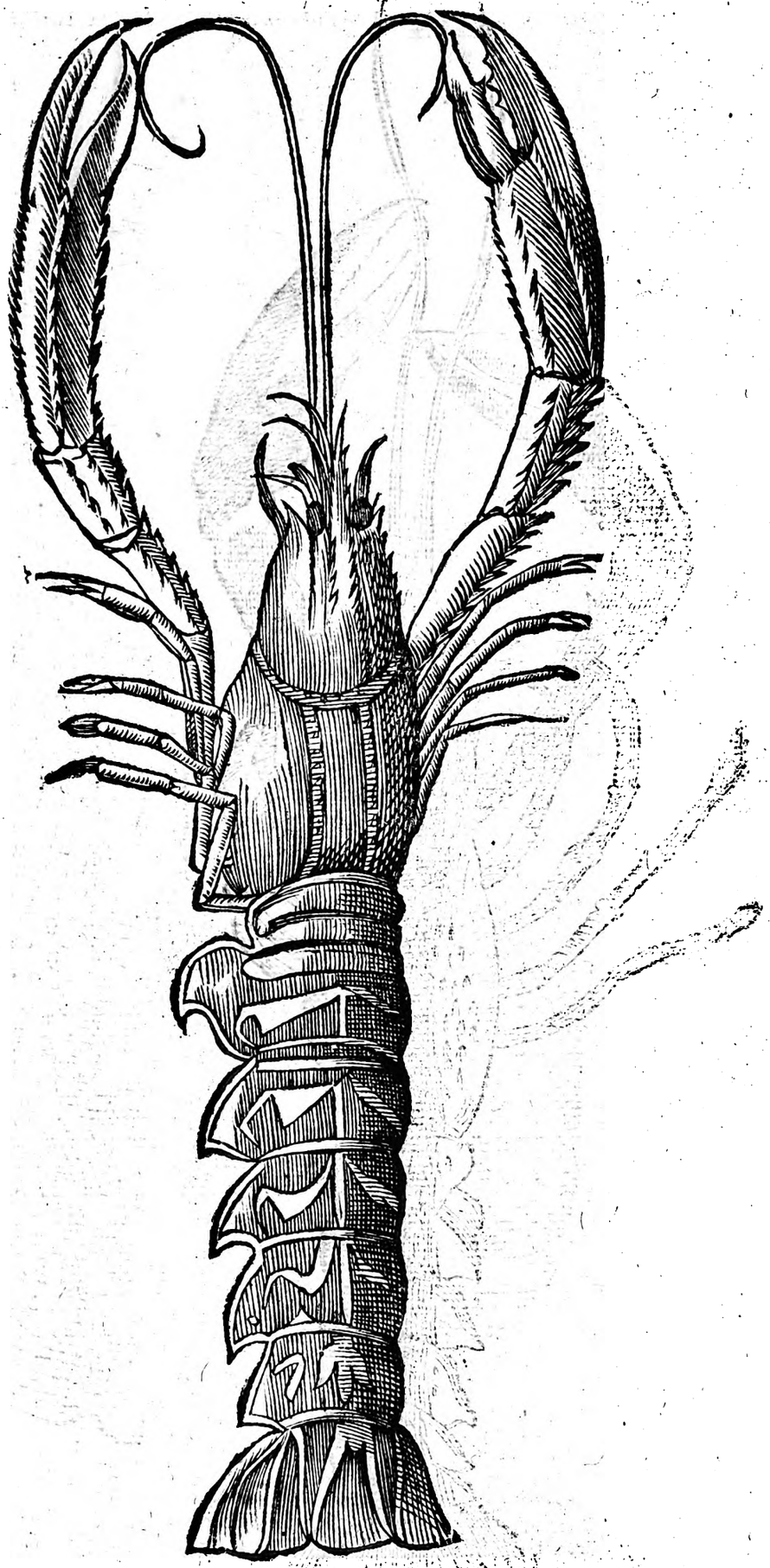

Digitized by Google

Astacus mediæ magnitudinis alter.

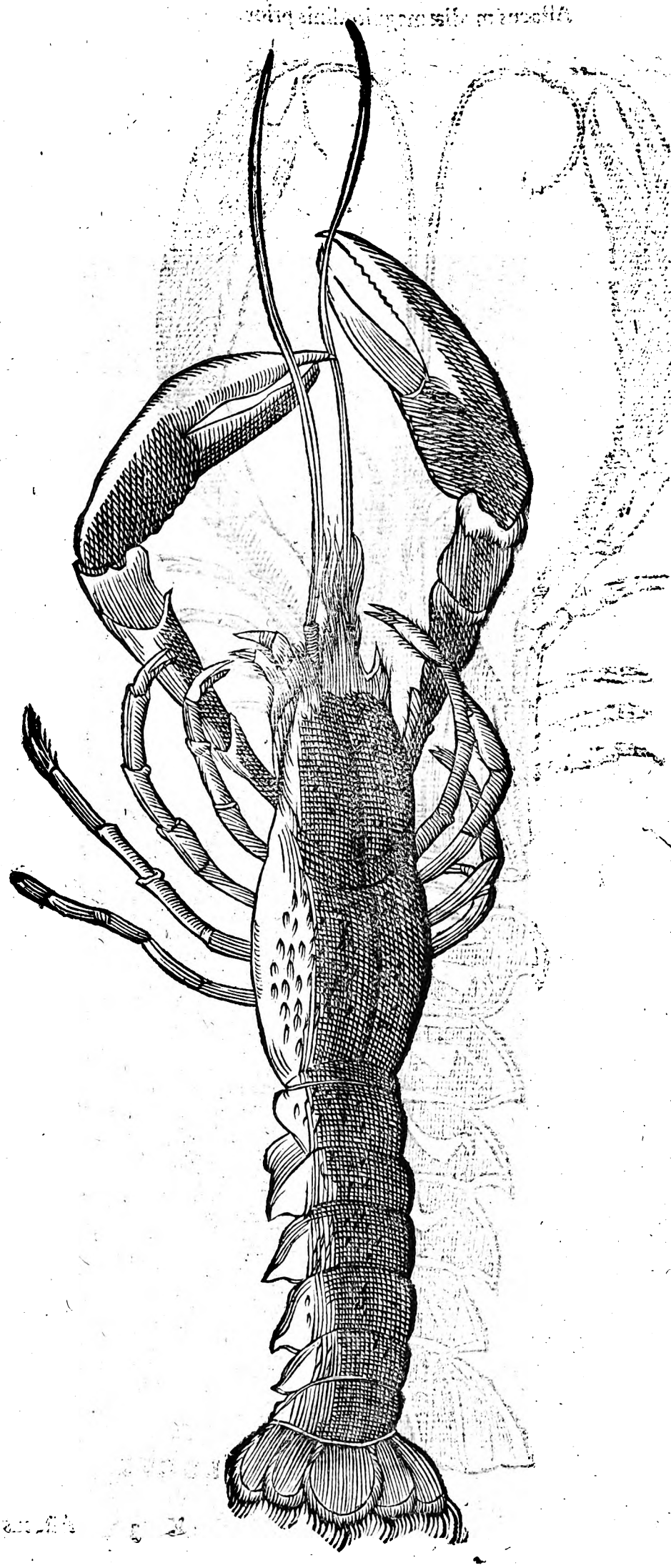

Digitized by Google

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

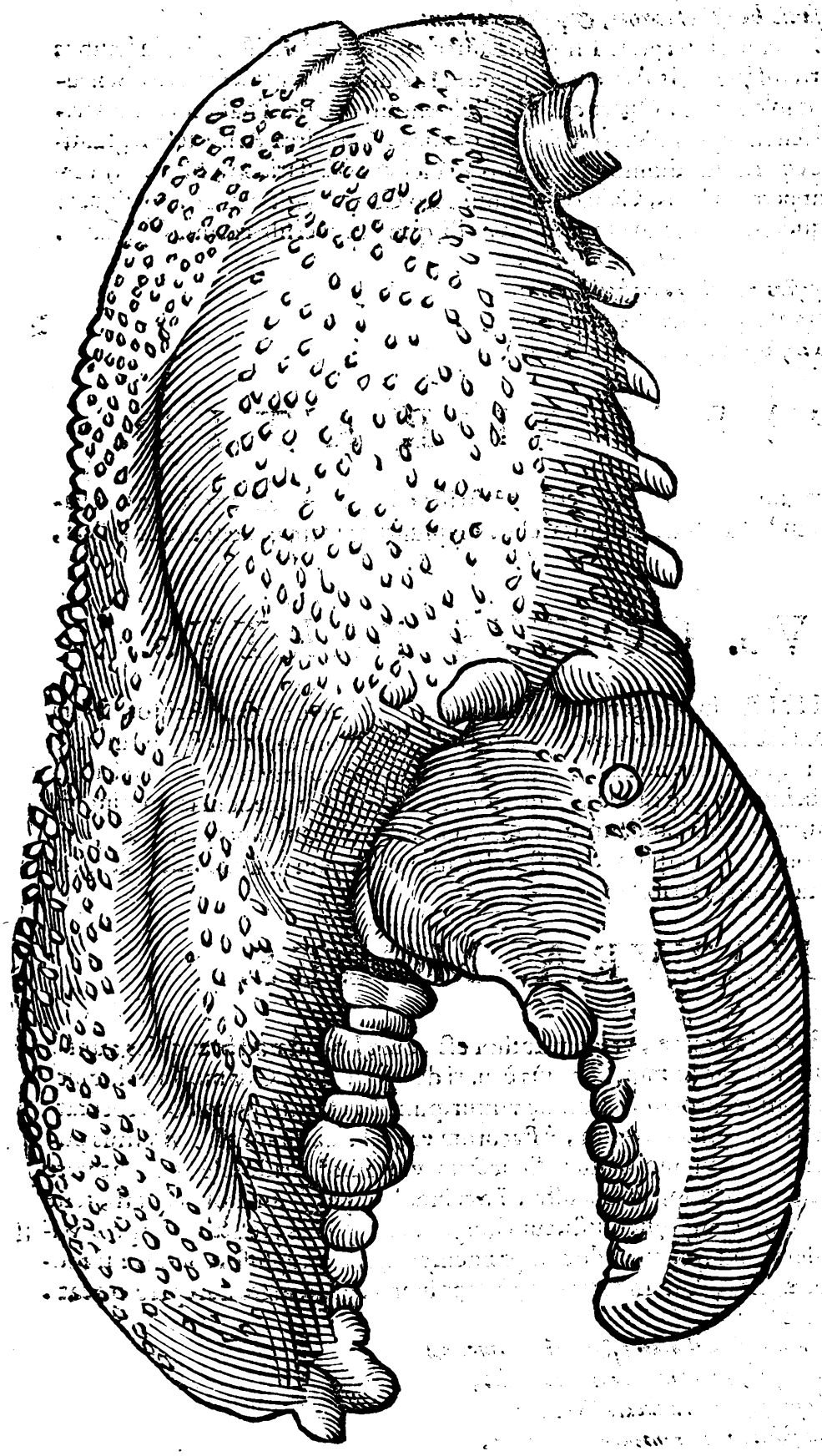

LOCVS.

Digitized by Google

LOCVS.

CARABVS *inſidias faciens atq; Aſtacus æter*
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] 1. *Halieu.* [b] *H.5.c.17.* [a] Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt [b] Ariſtoteles, in leuibus terreniſque locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cænoſis. Quare circa Helleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum verò & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem & cęteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Maſſarius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequętes: in Euxino tamen põto nulli, quod his verſib. cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto fœua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

CAPIENDI RATIO.

[a] *Hiſt.4.c.8.* EOS odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit [a] Ariſtoteles, cùm vellet probare Cruſtata omnia odorandi facultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem modo Aſtaci, quo Carabi.

SEXVS. COITVS PARTVS.

[a] *H.4.c.2.* FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teſte [a] Ariſtot. Nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem verò vtrumq; neuter vnquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quę caudata ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiſunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit.

NATVRA. MORES.

[a] *H.8.c.17.* [b] *De anim. 8.cap.22.* [c] *Halieut.1.* ORE excipit mare, vt idem author eſt, cùm Locuſtæ ad branchias tranſmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius raro viuus Lutetię viſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat. Cardanus tamen contrà, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius putreſcant quàm moriantur. Senectam vt tradit [a] Ariſtoteles exuunt vêre aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatores, vt ſi, teſte [b] Aeliano, quem Aſtacum comprehendiſti, eum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde comprehenſus fuerit, arrepſiſſe reperies: ſi modò ita ex mari exportaueris, & deinde ſic propè depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ [c] Opianus ſic cecinit:

Aſtacus im menſum thalami ſub pectore amorem
Condit ſponte ſua, nunquam de limine cedit,
Inuitum ſi quis piſcem traducat in alium,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non aliam quærit patriam, ſed ſæpè penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.

Sic dulcem

Digitized by Google

A *Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,*
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq́ iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq́ rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimeſcit, vt ait[a] Aelianus, proculdubio ex[b] Oppiano qui ſic canit:

Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis
Et murena ferox alterno marte domantur.

[a] *6. de animal. c. 22.*
[b] *Halicut. 2.*

B Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Aſtacum non ineptè deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum: Amator patriæ.

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

tandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiuſdam ænei altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Aſtacus cernitur, ſuprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ NE inſcriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus qui in ipſo mari continẽtur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſq; etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipſe nomen vrbi, ac fluuio impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

D NON defuere, inquit[a] Iulius Alexandrinus qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in cruſta tãtùm id, frigida quippè, ſed cum terreſtris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur; vt in iride, vt in ſanguine, vt hîc in Aſtacis, Cruſtaceiſq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde deterſus appareat in cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atq; integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi.

[a] *De ſalub. 15. c. 8.*

VSVS

Digitized by Google

VSVS IN CIBIS.

ASTACI omnes marini, tàm maiores quàm minores carne prædura sunt prediti, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait præsertim magnos: paruos enim facilius cõfici celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassioriq; esse succi: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Diligete.

Qui autem magnos amat, ex Alexãdria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodãm conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud [a] Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plasmantur & formantur.

[a] Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Ad Cardialgiam.

TYMPANICIS Astacum rarò, & solius voluptatis gratia offerre iubet Tralhianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Tralhianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas & Cãcros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt, Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia si quæ sint obuia deducto ad osteum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

Rex Leo dictus.
Leo animal quadrupes quale.
Serpẽs Leo.

LEONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, mirorq; quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferociſſimum & generoſiſſimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κιγχρίνης dictus Nicandro.

Digitized by Google

A [a] Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Aroteum; At λέων λιμνοφύλαξ, Leo fontis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fonte eo, ex quo aqua efferebatur, οἱ ταῖς πρὸς ὕδωρ δίναις teſte Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λέων eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur.

[a] *In Theriaca.*

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

B PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim & Leonem & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtroſq; Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque diſtinguit, cùm inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonẽ marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Cruſtatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cùm piſcem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum ſuſpicatur, quòd Leonis terreſtris animalis colorem ſimilitudinemq; quandã habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C ELEPHANTVM Plinij eundem facit [a] Bellonius cum Leone, nec ab Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarũ generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forficulis dẽticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

[a] *Li. 2. aquatil. cap. 3.* Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι χρυσάστε λέον, βλοσυρήτε ζύγαινα,

Quod ſic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygena.

D [b] Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat
» quæ ſciru fore digna iudicaui, ea hîc ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimi-
» lem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſua-
» rum parte cœruleus (cœruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.) Ignauus
» eſt, (νωθὴς) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcato-
» ribus benè peritis, membranas quaſdam habere dicitur appẽlas ex teſtis & colligatas, ſub
» quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & tenerę, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem & Elephantum

[b] *Lib. de animal. 14. cap. 9.*

Digitized by Google

Athenæus correctus.

phantum diuersos esse liquidò ostendit, his verbis: Athenęus obiter tantùm ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recensuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀσφρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Ἀσακὸς, Κάραβος, Καρκίνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ἀσακοῦ. Aristoteles nullam omninò mentionem fecit. [c] Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Astaci, Mæę, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à similibus secerni possit: Leones, inquit quorum brachia Cancris similia sunt, reliqua pars Locustæ. Ex quibus verbis quisnam sit verus Leo, post longam diligentemque omnis generis Crustatorum inuestigationem certò me cognouisse existimo, qui cum minimè cõtemnendus, imò spectatu dignissimus esse videatur, paulò iusiùs qualis sit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus est dum viuit, & è mari captus educitur, & quòdhirsutus sit. Astaco corporis specie affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiusculos, quorum fcissura maior quàm in vllo alio Crustatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis sunt loco brachia villis vestiuntur & aculeata sunt. Pedes tres qui proximè brachia sequuntur, longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Astaco dorsi aculeis differt, quibus cum Locusta cõuenit. Vtrinque cornua duo longissima tenuissimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt & prominent. Corpus totum vndulatum est, instar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Astacis in pinnas quinque desinit, sed lineis magis distincta. Captus Leo circa Lerinum insulam (quę nũc insula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me missus est. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris similibus, Locustæ corpore, Leonem esse, quem deprimimus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim perinulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirsuta, forcipata: corporis Locustæ figura longa est, cauda ex tabellis constat, dorsum aculeatum, quæ in Leone nostro expressa spectantur. Non minus absurdè de Leone, quàm de Astaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Astacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuisse credit: ita Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluisse. Nam Aelianus, inquit, eam descriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Esto idem sit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem esse Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Constat igitur Leonem eundem esse piscem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè distinxisse? Nam cùm Plinius de Elephantis dixisset, paulò pòst Leones subiunxit, & notam diuersam addit: quorum brachia, inquit, Cancris similia sunt, reliqua pars Locustæ. Alius est igitur Plinij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expressimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum consentire cum Bellonio, quod idem sit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: sed alium esse Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifestè declarat. Quid in tanta controuersia senserit Cæsar [d] Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot sint Crustatorum genera, & quænam: sed alio in libro suo nobis suam se declaraturum sententiam est pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, se vidisse Astacũ, cuius brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Astacum à Leone aut Elephanto distinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Astaco maiorem esse scripsit, sed aut forma, aut nullo discrimine per Astacum & Leonem idem intelligens. Est apud me Astacorum genus insigni conspicuum magnitudine, qua à vulgari differt Astaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rõdeletij Leone, si eius icoui, quàm nostrę appositimus, fides aliqua sit habẽda, magis diuersum, quàm ipse Astacus, cuius imaginem superiùs spectandam proposui. Is igitur Brunduſij captus, ad me missus est ab Archiepiscopo Brundusino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, est autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua se conspexisse refert Iulius Scaliger, sinistrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in sua icone non expressisse, nisi eius Leo hoc in se habeat proprij, vt eadem sit vtriusque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm sit ex Astacorum genere, qui alterutro brachio semper differunt. Erant etiam nostri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone desunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem crusta eius tantùm exempta carne ad me missa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctã antea fuisse. Plinium, vbi Elephantum

[c] Lib. 9. cap. 31.

Leonis Rõdeletij descriptio.

Cauda.

Contra Bellonium Rõdeletius.

[d] Exer. 245.

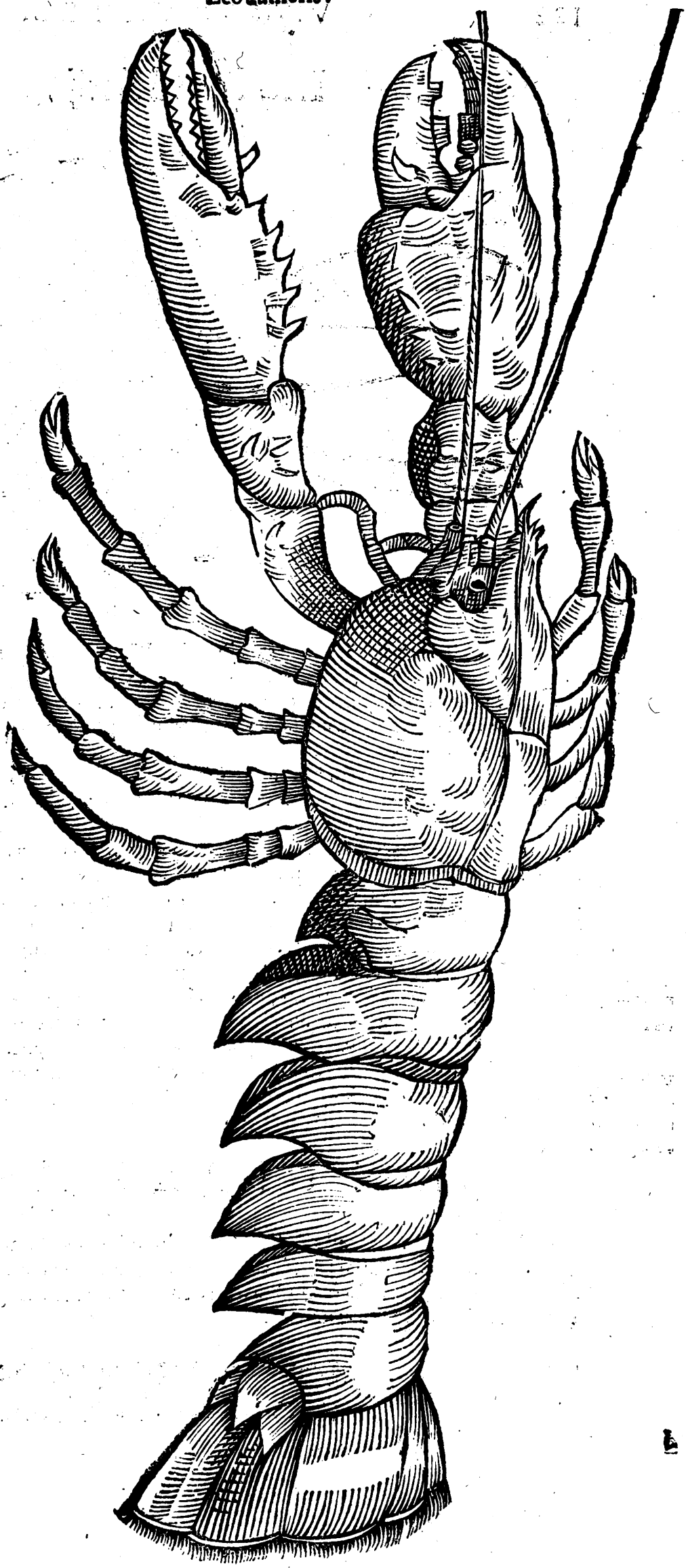

Digitized by Google

Leo Rondeletij.

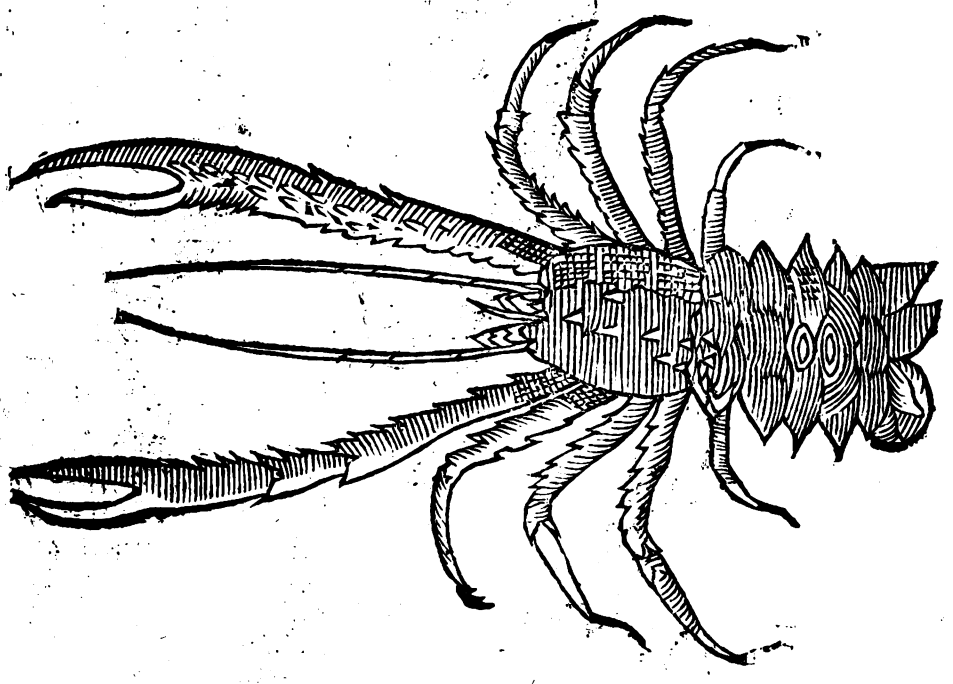

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatũ. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinũ, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadẽ tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hîc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipum vis.

Vulpes pedibus detẽta ab Aſtaco capitur.

ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

Digitized by Google

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

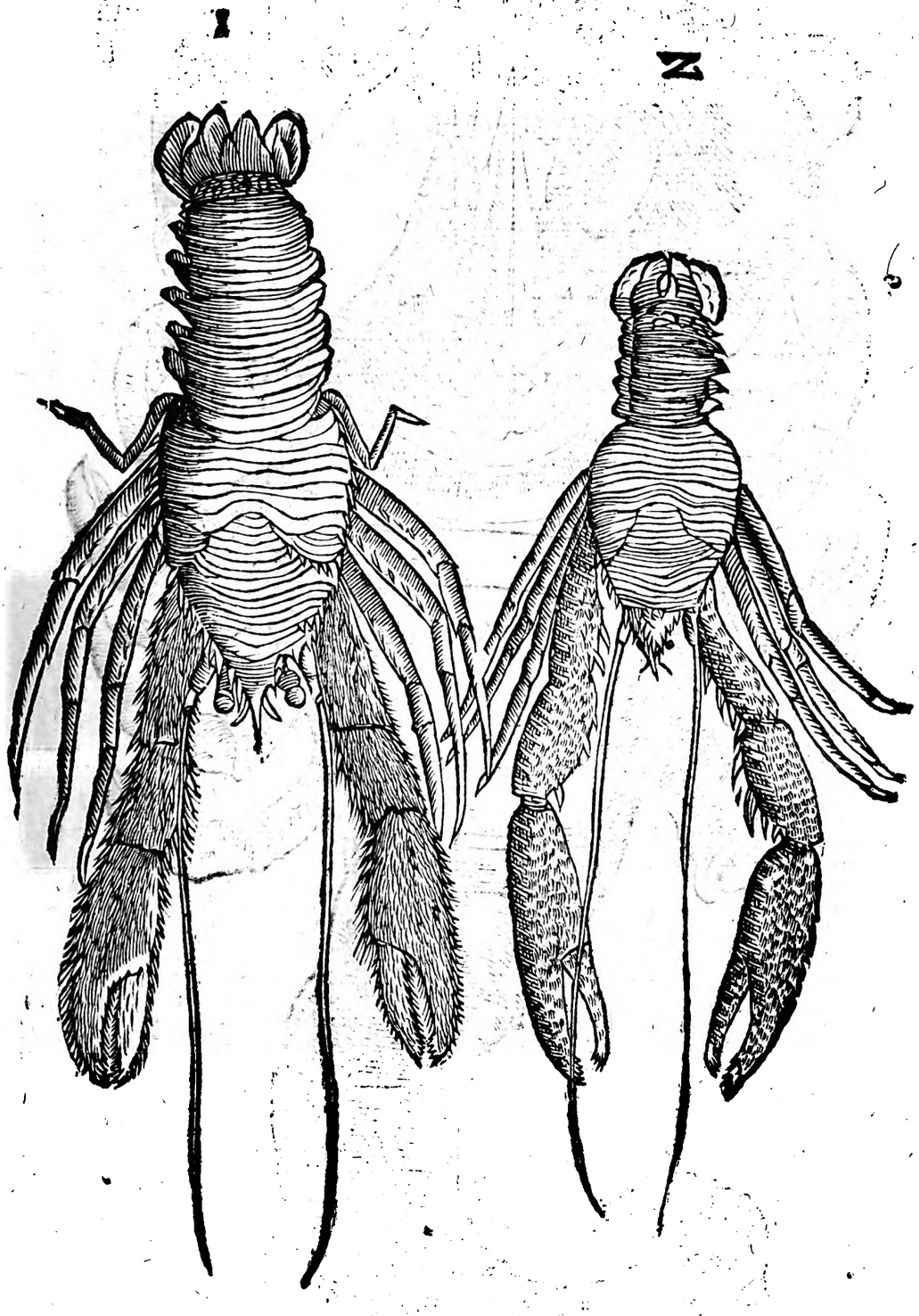

Digitized by Google

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

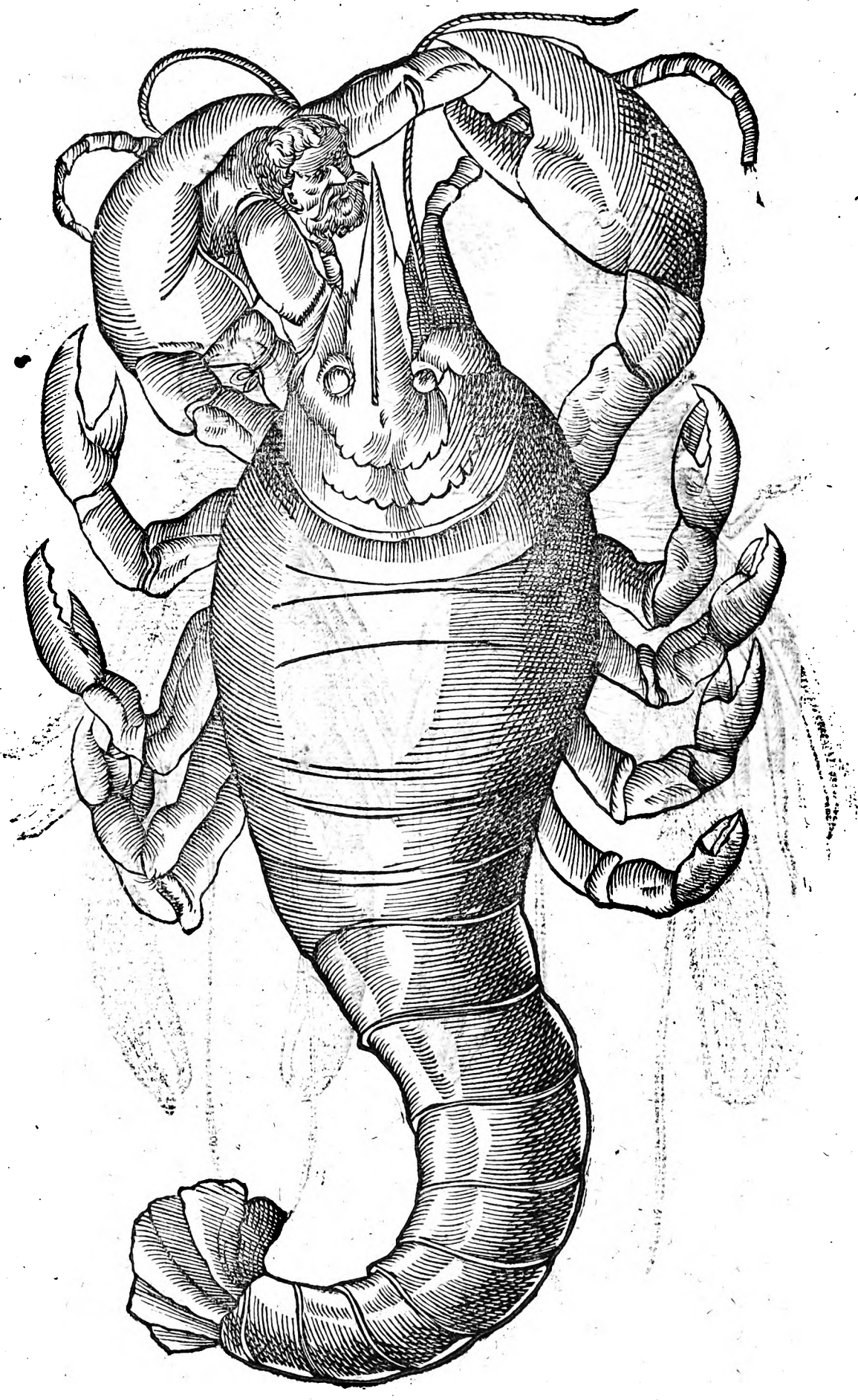

Digitized by Google

Digitized by Google

E

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à mensis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur cõuiuijs: In furno enim admodum calido, sine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt scribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen cocturæ requirere, quòd crassior sit & durior: Aiunt teste [a] Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipsum homines adiuuare, vt squallidæ & infuscatæ faciei nitorem afferat. Cum rosaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venustum splendorem enitere facit.

[a] *De anim. 14. cap. 9.*

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

F

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephãto & Leone distinguatur, cuius solus quòd sciã, Athenæus meminit. Ex Ostracodermis, inquit, sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cancer, Leo: quæ eiusdem cùm sint generis, differunt: maior autem est Leo Astaco. Est Astacus hic semper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ nostræ superat. Capite & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso, è capite eminet cornu latiusculũ, magnũ si totũ corpus spectes, vtrinq; serratum, inter oculos situm, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; pedes sine forficibus. Collum siue cauda tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub caudá appendices sunt ouis reponendis destinatæ. Astaco huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cœruleis transuersis variatum. Rarus ac bonæ carnis est, firmioriq; quàm Elephas, melioris quàm Locusta. Differt à fluuiatili, quòd sit dum viuit, colore fusco, corpore longiore & strictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

G

Astacus paruus marinus Rondeletij.

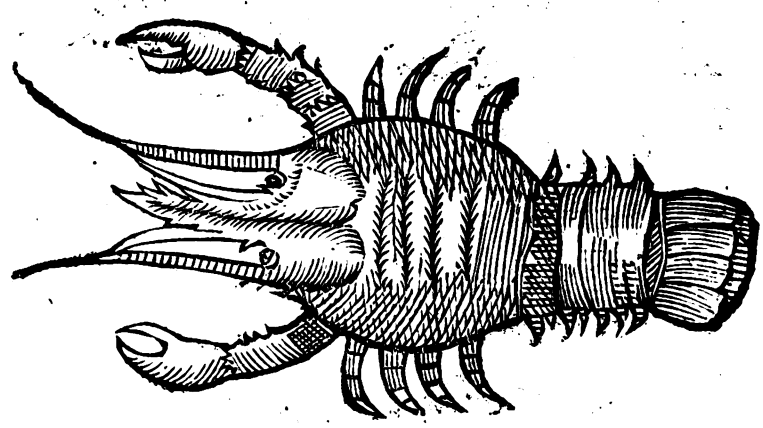

DE CAM-

Digitized by Google

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

SVNT qui Cammaron apud veteres noſtrum Aſtracũ fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, eſſe negent. Ab hac enim quæſtione capitis initium ſumemus, quam ſuprà promiſeramus nos explanaturos, ac diſcuſſuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla eſt? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἔστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον: id eſt. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctiſſimo Cæſare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Puto igitur Gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuiatilem Aſtacũ. Alioqui ſi is non eſſet Cammarus, nullo nomine ab antiquis deſignaretur. Non enim eſt Cancer fluuiatilis. Et [a] Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et [b] Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Aſtacis & Squillis differret; enumerat enim inter Cruſtata ἀστακοὺς καὶ παχύρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non eſt igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putant. Plinius quoque Cammarum à Squilla diſtinxit. Nam quodam [c] in loco, vbi ſex & ſeptuaginta piſcium genera recenſet, Cammarum enumerat, cùm poſtea Squillam eodem capite pronunciet. Non ſunt etiam hac tempeſtate audiendi medici, qui Aſtacos noſtros, fluuiatiles Cancros exiſtimant, cùm Cancris ſit corpus rotundum teſte Ariſtotele, & cauda non extenſa, ſed corpori applicata: Aſtacus verò ſit corpore longo Locuſtis ſimili, quòd capite collo ac tabellis ſit diſtinctus.

Cammarõ antiquorũ num Gammarus fluuiatilis.

[a] *Lib. 3. de re ruſt.*

[b] *Lib. 3. de alim. facul.*

[c] *L. 32. c. 21.*

SYNONYMA.

IN fluuijs itaq; iſtiuſmodi Cruſtata, quę à marinorum Aſtacorum figura, Aſtaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Euſtathius legit κάμμοροι, vt monui ſuperiùs. Ariſtoteles ijs peculiare nomen non deſignauit, ſed inter Cruſtata minutiora, quę nomine carent, poſuiſſe videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo poſtremo vocabulo Gaza in ſua verſione apud Ariſtotelem Aſtacum vocauit, Latinuinq; fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Eſcreuiſſe. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuiſe, Crauyſſhe. ſed marinum Aſtacum etiam Angli à ſea Creuyſe nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kak.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

RONDELETIVIS nobis ſuum fluuiatilem Aſtacũ ſic deſcripſit. Corpore eſt rotundo (terete. nã vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipſe Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Aſtacos longos eſſe ſcribit: Zoographus.) capite in cornu latiuſculum breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinq; chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis cõnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinũt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis cõſtat, cauda pinnulis quinq;, media

Digitized by Google

media ſcuti formam refert, & articulata eſt: vtrinq; duæ communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta & Cancris. Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit [a] Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forſiculis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſq; in extremo quinas habet: ambobus (Aſtaco tùm fluuiatili, tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: ijſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramẽ ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his in primis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam [b] Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιωσιδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè VVottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιωσιδῆ τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. Ταυτα δὲ διαπλεῖ κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιωσιδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nõ eſt, quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intrà, nec extrà aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationẽ: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nõ poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata, in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt Aſtacis. Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædã aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cùm ſcribit: Τὰ μὲν δίω μαλακόστρακα, δίον οἵτε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete & Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4.2. Τῶν δὲ θαλάττιων διέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ σωματὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιωσιδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιωσιδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi, aliundè Cancri emittant: cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſq; eadem parte emittere clarũ ſit: quare hîc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιωσιδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & an-

[a] *Lib. 2. de aquatil. c. 3.*

[b] *Hiſt. 4. c. 2*

An habeãt branchias.

Ariſtot. correctus.

Mutim nõ eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorum vbi.

noſis

A noſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugē quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicāt. B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frèquentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

Genera Aſtacorum duo.

Saxatiles quales.

Aſtacus fluuiatilis alius.

C

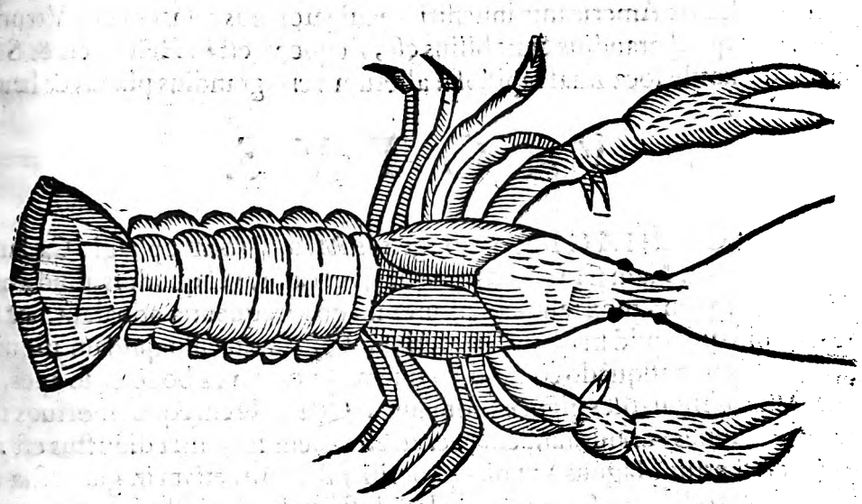

D Aſtacus fluuiatilis alius.

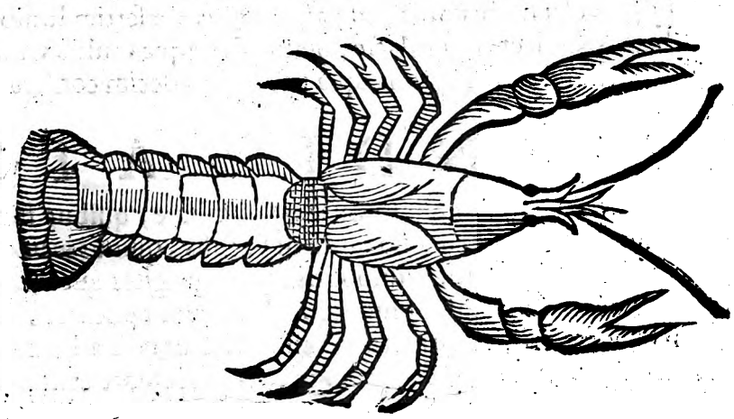

Digitized by Google

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus.

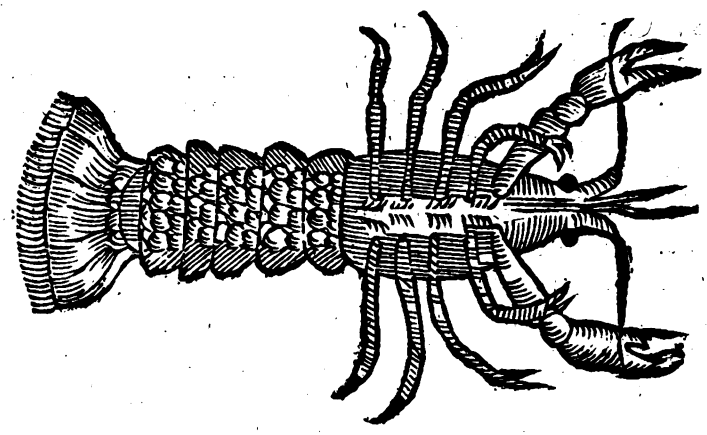

LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, tamen in Hiſpania, licèt non deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia contra frequētiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportandis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minimè ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquā vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit [a] Rondeletius aliquādo commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degūt, carnes commeduntadeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit.

[a] De piſc. flu. cap. 33.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert

Digitized by Google

A refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos ſic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiſſis, & ſic diſponunt hos baculos per riuos, vt diſtent à ſe inuicem duarum vlnarum ſpacio aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aſtaci, eleuant baculos, ſtatimque altero reticulum ſubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naſſæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendũt. Alij hircinum iecur bene aſſatum, camphora præparata (ſic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant ſecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Aſtaco, quem ſecum in arborem detulerat, collo compreſſam ab eo perijſſe.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eſt, & planior, & ſpiſſior; fœminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa. Et alibi, mares à fœminis non differunt: niſi quòd fœminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fœmina.

COITVS, PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm aſcendit ſupra dorſum fœminæ: ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum. Oua pariunt per annum, per quẽ etiam excrementa reddunt. Neuter verò ſexus membrũ habet, quod in coitu intret corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Chriſtophorus Encelius Saluendenſis ore coire prodidit. Cardanus iam excluſa iuncta corpori manere ſcribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimos Aſtacos caudæ matris adhuc adhærentes ſe conſpexiſſe, quod etiam à Zographo eſt animaduerſum. Albertus ait: Oua fœminæ primò in corpore ſunt valde cõpreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhærent, donec cõplentur.

C

NATVRA.

ESTAS ſeu cruſtas & hi ſingulis exuunt menſibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latet menſibus quinq; nam eius frigore læduntur admodum. Cruſtam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æſtate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque ſentiunt, quemadmodum Cruſtata omnia, & Oſtracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pingueſcunt, vt etiam vêre & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIACI hoc eſt emblema *in Paraſitos*.

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, menſæq; ſedilibus errас,
Ingq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEM-

Digitized by Google

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas & caudam, nil in his eſt, quod commedas: atq; ea cùm ob frigidam intemperiē, tum etiam duritiam & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facile diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauioriſq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruiſſe ſemper. [a] Caſtor Durantes:

[a] *In lib. 20. de ſanit.*

Aſtacus & molli carne eſt & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur.

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipuè Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocāt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquūtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponūtur, cum acerrimo aceto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque contères. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc eduliū lædit. Ex libro Germanico Baltaſaris Strendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò) affuſo vino vel aqua, condies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum quo permiſcebis;

Torta.

Digitized by Google

A & hac fartura rurſus implebis cruſtas & in veru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cõtuſis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquiunt, terũt cum medulla panis cãdidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt: agitant cum ſexouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eiſdem parat [a], Bartholomęus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, ſale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per ſetaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiuſdemque cum Aſtacis ſaporis, iuſque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Aſtacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris.[b] Plinius: ſic alex (hoc eſt piſcoſum ſalſamentum à ſuo liquamine nondum ſeparatum) peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulę cœpit ſal tabeſcere. Plautus apud Feſtum in Nerita.

Pulmentũ.

Ius.

[a] *Li. 3. de re. cul. c. 113.*

Garum ex Cammaris.

[b] *Lib. 3. c. 8.*

Muriatica autem video in vaſis ſtanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchaſq; piſcinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris ſcutellis mẽnſis fuiſſe appoſiti ex hoc Martialis verſu:

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino ſublimato in vaſe Cancrum imponat, & accendat, ſtatim rubeſcet, quem deinde viuum & rubeum, ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius eſſe, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere ſuſpenſum, ne vaſis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

C AD canis rabidi morſum, eandem omnino Aſtacis fluuiatilibus facultatẽ, quam Cancris tribuêre veteres, neque vnquam fefelliſſe experientiam compoſiti aduerſus veneni genus id de veteri deſcriptione ex fluuiatili Aſtaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vſu quotidie multo teſtatum, comprobatumque eſſe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eſt hîc enumerandarum locus, vſus, inquit, experimur eoſdem, reportamuſque hodiè ſæpe Aſtacorum eiuſmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum ſcripta. Hęc[a] ille cõtra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Aſtacis eam vim in cibis & pulmonum vitijs ineſſe exiſtimant, quæ Cancris: quoniam carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthiſim miſcet. Electuarium ad maraſmum & phthiſim ex deſcriptione Bartholomæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cuiuſque drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: ſacchari ſecundæ decoctionis vncię quatuor: mellis violacei quantum ſufficit, miſcentur. Ad talem aliqui commendant ius de Aſtacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipſos etiam Aſtacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis diſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur D inquit, Ryffius, Aſtaci crudi cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum in vaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Haſce præparationes nimis ſuperſtitioſas iudicat Alexãder Benedictus; quin per ſe prodeſſe admodum phthiſicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec teſta eorũ poſſit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnẽ ad antidota analeptica ſecreta, ter lixiuio, vel aqua falſa ſi lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito ſaccharo plurimùm cõferre author eſt[b] Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Aſtacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta cõtuſis exprime ſuccũ: cui admiſcebis tãtundẽ chelidonij, vel diſtillati

Ad canis rabidi morſum.

[a] *Salub. lib 15. cap. 8*

Ad phthiſin.

Ad Hecticam febrẽ.

[b] *De ſani tuen. lib. 3. cap. 57.*

Ad icterũ:

Digitized by Google

ex eo liquoris: hoc æger quaternis hauſtibus ebibet: manè ſcilicet ac veſperi ſub ſomnũ per biduum: deinde vtendum balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur propter calculum, aut ſtranguriam, ſic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridiè manè exprimes & colabis, & propinabis partem ſuperiorem, id eſt, puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia; raphani, apij vel petroſelini, lithoſpermi; & nucleos perſicorũ in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad teneſmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit Aſtacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis conſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga: deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni, remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus ex libris Germanicis manuſcriptis interprete Zoographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retrò) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores, intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam & purgatam larido inſulſo perunge, poſt horam aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſtergé, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremò os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes, eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris. Anonymus quidam manuſcriptus quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus: Pullum ciconię roſtro ſub alam incli nato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico raſario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè reſtitutos eſſe, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis inſta aduerſus vnguem oculi, ſic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & ſubcæruleo colore ſunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

E

F

G

H

Vrinę retionem. & calculũ.

Lib. 3. de ſan. tuen. c. 57.

Ad clauos extrahẽdos

Ad cephalæam.

Ad inflammationem linguæ & gutturis.

Ad paralyſin.

Ad Cancrũ in mammis

Lapillorum vſus.

Dentes

Digitized by Google

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fęce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hęmoptoicis. Officula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileię, ſingulorum vncię duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum; lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia. Ad calculũ

B Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinq; miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem. Ouorũ facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòſt tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, adquam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt lævi vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata

D eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

STRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diù.

Digitized by Google

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud scriptores generis nomine intelliguntur, quòd & magnitudine ferè media sint inter maiores minoresque, quin Venetijs hodie simpliciter Squillę dicuntur: & à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quasdam dicit vocari paruis Gammaris similes: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia[a] Bellonio teste: quarũ color nigricat. Cęsar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari scribit. Oppianus verò etiam luporum piscium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potissimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adscribenda erunt. Nam à veteribus multa absolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam speciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus est bulbi à medicis frequenter satis vsitatum, σκίλλη Græcis dictum, Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abscessus quidã; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. [b] Athenæus refert ex Epharo, vrbem circa Chium insulam καρίδες dictã fuisse, quòd ibi multę nascerentur Squillę, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoscit, quod in Phrygia aît fuisse. Καρὶς idem quod καρία seu καρικὴ seu καρινὴ Eustathio, qui sic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonensi. Cher hodiè. In Legerim se exonerat. Squilla vulgò Bononiæ campana vocatur.

[a] *Lib. 2. de aquat. c. 3.*

[b] *Lib. 3.*

SYNONYMA.

[a] PLINIO in piscium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zoographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: nisi reuera Scyllæ nomine monstrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque deũ marinum in eodem catalogo recenseat. Sed de Scylla monstro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem secutus & Plinũ καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Aristoteles) Cicero Squillam paruam.

[a] *Lib. 32. c vlt.* Scylla mõstrum.

prosodia καρὶς uocalæ.

Obseruandum est primam vocalæ καρὶς semper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archestrati, & multis ab Athenæo citatis versibus. Vnde non sine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aspice, vt rubent, vt leues & hirsutæ sunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phœniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

Aphyas simul & flexuosas κωρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

[b] *Lib. 3.* Etymon.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem cõgrua, vt censet [b] Athenęus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη id est, à capite ducta sit, quod Squillis maiusculum est. Varrinus quoque & Eustathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id est, pictura vel scriptura deriuatur γραφὶς id est stylus, vel penicillus: & à βολὴ id est, iactus, βολὶς id est, iaculum; sic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum coniiciunt. Alibi etiam Eustathius inter exempla ἀντιγραφικατοσμοῦ (vbi nomina vel diuersas vel easdem res significantia, literis transpositis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit: & sanè cõuenit ei cũ Locusta, quòd similiter saliat. Scarus pilcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, quod est salire, saltare)

Scarus piscis unde dictus.

dictus

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατισπάσ' ἄυθις
Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἐπὶ
Πυδῶσι κυρταί, id eſt.
Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Athenęum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρίδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius

B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

——————— πλὴν
Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας
——————— *præterquam*
Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαδλιτίνης, id eſt.
Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, r ationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βόλις βολίδος: γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος, κρατὶς κρατῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicāder vult) pudendum marinum intelligit, Heraclides in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem ijdem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat; Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam interD pretatur a Schrympe: Zographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Colybdena.

Cammarus quid olim Romanis.

Aſtacus fluuiatilis.

Digitized by Google

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

E

[a] *Lib. 4. de par. c. 8.* Squillæ, & Cācri differentia.

SQVILLAE, teſte [a] Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq; quoniam plures habeant pedes: eò namq; redundantia illa abſumitur. Pedes aût obtinent plures, quòd magis ad nandũ, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν χέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλας: ἃς ἐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνάλωταν ἄυξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευσικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδῶς, non rectè habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza [b] alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, afferens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur, Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευσικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικωτεραι εἰσιν ἢ νευσικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πόλλας πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευσικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευσικώτερα, ἐχῶ ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικα, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt [c] Ariſtoteles, nigreſcunt, vêre, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiari ter de gibbis. Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait [d] Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet [e] Aelianus, ἑλειους ſiue paluſtres, & quæ algis vectitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gãmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit [f] Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte [g] Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκαρθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaq; hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. [h] Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. [i] Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κουδάς, hoc eſt, gibbas, κράγγονας, crangones vertit Gaza: & paruas

Gaza erro.

[b] *Lib. 4. de par. cap. 5.*

Ariſtoteles correctus.

Quid squillis propriũ. An chelas habeant.

[c] *Hiſtor. 8. cap. vlt.* Color. Cornua.

[d] *Lib. 11. c. 37.* Oculi. Inteſtinũ.

[e] *1. de animal. c. 30.*

Gammari, & Squillæ paruæ differimen.

[f] *Exercit. 245.*

Magnitudine differũt. Squillæ Indicæ quales.

[g] *Lib. 16. de animal. cap. 13.*

[h] *De ſanguen. 3. cap. 58.*

[i] *Hiſ. 4. c. 2.*

Digitized by Google

& paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prędictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. [k] Cæſar Scaliger, confuſa admodũ cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat, quemadmodum ſcribit Athænæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamẽtis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.

[k] *Exercit.* 245.

Crãge Ariſtotelis.

B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibùs pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt ènim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Squilla gibba.

LOCVS, VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. [a] Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] *Lib.* 1. *Halieut.*

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Murena natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt [b] Oppianus. In mari rubro, inquit [c] Theophraſtus, diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theopraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amãt loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus

[b] *Lib.* 1. *de piſc.*

[c] *L. de piſc.* In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ἢν δέποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Ἐν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλάς.
Καρῖδ' ὠμιγέθη λάψῃ, σπανίας δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multa.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. [d] Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

[d] 1. *de Animal.* c. 30.

CAPI-

Digitized by Google

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens; inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris. Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis ſuperatur.

[a] *lib. 1. de animal. cap. 30.*

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id [a] Aelianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſciuni (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe inrerceptas ſentinnt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ferrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ beſtiolę cùm incurruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis lambis.

Λαβραξ δ' χανδὸν ἐκπετάσας τὸ σῶμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δ' τοῦ φάρυγγος ἐξωδηκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὄγκον ἁρπάσας.

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnæbergenſis.

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vetiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedib. nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quędam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtriq; inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia [a] Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quãuis quidã locũ hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſq; ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillę, Cancri ore. Hîc in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam poſt Squillę ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nã quod ore coeant Cãcri poſtea probabimus, Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſq; vt canes & aliæ quadrupedes, ex his [b] Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera. inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari,

Hiſt. 4. c. 2.

Plinij locus male diſtinctus.

[b] *Hiſt. 5. c. 7.*

Digitized by Google

A mari, Squillæ, & huiusmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt,
» scilicet vt fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. Coire
» solent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus est. In-
» terdum etiam cùm ficus maturescunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq;
» & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc est parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quispiam diminutiuis eiusmodi vocibus vti solitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσας καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θρηττίων,
Καὶ ψυτταδίοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ sic transtulit Dalechampius:

B *Lusitat cum Squillulis, perdiculis, thorrissidijs, &*
Passerculis, cum coruulis, Tnacharidijs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiusdem significationis est etiam καρίδιον apud Aristotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam species gibboso sint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare significat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς ἐπὶ σφαιρῶ, Eustachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyllarum autem non arbitror à Scylla, siue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum est, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior assa*, prouerbium est apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide siue Cercio.

C Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Assa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

IN Eupolidis versu, qui citatus est ab Athenæo hoc modo:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαδλετίνης, author Etimologici μαδλετίνης interpretatur δερματίνης, ideſt coriaceæ. Assentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc versum Eupolidis sic vertens: Μάδλης quid.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μαδλίω apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuisse, hoc est colore assam Squillam referens. Et paulò post hunc versum Eupolidis, apud eundem Athenæum, κουρίδες φοινικαῖ dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Eustathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λεί̈ως τριχίδσαι, hoc est, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibusdam Crustaceis asperi non sunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc est curuæ; incuruantur enim facilè, & gibbosæ euadunt; Quapropter κύφας & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etsi non omnibus, tamen plærisq; Squillarum generibus, conueniunt.

D

VSVS INCIBIS.

APVD Antiquos mensis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris constat:

Πάλαι' ἅπαξ ποτ' ἐν φάλαικι ἔφαγον καρίδας.
Verùm semel aliquandum in Phœncis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuisse in pretio, vnde[a] Plinius Secundus in Epistola qua Gallo suo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare
» non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen & Squillas maximas suggerit. [b]Et Iuue-
» nalis tanquam pretiosum piscem nominat, canens.

[a] *Epist. lib. 1.*
[b] *Satyr. 3.*

Aspice

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, qua déſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeq; intelligere prò Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zoographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum pręgrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & [c] Athenęus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in eā prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberēt percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

Lælius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cœnaſti in vita numquam bene, cùm omnia iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athæneum:

Καρίδας ἐλάβον πρῶτον ἀπτησάμενος
ταύτας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἀ'ριστον καρὶς ἐν συκέας φύλλου, ἡδὺγ' ἐδέειν χαμαιρὶς φθινοπωριαμῷ κρέας, .i. Bonorū optimū eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme atq; autūno carnē. Iſchia deſcripſimus ſuprà in Cāmaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi καρὶς ὑγολλιος legitur: Zoographus mauult legere καρὶς: quāquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ficcior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunq; piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſsi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

[c] *Lib. 1. de ipn.*

Apicium quid.

Temperamentum.

VSVS

Digitized by Google

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS deſiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in paſſiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac ſi peculiari quodam munere valeant, vt ſcribit Simeon Sethi. Græcè legitur: Συνεργοῦσι δέ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piſcis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; ſucceſſit. Oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximiè prodeſſe, ſi aqua hordei ablutæ in carnium iuſculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item ſtomachicis, vt legitur apud [d] Galenum. Aiunt tritas & particulæ impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ, vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt propè ſpithamam, hoc eſt palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia ſunt efficatiores teſte Simeone Sethi; qui etiam tritas & cum oxymelitepotas lumbricos & tineas educere author eſt. Quocirca apud [e] Galenũ, vbi in quibuſdam codicibus legebatur καρδαρὶς trita & cum radice bryonię pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc eſt Squilla. Caris marina teſte Kiranide, circumligata Scorpionis ictum ſanat. Quod ſi ſupra perſcriptum locum ſcribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit Carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces, inquit Florentinus, in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios & ſimilia. Merula piſcis Squilla viuente eſca decipitur, quod ſic cecinit [f] Oppianus:

Expediens (piſcator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
Atque agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.
Erumpit merulus thalamis, & Caridà viuum
Riualem punire ratus ſubit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piſcis ineſcatur per Squillam, vt idem tradidit.

Ad concipiendum promouendũ.

Ad Hecticã

[d] De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.

[e] Ad piſcinem.

[f] Lib. 4. Halieut.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

ARCTOS Vrſus, aut Vrſa animal quadrupes ferum, hybernorum menſium ſomno pingueſcens: cuius naturam latiſſimè proſecutus eſt [a] Plinius: Eſt præterea ſic dictum ſignum cæleſte, quod Latini ſeptentrionem dicimus à ſimilitudine ſeptem boum iugum ſubeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν ideſt plauſtrum, quòd plauſtrorum ſimilitudinem referat. Euſtathius dicit hãc Vrſam fuiſſe filiam Lycaonis, nomine Caliſto: eamq; ob amoris cũ Ioue commercia à Iunone in Vrſam conuerſam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miſerto in aſtra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Heſiodi ſcoliaſtes, quos lector per otium conſulat. Duæ autem ſunt Vrſę; maior helice, minor cynoſura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis ſeptentrionali apud Herodotum.

Vrſus quadrupes.

[a] lib. 8. c. 36.

Vrſus ſignũ cæleſte.

SYNO-

E

SYNONYMA.

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hîc depictũ exhibebimus Squllã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis quàm Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs diſtinguatur: nec id ſine exemplo. Quippe Archeſtratus, vt author eſt[a] Athenæus, πλατέας καρίδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hîc ſcribit, πλατέων καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire[b] Athenæus conijcit. Sed eſtne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, propterea quòd terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit[c] Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) ſed maxima: Aſtacum. n. æquat magnitudine: alicubi etiã ſuperat quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò pòſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondeletium, qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Locuſtis, & Squillis poſuerit. Sanè, ſed Locuſtaceis annumerauit, cùm ei & Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignata fuiſſe videretur, quãdoquidem eam inter Squillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſima. Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgò Vrſum marinum vocant Meſſacarã, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἡ μαίζων, ἡ μαίσων) καρὶς, hoc eſt maior Squilla, vt placet Zographo. A Liguribus Orchetta vocatur teſte Rondeletio, quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. Romæ etiam vtramque ſpeciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiusmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zographus ab Vrſo quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen addi licebit.

[a] *Lib. 3.*

[b] *Lib. 3.*

De Vrſo ua riæ opiniones.

[c] *Exerc. 245*

Cancer Heracleoticus

F

Meſſacara.

Vrſetta.

G

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

H

[a] *De Aquatil. l. 2. c. 33.*

Maioris deſcriptio.

BELLONIVS [a] Vrſæ duo cõſtituit genera, maiorem & minorem, quã Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; eſt cum Locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem craſſo & recurto corpore, eiuſq; cõlorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusq; loricata eſt, vt Locuſta terreſtris, cubitaliſq; nonnunquam eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuũ, ſeu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obſeruationibus ſuis; Similes ferè, inquit,

Digitized by Google

Squilla lata authoris.

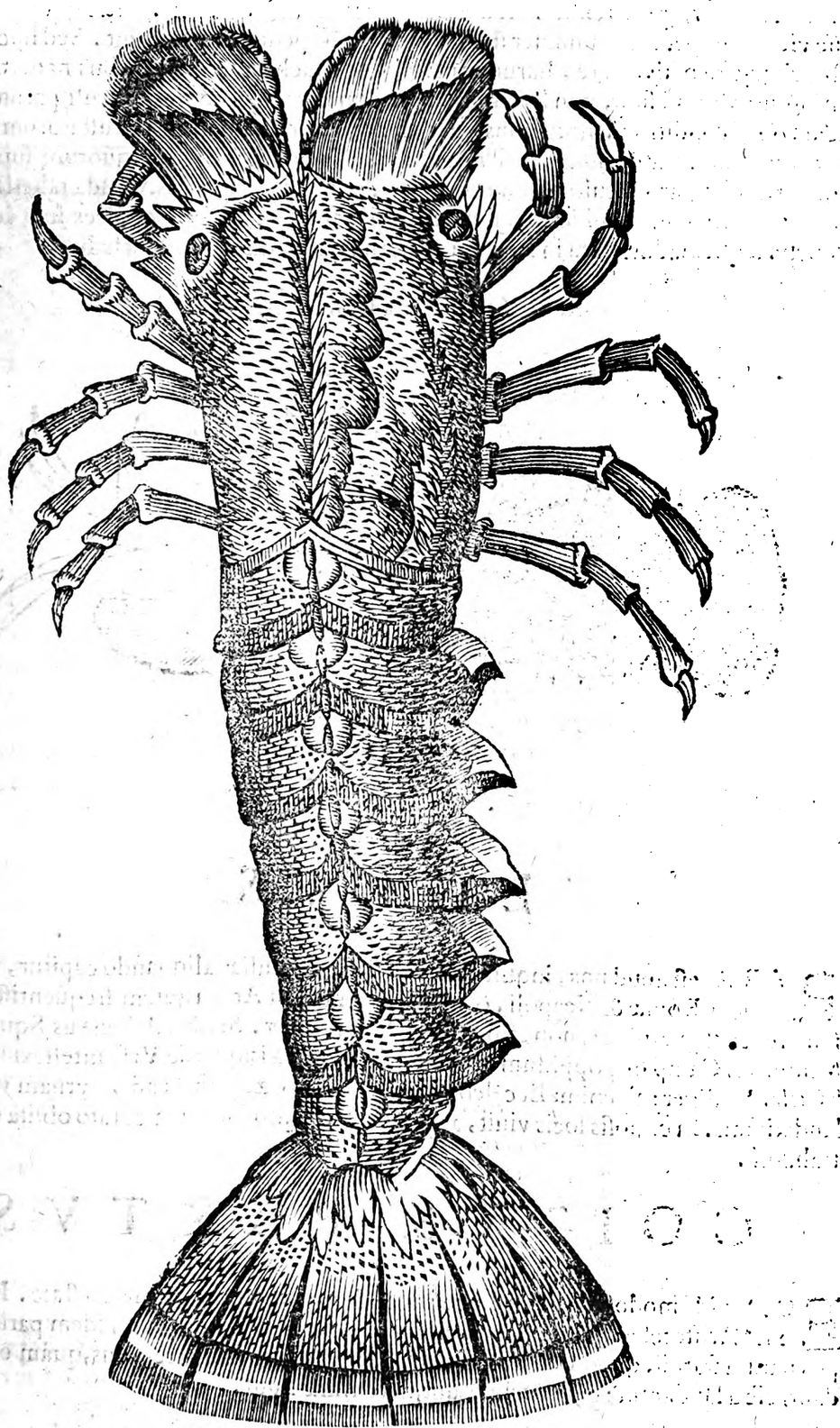

inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto, in frõte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

Digitized by Google

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bisulca non esse videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes esse dicerent. Sed hoc Squillis proprium est, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni sunt, vt in Locustarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quam in vllo Crustatorum genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala inclusas esse dicas. Cauda tabellis quinq; constat, & in pinnas totidem desinit: in caudæ supina parte appendices sunt ad oua reponenda, quemadmoduu in Locusta. interna quoq; omnia similia habet.

Squilla lata Rondeletij.

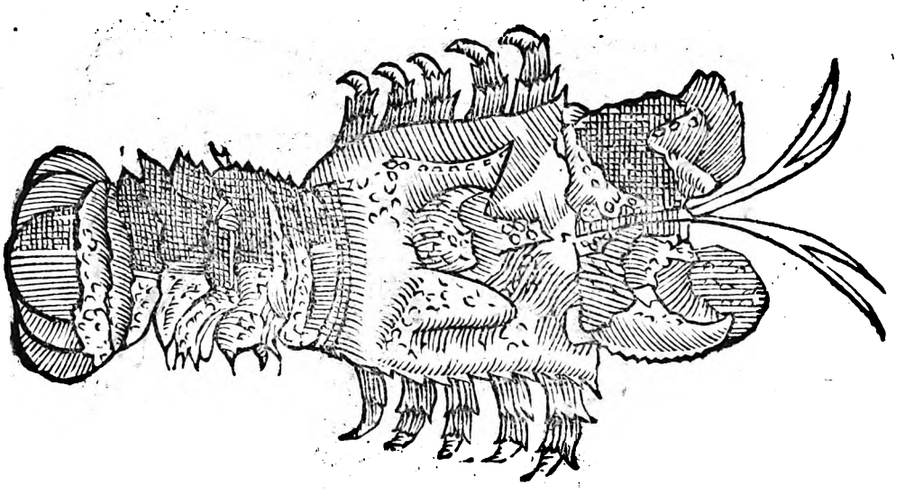

LOCVS.

RARA est apud nos, inquit Rondeletius, Massiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentissima. Hãc si ibi repertijsset Apitius, non tàm citò ad suos redisset. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campanię oppidum maiores esse Smyrnæis: quæ de Vrsa intellexisse visus est [a] Cæsar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatissima. In cænosis locis viuit, argumento est quòd sordida & luto obsita è mari extrahatur.

[a] *Exer. 245.*

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locusta, eodemq; tempore, scilicet æstate. Idcirco dixit [a] Aristoteles: Iis etiam quas nomine Vrsæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod Locustis: quocirca per hyemem & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluserint, deterrimæ fiunt.

[a] *Hist. 5. c. 16.*

VSVS INCIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuisse ab atiquis receptam Vrsam. Nec sine ratione. Est enim carne molli, vt Astacus. Proinde eodem modo coquere eam solent.

DE

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

VAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. [a] Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη, Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò acuta, hæc ille. Sed alia eſt Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ ſpeciem, quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab alijs exiſtimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgò à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius verò Rondiletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zoographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum ſit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt [b] Athenæus ſcribit: q ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet, opinor, præſertim cùm alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Gammarũ, ſiue Cammarum nominatum authoribus Athenęo, Plinio, Columellę, qui Cammarum inter parui incrementi piſces recenſuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm ſumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus, eumq; colorem mulli maximè referre, quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammare lance rubes.

[a] *Exer. 245.* Crãge Scaligeri.

Cicada marina.

[b] *Lib. 7.*

Cammarus Rondeletij

Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtorijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet, ob maiorem cum cicadis tereſtribus ſimilitudinem: Squillam verò, tum quòd ſuprà dictæ ſimilis ſit, tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. Nam quinq; tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio variè cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinq; habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoq; ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant, craſſiore eſt quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto, & recurto: omnes deniq; notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius expreſſit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo [c] Aeliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἁλίος) quarum maxima parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemq; gerit. verum tamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cùm captus eſt, ſtridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum plæriq; idcirco ab ea ſe abſtinent, ſed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

Deſcriptio.

[c] *Lib. 13. c. 29. de animal.*

Digitized by Google

DE CARANGONE. Cap. XII.

SYNONYMA.

[a] Histor. 4. cap. 2.

VBI Apud[a] Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κραγγονες, aut κραγγαι, quod nomen magis placet Zographo: Gaza Crangines, vt Delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinum Κραγὼν eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperiùs. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parũ rubeſcẽte; cocta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, nõ in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendiq; modo, partibus internis à ſuperioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repreſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primùm cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, lævis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies & lævitas ſine vlla lævatura oſtendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat; nam ea longè minor eſt quàm paulò pòſt exhibebimus: neq; Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τέλεον οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πάλιν αὗται μὲν πλατύ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſq; ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraq; Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſuut quę fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

Color.
Cornu in fronte.
Oculi.
Cornua.
Os:
pedes.
Cauda.
Deſcriptio ex Bellonius.

Digitized by Google

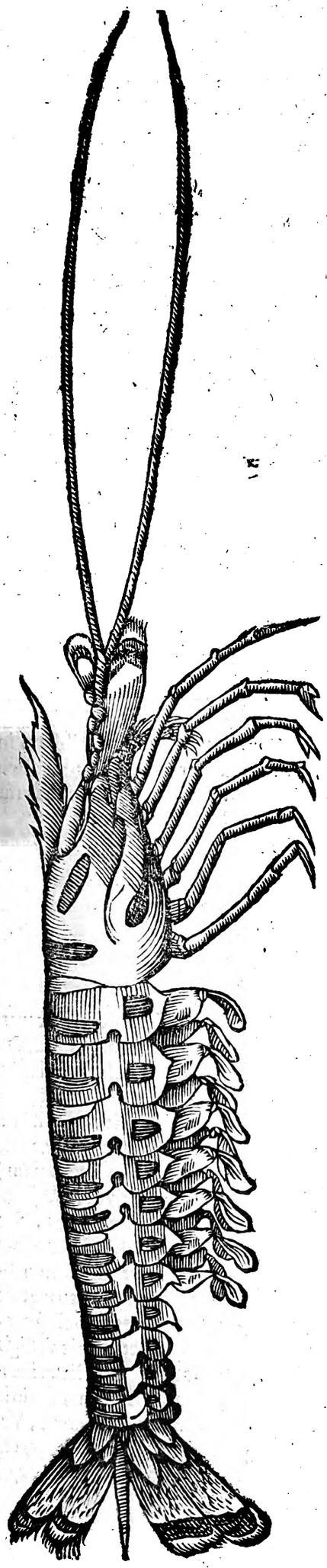

caudæ: quarũ ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Aſtacis, & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibuſdam locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea eſt: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, ſiue Bernardos Eremitas eſſe videtur, ſequenti pagina depictum cruſtaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, niſi quòd alicubi vt in cauda dorſoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

Crangonis deſcriptio ex Theographo.

VSVS IN CIBIS.

CRVSTATORVM omnium ſapidiſſimi ſunt. vnde in menſis nobilium, Romæ præſertim, primo ponuntur loco. Carne enim ſunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtiliſſimus cibus. Coquũt hanc in Italia variis modis frequẽtiſſimè in aqua dulci, ſed meliores ſunt in marina ſi coquantur, & cum ſale ac pipere commedantur. Optimæ ſunt earum caudæ cruſta ſpoliatæ, ac coctæ cũ pipere, ſale, & aceto. Fieri quoq; poſſunt ex eiſdem varia iuſcula iucundi ſaporis. Optimæq; ſunt à menſibus Februario, Martio, Aprili, Maio, ſed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt quoquatur.

Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

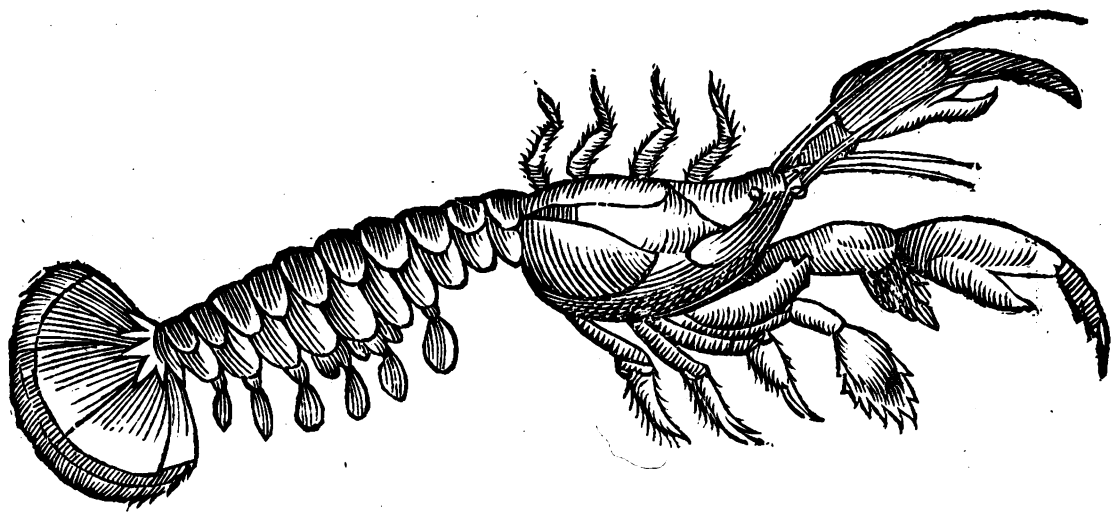

DE SQVILLA GIBBA Cap. XIII.

SYNONYMA.

QVAM Ariſtoteles κυφὼ καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbũ quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς: G

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχηῶντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recenciores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) H Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibis vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramore appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt. n. Locuſtarũ more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, qui vutntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

GENVS.

Digitized by Google

A

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

SCALIGER[a] tres facit Squillarum minorum species, omnes gibbas: maximam quę Crangon fortè est Rondeletij: minimam, quam Vascones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Istris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo speciem κατ' ἐξοχὴν intellexisse: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem assignat. Squillarum generi, inquit Aristoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) situ quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuscula sunt. Tabellæ ijs nullæ parte supina: prona similis Locustarum est. Sed vetus Aristotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque sex.[b] Ibidem Squillis gibbis caudam esse tradit, & pinnas quaternas. Nec

B plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Aristotelis inuenio, de corporis ac partium singularum forma.[c] Bellonius senos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioscorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ sunt (vt in cæreris Locustis) quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam, spinosam, duram, atque in acutum fastigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauisse pinnas (vt in Crangone dicetur) satis fuerit. His addatur Rondeletij descriptio, quæ talis est: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores sunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu gestant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia similia Crangonibus habent, caudæ initiũ in tumorẽ erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior esse incepit, in pinnas quatuor definit: harum medium acutius est, quàm in Crangonibus, vt dictum est: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ distinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, ijsque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed satis superiùs demonstratum, Squillis proprium esse, ca-

C rere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum vestigia apparent, vti neque in nostra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræsentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ sunt in Rondeletij icone) & eadem sit magnitudine, qua depicta cernitur. A nostris diuersam aliam iconem exhibet Zographus, nimirum hanc, quam putat esse Gibbam Rondeletij. Picturam minorem esse voluisset, & caudam minus directam, vt cognomini responderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Ostendit enim sex seu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas statim à principio bifidas, vt quatuor esse videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; constantes internodijs, si forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

[a] *Exercit.* 245.

[b] *Histor.* 4. *cap.* 2.

[c] *Lib.* 2. *de aquatib.* 3.

Descriptio ex Rondeletio.

Squillæ gibbæ Zographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

D

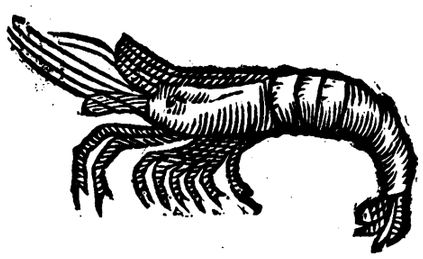

LOCVS,

Digitized by Google

Squilla gibba noſtra.

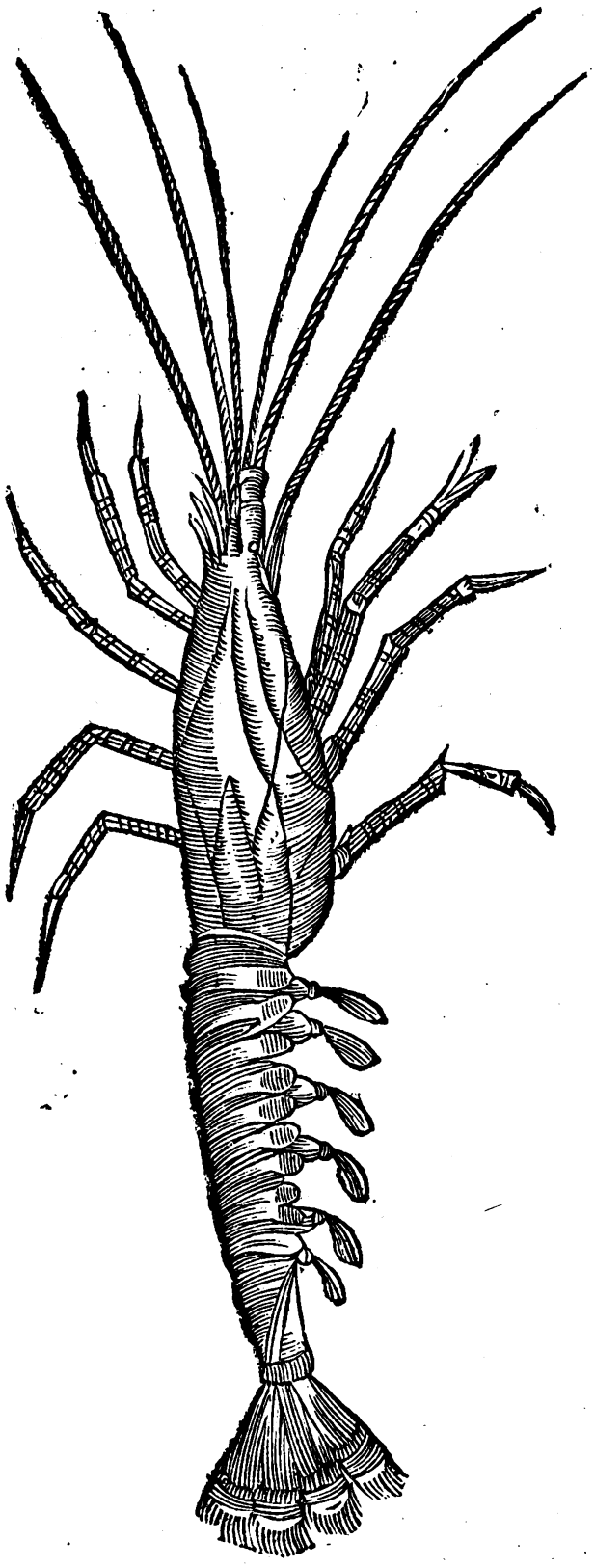

Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipſum miſſa.

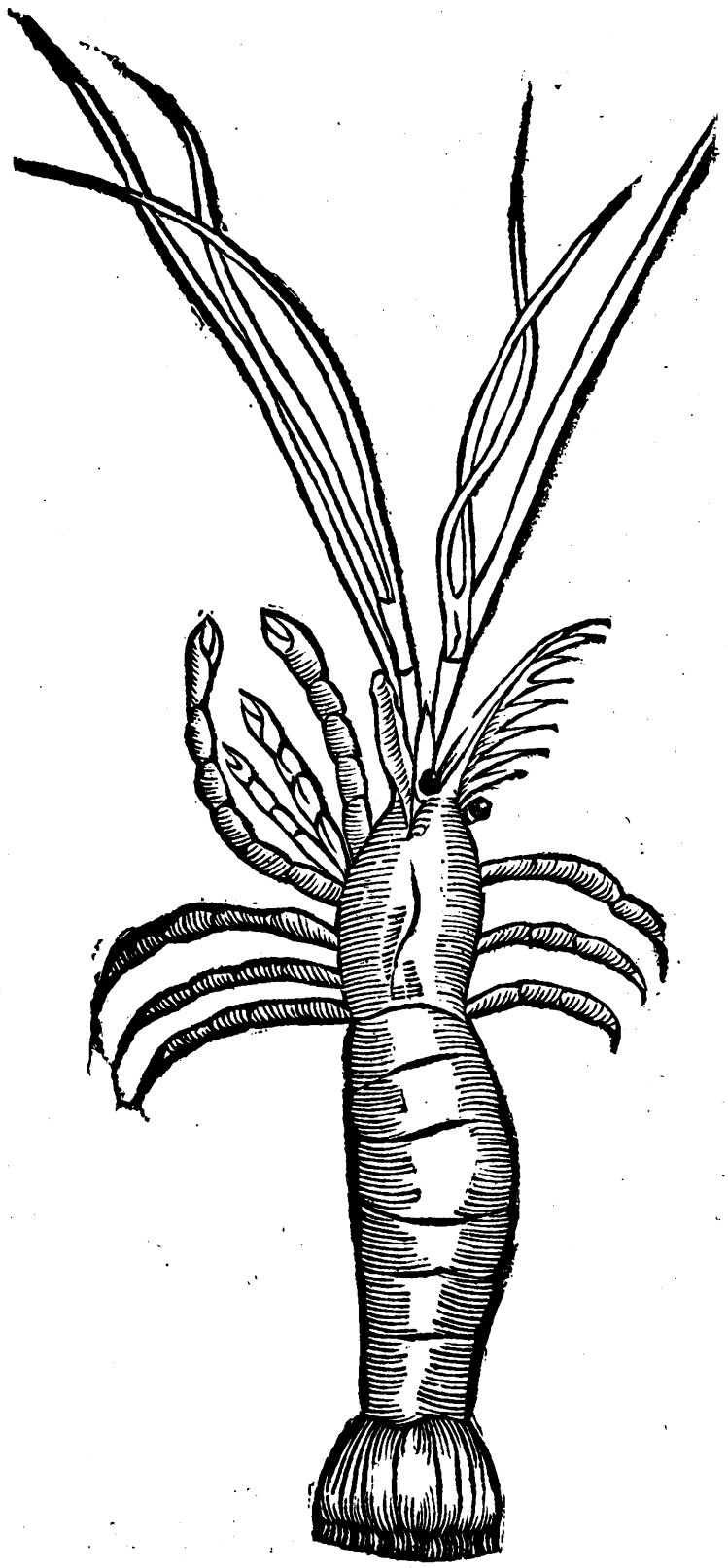

Digitized by Google

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Quæ pariunt & generant more Locuſtarum; quia ſunt illius interanea perſimilia. Verum autem gerunt menſes circiter quatuor [a] teſte Ariſtotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐστι περὶ τέτταρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit. τῶν κύφων, non φύκων. [a] *Hiſtor. 5. cap. 17.*

NATVRA, MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere poſſunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò nõ poſ- Vt lupum piſcem occidant.

B ſunt, cùm cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete.

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properæ geſtitq; teneri
Labracis piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq; necantem,
Cum Squillæ rectu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium diſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſq; in aqua gibboſum arcuato motu promouent eruearum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his verſibus.

C Οὐκ ἐπικεχρυφὼς ὀρθὸς ὦ βελτὶς᾽ ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καριδοῖ τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρά᾽ ἐστὶν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit
Obiectaq; ante corpus anchora prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priſcos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit.

Καρίδες δ᾽ αἱ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοὶ
Αἱ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησταὶ δὲ πάσασθαι:
Squillæ Iouis Olympij cantores
D *Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.*

Idcirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus: Vt venderentur.

——— Αἵτε καμπύλαι
Καρίδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——— *Et curuæ*
Carides exiliêre delphinum modo
In vaſa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores ſunt, quàm Locuſtæ aut Aſtaci. Hecticis cõferunt.

DE SQVIL-

Digitized by Google

DE SQVILLA PARVA. Cap. XIV.

SYNONYMA.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Aristoteles periphrasticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἅυται γὰρ οὐ γίνονται μείζους; hoc est: nunquam enim maiores euadere possunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id est Squillam paruam, & τὸ καρίδιον[a] non idem esse quod σκύλλαριον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud[b] Aristotelem conuertit. Nam σκύλλαριον, inquit Rondeletius, non est ex Squillarum genere: chelas enim habet Astaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς ἐγχελώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Hesychius & Varrinus. Videtur autem Zographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχελώρους dici, à colore fortassis: quem eis viris obscurum Rondeletius tribuit, Bellonius subfuluum: coctis rubescentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis significat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: sic enim apud eundem Hesychiũ legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius describit apud Athenæum his virbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρος interdum est, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id est Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id est, læues cognominari possunt: à melle autem denominatæ videtur propter suauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omniũ dulcissimas facit. Sed Scaliger coctam rubescere negat, dum sic scribit: Minima etiamnè Garumna excipitur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem vocant, id est auenam. Pugillatim enim deuorant, sicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubescit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gãbarellam vocari scribit, Mathiolus Senensis Gambarello & Gambarusolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media est inter minores, magnitudine, Gãbarellum ab Istris vocari tradit. Lusitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsslein, id est, Squilla nana vel ein Kleiner Gernier.

[a] Histor. 5. c. 15.
[b] Histor. 4. cap. 4.

χλωρὸς color quis.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

DVO inuenio apud Italos nostros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore est crusta quàm Squilla Gibba, magisque relucet, viuumque nõ aliter quam prædicta in aëre saltat, nocteq; lucet, vt candela accensa, Cambaretto vocatur Romę. Alterum verò adeo exiguum est, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gãbaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id est, auenam, vt Vascones Ciuade. Quocirca facillimè mihi persuaserim, esse hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ canistris excipitur è Garumna, viuit enim nõ solùm in aquis marinis, sed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta est, quam sic describit. Squillis marinis multò minor est: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouersum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad gressum quidem, sed magis ad corripiendum cibũ vtitur. Nam tribus posterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus sub cauda positis in natatu vtitur:

Squillę fluuiatilis Bellonij descriptio.

Digitized by Google

A utitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubſuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus.

Squilla parua Rondeletij.

Ciuadę Rõdeletij deſcriptio.

Squilla parua Zoographi, Venetijs ei miſſa.

B

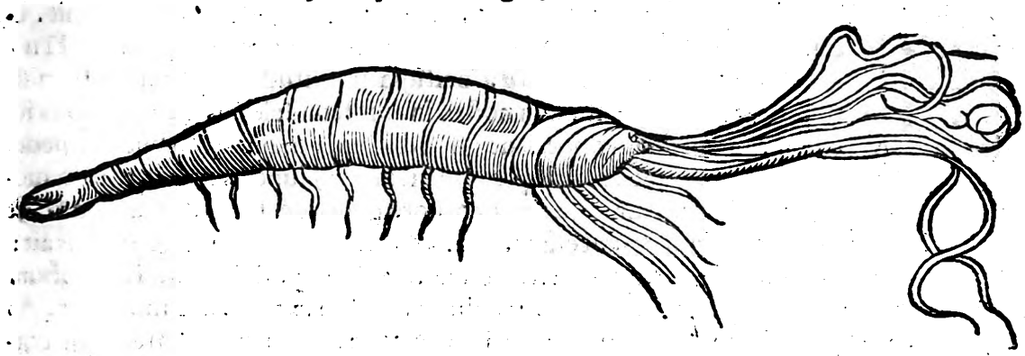

LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumẽtum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum oſtijs; è mari etiã extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit.

Vbi capiatur.

Caruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud [a] Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καραίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia.

[a] *Lib. 15. geogr.*

VSVS IN CIBO ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vtunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cũ tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, eruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum

Digitized by Google

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia E
ſemen ſatis copioſum, ob dulcẽ & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignũt. Frixæ in ſartagine, flatus deponũt, more leguminũ. Idem de Gibbis & Crangonibus dictũ eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine.

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SINONYMA.

IVVS Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et F
quẽadmodũ Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinã Locuſtã nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious id eſt precantem deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudã latiore, brachijs duobus primis lõgis admodũ. Squillæ ſpeciẽ eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarũm modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plærisq; doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliẽ & in Italia vſitato in G
eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes „
tenuis ſuæ cuiusdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS eſt, inquit [a] Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, H
& ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadę oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitę ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem trasfert. Horum autem extrema

[a] *De aquat. 2. cap. 3.*

Digitized by Google

A extrema velut in duritiem oſſeam abeunt, dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; oſſi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Loeuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinẽ æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio eſt

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur: reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem conſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munitę ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis: in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles.

C tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore, quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hîc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

Dentes.

Oculi

Deſcriptio ex Rondeletio.

Cornua.

Oculi.

Collum.

Cauda.

COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo & coit & parit quo prędictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτοὺς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

D

Digitized by Google

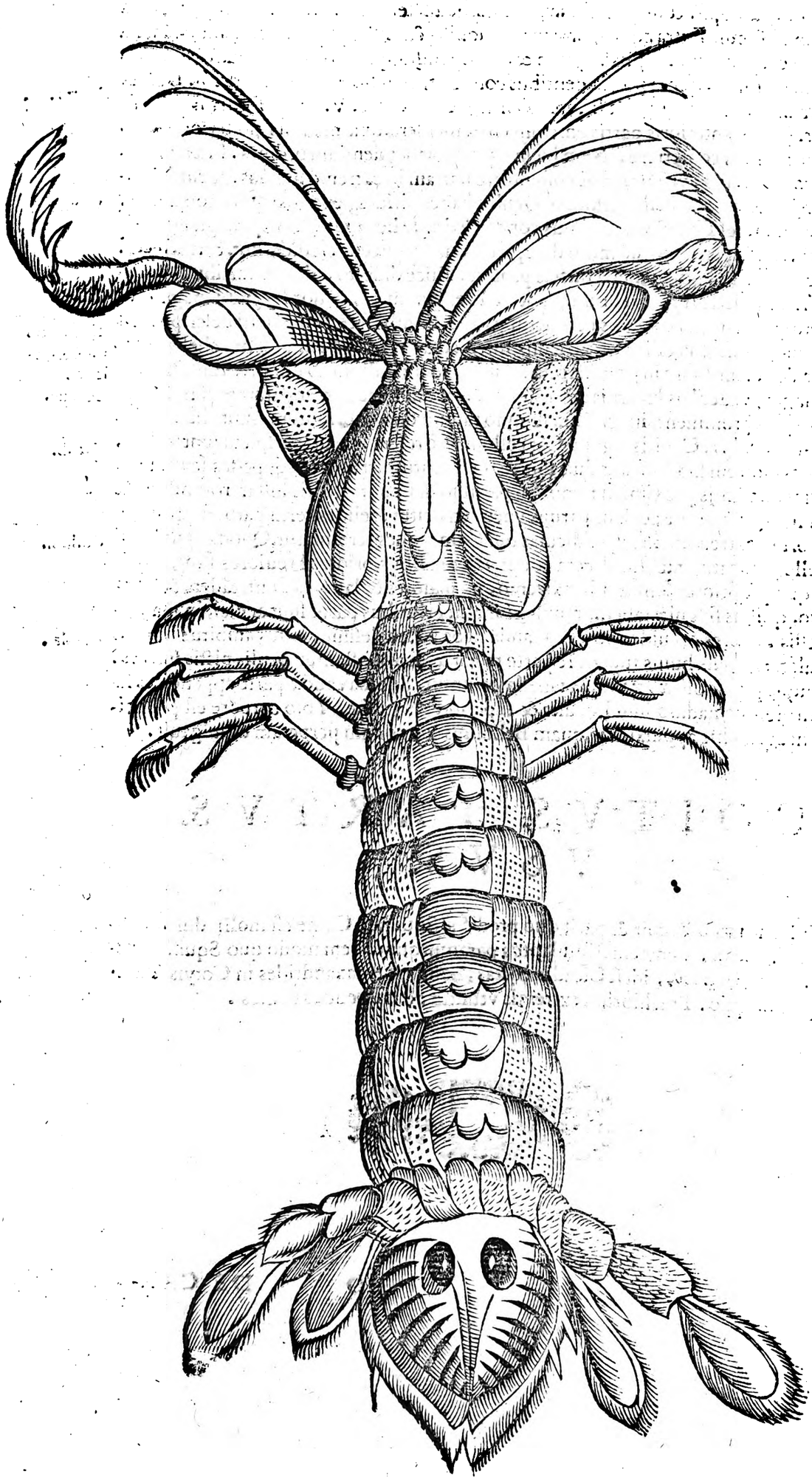

Digitized by Google

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit [a] Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκίνος, (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidũt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Cacinoma dixit. Pollucci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vulceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed nón apparens, μὴ ὑπερφαινὲς. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæq; eiuſdem pedes oculis repreſentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillimè auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq;, vel blandiſſima tractatio efferare potiùs quàm mitificare ſolet. [b] Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Cãcer pro omni cruſtato.

[a] *lib. 9. c. 30.*

Carcinoma & Cancer morbus idem.

Gangrena non eſt cãcer.

Cancer qui morbus cur ſic dictus.

[b] *Metamorphoſ lib. 2.*

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora cõmittuntur. Scribit enim [c] Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους εἶναι δύο ὀστῶν πλαγίων συμβολὰς περιεληλυθότων τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud [d] Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referẽtes. Vndè Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδήματα κοῖλα, calceamenta caua. [e] Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum afferens κατατύομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὸν πάρυγρον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in lõco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ σὲλω πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμια inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitq; vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideſt obſcura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages reſpondentẽ. Horũ aliquẽ intellexiſſe viſus eſt [f] Plutarchus dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria & Agypto, & vt ſcribit

[c] *Lib. 2.*

Os Iugale dictum cãcer & cur.

Faſcia cancer.

[d] *lib. de faſc.*

[e] *lib. 7. c. 22.*

Heſychius correctus.

Carcini tragici.

Carcinuſophiſta. & Poeta.

[f] *lib. de glor. Athen.*

Digitized by Google

Andreas Bellunensis, valdè in collyrijs vsitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis est sicut Cancer, teste Syluatico, apud quem scribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in Auicenna pro Reiben restituit Bellunensis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Vetus Glossographus Auicennæ, Remigi inquit, est lapis sicut Cancer. Non est Carcinias Plinij quia non speciem hîc Cãcri marini refert, sed tantùm colorem. Habeo in Musæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & alĩ quendã Cancrũ marinũ, seu Pagurum qui è mari eiectus longo pòst tempore saxeus euasit. Versus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non solùm à dextra ad sinistram, vel à principio ad finem, sed è contrario legi possunt à fine ad principium; vel eodem sensu, vel quòd artificiosius est, contrario. Lectio autem illa conuersa, vel ijsdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazusis, quibus Zoographus ad Frisium suum aliquando lusit.

Reiben Lapis.

[g] *Lib. 2. cap. 592. Remigi.*

Versus retregradi.

Cancellos mitto vix Frisi hos tibi ternos
Claudos licet prorsus, ne videar ingratus
Caneris pro multis tu consule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud [h] Virgilium:

[h] 1. *Aeneidos.*

Musa mihi causas memora quo numine laso.

Aliquando sensus efficitur contrarius, vt in hoc disticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ singulæ retrò leguntur, vt in hoc disticho:

Signa te signa, temere me tangis, & angis:
Roma tibi subito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan.

SARATHAN seu Sarthan exponũt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen est paroxytonum, dactylicum: penultima enim à poëtis corripitur, vt Aristophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quocirca non rectè à quibusdam Grammaticis circunflectitur.

Etymum.

Carcinus dictus videtur, quasi coracinus (vt apud Athenæum legit Massarius, nam locus hic in nostris codicibus deprauatus est) quod κόρας, ideſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καραπός τις ὤν, ὀκνῶν ἐπὶ συχνῷ τινὶ κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quasi caracinus. Αλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Hesychius: & mox ἀλάκη φάνθρακες fortè ἄνθρακες scribendum, & non ἀλάκη per κ: sed per β. Sic enim ordo literarum postulat apud Hesychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεπαπνισμένον. Αλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vsitatum. Cæterùm Cancri nomine hîc instrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Ostrea venetur lapillo inter testas seu valuas (πτυχὰς ἢ πυξία) eorum immisso: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβαροι, eidem Hesychio sunt κάρκινοι: coluntur inquit in Lemno religiosè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa esset dubium in vtroq;. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, suam deniq; cuiq; naturam esse ad viuendũ ducem. Cancri vocantur, vt ait [i] Isidorus, quia Conchæ sunt crura habentes, inimica Ostreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuersis literis Granchio, & Granzo vocant. Hispani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à κάραβος, ideſt Locusta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, superiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

Αλάκη.

Πτύξαγρις.

Κάβαροι.

Nepa quid.

[i] *lib. 12. c. 6.*

GENVS,

Digitized by Google

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ROTVNDI sunt Cancri, cùm oblonga sint cętera Crustata omnia, quod [a] Aristoteles testatur, inquiens: Cancris ex Crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, cùm Locustis, Squillisq; longum sit. Idem [b] alibi Cancrum à Locusta differre inquit, quòd Locustæ caudam habent, Cancri non habent. Locustis enim vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant, Sed falsum mea sententia quòd cauda destituantur: habent enim, sed reuolutã, hinc ἐπικάλυμα πτυχῶδες Aristoteles vocat: constat enim manifestè ex tabellis, & corpus posteriore parte integit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus est [c] Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris distant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à veritate abhorret; prudentiùs dixisset, caput à cæteris partibus non esse apertè distinctum, quod his verbis scripsit [d] Aristoteles: Habent autem caput animalia omnia sanguine prædita. Exanguium nonnullis indiscretum hoc est. vt Cancris: Idem Plinius: Quibusdam indiscretum caput est, vt Cancris. Et rursus [e] Aristoteles: Alueus totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Aristotele probatum sit atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris inesse scripserũt, quasi omnia quæ capite sunt prædita, cerebro quoq; à natura donata sint: cùm id in multis exanguibus, præsertim insectis falsum esse declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & sensus? à cordene? sic ait Peripatetica familia: negat veritas. Visus aũt eorum plurimis est obliquus: id sic [f] Aristoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tùm introrsùm, tùm foras in obliquũ moueri apti. Quare nullos excepisse non admodum rectè visus est [g] Plinius, vbi sic loquitur: Cancri in obliquum aspiciunt crusta fragili inclusis (aliàs inclusos gerentes) scilicet oculis: quia non omnibus eodem situ positi, sed alijs è latere, non supra continuo sub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo distantes discrimine: alijs in medio breui discrimine, vt Heracleoticis; aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait [h] Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rursus [i] alio in loco: Octonos & marinis esse diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouẽt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumerasset, subdit paulò pòst tantùm quaternos: nisi quatuor in singulis lateribus esse intelligat. His si addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus separauit, decem constitues. Cancris etiam, inquit [k] Aristoteles, omnes deni cum forcipibus sunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Insecta mouentur. Binas hasce chelas, siue brachia denticulatis forcipibus prædita esse scribit Plinius, quod non existimo in omnibus Cancris verum esse: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut saltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rursus [l] Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex [m] Aristotele, qui sic dicit: Locustæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficatiora suaptè natura sunt animalia omnia. In brachijs, seu forcipibus primoribus superior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei causam tradidit [n] Aristoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus superiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus superiorem. Cuius rei causa est, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum sunt. Itaq; ad hunc vsum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs potest, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer desuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriusq; tùm capiendi, tùm mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui nec manus sint, neq; pedes idonei, commodiùs huic est mouere superiorem maxillam, quã inferiorẽ. Quod idẽ causæ est, cur etiã Cãcri superiorẽ sui forcipis partẽ moueãt, nõ inferiorẽ: habent.n. pro manu forcipem. Illũ itaq; vtilem ad

[a] *Hist. 4. c. 2.* Cauda an destituantur.
[b] *De par. 4. cap. 8.*
[c] *lib. 9. c. 31.* Caput & collum, an habeant.
[d] *Hist. 4. c. 10.*
[e] *Hist. 4. c. 3.* Cerebrum.
Visus obliquus.
[f] *Hist. 4. c. 3.*
[g] *Lib. 11. c. 37.*
Pedes.
[h] *lib. 9. c. 13.*
[i] *Lib. 11. c. 48.*
Plinij locus suspectus.
Chelę.
[k] *Hist. c. 4. 2.*
Pedes.
[l] *lib. 9. c. 31.*
[m] *De par. 4. c. 8.*
[n] *De par. 4. c. 11.* Crocodilus cur superiorem maxillam moueat.

Digitized by Google

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ocioſiùs cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus paritus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeãt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillę moueãtur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitę (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cãcri interius binos, vt Locuſtacea habẽt dẽtes primores & inter dẽtes carunculã linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta ° Ariſtoteles, qui ᵖ alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam genus, inquit ᵠ Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum. Maximum quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phœnice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrũ non excedat, facie Gammaris ſimile. ʳ Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετρᾶιοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè lateq; vagentur, meritò appellantur. Idem ˢ poſtea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνου ἐςὶ καὶ πηλίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab antiquis tradita. Nã vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud ᵗ Plinium: Cancrorum genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hęc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cãcelli Καρκίνια ab Ariſtotele cõmemorati, qui in teſtatis quibuſda innaſcuntur & inhabitãt. Inter recentiores Rondeletius cũ verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cãcris contineri nemo nõ fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedũm longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contingũt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit ᵘ Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorũ duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior. & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poreſſas

Caniſſem Cancer. Dentes.

° *De par. 4. cap. 5.*
ᵖ *Hiſtor. 4. cap. 2.*

Genera.

ᵠ *Hiſt. 4. c. 2*

ʳ *lib. 7. de animal. 24. c.*

ˢ *lib. 7. de animal. c. 30.*

ᵗ *lib. 32. cap. 11.*

Magnitudine differũt.

Colore.

Pedum lõgitudine.

Oculorum ſitu.

ᵘ *Exer. 245.*

hos

Digitized by Google

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſſem à Auicenna appellatur, item qui lalicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantum cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine parilateq; Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nõ & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe[x] Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandũ. [x] Hiſt. 4. c. 2. Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιων καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco quid. Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine

B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀσπάδες, καὶ ἰσχιὰς, καὶ πτέρνα, καὶ κοιλίαι χοιρῶν: vt idẽ Trallianus habet: Zoographus vtrobique vuluã porcinã intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρνας (στέρνον καὶ στέρνιον) καὶ βούλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκορισπῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ἀσπαλοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi, Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine

C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, præſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D ANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit[a] Ariſtoteles. Vis itẽ alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἰχθυτι ἐχῖνος τε τὸ καθ' ἁλμυρὰν ἅλα νῶν μὲν οὐκ ἴσαντι, πέζαι ἐμπορεύονται μόνοι: *Per ſalſum mare aduenium Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Traſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium ex[b] Plauto diſcere licet.

[a] Hiſt. 1. 8. 1.

[b] In Caſſina.

Receſ-

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.

[c] *In Pseudulo.* Idem [c] Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt transuersus non prouersus cedit quasi Cancer solet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cæterta proprium & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur [d] Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus [e] Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles ſint, vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At ea Cancris introrſum ad pectus ſunt. Ergo quaſi cùm triremes circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinſecus inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum.

Cancros prorſum non procedere cõtra Rondeletium.

[d] *Li. 9. c. 31*

[e] *Exer. 245*

LOCVS.

[a] *Li. 9. c. 31.* PLINIVS, [a] Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitum recedere. Verùm non ſolùm limoſis, mollibuſue, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm ſalſis, necnon etiã in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimiles marinis, eduleſque.

VICTVS, ÆTAS.

VESCVNTVR Conchylijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vlceſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

Digitized by Google

uiales, ſiue inter hos medij, qui ſcilicet in ſtagno marino naſcuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Cruſtata, teſte [a] Ariſtotele: ſed eam Locuſtæ ad ſuas branchias » tranſmittunt, Cancri parte oris exigua: quę ratio eſt, cur circa horum os ſpuma appareat, » ex aqua & aëre qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. [b] Alibi nullo diſcrimine Cancri & Locuſtæ, inquit, ex Cruſtatis aquam per ſuas appendiculas, prope hirtiuſculas quaſdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & ſalſa ſcribit [c] Galenus. » Lacte potantes ſine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum teſtatur. [d] Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Ariſtotele ſuprà probauimus, præ cæteris Cruſtaceis, longæuas maximè eſſe Locuſtas.

Aquam vt recipiunt.

[a] *Hiſt. 4. c. 2*
[b] *Lib. de reſp.*
[c] *Lib. de bo ni & mal. ſuc. cib.*
[d] *Lib. 9. c. 31.*

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR naſſis hoc modo, Ranas in partes diuiſas in plures immittit naſſas piſcator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis ſcilicet diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua aut ranarum corpora inſerta ſunt, ordine diſpoſitis iuxta gurgites, & loca quę habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter ſe poſſit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fœminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait [a] Ariſtoteles: Nulla re, inquit, differt » fœmina à mare, niſi quòd operculum applicatile illud amplius & diſtantius & hirſutius fœminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fœminam inſerat, nullum omnino habetur. hæc ille. [b] Plinius pedibus etiam diſtinguit, nã de Cancris » loquens, fœminæ, ait, primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea Mares, vt ſcribit Au» thor de natura rerum, duas habent ſpinas inter ventrem & caudam, quibus fœminæ ca» rent, quæ oua in ventre habent.

[a] *Hiſt. 5. c. 7.*
[b] *Lib. 9. c. 31.*

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus poſterioribus) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; mutua conſertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior vbi ille ſuperuenerit, hæc [a] Ariſtoteles. Vnde [b] Plinius Cancros ore coire ſcripſit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt piſces faciunt & cætera quæ parere ſolent. Hinc fœminis operculum latius, vt locus eſſet ouis recipiendis capacior & præſtantior.

[a] *Hiſt. 5. c. 7.*
[b] *Lib. 9. c. 51.*

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, ſi Cancrorum brachia (teſte Didymo) illa denticulata tecũ appenſa circumferas Apibus odor Cancrorum vſtorum infeſtus eſt teſtibus Palladio & Columella: [a] Virgilius:

Aper ne in te graſſet.

[a] *3 Geor.*

——— *Neue rubentes*
Vre foco Cancros. ———

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, ſi quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos ſuos munire affirment aduerſus noxia animalia. Tanto diſſidio flagrant Cancri & Erucæ, vt ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum,

Erucę cancros odere.

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & alibi immigrent. B

NATVRA. MORES.

[a] *lib. 9. c. 31.* Vt pugnet.

UNIVERSI, inquit, [a] Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent; quamobrem regreſſi circumeunt, appareteq; tritum iter, & paulò pòſt. Dimicant inter ſe vt Arietes aduerſis cornibus incurſantes. Narratur apud eundem Sole Cancri ſignum tranſeunte Cancrorum, cùm exanimati ſunt, corpus in ſicco trãsfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere ſcorpios, ſi ſub terra occultentur, canit his verſibus.

Scorpionis vt Cancris. † *Metamo. 15. lib.*

Concaua litoreo ſi demas brachia Cancro
Cætera ſupponas terra, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis.

Magna huius animalis aſtucia, & calliditas in capiendis Oſtreis Conchiſq; obſeruatur. Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum teſtæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe piſculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, ſuauiterq; & ſecurè ſua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus hanc fraudulentiam deſcripſere, ſed diligentiſſimè D. [b] Ambroſius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, quas cibi gratia præſtigias ſtruit? Nam & ipſe Oſtreo delectatur, & carnes eius epulum ſibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita proſpiciens periculi: quoniam cùm difficilis eſt venatio tùm periculoſa: difficilis quia teſtis validioribus eſca interior includitur: nam velut muris quibuſdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio teſtarum quodam ſinu concauo nutrit, ac fouet, & quaſi in valle quadam diffundit: & ideo caſſa omnia tentamenta ſunt Cancri, quia aperire clauſum oſtreum nulla vi poteſt, & periculoſum eſt, ſi chelas eius includat; ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat ſi quando Oſtreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum ſuum aperiat, & referet clauſtra teſtarum, vt libero aëre viſceris ſui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit concluſionem Oſtrei, ac ſic aperta clauſtra reperiens, tutò inſerit chelas, viſceraq; interna depaſcitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit: C G

[b] *Hiſt. 5. c. 8.*

Si quis in æquorea Cancrum conſpexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Conceſſa ex alto ſolers prudentia Cancro,
Cui parta eſt dulcis magno ſine præda labore.
Oſtrea diſtendit, teſtas & clauſtra recludit
Portarum paſcitq; lutum ſcopuliſq; repandæ
Gliſcit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, cheliſq; recuruis
Continet, in teſtis lapidem demittit, apertis.
Aſſidet, atq; epulis lætus ſaturatur amicis.
Non potis eſt nixu geminas occludere lances
Oſtrea, nam latis portis ſeiuncta dehiſcit
Et moriens ſaturum Cancrum læthumq; relinquit. H

Puto tamen omnibus Cancris hanc ineſſe prudentiam venandi Oſtrea, nam & in paludoſis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari diſſitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit [c] Plinius de Locuſtis loquens, menſibus quinis: ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex [d] Ariſtotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòſt etiam vere cruſta ſua exui, quemadmodum Locuſtæ, [e] Alibi ſic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicuè: ſed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur: & quidem Cancri præteneritate non ſatis ambulare poſſunt. Idem ſæpius repetit.

[c] *lib. 9. c. 30.*

[d] *Hiſt. 5. c. 17.*

[e] *Hiſt. 8. c. 17.*

Cruſtam exuunt.

DENO-

Digitized by Google

A

DENOMINATA.

Καρκινῶσθαι. Cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi, cõtorqueri ἀλλήλως, hoc eſt alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦνται ὅταν ῥιζοῦνται ὁ σῖτος καὶ συλληφθῶσι, Heſychius & Varinus. Theophraſtes: χειμῶνος δὲ ἐπιγινομένου πάντα χοῦ μὲν χρήσιμοι· ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore meliùs radicantur: cancrificãturq;. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis & in latera diſperſis fibris vel capillamentis terram apprehendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cãcro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maximè in ſuperioribus partibus circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fęminarum, Et in iecore etiam & ſplene hoc naſcitur. Circa locum

B affectũ aſiqua quaſi puncta ſentiuntur: iſq; immobilis & inæqualis tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibuſdam delitescunt, tactuſq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινοειδὴς, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles. τὰ καρκινοειδῆ ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινόδης parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt fuluo. Aetius: εἰς τὰς καρκινάδας ἐσθιούσας πρόγλας δυσάδας εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Καρκινῶσθαι.

Cancellari quid Latinis.

Carcinoma.

Καρκινοειδὴς.

Carcinades quæ animalia.

MISTICA. MORALIA.

C IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs ſuis pauperes per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum aſtucia. Quos eleganter perſtringit hæc D. [a] Baſilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis haud modicam aſtuciam ipſe, ac doloſum ingenium inſidioſumq; cùm didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdifficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione qua clauditur, ac munitur: perualido namq; & infracto ſepto carnis Oſtrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Oſtra codermon id aquatile nuncupatur. Cumq; duæ concauitates exactè inter ſe coniunctæ Oſtreũ circumplicent & ambiãt, nihil prorſus Cancri dẽticulati forcipes illi poſſunt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cũ viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oblectare, ſuaſq; illas valuulas ad Solis radios aperuiſſe, ac explicaſſe, tunc clanculùm iniecto calculo concluſionem prohibet, atq; quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hæc eſt eorum malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita ſunt. Ipſe ego optauerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa incommodiſq; tibi temperes. Talium eſt profectò morum, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſolet, quiq; ex inſidijs proximos aggreditur, alieniſq; inſultat calamitatibus. Effugito

D deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus, paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compoti mentis antęponenda. Ad huius imitationem D. [b] Ambroſius, cùm declaraſſet quàm aſtutè, ac frandulenter inſidias parent Oſtreis et Conchis Cancri, horum exemplo frandulentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam comprehendit his verbis: Sũt igitur homines qui Cãcri vſu in alienæ vſum circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis aſtu quodam ſuffulciant, fratri dolum nectant, & alterius paſcantur ærũna. Tu autem proprijs eſto contentus, & aliena te damna non paſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lucrum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate pauperras, & omnibus præferenda theſauris: quia melius eſt exiguum cum Dei timore. Quantum eſt enim quod hominem alat? aut ſi quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum eſt. Melior eſt

Homines doloſi & perfidi.

[a] *Hex. diui. offic. Hom.*

[b] *Hex. 5. c. 8.*

enim

enim hoſpitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambroſius. Impoſtores etiam alios & fraudulentos, veluti ſunt qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed iuſtitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectâ progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipſi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymiſq; præferũt: de quibus ſcilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat [a] Hieremias: Facti ſunt retrorſum & non antè: deq; ijſdem dicitur in Prouerb. quòd ipſi reliquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt; quia in prauo illo propoſito fraudulentiſq; actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordiæ, ac dulcoris poſſident: viuuntq; in locis mollibus, delicijs, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Doloſi magiſtratus.

[a] Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

Incõſtãtia.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſi, hominem qui modò riſui indulgeat, modò luctui, modò auſteritati atq; temperantiæ ſe reddat, modò dilicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtrã partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi prolectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllam ſit vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus, cauſſa Sophiſtam ſignificare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deiectos comprehenſoſq; putes, tunc retrò fugaci curſo lapſi per diuerticula, atq; ſubterfugia, maiorem priore laborem tibi intentant, ſi vilem ac inanem prorſus curam eos conſectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantùm, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauillum. Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu ſectarentur, ijs aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa oſſa tàm multa numero, tantum laboris inſumi. Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſoleãt: compertumq; pleniluuio ſit, ea magis tùm pingueſcere. Iam verò Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *ſeſtina lente*, è ſcribũt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolùm in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hieroglyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Sophiſta.

Arcanũ reuellatum.

Seſtina lente.

NVMISMATA.

[a] Pierius Hieroglyph. lib. 28.

Chiorũ nummus cũ Cancro.

CANCER in numis, inquit [a] Pierius Valerianus, compactile ſcilicet genus id, quod corpore eſt obrotundiore, cuiuſmodi plæriq; cæleſte ſignũ figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. Traduntid & Pollux & alij: ſed enim niſi quiſpiam author eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus is eſt cum inſcriptione, ΚΩΙΩΝ inferè ΛΕΤΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrũ & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoq; argenteo

parte

A parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Intra Cancrum cernitur quid ſerræ ſimile. Poſteriori vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis non nihil incurvatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano hecticis & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere

Adranio-rum.

Sinueſſæ vrbis.

B Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ BPET, & ſupra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum TIΩN, legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Brutiorũ.

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus:

Pluuiæ præſagium.

Καὶ μὲν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντας ἐπαίσσεσθαι ὁδίτας

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos & inemendabiles indicat, propter animalis traſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem), virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, ſignificat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunonem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Cãcer cur in aſtra collocatus.

D *Tot ſtellas Herculis enſe nectus*
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit ætherijs
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait [a] Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt:

capri ſignũ

[a] *Lib. 18. Hieroglyph.*

P nam

Digitized by Google

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij ſigna attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricorno ad Cancrum, inox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctiali conſideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult; vt veteres interpretantur, quàm ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit.

Hercules cur cancrũ occidiſſe dicatur.

APOLOGVS,

Serpens & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, aſtutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro uiribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortem extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt.

Ο καρκῖνος ὧδ' ἔφη καλῶς τὸν ὄφιν λαβὼν
Εὐθεῖα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἕμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus eſt, cùm ſerpentem chelis comprehendiſſet,
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Cancer leporẽ capit.

K Αρκίνος λαγωὸν αἵρει, ideſt *Cancer leporem capit*; de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum: Huic & aliud ſimile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, ideſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri*. [a] Ariſtophanes.

[a] *In pace.*

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τὸ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res exit ante peracta.

Cancrũ rectà ingredi docere qd.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum rectè ingredi doces.* Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Εν δὲ διχοστασίῃ κε Ανδροκλείδης πολεμάρχει.
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem, dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Εν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

& aliter:

Εν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Omnẽ lapidem mouere, qui dicãtur & vnde

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινῶ. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; ſub ſaxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius lãbi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potiùs quàm Cancrum ſignificat.

SIMI-

Digitized by Google

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præsumentem; & glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυλογοῦντες, ἰσόπαχυ καρκίνους μασωμένοις· οἱ δὲ ὀλίγον τροφίμου πέρι πολλὰ ὄρχαται ἀσχολοῦνται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B

TEXTOR Cancri ſideris & animalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopulo-ſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, æquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit [a] Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi verò conueniunt Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, æſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraq; curuãs brachia. Σισυροδύται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ροδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et [b] Ouidio:

Octipedis fruſtra quarentur brachia Cancri.

ἀλῦται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eliganter Cancros deſcripſit epitheris.

C

Ἦλθοι ἐξαίφνης νοταίμονες, ἀγκυλοχῆλαι,
Λοξοβάται, σκιβλοί, ψαλιδόσομοι, ὄστρακόδερμοι
Ὀστοφυᾶς, πλατυώντοι, ἀπὸ ξίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισοί, χαροπόνωτοι, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρλωοι, ἀχείρεες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἵ ῥα μυῶν οὐρὰς τομάτισσιν ἔκοπτον.
Venerunt autem ex improuiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſſei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blaſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Author libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multò faciliùs quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoq; digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Cancri animalis epitheta.

[a] 4. *Georg.*

Epitheta Sideris.

Siſira quid.

[b] 1. *Faſtor.*

Teperies.

Digitized by Google

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Ma E
lacoſtracis minus noxias concedit. Aluum ſoluere teſtatur Galenus, propter ſalſedinem
Cur in coli co dolore prohibeãtur. & acrimoniam eorum: ideoq; ſtomacho nocere, maximè neruoſam eius ſubſtantiã. Idem præcipit, vt coquãtur in aqua, in qua nati ſunt; ego nihil referre puto, dummodo ſalſa ſit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto, & ſale abundanti. Cocti & in patinas translati ex aceto (ſuffuſo) comeduntur. Romę qui cruſtam veterem exuerunt, fri-
Vt coquendi. guntur oleo & butyro: duriori cruſta tecti aſſantur ſuper prunas. Laudantur etiam ſi coquantur in Vino. Laudantur, qui vetuſtam habent cruſtam, autumno, hyeme, & vere; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio menſibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ menſe Septembri.

VSVS IN MEDICINA.

HIC quædam communia Caneris marinis, & fluuiatilibus remedia omiſi- F
mus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit ſermo, proferemus. [a] Plinius
[a] lib. 9. c. 32. Contra ſerpentes. contra ſerpentium ictus mederi tradit, ſole Cancri ſignum tranſeunte. Apud [b] eundem nil tam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſuſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi Thraſyllus author eſt: cùm ſol ſit in cancro, torqueri ſerpentes. Apri, ait [c] Aelianus, Hyoſcyamo deuora-
[b] lib. 32. c. 5. [c] 1. Var. c. 7. to Cancros ſibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis,
† Hiſt. 9. c. 5. & Cancros veſcendo, maximè è mari electos. Cerui, teſte † Ariſtotele, morſi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodeſſe putatur, ſed non caret faſtidio. Paulus Aegineta contra ſcorpionum ictus ſilphium cum Can-
Cõtra ſcorpiones. cro trito in vino propinat. & Aetius eum appoſitum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili ſcribunt. Carbunculos & carcinomata in mulierum
Contra carbunculos, & carcinomata. parte, teſte Plinio, præſentiſſimo remedio ſanari tradunt Cancro fæmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electarijs & antidotis reſumptiuis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & G
Vt ad electuaria præparandi. corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere, ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur, vt docet Auicenna lib. 4. ſui Canon. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos. Hæc ex veteri editione Nicolai Prępoſiti. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere, ex hyſſo-
Profluuia ſiſtunt. po (vetus codex legit œſypo) purgare, & ſi partus ſtranguletur (ſcilicet in enixu laborioſo parturientis matris) ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes, vel aridos bibunt
Ad partus cõtinẽdos. ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuoſq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menſtruas purgationes expediunt: lactiſq; vbertatem faciunt,
[d] lib. 32. c. 10. Ad ſtrangu riam. [d] Item in febri quæ ſit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero potos prodeſſe dici Plinius ſcribit. Ad ſtranguriam quidam iubent tres Can-
cros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, & exprimi & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris diſtillata extrahitur ſuccus ex Cancro viuo contuſo, & eo gingiuæ
[e] li. 3. de diæt. Ad dentitionem. puerorum in dentitione ſalubriter illinuntur. Iliaco calido & ſicco præſcribit [e] Hippocra- H
tes inter alia piſces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, „
Ad calculũ tres aut quinque, aut ſeptem tantùm, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta exure: „
& contriti eorum cineris cochlearium vnum cum condito præbe: eoq; calculoſos renes ſanabis, ſed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros ſimpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem
Ad doloẽ dentium. Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter pſilothra numerantur: conijcit autem Zographus, non Cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum eſſe intelligendum. An-
Ad ſanguinis fluxum f 32. c. 8. dreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vſus eſt, eodem [f] Plinio teſte. Cancri maxilla naribus inſufflata valet ad ſanguinis fluxum, ex Roſa Anglica. Galenus in Euporiſticis ait: A beſtijs venenatis rabioſoque cane demorſos ſanat Cancri interiorum cinis
Ad uenena & rabioſos canes. ex aqua ſemel, aut bis potus, quantum manu capere poteſt. Prodeſt etiam morſui

canis

Digitized by Google

A canis rabidi, authore [c] Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſitamen re medium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locũ obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito, Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturã diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehẽditur. Huius puluere audio multos feliciter vti B ad conterendos renum calculos, ex [d] Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

[c] *Lib. 29. c. 25.* Lippitudini medẽtur

Ad neruos conglutinãdos.

Lapis in capite cancri & eius vſus.

[d] *Memor. cen. 8*

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente [a] Iſidoro, ſi decẽ Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo & caprino ſtercore paleis admiſtis urunt: Cancros viuos, inquit [b] Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cũ in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὰς καρκίνους προπιπρωσκῆν, fortè προσπιπρωσκῆν, pro affigere, Zoographus (in eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem C auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex [c] Theophraſto. Fructum, ait [d] Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur.

[a] *Lib. 12. Orig. c. 6.*

[b] *Lib. 18. c. 29.*

[c] *Hiſt. plan. 2. cap. 19.*

[d] *Lib. 4. memor c. 39.*

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS, RATIO.

SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quę in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur [a] Cæſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerkrab. Græci maximè recentiores Pagiros quandoq; pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

[a] *Exercit. 245.*

Digitized by Google

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

Molecca. VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinettę, nam & hæ cruſtam hoc tempore exũnt. Quidam has fœminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancrorum pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italiã. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconẽ ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit [a] Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile conuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea verò haben: bleſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouenturque horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutũ deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vna cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. [b] Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Molecca vnde dicta.

Cancer ſtagni marini Rondeletij.

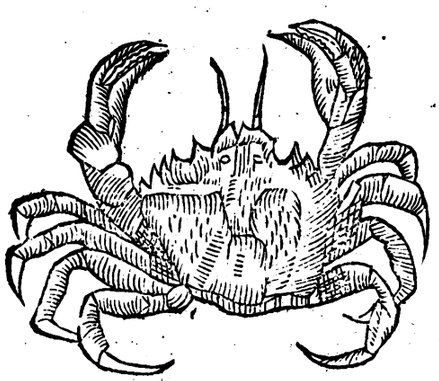

[a] *Lib. 2. de piſ. cap. 3.*

Cancer marinus Bellonij.

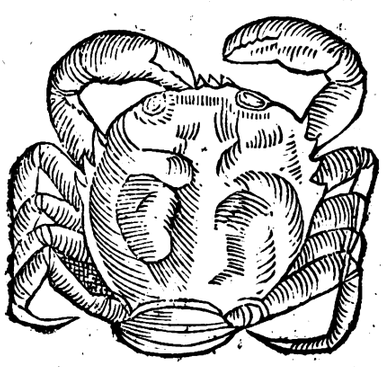

[b] *De par. 4 cap. 8.*

Cancer

A

Caneer marinus alius ab authore obseruatus.

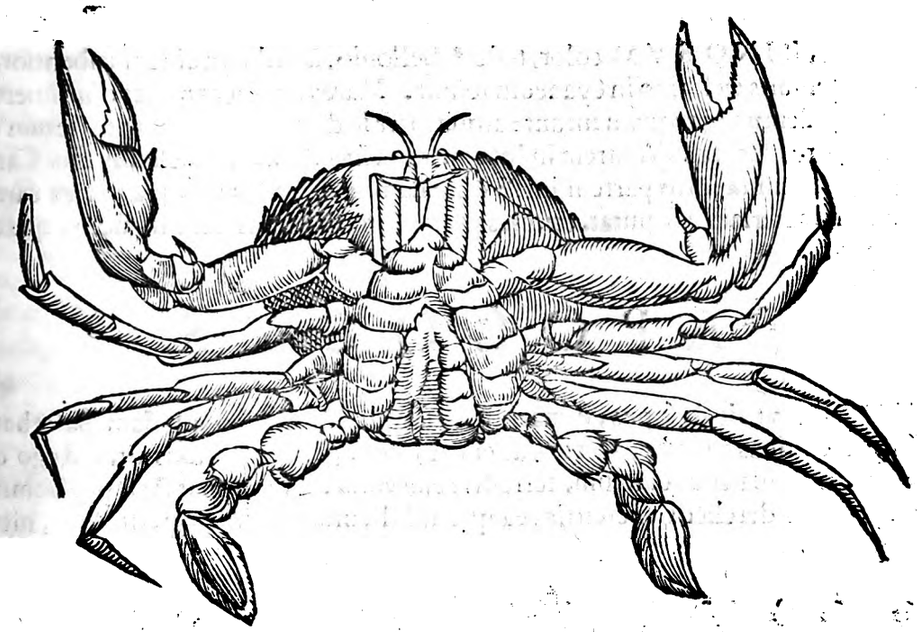

B

LOCVS.

OPPIANVS [a] de Canchris marinis:

In saxis habitant curuis & pascua carpunt.

[a] 1. de Pisc.

C vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc est saxatiles dicti sunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitã degere, haud satis verũ videri annotat Massarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non nisi locis saxosis capiuntur, & similiter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint senectutem, quos tam petrosis, quàm terrenis locis vitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiam potest, tam octauo de historia, vbi Cancros aquatiles, stercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem esse tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant, nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non Cancri, sed Astaci legendum existimauerit, vt dictum est ex Aristotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores isti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum esse prope Insulam Canibalorum, quę hodie Domeneca appellatur, & Hispanos per decem dies continuos hisce vitam sustentasse in mari Nicaragua. Rondeletius suam speciem frequentem esse scribit in stagnis marinis. Noster vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis saxosis atq; arenosis.

Plinius correctus.

NATVRA. SAGACITAS.

D

IN Bosphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduersus flu ctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior est, omnino repulsi auersiq;, impetum sequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco se tenent, simulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per precipites crepidines in siccum ascendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi communis periculi gratia sponte in terram exeunt: neque homines cùm sint, ipso etiam maris impetu sæuiores ipsis videri volunt. Ex [a] Aeliano.

[a] Lib. 7. de animal. c. 24.

SEXVS

Digitized by Google

SEXVS. COITVS.

MARINORVM color, teſte [a] Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondelètius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

[a] De aquat. 2.c.3.

APOLOGVS.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm fim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

Cancer & vulpes.

VSVS IN CIBIS.

IN aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Molecce dictæ, præſtantioreſq; habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiã nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

Vt coquantur.

VSVS IN MEDICINA.

RONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit falſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat. ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quę facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. [a] Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari euectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi contra hyoſcyamũ.

Ad phthiſicos.

[a] lib. 8. c. 27. Aprorum medicinæ.

Doctorum

A Decoctum Cancri marini apud [b] Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles aſſumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabioſorum canum morſus apud [c] Galenum. Si equus cum fœno, aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorarit, prodeſt marinos Cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere & appræhenſa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Abſyrto. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anſerina remiſſa, equis ponderibus vniuerſa permiſta vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthiſico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author eſt Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, ſi bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris ſanare ſtranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in ſede emendat, item & marini Cancri polline (ſcilicet ſuo emendant). Teſte Marcello ex oleo impoſiti pernionibus, vtiliter proſunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum eſt. Celebrat [d] Auicenna Cancrum marinũ aduſtum ad quartanam, ſcabiem, lachrymas oculorum & alia, ſed Cancrum B marinum exponit ſe eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A [e] Plinio laudatur Cancri marini cinis vſtus cum plumbo, ad carcinomata compeſcenda. Ad hoc ſufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc eſt, morbum pilarem ſanat. Propſilothro [f] idem ſumit Cancri marini cinerem, & ſcolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidę ſtomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficaciſſimè, & pluſquàm ſit veriſimile, expertum à ſe Alexander Benedictus atteſtatur.

[b] *lib. 32. c. 5.*

[c] *li 2. de Antid. c. 73.* Cõtra braſſicã ſylueſtrem.

Ad ſtranguriam.

[d] *lib. 2. tract. 2. c. 150.*

[e] *lib. 32. c. 10.*

[f] *li. 32. c. 10.*

DE CANCRO MÆA DICTO.

Cap. XVIII.

C

SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teſte [a] Ariſtotele. Cancri μαῖαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza Maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam ſignificat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur, Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiã eſſe putat, Pagurus eſt, & quẽ Pagurũ, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hiſpanis Chabro. Hæc ſynonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cancro Maiæ adſcripſit, ait enim: Maiam ob ſimilitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quaſi araneum marinum dicat, nominat. Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locuſtæ horret, & villis quibus vndique eſt circumſeptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticibus eleganter incluſis, Specchio hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ ſunt, inquit Iouius, grandioD es rotundiore ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent. Et Maſſarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundũ eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum ſententia noſtræ opinioni ſubſcribit. In Luſitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici poſſe ait ein Meerſpin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuenſibus, vel cum Maſſilienſibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

[a] *Hiſtor. 4. cap. 2.* Etymum.

GENVS

Digitized by Google

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Mæa.

MAIA, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur & anguſtior fiat magis: eſt præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoque non habet forcipatos, ſed vnguibus bene munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodẽ modo quo reliquum Cruſtaceum genus rubet: ſed viua aut liuet, aut vireſcit, aut rubore phœniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt, Tibias non habet læues vt Pagurus, ſed multa ſcabritie exaſperatas. Maia fœmina operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinq; ſemicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; dili gentiùs ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipſos dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem caruncũlam quã linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglottidem manifeſtè videas: ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. Nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vſq; protenſum. Sed & veſicam vtrinq; vnam in ipſa aluo rubuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina, quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum ſunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro ſuo adſcripſit his verbis: Paguſus poſt Cancrum Mæam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appẽdices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, ſub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectantes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à Cancris Męis differunt. Teſta tota minimè leuis eſt, ſed aſpera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota conſperſa ſit. In ea maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri ſpecula includunt, nec id ſine gratia ob aculeos & teſtæ colorem. Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes eaſdem internas quas Locuſta. Patet itaque Rondeletium non meminiſſe verborum [a] Ariſtotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc eſt longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec eſt quod Rondeletius neget Mæam noſtram longicrurem & horridam, non eſſe veram, ac genuinam Ariſtotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum ſtatuit) propterea quòd in Prouincia non ſit maxima, & quem pro Paguro oſtendit, multò maior ibidem exiſtat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Liguſtici maris incola hic eſt quem primum depinximus, & ob inſignẽ eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Caſtelletto

Fœminę deſcriptio.
Interanea.
Vulua.
Dentes.
Veſica.
Paguri Rõ deletij deſcriptio.
Cornua.
Oculi.
Pedes.
Cauda.
Oua.
[a] 4. de part. cap. 8.

Digitized by Google

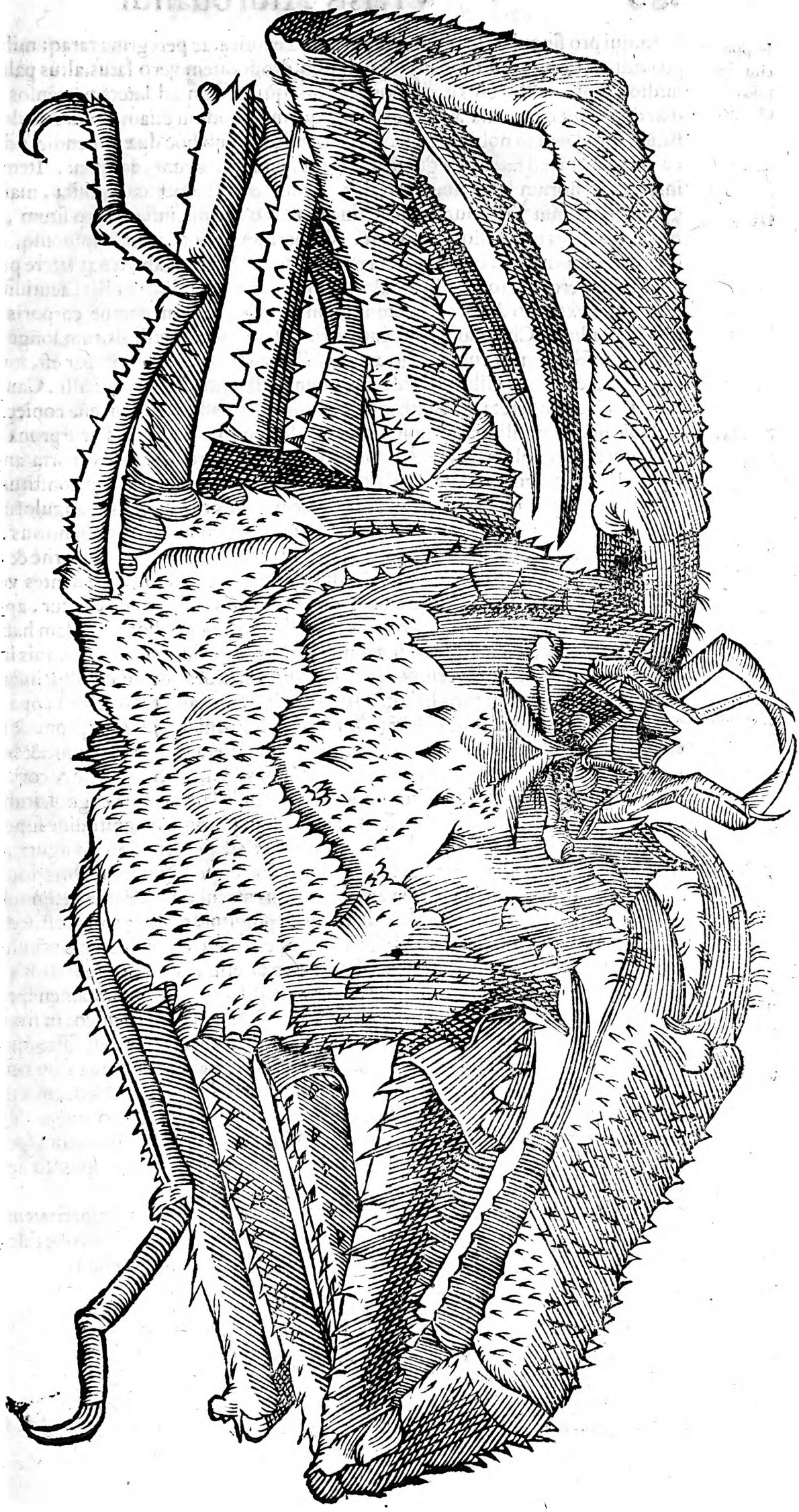

Digitized by Google

Hippocarcini deſcriptio. letto, qui pro ſingulari ſua humanitate multa exotica, ac peregrina raraq; mihi miſit, Genua miſſus. Longus eſt drodantē & palmum, drodrantem verò latus, altus palmū cum dimidio, ſupra oculos eius emiſſitios è tubulis quibuſdam ad latera protenſos fronte media, duo velut cornicula acura, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interſtitio, quod naſi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis diſtinctæ ad latera è regione ferè ſinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera ſupremis illis corniculis ex diametro oppoſita, maiora ac longiora, in tenuiſſimas veluti ſetas deſinentia. Os ſub his infimo loco ſitum, duo veluti brachiola intus tota villoſa muniunt. Vniuerſum tergus aculeis ſpinoſiſq; quibuſdam operculis obſitum eſt, quæ ad latera maiora ſunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, ſi brachia annumeres, introtidem articulos diſtincti, ſed forcipibus nullis, acutiſſimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, inſignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm craſſitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par eſt, forcipibus fuſci coloris, è quibus villoſa quædam prominent ſtamina inſtar penicilli. Cauda in tabellas articulatim diſcreta, lata ſatis, qua oua contegit: vndè fœminam eſſe coniecimus.

Os. Chele. Cauda. E F

Cauda. Huic non diſſimilis parte ſupina alter eſt, licet minor corpore. Parte prona caudā, quę verſus ventrē reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta anguſto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio ſui, palmi latitudinem conſtituit, oualis ferè figuræ, & extremo in anguſtam appendicem ſcutiformem quinq; angulorum, ſeu pentagonam deſinit: ipſa ex ſex tabellis ſibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis, villoſis, ſupernè & infernè circumſepitur, ipſum ex duobus oſſiculis duriſſimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Ariſtoteles. In ventre nullus tumor, ſed plana cauitas potiùs cenſpicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior ſeu prona vtrinq; ſex veluti petillos quoſdam habet, ternos caudæ lateribus, ſeu margini adhærentes, falcatos, villoſos totos, reliquis iuxta eorum exortum, ſed introrſum verſus enatis, graciliores, læues, duriuſculoſq; inſtar brachiorum, ſunt tamen, & hi foris hirſuti. In cauda inſignis cauitas ſcutellata apparet.

Os. Cauda. Venter.

A prædicto magnitudine differt (eſt. n. minor) hic, qui ſubiungitur pronè & ſupinè depictus, vt ſexus diſtinguatur. Senæ ſpinæ maiuſculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omniū maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijſuè & corporis ſupina parte, hiſpidis & tuberoſis, pedibus non ita. A cauda lata fœmina cognoſcitur, quæ eſt in mari anguſtior, vt in icone expreſſimus: ſed mas vt plurimū magnitudine ſuperat fœminā. G

Qui vltimo loco adpingitur eiuſdem prorſus eſt generis quò ad figuram corporis, ſed pluribus ſpinis ab vtroq; latere & in dorſo horret, pedibus & brachijs non admodum aſperis ſed hirſutis, ſupina parte varijs coloribus maculatus, ſed præſertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nō hic prorſus eſt, ſed Maia nondū adulta, vt vnà cum Scaligero ſuſpicor. Et ipſe Rondeletius, quamuis nōnihil à ſuo Paguro, hoc eſt, Maia noſtra differre ſcribat, tamen fatetur eiuſdē eſſe generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur, veruntamen ſpecie, vt diximus differunt, vt ex deſcriptione iam fit perſpicuū. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt, & hirta, colore eſt fuſco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore ſunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam cenſuimus, vt cognoſcat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco ſubiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum ſpecies recenſendum. Eſt autem ea magnitudine qua depingitur, dorſo valde ſpinoſo ac ſubrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non aſperis admodum.

Pagurus vt à Cancro Heracleotico differat. H

Videtur poſtremus minor hic parum à Maijs differre, niſi quod aſperitatem in teſta tomentoſam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore eſt cinereo & fuſco, eius iconem ante nos Zographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad ſe miſſam.

LOCVS

Digitized by Google

Digitized by Google

Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

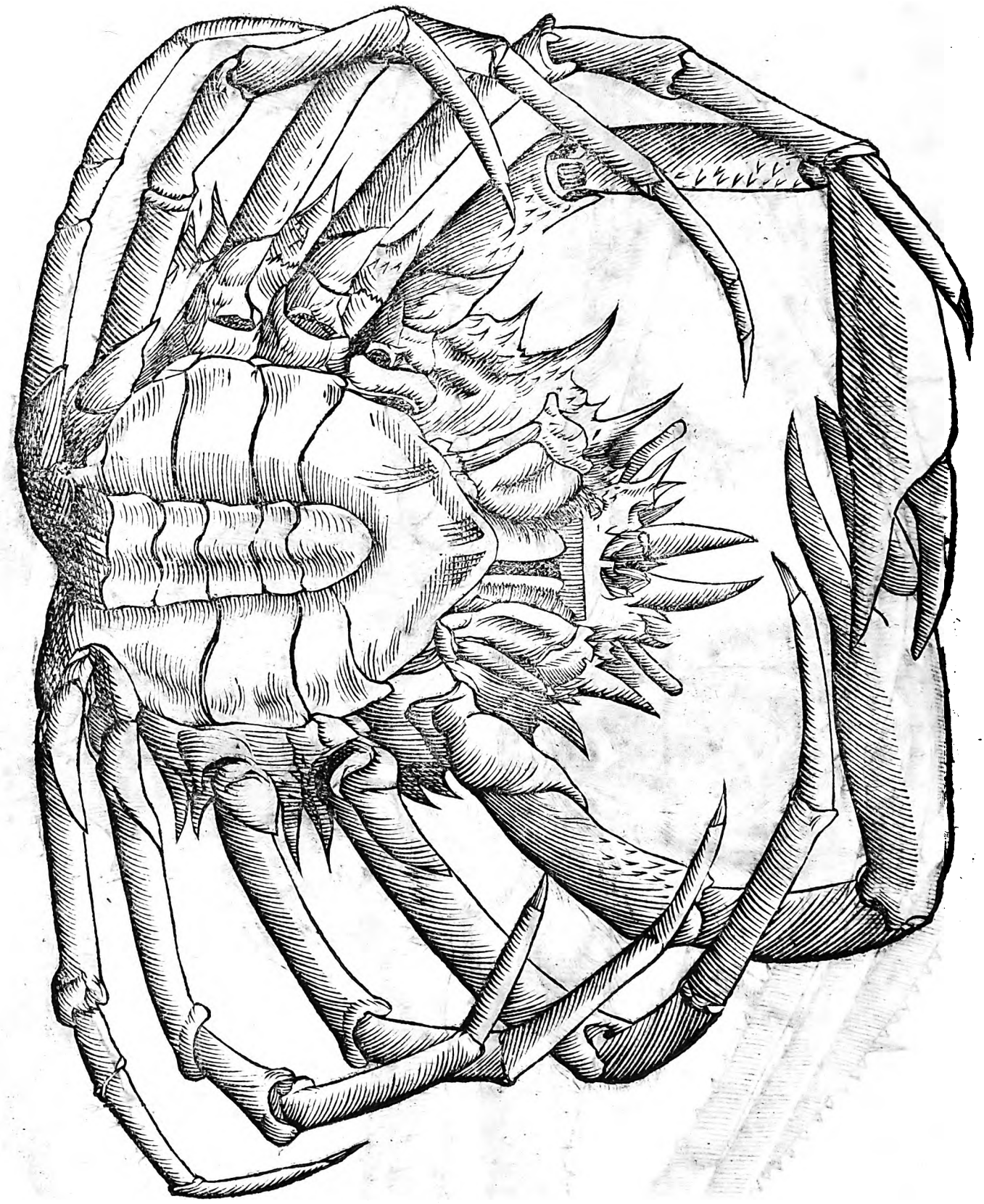

Pagurus Venetorum fœmina.

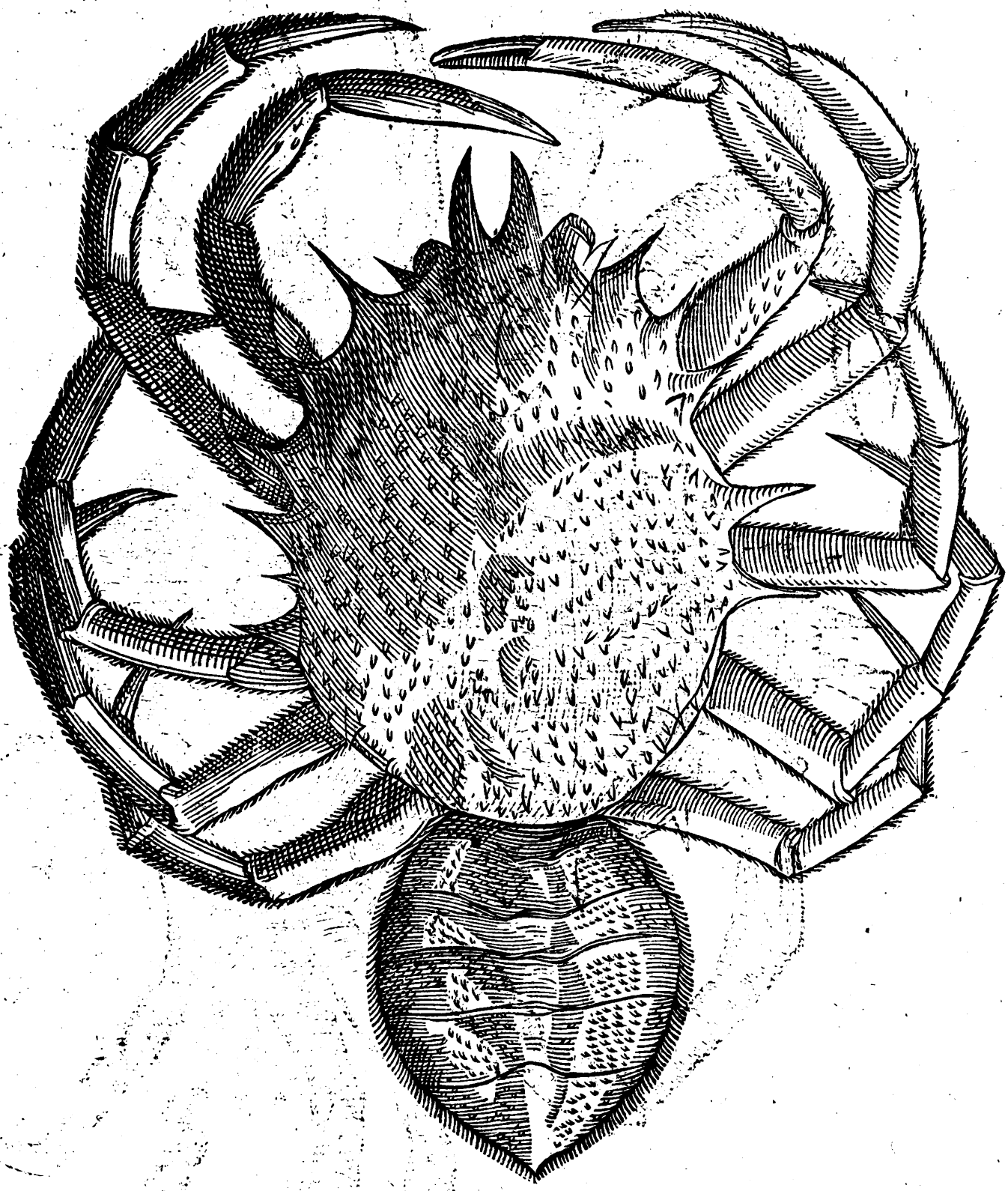

Digitized by Google

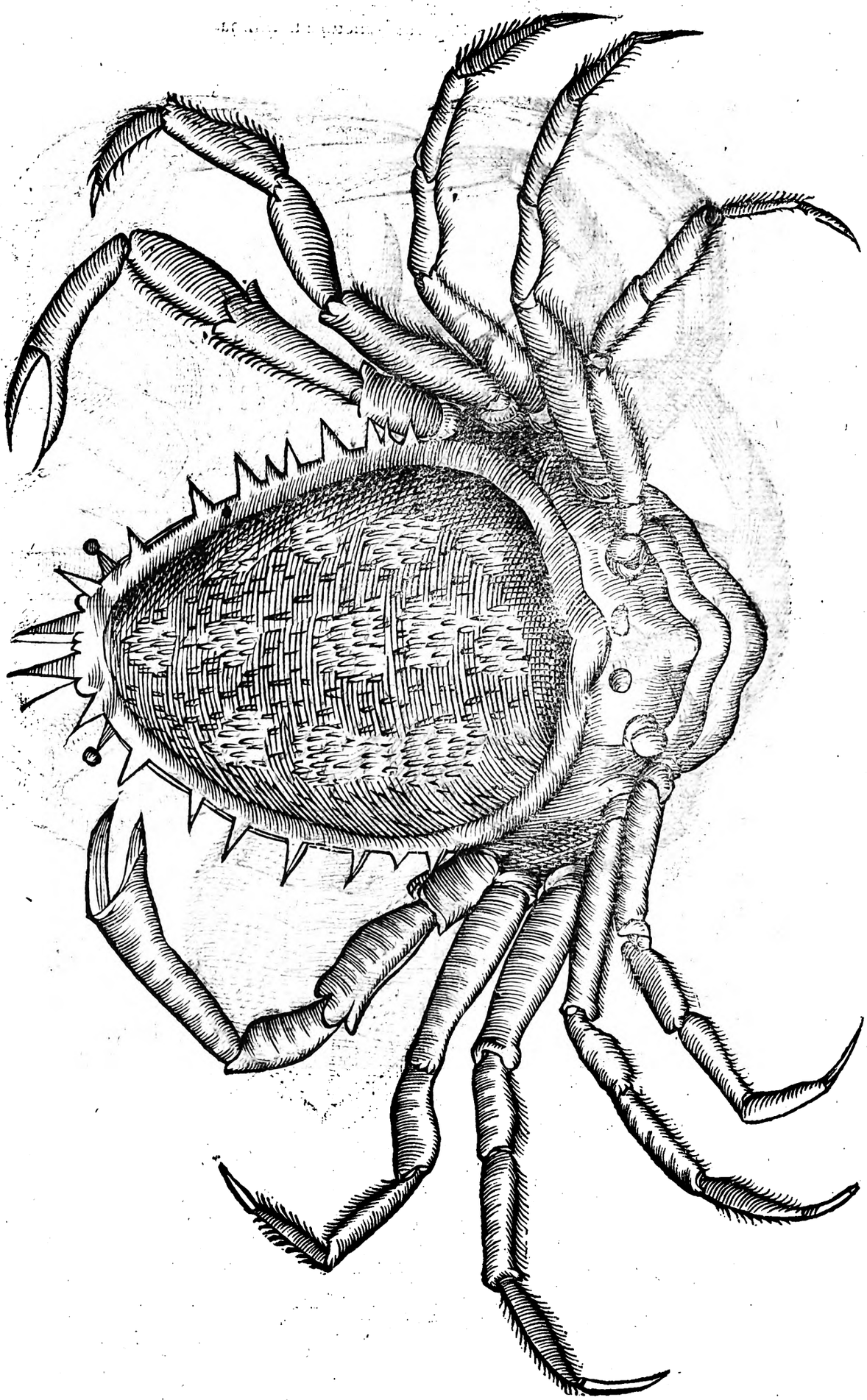

Digitized by Google

Cancer Heracleoticus Rondeletij.

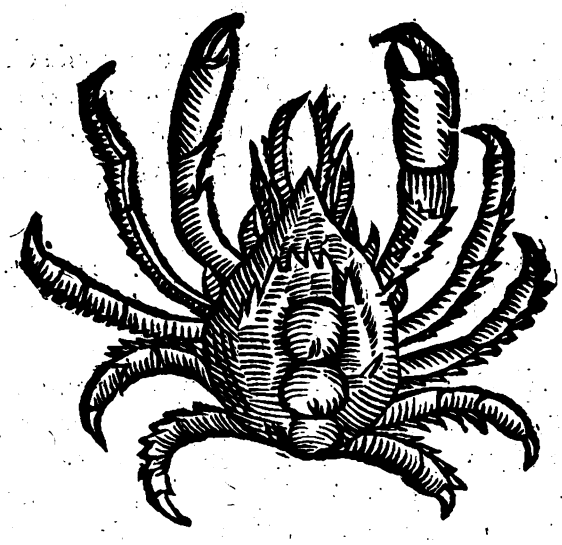

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

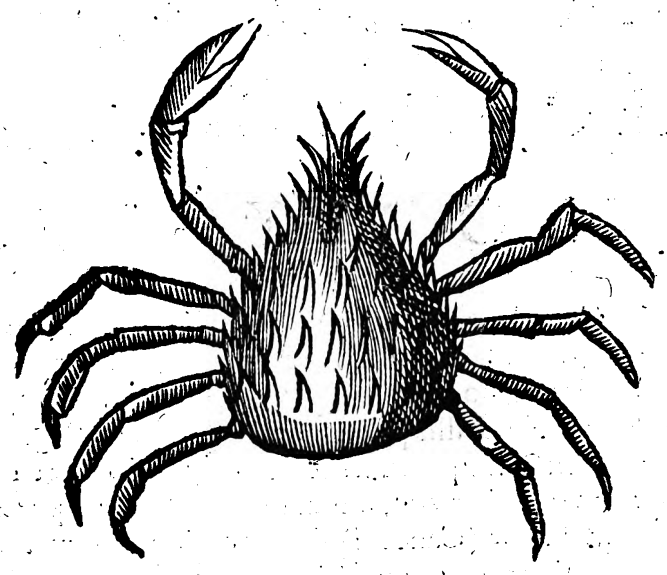

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

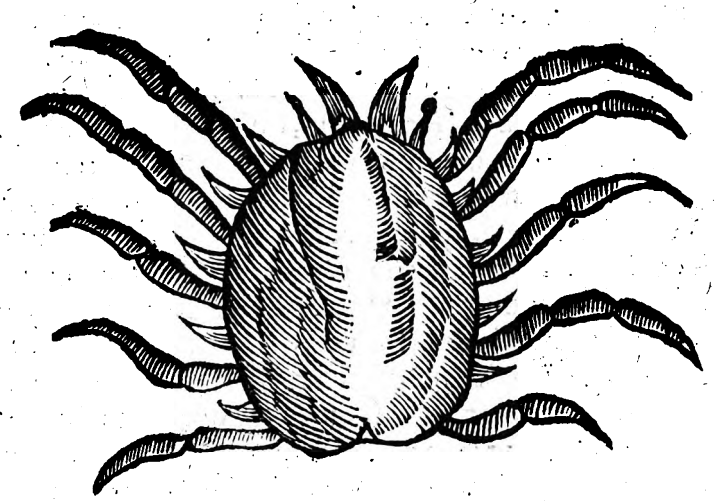

Digitized by Google

E

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia est, & omnium maximę. Ideoque quasi obstetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior est Pagurus, qui prope Massiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior esse traditur.

VSVS IN CIBIS:

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam mense Aprili, in plenilunio, fœmina verò reliquo anni tempore vsq; ad Septembrem. Coquuntur vt Astaci & Locustæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris gossypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, saporemq; suum perdant. Assantur etiam in furno, ano & ore clausis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus est liquidi, effluit, & fit, similis Cancris Phœnicijs, quibus nihil est intus ob pabuli inopiam. F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri species quam magnitudine proximam facit Aristoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & si apud scriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino sit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam senem Pagurum dixit, propter cutis asperitatem, quæ in senectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliastes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps instrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author est Hesychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ ὄυρῆν καὶ φυλάττεσθαι εἰ πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia oẽs ferè Cancri in ripis præruptis habitare solent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibusdã nominatus est. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum secutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Massarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vsurpari scribit. A Palladio Cancri marini vocantur παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiastes [a] Aristophanis. Bisas Pagurus est marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & finus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortassis, vt Bellonio placet, composito, quasi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri seu pori nomen (Rondeletius Porroni scribit non benè) vsitatum ab Italis per syncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibusdam Italiæ locis. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem testa eius præsefert colore, vn Rousseau: alij quòd coctus in pastilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quasi pastillum dicant. Massilienses Carabasse & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerspin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici scribit, differentiæ causſa nominari poterit, ein grosse Meerspin) sed hoc nomen etiam

G

Phœnix cur pagurus dictus.

Puragra.

Etymum.

Paguria.

H

[a] *In Eqtib.*

Bisas.

Granciporro.

Sepiæ

Digitized by Google

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam alijſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

B CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe

C eſtfatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

Magnitudo

Cruſta.

Crura.

Brachia.

Color.

Cauda.

Brãchiæ.

Mutis.

Cãcer Maias Rõdeletij.

Cancer Mæas, Rondeletij.

D

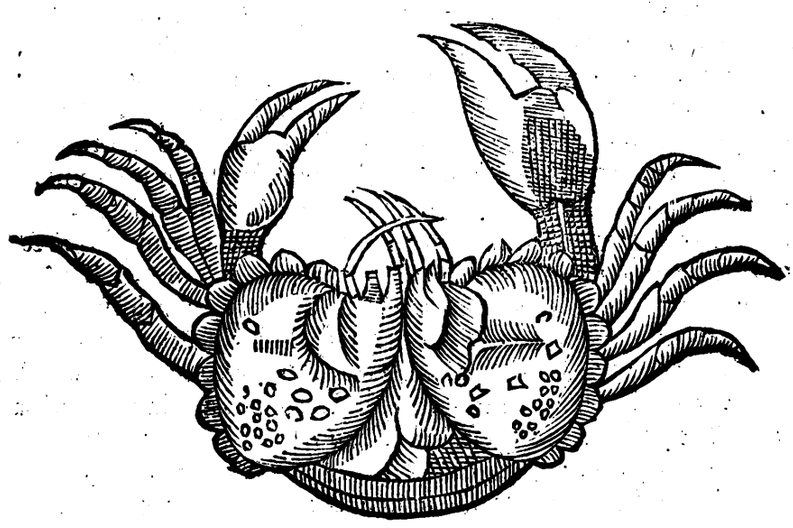

cornua

Digitized by Google

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabellatioreq;, Maſſarius). In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineāt, interdum intrà in teſtam abditi recedant. [a] Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem quàm ꝙ brachia eius in criſtæ galli modū tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ obid Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

Et quia hirſuti Cancri mētio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Cauda:

Rōdeletij error. Rhombōrū differentia

Paguri deſcriptio.

[a] *Exer.* 245.

Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus.

Etymum. Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio.

Deſcriptio alia ex Rō-deletio.

Migrane.

Hirſuti cācri Rondeletij.

Huic

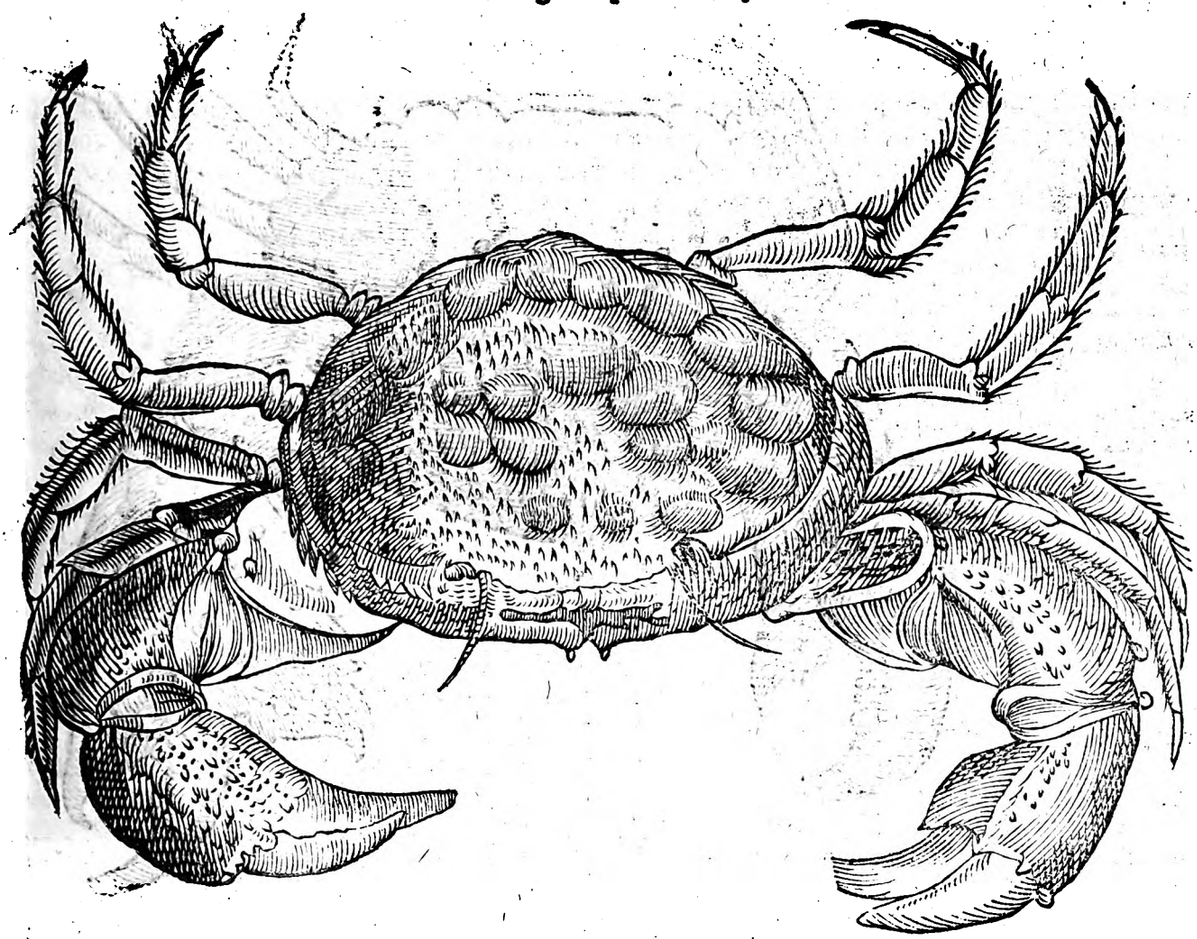

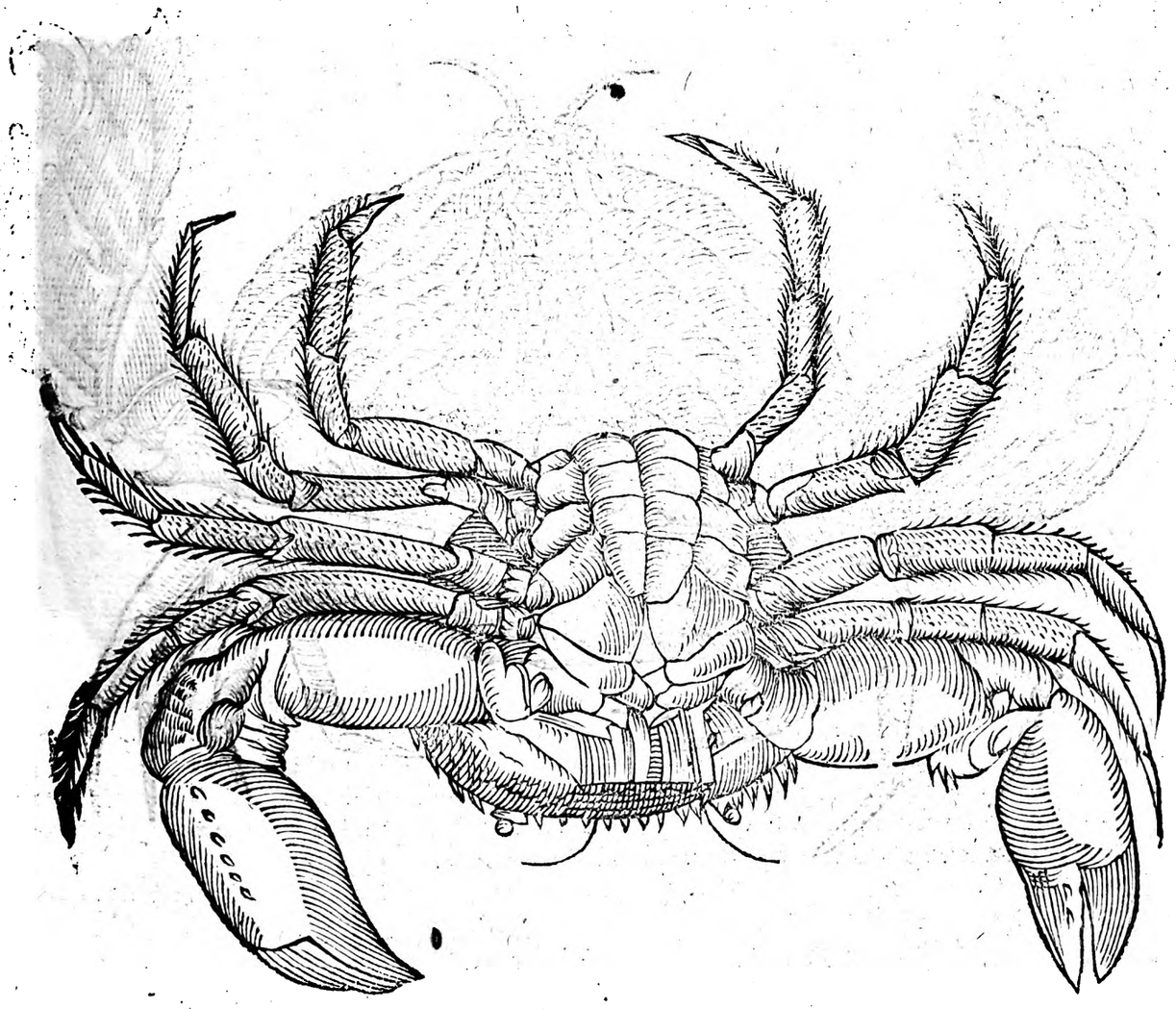

Digitized by Google

Cancer Heracleoticus authoris pronè & supinè.

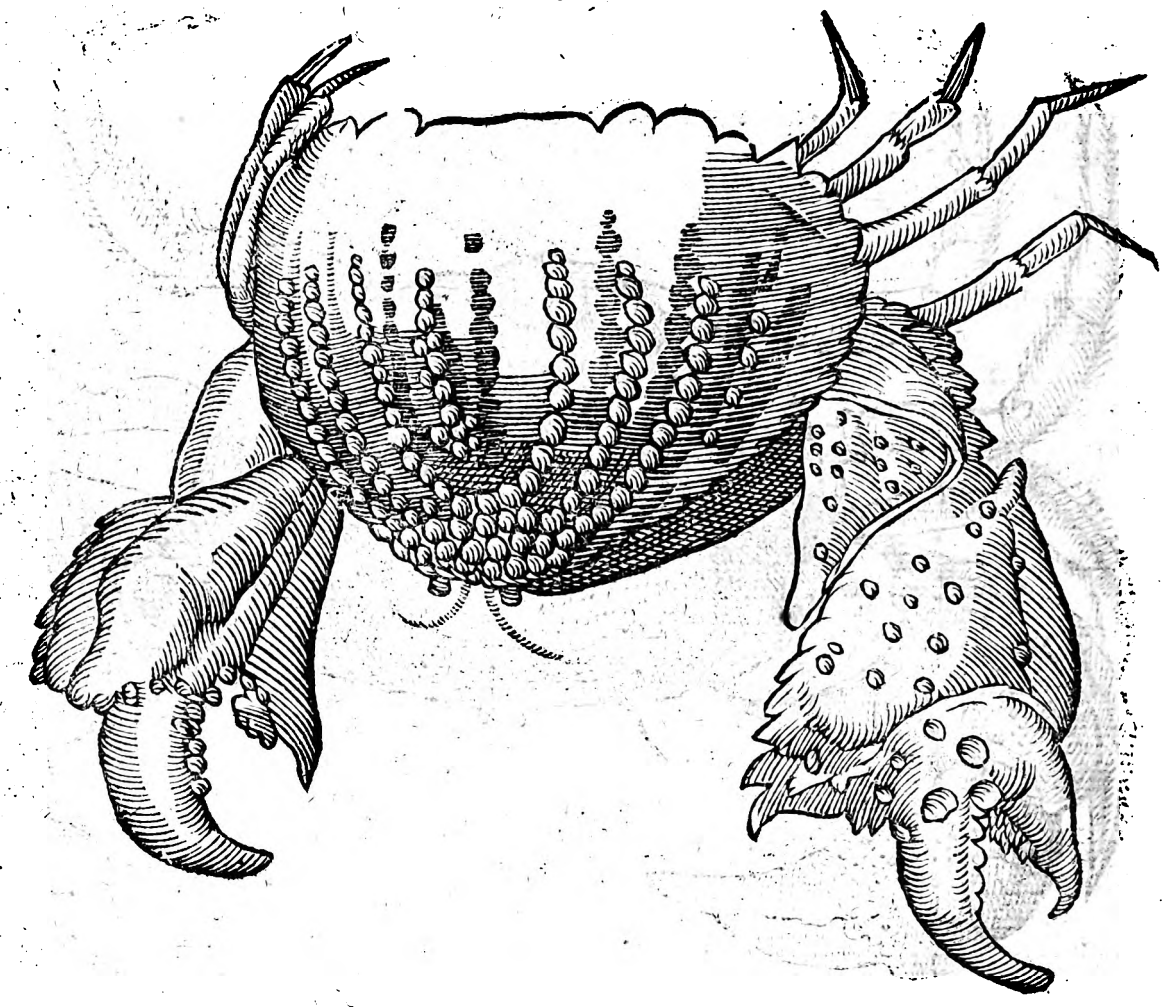

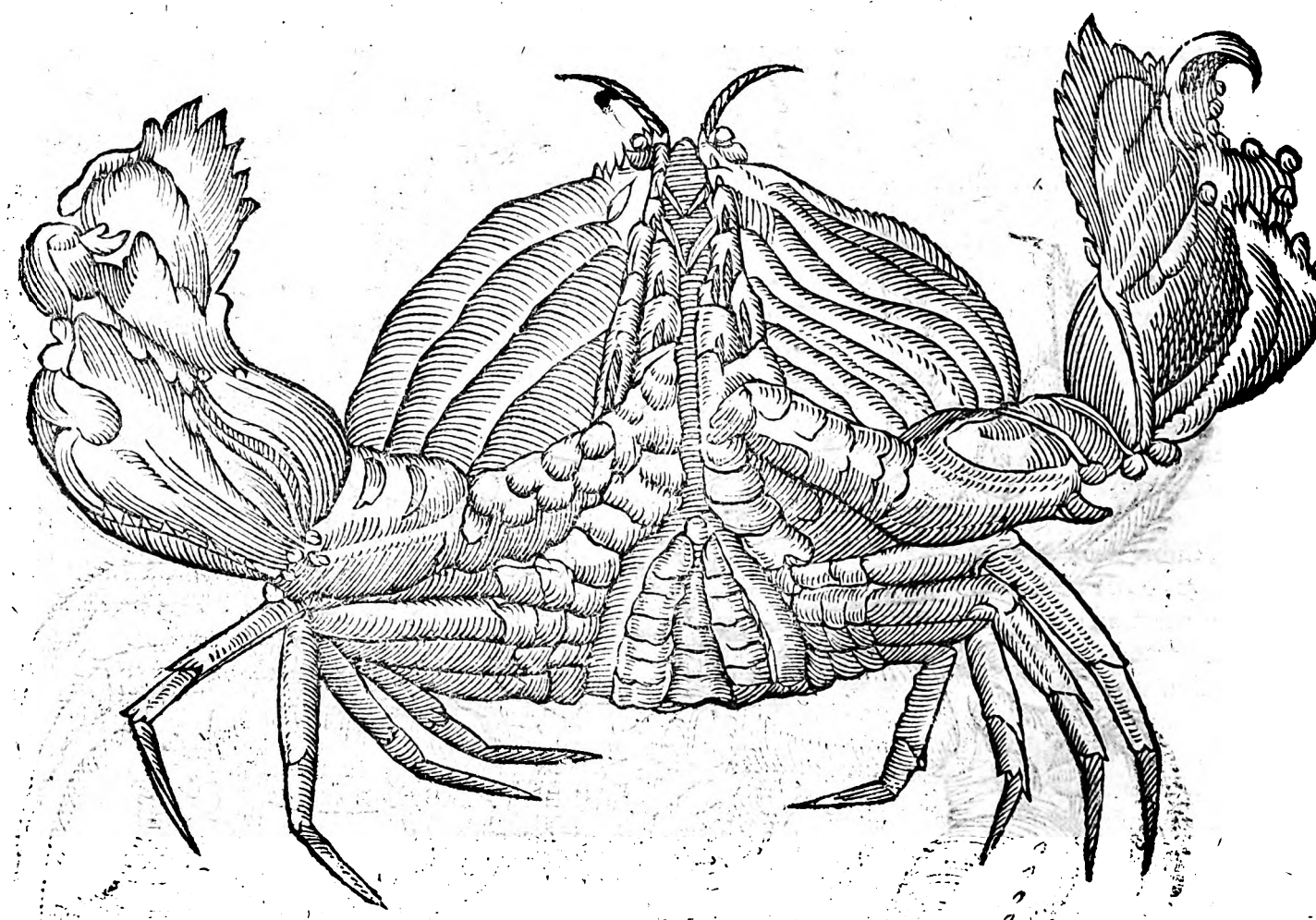

Digitized by Google

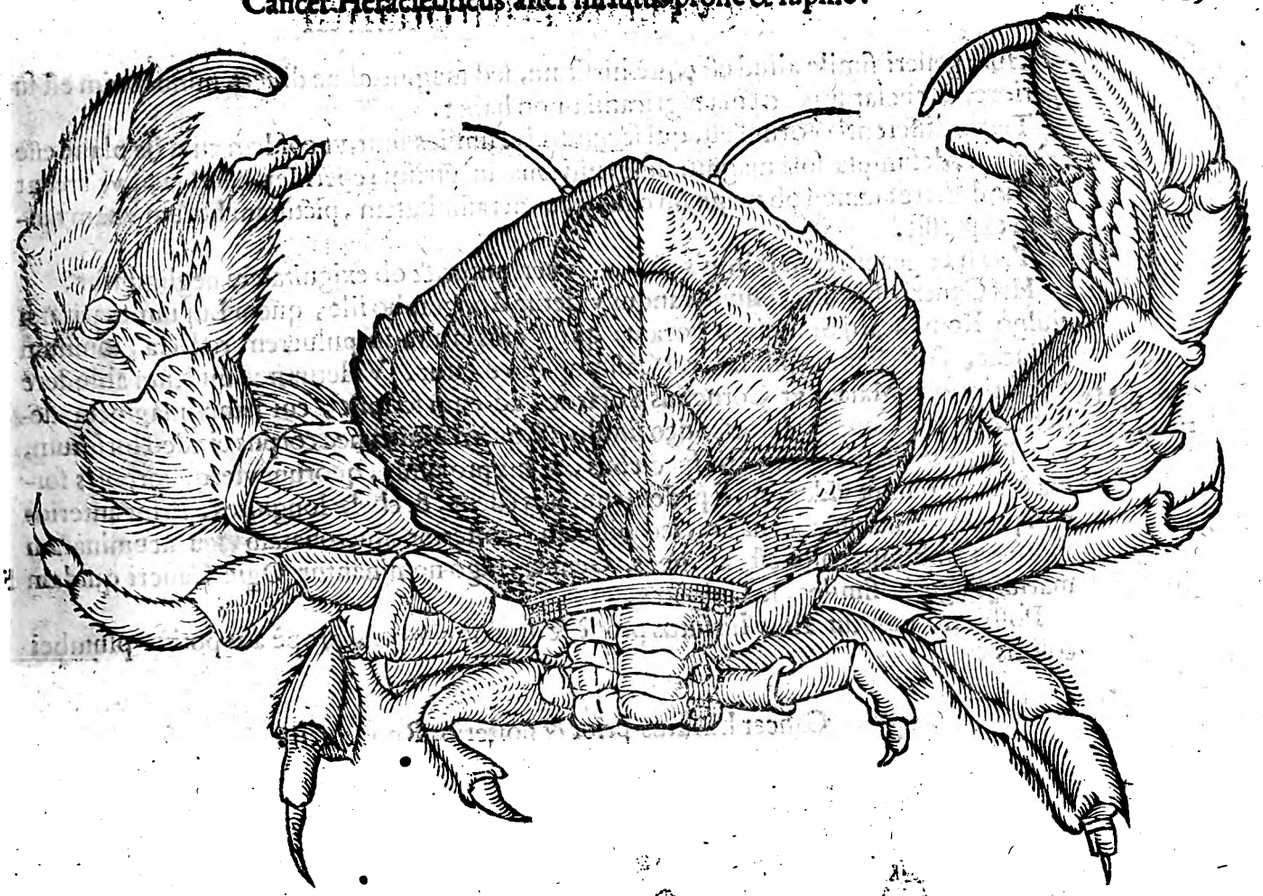

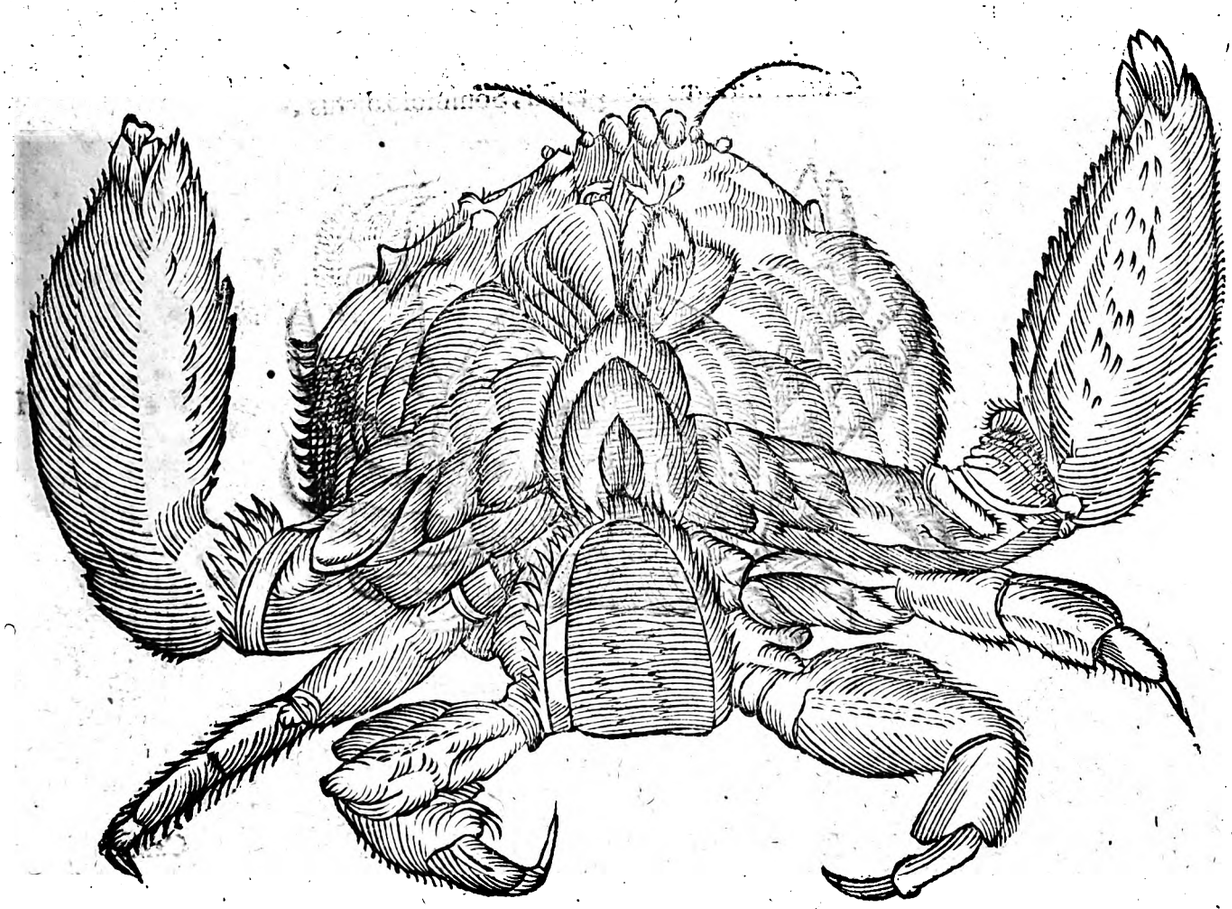

Digitized by Google

Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſu E
periore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſq; reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere
Lupus Marinus. à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterq; corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam F
marini Paguris ſimiles, ſed minores.

Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.

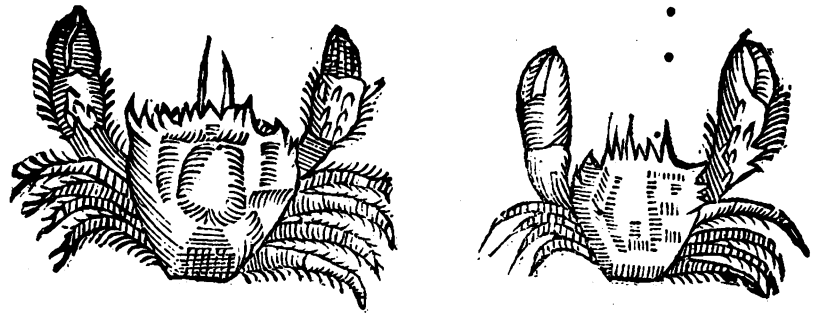

C

Cancer hirſutus Zoographi, Somniolo dictus.

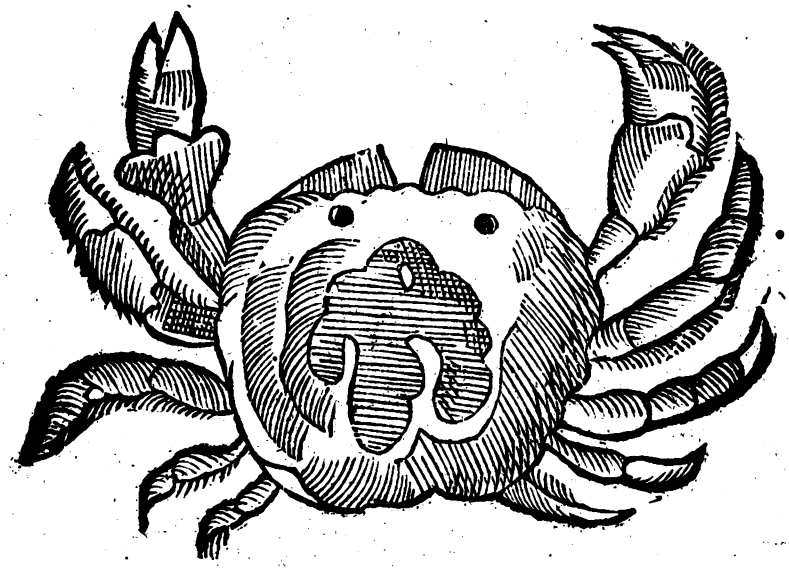

H

Cancri

A

Cancri hirſuti ſpecies alia, forte eadem.

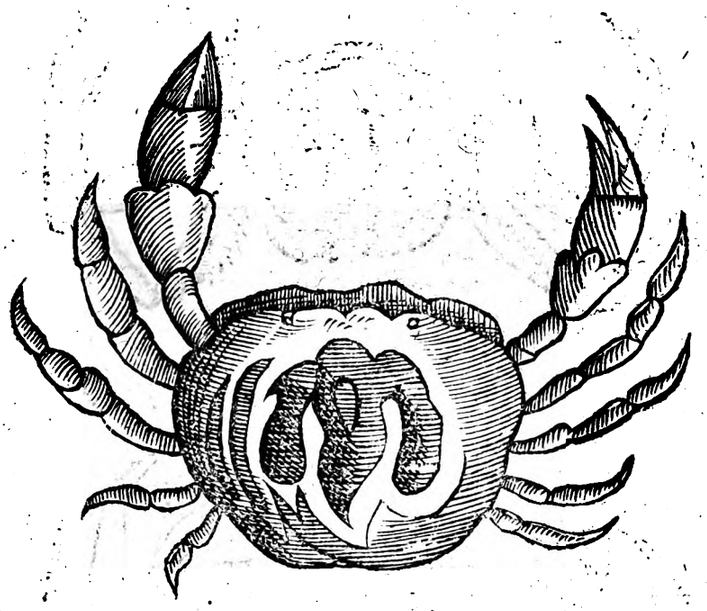

B

Cancer hirſutus minor.

C

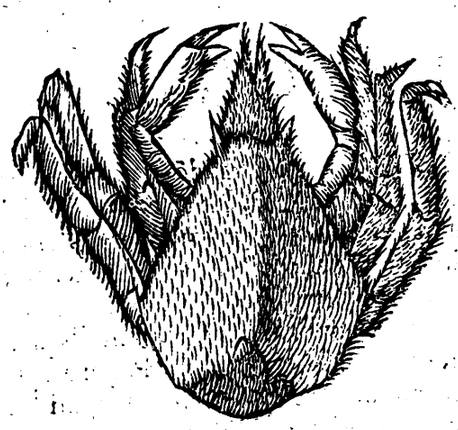

D

Cancer hirſutus minimus.

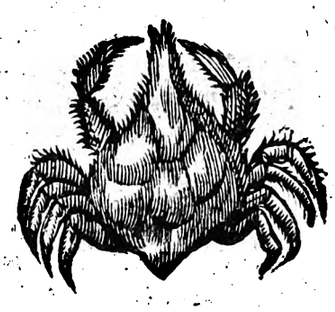

Digitized by Google

Cancer Hirſutus alius pronè & ſupinè.

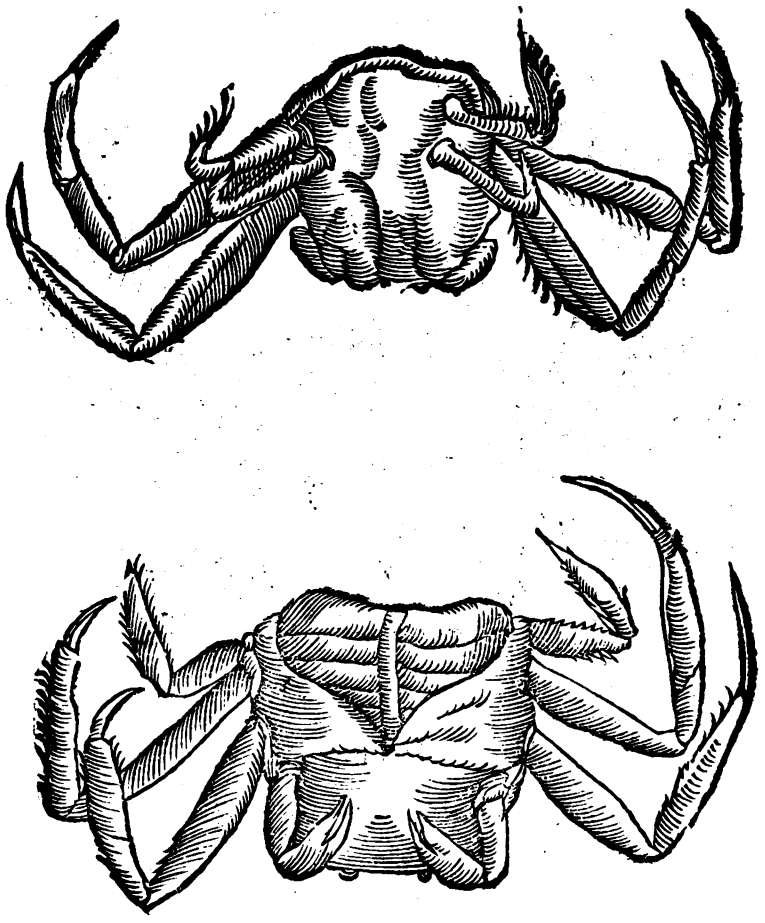

LOCVS.

Paguri magni ibi.

INVENIVNTVR Paguri quidē in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet. [a] Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud [b] Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicādro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ędibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

[a] *lib. 20. c. 9.*

[b] *li. 17. c. 1.*

CA-

Digitized by Google

A

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teste [a] Aeliano, musicæ illecebræ machinatione piscatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad instrumentum quoddam musicum (photingion vocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerint, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido comprænduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur. Plutarchus alicubi, vt quidam transtulit; sed inspiciendus est codex Græcus & considerandus, an facem potiùs, vel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

[a] *De animal 6. cap. 31.* Musicæ capiũtur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipsis rumpitur, & senectute, quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abscedere sentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris accessione & corporis mole inflati, inuolucrum suum rumpere possint, ex quo vbi elapsi sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegeruut, & quodammodo reuixerunt, primùm sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumuestiantur: id simul vt cœptum fuerit conglutinari & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis & omittunt timorem, Hæc [a] Aelianus paraphrasticè ex Oppiani his versibus à Lippio versis.

Crustã mutant.

[a] *Lib. 9. de animal. 45.*

C

Cum vires norunt se disrumpentis amictus,
Affectant epulas & pascua læta requirunt.
Vt saturo faciles disrumpant corpore crustas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam latantur arena,
Nec pastum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non spirant, tenui formidant omnia pelle,
Qua nuper creuit tenero sub tegmine. pisces,
Nequiquam audentes sicca pascuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas gustare diebus,
Attenuans calidas morboso in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, qua languida membra
D *Instaurant, donec tanto sint membra dolore*
Purgata, & vires rediant in corpore firmæ.
Sic crustis nuper natis sua membra Paguri
Curant, lethifera rum cupientes pellere fatum.

Musicam amant.

Musicæ adeo amantes sunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, sed etiam in terram eiecti, vel captiui contra facescentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum vsu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, post præclarè obi tam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipsum ad litus Adriatici sinus duceret, vt piscium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludieram pugnam cum Paguris fortè in sicco repentibus spectabant, pueros quidem in eorum forcipes festucam inserere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuissent, retinere. Neq; vel sæpissimè victos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus viribus

Cum pueris pugnãt.

Digitized by Google

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant. E
[c] *In Theriaca.* Scribit [b] Nicander Paguros captos, & mari extractos à piſcatoribus; aliquando terræ foramina ſubire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

Sapientiæ ſymbolũ.

LAVDATVR prouerbio *Paguri ſapientia*, cuius etiam cauſſa putat Ron deletius è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentiæ & conſilij ſymbolum: Paguro verò ſapientia tribuitur, quòd vere cùm cruſtam exuit, aculeis armiſq; omnibus ſpoliatum ſe ſentiens, lateat, & viribus ſuis diffidẽs, nullos aggrediatur, quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & ſumma prudentia, in excutienda grauiore teſta, vt dictum eſt. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæũ. Εὐδ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν σὺ παγούροις μὴ θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας: ideſt, Deinceps piſcator ſumus cùm ſim, ſapientiam in Paguris dijs inimicis & piſciculis F inueni omniſarias artes.

[a] *Exer. 245.*

EPITHETA.

LADEM ferè Paguris conuenient, quæ Cancris, & è contrà; impudẽtes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere poſſint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non ſit epiteton, ſed antonomaſia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin vt videtur ſiue Paguri, ſiue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum ſit δίχηλος, non.n. tres chelas, ſed duas tantũ habet, aut fortè ἀτραίχηλος) ὀκταπόδων, νηκτὰν, niſi potiùs ſcribendum ſit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem ſignificat. Sed video hæc ex epigramate [a] Statillij Flacci tranſcripta, quod adſcribere non piget. G

[a] *Antholog. lib. 6. tit. 3.*

Ραιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδύοταν
Ὀπισθοβάμον, ἀτραίχηλον, ὀκτάποων
Νηκτάντ' ἐρυμνόνωτον, ὀξραχόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Αγρὰς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, ideſt
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, teſtaceum colore,
Pani Pagurum piſcator
Capturæ primitias libauit Copaſus.

Scorpij quidam apud Nicandrum ſimiles ſunt ραιβοῖσι παγούροις, ideſt vt exponit Scholiaſtes, σκαμβοῖς, tortuoſis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles cognominantur; & ὀχριώοντες, hoc eſt aſperi.

VSVS IN CIBIS. H

CVM coquuntur, parum rufeſcunt & parum nigreſcunt. Inter lautiſſimos recepti ſunt cibos, ſed eorum carnes digeſtionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Pſellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author eſt: & ius eorum vẽtrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, ſeu Cancri ſalſum quendam ſuccum habẽt, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò ſiſtunt, cùm aquæ incocti ſucum ſalſum demiſerint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando etiam ſub teſtu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Caſſiam, ſaccharum, paſſulas, olera contuſa, itẽ ſi volueris, vitellos oui & caſeũ tenuiter tritũ, dein ſub teſtu coquũtur in butyro, ſupra teſtũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur ſucco aurantiorũ malorũ & pipere aſperſis.

Vt coquantur.

DE

Digitized by Google

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit [a] Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phęniciæ tãtæ velocitatis, vt vix quiſquã conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et [b] Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομέας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint. Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrarię ei aliquando eſt monſtratum ſceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicę equites.

[a] *Hiſt. 4. c. 2*

[b] *Lib. 6. c. 3.*

B

Dromo.

Bellonij lapſus.

Hippocampus marinus.

GENVS, DIFFERENTIA.

C

DESCRIPTIO.

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: oculi autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per medium fului. Tobia ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perrarò ibi piſcari ſolere Cancrorũ genus, quorum corpus longè quidẽ maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticine an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc Cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Cancer latipes Rondeletij.

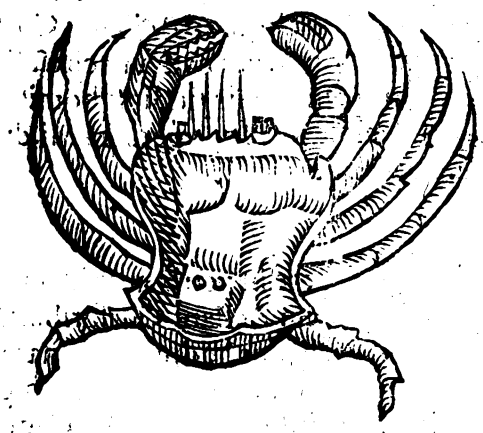

Magnitudo.

Color.

Cauda.

Brachia.

Oculi.

Pedes.

Cãcri latipedis deſcriptio.

Digitized by Google

Cornua. Oua. ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum [a] Ariſtotelem his verbis: Οἱ δ' μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται σὺν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandũ vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteraq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

Fibri pedes quales.

Gritta.

[a] *Lib. 4. de par. cap. 8.*

Gazę verſio correcta.

E F G

NATVRA, MORES.

Amphibij ſunt. AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua delitescebat) exilientẽ Cancrum Equitẽ, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutã eſſe: adeo volare potiùs quã currere videbatur Eques. [a] Aelianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, quòd longe latèq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circũ litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe perueniẽdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò [b] Oppiani hunc verſum:

Cur in terram egrediantur.

[a] *lib. 7. de animal. 24.*

[b] *lib. 1. de pſ.*

Ενκαιῆ γενεῆ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poëta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris, ac ibidem alios Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγιῶν pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum fuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos [c] Aelianus alicubi vocat πτηλίας à volãdo, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας;

[c] *li. 7. de animal. c. 30.*

eorum

Digitized by Google

A eorum mores ac naturam ſagacem & prudentem ex eo adſcribere huic loco conuenire
» puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius ſpectatur hi in luto naſcun-
» tur: cùm inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, et perparuis alis ſubleuantur, qui
» bus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus,
» non nihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhendun-
» tur, quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάρκεοι ex Cratete Comico refert Athenęus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nõ pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui non ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cùm Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πτηλίας quidam comedunt, teſte [a] Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

[a] *lib. 7. cap. 30. de animal.*

C

DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

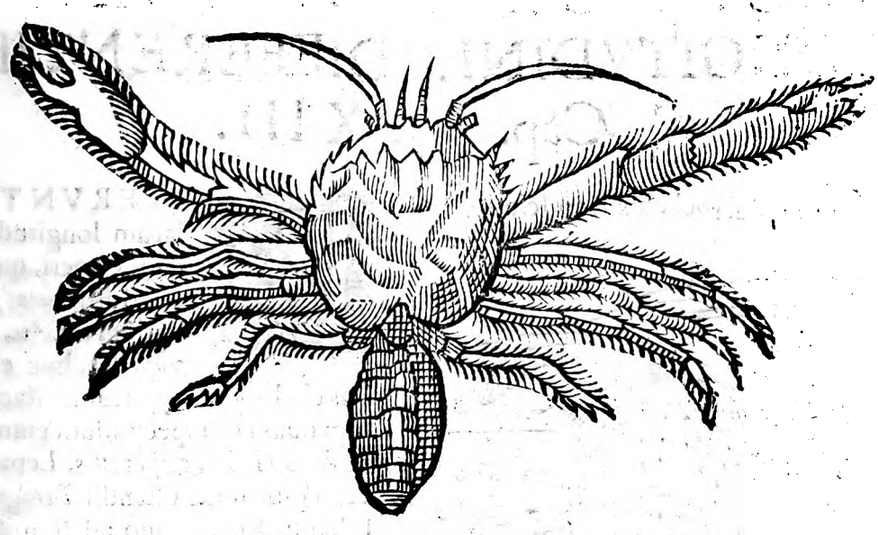

CAN-

Digitized by Google

Nominis ratio.

Vt capiatur.

Pedes.

CANCER, quem hîc exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnos est, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Anni-polim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias. E

DE CANCRO VARIO. SIVE MARMORATO. IDEM. Cap. XXII.

Nominis ratio.

Color.

IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, ſiue Marmoratus dicitur, quòd teſta eſt læui ac perpolita coloribus varijs conſperſa: marmor varium ſiue laſpidem pulchre referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculæ virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxorum cauernulis degunt, & ſi quem conſpexerint, intrò ſubeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantùm vidi. F

Cancer varius ſiue marmoreus Rondeletij.

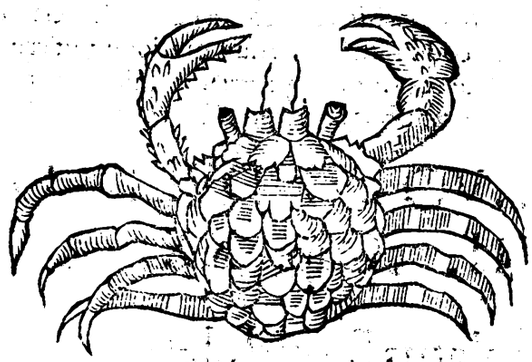

Locus:

G

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

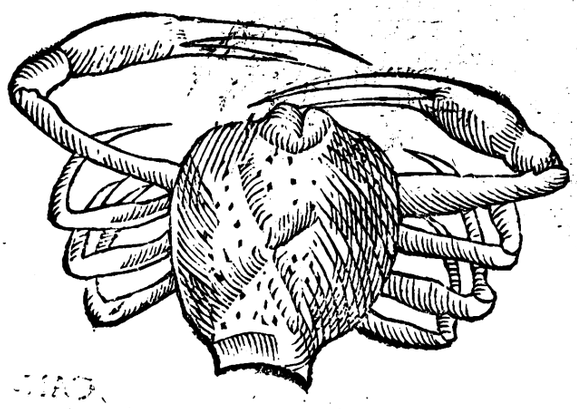

DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id circo alij μακρόχηλοι, id-eſt lõgis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à prædicto diuerſa, atq; omnia rotundiori corpore, H

Digitized by Google

A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine- Araneę marinæ

Aranei marini, ſpecies, pronè, & ſupinè.

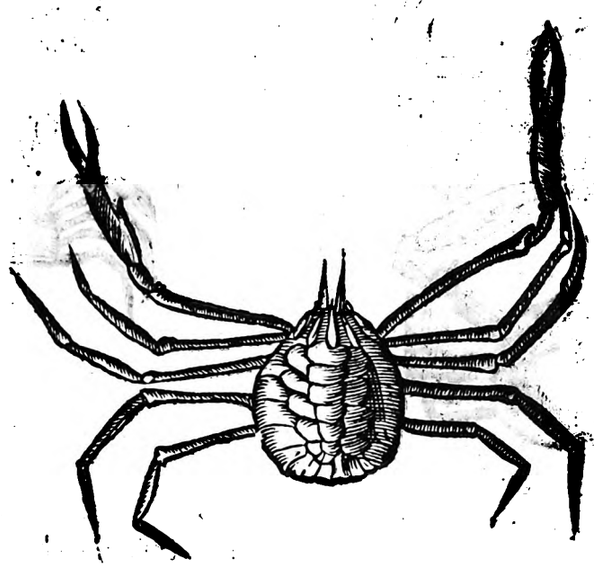

B

C

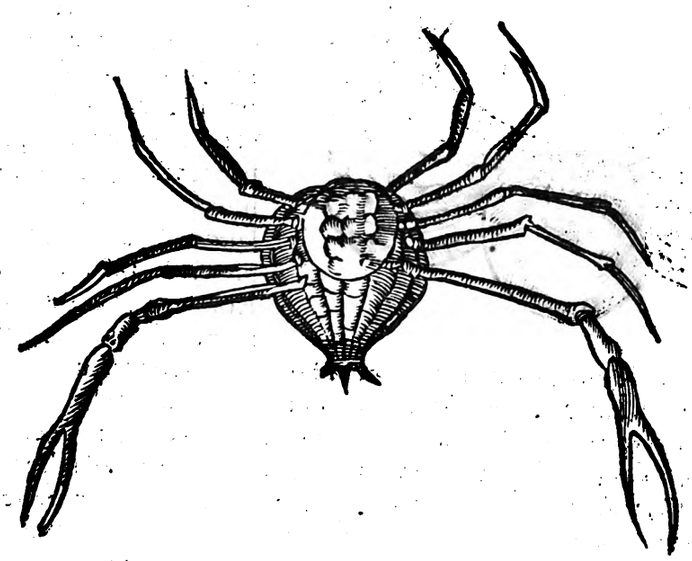

D reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius coloreò cinere & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. πλω δὲ μορφω ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιον ἐϛὶ ταῖς ἀράχναις πλω τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem hab a. quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reijcitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli Brachia. Nominis ratio.

ſunt

Digitized by Google

Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona. E

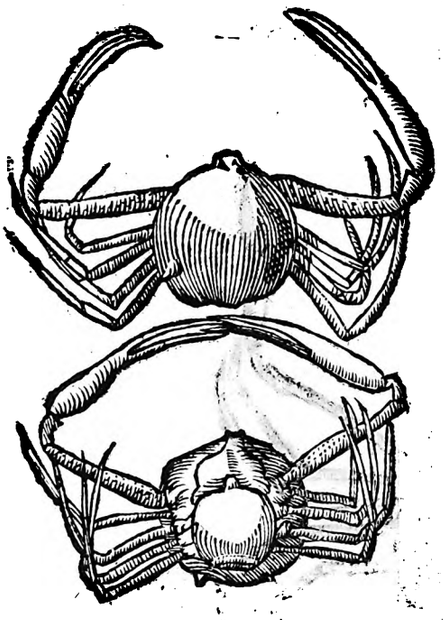

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

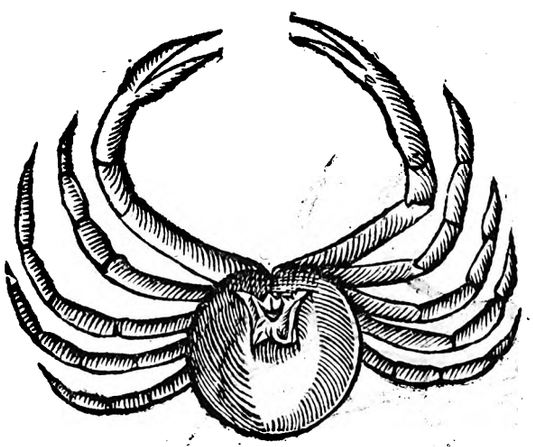

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, præſertim pedibus, qui etiam proportione G corporis breuiores quàm in priori apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutum: cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tan- H tùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, colorcq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum & chelarum iuternodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis, forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Caput.

Can-

Digitized by Google

A

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.

B

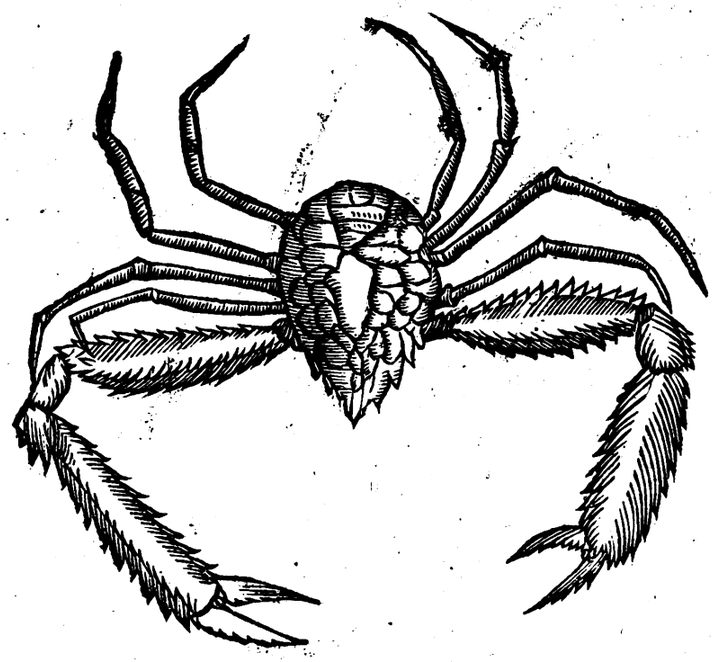

C

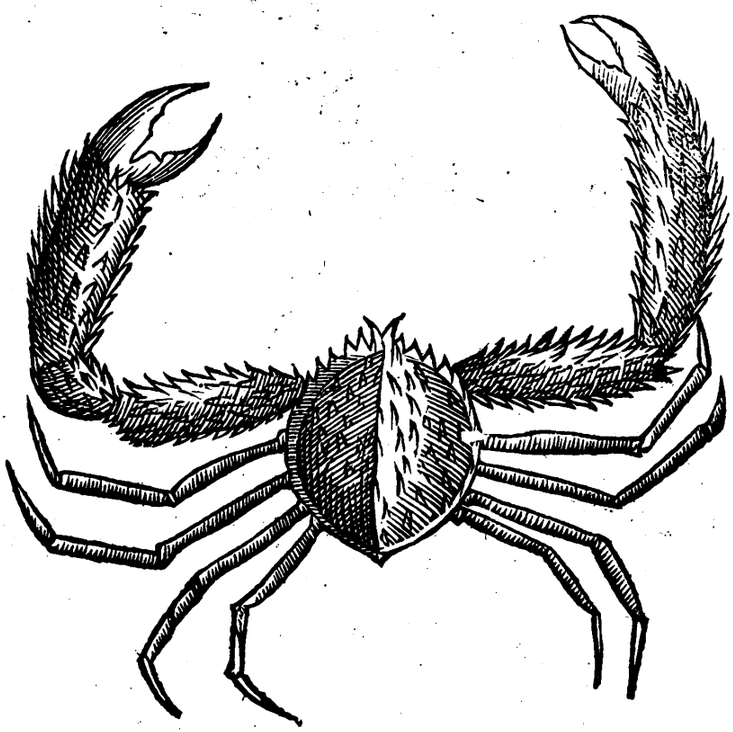

D

Can-

Digitized by Google

Cancro brachichelo congener.

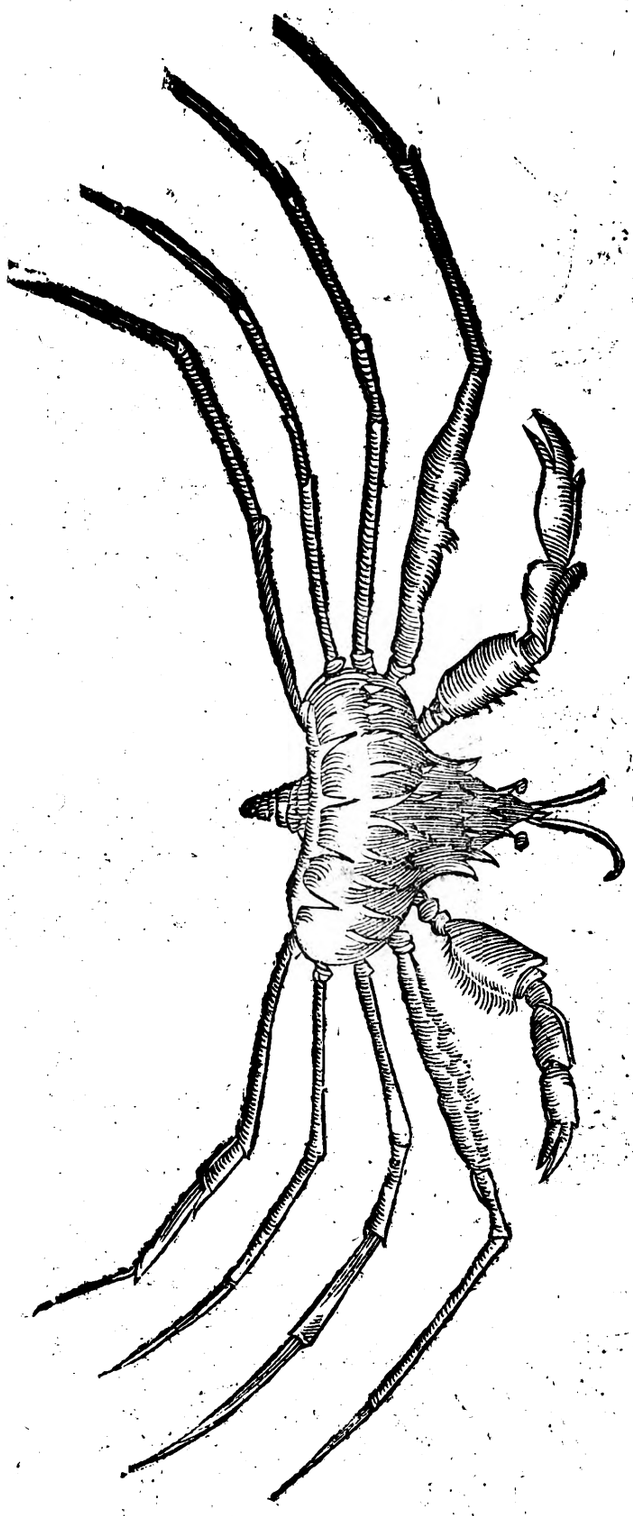

Digitized by Google

A

Cancer macrochelos alius pronè.

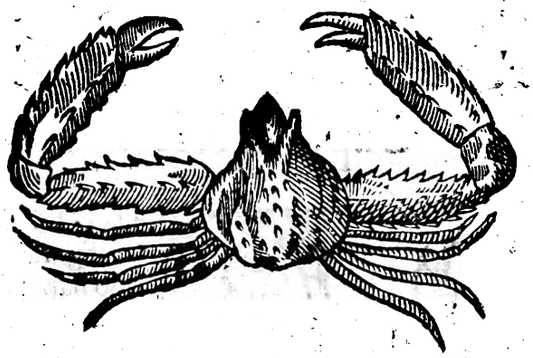

Cancer macrochelos idem ſupinè.

B

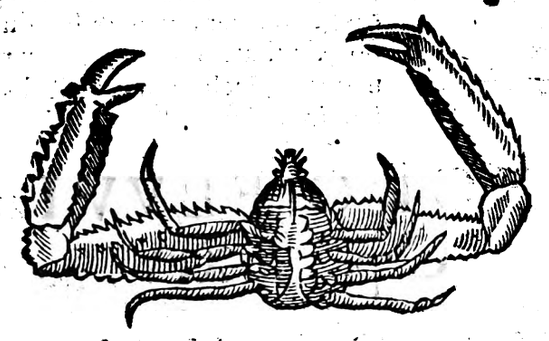

Cancer brachyochelos Rondeletij.

C

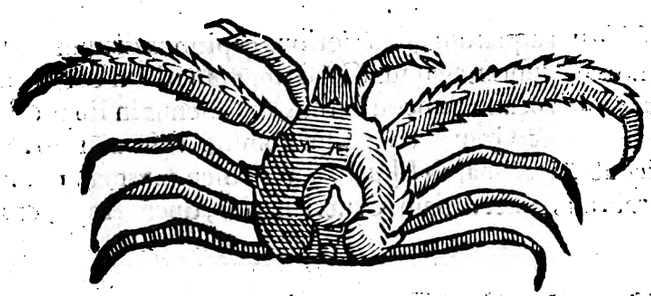

Cancri minutioris & brachycheli ſpecies.

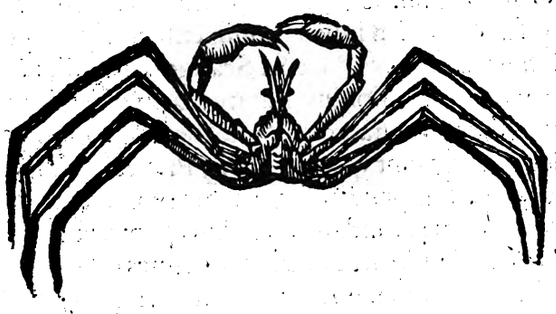

D

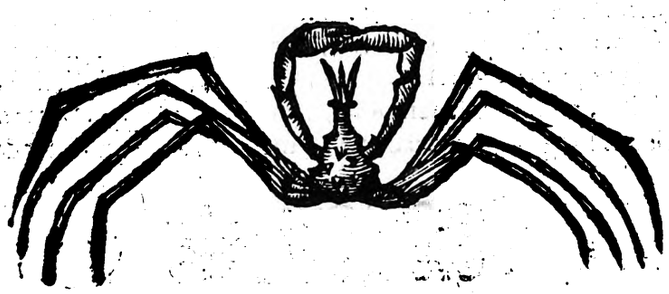

Digitized by Google

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.

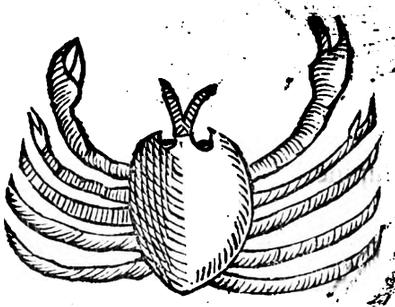

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominẽtia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquã inter litorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſæpe inuenimus.

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκίνον ποταμίον vocant. Simeon Sethus, & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krab. ein Seuſſuuaſſerkrab. ad, differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe.

DESCRIPTIO

A marino quid differat.

[a] Exer. 245.

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. [a] Cæſar Scaliger rotundiorẽ eſſe fluuiatilẽ credidit. Vterq;, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſſiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Præterea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtriq; forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruſſo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore leuioreq;, corpore minus rotundo brachijs primis craſsioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet.

CAN-

Digitized by Google

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

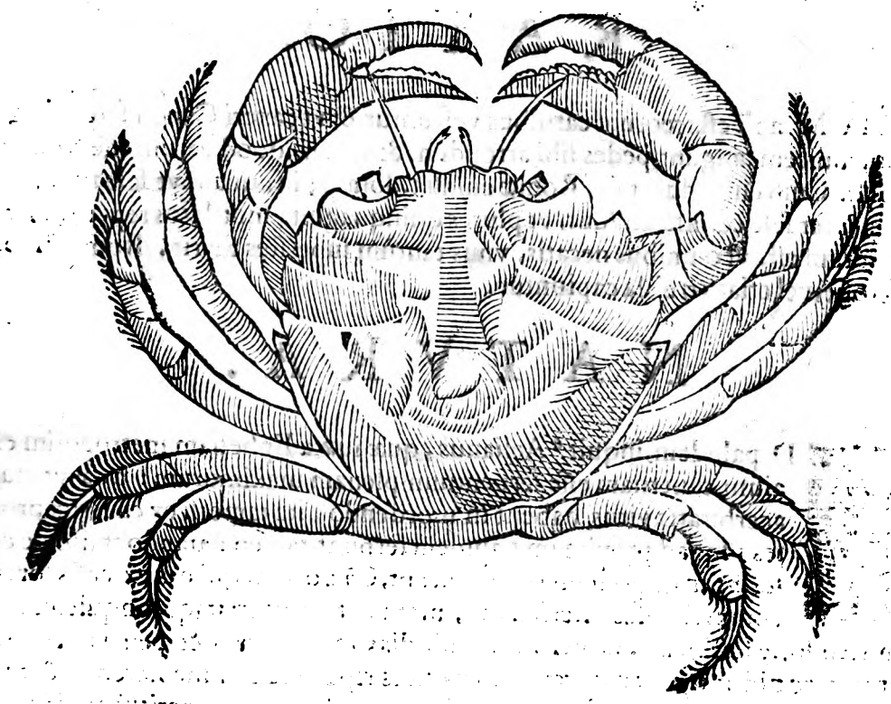

LOCVS.

IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorē ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & [a] alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Athō) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur [b] Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idē facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

C

D

[a] *Obſer. l. 2. c. 46.*

[b] *De anim. 5. cap. 52.*

Digitized by Google

E

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Teſtaceorum carnibus veſcuntur, & vt cæteri Caneri ſarcophagi ſunt. Cùm inuicem tangunt, pedes ſibi arrondunt & vorant, quod verum eſſe Rondeletius expertus eſt. Cùm enim ducentos Romæ emiſſet, domiq; in aquam vt ſeſe reficerent cõiecisſet, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis, vnus tantùm ſuperſtes fuerit. Romæ ligonibus effoſſa ſcrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

F

lib. 16. c. 38. de animal.

AD paludem, inquit [a] Aelianus, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes vſq; ad proximam paludem ſerpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppoſitam ripam exeant, Cãcrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquieſcunt atque à tranſmittendo ſe ſuſtinent, Cancrorum cuſtodias formidantes & penarum metum ex horeſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ perijſſent. Hæc Aelianus, quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

G

Paraſiti Cãeris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſtè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis ſe ſentit, qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab alijs creditis, quid tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumq; ſtudijs ad vnguem congruere videretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis vndiq; à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illarum pro pedibus ſeries celeritati totaq; vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcenſu & periculo vtitur & hæret id animal morſibus, maledictis, clandeſtiniſq; ſuſurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re ſaluteq; eius curam laboremque ſuum probare & gratiam inire nituntur. Poſtremoq; in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagaciq; cõiecturæ, qua conſilia, vota, amores, iras, odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adſint. Quàm iniuſtè autem imprudenterq; & contumelioſè id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundiore & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primam auſpicati natationem: ſic poſſet & Cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas, vt per terram ingredienti aliorũ animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata ſæpe deſcendit, apprehẽſis

H

ſtirpibus

A ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremò in omnes partes & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitę & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltē intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B EX ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forſice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuijs, & menſa ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

C ROMAE in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. Crudi etiam edi in Græcia ſolent: Cùm tranſiremus, inquit Bellonius, „ per montem Athon, iunenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mille ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles. eos ab itineris „ duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi viſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Satis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, aduſtoſque humores prefrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis cōuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant humidioreſq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, D vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

Vt coquantur.

Digitized by Google

VSVS IN MEDICINA.

[a] lib. 2. c. 10.

CANCRI marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte[a] Dioſcoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus author eſt, Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et [b] Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et [c] Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentiũ phalangiorumq; morſus, & ſcorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, cùm ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus author eſt apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum quod dicunt Magi teſte † Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremuè eorum percuſſis imponi. Modum quo vti debeant, ſcripſit [d] Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe; vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Aegineta, ſed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridẽ) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemq; rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate verò cum lacte diſſoluito. Hoc remedium Archigini authori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (ideſt Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. [e] Auicenna verò emplaſtri modo impoſitos, aut in cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Aetio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco [f] Plinius atq; alij quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus. Dioſcorides cinerem, qui duo cochlęaria expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (ὅλῳ γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνί, id eſt cum gentianæ radicis cocleario vno; ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. aliqui thuris partẽ adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidã adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita prçcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus canis rabidi morſus potum, ait: ſed fortè pro potum legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum aceto laudat. Cæterùm Aeſchrion empiricus ille medicamentorũ peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tãdiu vrebat, donec facile in leuorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cùm ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnus menſura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos perijſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus. vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus manè & ſerò. Actius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorũ magnorum viuorum vſtorum in ęreo

vaſe

Contra venena. [b] lib. 32. c. 5.

[c] lib. 2. c. 10.

[d] Tract. 3.

Modus vrendi.

Ad morsũ aranearum citrinarũ. [e] lib. 2. tract. 2. cap. 150.

[f] lib. 1. c. 5.

Ad Canis rabidi morſus.

Cineris cãcrorũ vſus & uis.

Digitized by Google

A vaſe trientẽ, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam
„ vnã: Datur inde cochleariũ vnum. Ad Cancrorũ verò exuſtionem ligna vitis exiguntur.
„ Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus &
„ mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur cuiuis, cuius compo-
„ ſitionem in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Phila-
„ grius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroſelini drachmas octo, vt plurimùm verò
„ decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos ſanè arthriticos iuuit, præſertim qui-
„ bus tenerum & albũ corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua
„ ſola, aliquãdo ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum
„ & citra tranſparitionem adſeruarem, deinde verò veluti prædictum eſt, ibẽdum exhibui.
Huc vſque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prætereun-
dum eſt) cauſſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis rabidi morſibus auxilium adferant:
„ Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, qui-
„ bus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſiccißimo, nempe rabie; quamobrem ſanè
„ etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, ſci-
B licet, quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſiccißimi haud æquè exactam
„ tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam ſubiecißet, cur
„ non omnia, quę in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolent? quia,
„ inquit, ſimilem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem
„ exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum abſumere, ſimulq; digerere profeſſus
„ eſt. Hæc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium ſe taliũ nouiſſe cauſſas.
„ At ego, inquit Galenus, niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs per-
„ ſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat
contradictiones; verùm Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc
vt ad rem redeam. Teſte [g] Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus
proſunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balineo egreſſis bibere ſuadent
in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicę
nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt hecticis & lenta febre la-
borãtibus: hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmãt.
Qua etiam de cauſſa à Dioſcoride & Plinio decocti & cũ iure eſitati phthiſicis prodeſſe tra
C duntur. Itẽ & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Aetius etiã in lacte conterit. Sed & ru-
„ pta & cõuulſa in aſinino lacte triti maximè ſanant, vt ait Plinius. Tritiq; ſinguli in heminã
„ aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit,
„ & ex aqua poti aluũ ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obſcurus eſt hic locus, Braſauolus
„ verbum cient repetit; tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachijs
calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen
eorum ventrem ſoluit ſecundum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri cõ-
cti exſiccẽtur, & in puluerem rediganturq; ſumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas:
imò ſi quis copioſè Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydro-
picis mederi Plinius author eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè
„ facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drach-
„ mam vnam, aſari drachmã vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumine, vnde Cancri extracti ſunt
„ accepta & propinato, aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam
educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myre-
pſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram
D vnam; aſari libram vnam. Trita & cõmiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt
Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hîc aliquid mutilum, & ex
præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinæ difficul-
tatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino po-
ti teſtãte [h] Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus malè id de alui profluuio accepit & non
„ de menſium & vteri fluxu, cui tamen [i] Hippocrates præſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri
„ oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & apponito. Et [k] rur-
„ ſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bi-
bendum dato. Item rurſus, ſi mortuus inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quin-
que, & rumicis ac rutę radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua mul-
ſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium mor-
bis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more impoſiti extrahunt tela. id eſt palos & ἀγκίδας
corpori inhærentia teſtibus Plinio & Galeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus ex-
trahit

Cur canis rabidi morſus curet.

Ad anginã.

Ad Hydropem.

Ad vrinæ difficultatem.

[g] *Lib.* 32. *c.* 10.

[h] *Lib.* 32. *c.* 10.

[i] *Lib. de nat. mul.*

[k] *Lib.* 2. *de mor. mul.*

[l] *De mor. mul.* 1. *lib.*

Ad ſagittas extrahendas.

Digitized by Google

[m] *Tract. 2. lib. 2. c. 150* Ad ſtrumas

trahit cuſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas [m] Auicenna) infixas carni, Raſis: qui etiam E
ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio
dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri
in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quãdiu durat ſuper ipſum.

[n] *Lib. 2. de antidot.*

Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia, & ruta pari mo-
do apud [n] Galenum. Triti in oleo & aqua perũctis ante acceſſiones in febribus proſunt,
aliqui & piper addunt. Magi oculis eorũ ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos
dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſcinię
in pelle ceruina alligatos, præſtare vigilram ſomno fugato tradũt, apud Plinium. Oculus
Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum ac-
celerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum flu-
uiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis
proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneri-
bus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginã, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus
ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos & per-
colatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medica- F
mentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Caneros
fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem
Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum duri-
ties cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulie-
rum qui τριχιὰ ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è mãma extra-
hunt Cancri fluuiatiles illiti teſte [o] Plinio. Ex quadrupedum genere quędam etiam ad
ſuos morbos hinc petũt auxilia. Scribit [p] Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborãt
ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumq; eſu capitis dolori me-
deri. Sues, inquit Didymus, non ęgrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comeden-
dos porrexeris. De ijſdem hæc [q] Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ &
curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim at-
trahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas
perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remediũ ijs præ- »
ſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in »
equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cũ lactis caprini ſex- G
tario & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoq;
à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Oculorum vis.

Ad aurium ulcera.

Ad anginã.

Trichia, qui morbꝰ.

[o] *Li. 7. c. 11.*

[p] *In quæſt. nat. et gryllo*

porci ut dolorem capitis cuiẽt.

[q] *De var. 1. cap. 9.*

Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

Ne ſegetes lædantur.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerũt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolen-
tur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtijs maioribus. Ficus ęgra ne fructum proijciat, à Palladio cu-
ratur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpio-
nes omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum
Cancris decẽ marinis aut fluuiatilibus trito, cõuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Ne ficꝰ fructum abijciat.

Vt Scorpiones fugentur.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS, H

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS, Cap. XXV.

Ordinis ratio.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulę, itẽ Scyllari; non quidem
figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa: cùm ſingula ſub quatuor generibus præ-
dictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degũt enim ac veluti ho-
ſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac varij generis turbi-
natis. Quamobrem ſeparatim hîc de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

SYNO-

Digitized by Google

SYNONYMA.

Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πινοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius & Varinus. Πινοτήρης, Chryſippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρῆν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίννην. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione t aſpirato, neſcio quā ob cauſſam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλούμενοι πινοθῆραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πινοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καλλίον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs diſtinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & inter καρκίνιον.

Pinnophylax. Pinnotereς

Scylla

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.

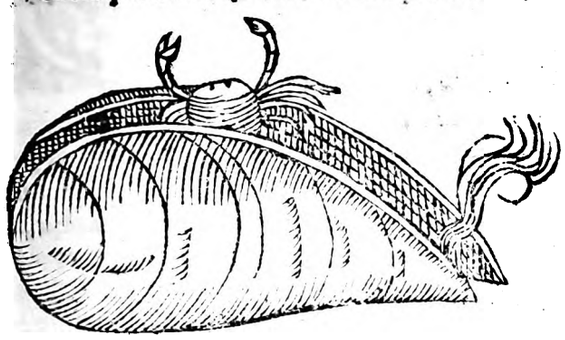

CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi præterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores ſunt, & magis rubri, quàm albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto deniq; corpore, tum inter ſe, tum alijs Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum & Oſtreorum hoſpites ſunt: Cancelli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntq; longo corpore Locuſt is non Cancris ſimili. Cancri, inquit [a] Ariſtoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυιλώδεσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atq; Oſtreis, verùm illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

Vt à cācellis differāt.

[a] *Hiſt. 5. c. 15.*

GENERATIO.

QVOMODO autem generentur planè controuerſum eſt inter authores. Piſcatores teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vnà cum illis quorum teſtæ inhabitant. Et [a] Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ σωγενᾶσθαι αὐτὰ αὐταῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἂν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, καὶ ταῦτα ἐνοῦσαι τὴν μαργαρίτιν γεννῶσι, ζωὴν δὲ καὶ τροφὴν διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου σῶμα τοῖς χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν ἐσφέρον ὃ δή ἐστιν ἔοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πινοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens,

[a] *Lib. 3.*

Digitized by Google

[a] *De cauſ. 2. cap. 24.* assumens, quod Cancro paruo simile est, & vocatur Pinnophylax. [b] Theophrastus post quam de visco & polypodio, quæ in arboribus nascuntur egisset, subdit sic esse natura comparatum, vt hæc non nisi in alijs valeant prouenire: sicut & animalia quædam non nisi in alijs possunt creari, ceu quæ in Conchis (sic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro specie) atq; in cæteris aptis præstare animalibus pabulum, sed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Ostreis sæpissimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non spontè ex limo aquaué vt Testacea, sed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare in testis pariunt, vel statо tempore testas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA: MORES.

Prudentia.

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac solertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis pisciculis auxilio esse, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De societate igitur quæ priuatim piscibus intercedit, locuturus [a] Plutarchus, primum exemplum recenset Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Chrysippo consumpsit, in omnibus physicis & ethicis eius libris primo loco positus. Pinnotheras, inquit, cui ab obseruanda Pinna nomen factum, animal est Cancri ad formam accedens (sic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusq; Conchæ apertionem obseruat, foris adsidens apertę & hianti, donec aliquis piscículus accedat, qui ab ipsis capi possit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in testudinem intrat, ea conchcam claudit: sic præda intra suam munitionem recepta simul vescuntur. Hæc [b] Oppianus sic cecinit.

[a] *li. de soler. ani.*

[b] *li. 2. Halieut.*

Muscosos inter scopulos cautesq; profundas
Pinna colit, duro tegitur sub tegmine testæ,
Nil mentis, nil laudis habet, sine robore viuit,
Expers consilij testæ languescit in antro,
Et socium vitæ Cancrum sub lance recurua
Accipit, & præda semper pascuntur eadem,
Communemq; domum simul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam pascit, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur custos cognomine Graio.
Cùm tegetem subeunt pisces tunc Pinna doloso
Pungitur à morsu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc postes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat socio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc pœta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa sunt, ea a Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc sunt: Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla societatem init comparandi cibi. Itaq; cùm pisciculi parui in Conchã hiantem innatauerint, tum admonita à Squillâ Pinna morsu cumprimit Conchas, sed dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum est congressuné aliquo, an ab ortu natura ipsa congregata sint. Hactenus ille, qui sanè ab Aristotele non discrepat. Ait enim hic Pinnas custodem intra se continere, aut Squillam paruam, sic καρίδιον interpretatus est Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem custode priuatas, perire breui tempore. Theophrastus quoq, post ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortasse Conchis possit seruari, nisi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophrastus an sine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorsus negauit Aristoteles, sed falsò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, sepius nullum. Decem aperies (vt scribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabulosum etiam est quæ suprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri pisciculis appropinquantibus, vt Conchã suam aperiat, & intrante in eam pisciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Ostrea piscium carne pascuntur, sed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Ostreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ sit, vt se vitamq; tueantur, vt pastũ & latibula quærant, Cancri parui

Squilla parua.

An Pinnæ sine Cãcro viuere queat.

Aristotelis, & Oppiani & aliorum lapsus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillæ degant.

molliore

A molliore testa tecti: & ideo iniurijs magis opportuni Concharum cana subeunt, vt illic tan quam in specubus & antris tutius degant. Quare non solùm in testis, sed etiam spongiarum cauernulis, saxorum rimis, in externis testarum, quibus Ostrea tecta sunt, cauis sæpissimè Cancros paruos reperisse sese idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui seipsum non curet: verùm à propinquis curetur, significare volentes, Concham & Cancrum pinguit. Adhæret enim Cancer Conchæ, & vocatur Pinnophylax ideſt Conchæ custos, hiat autem Concha cùm esurit: in eam igitur hiantem cùm piscitulus intrauerit, pungit Cancer vngula Conchan, hæc verò admonita Conchan claudit & hoc modo venatur piscioulos ex [a] Horo Apolline, quod tamen, vt iam ostendimus, falsum est. Homo seipsum nõ curans. [a] Lib. 2. Hierogly.

B

DE CANCELLO Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant vocati septa quædam ex lignis trasuersim iunctis obliquatisq; ad defendendum, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias atq; causas, & quasi certarum artium, forensibus Cancellis circumscriptam scientiam, faciõt equidem in his magis versari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè vestra existimatione reuocabitis, si extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Qui & pro Sestio è fori Cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epistola: Vmbram, inquit, stipitibus alatis, cancellatimq; pendentibus pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei rust. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis transuersis gradatim, modicis intercallis, perticis adnexis ad speciem Cancellorum scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piscina, præfigantur æneis foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piscium, Columella, 8. 7. Hosce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, vt inter orci Cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, vt nusquam pateat effugium. Est qui Cancellos pro abaco sessili interpretetur. Suntq; qui Cancellos dici à Græcis καγκελίδας putent. Aristophanis interpres in Vespis dicasterij, id est stationis iudicialis inuitam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιώτιδα dicunt. Hysplax, inquit Theocriti interpres, lacuei species est: propriè autem cursorum carceres sic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cælius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Festus Pompeius.

Cãcelli qualia sepia.

Inter orci Cãcros adhærere, qui dicantur.

C

D

SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quatenus Grammatici nullam eiusmodi diminutiuorum formam ostendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, masculina sunt: quare poëticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vsi sint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Ostreis reperitur differat, facilè cognoscet, qui vtriusq; naturam & descriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris seu Pinophylacis nomine, & Cancrum parvum & τὸ καρκίνιον ideſt Cancellum Aristotelis confudisse videtur: sic enim [a] ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere; ideò oportunus

Cancellus, vt a paruo Cancro differat.

[a] lib. 9. c. 31.

iniuriæ;

Digitized by Google

iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaq; dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Εμφύονται δὲ ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πέμπτον μικροῦ: πλεῖον μὲν ἐν τοῖς μυὶ τοῖς πτελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πινοθῆραι. Quum verò dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere etc. hunc interpretatus eſt: τὸν δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν πλὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων ἀφδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alſo verò in loco [b] Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacē: is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Quæ etiam ex [c] Ariſtotele tranſcripta ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν ἀυταῖς πινοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: ὃν ὅταν ἡσυχὴ μόνον διαθήρωνται ἤττον, Vbi Ariſtoteles, τὸν καρκίνιον dixit τοῦ καρκίνου μικροῦ, ideſt Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod verò Plinius ſuprà allatis verbis per Cancrū non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruū intelligat, patet ex [d] Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis aſſectator, Pandit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. Aſsultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo, quidquid incluſit, exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & voluptate ait: Pinna & Pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſsunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, ingredienteſq; piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoq; quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Chryſippo καρκίνον μικρὸν. Quæ diligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum & Cancrū paruū ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadē eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitā quidē quòd alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent; fatuumq; eſse Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam ſatis eſse poſsent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolùm, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Cangreio, Germani vocare poſsent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebſſe. Albertus Magnus de Cancello agens ex [e] Ariſtotele: Hoc animal, inquit, ſimile eſt Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinq;. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

[b] lib. 9. c. 42.

[c] lib. 5. Hiſtor. c. 15.

[d] lib. 3.

Hermolai error.

Bernardi, qui Gallis dicantur.

[e] Hiſt. 4. c. 4 Aranea maris.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

CANCELLVM nobis exactiſſimè ſic deſcripſit [a] Philoſophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorum generum eſt, quippè qui ſpecie Locuſtis ſimili ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genuſq; ſibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod ſimpliciùs dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruſſa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorū ſed

[a] Hiſt. 4. c. 4

Forma. Cornicula

Digitized by Google

A ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub ijs eſt quod veluti capillamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſiectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes ac thorax duriciem præſeferunt, ſed minus quàm Cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, ſed abſolutus liberq; vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, inquit, qui Turbinem ſubit, quàm qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod in Naticе degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm ſolet. Tale profectò genus, vel intra Conchas, quarũ adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòſt: Quibus verò ſiniſter pes grãdior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantùm ineunt ſocietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla & rotunda. Quantùm ad pedum biſulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuitò, ſed certa ratione ipſi videtur contingere. Cùm enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles quę in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam caruncularn habeant, forma quales nam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumq; paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis vel Aſtacis ſimilis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaq; habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt qualis in hirſutis Cancris ſpectatur; præter chelas pedes duos vtrinq; magnos, incuruos & acutos
C cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinq; hirſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars poſterior nullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat; ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam certis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadem opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille. Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac deſcriptione. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores brachijs forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura pro cute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar
D Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſuperior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauiculis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet: ſed partem capiti & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Araneus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zoographus, caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus molliſq; eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

Os.

Thorax.

Genera.

Vt differãt.

Chelæ.

Tertiũ genus.

Chelæ.

Deſcriptio ex Bellonio.

Inteſtina.

Digitized by Google

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema Con- E
chæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens ob-
ambulat: poteſt autem ſe to
tum ſic in penetralia Con-
chæ condere, vt nihil eius
appareat. Pedes quos am-
bulando prætendit, partim
rubent, partim cærulei ſunt,
hirſuti. Primo loco à nobis
depictus Cancellus eſſet ab
Ariſtotele & Bellonio de-
ſcriptus, niſi quatuor habe-
ret cornicula, & totidem
pedes vtrinq; præter bra-
chia biſulcis forcipibus præ-
dita, quibus duo pedes pro- F
ximi hirſuti ſunt lõgi, quin-
que articulis cõſtantes, ad-
uncis in extremo vnguibus.
reliqui duo admodum par-
ui tribus ex articulis conſti-
tuti. Quæ autẽ ſequitur
figura ex Ambroſio Paræo,
eſt Bernardi Eremitæ dicti
Cancelli in teſta latẽtis, de
inde nudi, ſed ſuſpicor non
bene expreſſiſſe nudũ, quia
binis tantũ natura pedibus
vnà cum brachijs donauit.
Rondeletius ex quo Pa- G
ræus videtur iconem mutu-
aſſe, tres aut quatuor vtrinq;
tribuit, quemadmodũ nos

Cancellus authoris.

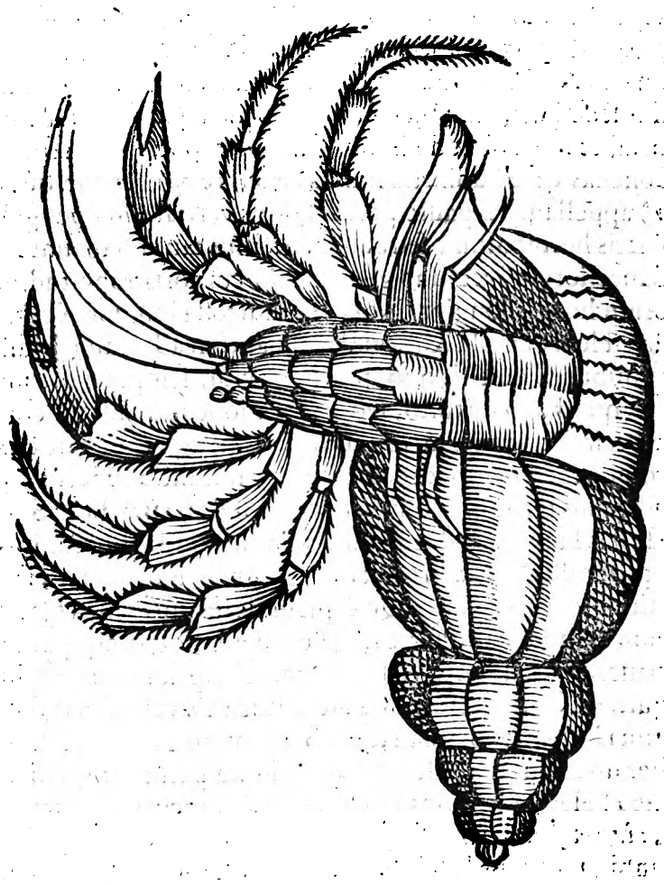

noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet quem nos ei ſubijcimus to-
tum rubrum, exceptis villis qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur de-
inde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ ſcripſit, extractus eſt ex co
chleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtiſſimè capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi ex-
trahendus Cancellus ſit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti ſunt
cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur, non pro-
cul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco
fluuiatili ſimilis, quem & ipſum Sittardus ad Zographum miſit: quem Zographus ad
tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancel-
lus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur
Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimã, & à Vaſconibus Ciua-
dam vocari ait, id eſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veteri- H
næ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſ-
culos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, ”
[a] Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam ”
commemoraſſe mihi videtur.

[a] *De par. 4. c. 8.*

Conchæ

Digitized by Google

Conchæ, aduenæ Cancello, seu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, seu Bernardi Heremitæ
nudi imago.

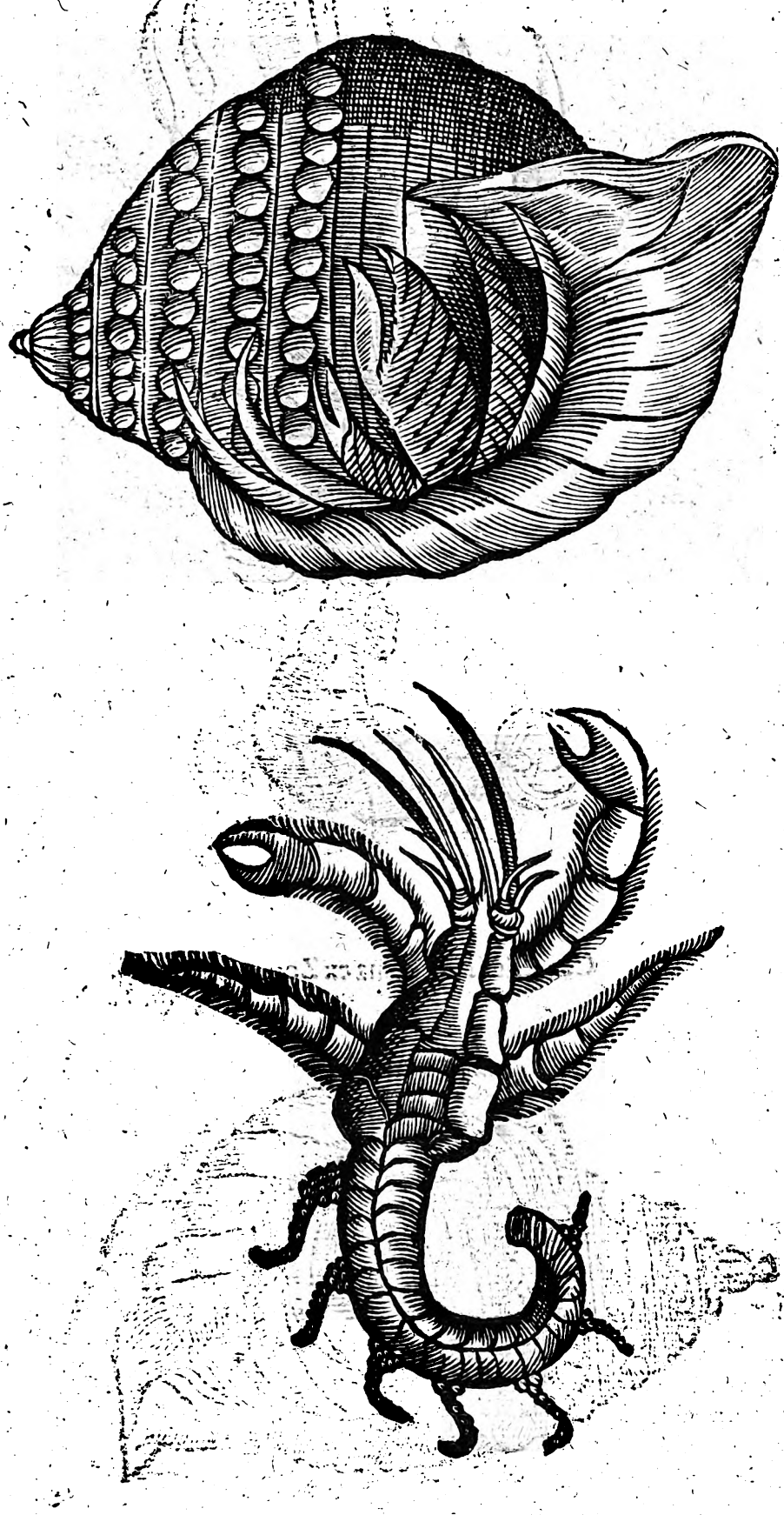

Digitized by Google

Cancellus alius rubet.

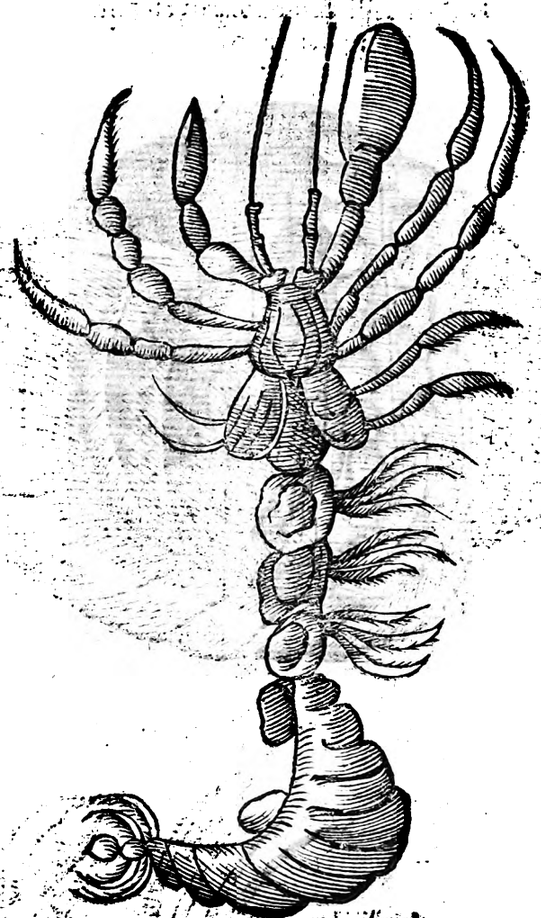

Cancellus in buccina ex Zoographia.

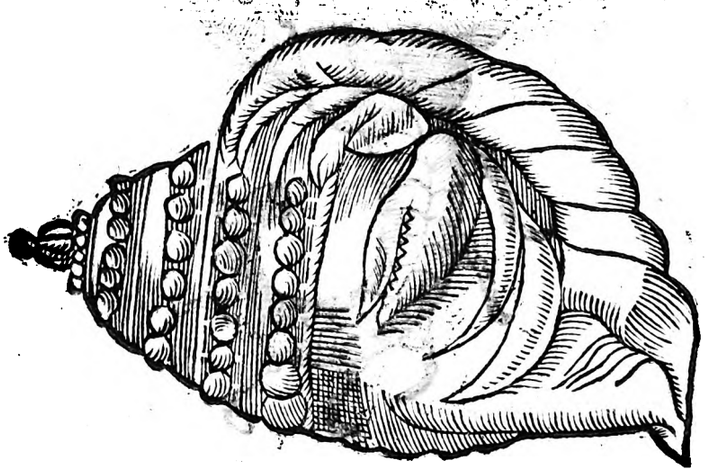

Cancel-

Digitized by Google

A

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum miſſa.

Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zoographo.

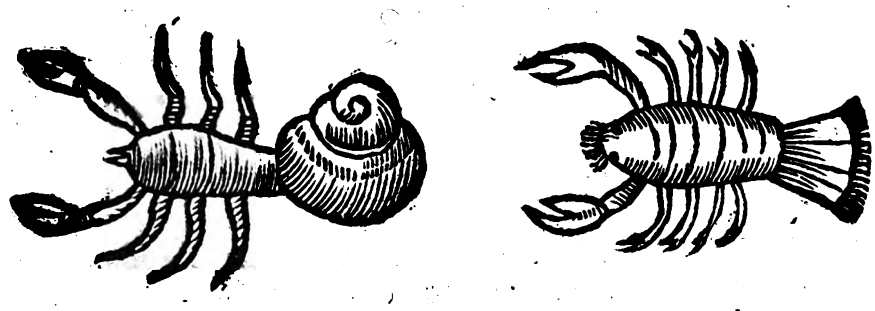

B

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

C

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

D POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto; deniq; ijſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. [a] Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cãcelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgẽt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte [b] Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vtcapi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſuprà dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum [c] Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpe etiam

[a] *hiſt. 4. c. 4.*

[b] *de anim. 7. c. 31.*

[c] *hiſt. 5. c. 15*

Digitized by Google

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philoſophus, ex terra limoq; naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis aperte diſtingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zoographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere. [a] Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δύο τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐδίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δύσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficilè concoqui, ſalſumque ſuccum gignere, indeq; à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quę πάγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam quandoque ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

[a] 1. *de alim.*

Galeni locus explicatis.

Finis Libri ſecundi.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius,

Qui est

DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

Et Primùm.

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus scripturus, Mollibus primùm, secundũ Crustaceis locum assignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Aristoteles ita me docuisse videtur, vbi omnium horum animalium genera recenset, atque inuicem distinguit: tùm quòd in omnibus meis historijs nobilitatis ordinem sequi soleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco potest, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vsu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Testacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de causa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centesimam eorum partem (sunt enim innumerabilia & nunquam satis cognita, cognoscẽdaq; eorum genera,) agnoscit, iudicare poterit, vt interim eos præteream, qui in veterum scriptis optimè versati sunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoq; sunt Crustacea: sed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus est; Crustatorum verò salubris grataque, quin gratissima si cum illis cõpares, sin cum Testaceis, minimè, quæ non aliam ob causam sagacissima rerum omnium parens natura tã dura contegisse testa videri potest, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, sed in nostrum cederent vsum. Ea autem vt inquit Cælius [a] Rhodoginus adeo proceribus

Cur de testaceis postremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchylio rum à carne laus.

[a] *Li. 27. lect. ant. c. 23.*

Conchylia viduarum cupediæ.

ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceā Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. [b] Martialis;

[b] *Lib. 11. Epig. 53.*

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

[c] *Li. 4 Sylu.*

Eleganter [c] Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Florēs Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in [d] Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchylijs ei erat tractādi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereq; primùm gulæ huic generi datū eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxurię mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca [e] Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluêre, idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonē apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines ſumptuoſum. Exſtructa menſa non Conchylijs aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicōs vt oſtendat, quomodo & ſua & aliorum quæ furto ſuſtulerat, bona perdiderat. Audiamus deniq; rurſus [f] Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi ac tam pretioſi cibi intemperātiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepsque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere quàm Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiā luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantoperè mundanis heroibus præferendi ſint, vel ſolo eō nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Cōcludamus itaq; cum eodem [g] Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerū natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciū ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputātibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fęminis iuxtà viriſq; geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibusq; cū vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cū eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiā veſtiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quęſita maximè placent. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

Teſtacea fructib⁹ cō parantur.

Poma maris dicta Conhylia.

[d] *Lib. 2. c. 209.*

[e] *Li. 14. Ep. pr.*

Luxus Romanorum in conchylijs.

[f] *Li. 8. cap. 57.*

[g] *Li. 9. c. 54. & 11.*

SYNONY-

Digitized by Google

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro siliceoq; tegmine, fragili atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud [a] Galenum, qui ita scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitũ appellatur δέρμα, ideſt, cutis, secundũ proportionem idem in Buccinis, Purpuris Ostreis & Chamis & alijs eiusdẽ generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaq; Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; B recentiorum multi, & ipse quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab [b] Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosa fertile testa.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici testis est [c] Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philosopho nominãtur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δ' ἐγένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλοῦσιν ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal & plantam media ideſt Zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. Gaza modò Concham, modò Ostreã transfert; sed Ostrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὀστρεον per diphthongum diuersas plerumq; significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὄστρεα, inquit [c] Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ε, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuersq; generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atq; omnia huiusmodi. ὄστρεον tamen vt subinde constabit nonnunquã generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquãdo & sola cõprehendere, quę sua natura immobilia sunt, scribit in qua significatione Zoopgraphus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄστρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀστρέοισιν ὁμοίη, illius: ὄστρεα συμπεφυκόται. † Plato verò ὄστρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι; Ostreorum modo colligati. Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trãstulit, vt vbi apud Aristotelẽ legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostracoderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacoderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄστρεον deinde, siue ὄστρεον appellant etiam ostrum, ideſt colorem, qui ex ostracodermis, Conchisue conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius [f] in hoc sensu. Ea Conchylia cùm sunt lecta, terramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βάλλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἔνιοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἔνιοτε δ' ὁτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, id est, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque sumunt solum ostrum, quandoque verò quoduis

Ὀστρακόδερμον. [a] lib. 3. de alim. facul.

Testata, & testacea.

[b] li. 2. Sat. 4. Testa dicitur ὄστρακον.

Testudo. [c] Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2.

Ostreum. [d] lib. 1. hist. c. 6.

Galeni in constantia Ostrea & Ostreum, quid differant.

[e] li. 11. Sim.

† In Phædro.

Oua mala coderma, & ostracoderma. Ostrũ dicitur ὄστρεον. [f] lib. 7. c. 13.

† In Cratylo

Digitized by Google

quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud [g] Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὄστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρια expoſuiſſet χοιχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χάσθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστριον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακήρα VVottono ſynonymum eſt Oſtracoderma ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρέωδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Ἐκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθοδέρμα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρεα. Inuenio etiam apud eundem [h] Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Λιχάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntq; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λιθηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt χόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. [i] Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato. [k] Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et [l] rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò [m] Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ & Porcellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumq;, vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea verò quæ aſperam ſcabramq;, quamuis generali nomine Oſtrea quoq; Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Oſtreaq; in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cochas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quę firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iàm Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritũ. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. [n] Ouidius.

Litore quot Concha, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et [o] Cicero. *duabus patula Conchis.*

Oſtreũ vndè dicatur.
Ὀστρακήρα
Ἐκληροδέρμα.
Concha.
Cochleę q.
Strombi q.
Conchę uocabulũ ad omnia Teſtacea.
Cõcha ab Oſtreo diſtinguitur.
Concha à Conchylio, ſeparatur.
Cõcha pro Teſta.

[g] Lib. 5.
[h] Lib. 5. de piſcib.
Λιχάδες. Leberis.
[i] Lib. 4. c. 4.
[k] Lib 1. de Teſt. cap. 1.
[l] lib. 1. c. 17.
[m] lib. 9. c. 33
[n] lib. 2. de arte.
[o] li. 2 de nat. deor.

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo instructo & instrument. legat. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam speciem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychiũ & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quòd non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud [p] Aristotelem idem Gaza pro κόχλων id est, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον δι᾽ ἓν λεγ prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐποίησας, id est, feciste æqualem, sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet: nec enim Cochleam posses διαλῦσαι, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à seinuicem queunt. Ita igitur [q] Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίναν τὸν κόγχον. Et [r] Pausanias κόγχας θαλασσίας δέ παντὸς ἐνεῖναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, sed marina maximè. Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet. Et de Miseno tubicine.
Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.

Silius [s] Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit:

Nec mora; terrificis seuæ stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Concha
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventosa perstantem murmura Concha.

Cõcha pro vna spetie.

Gazæ errores.

[p] *Li.4. Hist. cap.1.*

[q] *Lib. 4.*

[r] *In Atticis.*

Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

[s] *Lib. 14.*

C Prisci autem homines ante tubam inuentã vtebantur Cochlea marina, vt meminit [t] Scholiastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad nostros ærea Concha sonos.

Et [u] Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis & fistulis aut Conchis excitantur ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

Κόγχον δὲ τὸν σίσιλον ἅπαγ᾽ ἐς τὸν φθόρον.

Cochlea marina usi prisci loco tubæ.

[t] *In Iliad.*

[u] *Li.7. Sympos. quæst.8.*

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Cõcha Lucrina.

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè somniauit; „ Vbicunq; inquit, Conca scribitur c exili, id est, sine h, significat genus, id est, omne testa„ tum: nam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis di„ stincta, dicitur etiam Cõcha; si sit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con„ D cha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum ac superius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & [x] Dioscorides de oleo candido, Θεὶς ὑφ᾽ ἥλιον, ἀναχεῖ κόγχῳ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tũditur, deinde lauatur in Conchis, siccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zoographus, addens esse quosdam, qui

Niphi nugæ.

Conchæ alia significata.

Pro uase.

[x] *Li.1.c.32.*

Cõcha uas quale.

Digitized by Google

qui id interpretetur vas valdè apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ipſe verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsúe vſibus accommodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochleariũ figura eſt, ſed manubrio addito, pateræ verò obbę, catini, lãces, & huiuſmodi vaſa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τὲ ἀγγείε ὅλως, ἢ τῶν χαλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quàm vt Conchæ nomen mereantur. Cato rurſus: In cellam oleariam hæc opus ſunt: dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas & minores duas, [y] Plinius alibi terreã Conchã dixit; & in ſacra [z] Hiſtoria proditur decem fuiſſe lutures, ſeu Conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine [a] Lycophron κόγχον vocat hemicranium ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον ἐνθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον dicitur ſicuti Iulius Pollux annotauit: ſed ſcaphium etiam ſpecies Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemq; item ob cauſam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, πραγμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾷ κόγχος, ἢ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποσώζει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἐγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui in quibus, oculi latent. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pars extrinſecus, quam etiam κόγχον ipſe, Rufus κόγχιλον nominari ſcribit: deniq; patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Veſalij aliorumq; lector curioſus inueniet. Eſt præterea Concha locus in ædificijs cameratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit [b] Calphurnius poëta præclarus.

Si placet, antra magis, vicinaq; ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum
Imminet exeſa veluti Teſtudine Concha.

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius [c] Calcagninus meminit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Cõcham eſſe Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. In hanc condi naupli-
um animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem [d] Calcagninus notat calculos Con-
chas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus,
& quos ſpolia Oceani Claudius Cęſar vocauit, cùm parata expeditione milites iuſſit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſurę, teſte Galeno. Eſt [e] autem alia magna, alia parua. [f] Vtriuſq; capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra:
Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit
cyathum vnum ſemis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha menſu-
ra ſemicyathum, pondere drachmas quinquè exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantum Concha: ſic Cochlearium etiam Chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat [g] Hippocrates, menſurã quãta eſt Conchę teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander doctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla imagunculaſq; relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, nam Hetruſci Conchas nicchios vocãt,) collocandas appellari. Poſtremò κόγχος apud Athenæum, ſi bene memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabę freſę quę ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis ſuis caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

Δεῖπν δ' καὶ ἀυςηλέη ἐνὶ κόγχῳ
Ἑλλωΐων, ἢ πᾶσα περιςρόφητος οἰζύς.

Epicharmus etiam Cõchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τι μίκρον, ἀλλ' ἅπαντος τι προστετιμημένον. Dicitur & Conchis fœminino [h] genere. Martialis.

Si Conchem toties meam comeſſes.

Item [i] alibi.

Si ſpumet rubra Conchis ſibi pallida teſta,

Iuue-

Platte.

[y] lib. 33.
[z] li. 3. Reg. 7.
Cymbala Cõchę dictæ.
[a] In Alexandra.
Calua capitis Concha vocata.
Vmbo Cõcha vocatur.
Cauitas auris Cõcha dicitur.
[b] Egloga 6.
Nauis dicta Cõcha.
[c] lib. de re naual.
[d] lib. de calcul. luſu.
Cãculi Cõchę, qui dicti.
Cõcha pro menſura.
[e] lib. de põd. & menſ.
[f] lib. 5. Epiſ.
[g] lib. de nat. mul.
Faba κόγχος dicta.
Conchis.
[h] li. 5. Epig.
[i] lib. 3.

Digitized by Google

A † Iuuenalis. *Cuius conche tumes.* † *Sat. 3.*

Atq; hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς significans putamen Ostrei, Κόγχυς. siue id quo integitur Ostreum, quodq; abijcitur, cùm comeditur. [k] Ita enim Pollux de [k] *lib.6.c.15* purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κοχλίως; καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ κάραβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχης. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoq; κογχάριον. Κογχύλη hinc quoq; deriuatum videtur, sed Κογχάριον. quod significare inuenio Purpurã; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχύλαι ὄψιν ἔχουσαι φαίνονται δι' ἐλεάτι ὀφιπόμπαι. Hesychio quoq; κογχύλαι sunt τὰ ὄστρια καὶ πορφύραι, verùm Κογχυλία. & κιχλίδες. ideſt, gallæ, forsan ob similitudinem, Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna Conchæ etymum. cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus com- Conchylium quid.

B prehendens: nam [l] Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando re- [l] *lib.6.c.36.* liqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et [m] alibi, Spiritum sydus, inquit, [m] *lib.2.* Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedẽsq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nõ sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum specie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingẽdis expetito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et [n] Isidorus Conchylium dictum esse au- [n] *lib.19. Orig. cap.28.* tumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus col- Etymum. lectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore eli-

C citur. Vnde & κογχυλίου κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infectæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίου. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt [o] Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisue Conchy- [o] *lib. 23.c.7* lij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ἐμφράσαι τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem Conchyliũ pro veste obtura. Et [p] apud Quintilianum depuero nimis molliter educato. Nondum prima verba colorata. exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodẽ [p] *lib.1.c.2.* quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchyliatas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum [q] Plinij verborũ: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc lo- [q] *lib.9.c.35.* co aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et [r] Angelus Decembrius Concha & Con- [r] *li.7. polit.* chyle exponit Testudinei pisces quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Conchyle. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

D *Non me Lucrina iuuerint Conchylia,* Conchylia pro Ostreis.
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus: *Simul assis,*
Miscueris elixa simul conchylia turdis. [s] *lib.3.c.5.*

[f] Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam & excellen- pro Purpura. tissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polysemum est, & priuatim etiam speciem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro testis. pro ipsis testis seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis seu Conchylijs solebãt sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et [t] apud Aetium legi- [t] *lib.1.c.345.* mus: Conchylium, ideſt testa Purpurarum crematum, additur collyrijs abstersorijs. Re- pro sepul- peritur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Da- chris. masus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

Digitized by Google

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

[a] lib. 1. c. 1.
[b] lib. 9. c. 33.

TANTA in hisce Testaceis ludentis naturæ varietas est, tot colorum differentiæ, inquit [a] Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari possint. Equidem [b] Plinius varietatem istam explicaturus, & ipse iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus solertiam ingeniosè imitatus est, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato, iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plausum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vsq; ille. Cũ planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus solis hęc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas & Buccina cõprehendit. Easdẽ ferè differentias, ex [c] Aristotele sic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Aristoteles in opere de animalibus has Testaceorum (Ὀστρέων) species recensет: Pinnam, Ostreum (speciatim dictum) Musculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Ostrea dicantur propriè, quæcunq; Testatorum biualbia sunt, & Patella quoque vniualuis: eademq; omnia progrediendi vi & instrumentis careant: Gressilia verò sint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen sola hæc, sed ex biualuibus quoq; nõnulla moueri constat, vt Pectines.) Virgatus est ex his & aspera testa opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis distincta virgis. Pinnarum tenuius est os, Ostreis Biualuibus crassum. (Pinna tenue os habet, quòd Ostreum habet crassum, testamq; vniformem & leuem. Patella bifaris est, læuemq; habet testam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica est. Musculorum duplex testa vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coalescit & coniungitur. Ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa. Græcè legitur, Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ ζῴων, ὄστρεα φησὶ, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτείς, σωλίων; κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορφυτικὰ δέ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυφορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Ἔστι δ' ὁ μὲν κτὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀβράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτοστόμον. Τὸ δ' ὄστρεον παχύστομον. Zoographus ait hunc locum sibi videri corruptum, & à Latino interprete non bene translatum. Quid si sic? inquit, μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμφυεις δὲ (nam & Aristoteles dicit, ὅτι ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόστρακον, σωλίων. μονόφυεις δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακόν, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. σύμφυεις δὲ μῦς, μονόφυεις δὲ καὶ λειόστρακον, σωλίων καὶ βάλανος. Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Aristotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæsita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Historię animalium cap. 4. Testatorum differentiæ leguntur huiusmodi: Eorum quædam Turbinata esse, στρομβώδη: alia non turbinata. Rursus ex his μονόθυρα sunt quæ testa vna continentur, δίτυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium constituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusq; diuersum; cùm tamen recentiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Aristoteles tria genera apertè constituit, vt retulimus, & Gaza similiter transtulit, ita nimirum sentiens. Turbinatorum carnem includi, nisi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi testa vel gemina, vt in Chamis: vel singulari, quorum speciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis sentire, quas Venereas aut Procellanas vulgo nominãt: nã si Aristoteles sub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis assignabimus? Præterea cùm non modo dithyras sed monothyras quoq; Conchas suis testis, has singulari, illas geminis cõtineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etsi Concham vel testã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: sed altera parte nuda sunt, qua saxo adhærẽt, quod eis alterius testę loco est. Quãobrẽ aut tria statim,

Teſtaceorũ varietas

Plinius explicatus.

[c] lib. 3. c. 11.

Pecten. Tethyum.

Lepas. Musculi.

Athenæi locus corruptus animaduersus

Vniualue, & Biualue quid.

Digressio de Vniualuibus.

Turbinata qualia.

Cõchæ Venereæ vniualues sũt.

Patellæ.

Digitized by Google

A statim, vt hîc Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duę: vna quę testa sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereę: altera, vt Patella, quę carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quę omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pòst, cùm scribit: Papauer Conchę omnes habent, sed alia parte Patellę, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, binaluibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est. B Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est, valuæ nomen, in globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiãsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis dispersè scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρια φησι, &c. pleraq; omnia describuntur quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris, qui hodie extant, sed quædam etiã in ijs quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπάδες δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legendum censuit μονόθυροι, & στρακύοστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας, ideſt, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atq; ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονόθυροις ἐν τῷ πυθμένι ἡ μηκὼν, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hîc (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφύων & μονοφύων longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος, cohærentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; læui, Solen, & Glans. Quanto clariora & delucidiora verba quæ adscribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπτυκτα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγχάσκεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἔστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum διθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur, quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos; quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυῆς, ille συμφυεῖς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scriptis reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia; nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs D quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc sonant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroq; genere τὸ μονοφυὲς καὶ συμφυὲς. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantũm extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunq; ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita scribit: „ Sunt Testatorum genera plura. Alia enim turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed „ turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam „ congenito, carni patulæ appositio claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua ge- „ neris eiusdem: idq; præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab „ ijs quæ extrinsecus inciderent. Cæterùm vniualue genus quòd saxis testa in dorsum data „ adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur, Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia

Testatorũ quartum genus.

Cõchę Venereæ Aristoteli ignotæ.

Patella cur saxis non hæreat.

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

Testaceorũ differentiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilentur.

Digitized by Google

Caro Teſtaceorũ & Cruſtatorũ

cap. 4. hęc habet omnia. Quæ verò teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleę, & omnia quæ Oſtrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcunque, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe quæ intus eam contineant, teſtaque foris claudantur, nec intra ſe durum habeãt quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numerola diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus, & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici conſtant valuula aut ſimplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari. Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt Pectunculi & Mituli. Eiuſmodi namq; omnia parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Non deſunt, quæ teſta tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula ſiue Tubera & Callos appellamus. Ipſarum autem teſtarum magna varietas: nã aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cõcharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Cõchæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Conchárum nonnullę. Craſſitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæpè exiliunt. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hęrent, ſponte ipſa mutare valeant, vt Pinna. Omne ſanè Turbinatorum genus mouetur & ſerpit. Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumq; ferri ſolita eſt. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui & cæteris Teſtacei generis, vt teſta intus ęqualis læuiſq; habeatur. Caro biualuis & vniualuis generis ita teſtæ adhereat, vt niſi per vim nequaet detrahi. At turbinati laxior continetur & abſolutior: cui generi peculiare eſt vt teſtæ poſtrema à capite in torqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura ſimilis quodã modo in omnibus eſt, maximeq; in turbinatis. Differuut enim inter ſe magnitudinis, exceſſuſq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diſſident, quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant; quanquam longè ab immobilibus diſcrepent; quod latius poſtea patebit. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs minores, obſcuriorefq; ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cęterarumq; generis eiuſdem affectionum. Caro enim prima in ore teſtę, quam omnia toroſiuſculam habẽt, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemq; per motum retrahuut intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuſcidas item gerunt more muſcarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ ſe ferunt. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina, firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſilia atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruncułas, vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit ſe vſq; ad Papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hęc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conſpicua, in clauicula teſtę continentur. Quod autem gulę ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulę ipſi continuum, ſimplexq; ex toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hęret. Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atq; excrementitia, magna ſui parte in omnibus generibus Teſtaceis ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitq; ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terreſtribus. Membrana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre gulę attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouis locuſtarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed pręternui membrana cauo productus anguſto continetur.

Echini caro ne carent.

Limax.

Cocalia.

Biualue, & quidam ualue.

Biualuium differentia.

Vnguis.

Vertibula.

Differentię à teſtis.

A motu.

Pinna immobilis.

A carne.

Ab operculo.

Vt moueãtur.

Differẽtiæ partiũ interiorum.

Turbinatorum diſcrimen & deſcerptio.

Caro.

Caput.

Os.

Dentes.

Promuſcides.

Venter.

Gula.

Inteſtinũ.

Papauer q̃b⁹ horũ generũ inſit.

Tendunt

A Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia vel in
» Testudine visuntur, vel minus nigra. Cæteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat: verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix sentiuntur: quamobrem in magnis Pectinculis præcipuè patent, quod genus ideſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est: Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent:
B quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellę genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaq; philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus isthæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura stabilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia
C alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quædam vtroq; latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs usu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus [d] philosophus hisce verbis docuit. Testacea oĩa sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis cauernisque saxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum
D expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulsæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit [e] Strabo, Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & locuplèter differentias Testaceorũ sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopuli pars cui hæret. Chamę & Dactyli siue Solenes vtrisq; extremis nõ integuntur, per quę caput & posteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integuntur, quę turbinata sunt, vt Pur-
» pura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ quæ à nostris Porcellaines vocãtur.

Biualuia & vniualuia, ut à turbinatis differant.
Caput.
papauer nõ oĩbus eodem loco.
Ouum.
Anus ubi.
papauer excremẽtitiũ.
patellę anus qualis.
Testacea cur pauciores habeãt partes.
Testa cur eisdem.
Turbinatorum differentia.
Caput omnia habent infra, & cur.
Loco differre Testacea. d. 5. Hist. cap. 15
Quæ sedẽ mutent & quæ non.
e li. 17. Geo.
Testaceorũ differentiæ ex Rondeletio.
A tegminibus.

Digitized by Google

Alia vnica Concha constant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Testarum aliæ lævues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ asperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur. Colore etiam distinguuntur, quòd hæc vnius coloris sit, vt Mytulorum testa nigra est, aliæ flauæ, aliæ rubræ sunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in stabili sede permanent, vt Pholades, quæque in saxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Ostrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamę lęues, quas in gyrum venti in aqua vidimus. Differunt etiam testarum adhæsione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur testis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quę verò in Turbinatis testis sunt, nullo eis vinculo annexa sunt, sed posterior tantùm pars circa testę volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliq ferè infinitæ Ostracodermorum differentiæ, quemadmodum ipsa infinita ferè sunt, quæ ex singulorum historia petendæ sunt, nec differentię solùm, sed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia ἀκίνητα habeant, sed non loco eodem, neque æqualem, neque ex æquo manifestum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vsum ac necessitatem, de his licet quędam etiam suprà dicta sint, cùm non vno in loco locutus sit philosophus, nonnulla hìc rursus recensebimus. Inter has primùm occurrit testa, de qua ille sic in secundo de partibus earumq; causis capite octauo meminit. Crustata omnia extra se munita seruantur, velut Cancri, genusq; omne Locustarum, atq; etiam Testatorum, vt quę Ostreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conseruet, foris est. Nam præter ipsum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm sanguine careant, idcirco testa veluti furnulus quidam amplectens conseruat intestinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent testam vt Crustacea suam Crustam, triplici de causa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non siccantur, durior enim testa & crassior quàm Crusta, & quia parum viuunt. Causa duritiei est tenerum eorum corpus, quod meminit etiam [f] Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa tum alijs, tum Sepię constituta fuere intus ad consistendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs exima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua sibi iam fabricata compararent, vt Cancinadi: vacuas enim indigenis Conchas & querit, & inuenit, & subit & subinde mutat: si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ędibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magistra natura. Extat item problema apud [g] Aristotelem, cur lapides & testę in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam se colligant speciem? hęc enim sola simili extremo clauditur, mare aut quoquo versus agitando pariter circum vndiq; frangit, atq; obtundit. Est & scitu dignum, cur strias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: super qua re audi aliam [h] Scaligeri exercitationem aduersus Cardanum, qui striarum in hisce Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam sibiq; notam reducere causam, ita scribit. Fit autem varietas tum strię certo ordine: quoniam res parua, variata ac mista, etiam obiter, dum æqualiter crescunt spatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, causam reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, simul cum corpore creuerunt. Hoc non est, τῦ ἔχειν sed τῦ μὴ ἐκ ἔχειν, ostendere causam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non sunt: Ego verò, si me, causas hasce quod nesciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philosophos subtiliores insanire. Namq; partim causas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vsus percipi queat, eę partes sui quoq; causas nobis ignotas habent. Eiusmodi est color, lęuitas, stria, splendor; orę in plantis crenatę, serratę, dentatę, sinuatę. Quippe in calidis ac frigidis æquę spectantur. Natura verò plus lusit in nostrarum mentium agitationibus quàm in striarum, macularumue tum ordine, tum varietate. Atque hæc de testis siue operimentis, quibus adde quod ait [i] Lucretius naturam omnia ferè fua dedisse operimenta: canit enim.

Propterea q; ferè res omnes aut corio sunt
Aut setæ, aut Conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Aristoteles [k] Testatis oculos esse negat. Etenim sic scribit: Habent profectò oculos, cùm cætera

A motione.

De partiũ Testaceorum usu, Testa. Caro. Cur testã nõ habeat.

Cur dura sint testa. [f] *Exer. 222.*

Pulmo marinus cur nõ tectus. Lepus marinus. Carcinas.

[g] *Sect. 22. Probl. 36.* Cur Testæ in mari rotundæ reddantur. Strias cur habeant testata. [h] *Excrcit. 220.*

[i] *lib. 4. de rer. nat.* Oculi an sint testatis [k] *lib. 1. Hist. cap. 9.*

Digitized by Google

A cætera animalium genera omnia præterquã nella intecta, & si quid imperfectum est aliud. Lego tamen in epistola quadam Plinij,[l] Insectorum omniũ & quibus Testacea operimenta, oculos moueri, tantum abest vt neget habere. De internis partibus & excremẽtis, hæc " ferè philosophus reliquit. Crustatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnosum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum sentiendum, siue quo voluptatem esculentorum discernunt: tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur, dein intestinum simplex vsque ad exitum intestini dirigitur. Singula autem Testatorum genera has eadem obtinent partes, sed alia explanatius, alia obscuriùs, quanquam maiora conspectum earũ præbeant euidẽtiorem. Ori autem iungitur quasi ingluuies animum, in qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer (μήκων) appellatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Testaceis inest hoc excrementum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur. Et mox rursus. Caro non æquè omnium esculenta est. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibusdam cibo B idoneum. Continent hoc Turbinata omnia sua clauicula; vniualuia suo fundo, vt Patellæ. biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere ostium excrementi continẽt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo vigẽt, scilicet vêre & autumno. Laborãnenim Testata omnia per trigus, & æstum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt.[m] Aliàs etiam Testatum genus omnino partim Mollibus simile esse dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: quà autem forma eiusmodi corporis constat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedũ & hominum genere est) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat: qua à: mox stomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde intestinum vsq; in ostium excrementi, quà d; hæc ita in sanguineo genere disposita sunt; & caput pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt.

" Sed hæc antè etiam fusiùs diximus. Hermolaus Concharũ carnes interiores, Græcè Spon- C dylos scribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer quoque dici. Aristoteles vocat τὰ σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Hanc Testaceorum, vti & Crustaceorum carnem decrescẽte Luna diminui, crescente verò " augeri & philosophi & aliorũ multorum scriptorum testimonio cõstat. Plinius[n] de luna. " Quo vera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod " terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maximè spiritum sentire, quibus languis non sit. Lucilius apud[o] Gellium. Luna alit Ostrea, & Implet Echinos, munibus & pecori fibras addit.[p] Horatius:

Lubrica nascentes implent Conchylia luna.

Oppianus[q] hinc capiendi tempus desumit.

Ἐθνεα δ' ὀστρεόφιτα, τά θ' ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάους μήνης αὐξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πίονα νωτέεσσιν ὄμον.
Φθινῇσης δ' ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥινῶδαι. τοίη τις ἐοὶ φρένες ἔμφυτος ἀρχή.

D hoc est, vt Laurentius Lippius Collensis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine testæ,
Quæ ferunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pinguescere tecto,
Sed cùm multiuaga decrescit cornua Luna,
Diminui gracilas, tali sunt lege coactæ.

Aelianus[r] nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoscit, (proprium esse inquiens testa crustaue intectorum, vt ad decrescentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decrescit illud sidus pronasci: eamque ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte genita, quod minus præstabilia sint, consulere, vt non alantur.[s] Cardanus lumine lunæ non augeri putat, sed impleri, hoc est, vt ipse exponit, pinguescere. Sed verba adscribam: Cur non solùm Conchylia, inquit, sed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, causam reddere difficile non est: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, sed humidiora euade-

[l] *Epist. 136*

Interiora testatorum Dentes. Stomach[e].

Ingluuies. Venter. Intestinum Papauer. Caro. Papauer q bus & ubi. Ouum.

[m] *li. 4. Hist. cap. 9.* Vt Crustatis & Mollibus similia.

Carnis nomina.

Luna decrescente carnem testatorum minui.

[n] *Li 2. c. 99*
[o] *Li. 7. c. 20*
[p] *Li. 2. sat. 4*
[q] *Lib. 5. de piscib.*

[r] *Lib. 9. de animal. c. 6.*
[s] *Lib. 3. de sanit. c. 56.* Cardani opinio, cur crescente luna augeãtur.

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, E
attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in
cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo
Pierij Valeriani opinio. fit vt duplici cauſa pingueſcant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam ra-
tionem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſten-
dere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita fi-
gurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam.
Cancri ad ſplẽdorem accurrunt. cauernis euocari: Ea verò de cauſa Cãcri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, „
quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio „
ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſ-
que tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam in-
eſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ ratio-
nem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat.
† In Hexa. homil. 6. Baſilius autem ſic ſcribit.† Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; re- „
rum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio „
Baſilij opinio. modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fi- F
unt, inaniaq; cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum „
properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur & implentur: propterea quòd humo- „
rem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immit- „
Lunæ uis. tit, Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra mo- „
dum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſ- „
ſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari de- „
gentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mu- „
tatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) „
Vt nutrian tur. exurperanſq; vitibus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracó- „
derma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia,
cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandrię & Germaniæ colligunt Oſtreum quod
eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem na-
tura non format eis caput. [t] Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam om-
[t] lib. 1. Hiſt. cap. 1. nem traducere ſcribit, vt Conchę (ὀστρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ
cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitioriq; G
[u] li. 8. Hiſt. cap. 2. teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera. Alibi [u] verò de eorum nutritionis
modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim „
recipiendi aëris aqueúe neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratio- „
ne: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim tem- „
perandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſita- „
te ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operi- „
untur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa traſmittitur, „
cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſti- „
Dulcis aqua in mari eſt. tuuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita traſmitti & percolari con- „
ſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexâ linea in mare „
demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrticæ piſci- „
culis fortè incidentibus verſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euiden- „
Vrticæ ut, nutriãtur. tius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. „
Patellæ. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Pa- „
tellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia eademq; car- H
Purpuræ. ne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & qui- „
dem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur.
[†] li. 8. Hiſt. c. p. 20. Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei
inditium eſſe ait quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die.
Purpuræ in fluui, morunt. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram,
eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumúe gerit. Quæ autem pro cibo iis affe-
runt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommo-
Pectines. dus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahũt
ruſum colorẽ. Iã in Pyrrheo Euripo Pectines aliquando defuerunt, non modò propter fer-
mentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccita-
Quib. pluuiæ p ſint. tes. Cæteris etiam Teſtatis imbres cõducunt, propterea qđ mare dulcius redditur: ſed fri-
gus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

Digitized by Google

A

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictum ex Aristotele est. Et [a] Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusq; & Ostreis Purpurarumq: tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hierogryphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quam altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibiq: capienda esse docet [b] Oppianus his versibus. Vbi nascantur. [a] lib. 8. c. 16. Vt mare amant. [b] li. 5. de pisc.

Τῶν αἱ μὲν δύνουσαι ὑποβρυχα χερσὶ λάγουσαι
Ἀγρῆες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἠόσιν ἔπτυσεν ἀυτῆς
Κύμασι καὶ βοθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.

B

Harum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & subea manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosis mittunt, pelluntq; lacunas.

Ouidius [c] quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos: [c] li. 2. Amor.

Nec medius tenues conchas, pictosque lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

Et [d] Lucretius: [d] lib. 2.

Concharumq; genus parili ratione videmus
Pingere cellaris gremium, quà mollibus vndis
Lauris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testatur Horatio

— non omne mare est generosæ fertile concha.

C Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit [e] nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hęc eadem poëtarum recentiorum decus Iacobus [f] Sanaxarius. Vbi nõ sint. [e] lib. 9. Hist. cap. 28.

Nam quòd rubra lauant fulgentibus æquora Conchis.

In rubro mari maxima Cõchilia.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

Non tot fulgenti veniunt sydera cælo
Tot nec Erythræo collucent litore concha.

[f] lib. 1 Eleg.

In insula Babylone magna esse ait [g] Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis & Conchylijs referta est, vt [h] Plinius memorat. Indię insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea & Conchylia (τὰ ὀστρώδη καὶ κογχυλιώδη) omnia, inquit Strabo, & multudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus & refluxus hîc augeantur; qui causa, vt par est, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat [i] Martialis, dum canit: [g] lib. 3. 16. [h] lib. 5. c. 21. Ostrea vbi laudabantur. [i] lib. 6. Epig. 33.

D

Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas
Et quæ Cecropia monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste † Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis mõtium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseq; ex veteribus præclarissimos scriptores qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hîc inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: † In Laconicis. Cur Cõchatũ varia genera in mõtibus & in alijs locis à mari dissitis reperiãtur.

tum

Digitized by Google

Conchylia in mõtibus Aegypti.

tum verò de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchylia in ipſis etiam montibus cerni, necnon ſalſuginem quoq; efflorescere adeo vt piramidibus noxia ſit, tum etiam montem eum, qui Menphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis exceſſerat. At nunc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Aegypto ſententiæ eſt Ariſtoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exareſcere, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe, quòd paulatim ſit aqua exiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Aegypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam verò ſi Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recès ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio; par eſt de ceteris quoq; terris idem exiſtimare, & tantò poſterius exiccatas eſſe; quantò homines in ijs habitantes, Aegiptijs ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla ſint perennia, neq; ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modò mare, modò terras, eodem loco fieri, certis quibuſdam temporum conuerſionibus, quibus fato quodam nunc maximè ſiccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis exiſtãt: atq; id quidẽ in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atq; ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Aegypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt oppinor, cauſa quàm quòd ſic à magiſtro ſuo didiciſſet. [h] Strabo quoq; Aegyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; paludes & montem Caſium, lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo, etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et [i] rurſus, loca Aegypti, quæ valde ſublimia ſunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusue ſtadiorum millibus longè à mari in Mediteraneis locis frequentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis a mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Aegyptiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuiſſe, & totam Aegyptum mari olim ſubſediſſe, eò quòd ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud [k] Ouidium:

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

[l] Solinus quoq; in ſua polyhiſtoria: pergam, inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Aemoniam porriguntur: ſunt enim arrectiora quàm nuſquam proceritas montana attolli valeat: nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cùm vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum confligijs tunc adeſa ſunt, reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur,

Ariſtotelis opinio.

Loca modo terræ, modo maria ſecũdũ philoſophũ

[h] *lib. 1.* Strabonis opinio.

[i] *lib. 17.*

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

[k] *li. 15. Met.*

[l] *Cap. 14.* Solini opinis.

Digitized by Google

A tur, ita vt sint licet facie mediterranea, apparent tamen specie litorali.[m] Subscribit horum „ sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas & etiam Ostreas, quæ in remotis mon- „ tibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non [n] Tertullianus. Muta- „ uit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ & „ Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrario sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoq; rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi B gentium sibi domicilium quærunt, aliasq; sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoq; modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones atq; exilia hominũ particulatim efficiuntur, ita & cultus habitationesq; mortaliũ particulatim singulatimq; esse consueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus & stagnantibus locis regio sicca tẽperatq; efficiatur, sicut eriã peregrè habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Aegyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limum aggereret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quem admodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum induruerit, ex eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia poëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squamme atq; tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi passim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum Concharumq;, quæ ibi C mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox limo inuecto consolidari, siccari, coliq; à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hãc quidem expositionem quadrant quoq; rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta. namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolæ videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, haud scio an de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stagnansq; adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nã in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: for D tasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga mõtium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propiùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest. Infert enim eiusmodi verba. In ea loca quæ ex humidis palustribusq; ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam pleriq; viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam impe-

[m] *lib. 13. c. 22.* Isidori opinio.

[n] *li. de pallio*

Refutãtur superiores opiniones. Olympiodori opin.

Testacea, cur in montibus reperiantur.

Goropij opinio.

Digitized by Google

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoq; homines eiſdem argumentis inducti, quibus priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & fortè Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe & flocci pendenda videatur: ſed modò rationum ponderą, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. E

Teſtæ curin ſummis alpiũ iugis.

Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronenſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quæq; montiũ cacumina, vtroq; pede ſenis vncis innixo & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, ſiue Ibices & Damas inſectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, & capreolorum ſemitis vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna tenentur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium viderasis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarumue violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à F

Alpes Tridentinæ.

quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem & ipſius ſedem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo G (Habeo & ego in muſæo ſilicem quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamem, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna, vt cura & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & turberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus excilum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ociolum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atq; ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus antiquam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuẽta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vndè proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quęritur, naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hęc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumẽtis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hîc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò omnis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ H

In marmore Pecten.

Chamæ in ſilice.

Perca in lapide.

Refutatio philoſophica.

formæ

Digitized by Google

A formæ producantur, quod est absurdū. Aliūde igitur formæ procedunt atq; rerū essentiæ. Non ab elementis, nō à cęlo, quorū formæ sunt actionibus proprijs quibusdā & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorū mouēdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquā esse, quod alteri vitā dare possit excellentiorē, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominē & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiā præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælū enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi intelligendiquę facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit & aptat; quæ quidem dispositio eousq; pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis & reliquarum qualitatum quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbiq; adest, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio & potestate sua tota formarum orB bem administrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis & piscículis in aëre, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit & vocetur, non possit vero viuo piscículo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non piscículus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarùm datori, quē singulis speciebus alium & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: viua quidem si locus & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirū testas in montibus summis inC ueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentū quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum piscículum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo uentum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ D litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est cuiuis licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur nō magis hîc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiū, è quibus lapis effoditur Concharū marinarū coalitu cōstans cęteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cōchida appellarunt. Quod si mare huic originē causamq; nascēdi dedisset, in Pirço potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cōchis, quā Megaris, inuenitur. Vtinā nostra crusta sic induruisset, vt lapidē quoq; solidū cōponeret. Nā Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrū & alia nō pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eādē causā dētes illi in fossis inuēti, referēdi sunt, qui Carcharię dētibus adamussim respondent, nisi qđ de terra, in qua diu iacuerunt,

Formarum dator quis

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testæ tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

Prope Antuerpiam multa Cōchylia eruuntur.

Lapis Conchis refertus apud Megarēses

Dentes in fossis inēti.

Digitized by Google

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe: in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis ſiue dentes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extrauntminore miraculo, quòd piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hic olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bugloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpicem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pondere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorum cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem tranſijſſe dicemus, ſi omnia id genus ad animalium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſſopetrarum copia conjectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, amando ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes. Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, non hominum, miracula: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è cauſis ſuis apta. Quod verò quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum. Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſſe, aliàs etiam in lapidem tranſijſſe. Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò durioribus. Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ eriam ſaxeæ ſint inuentæ, atq; adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtione. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem induxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum & non difficilis læſu aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi deliciatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lapidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omnibus lineamẽtis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex hisveluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ & lumbos delicatiorum plurimum facturi. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eũ, quem piſcis continet, non figura modò Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eidem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxant materia & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim

Linguæ ſerpentinæ dẽtes qui dicti.

Bugloſſus lapis.

Gleſſopetrarum copia vbi.

Serpentes ſaxei.

Cancri ſaxei.

Percæ ſaxeæ.

Lapides piſcibus prægnãtes vbi.

Cappæ lõgæ.

vnam-

Digitized by Google

A vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurãt, modò verò succi lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cõuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hîc finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hæc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel ex eo saltem, quòd in montibus etiam viceret Conchy-

B lia inueniri. Quod si verum fuit, quare non æquè asseruit, superiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accusor, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis & salsuginis causis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiens, Quinam fiat, vt duobus tribusq; stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharũ & Ostreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hîc enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarũ fragmenta monstrari, quæ hiantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus,

C Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes & montem Casium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Strabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendum, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuãda. Aduersus aũt Eratosthenẽ, Stratonẽ, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia

D Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculum est quod scribit Gyllius (ex Athenæo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis referserint.

Ossa in terra generantur.

Ossa in lapides.

plutarchi inconsiderantia.

Cõchæ fossiles.

Loca alia longinquaà mari Cõchis referta.

Digitized by Google

E

SENSVS. MOTVS.

Quib. ſenſibus careãt, & quibus non.

SILICEA teſtâ incluſis (id eſt, Teſtaceis) ſatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus; Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Cęterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in

Senſus exteriores habęre.

quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atq; etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam & viſu & olfactu, & guſtu, Inſecta enim, inquit, tã

Inſectorũ ſenſus.

pennata, quàm non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam

Mollium.

Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhærẽſcunt, vt avelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam

Apũ guſtus

Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumq; habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpotè odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunq; os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit & dolor. De viſu & auditu quanquam nihil

An videãt, & audiant Conchylia.

certi, manifeſtiq; habemus. Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu

Natices, vt capiantur.

ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſq; inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus

Echinus.

Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe. Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. ° Albertus Magnus tradit ideo paruam in

Motus. °lib 14. de anim. tract. 3. c. 2.

ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animantia ſunt, quæ vno eodemq; loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autem hæc doctrina Ariſtotelis.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

H

Nõ coeunt

IDEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneq; Oſtrearium ſiue Conchiarium genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm gra-

Grauida dicuntur, ſed non pariũt.

uida, vt latè in Locuſtis & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed tamen

Digitized by Google

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus.

—Non murmura vestra columbæ,
Brachia non hedera, non vincant oscula concha.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit [a] Aelianus, testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ eùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videantur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunq; partem, etiam si sub eam os subest, mordicùs apprehenderint, amputent; & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, eùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem [b] philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoq; partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis respondẽtem hoc genus habeat, hinc testa intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: B quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari locisq, huiusmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quam terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnusq; est. Quam ob rem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, C aquę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n. omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. Quærunt enim vnà teporem, & alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius aqua potulenta est, atq; etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq; omnia adipiscuntur, quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis minusue & remotiùs aut propius res constet, magna miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc.n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam D mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendum secernitur, quod supereſt, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia &

[a] *li. 10 c. 20* Conchæ vbi coeant.

[b] *l. 3. de gen. anim. c. 11.* Testatorũ generatio quibus cõparetur.

Limaçũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.

Formę multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non nascantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.

Testatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

Digitized by Google

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cùm calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt, Comprehenditur autẽ, & humoribus corporeis incalẽſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobilioreſue generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt, Huius autem rei cauſam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terrenæ eſt, Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena circiter dureſcat, cogaturq; eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quid nam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale ideſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde & quod principium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & conquoquendo facere excrementum, quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis, niſi quod in ijs & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtet. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra concernit conquoquens, atq; conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis principium genitale, alterum alimentum ſit primum ijs, quæ oriuntur. At verò animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiã ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant, tamen ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, ſi quando primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primũ, aut ex ouo, quippe cùm aut intra ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut aliunde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe probabile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram tum ſanguineorum, quæ diximus; tum exãgium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea, quę teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem commune cum ijs quæ ex ouo proueniunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt. In ijs verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſq; ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fæce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam humoris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in ijs reperiebãtur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quędã maris reciproci

Animæ omnia plena.

Cochleæ coeunt.

Conceptus principiũ.

Animalia ſanguinea, ex putredine.

Cor ſanguinis principium.

Animalia quę ouo gignerentur.

Ex verme quæ generentur.

Inſecta vt incrementum ſumat.

Teſtacea ſponte oriri.

Genitalem partem nõ habent teſtacea.

ęſtus

A æstus & luto similia dimississent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaq; Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur redduntque pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrimè crescere scribit, præcipuè Purpuras.

Oua Testaceorũ generationi inepta.

Quãdo oua vocata habeant.

B

TEMPERIES.

VIGENT Testacea vêre & autumno: laborantq; per frigus & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant: [a] Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse: condi enim secessu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine superimposito delitescere vt Cochleæ terrestres, idest Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodum. Sed eorum plurima sanè latere & algore vrgente & æstu,

Echinorũ natura.

[a] *lib. 8. Hist. cap. 13.*

C

Quæ lateãt.

Cochleę, vt lateant.

Quando lateant

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhærescẽtes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quãdam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia & Ostrea tonitru læuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D

DENOMINATA.

KOγχαλίζειν authore Hesychio, πεπόιηθαι ἀπὸ τῆ ἤχυ τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autem eas & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιωτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt [a] Plautus loquitur.

[a] *In rudẽte.*

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλιωθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum & in se habere κογχυλῖτε τύτες. Meminit huius lapidis Pollux quoq; innuens

Murileguli.

Conchilias lapis.

Digitized by Google

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθλω. Conchitea lapidem erui in fossa Hildesheimia vrbis; qui incuruis liris ad scapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, testatur Georgius Agricola. Longus, inquit, esse solet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati sunt, similiter à similitudine, qua Conchas aliquas siue Testacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Est & Cochites saxi, vel marmoris genus, cuius Pausanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, soli Megarenses Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus est, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchę marinæ semper insunt. Κογχυλαγωγοὶ Hesychio sunt γυναῖκες νύμφαι. Ὀστρακίνδα Polluci lusus genus est, quo ducta linea dispartitos in partes pueros dispellit, mox proiecto Ostraco siue testa pars quæ supinum pronumq; eius casum diuinarit, alteram in fugam dilapsam insequitur, deprehensus (asinum nominabant) considet, repetitq; cantionem nox an dies. Lusum istum apud Hollandos etiamnum ex vsu esse scribit Nomenclator, vocarique ibi Luysen oft noppem, siue hol of bol, quod est planũ ne an cauum. Milphio seruus apud [a] Plautum ait se Ostreatum tergum gestitare, ideſt, verberibus & vulneribus duratum, vt sunt Ostreorum testę. Ostreosus, est Ostreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis,

Nam te præcipuè in suis vrbibus colit ora,
Hellespontia, cæteris ostreosior oris.

Ostrifer, qui Ostrea, seu Conchylia producit, [b] Virgilius

Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi:

Ostracites gemma. Ostracias siue Ostracites, (ὀστρακίτης) gemma est Testacea, cuius duæ ponuntur species à [c] Plinio, altera similis achatæ, nisi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius scalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Ostrei similitudine. Est etiam Ostracites lapidis genus testæ similitudinem habens, cuius vsus est pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere est apud eundem [d] Plinium.

[a] *In pœnulo.*
[b] *lib. 1. Geor.*
[c] *li. 37. c. 10*
[d] *li. 36. c. 19*

MYSTICA.

Veneri dicata Concha. CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, [a] Statius

Ite dabit cursus mitis Cytherea secundos,
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; sua ducet super æquora Concha. Et [b] antea dixerat.
Hæc & cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Dicatam ei deæ Conchàm nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter se quàm primùm coeant, sed Aristotele testante, Conchyliorum coitus incertus est, quare alij ad salacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud [c] Martialem legimus.

Lauior ô conchis Galle Cytheriacis,

Id est Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Concha Erycina. Et [d] ante hos Plautus de ipsa Venere locutus,

Te ex concha natam esse autumant,

Alij deniq; idem significare volunt, quod Phidiæ illustris illius pictoris symbolum, qui Elensibus Venerem, Testudinem calcantem pinxisse legitur, eo symbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus esse, ἀκεφαλίαν καὶ σιωπὴν ideſt ædiũ custodiam & silentium. Qua de re consule Plutarchum, Stobæum, & Pausaniam. Sed & hoc quoq; symbolum Phydiæ in priori sensu Placiades interpretatur ex authoritate [e] Iubæ in physiologicis, nempe quòd Testudo toto corpore simul aperto in coitu misceatur. Ostrea verò etiam Hellespontiaco ludibrio, inquit [f] Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampsaceno litore, totoq; Hellesponto ingens est: vnde Iryphallico veteris poëtæ ipsi Priapo dicto, ita legitur.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora,
Hellespontia, cæteris ostreosior oris.

Qui versus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

Mulierum officium.

[a] *lib. 3. Sylu.*
[b] *Lib. 1.*
[c] *Lib. 2.*
[d] *In Rudete*
[e] *lib. 2. Mithrolog.*
[f] *lib. 28. Hierogl.*

HIE-

Digitized by Google

A

HIEROGLYPHICA.

CONCHAM & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta sculptaq́ humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorũ simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel stellaris essentiæ scintilla hîc patitur, nisi quod dum corpori adhæresc it, & vinculis se coërceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunqne immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quę sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt: cumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq́; corruperunt, dum neque pinnulas neque squamas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq́; diuinorum, quæ cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui squamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum bonorumq́; morum corruptorem, à fratrum commercio subinquet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squamis & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus

Anima ν corpori inhæreat.

Testis tegi quid significet.

C

EPITHETA.

CONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυώτης, id est, tergigrauis nominatur his versibus:

Τῆτα μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυώτοις,
Καὶ μὲν κηρύκεσσι λιθορρίνων χελώνης
Ἐνδ' ὄφιν ἐχθρὸν χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσι. id est.
Inspice tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq́ abducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est [a] Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

[a] *Lib.* 14. *Epig.* 209.

D

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis. *—Et nostra potuit consurgere Concha*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus. [b] Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominãtur, marinæ, tenues. *Terga canis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

[b] *Lib.* 1. *c.* 24. *aduersa.*

Lunata cur dicta Plinio.

Digitized by Google

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes [c] Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à [d] Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exſtimat [e] Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακῦς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

[c] *Geor. 2.*
[d] *In Rudẽte. act 1 7 .ſ.22*

PROVERBIA.

Concha digni qui dicantur. Conchas legere.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci & floccum, Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita [f] Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scęuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non de futuros, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius [g] Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Conſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, trãsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent.

[f] *li. 2. de Oratore.*
[g] *lib. 8. c. 8.*

Conchã diuidere.

Κόγχλω διελᾶν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτον ἐςὶ τόδε τῷ κόγχον διελᾶν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλιον διελᾶν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille; videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; [h] Ouidij

[h] *lib. 4. de triſt.*

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσῄκεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Cõcharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad adificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit [i] Maro his verſibus,

Vſus ad cultura; [i] *Georg. vitium. 2.*

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge ſimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur; lapis

A lapis verò arenarius & propter spiramina, & propter immodicũ hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuersa ad lucem conuersione, vt cõlla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaq; conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus & [k] Martiali notus, apud quem sic legimus. Concharũ politura. [k] *Lib.* 14. *Epig.* 209.

Lævis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas ὀστρακίνους dixere; deinde fabæ albæ aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis æreisue, quò typi diutiùs cõseruentur. Ad quod alluisse videtur † Aristophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημαίσιν ἐπέσῃ. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων τοῖς σφραγίσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. Vsus ad suffragia. † *In Vespis.*

B In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus [l] Martyr scribit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ quas porcellanas Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta. [l] *Li. 4. de c. 3* Pro classico. Pro pecunia, Pro lyra.

Erat ex ijsdem lusus quidam quem ὀστρακισμὸν siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiẽ aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμον Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν ὀστράκια πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλάσσης, προϊέναι κατὰ τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ὑδατος. καὶ ἐπὶ τριάκοντα εἴποτε πολλάκις, ἕως ἀποκήσαντα δύσει κατὰ θαλάσσης, ἀδήλου ποιεῖται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ τῶν ὅποι τύχη μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιτροπὴ, siue ὀστράκου περιτραφέντος, vel μετατεθέντος; id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Dicitq; ibidem Eustathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbiũ hoc ortum fuisse. Pollucì idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phoedro, vbi ait; φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπιστοποῦσι ὑπ' ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἔρασθείς, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἴσται φυγῆ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται δίκην ἀγαναντῶν, καὶ ἐπιθεάζων. Ostracismus. Ludi ex Conchylio rum testis.

C

Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur & conuersione repentina, qualis est eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, εἶτα τοὐναντίον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuerso res Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, εἰκὸν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν ἔτω περιφανῆ καὶ περίλυπον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde remotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, vt illi liberum Metaphora de Ostracismo. Ostracismus qui ferebatur.

D

interim

interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus nõ improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placatio. De luſu verò Oſtracorum antè ex Pollu-
ce diximus. I

VSVS IN CIBO.

QVANTOPERE varijs Conchylijs delectati ſint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum ferè priuatis hiſtorijs patebit. Athenæus Oſtreacea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, eoq; tempore ſuauiſſima eſſe. Omnia autem teſte [a] Plinio modicè collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. Optima ſunt cùm grauida ſunt, licèt nemo, vt ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc eſt, vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſué datum eſt. Quæ enim dura carne conſtant, minus hoc habent, quàm Oſtreæ, quæ ſanè omnium Teſtaceorum molliſſimã carnẽ habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccineq; & alia id genus, duram. Itaq; Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent: F
quæ autem duriora ſunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore ſunt carne, ſuccumq; efficiunt craſſiorem: ſed caro in alijs, præſertim in Oſtreis humidior tenaciorq; eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus ijs, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrũpitur in optima aqua bis teruè decocta, ita vt cùm ſalſa prior iam ſentiatur in aliã quæ pura ſit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnẽ habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ mollem, pituitoſus. Quemadmodum verò ea quę ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cũ ſale & garo condita fuerint) eorũ ebiberis iuſculum, venter quidẽ abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficiliùs concoquitur, & crudum craſſumq; ac frigidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maximè incommoda eſt Oſtrearũ, & Teſtatorum omniũ caro. Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Oſtrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, G
carnem habent, quę ob ſalſum, quem in ſe continent ſuccum, ægrè concoquitur, &, ſi cruda edantur, aluũ cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnã ſalſuginis partẽ in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuſcula aluũ turbent: caro verò ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd ſi probè aſſentur Conchę, maximè tum ſalſæ euadent, vt quæ ſuccum iam habeant ab igne veluti ſuccenſum, & prope dixerim, abſumptum. Ad aluum vrinamué ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius. [c] Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrẽ ſoluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celſus, aluum mouere ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides verò, Chamarum, Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Ventri moliendo
Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & viles pellent obſtantia Conchæ. H

Aetius, quibus venerea vti non poſſunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet. Inſigniter ſanè Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat [d] Adrianus Turnebus illud [e] Plauti: *Cauc tu harum Conchas ſpreueris*. Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit [f] Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum, mentam ſiccam, cumini plaſculum, mel & liquamen: ſi voles, folium & malabathrum addes. Diodorus [g] Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur, vbi verò tẽpeſtas ventorũ vi diutius perſeuerat, Conchæq; deficiunt, ad oſſa cõfugere iam cumulata. Conchas, quę carnẽ habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte [h] Strabone nutriũt: ijs in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum iniiciunt, atq; in penuria piſcium vtuntur.

Quando meliora.
[a] *Lib. 32.*
[b] *Li. 9. Hi. cap. 30.*
Aluum cur cieant, & quę, & quę non.
Quibus dẽ tur.
Venę è Cõcha natæ cur dicatur
[d] *li. 17. c. 22*
[e] *In Rudẽte*
Vt cõdiantur.
[f] *Lib. 9. c. 7.*
[g] *Li. 4. c. 3.*
[h] *Lib. 16. Geog.*
Nocumenta.
Aluum & vrinã quæ faciliùs moueatur.
[c] *li. 3. ſimpl.*

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

CONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ quàm cibo idonea sunt. [a] Galenus ad ægilopes cum testis suis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de compos. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Testas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt super Testam terream super carbones & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

[a] *Euporist. 2. 106.*
Ad ægylopes.
Ad Achores.
Ad vlcera maligna.
Testæ Concharum vt comburantur.

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

SYNONYMA.

Τρομβώδη in genere dicta sæpius Aristotelì, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, sed breuiores rotundioresq;, nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi proprie & priuatim dicti. Zoographus ἑλικώδη etiam dici posse putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et τρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari τρόμβους, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleę inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso [a] Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν τρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen τρομβώδη καὶ τρόμβοι multò latiùs patent. Nam τρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὀστρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiã dicuntur, quibus testa quidé in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quãdo apud authores confundantur hę significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strõbi figurã æmulentur, indeq; vocentur τρομβώδη, quid vetat quod nõ etiam Cochleas vocare possimus: voce multò cõmuniori. Equidẽ si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hisce [b] Theocriti versibus trombus, & Cochlea ceu synonyma non vinantur.

Turbinata quæ.
Strombus pro genere
Cochleę quę
Aquatiles Cochleæ à Strõbis differunt Rõdeletio.
[a] *Lib. 31. c. 11. & c. 19.*
Strombode quid.
Cõtra Rondelet.
[b] *Ioyl. 9.*

Τλιῶφ δὲ τρόμβῳ καλὸν ὄστρακον, ἧ κρέας αὐτὸς
Σιτάθλιω, πέτραισιν ἐν Ἰκαριάιαι ἁρπεύσας,
Πέντε τεμὼν, πέντ' ἔδον· ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ
Alteri verò Conchæ pulchram testam, cuius carnem ipse
Comedi, quam in scopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuisi præsentibus. Ille verò insonuit Concha

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, siue omni, siue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vsurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs, constabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. Στραβήλω, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον; Hesychius, Τὰς Τρίτωνας φυσὰν φασι διὰ κόχλου πετρυχημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam sumi possit. Est enim Turbo, vt ipsius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius, dum canit:

Strobilus. Strabelus.

Turbo qd.

——*Cana Buccina sumitur illi*
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Huius figuræ est Turbo lusorius,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum.
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

Turbo lusorius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

[a] *Lib. 4. de partib. c. 7.* Turbinatorum duo genera.

TVRBINATORVM duo genera facit [a] Aristoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον· καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλίκιλα ἔχοντα, οἷον κήρυκες· τὰ δὲ σφαιροειδῆ μᾶλλον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc est Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduersus quam diuisionem insurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Aristotelem in Turbinatis Echinos non recensere, quamuis testa opertos, vt ex his, [b] inquit, verbis perspicuum est. Quæ testa operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil est, quod Purpuræ respondeat.) & omnia quæ Ostrei aut Conchæ (nihil quoq; est, quod Conchæ vocabulo respondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ sanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis sint recensendi. Cùm enim Turbinatis proprium esse dicit, vt testę postrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc est clauiculatim Turbinata sunt, & non de rotundis, vt sunt Echini, qui per se alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum est, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Testatis, separet. Etenim philosophus eo toto capite agit de Testatis, eorumq; inter se differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò post allata verba, sed ipsa (testata nimirum) inquit, inter se numerosa discrepant differentia, tum testę, tum carnis intus ratione: alijs enim in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est, sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus &c. Disertissimè verò in decimo eiusdem libri philosophus Echinos Testatorum generis facit inquiens: Echinus inter Testata genera, quibus facultas ingrediendi est; vertibula, glandesq;, inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Possē præterea & alia philosophi loca adducere, nisi & ipse Rondeletius suo se se gladio occideret vel binis saltē, quæ subueniūt nunc mihi locis, quorū prior est in capite eodē de Strombis vbi hanc posuit Testatorū diuisionē. Sed ne qua sit in Testaceorū diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorū alia sunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchę aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rursus eorū quæ vndiq; integuntur, alia testa cōtinua penitus cōclusa sunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa cōtinua inclusa q̄dē, nec vlla ex parte cōspecta, dēpto capite, vt Buccina,

[b] *Lib. 4. Histor. c. 4.* Echini an Turbinatis annumerandi.

Turbinatis quid proprium. Cōtra Rondel. Arist. explicatus.

Echinos inter Testata numerat Aristot.

Testatorū diuisio.

Digitized by Google

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndiq; conglobata quidem, sed non in gyrum concluſa sunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus est, qui nunc in mentem subit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoq; eorundem Testaceorum differentias ponens sic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia superãtur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles) longè minus dura testa conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philosopho Testaceis annumerari, & ipsemet ille in sua diuisione ita scribit: quare mirari subit, cur postmodum Echinos inter Testata non reposuerit, loco de ijs agens inter Testata: & Crustata medio: Nam quod Plinium in Crustatis recensuisse scribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè est suspectus, quin doctissimus Massarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigesimo de ijs quæ sanguine carent, & trigesimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris esset locutus, subit, Ex eodem genere sunt Echini &c. Plinius inter Crustata Echinos posuit.

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locustas refert) Massarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in sequenti subinde capite idem Plinius nullo interposito alio animali iterum subdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare si & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, esset referendum Testacea qualia Cochleæ sunt cùm Crustaceis cõfudisset. Non me latet interim Plinium in ea fuisse opinione, quod Echini sint Crustacea, sed Rondeletius id videtur ignorasse, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodẽ libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digestione aquatilium per species, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ & Conchæ: Crustis vt Locustæ: Crustis & spinis, vt Echini: squãmis, vt pisces; aspera cute, vt squatina; molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius. cæterùm nos, Philosophum potius sequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuisionem Philosophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκλω habere constat ex verbis eiusdem: Pars posterior in Mollibus adducta est in anterioEchini Crustacei Plinio.

C rem, sicut in Turbinatis Testatorum. In vniuersum enim testa, partim cum Crustatis, partim cum Mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν ϛρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικλω. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà a: mox stomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde intestinum vsq; ad ostium excrementi, quà d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis è conuerso. Finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, πὰ κύϛις: in Testato genere, Turbo, ὁ ϛρόμβος. (Notandum hîc monet Zographus, quòd Strombus & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementũ meatu ori vicino emittatur. Hæc Aristoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit Turbinata omnia non habent ἑλίκλω. Vt cũ Mollib⁹ & Crustatis cõueniant. Strombus, & testa exteriori, & pro toto animali.

D Zographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas suas aliter digestas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti sunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum est. Ab vniualuibus, biualuibusq; differunt præterea, quòd illis adnata sit caro, cùm turbinatis magis sit soluta, vti idem Philosophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne sæpè in particularium historia veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixisset Cochleas & dentes præduros, acutosq; habere, & quod interiacet dentibus, carnosum similiter vt Mollia & Crustata, promuscidem etiam inter aculeum & linguam: insuper ori iungi quasi ingluuiem auium à qua stomachus est, & sub hoc venter, in quo situm est id quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendi simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Testaceis inest hoc excremẽtum quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, subdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ, Turbinata vt ab Vniualuib⁹ Biualuibusq; differant.

Digitized by Google

Buccina (κήρυκες) similiter vt Cochleæ constant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hisce eisdē assimilentur, diximus suprà in Testaceis in genere, nimirū vt operculo quodā congenito carni patulæ opposito claudantur. In quinto historiæ c. 5. cùm dixisset eundem modum & idem tēpus gignendi esse Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuū quàm cæteris Turbinatis omnibus. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Diximus quoque carnem alijs Testatis nullam esse, vt Echinis; alijs esse, sed penitus inclusam, nec vlla ex parte conspectam, excepto capite, vt terrestrium Limacibus & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Interiorum natura in Turbinatis (sumpta sunt hæc ex eodem philosopho histor. quart. capit. quarto,) omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obscurioresque sunt. Adhæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuscidas etiam gerunt modo Muscarum: quod quidem membrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idem & Purpurę & Buccina firmum & torosum, quo similiter vt asili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium; habētq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas vel in Sepijs esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit se vsq; ad papauer, quod posteriorem fundo commissum est. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuum, simplexq; ex toto vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & laxius hæret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Testaceis generibus inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput, vnde ejicitur excremētum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quàm terrestribus. Hæc est interiorum partium, quibus Turbinata constant, descriptio, prout ex Philosopho citat Rondeletius: qui item post traditas omnium Testaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ testam habent vnicam totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium est, quò à reliquis secernatur: ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quodq; testa intorta sit. Cæterū hoc de anfractuoso genere tantùm, non de rotundo intelligendum esse diximus suprà ex Aristotele. Scitu quoq; dignum est quomodo crescant. Huius quoque meminit Philosophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonstrasset Testata crescere, vt vermes, id ipsum etiam in Turbinato genere constare testatur, scilicet anfractibus eius, qui subinde accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur, eodem teste, agenteque de Testatorum omnium congenito, operculo quo carni patulæ opposito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixisset Nerites quasi tegmine dimoto adhærere, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cōtinent papauer sua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de historia animalium capite quinto Echinos scribit habere quid amarum nec esculentum, idq; esse etiam in testudine, rubeta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Alibi cùm scripsisset, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os versus terram sit, quod verò ad excrementi exitum deputarum est, id supra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patelliſq; euenire tradit: pastum enim de imo peti necesse esse. Mouentur etiam Turbinata atq; serpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, sed in aduersum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum exposui, tunc exteriorem ordinem prosequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiscretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cętera animalia quibus pedes aut parte anteriore, posterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & sanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei causa est, quòd

Operculū. Carnē quæ habeant. Interiora turbinatorum. Caro. Caput. Dentes. Promuscis. Venter. Gula. Intestinū. Papauer. Turbinatis quid proprium. Quì crescant. Operculū. Amari aliquid habent. Quomodo coeant.

pars

Digitized by Google

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm
DE NAVTILO. Cap. III.

CVM vtilitatis, tùm partium præstantia, quam hîc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cum Crustaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus instructus est, vnde Polypis accensetur ab [a] Aristotele; cum Testaceis, quia B Testa includitur; cum Testaceis autē turbinatis, quia Cochleæ ferè in morē σκολιόδης est. Ordinis ratio.

[a] *Lib. 4. hist. cap. 1.*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

NAutilos legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος & piscem & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν, & ὠὸν πολύποδος nuncupari scribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit. Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòst patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Nauplij Plinij idem animal esse cum Nautilo (etiamsi & hunc nominet Aristoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλαμίῳ τετραπόδι, vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῷον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ὁμοιάζ. Et pag. 1067. tradit hunc πομπίλον à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθύν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud [a] Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis:

Fabula Timothei Milesij.

Nauplius Plinij.

Pompilus & Nautilꝰ synonyma Plinio.

Pompilus sacer piscis dictus.

[a] *Lib. 7.*

Πομπίλος ὅν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθύν, id est,
Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem.

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

Pompili piscis amor erga nautas.

Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
Μηνεῦσαι, id est, vt vertit Natalis Comes,
Est assuetus iter miseris ostendere nautis
Pompilus. Et ex Alexandro Ætolo
Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἡνιοχεύει.
Pompilos extremo residens temone gubernat.

Aliquantò pòst ex Corinna,

Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
Πομπεύσας πρύμναθεν ἐμὰν ἀφίκεσαι ἑταῖραν:
D *Pompile, felicem qui nautæ per freta cursum*
Prabes, ipse meam rexisti lætus amicam.

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysio Iambo, qui itidē à nautis Πομπίλῳ vocari ἱερὸν ἰχθύν tradit, ἐστι δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ὁμοιος πελαμίδι, ποικίλος. Est autē marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sæpe cōspicitur. Aliquāto pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς νεῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρυν ὄντα. Nautæ sacrū piscem Pompilū vocāt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portū, idcirco Pōpilus appellatur, cùm sit aurata. [b] Plinius de Thynnis: Idem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarū spatia & passuū millia à gubernaculis spectātur, ne tridente quidē in eos sæpius iacto terriri.

[b] *Li. 9. c. 15*

Pompilus comitatur nauigiorũ curſus. Muſcardinus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trige E
ſimi ſecundi, Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquidè conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum & Muſcarolum nominat, quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zoographus Germanicum finxit, ein Harxuttel, aut Schiffkuttel.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] Li. 4. Hiſt. c. 1.

IN librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci poſſent, ſed cùm Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpotè quorum genera ſint, vt [a] Ariſtoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ' ἄλλοι δύο εἰ' ὀστρείοις· ὁ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ὠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτῆς ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφύης. ἔστος νέμεται πολλάκις παρὰ τὸν γιαλὸν, εἰθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκυλίεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τῆ ὀστρέα ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) εἰ' τῆ γῆ ἀποθνήσκει. εἶτα δὲ αὐτοι μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὁμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος εἰ' ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τῆ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὅσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλευτάνας. id eſt. Duo alij ſunt Polypi teſtis concluſi: (εἰ' ὀστρείοις, malim inter Teſtacea, ὀστρείοις enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus,) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nauticus, ſiue ouum Polypi. Teſta huius Pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sepius is iuxta terram paſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bolitænis. Alter Cochleæ modo teſtâ munitur, quã nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza & alij eum ſecuti, tria. Quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος εἰ ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum & huiuſmodi, nimiũ familiares Ariſtoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cùm in ſingulari numero verba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perfectis philoſophi verbis, genera ſolùm duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuę non adnatũ: alterum verò in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, ſiue ouum polypi. Teſta ijs (αὐτῆ eius, Græcè in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinij quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctiſſimè in ſuo corollario Zoographus demonſtrat.) Quòd is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, ſicut ait [b] Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat, atque ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, ijs ſimilis quæ digitis palmipedum auium inſertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: ſi quid verò ad ſe veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm cælerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam ſecũdam ſpeciem eſſe putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

[b] Li. 7. c. 32.

Nautilorũ quot genera Ariſt.

Gazę lapſus.

Cirrorum vſus.

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporũ genera, duo sunt Cõchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet. &c. Primùm stupidi est nõ animaduertisse Aristotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentẽ author libri de Aquatilibus (Belloniũ intelligit,) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quã adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchã tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neq; Concha Nauplij, quam depinxit[c] Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alieniſsima sit. Nauigeram similitudinem & aliã (inquit) in Propontide sibi visam prodidit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; „ Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal „ cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bel- B „ lonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. „ Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera „ eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mu- „ tianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi „ Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tran- „ quillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in „ vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulq; eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Pli- C nio, in hanc condi Nauplium animal Sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philosopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit.

Contra Bellonium.

[c] *Lib. 9. cap. 30.* Nauplius Mutiani:

Nautili secunda species quę authori.

Nauplius Plinij qui.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hîc priuatim describimus, Pectinis testæ similem esse dicit, cauamq;, nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrã pasci, ideoq; fieri, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum & facie similem bolitænis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem D Philosophus. Oppianus quoq; Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus.

Nautilus Polypi genus.

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypodi similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet & lateribus: cùm tamen vna & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: lalitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per ma-

Bellonij descriptio.

Concha Nautili.

ris

Digitized by Google

Nautili primum genus Ariſtotelis ſecundum Bellonium & authorem.

Digitized by Google

A ris summa, elatus de imo gurgite, effertq; se testa inuersa, vt faciliùs ascendere possit, & inani scapha enauiget, atq; vbi inde emerserit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen qua etiam aura inspirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Psitaci rostrum habet, suisq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis sorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan: Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zographum dedit, his verbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiusdam piscis ex Testaceorum genere, puto Aristotelis Nautam esse: quam mihi primùm, cùm in Italia essem, Cæsar Odonus doctor Medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis: postea verò hîc in Anglia ipsum piscem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca ruffescentem: internam verò partem ita nitentem, & splendentẽ, vt cum Vnionibus precio sissimis de coloris amœnitate certare posset. Multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum constat ex pellicula tenuissima. πλωτῆρας ab vtroque latere demissæ carneæ sunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta, vt reliquorum Testaceorum generum. Hęc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. Sed hæc Fauconeri descriptio ad secundum Nautili genus rectiùs aptari poterit. Testam Nautili Bellonius similem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & cõditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli instar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

Cirri.

Rostrum.

Plinij error

C ORTVS. MOTVS.

DE generatione incrementoque huius piscis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha solutus viuere possit Nautilus. Rondeletius secundum Nautili genus sponte nasci, vt cæteras Conchas cùm dixisset, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis sorbet.

Sponte nasci.

VT NAVIGET.

D ARISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Est Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus. Ex imo gurgite effert se testa inuersa, vt ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm verò emerserit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est & densior: illa longè tenuior aranearum telis similis: hac vt velo spirante aura, brachijs vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίων δὲ τῶν πλωτήρων παρακάθηνται. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cõcha vna præditus est, is cùm ex ima maris sede ad summã aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate conquieuit, supinam Concham vertit. Hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo (ego tria potius

Memorana vt in palmipedum auium pedibus.

Digitized by Google

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus.[a] Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Plinij hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò κελευμάτιος ὑπὸ τῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἰνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim fubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa mirę tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudẽs imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilũ πρυμνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatẽ vitet.

[a] *Li. 9. c. 29* Plinij locꝰ ſuſpectus.

Plinius & Oppianus conciliati.

——*Quem dicunt nomine vero*
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit,
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenuſq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus puppiſq; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphiſq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vnda &c.

Nauigia vnde inuẽta.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Nautilum vbi venari non liceret.

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζῴῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν ναυτιλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cõcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij formam

Liburnicæ naues.

Digitized by Google

A mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia: Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quam rectè le dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (νεῦν) vel κωπῆρες πλοῖον. Acatium. Acatos.

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγω Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλα σὺ μοῦνα
Κυπρι σελλωΐδης, ἀνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς παλάγεσσιν ἐπ' πλέων· ἐμὸν ἄπτει
Τέρνας ὀπαίων λαῖφος ἀπὸ προτόνων·
Εἰ δ' γαλλοκόμη λιπερνὴ θεὸς, ἄλλος ἐρώων
B Πασσὶν, ἵν ὥσπερ καὶ τέρνομα συμφερέτας.
Ες δ' ἔπεσον πάρα Θίνας ἰεκλιδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περισκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμοισιν ἐδ' ὡς πάρος, εἰ μὴ γὰρ ἄπνους
Τῆτε τ' ἀιοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλινίς ἀλλα θυγατρὶ δίδε χάριν. δίδε γὰρ ἐδλα
Ρ'ῆξαν, καὶ Σμύρνης ἐσὶν ἀπ' Ἀιολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quãquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus & allata Arsinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimę formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, id est crispantibus pedum cirris. Ὥσπερ καὶ τέρνομα &c. ideſt vt nauta. Ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co. Stephanus. Μηδέ σὶ θαλαμηοί. legit Zoographus, Μηδέ μοι σὶ θαλάμης βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes. Explicatio. Arsinoe. Iulis.

C

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas,
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, prebebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Clinia. ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

DE NAVTILO ALTERO. Cap. IIII.

D

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Ronpeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchã nunc à Græcis θαλάμιον τετραπόδιον, id est, polythalamũ vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim est, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij siue Nautili secundã speciẽ ab ijsdẽ Græcis, nunc (si eidẽ Cõstantino credimus) ἀρμενίσκον nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur en im (inquit) more nauiũ, protẽsa ac sublata mẽbranula siue tunica. Describit verò Cochlea. Margaritifera.

vt

Digitized by Google

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non ma- E
ior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venere-
is. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam
Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in
magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcol-
Porcellana cur ſic dicta. lanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam
habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina
Vaſa myrrhina vnde dicta. dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quamquam alij à myr-
rhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nau-
Murrhinus Nautilus. tilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere)
conuenit, Sed paulò magis eſt craſſus; prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt:
hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia; vndecunq; nitidus, ac mira
colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; ma-
Synonyma Gallica. culis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcele-
ne; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit,
Deſcriptio ex Cardano. ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, F
inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, for ma,
ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſ-
ſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à
natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat:
res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt
Concha, Margaritarum Conchis ſimillima; tanto verò noſtris nobilior
Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris
elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum cur-
ſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hîc primo lo-
co Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variega
to colore caſtaneo. altero verò teſtam læuiga-
tam, vtrumq; autem aperta & perfora-
ta prora. tertio loco Nautili teſta
eſt varijs ab Indis imagini-
bus extimo cortici in- G
ſculptis exornata.
quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur,
vt interior ſtructura appareat.

Digitized by Google

Nautilus testa rudi cornice obtecta ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

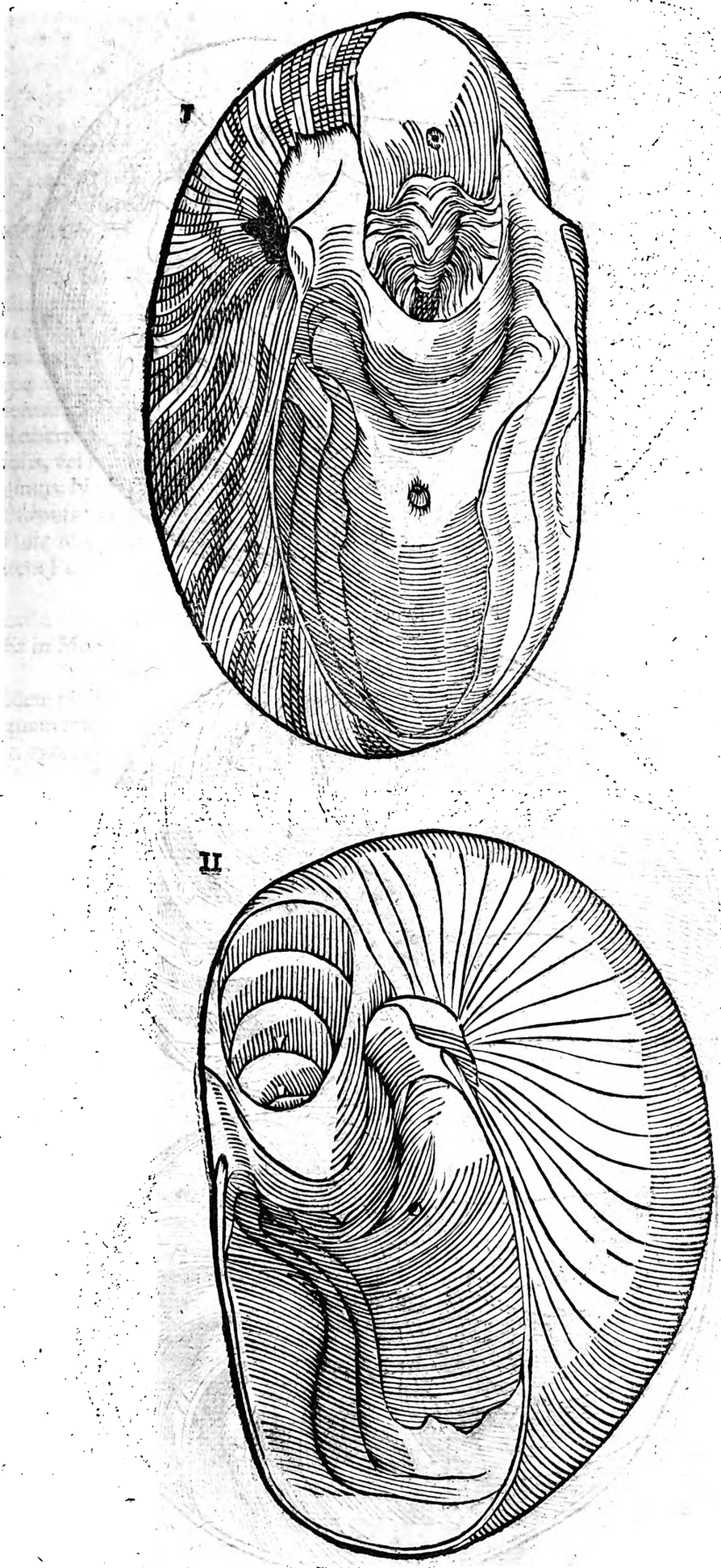

Digitized by Google

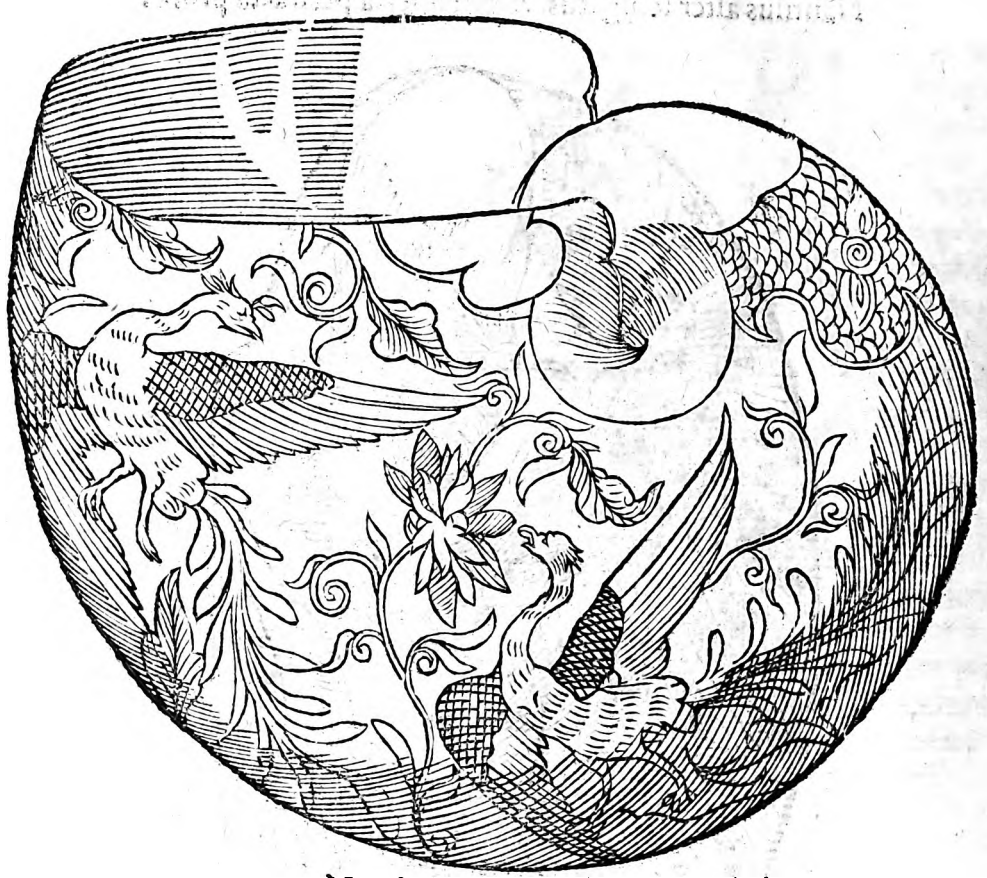

Nautili structura media.

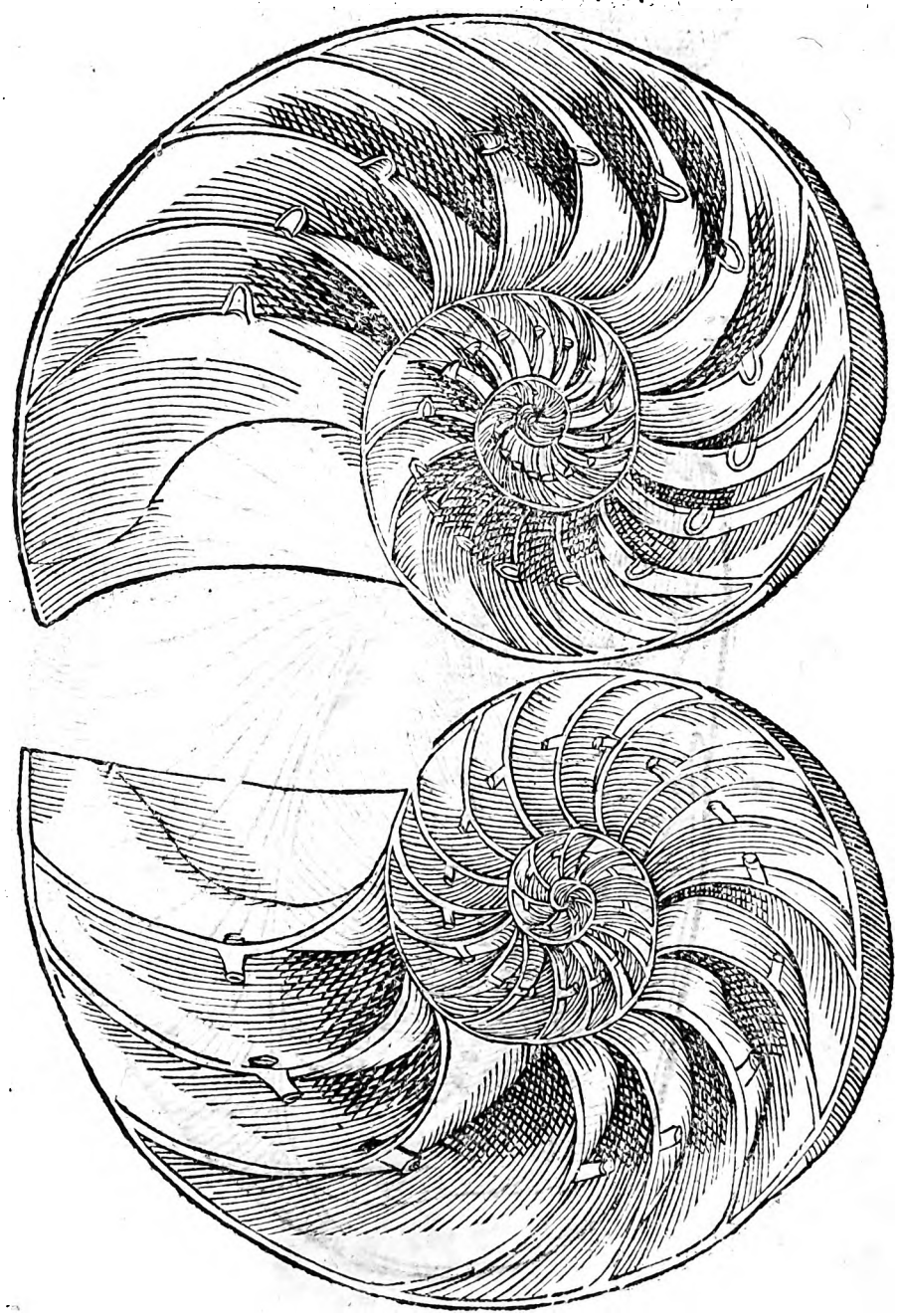

Digitized by Google

DE PVRPVRA.
Cap. V.

PVRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere atq; affirmare possimus, cùm ex pretio, in quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur,) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos & centenos Gallicos, vti ex Budæo supputat Bayfius; qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solutis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, neq; multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Nobilissimam esse Turbinatorum Purpuram.

Pretium.

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius,) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

Quid, rogo, quid factum est? subiti qua causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prætor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiã commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè solicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

Magalésis Purpura.

Lucylli luxus.

—— Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,
Si posset centum scena præbere rogatus,
Qui possim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinq;
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa superfunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hòra) atterit; quibus eadem mater luxuria paria penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse & sequi hæredem. Et alibi: Pretia, (inquit) medicamẽto sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, & Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immẽso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturę; sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his æra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibuslibet vsurpatam fuisse constare arbitror. Socrates,

Purpuram non omnes vsurpabãt.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hęc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiem ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam adūcherent, à vectigalibus immunes haberentur; Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe. [a] Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atq; ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quę deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpurâ imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe: in quo ſenſu apud [b] Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum eſſet:

Vt purpuram amarent veteres.

[a] *Lib. 16. Geog.*

Tyrij quàm diuites facti.

Qui Purpura vſi.

Veſtes Purpureæ Dijs oblatæ.

[b] *Lib. 10. Syluar.*

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſta velamina diua
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur aura.

Templa Deorum Purpureis veſtib⁹ ornata.

[c] *li. 1. Sylu.*

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poëta ſub exemplo [c] Veneris demonſtrat, canens:

Digna Dea ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiuſq; ſilex, hîc dura Laconum
Saxa virent, hîc flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tiryj moderator liuet aheni.

[d] *Lib. 2. de rapt. Proſer.*

[d] Claudianus illuſtris admodum poëta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu, ſudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

[e] *Lib. 2. c. 8.* Sacerdotes Iudæorum Purpura vſi.

[f] *li. 19. c. 21*

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab [e] Alexandro, cum infula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim [f] S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine altò myſterio, vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum præcipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe [g] Lazius autumat, quanquam & Romanis Conſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

Toga regia Iudęorum.

[g] *Lib. 8 c. 8.* Toga picta quæ.

Regum ornamentum Purpura.

Euripides taxatus.

Digitized by Google

A [i]n vestibus laceris introduxerit reges & principes, & è contrario laudatur Sophocles, qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus iubinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. [h] Ouidius.

——— Medio rex ipse resedit
Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

[h] *Lib. 3. Metam.*

Medea apud eundem de Iasone:

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

[i] Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conspectus in auro, nuper & ostro.

[i] *In arte poët.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Regès Purpurâ resplenduisse quispiã credat, de nonnullis diuersis aliquid quoq; dicendum esse videtur. [k] Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur [l] Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream, & ab Ichthyophagis didicisset tinctur̃ rationem, dixisse, δολερὸς μὲν ἀνθρώπους εἶναι; δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos, sed & vestes

[k] *Lib. 16. Geogr.* Persæ Purpurati incedebant.

[l] *Lib. 4.*

B eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse [m] Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhærentem, tanquam dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpurę meminisse videtur, dum ait: Noli meę virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. [n] Herodotus, [o] Valerius & [p] Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt, asserentes Purpuram imperium peperisse Syloſonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Syloſontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloſon, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, sed tibi dono do, si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Syloſontem remuneratione regia remuneratus est: namq; pro veste illi retribuit imperium Sami insulæ fortunatæ & optimæ. Legitur præterea epigramma Phi-

[m] *Li. 3. q. 1.*

[n] *In Thalia*
[o] *Lib. 4.*
[p] *Lib. 14. Geog.*

Syloſon rex Sami quomodo factus.

C lippi, in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cętera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quęsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexissetq; Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quẽcunq; nudum in suo nauigio agnouerit, maximè derisurum, quando, inquit, neq; Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; solium secum adferant aureum. [q] Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameia tantum

[q] *Lib. 7. Aeneid.*

Et [r] pòst rursus:

Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis

[r] *Lib. 9.*

D Idem [s] poëta de domo regia Didonis

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, mediꝰq; parant conuiuia tectis.
Arte laborata vestes, ostroq; superbo

[s] *Lib. 1.*

Didonis habitus.

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Digitized by Google

Aeneæ. Aenæas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ ſunt; *Armaq; & oſtro* E
Perfuſa veſtes, argenti, auriq; talenta.
Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem
Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conſpicit, atq; illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demiſſa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

[1] *L.4.dec.3.* [1] Liuius verò ſcribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ veſtis habitu, nec alio vllo inſigni differentes à cæteris ciuibus proceſſiſſe, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & ſatellitibus armatis quadrigiſq; etiam alborum equorum interdum vſum eſſe, Dionyſius verò eiuſdem inſulæ tyrannus non modò ipſe Purpuram induebat, ſed referente † Diogene Laertio, iuſſit aliquando in conuiuio, vt ſinguli in veſte Purpurea ſaltarent. Id cùm Plato renueret, dicens,

Dionyſius Purpurat⁹. †*In Ariſtippi vita.*

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυ ἐνδυναι κόλιν,
Ἁβρὸν πορφυρᾶς, καὶ γένυς ἐξ ἄρρενος, hoc eſt,
Effœminata veſte non poſſum tegi
Cum ſim vir, & virili natus ſtemmate.

ſumpta ea Ariſtippus ſe induit, & cùm ſaltare inciperet, propriè prompteq; dixit

— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὐκ ἂν σώφρων ἀνὴρ διαφθαρείσεται, hoc eſt,
— *Neq; in ſacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

[u] *L.7.dec.3.* Philippus Purpuram reſpuit. [u] Philippus quoq; rex teſtante Liuio Purpuram quandoq; reſpuit; hoc enim de eo ſcripſit: Philippus ludorum quoq;, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partę famā auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies, eò magis etiā, quòd populariter dempto capitis inſigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat ſe cæteris in ſpeciem. Prętęrea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram depoſuit, pullaq; ſumpta veſte, & clauſa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas teſtatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis ſui maxillis cruentatis reperiſſet, oblata eſt, is verò rex primus Purpuram geſſit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus reſpondere vellet, amictus veſte Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, ſermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Aſia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos ſumptus deſcribens, ait primos clauarios Perſas quingentos circa tabernaculum ſuum fori aſtitiſſe Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) veſtibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus eum veſtitum indulſerat. Scripſiſſe tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, ſibi Purpuram vt mitterent: velle namq; ſe familiares omnes Purpurea ſtola veſtire. Sed de regibus hæc citaſſe ſufficiat, Rectè quidem regalis inde Purpura dicta eſt. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum maſtruca mutauit? Maſtruca veſtis erat Sardorum è pellibus. Et [x] Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Phœnix primo Purpuram geſſit. Tributum ex Purpura Regalis cur dicta Purpura. [x] *Lib.8.*

— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipſos verò reges Purpureos.

Sub tua Purpurei venient veſtigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Purpuram petere qd. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aſpirare Latini dicunt, itemq; Græci. Plutarchus libro de fraterno amore; Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyxiceni cùm non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed Purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi faſces, non Purpura regum.

Et alibi — *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Chriſtus Purpurea veſte indutus & cur. Quamobrem veſte etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut ſcenica larua regem fictitiū agens ac ridiculū à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cū alioqui Purpura illa grandi nō vacaret myſterio, de quo pòſt agemus: ſicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuerſali decimotertio Lugdonenſi conceſſa ſunt S. R. E.

Cardi-

Digitized by Google

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus, istius Cardinalium, Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit ʸ Ariostus;

Cardinales cur Purpuram gestent.

ʸ *Cant.3. st.14.*

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E' il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma,

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικὶς autem vestis erat virilis purpurea, vnde † & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradit ᶻ Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij[a] hæc sunt, χρησάμενοι πολέμῳ φοινικοῦν θαι φορήμασι, ἐφασαν καὶ ἐν Ιλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικόν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τῷ αἵματος ῥῆξις διὰ τὴς ὁμοχρόου ἐνδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit regnauitq;, primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullũ Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est; quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Vestis quę.

† *In Crasso.*

ᶻ *Li.6.Var. c.6.*

Vestes Purpureæ cur in bello.

[a] *Odyss.*

Romani reges qui primùm Purpura vsi.

Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, lęuaq; ancile gerebat,

Ausonius[b] verò illustris admodum poëta ac vir consularis id declarat dilucidè, dũ canit:

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus,

[b] *Epist. 23. ad Paul.*

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus.

Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cùm rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitũ Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius[c] Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas pictasq; vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accersitũ è regno & exceptum honorificè non alia de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hoD minum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset, Nero verò, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui & soli, Purpurea suspẽdisse, stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τὰ γῆ μὲν παραπετάσματα τὰ διὰ τὲ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργᾶ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεζώκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ περιέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aërem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lipsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic pasci eo gente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clo-

[c] *Lib. 49.* Augustus ipse Purpuram emit. Caligula cur Ptolomæum per cusserit. Neronis piscatio. Vela Purpurea.

dij

dij Albini ſcribit. Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro. [d] Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule:

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

[d] *Lib. 8. Variar.*

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud † Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſicureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur pallidis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

† *L. 5. Hiſt. Eccle. c. 17.*

Purpura vſus & dignitas apud Romanos.

Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.

Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; taberna.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegantur ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat:

Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Aequè dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato cecinisti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rurſus de conſulatu Syllij:

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſuperest adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

Pliniusſ de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. † Ouidius de nono conſule.

Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.

Senatus Purpureo dictus.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. † Statius

Cantu Purpureum trahes ſenatum.

† *Li. 1. Faſt.*

† *Li. 2. Syl.*

† *In Craſſo.*

† *Lib. 2.*

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare † Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamẽto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidẽte calamitates belli ciuilis

Ergo

Digitized by Google

A *Ergo vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi*
Constatura fides superûm, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit [k] Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. cæterùm Purpuram fuisse per omnes eas vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat attruitq; doctissimus Aldus Manutius his verbis: Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo, nam si tunicæ expertes lati claui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet [l] Quintilianus his verbis: Vt Purpuræ rectè descendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait

B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus aperè, nostra hac Purpura plebeia ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ Purpuræ similior, quàm senatoriæ, videretur. deinde subiunxit de colore. Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubiæ fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius [m] autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem [n] Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, sicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatũ ab equitibus distinxisset; non dixisset, Purpura latiore tunicę, sed Purpurea tunica. Ap-

C pellabatur autem tunica lati claui, ab ipsis clauis Purpureis qui tunicæ inserebantur, vt ex Festo patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inserebantur eiusmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorum Purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres slatum dicebant pro latum & slitem pro litem. † Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia [o] Purpuram in ora habebat; vnde etiam Graeci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vsq; ad annum decimum septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures Macrobius indicat. Hanc intellexit [p] Iuuenalis, cùm ait ——— *Vestem*

Purpuream teneris quoq; Mecanatibus aptam.

D Et antè dixerat,

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago; prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Presserat, & mixtum cano crispauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ significatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factisq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantum puerorum fuisse quin

[k] *Lib. 8. c. 8* Purpura Romanis per omnes vestes.

[l] *Lib. 11.*

[m] *L. 9. c. 36.* Plinius explicatus.

[n] *Lib. 33. cap. 1.* Tunica lati claui vnde dicta. Toga prætexta quæ.

Stlataria Purpura. Annus tyrocinij quis.

† *Sat. 7.*

[o] *Lib. 1. Sat. cap. 6.*

[p] *Sat. 12.*

[q] *Sat. 11.*

Pueri cur prætexta vterentur: prætexta toga etiã magistratus.

Digitized by Google

quin & magiſtratus. [r] Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur præ- E
[r] lib. 4. dec. 4. textati in magiſtratibus, in Sacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæſtionibus Romanis, Purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat alijs magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali ſedens reſponſa dat. Huc ſpectare videtur illud Silij Italici:

Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſtes
Et iunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc alias eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc verſu:

Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.

Purpurea fascia. Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam faſciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum contraheretur, atq; ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cu- F
Toga palmata, ius generis amicula Romæ pleriſq; antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togã palmatã à palmis pictis appellari exiſtimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud ſcriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſuperimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius eam ſimul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur; cùm toga prætexta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantùm qui magiſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro diſ-
Toga picta. tincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſciæ populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit, id quod etiam Dionyſius confirmat. Macrobius & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt G
Cur picta dicatur. Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus ſenatoribus communis, quanquam magiſtratũ non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis authore Seruio oſtendit; vnum è ſola Purpura, dijs conſecratum, alterum è Purpura non ſine
Trabearũ genera. albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud fortè fuerit, quod nos ſuperius Dijs & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulſis regibus conſules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, poſt reges fuiſſe militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opi-
[s] Lib. 32. nionis corroborationem citat illud Liuij: [s] Conſul, cùm Corcyræ hybernaſſet, vêre primo incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit: eandemq; ob cauſſam etiam equeſtres H
I turmas belliçam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos eſſe aſſerit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſulatu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſſe,
Triũphant in toga picta. quòd alibi non facilè inueniás: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde conſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & reliqui magiſtratus vtebantur: poſtremò trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterũ ſcriptorũ veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuiſſe pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabearũ

genere

Digitized by Google

genere loquitur [t] Dionysius, vbi de Saliorum vestitu vel trabeis scribens, eas περιπορφύρους vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius [u] his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit [x] Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsarum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Maandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus [y] Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. [z] Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper missum in Africã esse. Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omẽ imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus veniisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicijs populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lipsius [a] excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant aut coccinei, non tamen sine nota hominũ seueriorum. Martialis.

Amator ille tristium lacernarum
Et baticatus atq; leucophaatus
Qui coccinatos non putat viros esse
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui per lucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt. quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio [b] Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga pleriq; vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit aut mulctauit; sed cùm fortè pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet inquit idem Lipsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas & lacernas. Phasis libertus, vt citat [c] Martialis, cùm legitimum equitis censum non haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

[t] *Lib.* 3. Purpura patritia.
[u] *Lib.* 1. *de Constant.* Purpura militaris.
[x] *Lib.* 5. *de bel. ciuili.*
[y] *Lib.* 8. *c.* 8 Satrapępurpurati prętextatiq; cur dicti.
[z] *Lib.* 10. *dec.* 3. Præsidialis Purpura.
Lacernæ.
[a] *Lib.* 1. *Elect. c.* 13.
Lacernę coloris impro bi.
[b] *Lib.* 57.
[c] *Lib.* 5. Equitũ lacerna.

Hæc

Digitized by Google

Hæc & talia dum refert ſupinus E
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectius Lacernas.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus eſt, interroganti cuidam, cuias eſſet, reſpondiſſe, ſe eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijſque plebeiam vocari. Eò enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi tẽperare vellet, adeo vt ſepè leges aduerſus illam latas eſse legamus. Suetonius: Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perq; certos dies ademit. [d] Dio Caſſius longè aliter: Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, qui cum magiſtratu eſſet, Purpuram geſtaret, quam iam vulgò ſumi videbat. In codice Iuſtiniani etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero verò Tyrij & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit teferente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fæminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus &c. Plutarchus in Cratone: ἐπὶ πορφύραν ἱματίῳ καταῤῥεῖς ἐρυθρὰν καὶ ὀξὺν ἀγαπωμένῳ, ἄντος ἐφόρει τὸν μέλανα. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo ſignificatur parum virilis veſtis:

Vrbis picta croco & ſplendenti murice veſtis.

Stultè. Purpura cur plebeia dicta. Leges latæ aduerſus Purpuram.

[d] *Lib. 49.*

[e] Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſoletam fuiſſe, non murice aut cocco, ſed herbarum ſuccis infectam. Nos quoque ſupra penè fuſcam fuiſſe ex Cicerone diximus; alij putant fuiſse quidem ex Purpura, ſed cærulea aut obſcura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantiſſimè ac diſertè admodũ docet Caſſiodorus: Comitis Stephani inſinuatione comperimus, ſacræ veſtis operam, quam voluimus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto magis labore pendere: cui vſum ſubtrahendo ſolennem abominandam potiùs inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; ſatiari, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa Cõchylia ſolenniter condidiſset aptò tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis ſemper Purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſsit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſse grauiſſimę: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cùm infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſsit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſsimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòſt. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſsis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſit Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſq; inſignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi ſacrarum largitionum præfecti) tum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitię gratulationiſq; ſignificatum. Iam verò de alijs quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuiſsimè recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Rauiſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe genus

Proceres cur Purpura vterentur.

Purpuræ inuentio.

Hydrq Italica.

Veneti patritij quib° vtantur veſtibus.

Veſtes Purpureæ aliæ.

Digitized by Google

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus,[f] nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρύφες) apud [g] Pollucem & Paralurges (παραλύργες,) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλὲς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit [h] Cælius) virgatæ vestes, & apud poëtam sagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit [i] Diodorus: tametsi in eo alluſum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

Limb[v] qd. Perinesa vestimēta. [f] *Li. 11. Ad cap. 1.* Limus quæ vestis. Paryphes. [g] *Li. 7. c. 13* [h] *Lib. 8. Aeneid.* [i] *Lib. 6.*

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐκέσας παρυφάς; præterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Hesychio est ὁ περιπορφύρος χίτων: & περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zoographus legendum putat quatuor syllabis περίνησσα, quoniam ita habeat [k] Pollux: Περίνησα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἢ πορφύρᾳ κύκλῳ τὰ τέλη τῆ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσῳ σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιῤῥοῇ τὸ χρώματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρὶς, ἀλουργὶς, φοινικίς. Ξυσὶς vestis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυρᾶν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comędijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυρᾶν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyrõ opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differẽtiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit: ταύτας ἐδε τας πορφυροβαφᾶς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam καλλὶν vocare solent, vt Eupolis: τὸ καλλὶν τὸ περίσεμνα τὴ θαῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱματία nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἁλυργῆ, τετέχνται ἐκ θαλασσίας πόρφυρας. Hesychius. Polluci verò ἁλυργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρὶς; παραλυργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἁλυργυρίδες, πορφυρίδες, legendum est ἁλυργίδες. Ἁλυργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἡ ἀπὸ θαλασσίε κόχλε γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἁλυργίδα Ἔχων κατὰ πάσων, καὶ σφάνλῳ ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum fœmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἁλυργὸς, cuius fœminum sit ἀγυργὰς, neutrum ἁλυργές: quod tamen non probat Zoographus: quoniam ἁλυργὸς non aliter moueatur quàm ἀγαθὸς: & ipse etiam genere neutro ἁλυργὸν χρῶμα dixerit. Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίας φησὶν ἀνδρας αὐτῶν ἁλυργᾶς, φορεῖτας στολὰς ἀσυπολεῖν. Apud eundem legimus ὕφη ἁλυργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξιὼν δὲ Εὐμένης καὶ καυσίας ἁλυργᾶς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἃ τις ἦν δῶρα βασιλικώτατα παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas & chlamydes dilargiri *i*, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἁλυργὲς, πορφυρᾶν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἁλργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλυργὲς, id est, vestem Purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Paryphes. Περιήγητος [k] *Li. 7. c. 13.* Ξυσὶς vestis quæ. Candys. καλλὶν. παραλουργὶς. Hesychius correctus. Causia

Digitized by Google

de authore dubitat: ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelē in Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Ἅλυργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas Θαλασσοπόρφυρα: Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ, Ἁλυργάς ϛόλας apud Atheuæum lego: qui & Hippiæ hęc verba citat: ἅλυργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Heſychius. Et rurſus: Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχάρη. Βεύδιον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυρᾶν, apud Varinum: Βεῦθος verò Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανής: & σαραγῆς Μηδὲν τὸ φόρημα, πορφυρᾶς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Εμβρόνιον apud Heſychium, eſſe μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβεριακόν. Vtebantur & Græci equites eo genere veſtis, quam ephaptidem appellat Athenęus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προσερρυμένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας, πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas ephaptidas. Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συϛρεμμάτιον τὸ φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν ὅ περὶ τῷ χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericoué Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque venantium. Lenones & ſcortorū matres in tragedijs, ταινίδιον τί πορφυροῦν περὶ τῷ κεφαλῷ ἔχειν teſte Polluce. cæterùm ipſa quoq; ſcorta Purpuram vſurparūt: quare apud [m] Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magiſq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet:
Pulchrum ornatum turpes mores petus cæno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Et [n] alibi rurſus inquit:

Purpura atas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtola vocat ſe colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλεργὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comædijs geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. [o] Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquiens: exiſtimo autem permultum intereſſe inter ſuperuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curioſè & impenſiùs quàm par eſt ornatui indulgere videntur: Et rurſus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorū inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodiè domi manſuræ ſint pleræq; ſi aureos calceos & armillas & periſcelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum ſi quæ aut (vti) poſſent aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet. [p] Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuiſſe, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis veſtibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod ſummoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magiſtratibus & ſacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit quàm vxor veſtita? Hucuſq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi pòſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Has dedit inferias tumulis, tuuenumq; duorum
Purpureos merſto placauit ſanguine manes.

Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuiſſe decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos vero ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum Aenea

Allica.

[l] *Li. 4. c. 18* Ephaptis.

[m] *In Pœnulo*

[n] *In Moſtell.*

Babylō cur Purpurata meretrix.

Mulierum Purpura.

[o] *Li. 6. q. 7.*

Alexandrina purpura

[p] *Lib. 10 Aduerſ. 6.*

Mortui purpura induti.

Equi Purpura decorati.

Digitized by Google

Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hîc non repetam.
A Aliàs apud [q] eundem poëtam legitur: [q] li. 7. Aen.

Instratiq́ ostro alipedes, picturisq́ tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisq́ decet, confusaq́ motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

——Stratumq́ ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericone an ex lana istiusmodi quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere factas fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, hic enim conspecto quopiam ex molliter & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitu-
B dinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste & commonstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (πρόβατον) fuit. Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.

Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus:

Iam tonsiles tapetes ebrij fuca
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: Conchylia ta peristomata.

„ non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes & regna tan-
„ ta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro
„ de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emi
sit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes.

C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis. Purpura & auro stratus erat lectus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo: Lecti stragulis Purpureis ornati.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq́ tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq́ toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea Statius, dum canit: [r] li. 1. Theb.

——Vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq; sonantes
Emunire toros, altoq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, Libri Purpura ornati

„ nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrede-
„ ris, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem:

De primo dabit, alteroue nido
Rasum pumice, Purpuraq́ cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia nec molesta poscit

Digitized by Google

Quæ cedro decorata purpuraq́,
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq́,
Si noui dominum nouem ſororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perſer Atteſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modo ſuta toga.

Si itaque Purpura totam ſupellectilem cohoneſtaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur [s] Iuuenalem, dum ſcribit eis qui ambitioſè viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

[s] Sat. 14.

—— *Peregrina ignotaq́, nobis*
Ad ſcelus atque nefas quodcunque eſt Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quàm nimium riſum & gaudiũ amputare, fletui & q eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lugubrem, atratam veſtem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſupellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos verſus:

Purpura inter ſuppellectilẽ pretioſam.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum ſocijs florentibus, & modò victis
Plena domus tunc omnis & ingens ſtabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro, ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vêre pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nuncupauit, vt

Purpureũ p pulchro.

—— *Manibus date lilia plenis*
Purpureos ſpargam flores. Item:
Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro.

Lucianus Hippiæ balneum deſcripturus, ſumptuoſiſſima ſplendidiſſimaq; eius ornamenta & ſtructuram mirisextollens laudibus ait: Ὁ δ' ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φῶτος τε πολλοῦ ἀναπίμπλησι, καὶ ὡς πορφύρα ἅπαν ἱσταμένου. id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conſpicua eſt ac inſtar Purpuræ floribus ac venuſtate renitet. Cur verò Purpura ſeu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magiſtratu toto Romanorum, quia Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe (quod enim rarum eſt, idem & earũ) non videtur eſſe affirmandum, cùm ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia: nec etiam obtinctura artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat quam Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus eſt, dirimi non poteſt? Hoc autem de Purpura teſtatum reliquit naturæ ſcientiſſimus atque antiquiſſimus Lucretius in ſexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureuſq́, colos Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum eſt, ſubinde ſplendorem, coloriſq; bonitatem amittunt. Erãt poſtremò Purpuræ in menſæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui ſcribit, quo die Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cænam fuiſſe: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animatis, Oſtrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμῶν καὶ παραδείπνων) copia nobis ſuppeteret. Sed hac de re pòſt nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua ſola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

Cocci coloris præſtantia.

In menſis poſitæ Purpuræ.

ÆQVI-

Digitized by Google

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiã è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istęc Conchylia vel simul confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex [a] Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora arterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifestè Cõchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum; quod [b] Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse qui murex κῆρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiã constet & murice Tyrio infectas vestes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem [c] Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterque ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et [d] alio in loco: Conchylijs suũ florem coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnũ in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureũ, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimoniũ, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχυλίον καὶν ποιῇ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quę Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersum esse à Purpura & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modo muricẽ ex eo quòd vertigo Conchæ in acutum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur,) modò Buccinum quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinũ semper interpretatus est. Cæryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se ferat: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ muricęę & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem sauaginem dictã, quam Purpuræ & murices siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet & Buccinum fauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia. Nos quoque quid Conchyliũ tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã Conchylium aliquando dici, præsertim cum pro ipso flore siue colore accipitur, quin murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores nihilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. [e] Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigræ*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et vestimentũ eo colore tinctũ, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiã Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipsum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis pariter

Conchyliũ à Purpura quid differat.

[a] *Li. 9. c. 35*

[b] *Li. 9. c. 36*

[c] *Li. 9. c. 39*

[d] *Li. 21. c. 8*

Murex qd.

Ceryx qd.

Saliuarius lentor.

Conchyliũ quid.

Purpura quid.

[e] *li. 4. Georg.*

Digitized by Google

pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab [f] Ariſtotele πορφύρια μίκρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus:

Νερίται, σρόμβωντε γένος καὶ πορφύραι ἄνται.

Verbum tamen πορφύρειν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; pòſt, vbi de flore agam, enumerabo; quæ ad animal referenda ſint, admodũ pauca, quin nulla reperio: naũ quod Plinius [g] ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximæ requirerẽtur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpurã tingebatur, Sar appellari. Sed [h] Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt in opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politianus Purpuram vocauit aliquando Conchyam Herculeam, quoniam Hercules, vt pòſt dicetur, huiuſce tinturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorũ collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum a pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluatico verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis ſint, neque muricibus aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (non tranſuerſi, ſed ſecundũ longitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionẽ faciemus. Poſt marinos æſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autẽ Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos, qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι & τέντηλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hic quinq; icones magntiudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemq; hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pater noſtres de porceleine nuncupare ſolent qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus,

[f] Li. 5. Hiſt. cap. 15.

[g] Li. 9. c. 37

Pelagia.

[h] In Eliacis in fine.

Ser animal.

Concha Herculea.

Alarginan.

Pulpia.

Antale.

Dentale, quid.

Penicillus marinus.

Dentaliũ.

Antale.

Porcellanica vaſa vnde dicta.

Digitized by Google

Dentalium quinque differentiæ.

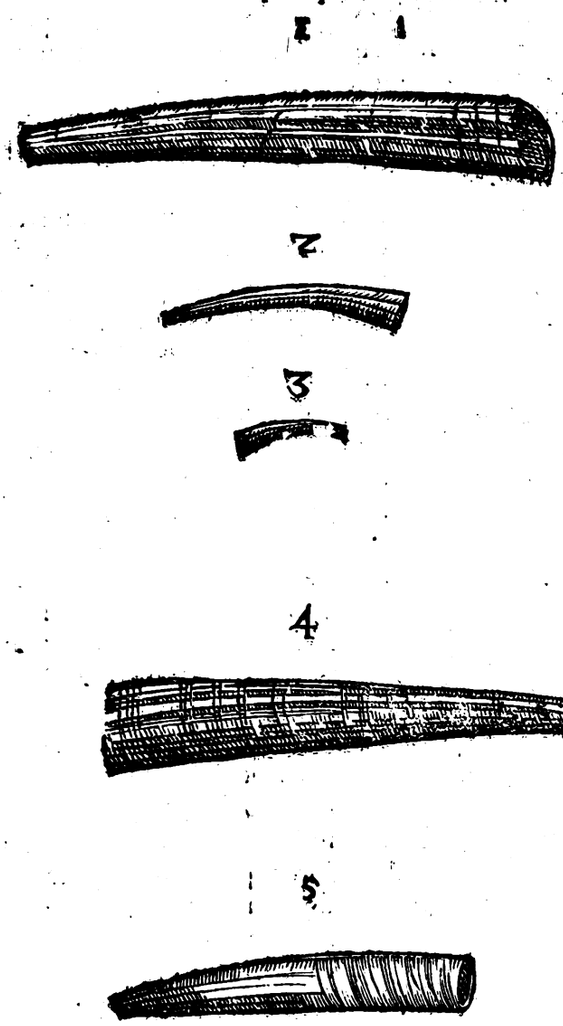

lamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram à Genuẽsibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumvallatur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cõcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadẽ synonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorũ murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verbã, *Virgatis lucent sagulis*, Purpuram Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicũ Purpurę nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas, nuncupãs; aut circumscribit, ein Stachelsneggen art, ideſt, Conchæ aculeatæ muricatæq; species. Potest, inquit, & Purpersneck dici tanquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purpersnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

DVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui non vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορύρων γένη πολλὰ, καὶ ἔνια μὲν μεγάλα, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷον αἱ τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὸν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι· καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι· ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μίκρον &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert & Caria. Pelagiæ magnæ scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillum. Nõnullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatũ fuisse Gazam ait, quia κόλπος τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὸν βαθὺν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit; Septentrionales nigriusculas & subobscuras. Orientales

Turbinatæ esse.

Purpurarum græ vbi.

Digitized by Google

tales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud, *Ferrugine clarus Iberâ*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hîc primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; intº modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prędita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtãs. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaq; ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoq; candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hîc potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecũdum quantitatem,

Purpura, Rondeletij

Purpura pluribus mucronibus horrens.

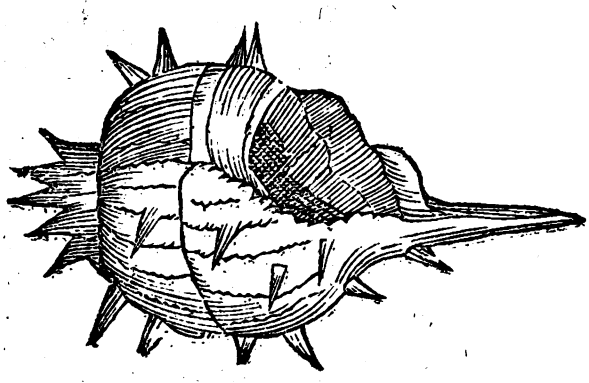

Purpura minus Echinata.

Purpura altera minus mucronata.

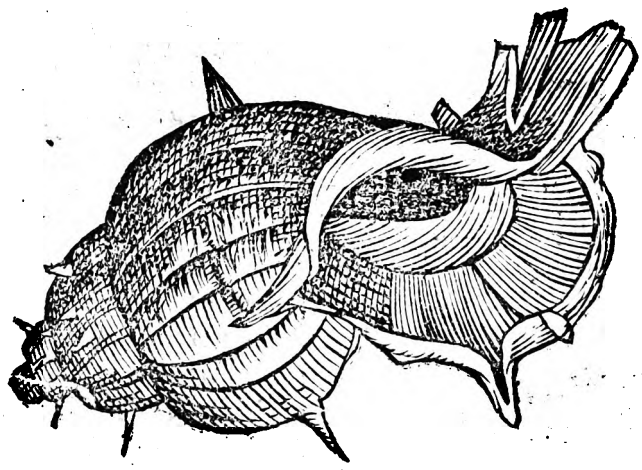

Purpurea intus ſubcerulea.

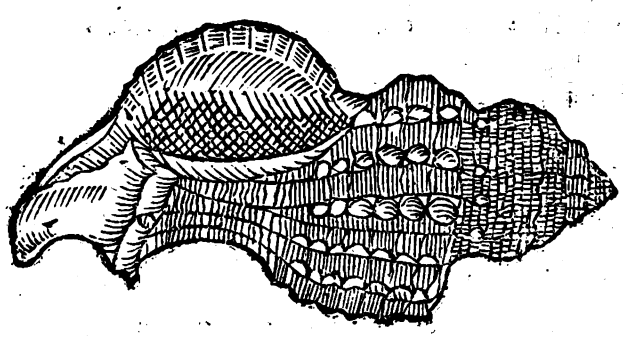

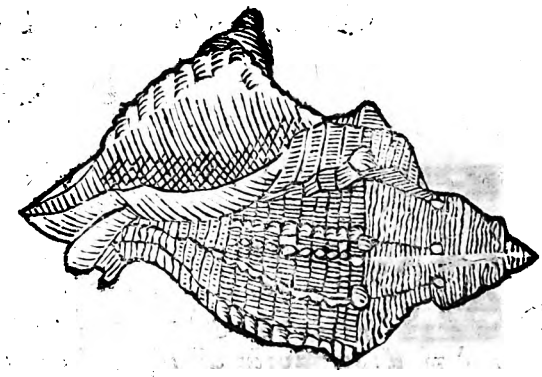

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndiq; tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referẽda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterũm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat,

ventrem

Digitized by Google

A Purpura marmorea,

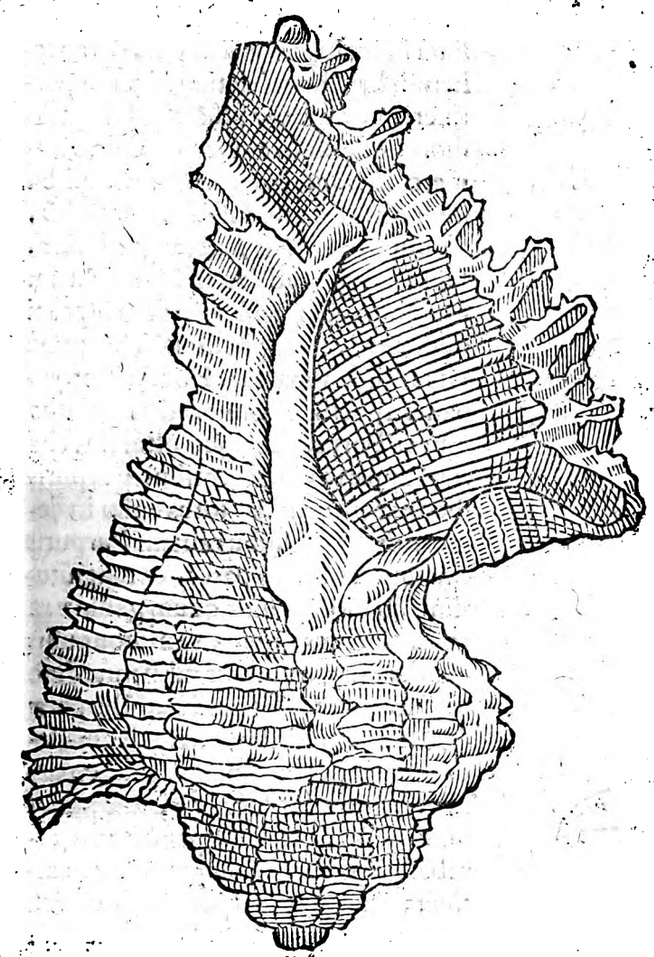

B

vētre enim plahè est sessili. Quæ hāc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremę icones Purpuram designant pronè supineq; depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri, Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis veluti clapis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde † Plin. clauatā esse Purpuram dixit, ad turbinem vsq; aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculò intectum, quod separatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Aristotele descripsimus: suntq; falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet, Eius Concha Cochleā penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo serpit, ijsdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrētem habet, quæ callosæ huic parti adhæresc it: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tāquam congenito quodam operculo, carni patulę oppositò diutissimè extra aquam viuit, marinam enim aquā haustam asseruat, qua pluribus diebus refouetur ac sustentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, qua scopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina

Descriptio ex Rondeletio.

† L. 9. c. 36.

C Purpura ventre non turbinato.

Contra Bellonium.

Bellonij descriptio.

Purpura Zoographi ex mari Adriatico.

D

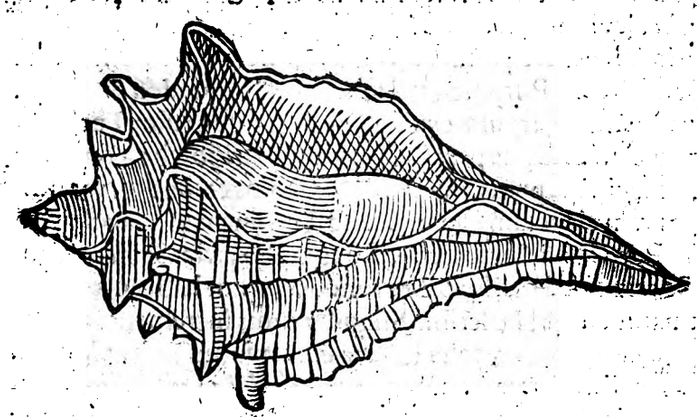

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè & ſupinè.

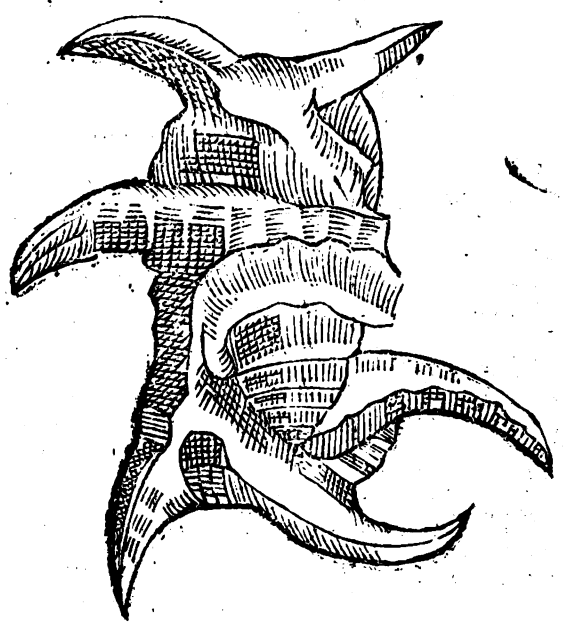

Differentiæ vnde ſumantur.

Magnitudo.

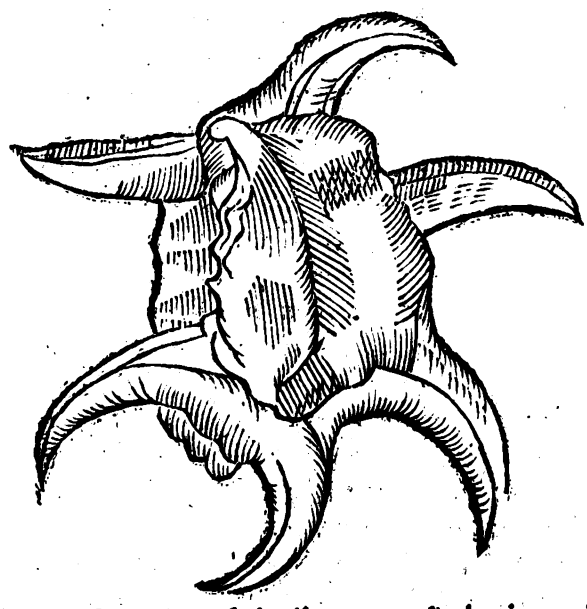

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

ramina in diuerſas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ raro excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate: ſicut nimirum ex Ariſtotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Ariſtotelem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἐνίαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zographus nõ μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenæi codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθος μναιαῖος dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, inueniri tradũtur Purpuræ & Buccinæ δεκαπόδαι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſq; melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδύπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddã diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinẽ. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους, malim, κόχλους, id eſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbẽ ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zographo pictæ & meis fauet maximè) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habeant annos: Quod poſtremũ abᵗ Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φαίνεται ἐξιὼν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὄγκῳ τὴς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait:

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

ᵀ Lib. 5. Hiſtor. c. 15.

Alterum

Digitized by Google

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zographus non probat.) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικης διαζώματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare; sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ ricitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur, prima nanque voluta siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs vbi de Concharum generibus loquitur, (inquibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris & C Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem definit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primũ alij κίονια legunt, alij ἰόνια. Qui ἰόνια legunt. detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem. D Hermolaus κίονια legit, id est, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ ac firmæ ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papaner, quod inferiore est loco, & trachelin siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum † Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσαν τὴν μήκωνος καὶ τὴν τραχήλου. Τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυρις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ἡμῖν λευκός, ὃν ἂν ἀφαιρῇς, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ ἀυτῶν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δόξειεν εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον συμπηγίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detra-

Ελιξ quid.

Voluta qd.

Cionia.

Dioscoridis explicatus.

Lib. 5. Hist. c. 15.

Flos Purpuræ vbi.

Digitized by Google

detrahunt, tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, E
idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia denſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes, de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles συπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribẽs: liquoris (inquit) hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens, reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicãt. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idq; præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in F
mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis ac differentijs, antequam ad alias partes pergam, primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuã Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel. 5. & Paralip. 2. 2. Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus. Ariſtoteles, vt demonſtrauimus, atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum, vt cùm ait: cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et aliàs: cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor, ros, ſanies, pelagium, fucus, [a] Vitruuio etiã Oſtrum: Sic enim ſcribit: Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt, ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit [b] A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet, hoc eſt, illuſtratur ſplendore, quo reliqua Purpura caret. Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur) quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. G
Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur. Idem Nonius Oſtrinam, inquit, (ſcilicet veſtem dicunt) ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt Zoographus conijcit, non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium, hoc colore, ſed & pictores. Dictũ verò eſt Oſtrum ἀπὸ τῆς ὄστρακος quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit, à Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. [c] Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos prabet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cùm ſint lecta, ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λαθρον, id eſt, cruorem vel ſaniẽ dixit: Nonnus antiquus poëta διερὸν πῦρ, id eſt, liquidũ ignem, H
hoc à colore, illud à ſaniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur, vt, Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce poſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca lones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξωπάι, βάπται. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ, teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ ſομεῦν, καὶ ſερροποιῆν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocẽ Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poëtis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. F

apud Suidam

Florem ſanguinis loco eſſe.

Synonyma floris Purpuræ. Argaman. Amorge.

[a] *Lib. 7.*

Oſtrũ quid

[b] *Li 2. noct. Attic. c. 26.*

Oſtrinũ color a murice differat.

Oſtrum vnde dictum. Sarranum Oſtrum vnde.

[c] *Lib. 3.*

Fucus pro flore Purpuræ. Pelagium.

Venenum Tyrium.

Oxos quid Suidæ.

Digitized by Google

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὤξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδὼ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἕψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseως. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes καλχῶ ait esse florem seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed καλχὴ potius scribendum est; vnde verbum καλχάινειν. Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πίπλους Κάλχηφορυτοὺς. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos & plumaricos. [d] Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus quē ostracion item appellent, vel ostracon quoq;. cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἀνθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebātur. Plinius [e] de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorē habent, ad hanc tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabāt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis) C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius:

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Oxybaphū

Κάλυξ.

Chalça.

[d] *L. 8. c. 11.*

[e] *Li. 37. c. 9.*

Purpura p rubore faciei.

Non absimili ratione Gallis exanthemata seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον νύμα, Θάνατον πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, H & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἀλυγίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniū celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat, quare igneā vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur, non splendescebāt, nec implebant oculos contentiū. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs & suspice,

Pro exāthematibus.

Flons differentiæ.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

Sāguis purpureus vnde.

Augusti iocus.

Digitized by Google

his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij quod Perſarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hîc non pertinet; ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi, regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθη, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Ebria Sidonia cùm ſim de ſanguine Concha,
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vtcunq; nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſsimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes[f] Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ veteriſtiſsima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atq; amplificare poſſint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaq;. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: *—Carmina purpurea candidiora nive.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Purpura clariſſima. Alexandrina Purpura quæ.

Sandyx Indica.

Differentię à loco.

Nigrum pro violaceo.

Amethyſtus gemma.

Dibapha.

Purpura cerulea.

f L. 7. Hermathenæ.

Purpur vnde dicatur.

Digitized by Google

A *Hic sale Purpureo vinaq; nitentia lympha:*
Sic Horatius —— *Tempestiuus in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum

Lambini error.

—— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile
B reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profecto quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hęc correctio & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemns quod floridum est & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum purum. In igne autem non tam color, quàm lux & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus & alter
Assuitur pannus.

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella
C —— *Phœbusq; sereno*
Lumine Purpureum reserat iam sudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur: nec absurdum itē putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hîc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.*

Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Quintilianus correctus.
Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani lo-
D cum insigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, si minus
» placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriun-
» tur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si conferis etiā
» Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corru-
» ptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē,
& quadam uix enarrabili fæditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quædā exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amyclęis confert. Est autē locus in remedio amoris.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernę, non Laconicæ, sed Tyrię lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

Digitized by Google

—— Tyrias humero reuocante lacernas. E A

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis,
Quàm qui non poterit verum diſtinguere falſo,

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, ſed pallidiore, quàm eſſet Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneum fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuam tueatur probabilitatem, Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens.

Καὶ τυρίης σκοπιάζε δεδεύμενα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρίης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης F

Et mox — *Χείλεα φοινίξας δηρῷ πυρί.*

Videtnè hìc ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus, primùm occurrere videtur ipſa caro: hãc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt § Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adherere. Aelianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint perforare, vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrãt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri, Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguanè teſtas perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinaris omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου: Et linum è Purpura, H apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam ſiue ſtupam ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partẽ; cuius meminit etiam h Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarũ Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolũ pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiã lõgà oratione Zonaras his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioſcorides, eodẽ modo κροκυδὸς θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio noſtra per ypſilon, à recto κροκυ'ς,

Caro. § *Li. 7. c. 34*

Lingua.

Linguane teſtas perforet.

Lana non eſt in Purpura.

h *Li. 2. c. 83*

Purpuræ varia ſignificata.

Digitized by Google

A κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, υ'δος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γναφεῖα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκυλίγμος, quod est floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius[i] Rhodiginus, qui & ipse tamen per ióta scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocẽ diminutiuam esse velit à κρόκη, quod filum & subtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarũ Conchis stupparum imagine vellera quędam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso & depexo lino crassissimum supereſt, significant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri ceu B falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita, discerpta aut vulsa fila seu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίξει προπυρίων. ipse πορφύρων pro προπυρίων legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse. mihi quidẽ temere mutare videtur: quòd si πορφύρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentũ indito, velut suprà etiã Archigenes dixit, ἐμφρασσομένου τοῦ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. præstat tamen hatic ex Purpura & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in C his verbis, Ἡ χάλκανθον κηρύμασι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας συγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius significationis legit κροκήματι vel κροκύδι, quorum posterius approbo. & vertit. Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hîc interim Hesychij & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸν βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini & diuersi à Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλέσιος ἐνεδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum siue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in considerationem veniunt. [k] Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα nuncupauit, D alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταὐτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα σρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est, operculũ itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hist. cap. 4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δ' ὄξει ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἐγράψαν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα κύρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fœminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

[i] *Lib.* 20. c. 33.

Marcelli error.

Hesychij & Suidæ lapsus.

Byssus aliud quàm Purpura.

Operculi cõsideratio

[k] *L.* 5. *hist. cap.* 15.

Cochlearũ operculũ.

Cochleæ opercula-res.

Digitized by Google

Cochleas quaſdam a-lpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem E
quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo .. Carni hæret
vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe
dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa
Blattæ byzantiæ. liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumũ
reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; „
opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm
Blatteus color. opercula appellanda erant. nam βλάττος ſiue βλαττίον Purpuram ſignificat, vnde Blatteus
color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria
qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutro-
pius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur
Error Nicolai Myrepſi. vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos „
Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Pur-
pura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatę fuit Nero, vt retibus
aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pererudirus
in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro F
operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine erro-
re dixit Blattum Byzantium eſſe ὀςρεῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ.
Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpu-
Murepſus correctus. ræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq;
oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igi-
tur Rondeletius legendum credit, ὀςρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum
ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥῖνος enim præterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀςρακόδερμα
vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥῖνοι, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτα
ἐκ βοείων βοράων εἶσι, id eſt, ῥῖνοι vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet.
Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος,
vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante
vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam
itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræuè non diſtinguntur vt dic-
Opercula vt differãt. tum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vo-
cari deberent: quædam hîc ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. G
Blattæ Byzãtię odor. Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura; quòd ex Conchylijs longiora, è
Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſi-
mile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia,
inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò
odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondele-
tius in Conchylio aſſerit ἐυῶδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter
odoratum Dioſcoridi ſignificare; & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcori-
des & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud
Aetium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos:
& eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius
Blatta pro Purpura Indica. Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo „
ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον βύζαντος ap-
pellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicã,
& Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius:
Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij H
teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorum-
[1] Lib. 22. cap. 2. dem enim vim habet: & præterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fœminas, & comitiali ap-
prehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo
de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis [1] Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſ-
dam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. „
At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. „
Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit,
neq; alteri vtendam dedit & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico
Pruna Onychina. vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit.
†Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea ap-
[m] Lib. 12. cap. 10. pellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic
Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; [m] Columella pruna Onychi-

na.

Digitized by Google

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoq;, sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spectatur, qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium re-

B tulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol vel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiè sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, no-

C minantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendât. Et alibi: βλάττος & βλαττίου βύζαντος, appellatur Actuario in aurea Alexâdrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem

" medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride

" ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocât, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vsum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangularis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem

D vngues aromatici magni & parui, injiciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cõchylij testæ odorem referat. tale.n. Dioscorides optimum esse refert, ἰνῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ὅμοιον ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile trastulit: fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

Balanthã.

Adfur althaib.

Remedia ex Blatta Byzantia.

LOCVS

LOCVS.

Differunt loco. Aristot. correctus.

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, hasq; minores, illas maiores esse, iam antè notum est ex Aristotele. Sed notandum quid in Gazæ versione, Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras sunt: αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ ἀκρωτήρια, hoc est, in sinibus verò magnæ, scabræq;. Gaza non in sinibus, sed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rõdeletius. Atqui [a] Oppianus cùm de pelagijs alijsq; aquatilibus prius dixisset, subdit.

[a] Lib. 2.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότα γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποιαν ἐπιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβος ὀξυπαγὴς ἠδ' ἀσφακος

Esto, sinus omnis pelagi instar profundus sit, non omne tamen pelagus sinus est, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Testatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Ναρίτας, στρόμβωτα γένος, καὶ πορφύρας αὐτας.

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales esse tradit, locis quidem scopulosis natas. Columella de piscibus loquens voluit limosam regionem idoneam esse Purpuris, alijsq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes sunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, cùm semineces fuerint, mari redditas reuiuiscere. Sed Plinius hoc non de ipsis Purpuris, sed illis, quibus inescantur Conchis mytulorũ similibus scribit. Ait insuper aqua dulci necari, & sicubi flumen immergitur, (alias, sicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Aristotele, apud quem legere est: Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium est, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Idem philosophus Purpuras testatur aliquandiu in arena latere, sicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recensere, quæ à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet.

Regio purpuris idonea.

Aqua dulci necari.

In Arena aliquãdiu latent.

Loca ob Purpuras celebrata.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Assyriam in pretio fuisse innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Fucus marinus.

Assyria Concham laudabat miles in vnda,
Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari scripsit. At Plinius præcipuam esse in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ insula est, non longè à Syrtibus sita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Aitq; ibidem Plinius Purpuræ florem Asiæ præcipuum esse, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. [b] Getulorum scopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) syluæ exquirantur, omnes scopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infectandam vestium Purpura comparatur, nobilitate ijs solis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, testatur Pausanias. Celebrantur eadem ab † Horatio.

[b] Lib. 5. c. 1.

† In Laconicis.

Nec Laconicas mihi tradunt honesta
Purpuras clientes.

Fucus Tenarius.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc versu.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

[c] Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpurissum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicũ, aut Laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: easdemq; intelligit [d] Iuuenalis canens.

[c] Lib. 1. Syl. Oebalis Purpura. Coæ Purpuræ.

[d] Sat. 8.

—— *Spartana chlamys, Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epistola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia; tum vulgaris, vt testatur Arrianus, si bene memini.

Digitized by Google

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Tenienſe appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit [c] Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hîc emendatores, vt in deletili charta & palimpheſto lusisse & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nõ quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatum est ad vermiculatos & erosos libros in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tęniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationẽ Latinam præ se fert. Nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-

B dem Turnebus, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset, libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur; & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & ἅλυκος, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta est: licuti & Melibœa Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, [f] dum canit; *Melibœaq; fulgens*

Purpura Thessalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore,

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C *Victori clamydem auratam quam plurima circum*
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Sed hîc Hortensius Melibœam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήρτηται πασῶν Τυ-
„ ρία καλλίστη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Pli-
„ nius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos scripsit authoribus Probo & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ; Ouidius,

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyrias q́, coccinas q́.

Et in sexto rursus:

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, fagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ & Purpuram Ledæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Nos Lacedemonia pastor donauit amica
Deterior Ledæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Strephano, pro Purpura nimirum κοχλίου πορφύρα. [g] Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Collocat

[c] *Li. 9. c. 5. Adu.* Plinius correctus.

Tænienses Purpuræ. Dialuséses

Porphyriusa vnde dicta.

[f] *Lib. 2.* Melibœa Purpura.

Tyria Purpura optima. Sarranum Ostrum.

Tyria lacerna. Lanæ Tyriæ.

Murex Tyrius. Cochlea Tyria.

[g] *Lib. 10. Metam.*

Digitized by Google

Collocat hanc ſtratis Conchâ Sydonide tinctis. E

Sidonium. Oſtrũ quid

Sidonium Oſtrum Horatio, Eſt autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici conijcit Zoographus: Statius in Propemptico Metij Celeris;

Quà pretioſa Tyros rubeat, quà Purpura ſucco
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sydon.

Purpura dibapha. h *Lib. 8. c. 8*

Iſtiuſmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. h Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari, ſed ſecus Purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox, Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui poſtea Cęſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piſcium condituras habere. Auguſtinus Niphus Purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum, tenue & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayſius cur inter doctos conueniat quòd Purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico*. Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura. Purpurificium vbi. Tarentinũ Veſtimentum.

F

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſuè medullis
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum, G

Sufis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs ſimiles eſſe ſcribit. Sufis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur ſanè aliquis, non in Europa ſolùm & Romæ (vbi Purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque & Aſia & toto terrarum orbe defeciſſe, cùm ex Africa olim, Aſiaq; & Perſis, ac tot alijs regionibus lociſuè peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias & remotiſſimas nauigationes aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS. H

Celerrimo creſcunt.

CONCHÆ omnes, inquit Ariſtoteles celerrimè creſcunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ajt tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum eſſe, Purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſuprà deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus verò Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulò ante ex ijſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

Aetas: Vt anni earum cognoſcantur.

ſaliua

A saliua sua. Parum admodum progrediuntur teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisq; ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, sponte existunt, sed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & ostracodérma ex materia putrescente & limo. Et mox: Ostracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur χηριάζειν ideſt fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίκηραν, τῦτο δ' ἐστὶν οἷον χηρίον ποιεῖν, ideſt eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius B dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam siue humorem mucosum velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant; nullus autem huic meatus est apertus, neq; fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terrã emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit, dilucidiores reddidit [a] Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiã ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἐφίσται δ' ὁ ἔχων εἰς τὸν γλω, cùm legendum sit ex Athenæo, C ἐφίσται δὲ ἰχῶρα ἐκ τῦ γλω, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem [b] Aristoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τῆ παραβλαστάσεως, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Aristoteles) Mytili gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusq; reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum D. Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus, Hæc & alia Rondeletius. Constat itaq; purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterq; autem piscis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde

Duplex origo.

Humor mucosus natura seminis.

Fungi vt subito nascãtur.

[a] *Lib. 4. de pisc. ib. cap. 4.* Aristoteles correctus.

Massarij error.

[b] *Lib. 3. de gener. c. 11.*

Quãdo magna copia.

Ex putredine oriri.

Contra Belonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

Digitized by Google

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis ſiue fauago.

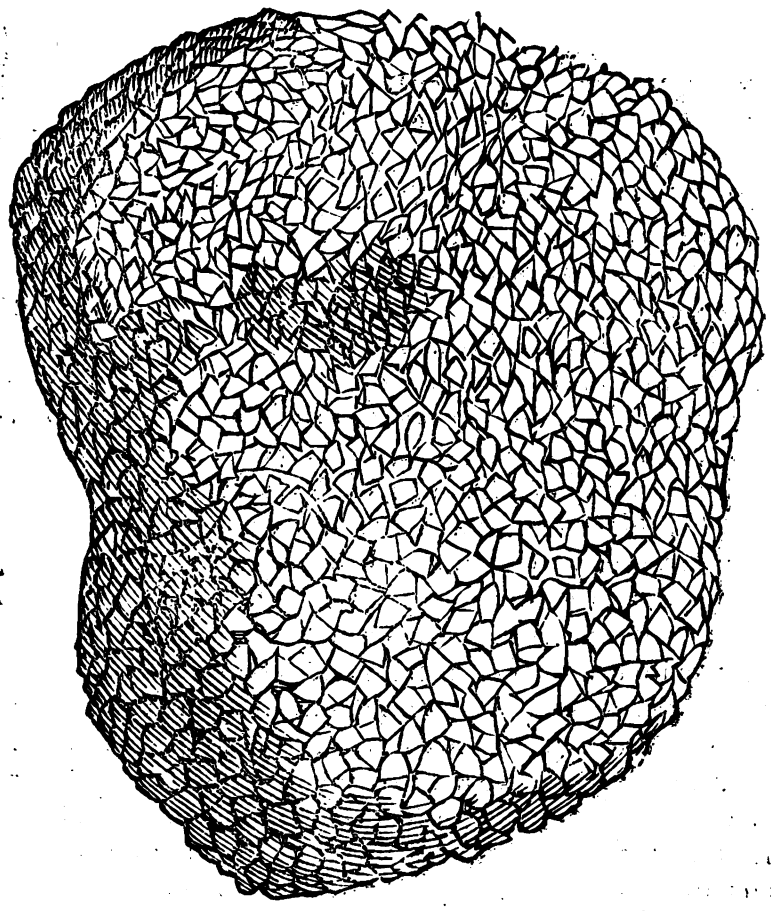

[a] *Lib. 5. Hiſt. cap. 15.*

Cur non coeant teſtacea.

de deciderenon poſſint, quod tã magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatũ eſſe videatur. Hæc autem fauificatio vera eſſe ſolet. Primum vt hæc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ægri ſomnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracódermorũ genus expers coitus eſt, inquit [a] Ariſtoteles. Et cùm Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè confirmatis perfici poteſt: nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſque partes ſint femini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoq; ſimplicioter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndiq; teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex [d] Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vêre autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè pleniluniis diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quam obrem ſapore per id tempus præſtant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fœminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ἐν πορφύραις τὲ ἔαρος συνιτροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιῶσι τὸν καλεμένον μελίκηρον. Τὸ δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ ὅτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακεῖεν. οὐκ ἔχει ἀνεωγμένον πόρον οὐδὲν τετων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καθ' αὑτὰς, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς αὐψεως, καὶ ὑλύος ὀστρακόδερμα. Τὸ δὲ συμβάινει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, ideſt, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohęſione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηρον, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam

[d] *Lib. 5. Hiſt. cap. 12.*

Oua Purpurarum non ad generationem cõferunt.

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

in litus

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpãt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lẽtorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidẽ semen non est. Atque hæc est duplex purpurarum, buccinorũ, mytulorũ origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata.

Fũgi vt multi nascãtur.

VICTVS.

VANTOPERE[1] maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex piscículis est, vt pur puris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quan-
B quam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rursus alibi: Alit altera alterã, eo quod sua testa agnatum veluti algam muscumué gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter[a] Plutarchus Musci & algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis, quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum de pascente. Plinius purpurarum genera pabulo & solo discernit, vt sit lutense putri limo, algẽse quod alga enutritum, vilissimum: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpurã diu multumq; consideransse, cùm aliam Conchã mordicus tam diu premeret, quoad suffocata hisceret. Voraces admodum esse vel ex prouerbio notũ, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus.

[a] *Lib. de Solert. animal.*

Voraces es se.

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorãtes.
C Quod repetens Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipue purpuras certum est allici: sed nescio quàm rectè: vix enim hamo eas capi credi-
derim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quan-
dam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur. eam in polypo recitauimus.
[a] Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distendere cõtendens, eò pertingere & strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam ligurit, aberret omnem eam necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitam comprehẽdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorũ quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίσιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè
D hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent,) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zographus: quoniam & paulò pòst eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordaceśque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα,) ceu mitulos videmus. Has semineces sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatę claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliośq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φαρὸν dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut reti ciusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto seu vimine

[a] *Lib. 7. de animal. cap. 34.*

Hamo non capi.

Nassis paruis capi.

Phœnices vt Purpuras capiunt

Digitized by Google

aliquo iuncoué contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hir E
ſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem ad- „
uerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo „
Purpurarij demittũt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, „
aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem textu-
ram intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χοινίκων)
Κημὸς. colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod
modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno
cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi; Atqui eo tempore teſte vel
ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſu-
ſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam præterquam quod rationi conſentaneum eſt, Purpu
rarios eas capere, cùm meliorem ſuccũ floremué habent, propter quem eas capiunt, etiam
Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſi-
mum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas igno- „
rare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur. „
F

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligatur.

VOmodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & „
in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, in- „
quit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alio-
qui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablata detrahũt:
Flos vbi poſitus. quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos. n. poſitus inter
hęc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore,
diuidantur partes iſtæ neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fre
geris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſ
ſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere
contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detra-
cta Concha auferunt: minores cum trapetis franguntur: ita demum florem eum excipientes
Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è qui
Phœnices vt Purpurã facerent. bus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo compa- G
ratur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad
tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete co-
quunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colo- „
rem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex
[a] Lib. 1. c. 4. onomaſtico [a] Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔνιοτε κοψάμενοι τοὺς
ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ ἡνσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἅλυν ἐκ-
χαθήραντες, ἐνέψυσαν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τοῦ θαλάττιον: ſic interpretatur Zoogra-
phus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt & dein
de condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſor
dibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundùm vt lauentur, tertiùm vt flos
[b] li. 1. quæſt. natur. c. 3. eximatur, condiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram,
vt Seneca [b] philoſophus tradit, eodem Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt,
inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa
Fabę miſcebatur. ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oracu- H
lorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpurę, nitrum cocei tin-
cturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

[c] Li. 9 Orig. cap. 28. [c] Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit
vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi
Lana primũ tincta Purpura. purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem
initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca [d] Tragœdus:
[d] In Hercu. Oetæo.

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius:
Muricibus Tyrijs iterata vellera lana.
Tibullus. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.*
Ouidius: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas*

Iteraba-

Digitized by Google

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur vestes, quod constat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait: Cur tinctura iterabatur.

Vellera sæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortasse dibapham Purpuram dicit, quam pretiosissimã fuisse constat: de qua etiam Flaccus ad Grosphum scribens, inquit: g *Tebis Afro Murice tincta vestiunt lana*. Tyria autem Purpura apud antiquos laudatissima existimabatur, vt sæpè dictum est. f Papirius g *L. 2 Carm.* f *Li. 1. Sylu.*

Rupesq; nitent, queis Purpura sæpe
Orbalis & Tyrij moderatur liuet aheni.

Inter Conchiliata autem & Purpurea interest, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini succo, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miscebatur Buccinum, vt Plinius scribit, sed ita obscurè & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si alienigeno vteretur sermone. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indiuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiso tamen pro indiuiso maluat emendatores, semper non intellecta mutare solenni insania consueti, inquit h Adrianus Turnebus, qui se in veteribus indiuiso reperisse testatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiso humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœditas emenderetur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuisum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauissimo & teterrimo odore dixit Martialis Conchiliata & Purpurea differũt. h *Li. 9. Auersi. cap. 5.* Vrina humana vsi sunt ad tingenda Conchylia vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucusq; ille. Iam verò pictores ipso purpureo vtuntur cruore trito in mortario, sicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpurissum vocat Plinius in sexto trigesimiquinti. Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. suo 12. de colore, Purpuræ colorem tardiùs consistere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint atq; expresserint, effusumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorsus color in tinctura manifestus est. Gaudet hæc eadem tinctura in sole versari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis enitescit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantissima verba Græca commutare non possum; vt omittã:: χάιρει δ' ἡλίῳ ὁμιλοῦσα. ἀυτῷ ἀναπυρσεύει, καὶ πλέῳ ποιῶ καὶ φαιδροτέραν τὴν ἀογλω; ἐκφοιτασομένην ἐκ τῦ ἄνω πυρος. Mirum in primis est, quod scribit † Aelianus: Purpurarius piscator, si postquam Purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno saxi ictu Purpuram vnà cum testa interimit. Quòd si læuior plaga inferatur, & etiam nunc spirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam sit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens: Pictorum Purpura. Tardiùs cõsistit. † *Li. 16. c. 1.*

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel ac oleũ addidisse tincturæ, vt sine læsione aut detrimento florem tincturamue in tempus conseruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentũm Susis captis inuenerit, annos seruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt causam esse, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate splendorem integrum & fulgentem conspici. Ex quo loco, inquit diligentissimus pariter ac eruditis. Hieron. h Mercur. à nemine ferè animaduerso dubitari video, quænam esset illa Purpura, quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conseruatę. Fuisse non pannos, lanã aut sericum Purpura tincta, sed ipsammet Purpuræ substantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiã non adeo verisimile est, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter persecuti sunt, nec alius author, mel vspiã cõmemorarunt. Præterea ex i Cassiod. colligere licet cõsueuisse contusa & simul coaceruata Cõchylia sex menses absq; alio mãgonio integra seruari. Neq; quomodo lanæ aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen succo illi Purpurarũ ab omnib. scriptoribus h Li. 6. c. 25. Plutarchi locus explicat à Mercuriale. i *Lib. 1. Var. Epist. 2.*

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ siue tinctura ab ipſomet nũcupatus ſit, E
quòd illo ſolo tingerentur cuncta, quibus siue ſponte siue artificio inhærebat: Sic enim
* Lib. 3. * Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaq; res quantum ipſe iudico, hunc in modum ſeſe habet. Conchylia siue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ; nam ſeſe candidas habuiſſe Zoographus teſtatur, vtraq; tamen eundẽ ſuccum ab Ariſtot. Plinio & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cũ teſtis tundebantur, ob facilioré ſucci expreſsionem, ac in maſſam vnà cũ ſucco redactæ, ſi ante ſex menſes in vſum ad infecturam trahendæ erant, abſq; alio cõſeruabãtur, ſin autem multo tempore durare debebant, punicearum maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno atq; ab alijs ſæpenumerò nominatis facto, immerſæ cõſeruabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer & floridus longo
* Li. 7. c. 13 tẽpore maneret. Sed ſi Purpuræ magnæ erant, quemadmodũ * Vitruuius, &
* Lib. 1. c. 4. * Pollux tradunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas ſale cõditas; modò ſuccũ illum in cãdida vena ab Ariſtotele & Plinio cõmemorata contentũ & à carne ſeparatum; ſimiliter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc eſt qnod in fine illius capitis vo F
luit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autẽ propter ſalſuginẽ citò fit ſiticuloſum, niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi verò ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, citò corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaq; circumfuſum id habuiſſet. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita fuiſſe præ cæteris teſta tum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq; narrat ſeſe principatu Claudij vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quòd præceperit, vt cõburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum qui ſciebat vix ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra cõſeruari poſſe recentem, addidiſſe rationem tot annorum durationis ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe vel totum eum rudem contuſarum Purpurarum aceruũ, ob idq; talenta illa potiùs fuiſſe ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipſummet floré cum vaginula ſola aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nõnulli deſiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui & mel & oleum æquè putredini ac corruptioni reſiſtant, cumq; eiuſdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ cuius habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hîc expectet, fallitur. Neq; enim ratione factum exiſtimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditę eſſent, ſed fortuito id euenisſe, ſi modò verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκὸν non habet ſuum ἀντίθετον; neque ἀλυργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum. Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidiùs dixiſſet πορφυρῶν μέλανων aut φοινίκων, καὶ λευκῶν, qualem ſane diuiſionem diſtinctionemué apud veteres non inuenies; quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam deſiderari quod ad dictionem λευκὸν pertineat, quam ſuſpitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minimè, mentio fit. H
Si enim & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſse conſeruari, ſed non æquo modo, mel enim ſimul cum liquore illo siue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper innatet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego ſaltem oleum tincturę vel ideo adhibitum negauerim, quòd veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pinguedine labefactaſſet ac inquinaſſet, quod nos noſtro ſæculo plurimùm abhorremus, & ſumma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui ſericũ Purpuræ intingeret, puriſſimum habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit * Caſſiodorus, quia inquit, taliũ rerum ſecreta refugere dicũtur immunda, Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores Purpurã ſepe marinã cognominarũt, nõ quòd terreſtris etiã ſit, ſed ad differẽtiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium

Oleum & mel à putredine cõſeruandi vim magnã habent.

Albæ Purpuræ quæ Plutarcho,

Plutarchi lectio authori ſuſpecta.

Oleum cur non adhiberetur.

* Lib. 2. Variar. c. 2.

Herbæ quę Purpuram præbent.

atq;

Digitized by Google

A atq; Conchyliũm tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veſte qua Iudæi induerunt Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Sic enim Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id eſt: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύσασιν αὐτὸν πορφύραν: id eſt: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem eſt, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorẽ, illi verò materiam & colorem ſimul expreſſerint: quamobrẽ Purpuræ appellatione coccũ non cõtineri rectè cenſuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccũ autem à Dioſcoride κόκκος βαφικὸς dictum eſt, id eſt, granum infectorium, cuius ſatis magna copia colligitur in Gallia Narbonẽſi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. Gloſſarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſſauolus in libro de

B Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicẽ referentis, &c. Chermes verò (quãquam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt fit fortè coccus ſcolecius, id eſt, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundã ſumi, ex eoq; charmeſinum colorem tingi, floridiorẽ quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculũ tranſeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymũ reperitur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autẽ plures, herbę, quarũ radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multũ, quæ pimpinellę folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiã. In Hetruria quoq; naſcitur: putãtq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgo appellant, alij thrialmum. Naſcitur autem & ſub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habẽt, ſub quibus naſcitur. Vna eſt quã ipſi appellant Hiedoſpialek: putãt eſſe auriculã muris, ſed nõ eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & ſiligine (ſecali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc nõ exca

C uant, quia maior eſt prouentus ex ſiligine, quã ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerũt, non aliud eſſe video quàm coccũ Græcorũ, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculũ aliquẽ emittere putârim, ſi nõ vbiq; & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodẽ genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturã, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiã hęc proſequitur Hermolaus, quæ tamẽ nobis minimè ſunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandẽ eſſe putãt, quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibuſdã horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipuè tingendis, Purpurã facit incõparabilem, cæteros colores ſplendore quodã & hilaritate ſuperãs: inuẽtus vt alia quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceorũ ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Qui

D dam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea veſtis ſcolecidata (ſcarlata quaſi ſcolecata) hoc eſt vermiculata, vulgò diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquilijs, opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arboribus minimũ cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt iligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioſc. è quo Cælius etiã deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinũ, inquit, [1] ſunt qui opinẽtur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius eſt apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinũ à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccũ indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictũ arbitror. De chromate Theophra-

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

kermes.

Granatę vrbis Hiſpaniæ oppidũ

Tinctura ex Vermiculo quid ſacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabũ eſt Coccũ Græcorum.

Saxifraga.

Carmeſinꝰ color vnde dictus.

Coccinea veſtis cur dicta ſcolecidata.

Quiſquiliũ

[1] *Li. 8. Ant. lect. c. 11.*

Digitized by Google

stus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μύρα ῥιζῇ (κύπρῳ) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαρακῖνον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id est, colorem vnguentis rubrum ex anchusa faciunt, amaracinum autem è chromate: quod radix est è Syria vehi solita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuisse: quoniam myropolas pretiosa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare solitos tradit. Et paulò pòst: Maron & chroma, quod amaracino miscetur, calfaciendi vim habent. Carmesini colorem rubrum esse constat, chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expressum: rubrum tamen non fuisse ex iam recitatis Theophrasti verbis apparet: vt nimium leuis sit quorundam coniectura, carmesinum à chromate deductum. Dioscorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an sit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmesinum quasi carbasinum, à præstanti amphitheatralium velorum colore dici potuisse suspicatur, de carbaso quædam addamus: quam ipsam quoque vt amorgen & byssum (vt pòst dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, sicut & sericum, Purpura coccoué tingi solitam conijcio. Carbasus igitur (generis fœminini, sicut & byssus; quanuis aliqui masculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus est lini miræ tenuitatis, in Hispania primùm repertum teste [m] Plinio: item velum ex carbaso factum. Virgilius in tertio Aeneidos

—— & auræ
Vela vocant, tumidoq; inflatur carbasus austro

Lucretius in sexto.

Carbasus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— Eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus.

Et in vndecimo:

—Tum cruceam chlamydem & sinus, crepantes
Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbasum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuisse. Pollux carpasum, καρπάσιον dixit, vt mox patebit. Meminit [n] Plinius. Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis: Et aliquantò pòst de velis tinctis loquens: Carbasina deinde vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Crespe, à Carbasò seu carpaso facta videri potest. Inuenio verò & apud [o] Pausaniam, nasci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; statim ac in aërem fructu iam maturo est emissum, volare, ita vt culici simile (inquit) videatur, nunc autem priusquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & sanguinem insecti lanas tingere. Monachi qui in Mesuem commentarios ediderunt, Brasauoli sententiam secuti sunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copiosissimum adferatur, chermesina stamina nunc vilescere cœperunt. De eodem puto [p] Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc semina pro Purpureo colore serici conficiendo, similia cimicibus, à quibus sublata sunt capita: vnde pretium serico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnascentibus fieret. Sed fortè vterq; iste coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Ctesiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus nascitur, quo Purpura, floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine visuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis & vermis instar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ succinum ferunt: & fructibus earum vescuntur, ipsaq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore vestes, tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τὰς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt: quæ Persicis etiam tincturis præferuntur. Sic Ctesias: Illud autem prætereundum non est, Purpuræ succo veteres coccum [q] Plinio testante permiscuisse: Quin & terrena miscere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byssinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco & Purpura permixtum, hysginum fuisse nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio esse scribit Iul. Cæsar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus sit à principe poëtarum sub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretiosa Purpura apud Indos fieret ex sandice, ad cuius rei corroborationem cùm hîc potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai est, altera Cælij, adducere

Anchusa q vnguenta tingebant.

Chroma radix.

De Carbaso quædam

[m] *Li. 19. c. 1*

[n] *Li. 19. c. 1.*

[o] *In Phocicis.*

Chermes ex India.

[p] *Lib. 9. de Variet. rer.*

Flos Indicus Purpuram tingens.

[q] *Li. 9. c. 41.*

Hysginum quid.

Rubiæ color.

Ex Sandice prætiosus color Purpureus.

Digitized by Google

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras feciſſe, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex ſandice parari, prodit hiſtoria, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi appoſita alia quæuis, ſpecie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam ſatis celebris, nec prętera qualis ſit monſtratur: In Theophraſto & Plinio legitur & phyllantes herba inter ſpinoſas, ſed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophraſtum chamæmeli genus, quod caule foliato ſit, anthemon phyllôdes appellare. Cælius inter amorges ſignificata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream veſtibus inficiendis, quæ in de dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Φυλλάνθιον, κόκκου εἶδος ἐξ οὗ ἐνδύματα γίνεται· ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμάργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὸν ἀμόργινον: id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur ab amorga, quod genus eſt coloris, ſimilis byſſo. Significat & B veſtem pretioſam. Ἀμόργινον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργὶς ὑηλυκῶς. Ἀμοργὶς, καὶ ἀμάργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργὶς, τὸ καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Ἀμοργὶς, ſimile eſt lino ἀλεπίσῳ, id eſt, non decorticato. decorticare autem ipſum & parare (ad lanificium) ſolent. ἔστι δὲ ἀφρόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τῶν βύσσων, ἢ τῶν κάρπασον. Euſtathius etiam Ἀμόργη exponit, amurca olei, item Purpura ſecundum veteres. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργινός. Ἀντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἡν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ· λίνα δ' ἔστι καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum & byſſus, aliaq; tenuiſſima lini genera & vellera præſtantiora, vt Miletia) amorgen Purpuram, & amorginam Purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed ineptè: (vt & Heſychius byſſinum Purpureum) C potera enim etiam alio colore tingi, Itaq; non rectè Cælius, & ſine authore dixit, amorgen herbam Purpuream veſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Quare Zoographus amorgen dictam ſuſpicatur per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt Purpura, vel ſericum Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda exiſtimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è paluſtri velut arundine, duntaxat panicula eius. [r] Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris veſtitus & Purpuræ vſum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Αἰγύπτου, ἄλλας δὲ τινὰς ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐμπορίζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερφυῆ παίγνια καὶ τρυφὴν καὶ τῶν ὀνομασίαν. De byſſo plura dicemus in Pinna: hîc paucula addã, ex Strabone: [s] Ex lana arboribus quibuſdam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texi ſindones ſubtiles, συνδόνας τὰς ἐνυπρίους: & Macedones ea pro tomento vſos, (ἀντὶ ναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, ſcilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγίω.) Eſſe autem huiuſmodi etiam ſerica, byſſo ex quibuſdã corticibus excarminata, ἐκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam ſerica lintea è byſſo ceu materia & lana fiant. De anchuſa ſcribit Nicol. Myrepſus: Coria alba vt Purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam eſſe ſcribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κύρια, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀληθινὰ κυρύκια, id eſt, vt veri murices. Dioſcorides quoque anchuſæ radicem ſanguineo colore inficere manus ſcribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo D ſucco tanquam purpuriſſo malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hyſge, Ὑσγη Suidæ quędam herba eſt & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (vel hyſgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (ſupple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὑσγινος (malim ὑσγίνος, quamuis litterarum ordo repugnet) tinctura genus eſt.

Τὰ κόκκου βαφέντα, καὶ ὑσγίνου θηρίσματα,

Verſus authoris innominati, Videntur autem hyſginus & coccinus cognati colores eſſe, nomine etiam congruente. Nam Pauſanias in Phocicis author eſt, fruticem, quem Iones & Greci coccum appellant, Galatas qui ſuper Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipſi ſcribũt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam eſt. Ὑσγινον, Heſychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum ſcribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigeſimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur: Et in trigeſimoquinto:

Phyllanthio dyticó herba ignoratur.

Phyllantes herba.

Amorge.

Ἀμόργινα quis color.

Amorgina tunica.

Cęlij rhodigini error.

[r] *Li. 2. c. 10.*

[s] *Lib. 15. Geog.*

Radicis anchuſæ vſus.

Hyſge.

Hus Gallis ilex Aquifolia.

quinto: Purpuriſſum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Cauſa eſt quòd hyſgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. Perſius: E.

Sat. 5.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana eſt,

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina læna eſt, id eſt, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. Antonius Thyleſius, in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat. Hyſginum inquit idem Bayfius, planta eſt colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quę ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπ' αὐτῆ βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum, ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: ſed è viola quoq; quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat; niſi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę ſpetiem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c. F

Ferrugo. Hyacinthina.

Hyacinthinus color.

Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

Hercules inuentor ſecundũ Tyrios.

PVRPVRA quo pacto & quando ſit inuenta, eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, ſequebatúrq; eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, pereſa caruncula, ſua ſibi lâbra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adiſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem ad ferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; ſanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitãt, punicæ infecturæ author. Sed quid ſi fabuloſam hanc inuentionem eſſe dicamus? nam Georgius Cedrenus in cõpendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuẽtorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adſcendiſſet quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare: paſtorem à cane ſanguinem emitti purantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoq; liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem parari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignorauerant homines. G H

Hercules philoſoph⁹.

Phœnix primus Purpura vſus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος.

Πορφυροβάφος Græcis dicitur, qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexandro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεύς, quæ tamen vox potiùs ſignificat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένης: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim, quando πορφυρευται & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur.

Πορφυροπῶλης.

Πορφυροπῶλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id eſt lanas vel veſtes Purpureas, ἡ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια vel ἐνδύματα) πωλοῦσα.

Digitized by Google

πωλοῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος ἐσθῆς. Πορφυροειδὴς, Purpuræ speciem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι' ἅλα, per mare nigricans in modum Purpuræ. Φορφυρόκαυλος, qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus. πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς est non ἡ σιωνύφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξωρίᾳ φαιᾷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορφυραυγὴς, qui Purpureo flore est. Ἀκροπόρφυρος, in extremitate vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ & lumbi sunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπορφυρος καὶ ἀφελὴς παρῆει. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φορῦσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπορφύρου ἱμάτιον, est vestis quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Porpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet; Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit, Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ἐτρουσίνῳ διαπορφύρου. ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interpretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Ἐμπόρφυρος. Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔφηκαν ἐξ εὐπατριδῶν παιδας περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπορφύρος ἐσθὴς, prætexta vestis; itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθὴς, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὼ περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τὶ περιπόρφυρον ἡ δήμαρχος φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φοινικῶν. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύριος & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore fublucens, Plinius de Purpura. *Viola sublucet Purpuræ nigræ.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius, hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus mixturæq; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut violaceum cæruleumué inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hisce verbis distinguit [x]Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate tongè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verùm cùm purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licèt & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbunculus siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus; siue vt rosa & viola. Qua de re liquet eos plurimùm aberrare qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. [y]Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Πορφυρόμιγης.

[u] *Li. 7. c. 13*

Ἀκροπόρφυρος.

Ἀπόρφυρος

Διαπόρφυρος.

Ἐμπόρφυρος.

Περιπόρφυρος.

Ὑποπόρφυρος.

Πορφύριος.

Purpureus color qualis.

[x] *Lib. 12. Hierogl.*

Purpureus à Phœniceo distinguitur.

Phœnicis arboris color

Phœniceus color an à Purpureo differat.

Purpureus pro Purpurato.

[y] *li. 1. Georg.*

pulchro.

Digitized by Google

Hîc ſtetit Arctoi formoſus puluere belli,
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium ſanguis, & quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paulùlum habeat ruboris, modò viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus. De purpureo colore & verbo πορφυρᾶται erudita quædam deprimit [z] Scaliger. Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animã eſſe ſanguinem ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam.* Et, *Vitam cum ſanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu colliduntˌ) perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit. *Purpureos criſtis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis aſtro.* nam rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait-*criſtasq; tegit galea aurea rubras*, & in duodecimo-*& rubræ cornua criſtæ*, quas & puniceas nominat, vt:-*aut puniceæ ſeptum formidine pennæ.* Narciſſus etiam ipſi eſt purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuerſis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, veſtem quarto, lumen ſexto, & Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurat*, lego apud Lucretium per initia ſecundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur. Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam ſuprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis,

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio naſcẽte purpureum videtur, idem huic noſtro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεος profundũ eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ ſæpius poſuere. Κῦμα πορφύρεον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuũt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter eiuſmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum eſt) μέλας λέγεται πόντος, ὁ ἀκράτως τοῦτος. cæterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ ſunt nigredinis, (ſic & ὑροφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totum refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vndã, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυροι Euſtathius interpretatur nigrum & ſimile ἁλὶ πορφυρέσῃ; vel marina purpura tinctum ἁλουργόν, πορφυρᾶν. Κίχλας (piſces) ἁλιπόρφυρας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἕλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam vel cruentam: aliqui violentam & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθύς, καὶ τὰ ραχώδης. ſed βαθὺς & τὰ ραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hîc obiter Cælij Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium, iocis etiam nullum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Ἑλλαβὲ πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

[z] *Exercit.* 325. 13.

Anima in ſanguine.

Purpurea morte ſublati qui dicebantur.

Mare cur dictum Purpureum.

Maris epitheta.

Purpurea mors qui dicatur.

Cælij Rhodigini lapſus.

Digitized by Google

A In Gelius ex Eustathij in Homeri Iliados E parecbolis : vnde & Varinus repetijt: postrema verba Græca sic leguntur: Ἀναγόμενος ὡς θάνατον κατ' ἴδος προυκαλέσατο παθεῖν ἀξιον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τοῦ, τόνδ' ἐλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant, in illum protulisse. Πορφυρόχρως in eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χροιᾷ πορφυρώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χροᾷ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hîc recensere. Ἰόζωνος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἰον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductam eam vocem esse. Eisdem Ἰωνὰ est πορφυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud [a] Galenum inter ea quæ pilos attenuant; interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & [b] Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est „ (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candoreq; „ & tertium ex vtroq; igneſcentem, velut per transitum coloris Purpura rubescente, aut la- „ cte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cæsti B arcu spectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidē Calleanum, καλλιανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κάλλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλικτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλαϊνόν, Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio. Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius [c] Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (in- C quit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum magis legendum putem. nam Græci κολοσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τῆ ὁμωνύμα χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, στικτὰ, κατωθεν καὶ ἀνωθεν πυλλῶν ὑπολεύκων: κανλὸν δὲ πατραδήκτυλον, γυμνὸν: ἐφ' ᾧ ἄνθη ῥόδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Sed tempestiuū est reliqua Purpuræ denominata prosequi. Πορφυρὶς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθής. Xenophō in octauo Pędiæ, ἐδύσατο δὲ ὁμοίως, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα usurpatur: ac sicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura susceptit, Commodum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ D nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eustathius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρίων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυρᾶσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modum Purpuræ rubens. Cuius meminit [d] Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucostictos nominatur. Eius fœmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis speciem gerens, vt porphyritis ficus apud [e] eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδανόποδα αὐτοὺς εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἐρυθρὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλικτρυόνος. Aitq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμῆται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχος φοινικᾶ, à purpureo rostri rubore. [f] Plinius quoq; testatur rostra

Πορφυροχρῶ.

Γόζωνος.

Calaina vasa quæ.

[a] *Lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 5.*

[b] *Lib. 37. cap. 2.*

Myrrhina an eadem cum Calainis.

Colossinus color.

[c] *Li. 1. Epist. quæst.*

Cyclamini florum color.

Πορφυρὶς.

Porphyris auis.

Porphyritis lapis.

[d] *Li. 36. c. 7.*

[e] *Lib. 15. cap. 18.*

Porphyrio auis vnde dicta.

[f] *L. 10. c. 46*

Digitized by Google

rostra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in nostra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Est & piscis nomen πορφίριων apud Hesychium. Πόρφυριον, τό, Aristoteli Purpuram paruulam significat. Porphyrides ex auium genere esse etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus esse diuersas: sicut ab vtroq; latiporphyrides, siue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρλιάς, auis quædam exponitur in lexico veteri, sed sine authore, quodq; nomen suspectum habet author thesauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illustro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρῳ Ὄρθρος. vt & ipsa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali significatione ponitur pro purpuro, id est, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & vicissim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro septimo πορφύρων βότρυς, Purpurans racemus, seu purpureus. Sic [g] Ouidius canit:

Porphyrides aues.

[g] Lib. 13. Metam.

Sunt auro similes longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Id autem plus est quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm sunt pictæ (quas & ἀιόλλεσθαι dicit Hesiodus) τῆς πεπάνσεως, id est, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æstuat, & tempestate ingruente nigrescit, vt in secundo Epigrammatum — οὐ δ' θάλασσα πορφύρει, purpurascit & fluctuat: sic [h] Homerus

Vuæ Purpureæ cur dictæ.

[h] Iliad. 2.

Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύμα τι κωφῷ,

vbi Eustathius exponit, μελαίνηται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vsurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχης, synonymo τῷ Πορφύρᾳ. Sic & πόρφυρον κῦμα, quod nigricantis purpuræ speciem gerit. Rursum Epigrammatum libro secundo, passiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placidè purpurascit, placidis fluctibus nigrescit. Diuus Basilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανῷ τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus & perturbatus, (vt & latinè fluctuare, atq; æstuare translato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius est, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, id est, profundo, potissimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad solem diuersos colores reddit, de animo quoq; diuersa consilia agitante, & mutante subitò, vt purpura si ad solem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vsu est. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare significat. De tã varijs huius verbi significationibus audi Hesychiũ: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ. Πορφυρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Eustathius, de mari dicitur, & ad animum transfertur, τὸ ἐν βυθῷ διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo [i] Homeri, κραδίη δ' οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram significat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, ζέειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυμᾶν, ἐν βυθῷ ταράσσεσθαι. Sic enim Hesychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiasti Nicandri etiam est, τὸ πορφύρειν. Est quando Πορφύρειν simpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & sono & significatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα est παρασομένη καὶ κινουμένα φοβερῶς. Theophrastus citante Scaligero ait: Πορφυροῦται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιαδῆ, Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφορέσκειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum esse interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt suprà dictum est fusiùs. Πορφυρέω, purpuro, idem cum πορφύρω, seu purpureo colore rubeo. Nonnus πορφύρεον ἠὼς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδακτύλος ἠὼς dicitur à roseo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rursum Ouidius

[i] Iliad. A.

Κάλχη.

Mare vbi nigrius.

Πορφυρέω.

Aurora cur Purpureus rubor dict' a Seneca.

— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
— Quàm primum crastina cælo
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item *— Aethere ab alto*
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδακτυλος.

Digitized by Google

A κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repræsento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρε κεφάλια ἄνθος πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, floriliq; nigri. Idem enim testatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpu-
„ ræ nigrante esse deteriorem. Επιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram incli- Επιπορφυ
„ no. Dioscorides: ἑνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Aristot. ρίζω.
καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Υποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Hesychius & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θειαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortassis autem vasa quædam Porphyro-
& toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuisse murrhina, dixi- mata.
mus. In his enim ceu pulchris & spetiosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in sexto de varitate rerum, purpurina (inquit, nescio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumq; imitatur, si optima fuerit: Purpurina.
hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est, deinde com-
B positionem eius ostendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc latinum est, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρῶν videtur accipere Strabo Πορφυρῶν
in decimosexto pro officina purpuraria de Tyro scribens. Purpurariam autem officinam
„ Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ red- Purpuraria officina.
„ dit: alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpurę spuma.
Idem Strabo in decimoseptimo, easdem officinas vocauit πορφυροβαφῆα, quo loco inter- Πορφυροβα
pres transtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cõmuni nomine βαφῆα φῆα.
dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teste. Δευσοποιὸς Hesychio tinctor est: nõ quiuis tamen, Δευσοποιὸς
vt videtur, sed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus est, vt non facilè eluatur ac exoleſcat. Per metaphoram verò teste Varrino de alijs quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. ostendit. Ανὴρ πορφυρεὺς
„ (inquit [k] Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, ἐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἰρίων βαφὴν, [k] Li. 16. de
εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τῶν ζώων χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἷα τις ἔσαν τῶν βαφῶν Anim. c. 1.
C ἐργασάσθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθῳ καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις. id est, Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Purpurarius, ad purpuram per- Purpurari⁹
tinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro vtroq; accipi pòtest, & pro mercatore etiam qui vestibus purpureis emẽdis, vendendis, negocietur. Πορφυρᾶς & Πορφυρευτὴς Pollucì nominantur. Πορφυρεὺς Aeliano est, qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis, inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομένους, id est, piscatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur Purpuratus
ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tusculanarum: Istis quæso (inquit) ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cũ duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratũ.
De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodi-
D ginus. Purpurascere, purpureum fieri: Cicero in secundo Academicarum. Quid mare, Babylon purpurata meretrix.
nonne cæruleum: aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Πορφυρίων, Auis & pi-
scis nomen, vt suprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teste Scholiaste in tertium Argonauticorum Apollonij Sisyphi filius Porphyrio homo.
fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Constat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρίων, verò vrbs est Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites est apud Stephanum. Prasinus quoque auriga, seu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est: cuius etiam meminit Martialis Prasinus Purpurio.
hoc disticho:

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Prasinus Purpurionis habet.

Digitized by Google

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit: E

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus. appellat gregem purpureum, equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis. Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt onatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ. Porphyrus, πόρφυρος [1] Aeliano qui

[1] *Li. 4. c. 36* Porphyrus ſerpens. dam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ F ſimilitudinem, capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c.

Cete Porphyrium. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos infectatum auidè ac ira limo impactum explicari haud amplius ualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsũ. [m] *Li. 35. c. 6* Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à [m] Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri

Indicum & purpuriſsũ quid differant. auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. G

Purpuriſsũ vt fieret. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatũ. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere.

Hyſginum quid. (Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino, Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falsò hyacinthum exponit, quia hyacinthũ Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτόν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι [nam

Magaleb. H tale lignum eſt] καὶ μέλαν [talis eſt fructus] πρὸς ἰοβαφῆ ἐπιτηδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Prétium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæ-

Fucus quid rulco ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautũ in Moſtelaria. Vnde. n. hocce cõſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricã id nominãs: nã cùm dixiſſet. Quia *Iſtas buccas tã bellè purpuraſſatas habes:* nõ multo pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxisti tibi.*

MORALIA

Digitized by Google

A

MORALIA.

ASCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: [a] Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati spetiem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt
» vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima,
B nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto sanguine emptam & insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis & non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum
C libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel sedata, verum tamen dei filium denegantes? In enarratione verò Psalmi centesimi & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, spiritus sanctus inclamat; quàm pulchra & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus [b] Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen
D accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert spetiem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda [c] ad ea verba:
» Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et [d] alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Sanguinis Christi exẽplum.
[a] *Hexam. lib. 5. c. 2.*

Purpura est Christus.

Hæreticorũ eloquentia.

Purpura sãguis Christi.

[b] *Serm. 29. de cogitat. Sãcta mẽs.*

Sacramentum dominicæ passionis.
[c] *Apoc. 17.*
[d] *Exod. 26.*

Digitized by Google

ſumus, vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Chriſtus) à militibus, & ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur, myſticè ſignificet, ita expoſitũ inuenio ab Ambroſio: In altera deſignans martyrũ palmas; in altera regiæ po teſtatis inſignia, quòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura pro nobis & paſſio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; ſecundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem, regalia veſtimenta depoſuit, vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi deum, etſi vtrumque Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi deum cruci eſſe ſuffixum: ſed milites non Iudæi ſciunt quo tempore, qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

Li. 10. cõmẽt. in Luc. cap. 23.

Chriſt⁹ purpura indutus qd miſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, iuquit Pierius Valerianus, probos improboſq; æquè carpentẽ ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidẽ illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & quaſcunq; ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cùm ita ſint omniuoræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inquirentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hũc fæpius efficitur modum: paruæ denſæq; admodum naſſæ ſtrombus piſcis includitur, hũc auidiſſimè captat purpura, quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iuncos lingua eum aſſequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſmodi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum paſtionem auidiùs appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, oblongo ſune ad naſſas alligato: ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſq; intra naſſarum iuncos linguis, eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt, pertinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes ſua captæ auditatæ purpuræ tolluntur. Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad tinctura optimus emanat: quod ſi ictu fefellerit, neque purpura ſtatim exanimata fuerit, fruſtra repeti, quia præ dolore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiuſmodi fæpe protulerit, quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo ſatis in accipitris commentario dictum. Sunt qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, propterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρουσιν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum eſſe interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare purpureum, pro profundum fæpius poſuere. Huc vſque Pierius.

Vno exanimati ictu typus.

Seceſſus.

EPITHETA.

A colore.

Conchylis cur dicta.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamue non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco.

Virgilius rubram dixit, item Auſonius; Boëtius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Pamphilus ſanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde

& igneam

Digitized by Google

A Rugnam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pāphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq; : qui præterea lōgam dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta. A loco. A veste.

PROVERBIA.

B Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, *Simia purpurata*. In varios vsus potest adhiberi paræmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusq; cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascititia peregrinaq; ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquo tiens & purpura, quo parū attentos, aut imperitos fallāt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diudicanda est*. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alio qui per se disertissimus. Refertur adagium à Phœbammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραδησόντες, i. Sed quemadmodū purpurā & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum Purpura conferētes. Haud arbitramur prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδόκητον fore, si de cōferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, iuquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Alluit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιγνότερα τῶν πορφύρων, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colo- D re res vicinas inficit, additq; lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίγνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quā exquisiti delicatiq; liguritorem & catillonem significare videtur; quod non animaduerrit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, *tinctura Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est oppositа Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimæq; fiebant: Aristophanes in Pace. Ἦν ἔτεος φησὶν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα μὴ σε

Simia purpurata.

purpura ad purpurā diudicanda.

Purpura voracior. Edaciora Purpuris.

λίχνος qd.

Tinctura Sardonica.

μὴ σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακὸν, id est, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, sed Zographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnensium legitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiastes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius constabit, inquit, & similiter in Pace, (vbi & in textu & in scholijs Σαρδανικὸν rectè scribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, possessiuum, authore Stephano. ab insula autem, quæ Græcis Σάρδω, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuãtur apud eundẽ Stephanum: sed horum nihil apud Aristophanem legi potest, cùm versus quinque syllabarum dictionem postulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικόν. Aristophanis Scholiastes Sardiniacã interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) insula vna è septem: stadijs LX. distat à Corsica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύτατοι, id est, excellentes (nõ variæ, vt adagiorum author vertit,) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydię (εἰς τὴν Σαρδὼ τὴς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id est, Sardibus. Sic & Hesychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Insinuat autem: nisi verum dicat, flagris ad sanguinem vsque cæsum iri. In Vespis etiam Scholiastes scribit Sardibus venundari solita fuisse vestimenta Persica. Chorus rusticorũ in pace Aristophanis, inquit se malle domi delicijs suis ruralibus frui, quã in militia videre ταξιάρχους.

Τρῆς λάφυς ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξέαν πάνυ,
Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδανικόν.
Ἢν δ' ἐπου δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τἀνικαῦτ' αὐτὸς βιβαπτὰν βάμμα Κυζικηνικὸν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξανθὸς ἱππαλεκτρυών

Τὰς λάφυς scilicet. vbi Scholiastes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò vestimenta (περιβλήματα) coccinei coloris, talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne sanguinem fluentem viderent propter similitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hostibus cognoscerentur. Eximiæ autem sunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. Hic verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: ὡς κιναιδίαν διαβαλλεται, ὡς μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατῆν δυνάσθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiusdam, fortè Aristophanis hos versus citat.

——Τί φασόμεθα τῶν λίθων ὦ δημοται,
Μὴ δ' καταξάνειν τὸν ἄνδρα τὸν ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν ἀπέκτειναν, ὡς φοινικῆν αὐτῆ ποιῆσαι τὸ σῶμα· Τῷ δὲ καταξάνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt scribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent, nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis & mollitiei. Recensetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres. Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non satis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda est Cyzicena tinctura; sed de mollitie, & de præpostera Venere in primis, vt paulò antè ex Aristophanis scholiaste citauimus: aut de eo fortassis scelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidẽ parcit, de quo plura leges inmiscellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiusdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidissare, φικιδίζειν (quod corruptum est pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν, τὸν ἀκαθαρτον ἀσχημοσυνῶν. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuisse graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zoographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherronesum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, possessiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro possessiuo vtuntur aliqui: sicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῃστεύειν τὰς Τυῤῥηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, sed simpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos alijs, & prędones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ insignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακόσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracusiam tincturam purpuramué apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Hesychius scripsit: βάμμα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακόσιοι, (non Συρακόσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita sunt. Embamma Græcis communiter in-

tinctum

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant; nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto.* Addam quod est apud [a] Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολερὸς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus,* in eum, qui vestibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ ὑπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significàs magnificè vestitum, nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites glorioſi: quorũ insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν ὑπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

[a] *Lib. 4.*

Hominum vitam tinctura notari.

Extra leuco paryphus, intus holoporphyrus.

VSVS IN CIBIS.

VANTVM ad purpurarum vsum in cibis attinet, inquit Rõdeletius, vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, deniq; ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum cõtineant, qui aluum subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; ineſt, qua litatis quantitatisq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habẽt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ sunt naturę, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt & dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maioriq; cum voluptate vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit C scillam, vt & Concha tota. Peculiare est his & Vnguibus, quod coctæ iusculum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt. Hactenus Rõdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti & cæterorum testatorũ, durã esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutinosum tenacemque: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque succum generare & stomacho gratum esse. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac facilius quàm colla conficiri: aluum mouere & vrinam, sudoresq; ac saliuas ciere. Harum frequentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, & earum coria mediocriter corrũpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè secedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ. fundum verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem D affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nauseamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ cuiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimę, earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneũ, aluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: assatæ verò duræ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorũ genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modò cõuerti, sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Cõchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctę iusculum spissant.

Caro dura est.

Collũ ægrè conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles sunt.

Vt coquantur.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

PVRPVRÆ teſte[a] Plinio contra venena proſunt. Nicander quoque contra dolycnium in cibo prædicat ſtrombos & calchain, id eſt, purpurã. Purpuræ totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & ſaliua earundem, quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & aggutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Kiranides ſi bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo ſe operiunt, tuſum glutinare nec uos præciſos[b] Plinius teſtatur. Ad oris tetros abſque vlcere odores,[c] Galenus hoc recẽſet remedium euporiſticum: Ex Oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vſta ſecundum[d] Dioſcoridẽ, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fuſiùs eadem docet, atq; [e] Aegineta purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Secundum verò Aetium purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. [f] Plinius purpurarum teſtæ cinerem diſcutere puſtulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, ablu imuſque; deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum, tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporiſq; conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papaueriſq; ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; teſta, inquit [g] Galenus, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſq; vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando, quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſq; ſubſtantijs præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato aut oenomelite aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc [h] Galenus, qui etiam lib. de compoſ. med. ſecundum genera, purpuras cum ijs recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Adduntur & teſtæ purpurarum vſtæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & ſimiliter mulierum mammas ſanat: pãnis etiam reſiſtit vtroq; modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis aſcripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exſcripſimus: Καὶ ἕλοις ποιεῖ λινῆν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμασίως ὄνησι, παρίστησι δὲ καὶ πρὸς τραχήλου, ὡς μαρτυρεῖ Γαλήνος: hoc eſt, ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. [i] Auicenna, eſt (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ & tonſillarum & omnino omniũ gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtrãguletur vipera:

[a] *Lib. 32. 6.* Ad venena Mitigãt dolorem. Ad vulnera glutinanda. Ad hemicraniam.
[b] *Lib. 32. c. 10.*
[c] *Li. 2. Euporiſt. 11.* Ad oris tetros abſq; vlcere odores.
[d] *Lib. 2. c. 4.* Dentes abſtergunt.
[e] *Lib. 7. c. 3.* Cineris facultas. Ioniũ quid.
[f] *Li. 32. c. 9.* Ad puſtulas pudendi. Ad pulmones male affectos.
[g] *Lib. 11. Simpl. c. 21*
Ad vlcera maligna.
Ad vlcera putreſcẽtia.
[h] *Li. 1. c. 18.*
Pilos attenuant.
Amuleta.
[i] *Li. 3. Fen. 9. c. 10.* Viperæ capitis mira facultas.

Digitized by Google

A vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat.[k] Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia.[l] Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, cõcepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infulum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati
B autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

[k] *Li. 30. c. 5*

[l] *li. 16. c. 34.*

Ad conceptus iuuandos.

Tomẽtum lanæ purpura tinctæ quis opere tur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

κήρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad cõcionem, silentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant: præterea fungebãtur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in pri misq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caC du ceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriptores κήρυκες sunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurũ linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam cõtra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugę se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritones cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiã testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina
» exciebant. Suetonius: [a] Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete uos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum lacD cus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnã compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium
» singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruũ, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro:
» Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues & porci appellantur. [b] Columella: Ad quẽ saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

[a] *In Claudio cap. 21.*

Buccina, cornu curuum tubæ quod modo inflatur. Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

[b] *li. 7. c. 23.*

Digitized by Google

buccinam. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. De buccina & buccinatore conſule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli diſtinguunt ſic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoué, confici ſoleant, ad animos militum & equorum inflammandos. [c] Apuleus certè in Floridis buccinam manifeſtè à tuba ſecernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæſtu delectabilior, & fiſtulæ ſufurro iucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba poſitam inuenimus aut certè pro inſtrumento tubæ ſimili, eundem in bello vſum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuſcitat: tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Eſt & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionyſio, quo nomine etiam dicta eſt inſula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digreſſi ſumus, oratio noſtra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Heſychio & à Suida. Eſt denique κήρυξ auis quædã, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

[c] *Lib. 3.*

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

SYNONYMA.

κήρυξ Ariſtoteli, vt iam dictum eſt, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam muricem tranſtulit, vt in trigeſimoſexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Ariſtoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiuſdem horum verbòrum: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras. Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixiſſe autumat. cæterùm non eſt neceſſe meo iudicio ea hîc diſtinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per ſe Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem diſtinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: ſed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipſa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijſſe putat, κ littera mutata in m, η verò in υ & υ in e. Non probo Franc. Maſſarij iudicium, cerycem putantis eſſe muricem & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce ſeu murice dixit. Cùm enim ex ipſo Plinio, duo ſint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus expetitum alterum ſcilicet buccinum, alterum purpura, neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuerſus eſt à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius eſt quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quã quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum eſt potiùs ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, id eſt, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum eſt, à ceryces) id eſt buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Euſtathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων feſtiuè luſit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa ſe habeat. Deſumpſit hoc ex Athenæo [a] Euſtathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera ſe contuliſſet, ad ſtatutum illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere cõtuitus qui eorum iuſſu, cùm adlubuiſſet, nouilunium ipſorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior eſſet præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus eſſe plures, ſummis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hoſpite, ecquid mali pedibus tam ſubito accidiſſet, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis aſſentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen ſum ac prorſus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Hæc vox (κήρυξ) ſignificat & præconem & buccinum Concham, non equidem clauatam aut aculeatam, ſed tuberculis multis eminentibus aſperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixiſſe videtur Stratonicus negligenter. Ifacius Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus verſibus

κήρυξ

Conchylia à buccinis an diſtinguenda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Cõchyliũ.

Murex nomen generale.

[a] *Li. 8. Deipnoſ.* Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura. Caſauboni error.

A κήρυξ erat præco: hîc est murex: nisi muricis nomine generaliùs accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali, Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zoographus κῆρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani: Buouali.

Κήρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρικὲς ἔνομα σώλλω.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum, Illud notare libet (inquit [b] Hermolaus) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηρίζειν dicunt, Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymũ

B buccini habemus apud [c] Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Dioscor. legitur. Gaza latinè fœminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zoographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φύκινον appellari. Στρόμβος & τρόχιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν τρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σαλπίγγος, vt & apud latinum poëtam

[b] *In Corol. Dioscor. lib. 2. cap. 205.*
Etymum.
[c] *Li. 9. c. 36*
Buccinus minor q.d.
Strombus & Strobilus buccinum significant.

— *Dum personat æquora concha:*

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchæq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo
Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus me

C dicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras & murices & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas.

Σάλπιγξ.
Dentale.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

D BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud [a] philosophum nõ vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tãtùm circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas testatis πορωτικοῖς, id est, gressilibus annumerat, Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & Conchas. Est verò buccinum magnum & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. [b] Aristoteles testam buccino scabram tribuit, Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit

[a] *Lib. 4. de partib. c. 7.*
Forma.
[b] *Li. 4. Hist. cap. 4.*
Testa buccini.

— *Caua buccina sumitur illi*
Tortilis in latum, qua turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, striis in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis, breuibusq; obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur.

Magnitudo.
Operculũ.

Color teſta. tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm creſce E
re, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham eſſe turbinatã, & in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem: indeque à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habercq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. [c] Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem longum deſinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris inciſa. Tota intus lęuis eſt & candida: foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore F
& inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit [d] Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. [e] Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim lævues ſunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limneſtrea & „
pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinus: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera, buccinum minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterum purpura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Cor- G
ruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τὰ δὲ λέγει· κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος ἰὸς πορφύρας. Vbi pro ἰὸς legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comædiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenęo citantur. Et cùm ſenarium iambicũ verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet ἰὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zoographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur & alitur, vt ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudiniſné, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zoographus. Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim te- H
ſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat, [f] Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in ſepijs eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex longa porrigit ſe vſque ad papauer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, ipſi cõtinuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, ſuprà de teſtatis in genere dictum eſt & in cochlea repetemus. Ionia ſunt qui florem eſſe credant

Filius Purpuræ cur dicatur.

[c] *Li. 9. c. 36.*

Plinius correctus.

Succus.

[d] *Li. 9. c. 38.*

[e] *Li. 4. Hiſt. cap. 4.*

Concharũ duo genera.

Athenæus correctus a Rõdeletio.

Contra Rõdelet.

Oris operculum.

[f] *Li 4. Hiſt. cap. 4.*

Venter.

Gula.

Inteſtinum

Ionia.

A credant eum, quem Purpuræ vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaq́; : quamquam omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἴονιαι, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ similius figura & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaq; dispositis, deinceps rotundis scitè omnino elegãterq; σιφωδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite ob usorem breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est colore & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus.

Papauer.

Dioscor. correctus.

B

Buccina Rondeletij alia.

Buccina Rondeletij.

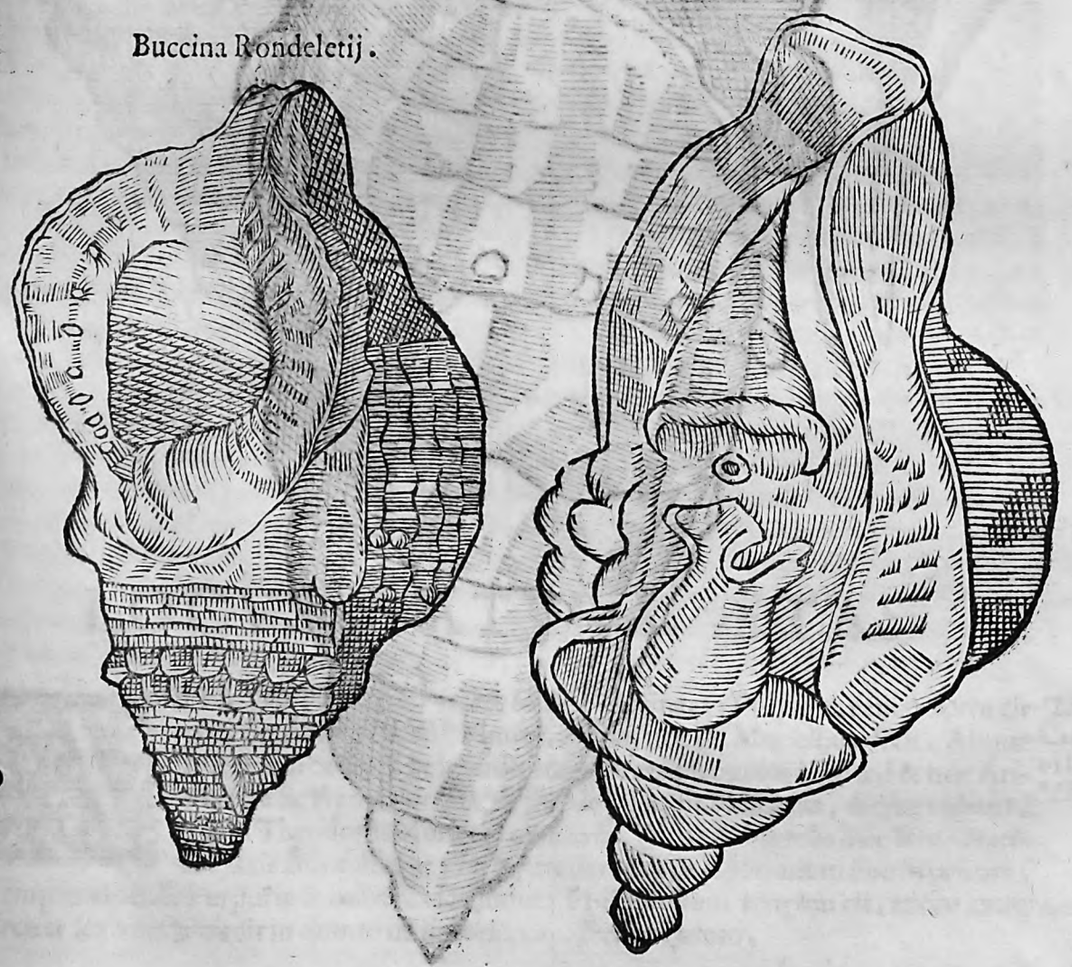

C

D

Digitized by Google

Buccinum Zoographi.

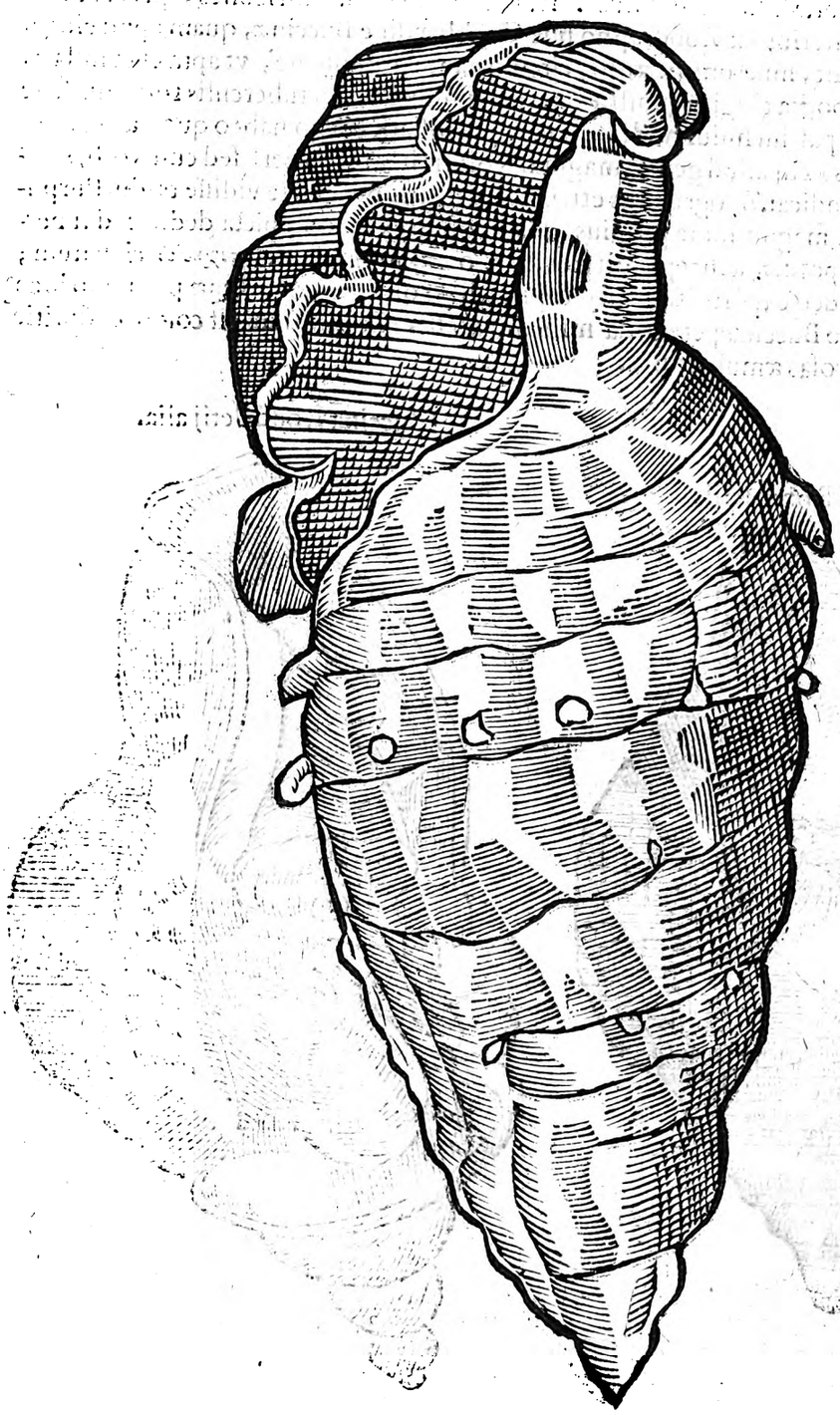

Digitized by Google

A

Buccinæ alia ſpecies:

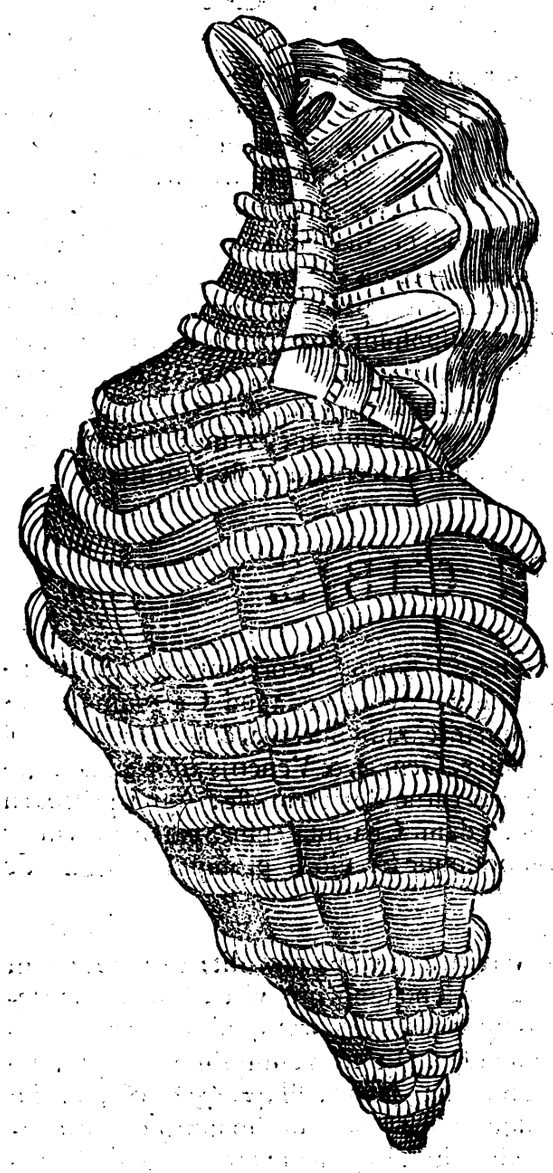

B

C

Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis roſas æmulantibus.

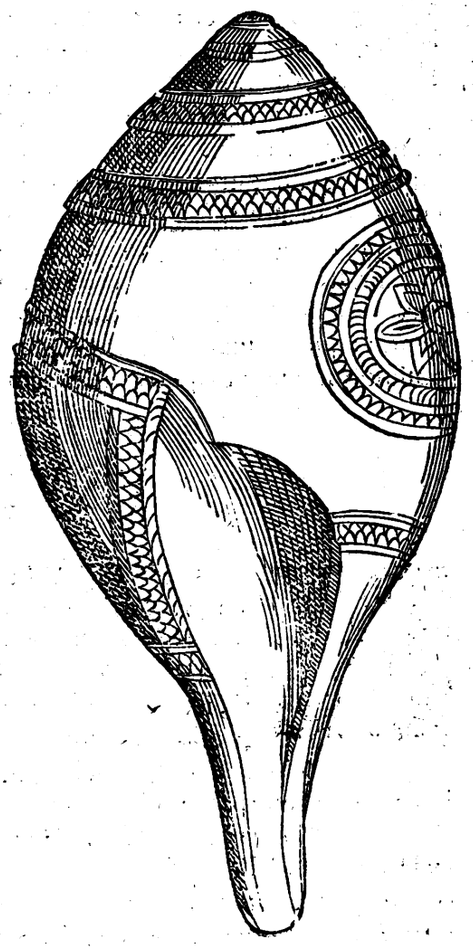

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

D

ARISTOTELES [a] latere ſcribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu citer dies tricenos: ſed [b] Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non niſi petris adhærere, circaq; ſcopulos legi: ſed & hoc Ariſtoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Maſſarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Naticeſ ſaxis adhærẽſcunt more Patellarum, & Aporradum ſiue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis ſecundum Philoſophum longum eſt, annos enim circiter ſex viuere tradit in quinto de hiſtoria, cap. decimoquinto. Ætas.

[a] *Li. 8. c. 13.* Canis exortu latent.
[b] *Li. 9. c. 36.*

Digitized by Google

GENERATIO.

[a] *Li. 5. Hiſt. 15.*
[b] *Cap. 12.*

BVRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè.[a] Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari [b]paulò antè dixerat: purpuras nimirum vêre, buccina hyeme abeunte. Eodem authore ſemen ad generationem nullum habent, & quomodo quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittant, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrà continere comperiantur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non poſſint: quod tam magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

Hyeme abeunte generatur.

Vt fauificant.

VSVS IN CIBIS.

BVCCINORVM carnes, inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis, ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem eſſe. Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras paræmias ſeu hemiſtichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Χαίρετε κήρυκες διός ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur, ſono fungentes vice, nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile concoquuntur, & ſimiliter buccina, quorũ colla (τραχήλοι) ſtromacho couueniunt, ſed difficulter concoquntur, quamobrem ijs qui ſtomacho infirmo ſunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt et facile corrumpuntur. Hiceſius quoque, buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt, & minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs quibus eſt imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ inconfeſſo eſt facilè coqui, è diuerſo incommoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera ſint ac ſtatim diſſoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, ſed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continẽtur ad extremã ferè teſtæ partem, eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora ſunt purpurarum quàm horum papauera, ſed acriore, inſuauiore, & ad ſcyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpura; & magnitudine ac loco differunt; triplicefq; vires habent teſtæ, colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum fiſtit ac precipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum fiſtit, difficulterq; concoquitur: idcirco ex ſinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent, qui eodem veſcuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem ſubducit: cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert: ſi verò totæ decoquantur, maiorem ſiſtendi vim habebunt: & ſitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratę. Luna exoriente plenæ & æſtate graciles.

Ori gratæ carnes. Stomacho conueniũt.

Colla præferuntur.

Papauer.

Imbecillis ſtomacho proſunt.

Teſtæ vis. Colli.

Aquę ex eis emanantis vis.

VSVS

Digitized by Google

A

VSVS IN MEDICINA.

AETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras & buccina reliquis prę ferenda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ rarò & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incrassantibus; inter alia κηρυκίους. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergẽtia, quę pilos attenuãt, buccinorum aliorumué ostreorum testas vstas cõnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit; buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris tetros absq; vlcere odores, ex eodẽ: Ex ostreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oesypo conflata, ostreis aut buccinis aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad choerades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulã conijci, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miscentur testæ buccinorum vstorum: Testatur Zographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tussim, inanem præsertim & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putare. Ioan: Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præsertim si aliquid argenti viui sublimati vt barbarè vocant, ijsdem inieceris. Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec non buccina cremata eadem præstare quę purpurę, sed vehementius vrere, si quis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtiliter illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam.

Ad oculorũ dolorem.

Contra dorycnium, & cicutam.

B Ad penem arrigendũ.

Ad oris tetros odores

Ad alopeciam.

Ad Auris dolorem.

C

Contra tussim.

Ad ambusta.

Calx.

D DE BVCCINO PARVO ET STRIATO. RONDELETII. Cap. VII.

INTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruũ, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinũ Plinij purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore durioreque. Habes hîc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zeographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictã, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

Digitized by Google

Buccinum parulum & ſtriatum Rondeletij.

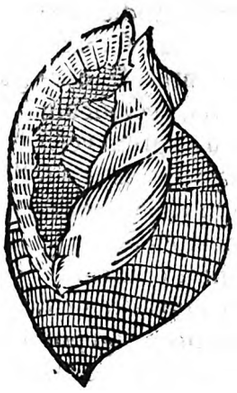

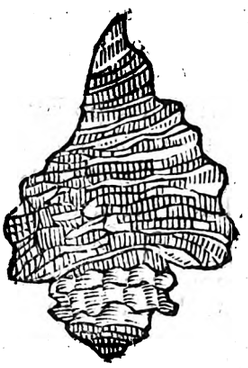

Buccina ſtriata alia Zoographi.

Buccini parui genus Zoographi.

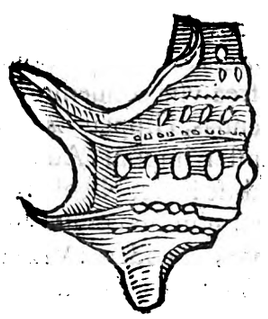

Buccina parua alia authoris.

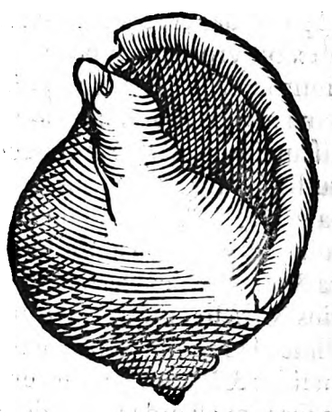

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, inquit Rondeletius nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cõchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe [a] Plinius videtur, dũ ait; Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneiſq; alios colores: nec quærit in profundo Murices. Ita quoq; [b] Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore.

Pro colore ex Murice.

[a] *Li. 22. c. 2.*

[b] *Lib. 1. de plant.*

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Pro Purpura.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

—— Tyrioq; ardebat Murice lena

Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

Pro aſperitate.

—— Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Muricata cacumina quid.

Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq;

partem

A partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q. [s] Cur-
„ tius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse
„ Darium, qui hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de
Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa moenia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τριβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant, locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum vel similium in tormentis, quod me docet A. [d] Gellius, de morte
B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum
„ refert. Idq; vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à
„ Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici existimat ab asperitate murorum Sic quoque [e] Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κόρυνες, latinum murices desumptum coniciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis
C nomine comprehenditur à [f] Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque
aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius deniq; muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè sed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρυὰς, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster [g] Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκὰς in Macedonia, quas Athenis κρὰς dicant. Sed muricum & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijsué non distinguit. Congene-
D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntq; ori & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque
» oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò murieem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

» Horatius: *Te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec qua de Tyrio murice lana rubet.

[s] *Lib. 4.* Murices ferrei.

Tribuli herbæ.

Muricū bellicorū tria genera.

[d] *Li. 6. Att. noct. c. 4.*

Murices q̃d propriè sint Etymon.

[e] *Lib. 12. Orig. c. 6.*

Contra Bellonio. & Zoographum.

[f] *Li. 9. c. 25.* Conchę Venereæ descriptio.

Colycia muricū genus.

[g] *Li. 32. c. 7* Plinij locus notatus.

Pro colore. Sacer murex cur dicatur Iurisperitis.

Item

Digitized by Google

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumerae, ſuperuacaneum fuerit citare. Καλχὴ dixi eſſe florem vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poëtæ locum: πρόμβων δ' πολὺ πλέον, ἤτοι καλχῆς Κηραφίδος, annotat καλχὶω eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, Purpurę qua mulieres tingãt καλχίον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον. Κόχλοι autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricẽ appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, καλχὴ non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & καλυκα vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὴν ἁλιευτὴν πορφύραν.

Καλχὴ.
κόχλος.
Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cõchas numerati.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter oſtrea ob ſcabritiẽ corticis: quod idcirco non laudat Zoographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus: approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictũ eſt: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quàm ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum eſt, in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod ſuprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cùm ſatiuo, tum ſylueſtri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, ſunt formidoloſi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus, oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis.

Muricati greſſus qui
Muricatim

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptiſtæ Raſarij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verũ ſuccurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, magnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à

Stomachũ roborant.

Digitized by Google

A tur à Scribonio Largo compositt. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud [a] Horatium legimus in Sermonibus: [a] Sat. 4. li. 2

*Murice Bataua meliqr (*aliàs potior*) Lucrina peloris:*

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

MVRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus solidioribusq; testis existimo. Et quoniam κήρυκες Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zoographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zoographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménon. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines & oculorum albugines, caligineſque, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, morsus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue concoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti x i. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Sammonicus

B Ad pilos è mãmis tollendos.

Ad pudendorum pustulas.

Cineris vis caustica.

C Ad canum morsus. Ad lepras. Ad tumores. Ad panos. Ad capitis vlcera. Ad faciei maculas.

Dentifriciũ.

Ceruino ex cornu cinis est aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
D *Muricis aut tosti, vel bulbi extincta faucilla.*

Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veteris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE MV-

Digitized by Google

B

DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

MVRICES, inquit Rondeletius, hîc appello, qui & turbinati ſunt, & longos firmoſq; aculeos ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, diſtinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpuraſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δικανθύλος dici poſſit, quemadmodum purpuræ ſpecies quædam, Terreæ eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginẽ quam ſeruat. Quare ad dentifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti poſſumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculiſq; rectè aſſimilari iudico: ſed hæc in vniuerſum de muricum ſubſtantia dicta ſint. Hæc Rondeletius. Cuius ego iconi aliam adieci cuiuſdam muricis, vel conſimilis conchylij buccinæ ab vna parte ſimilis, ſine vllis aculeis, ſineque vlla aſperitate, in medio dorſo tubera habet ſed valde obtuſa & depreſſa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris conſtans: Subſtantia tota eſt marmorea duritie, color cùm intus, tũ foris flaueſcit, & nonnullis in locis candicat. ſupina parte valde latus eſt, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quaſi vt in conchis veneris conſpicitur, vt inde fortaſſis Plinius has quoque ſub muricis appellatione comprehenderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hîc adiungitur: Ait eſſe conchæ cuiuſdam ſeu muricis Orientalis, quam Venetijs ſe nactum ſcribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuiſſe, ſed neſcire ſe quàm verè. Color forinſecus palleſcit, inquit, intrinſecus cũ pulcherrimo ſplendore ex albo roſeus eſt. Labrum exterius protendit ſe & dilatat in marginem: mucrones infra caput ſeu conum teſtæ duo magni ſed obtuſi prominent. In ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei ſed tumores viſuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutiſſimo atque longo & exili, vndique ſtriatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpuraſcentem. Poſtremo loco datur marmoreæ duritiæ murex aſperis mucronibus inſignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & ſupina parte depictus.

Nominis ratio. Teſtæ deſcriptio.

Murex marmoreus Rondeletij.

Ad dentifricia.

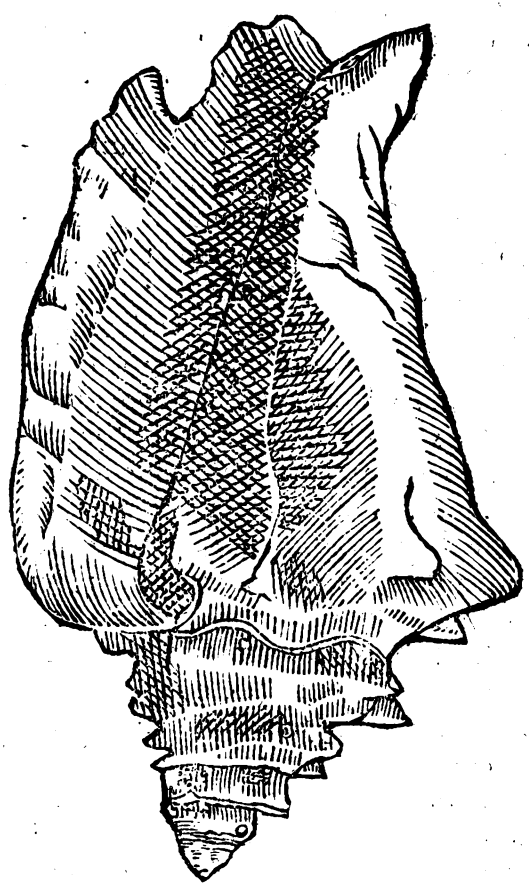

Alterius deſcriptio.

Alteriꝰ forma ex Zoographo.

E

F

G

H

DE MV-

Digitized by Google

Murex marmoreus supinè depictus.

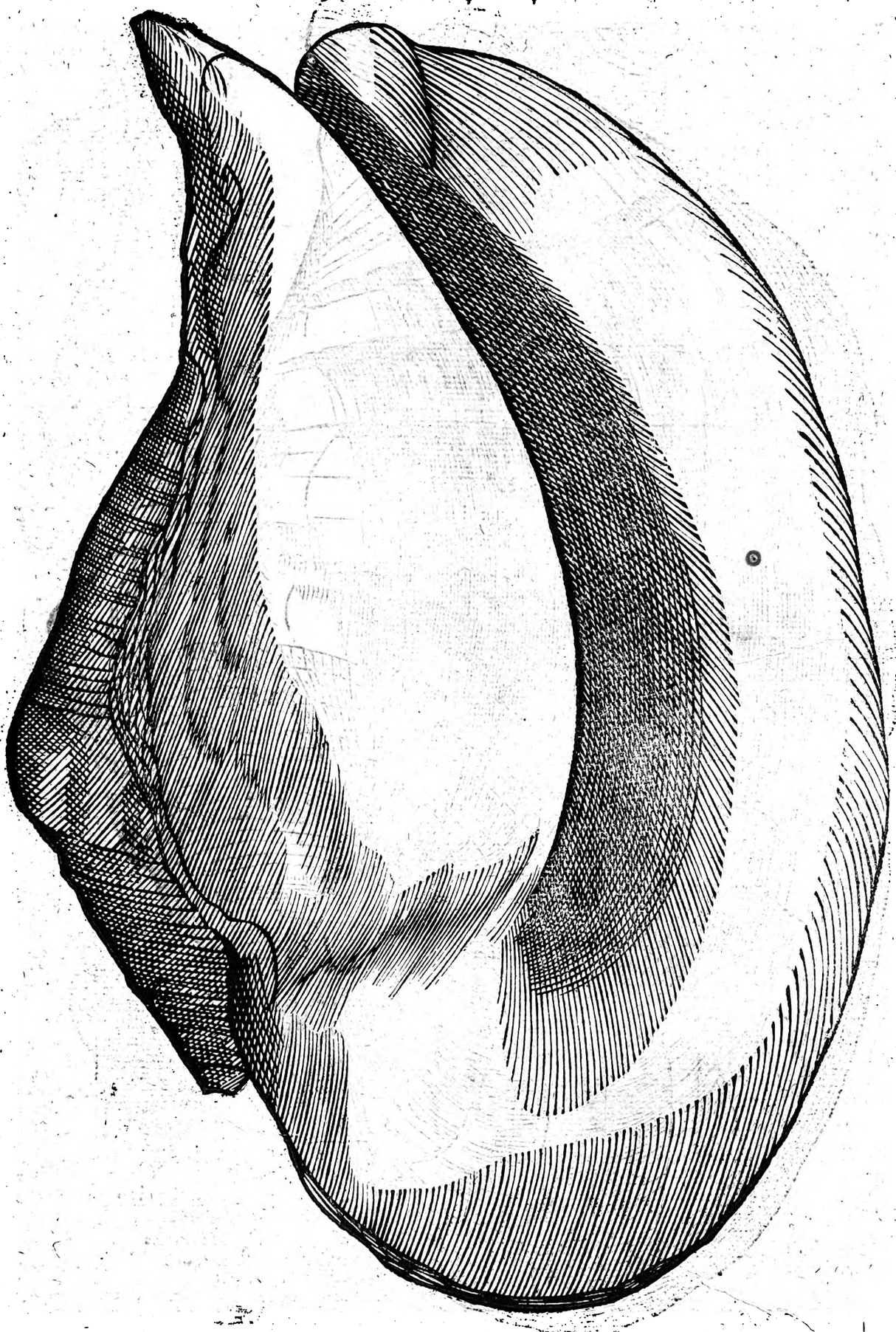

Digitized by Google

Murex marmoreus idem prona parte plenus.

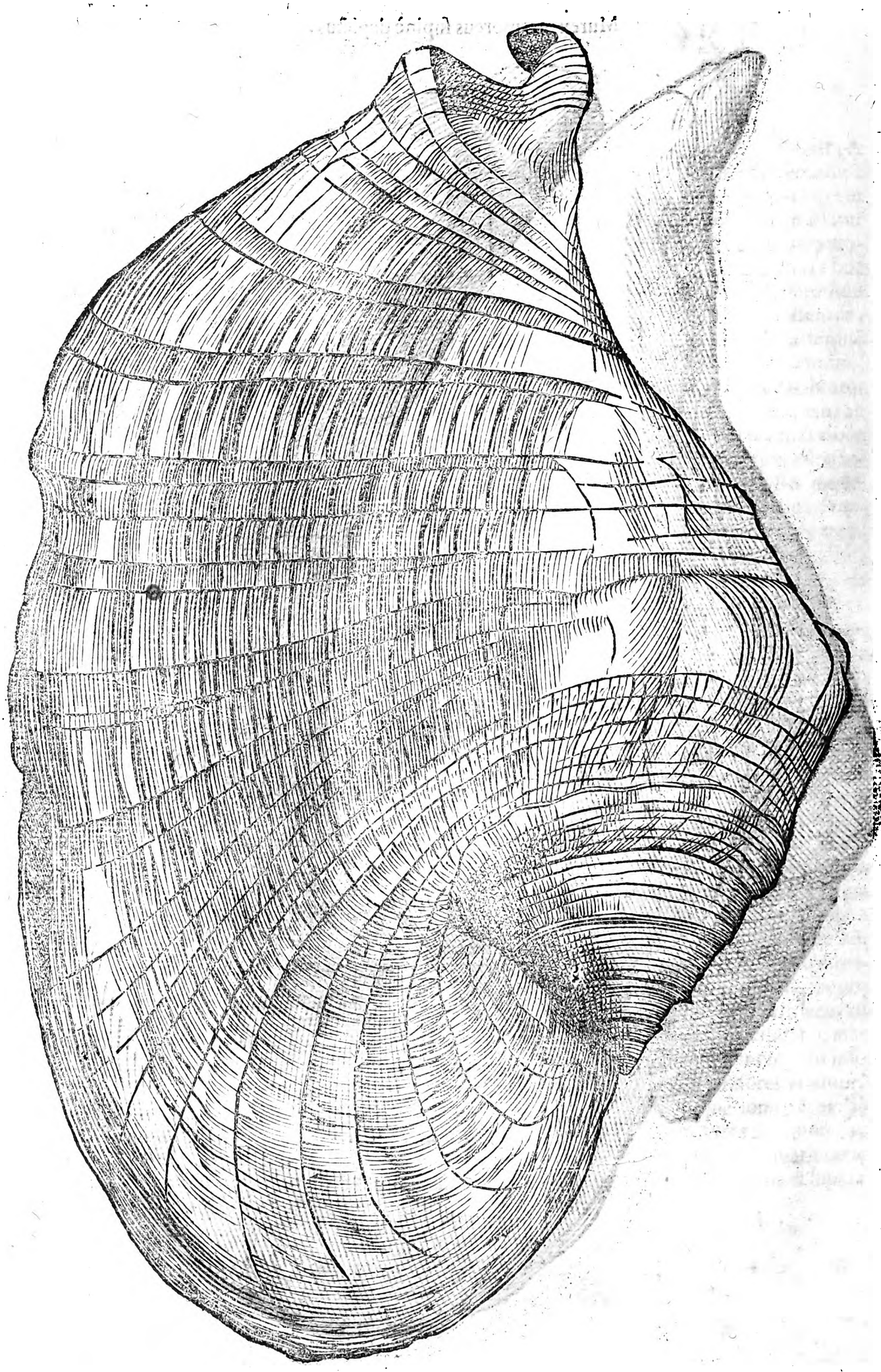

Digitized by Google

Murex marmoreus Zōographi.

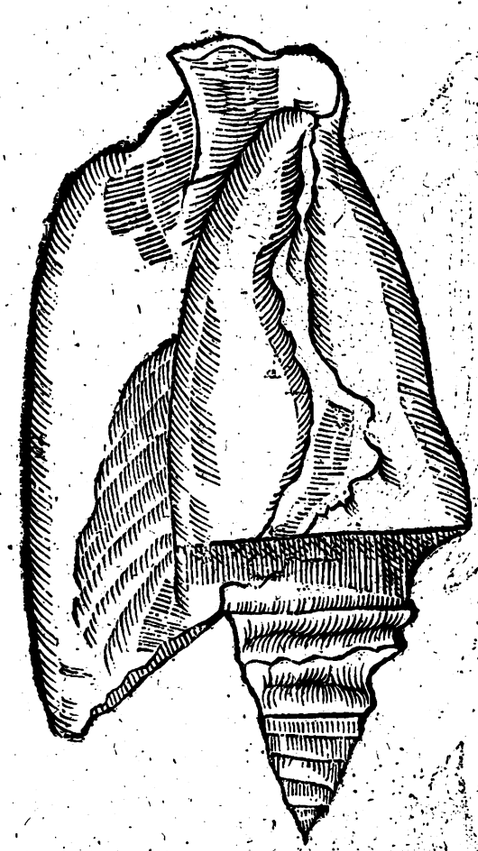

Murex marmoreus striatus, & virgatus.

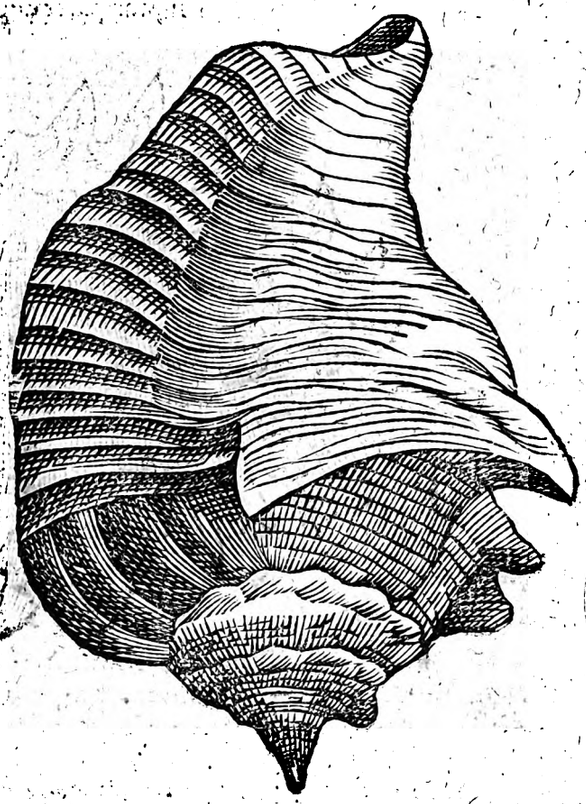

Murex marmoreus purpurascens.

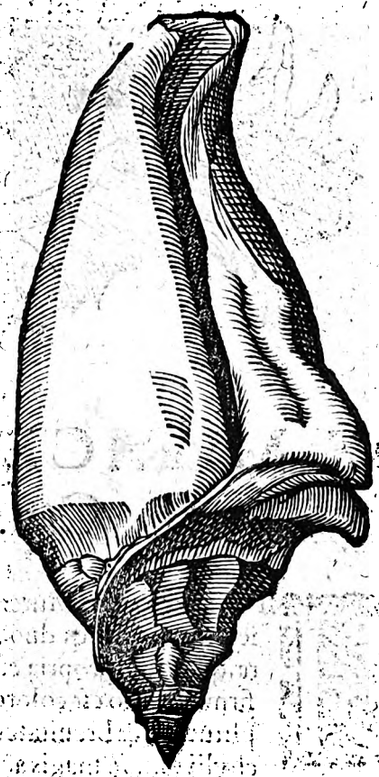

Murex marmoreus candidus.

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac ſupina parte depicta. E

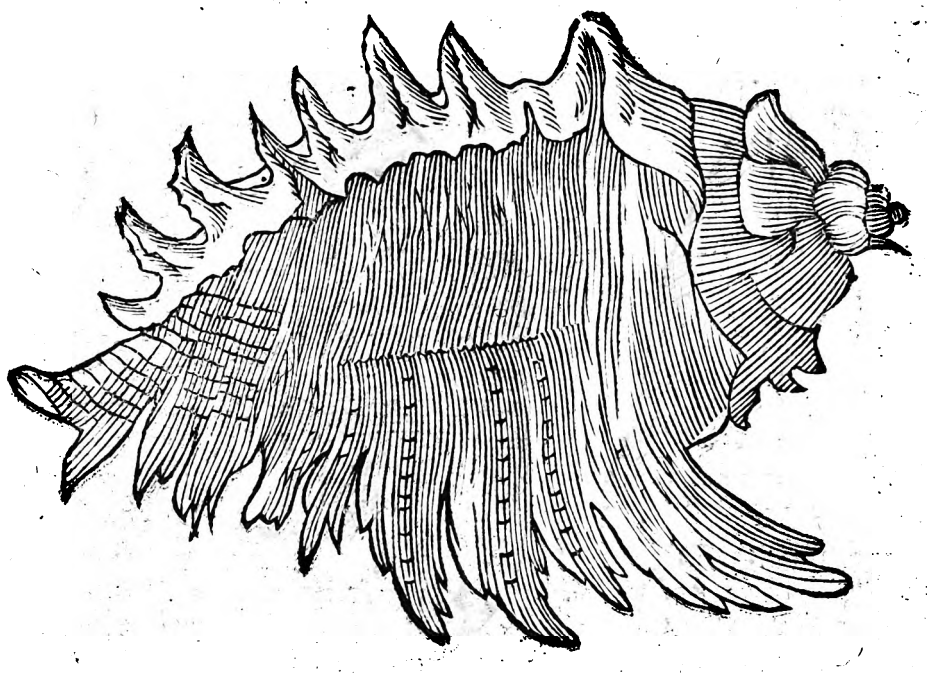

F

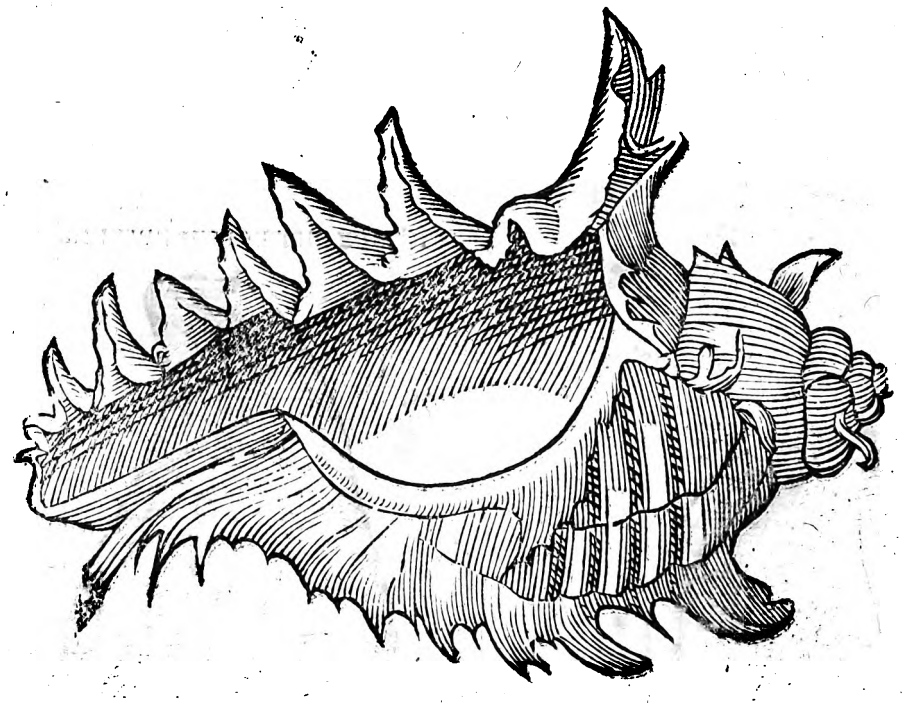

G

DE MVRICE TRIANGVLARI. H
Cap. X.

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinẽ & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

Murex trian-

Digitized by Google

A Murex triangularis Rondeletij.

B

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

MVRICEM, quem hîc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice.[a] Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel saltem congenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq;, vtpotè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit; postremò turben eius oblongum & in acutum desinens, fere vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo sex volutæ, exiguis tuberculis decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo.

[a] Capf. 52. cap. 4.

C

Murex lacteus noster primus.

Murex lacteus Rondeletij.

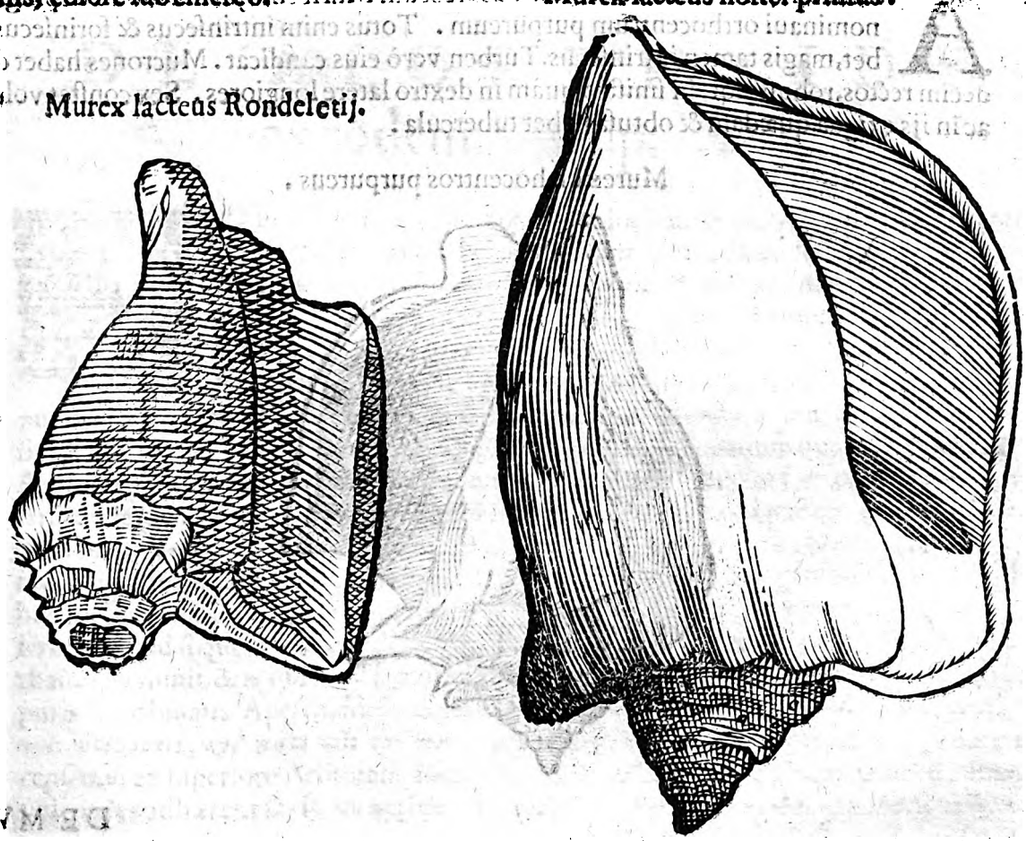

D

Murex lacteus authoris alius.

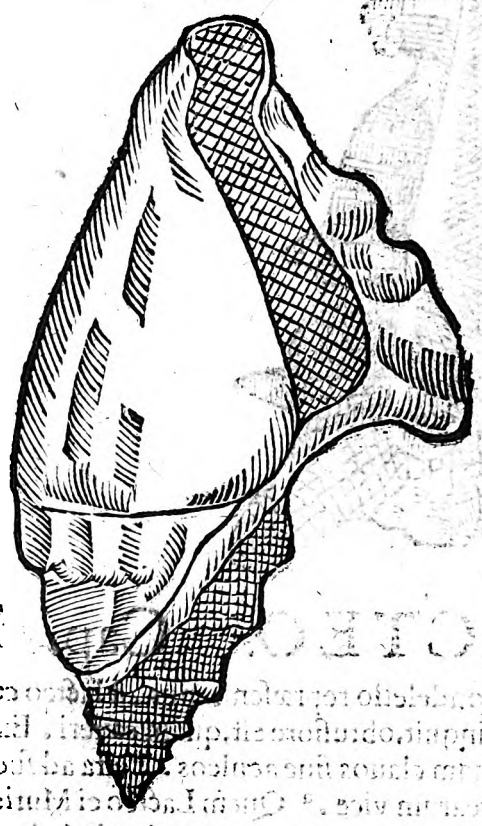

Murex lacteus authoris tertius.

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hîc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq;, in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

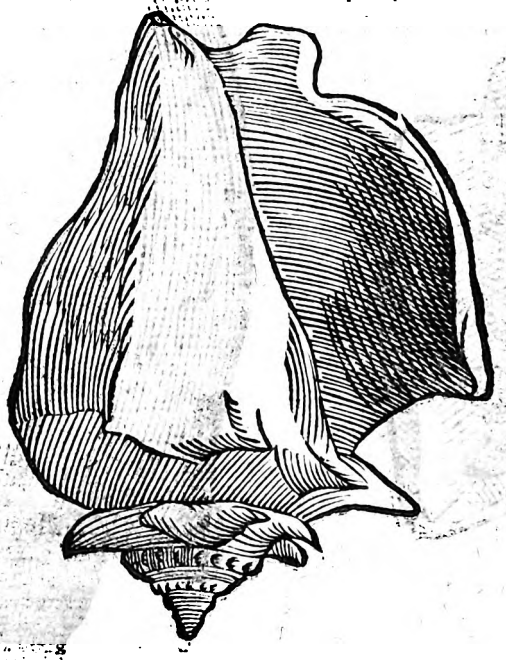

Digitized by Google

A

DE MVRICE CORACOIDE. Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor. Nominis ratio.

Murex coricordes Rondeletij. Murex Coracoides idem ex Zoographo.

B

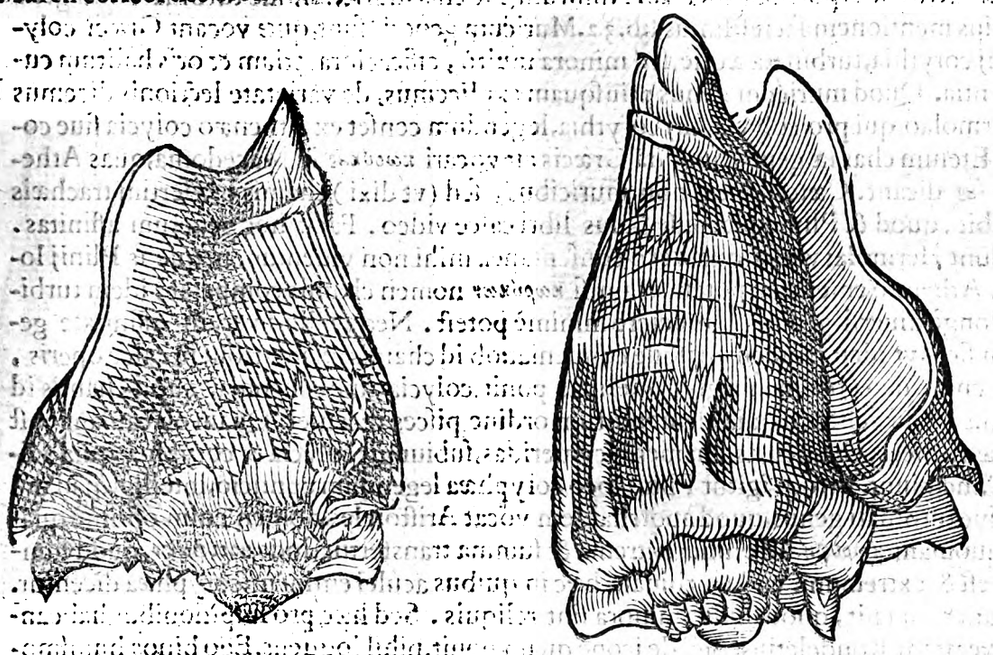

C

DE APORRHAIDE. ex eodem. Cap. XIV.

APORPHAIDVM. duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza muricis interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & muricum (ἀποῤῥαϊδων) ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idē muricibus (ἀποῤῥαϊσι) purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumāt, sintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio diserte ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadū more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidū meminit, & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cū purpuris & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀποῤῥαϊσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, vt ex superiore Aristotelis loco diligentius animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

Caro.

An Aporrhaides sint ex muricū an lepadū genere.

Vt saxis adhæreant.

faxis, sed alio adhæsionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem ostendente affixæ sunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis est operculum, ad saxa quemadmodum videmus cochleas terrestres saxis & truncis arborum, qua parte carnem ostendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium esse turbinatis iam diximus. Quibus subdit Aristoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præstare vsum, quem in binaluibus conchis testam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus & reseratilibus à duabus testis tota interna caro tegitur, ita à turbinata testa & addito foramini carnem ostendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza cõuertisse, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati sunt, qualis est hic quem proponimus. Dicam præterea quod suspicionibus & coniecturis tãtùm inductus de Aporrhaide sentio. Nimirum esse eius muricum, siue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Quod muricum genus priusquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum censet ex Athenæo colycia siue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari κωρύκιος in Macedonia, quas Athenis κρόκος dicant. Cæterùm eas non muricibus, sed (vt dixi) chamis præsertim trachæis adscribit, quod & Plinio placuisse huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc sunt Hermolai verba, quæ vero consentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari potest. Nam si κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuersi generis competere minimè potest. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtrisque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo post chamæglycymeridas ponit colycia siue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, sed quia elementorum ordine pisces recenset. Quam ob causam post chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, subiungit colycia & coryphia quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis siue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Aristoteles. nomen enim optimè quadrat, quòniam κορυφὴ ad omnia extrema & summa transfertur; inde κορυφαῖον, quod summum est & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora sint reliquis. Sed hæc pro suspitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiusmodi murices reseruo in musæo appensos: quorum maior cuius hîc effigies pronè & supinè picta datur, marmorea est duritia, & cùm forinsecus, tum extrinsecus candicat: alter, intus ex albo purpurascit: extrà ferè croceus est: Vterq, septem habet aculeos, non in dorso, aut turbine, sed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc est, in quorum medio fouea conspicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer descendit, sed dimidium eius tãtùm conspicitur, nam altera pars intus latet. In dorso tres potissimùm habent extuberantias seu processus, at in turbine plures, sed exiguos.

Operculi vsus in turbinatis.

Colycia essẽ Aporrhaides.

Plinius correctus.

Aporhaidũ authoris descriptio.

Aporrhai-

Digitized by Google

Aporrhaidis pars interna.

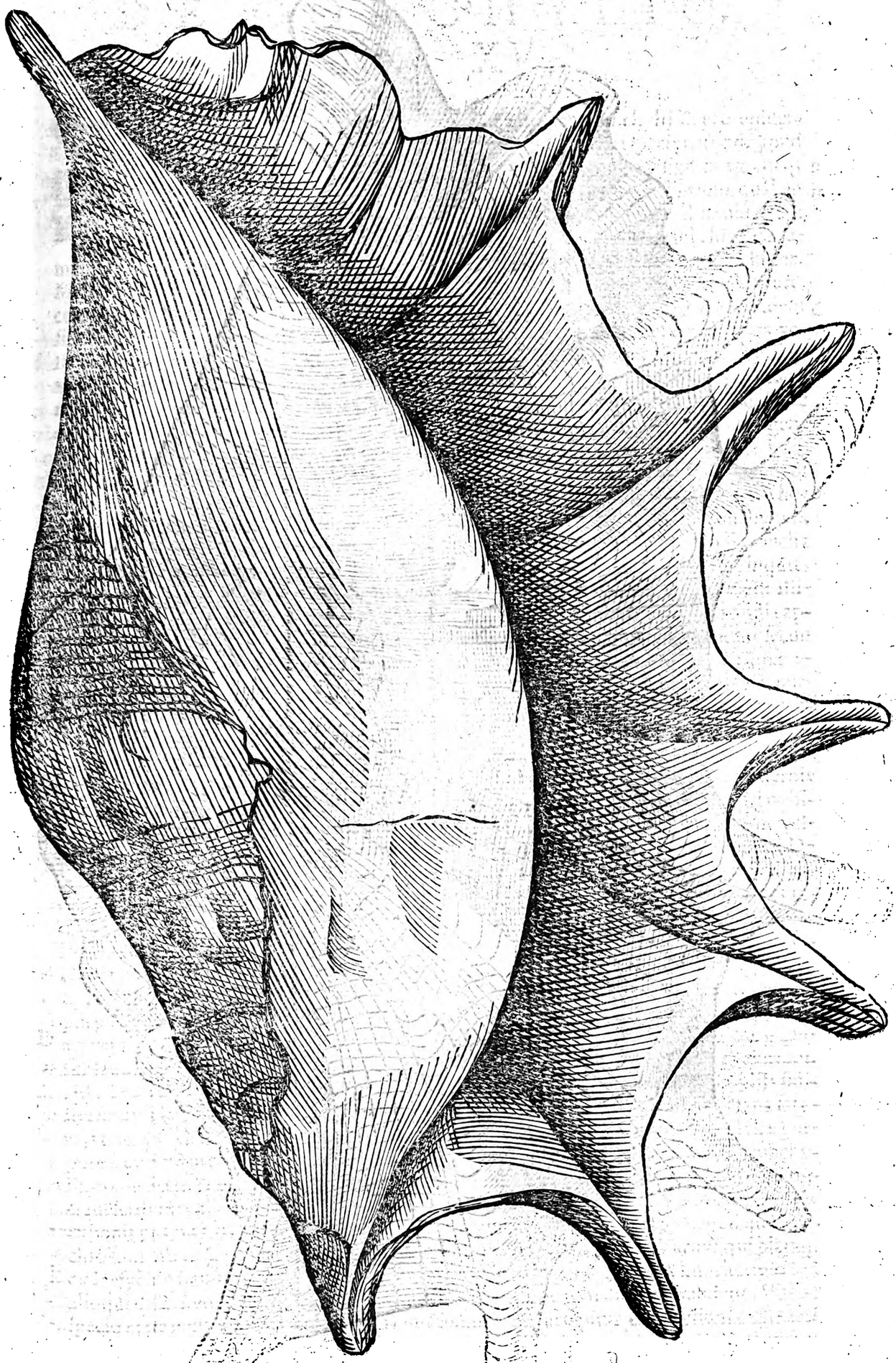

Digitized by Google

Digitized by Google

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

SATIS superquè ostensum à nobis est nomen Conchylij & pro vniuerso testaceorum genere & priuatim pro vnica tantùm specie eorundē apud veteres accipi & cùm species est priuata, non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirum qualem hìc ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est, cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius, dum ait: Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde vestis tincta murice, conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem sine buccino, si volumus, inquit ille, exponere, vti fortè aliqui exponunt, conchyliata veste, id est tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij, nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est, Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vtui essent, videlicet buccinū minor concha & purpura, quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste, exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: vel dicere, quòd verba, conchyliata veste, hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, vt conchylium sit concha quum genus diuersum à murice siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt sit sensus: cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. Sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus ac vestibus multa idem habet lib. 9. cap. 36. Sed vnde, inquit, conchylijs pretia? quis (quibus) virus graue (vnde & castorij nomen fortè ei inditum) in fuco (id est in colore, vel tinctura: aliàs fusco, quod non probat Zoographus) color auberus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturata fraude, tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra, vestes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium, muricem & purpuram, ob consimilem colorem: quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλιον exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλια etiam Hesychio sunt ostrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια. nam & Varino, qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄστρεα. quo loco in genere conchylium accipio: nā alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream quoque

Pro purpura.

Cōchyliata vestis vnde

Conchyliū pro colore.

Conchylia Coa.

Κογχύλια.

Digitized by Google

quoque complectitur: Sic [a] Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parna eſt apud Indos vbi maxima conchylia, muricesq; eximiæ magnitudinis nasci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuersum esse constet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipsum sit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, seruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: sic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quosdam ostraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioscorides, ἔστι πῶμα τῦ κογχύλιυ, id est operculum conchylij, pro quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet verba: hoc suffitum vuluæ pœnis mirè resistere: odore castorei, meliusq; cum eo vsturn proficere. Quæ eadem sunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioscorides. Commendat enim vngues, qui odorem castorei referunt, eorundemq; suffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum strangulatione conciderint.

[a] Lib. 3.

Conchyliũ quid.

FORMA, DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM secundum eundem Rondeletium est ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, sine aculeis tuberculisue vllis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, sed longum. Tale etiam est operculum, de quo separatim hæc omnia scripta reliquit. In purpura satis demõstrasse nos arbitror, operculũ eius βλάττιον siue βλάττιον βυζάντιον siue βύζαντος appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiã Arabum nihil aliud esse, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę nostri conchyliorum, buccinorumque opercula permista vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id est, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioscoridis, est conchylium ex speciebus Ostreorum & est similiter de cõchylijs palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi, odor autem eius est aromatibus, quoniã istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ deficcantur. Reperiũtur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius est declinans ad albedinem & est pinguis.

Conchylium Rondeletij, cum suis operculis, vnà cum operculo Purpuræ.

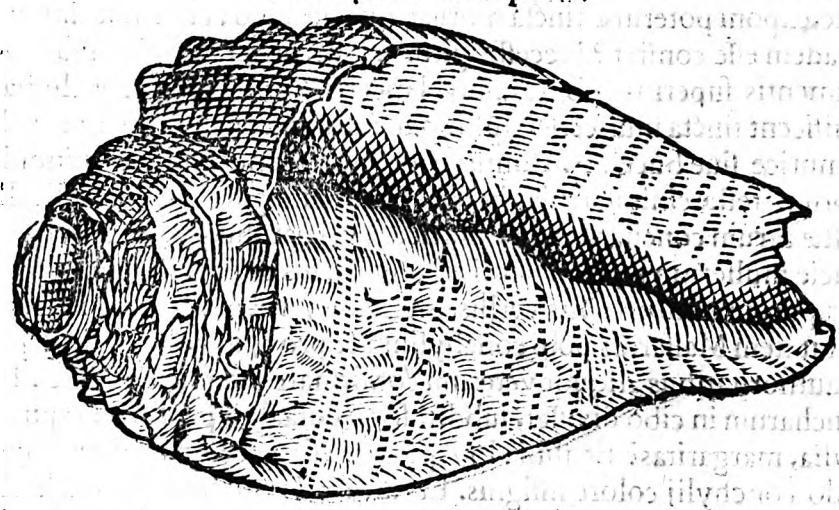

Blatta Byzantia Arabum.

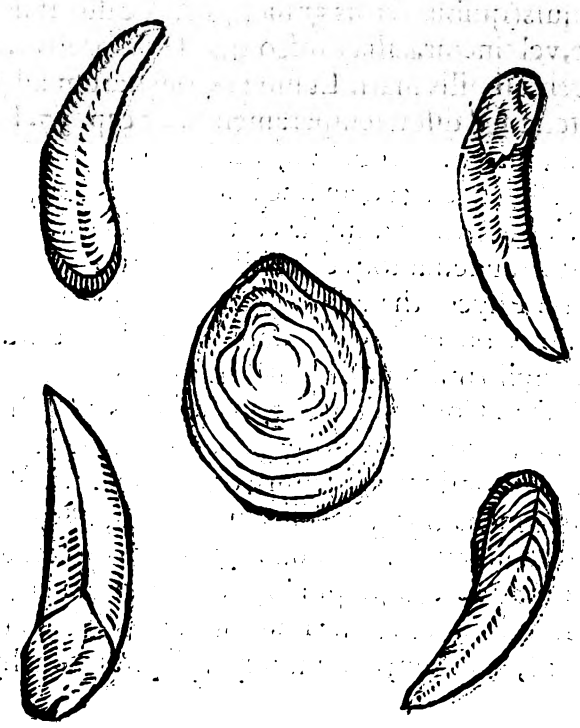

A guis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis siue onyx, conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus simile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemq; ideo spirare odorē, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si cōchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios lacusq; subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, prefert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue operc-la conchyliorum, quòd blattæ Byzantię non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quòd Dioscorides non semper εὐώδης vocet id, quod grato solùm & iucundo odore placet, sed aliquando id quod vehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, δυμιώμενοι, καχορίζοντες ποσῶς τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis injicit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque, buccini verò & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium, vel substantia viribusque simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondoletius, ex hibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs succum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exsiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam, κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur sic dictus.

An sint Onyches.

An tegumē tum purpuræ.

Succus Cō chylij.

Lanæ infectæ cōchylij succo vsus.

Digitized by Google

VSVS IN MEDICINA.

ONCHYLII partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſq; Carnem internam medicamentis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anſerinum, vel butyrum vel reſinam, & Cõchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiaſtes Germanus legendum ſuſpicatur non κογχυλίε τὸ ἔντὸς, ſed τὸ ἐντὸς, opinionemq; ſuam hac ratione firmare conatur, quòd teſta & operculũ vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quàm exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, reſina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίε τὸ ἔντος carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet: & ob ſubſtãtiam pinguem glutinoſamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli, qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim conſtringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Ad vteri ſtrangulatur.

Ad aurium dolores.

Scholiaſtis Galeni lectio ſuſpecta.

DE TVRBINIBVS. Cap. XVI.

DE στρομβώδεσι ſiue turbinatis aliquot diximus, nũc dicemus de ipſis στρόμβοις ſiue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas ſpecies depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philoſophus inter turbinata vnũ ſimpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι ſiue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eoſdem eſſe putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit [a] Athenæus. Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ὀναμάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ καλπίζειν. hoc eſt, Agias & Dercylus in Argolicis ſtrabelos vocant aſtrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo ſonum edant.

[a] Lib. 3.

DE TVRBINE MAGNO. Cap. XVII.

RONdeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multiſq; voluminibus conſtãtem, pro corporis craſſitudine, margine, vt ait, ſpiſſo & aſpero, teſtâ alba, lineis tuberculiſq; multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo. Quæ de teſtæ carniſque vſu in Purpuris Bucciniſque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. Sic ille.

Deſcriptio.

DE TVR-

Digitized by Google

Turben magnus Rondol.

DE TVRBINE AVRITO.

eiusdem. Cap. XVIII.

HVNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimq; appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha est tuberosa atque anfractuosa nec non & aurita. Pingitur pronè & supinè. Oræ eius dentatæ sunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est sublequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

Nominis ratio.

Turben auritus Rond.

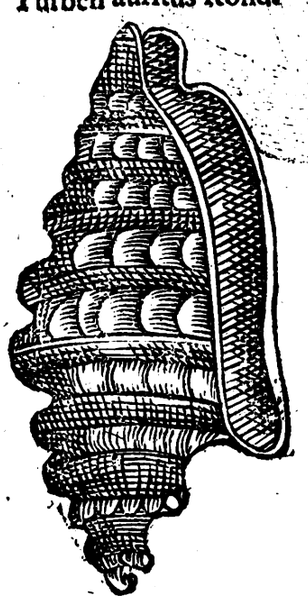

Turben aliud auritum tuberosum colore castaneo parte prona, & supina.

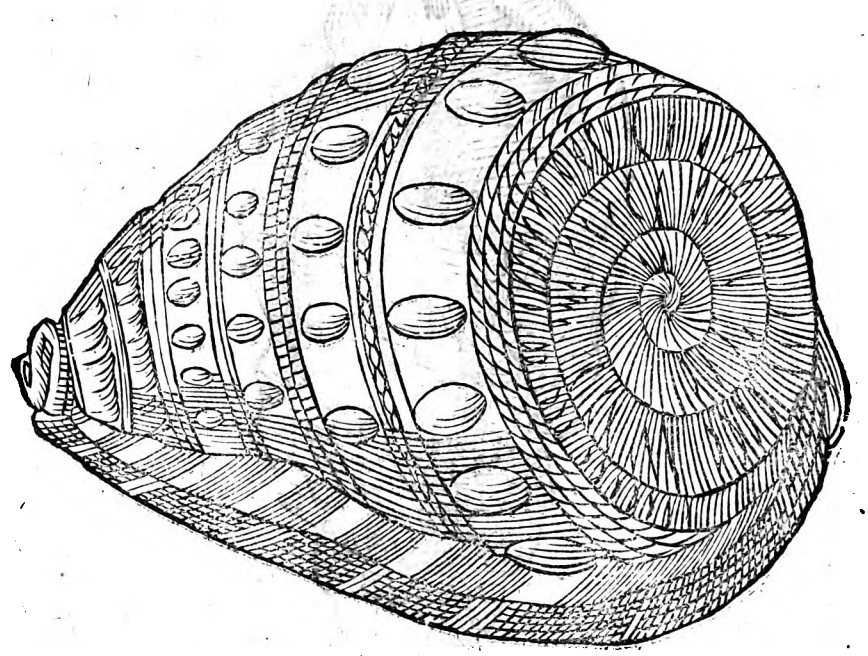

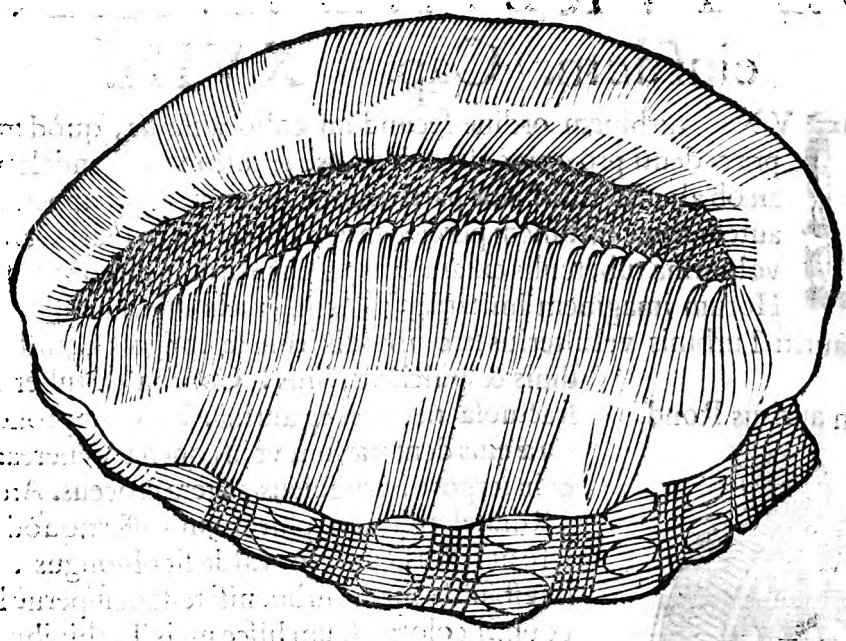

Digitized by Google

Turbo auritus tuberculosus alius, testa supernè leucophæa, infernè croceа, pronè & supinè.

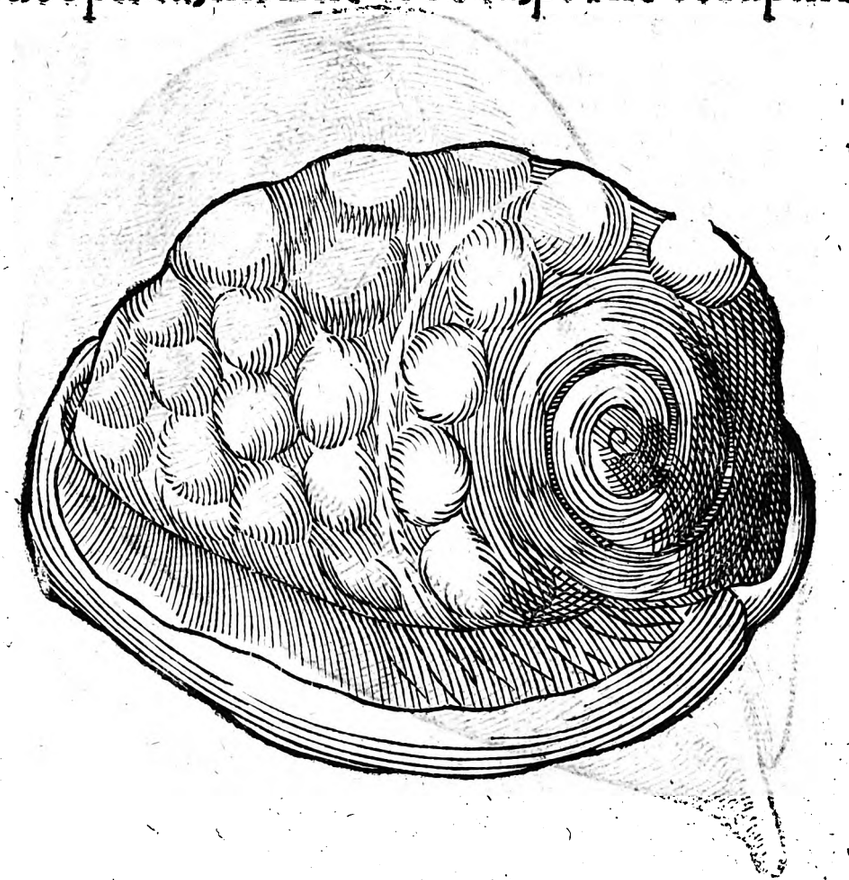

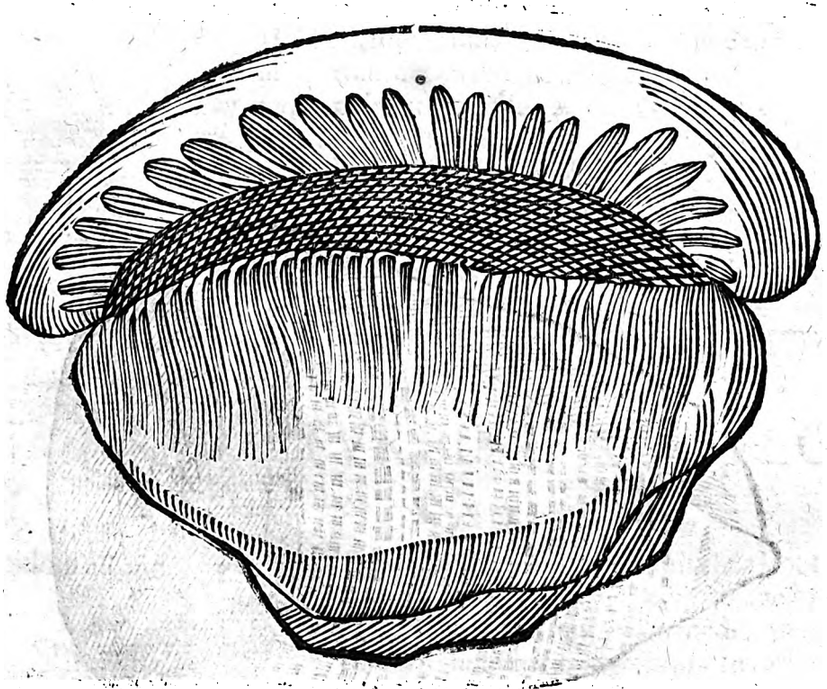

Digitized by Google

Trochus Niloticus albus.
Trochus Niloticus maculoſus.

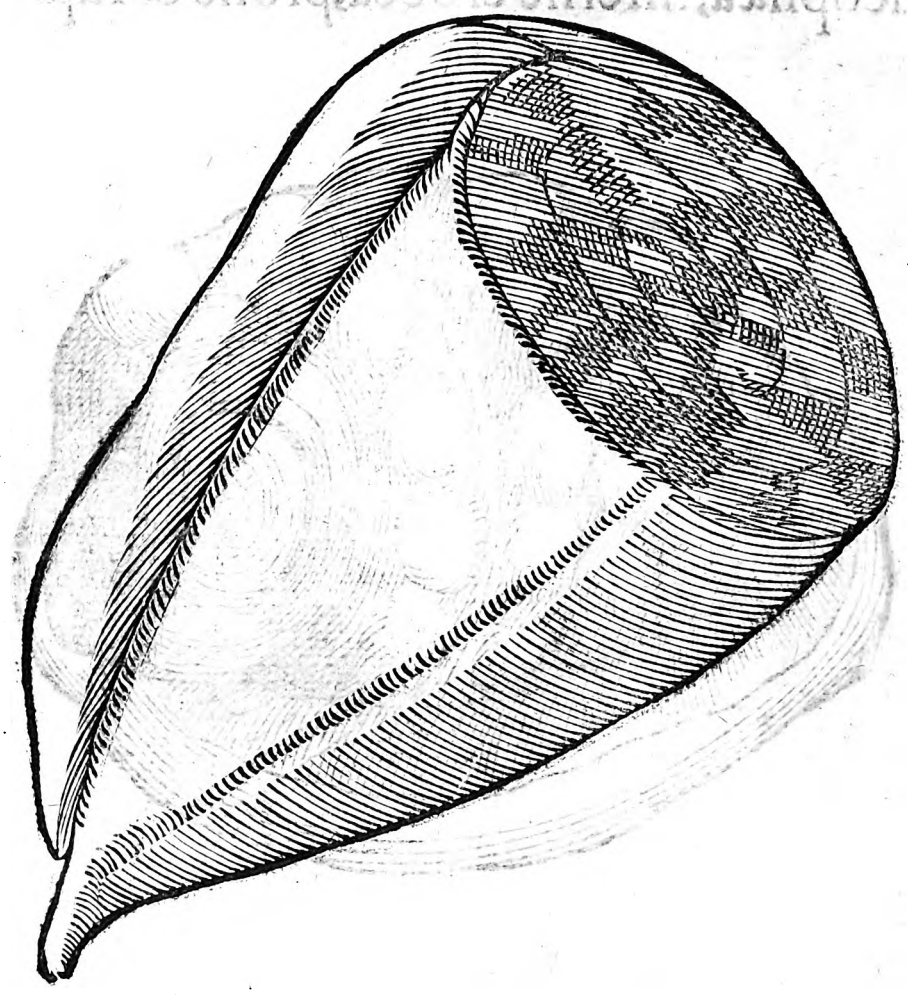

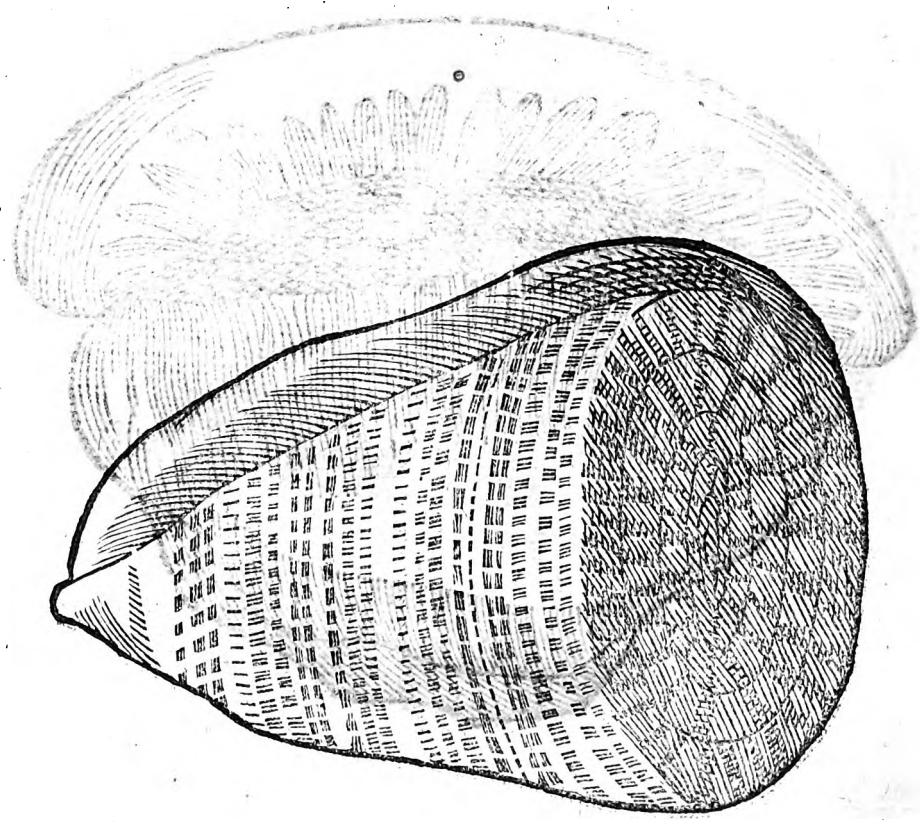

Digitized by Google

A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

TVrbinum generibus hîc iure numerabitur, inquit idem Rõdeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: sunt- Magnitu-
que longiores ijs qui neritarum sunt hospites. Huius generis turbines do.
in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot speçies diuersæ, quædã lõgę, tenues acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet ducũ pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hîc aliquot depingam. Ex quibus qui prior est in ordine & seperatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cõspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cęruleo virideścit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3. 4. 5. Turbinis tuberosi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. longus & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberosus alius & lineatus. 13. tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

Authoris tuberosi Turbines.

B

C

Turben tuberosum.

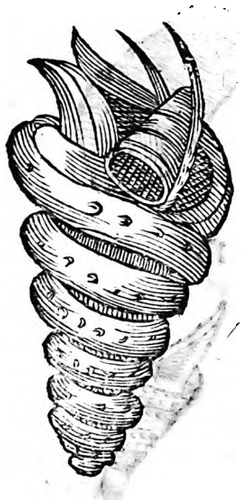

D

DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

Turben angulosus Rond.

RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testę volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrũ. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Digitized by Google

Turbines alij quatuordecim diuerſi.

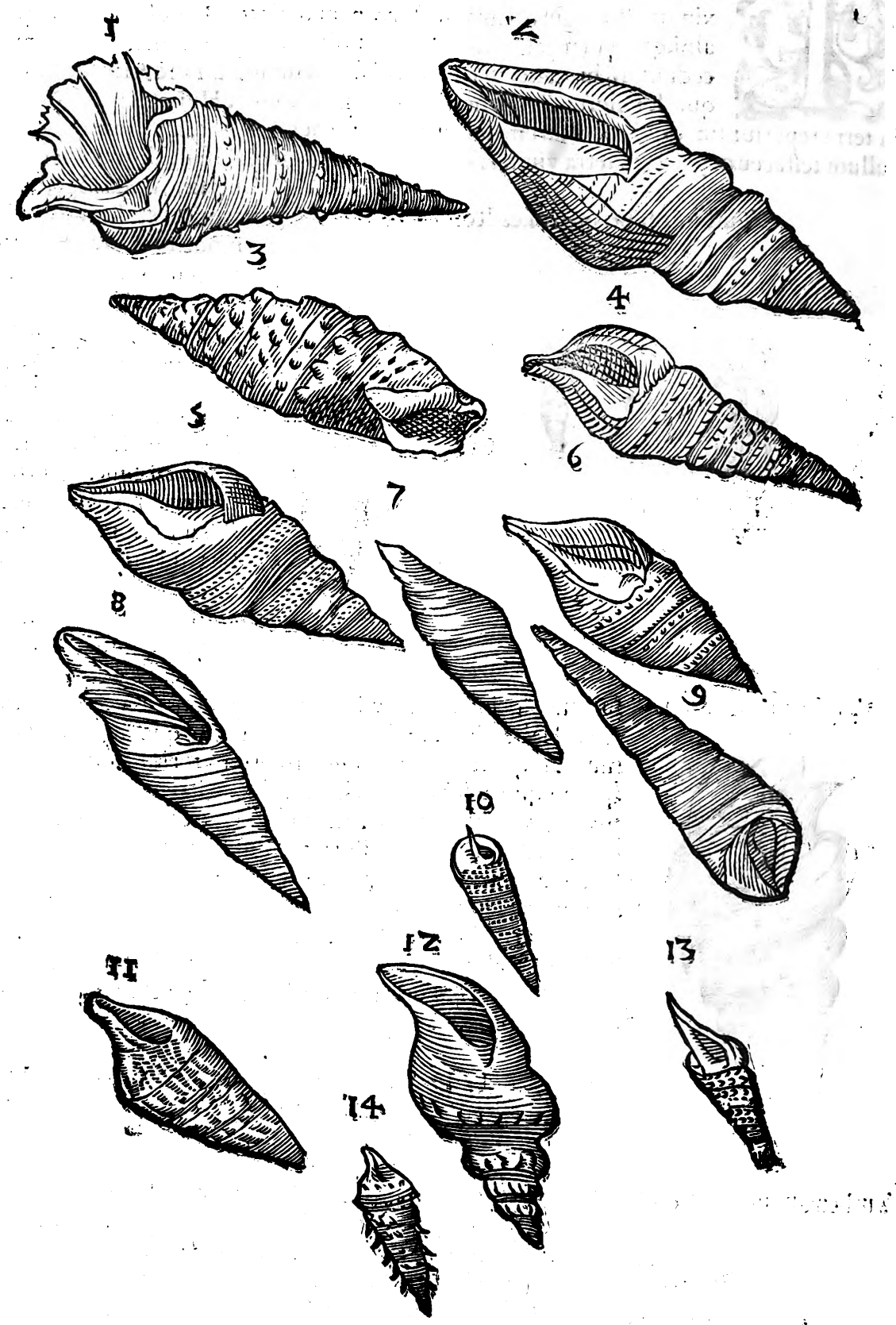

Digitized by Google

A

Turben albus oblongus striatus, ex montibus Crutus.

Turbinis species duæ, vna alba, altera subalbida.

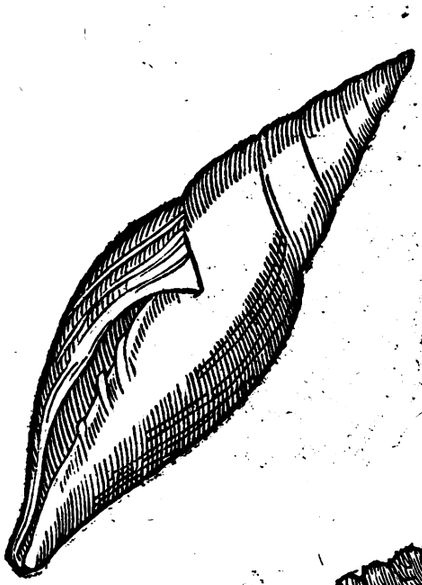

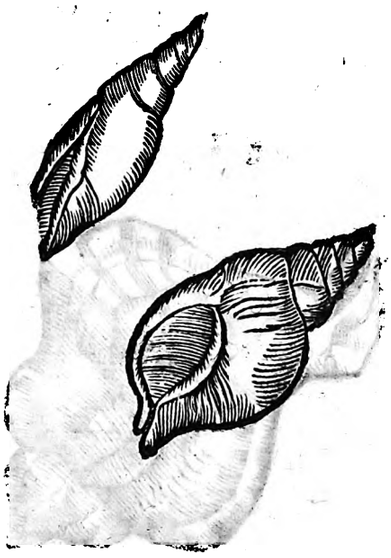

B

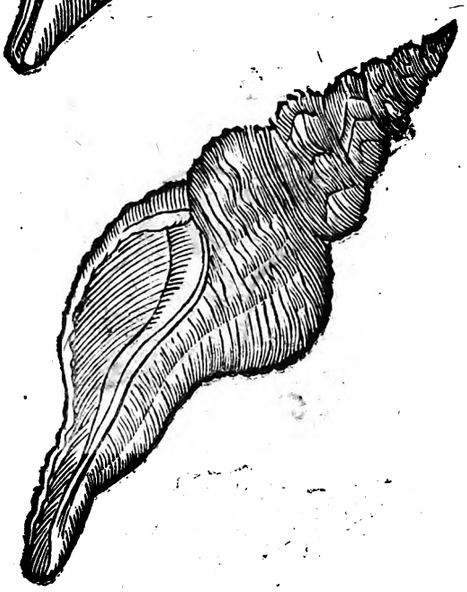

C

DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

D

Turben muricatus Rond.

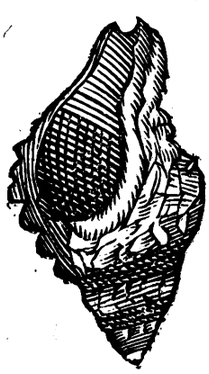

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & veluti calce illita. Habes hîc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

DE TVR-

Digitized by Google

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

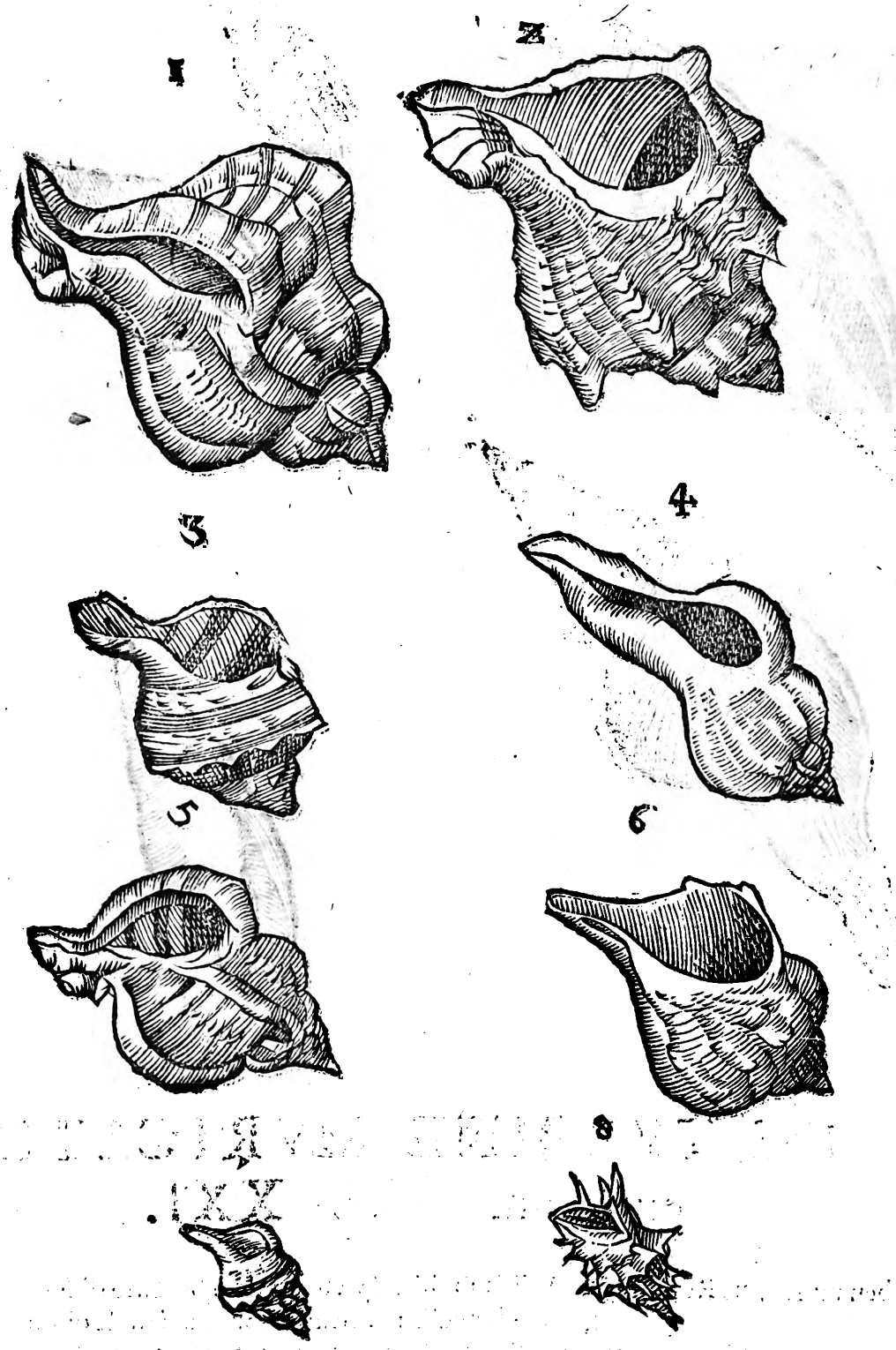

Digitized by Google

Turbines quatuor alij muricati.

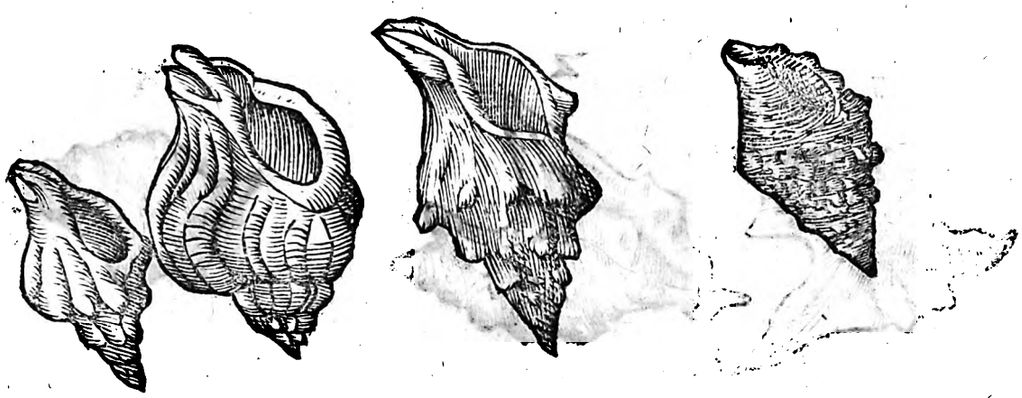

DE TVRBINE PENTEDACTYLO ET TESSERODACTYLO. Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De hisne turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs turbines esse quos hîc expressimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; scabra & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hic depictus, in quo animalculum conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1. 2. Turben est pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara. Nominis ratio.

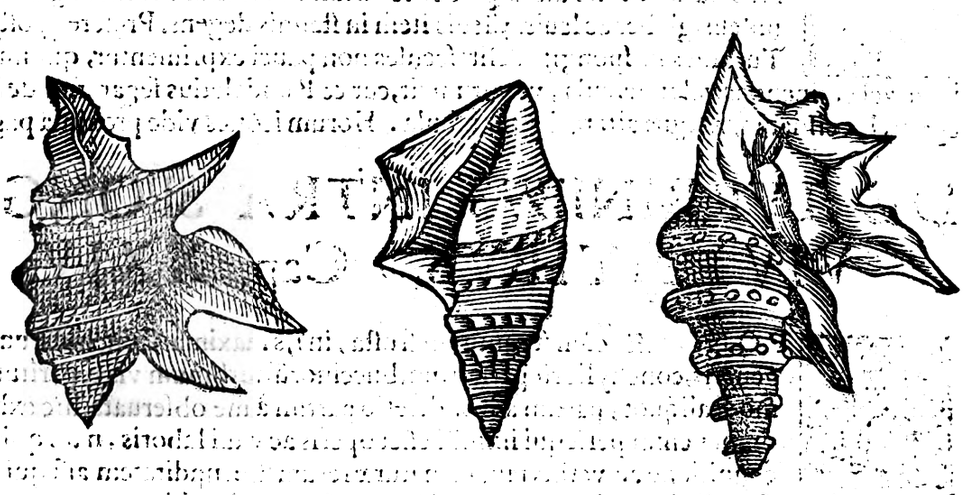

Digitized by Google

Turbines quinq, proximè nominati.

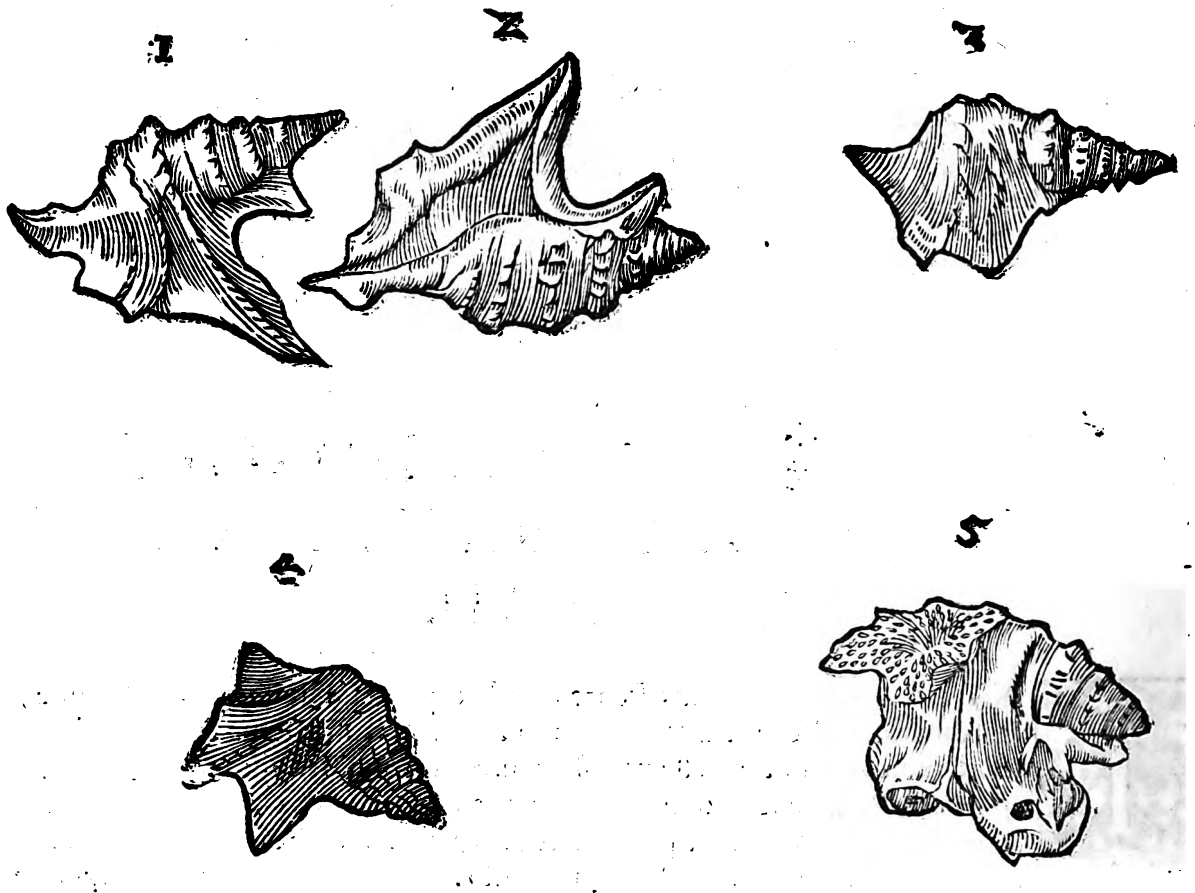

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis, 4. leuis item in ſtagnis degens. Præterea poſtea inter Turbines in ſpongijs deliteſcenſes non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiuſ modi aliquot, partim à Rondeletio partim à me obſeruata, hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nam quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differẽtiæ. Differunt hæc cõchylia inter ſe genere, nã vel ſunt cochleæ, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt. Vſus. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Fucus mulierum. Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, perſimè ſibi conſulere

Turbinum levium quatuor species, quarum subinde fiet mentio.

2

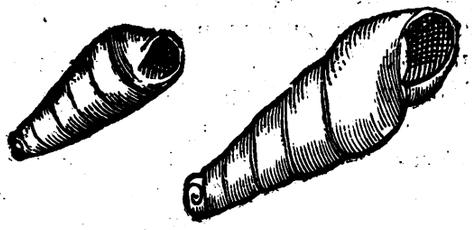

1

4

3

Turbines leues alij.

Turbines inter spongias viuentes ex Rondeletio.

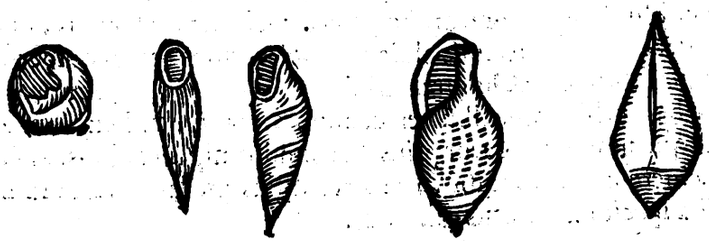

Digitized by Google

ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius, multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſſoluere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, culus particulæ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijſdē & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ luctus tempore, non niſi nigris candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, craſſiore, durioreq; ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore & figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabu-

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obſeruatæ ſpecies.

Turbinuli alij in ſpongijs viuentes.

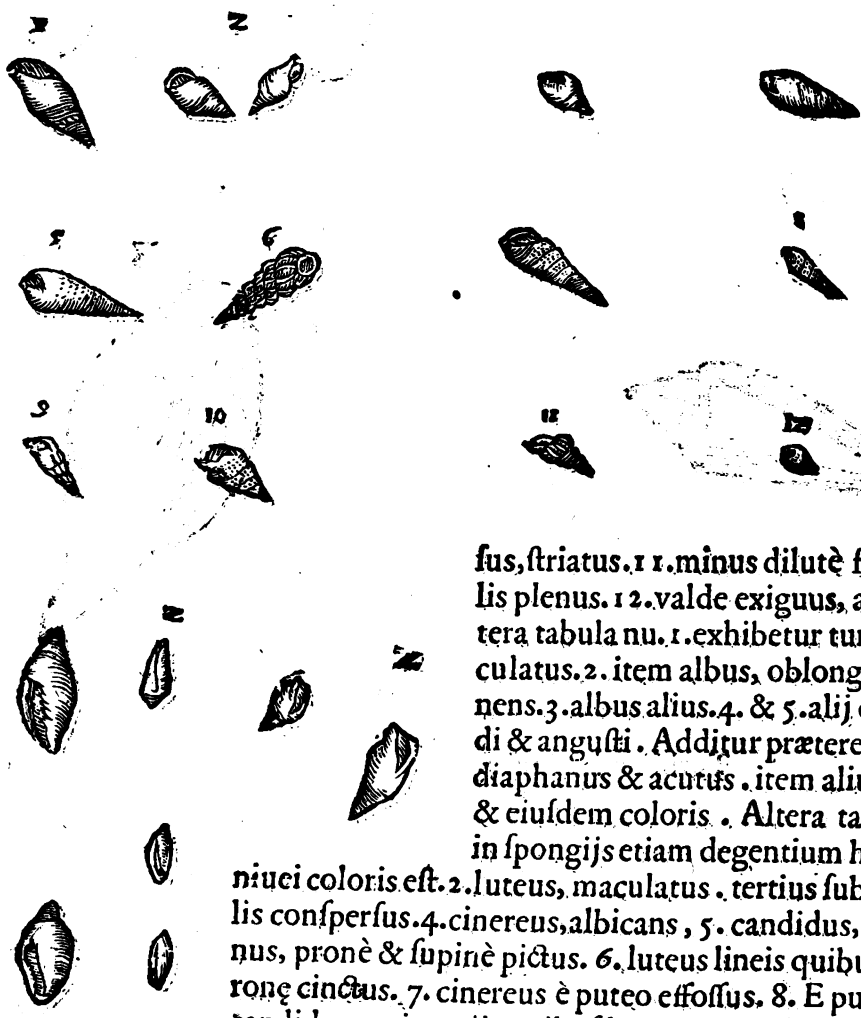

la prima eſt turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Ali⁹ pariter flauus, ſed minor. 3. Flau⁹ alius denticulatus. 4. Pellucidus ſubalbidus exiguus. 5. Albus tuberoſus alius. 6. tuberoſus alius ferrugineus. 7. ferrugineus ali⁹ maculis albis conſperſus. 8. coloris eſt ferruginei magis ſaturati. 9. minor, albus, tuberoſus. 10. Flauus, ventricoſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus & in acutum deſinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendidi & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus, & eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris maculis conſperſus. 4. cinereus, albicans, 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar coronę cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus, candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdē coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quadam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum lineis quibuſdā roſeis: poſtremò alium albo & nigro varium. Septima primùm datur Turben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud coloris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum ſeu ſubalbum pariter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis ſed præcedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cēſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item purpuraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius itē maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albū verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus & leuigatus. Nona atque nouiſſima datur primus Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiuſdem quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

DE TRO-

Digitized by Google

Turbines alij in ſpongijs degentes.

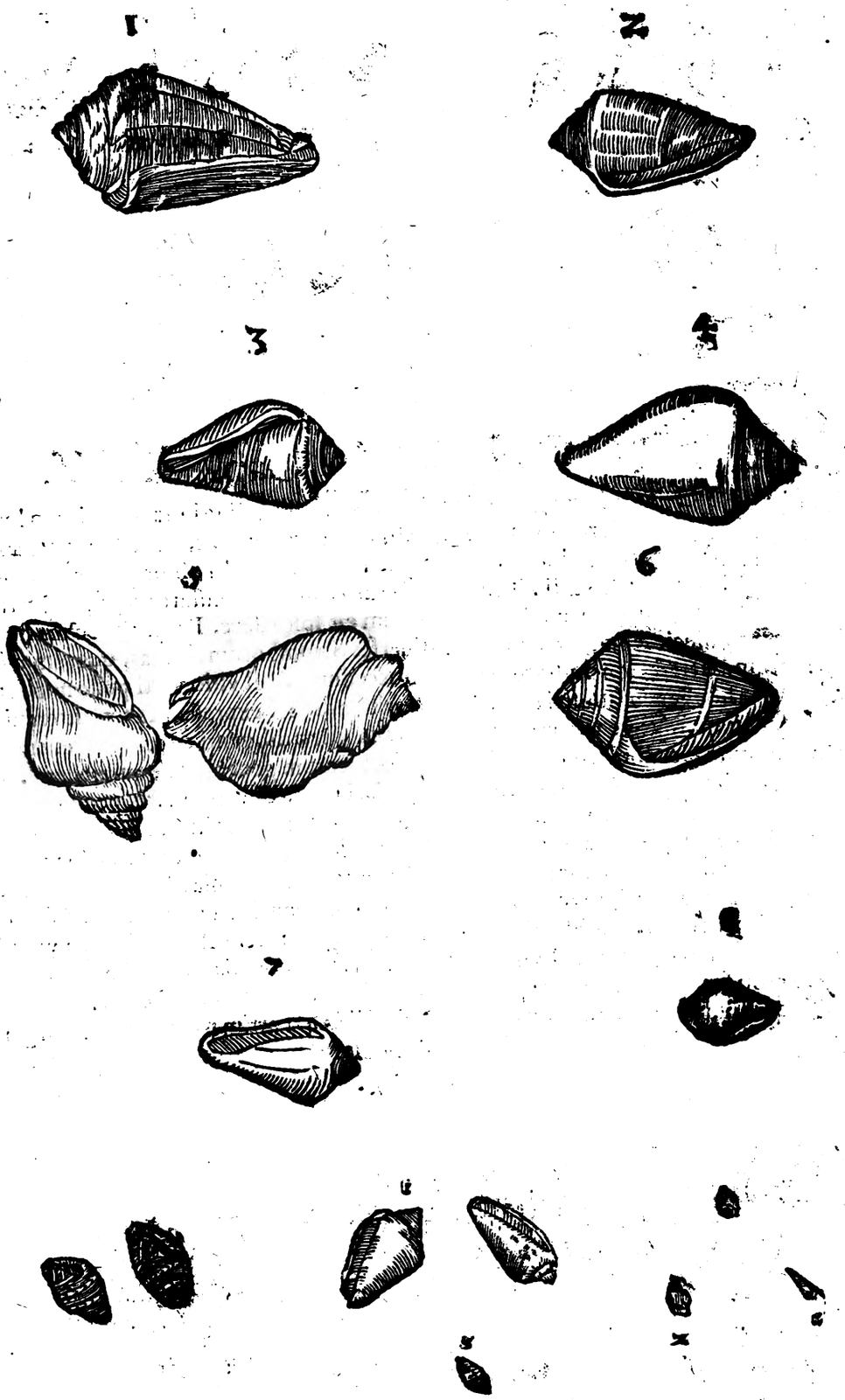

Digitized by Google

Turbinuli in spongijs latentes alij.

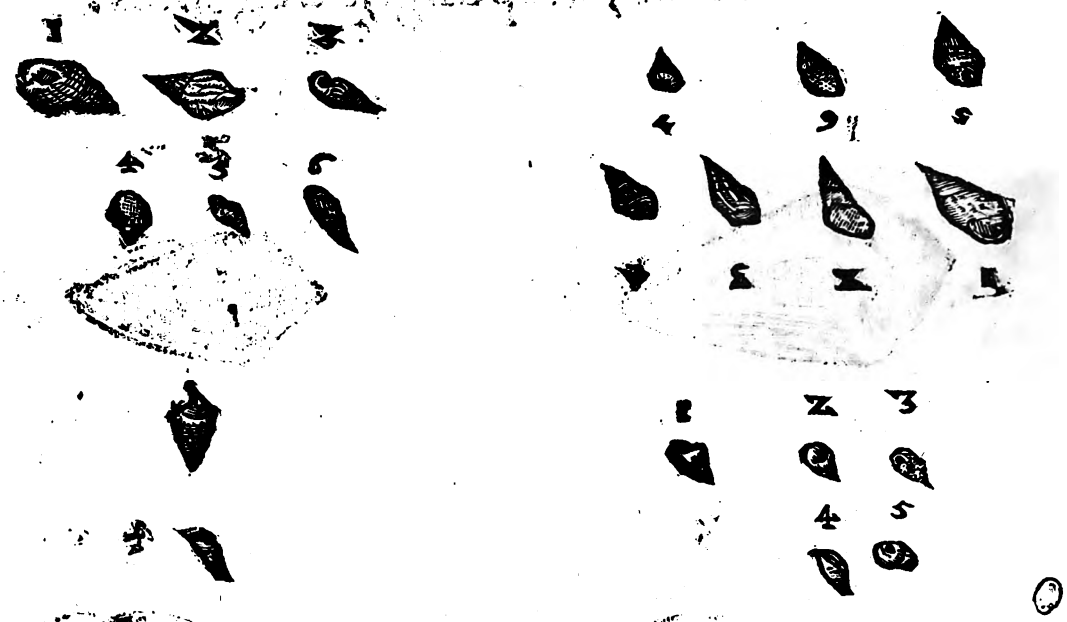

DE TROCHIS. Cap. XXV.

HOC Turbinum genus Rondeletius à similitudine instrumenti, quo lusitant pueri, Trochos appellat. Alij sunt parui, inquit, qui à superiore amplaq; parte statim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues sunt, & varij. Testa veluti crustis duabus constare videtur, externa minus nitet, quæ subiacet, vnionum est splendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuersas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum speciem accedunt. Vt ei vitio verti posse non inficietur, si quæ in hoc genere illustria sunt, & à veteribus disertè expressa, prætermitteret: ita curiosius certè, inquit, facere videremur, atq; superuacaneæ diligentiæ accusandi essemus, si omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera persequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus spatiari velit, & in saxa maris penetrare, totam istam rem in infinita ista varietate versari videbit. Genera igitur & illustriores species cognoscendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expressæ fuerint, ad genera sua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certè si quis omnia istæc consimilia depingere velit, nunquam satis ea ob nimiam diuersitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi subflaui absq; vllis tuberculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expressas. 1. Turbo seu Trochus colore partim amethestino, partim subalbo. 2. Alius castaneus lineis quibusdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roseus, partim argenteus.

Trochi Rondeletij.

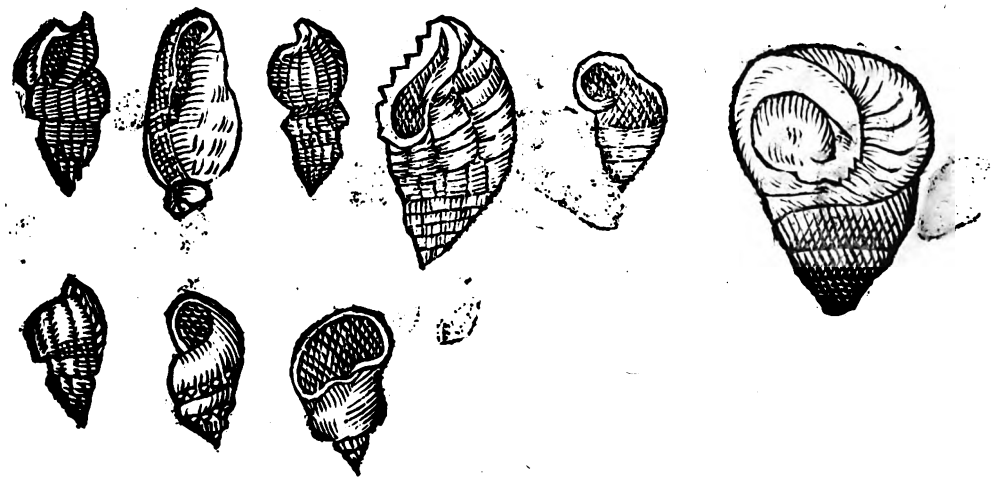

Trochus

Trochus magnus.

Trochus alter pyramidalis.

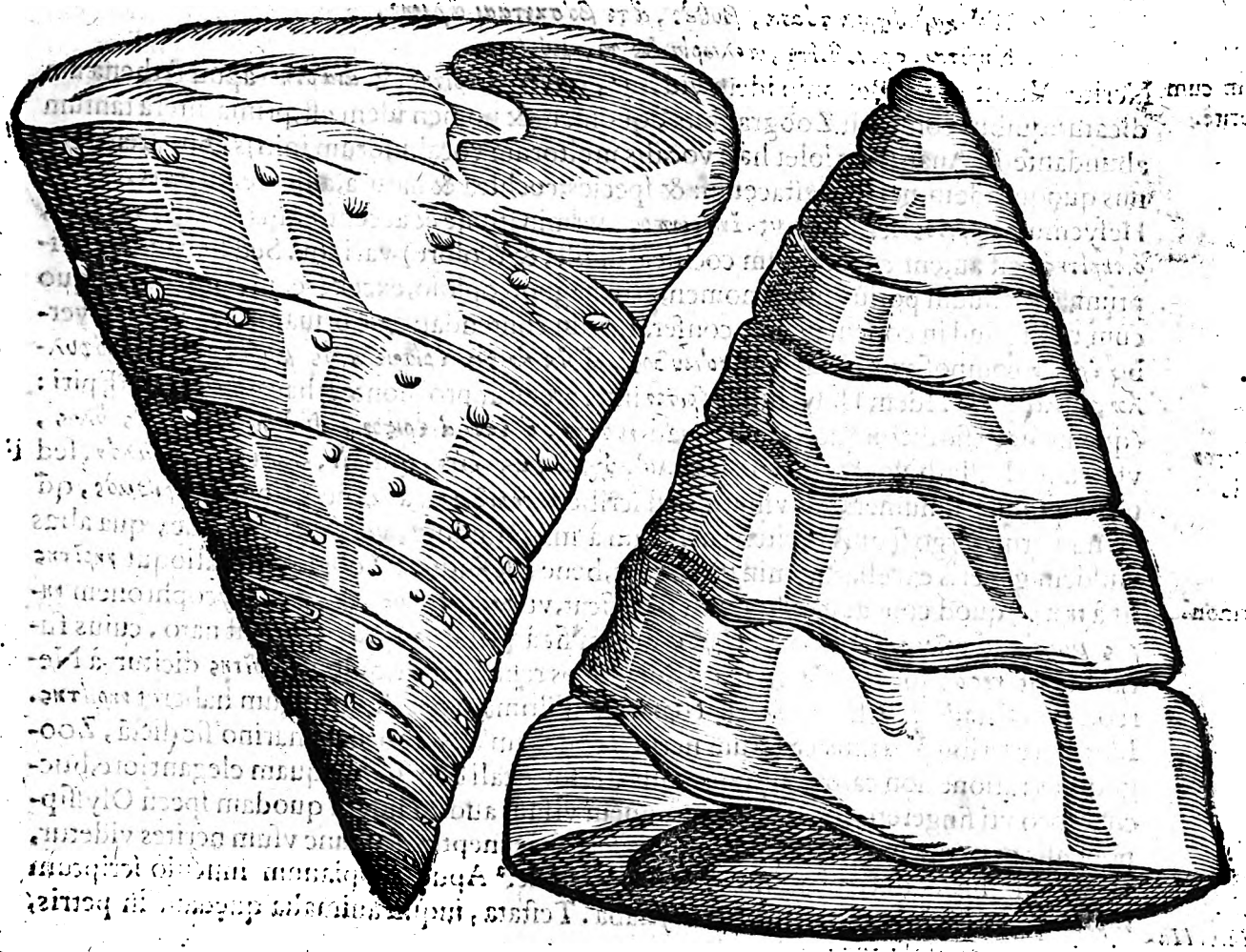

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτης apud Aristotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Festo fortassis, apud quem citante Calepino, sic legitur: Narica est (Iosephus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam video in vasis stanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus, Hæc Festus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zoographo, masculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo multi-

tudinis penultimæ ex ῑ, νηρῖται; sic enim scribendum est, quanquam vulgati codices quidam Græci id non obseruent. Nicander, E

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τάσα, βυθὲς, ἄτε βοσκεται ἅλμης,
Νηρῖται, στρόμβοίτε, πελωρίαδές τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus consentit Zographus, quoniam & nomen idem est, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt solet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abūdare: & genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Hesychium νήριτος scribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: est autem conchylium cochleæ simile, & (colore) varium. Sed hoc modo scriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copiōso, excellēte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compositum. Inde νηριτόμυθος, ᾧ ἔκ ἂν τις ἐρίσειε πρὸς μύθας: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Hesychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui sic dictum accipiunt quasi νήριτον, ὃ ἔστιν ἀνέριτον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Eustathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑχρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἀταλόν. sed pro copioso & innumerabili vsitatius est scribere νήριθμον, à νη. negatione & ἀριθμὸς, qđ est numerus. Ergo si quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiusdem generis excellat, nominatam velit, bene esse iudicat Zographus: alioqui νηρῖτης fit à νηρὸς, quod concauū & humidū significat, vt νηρὸς ἰχθυς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχοὺς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod est nato, cuius futurum est νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρῖτης dicitur à Nereo, Nam si ita, inquit, fieret, ἐκ τῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè scribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino sic dictā, Zographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: sicut & Triton: quem visum auditumq; in quodam specu Olysipponensis oræ concha canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vsum nerites videtur, vtpote amplus & buccino similis, Aristotele teste.[a] Apud Oppianum inuenio scriptum νήριτης per ε diphthongum in prima syllaba. Testata, inquit animalia quędam in petris, alia in arenis pascuntur: F

Idem cum Anerite.
Νήριτον quid.
Etymon.
Ortographia.
[a] Li. 1. Halieut.

Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. G

Et rursus de cancellis loquens vacuas sibi conchas querentibus.

Εἴτε τὸ νηρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κήρυξ.

Gillius author est, neriten ab ijs qui Adriaticum sinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hispanis caragolum. Quidam referente Zographo Gallicè interpretantur petit Limasson de mer, id est, paruam cochleam maris. Hispani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere.
[a] Li. 4. Hi. cap. 4.

NERITÆ sintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex [a] Aristotele qui sic scripsit: Προμηκέστερα δ' ἐστὶν οἱ τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς οἱ τοῖς νηρίταις, ἕτερον δ' γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior est qui turbinem subit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuersum est, quod in neri te H degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulò pòst, ὅσα δ' ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα οἱ μὲν τοῖς στρόμβοις ἐκ ἐγγίνεται, οἱ δ' τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquā cum turbinatis hospitantur, sed cum neritis tātùm ineūt societatē. Hìc Aristoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuersis loqui videtur, atq; ab his neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur cōuenit, quòd testa sit clauiculatim intorta sed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati specie distat, cui testa est lōga strictaq; . Ideo cancellus (de hoc n. in locis modò citatis lōquitur Aristoteles) lōgior est qui in turbinatis lōgis hospitatur, quā qui in neritis, turbinatis quidē, sed nō longis. Qualis verò sit nerita, & quod sit inter turbinata collocāda, ita explicat [b] Aristoteles: Nerita testa est leui, ampla & rotūda, forma buccinis proxima, papauer rū nō nigrū, vt buccina, sed rubrum habet. Testæ annexum corpus eius mediū firmiter est. Pascuntur in mari

Nerite vt à turbinatis differat.
[b] li. 4. Hist. cap. 4.

Digitized by Google

A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis pro neritæ solutæ) ad quorum flatus vrgent, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhærent, lepadum more & aporrhaidum ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærēt, quod velut operculum possident. Vsum enim quem bivalvibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdē. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hîc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quam qui desit. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices & reliqua turbinata operculo quodam cogenito carni patulæ appositio clauduntur.

Saxis adhærent.

Nerita Rondel. Nerite authoris.

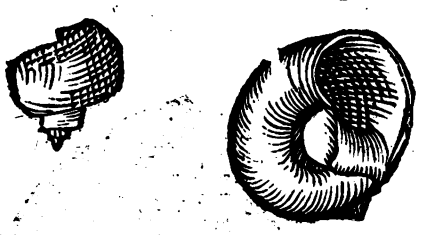

Testa.

Operculū.

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

C NERITÆ siue natices & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties escam persequuntur: nec voce vlla sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciant & audiant, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere, eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hærent, sentiunt, sua sponte à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venerem) prætentes; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hoc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aërem copiosum capere & innatare facilius, ventoque impelli.

Insaxis generari.

[a] *Li. 9. c. 33.*

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D AELIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur, eo maris vbi sordium vacuitas est, & trãquillitas viget, & in saxis ad innatandi sedem aduescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rondeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec minus esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisq; facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam esse colligimus eam quæ capiti prefixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quod si quis neritam inter cochleas

Descriptio.

Aeliani Nerita.

Digitized by Google

Aeliani Nerite, chloas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc Ile. Addidi ali- E
quot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſę ſunt. Tertia ſecun-
dæ ſimilis ſed tubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum
vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis
expreſsas. In prima tabula prima & ſecunda albo nigroq; variæ: item
tertia & quarta, quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Ca-
ragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albo-
nigra, ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma-

Neritæ authoris.

Nerite alia.

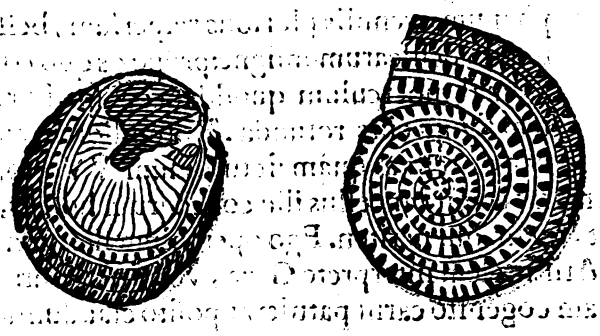

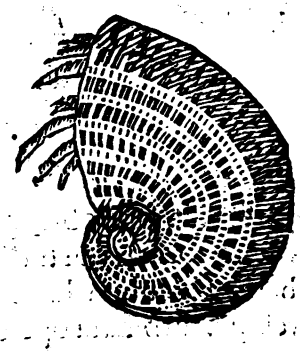

F

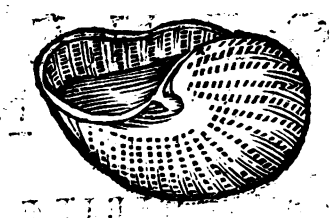

culis ſupernè rubeſcentibus, infrà nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi
fortè ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa.
Numero vndedimo exprimuntur tres neritæ mihimę, vna alba cum rubris maculis, altera
candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis ferè
aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula
expreſsa Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba &
fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida pun
ctis ſubferrugineis 5. Aſpera maculis longis & albis. 6. ſubalba
& faſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albi-
cantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea.
11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12.
Caſtanea punctis item candicantibus.
13. Argentea. 14. Leuis tota cæru-
lea. 15. Cineritia virgata. 16.
Parua flauęſcens. 17.
Caſtanea cum co-
rona alba.
18.
Subcinerea. 19. Nerite colore ca-
ſtaneo ſubobſcuro.

G

H

DE NE-

Digitized by Google

Neritæ aliæ ab authore obſeruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

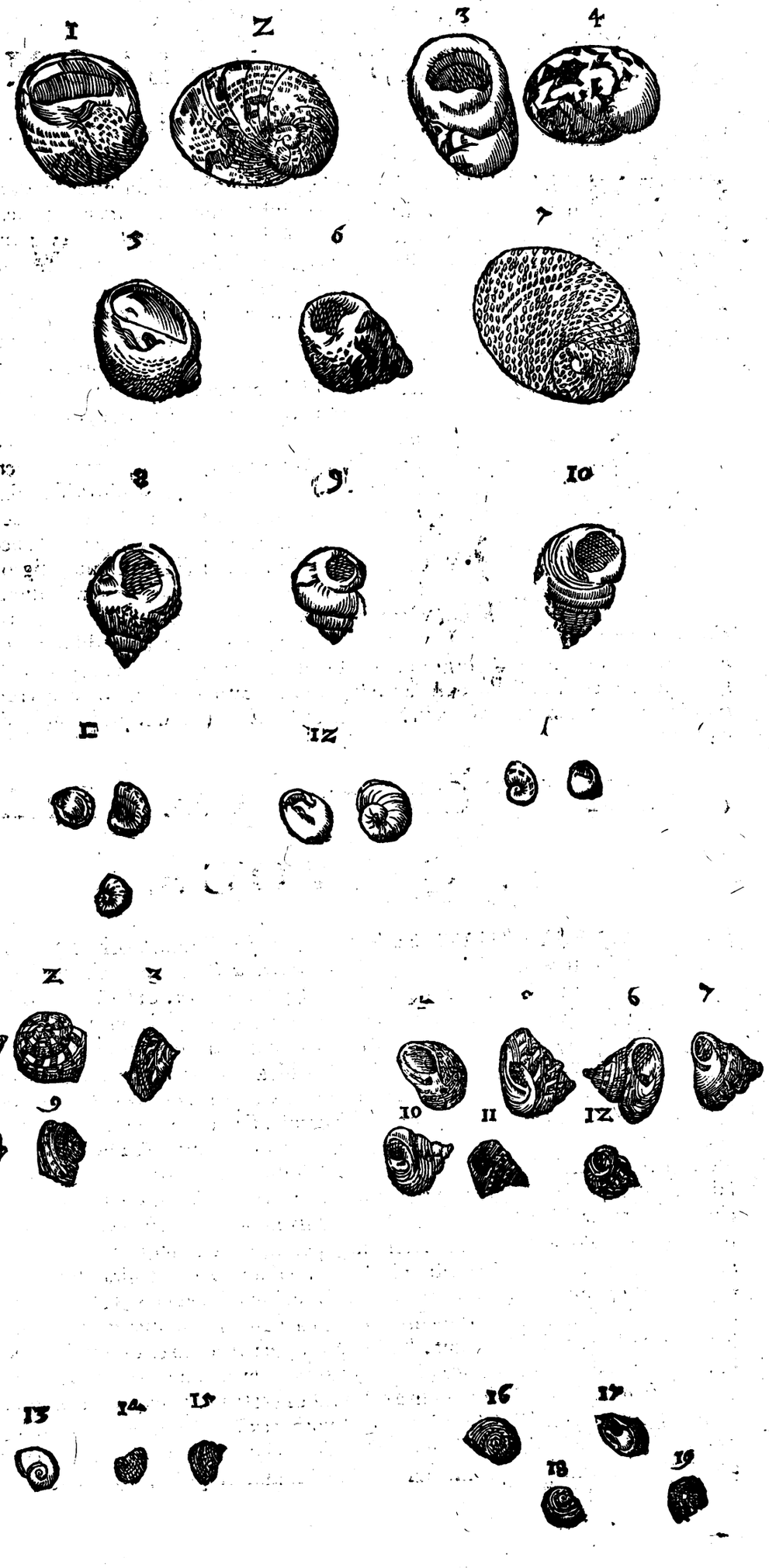

Digitized by Google

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem & descriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zographus: genere saltem, si non specie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita descriptione. Nerite quoq; turbinati generis Conchula, testam in anfractum in tortam habet, qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari solet, apud quos tanta est huius piscículi frequentia, vt summo prouentu indigenæ, dum æstus abscessit, magnos aceruos è saxis legant ac bulliant (bullire faciant) carnemq; è testis (quò leuiùs ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autẽ quæ ex his conficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarum papauere prouenit. Prisci enim (Aristoteles, vt ex Rondeletio recitaui,) naticem siue neritam, testam habere læuem, amplam, rotundam, buccino simílem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro preditã, sed rubro. Est enim id papauer, excrẽtitium quiddã, membrana obuolutũ, omnibus testaceis generibus præcipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus vacuo, vt pascantur. Testam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis crassitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potissimùm, si cum cæpis etiam crudis comedantur.

Descriptio.

Nerite Bellonij.

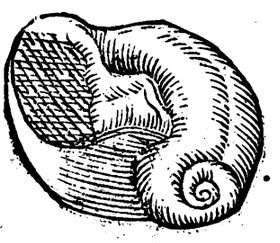

Testa qualis.

DE COCLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

HESYCHIVS κοχλίας (sic autem potissimùm Cochleæ Græcis vocantur.) non solùm exponit τὰ ἐνάιμα ζῶα, animantia quæ in cibi vsum veniũt, sed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et [a] Vitruuius Cochleam describit, qua magna vis aquę possit hauriri, sed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo crassitudinis diuisiones inuolutos habente canales, & iustam Cochleæ naturalemque imitationem: versationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: [b] Torcular si non Cochleis torquetur, sed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterq; Archimedis inuentum esse inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis & si plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc est, Cochlea sic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus sæpè quæstus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cùm in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta superiùs aqua, summa arte diligentiaq; exsiccant. Author promptuarij nescio ex quo authore nobis hoc instrumentum describit: Cochlea (inquit) haustorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota est, quæ dum à calcantibus versatur, machina introrsum clauiculatim detorta, inter strias & strigiles aquas exorbet ex aquario septo & retrorsus emittit. Et rursus: Cochlea in torcular lignum est erectum clauiculatim, id est, spirulatim & capreolatim striatum, quod per medium prælum striatum & ipsum trãsactum, vertigine sua tollendo

[a] L. 10. c. 19 Cocelea instrumentũ.

[b] Lib. 6. c. 8. Cochleę inuentum.

Pompa instrumentũ.

Digitized by Google

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) visa torcularis dicitur.
[c] Vitruuius nominat alibi alcēdentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus. Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prelum tollimus & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vlus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem uel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bul
B lantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maximè probatur. [d] Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fœminam, quæ Græcè θηλυκόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas & scalas cochlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili structura à triclinijs in cœnacula euadāt, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala facta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere, cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν μύσιον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à summa coassatione ad imum libramētum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcę, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, σροβιλοειδὴς, ἀμφιδὴς ὀχθῳ περιφάδα, δι' κοχλίε τὸν ἀναβασιν ἔχον, in quod per cochleā ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικτὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Saborij regis Persarum, quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi insilui in cochleatū equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas
C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotundentur: quod genus cochlium dicitur. Suidæ quidem & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκατέροι περιαγμένη: hoc est, via quæ in vtrāq; vicissim partē circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus, aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἐξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit [e] Varro, vbi testudinem describit, quà turdi & muculæ & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile & angustum & posissimùm eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quę diximus, scalis & vijs cochlearum figura in se clauicularim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro cochlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quę
D sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corruptum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleę: qui aquę inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos & cochlax marinos calculos significare dicitur: cęterùm apud Festū cochlacæ dicuntur istiusmodi lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Græcis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τροχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρεμαδα λεγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, legendum censeo pro κόλχακες κοχλακες. & pro κρεμαδα χερμαδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες legendum.

tollendo. [c] li. 10. c. 19
Tolleno.
[d] Ca. 4. et 5.
Scalæ Cochlides.
Tormenti genus.
Eculeus cochleatus.
Cochlium.
Auriū ambitus.
Ostij genus Varroni.
[e] Lib. 3. de re rust. c. 5.
Pro capitis ornamento
Lapis in flumine Cochleæ figura & eius vires.
Cochlacæ.

Digitized by Google

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id eſt, vt grammatici interpretantur, minutiſſimi lapilli, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à νῖτος, νῖαξ fit, ſic à κόχλος, κόκλαξ fieri ait: Thucididem tamen καχλακας dixiſſe per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), à Græcis, vt commonuit Ariſtoteles in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in litoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbelloi qui lapilli.

Croce.

SYNONYMA.

Chometh.

CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino ſignificare putat Zographus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſal. 58. conſentit Abrahã Eſra quoque: Chaldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Meſibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ & terreſtri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui præterea Conada eſt cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta agni caſti: ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpecies limacum: cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Teſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κόχλος vmbilicum, ideſt cochleam marinam ſignificat: κοχλίας verò terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacẽ quoq; cóchlon. Verba [a] Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλος & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, conſtet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeãt τὰ ὄστρακα κυλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλεοναστικῷ τῷ κχ. κοχλίας. Κοχλίς & κοχλίδιον diminutiua ſunt, ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωῴου. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλία κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σίσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σίσιλον. Epicharmus, inquam, apud Athenæum libro ſecundo dicens, κόγχον δὲ σίσιλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σίσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et [b] Dioſcorides τὸν σίσιλον κοχλίαν eſſe ταραχτικὸν κοιλίας καὶ στο-

Schabul.

Liſchmat.

Lul.

Meſibata.

Chomet.

Chumeta.

Sachel.

Limuza.

Halzum.

Haalcena.

Conada.

Sadaf.

Κοχλίας.

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 4.

VVottonus reprehenſus.

Vmbilicus quid Ciceroni.

Nominis ratio.

[b] Li. 2. c. 11.

μάλυ

μάχυ ἐμπετοιόν. ita autem vocat quæ vepribus & fruteris adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σίμιλον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνους, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cœnam sufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σισύλους: simpliciter verò cochleas appellari σιμύλους. Hesychius, σίσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σιμιλος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσιδείπνους appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τοὺς κωλυσιδείπνους qui seriùs ad dictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τριχοδείπνους, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀφιδρύματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante ac γυρίζω, roto: aut ab ὅλῳ τῷ αὐτρέφω (hæ sunt grammaticorum ineptiæ) ὅλιαν primò, deinde κοχλίαν dictũ quòd non recta procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κολυσιδείπνους. Hęc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hęc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σιλάτης, Hesychio & Varino est quoq; κοχλίας. forte σίσιλος. Σίμιλος, κοχλίας ijsdem, Σιμιλοειδῆ, οἱ ἀνὺ κιλύφους, ὡς ἔνιοι λεπάδας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῷόν τι apud eosdem. Πωματίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per o productum scribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum est. φεριόικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab Hesiodo:

Σίμιλος.

Σίσηλος.

Σιλάτης.

Πωματίας

domiporta.

Αλλ' ὁπότ' ἂν φεριόικος ἀπὸ χθονὸς ἄν φυτα βαίνῃ.

quanquam enim de terreitri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φεριόικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνην. Sunt qui phœnicœcon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut versetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλάαις γινόμενον,) & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: super qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etymologum. Ἀέροπός eidem Hesychio, vti & Varino est κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἔρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt ὁ ξίφος diminutiuũ ξιφύδριον fiat, sicut à μίλος μιλύδριον: quanquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, & receptum, vt puto. Pro κοχλίαι, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, qđ alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύτοι, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωτρόπατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hic terrestrem cochleam aut speciem significare. Ἀγράδες pyri sylvestres sunt, μύλλον Grammatici interpretantur πλησιάζον. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue; vt videtur. Inuenitur & πιλὸς, κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πίλος sit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in terra reperiuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λυσῶν, prædonum seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (χιλυσιδείπνους, vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarũ testante Cælio author est. Et in Plutarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circumcidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος vel σάλιγγας nominatur. Λῖμα, animal simile cochleæ dicitur Hesychio & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifesto distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam

Pheræcon animal.

Ἀέροπός.

Χαμαιδύτοι.

Χραμαδοῖλαι.

Ἀχραδάμυλλος.

Ἀγράδες.

Πιλὸς.

Ἀβρότων.

colydisipnos

Λῖμα.

Limax an à cochleis dif fera t.

herbis

herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtriſq; hoc amplius limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellã hoc verſu: E

Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cùm Plinius fœmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nutritur, & Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terreſtres. Cochlea grãmaticis recentioribus, propriè teſta limacis eſt, licèt quandoq; pro ipſa limace quę teſtam habet, accipiatur. Eſt autem propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt; cochlea verò quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cùm ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ aut marinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quandó generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libẽter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat. Albertus cochleas & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus. latinis vocabulũ hoc generis fœminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Ἀνιλίας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλαινῶν, χρυσῶν, ἑτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λαχωνικὸν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φύσας φασὶ διὰ κόχλε τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Serenus.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κόρυδες κοχλιῶν λέπτων κάραται μερικάλυπτοι.

Anaxilas apud Athenęum in ſenario:

Ἀπισόπυρος ἀπὸ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πατίνῳ.

Limacis etymologia.

Cochleas & teſtudines. Albertus confundit.

Ortographia cochleę.

Proſodia.

Iſidori error.

Bubali.

Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimũ reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam, ſed maiuſculam ſignificare puto. Maſſarius Bubalos Venetis appellari ait quia equinam vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſq; Italię locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga, ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Marina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur, notante Amato Luſitano, ab alijs almeia vel caracól de la mar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo, cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot. Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni ad terrenas & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas ſed conchas biualues quaſdam vt pectunculos Cokles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hlemyzd vel hlemayzd. H

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differentię à magnitudine.

Figura.

Victu.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: vel à figura, vnde longę, latæ: vel à colore, ſunt enim albæ, nigræ, fuſcę, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant: vel à regionibus, quòd aliæ ſint vulgares, indiginę, noſtrates, aliæ peregrinæ: vel victu, præſertim ex plantis: adhęrent enim alię alijs quas appetunt, I

Digitized by Google

A tunt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut foliis gregatim, vt ait Plinius: Et forsan earum quę dam gregatiles sunt: aliæ vel omnino non sunt, vel minus gregales: Vel à vita, seu locis, in quibus degunt, & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ semper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores scandunt: vel cibi ratione ad homines: alijs enim vescuntur vt vulgaribus testatis maioribus, alijs abstinent, vt minutis & nudis omnibus nostri: in Africa enim aliud nudarum genus est. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, [a] Aelianus in mari rubro cochleam nasci testatur cùm specie pulcherrima, tùm maximam, testa purpurea, & in eius medio spira siue voluta, mira colorum varietate & veluti floribus natiuis distincta. Sertum (inquit) diceres summo artificio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digestis interualla. Et Petrus Gyllius ait se vidisse cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio posset. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur vocales vlulātium expressa similitudine. E cōtrario And. Matthiolus refert in doctissimis suis commentarijs in Dioscoridem in agro Romano cochleas quasdam esse paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car-

B duorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs simpliciter ita nominat, aliàs latas, longasué cognominat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud suos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis exiles quasdam testas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; semper vacuas: sed animal in eis deprehendere non meminisse: Strombos terrestres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ discrimine etiam oblongæ sunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vsu, quibus scilicet oleum effunditur, & pentadactyli & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur. Eiusmodi figurę cochleas, nimirum oblōgas fortè omnes Strombos esse dicemus: obtusiorum verò & rotundiorum pleraſq; vmbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt, vt oleariæ. Inter terrestres cochleas repetiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Alber tus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum

C testudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conspici etiā scribit. Testa carentes limaces hîc excludimus, cùm de ijs inter insecta actum sit, & hîc tātùm de testa opertis dicēdum. Aristoteles cochleas terrestres testa intectis annumerat, earumq; carnem penitus includi asserit, nec vlla ex parte conspici excepto capite. κοχλίας πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypseo operculo per hyemem: Italicè limaga delle vigne interpretantur. Bellonius perperā scribit pomacea, & eius magnitudinem rarò excedere ait cancellum qui testas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem sunt cochlearum genera, at tria potissimùm apud [b] Dioscoridem, cui aliæ sunt χερσαῖοι siue terrestres, aliæ θαλασσίοι, id est marinæ, aliæ ποταμίοι siue fluuiatiles. [c] Marinas Brasauolus alias ait esse in testis, alias testis carere. Dioscorides terrestrium quæ in Liguriæ alpibus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento suo, quæ verò syluestribus frutetis &

D sentibus hærentes, sesilos: Plinius etiam syluestres; ita enim Massarius interpretatur, item Brasauolus, & Zoographus, quorum omnium ego vestigia libenter sequor. Habemus, inquit Brasauolus & syluestres cochleas seu arboreas, quæ frutetis adhærent & sentibus. Ex his aliæ albæ sunt: aliæ prętер albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis) impressæ sunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. [d] Demetrius Constantinopolitanus, qui de accipitribus scripsit, cochleam terrestrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, interpretatur vulgares nostras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex descriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec dissentit Zoographus. Non me fugit, (inquit Matthiolus) quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mōtibus Tridentinis, vicinisq; alijs locis, & eas quidē præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis, vncis quibusdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfossa. Cōcludūtur hæ contra frigoris iniuriā, quodā albo operimento, duro, gypsi speciē referente; sicq; cōtectę terra se cōdunt. Fit. n. ob hoc vt in cibis ijs longè suauiores, gratioresq; habeātur, delitescātq; sub terra, circū fruticū radices, Hetruria planè ignorat: cùm tū & ibi eodē modo ab his eruantur, qui alibi artē didicerunt. Hæc Matthiolus. [e] Plinius etiā cochleas non solùm latere scribit, sed inde etiā interse distinguit, inquiens: Simili modo & cochleę, » (nimirū vt serpentes latent) Illę quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis: » vt & iniuria resupinatæ auulsęq;, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ

Vita.

Magnitudo ingens.

[a] *li.* 11. *c.* 21

Minutę quę Plinio.

Strōbi terrestres.

Echinophori.

Coloris differentia.

Testa.

Pomatiæ quæ.

[b] *Li.* 2. *c.* 11

[c] *In cōment.* 2. *Aph.* 18.

Sesili.

Syluestriū differentię.

[d] *Li.* 2. *c.* 71.

Pomatiæ vbi multæ.

Latent, & quándo.

[e] *Li.* 8. *c.* 39.

Cauaticæ cochleæ natura.

Digitized by Google

appellatæ,non prorepunt è cauis terræ:neq; herba viuunt,ſed vuæ modo inter ſe cohęrẽt. E
Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens : obrutæ „
terræ ſemper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cæpere iam erui & in „
Differentię à regionib. Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones, Ait enim plura earum eſſe genera,vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur,& mediocres quæ ex Africa afferũtur.Non quòd in his regionibus(inquit) quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles,nam & valdè amplæ ſunt, quànquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint : & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collocatæ & minores ſunt & maiores.Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit:

f Li.9.c.56. [f] Plinius cum dixiſſet Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe,genera quoq; diſtinxiſſe illum earum notauit,ſeparatim(inquit) vt eſſent albæ,quæ in Reatino agro naſcũtur:ſeparatim Illyricæ,quibus magnitudo pręcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe,alterum nudum,apparet

Africanæ. *g Li.30.c.6* ex eodem Plinio,qui nudæ meminit in remedio ad dyſenteriam,alibi quoque [g] Africanas laudatiſſimas eſſe ſcribit,& ex his (exin,legunt alij)Solitanas, Aſtypalaicas,Siculas modi- F
cas quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco:Balearicas,quas cauaticas vocant, quo-

Aſtyphalaicæ. niam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatas & ex inſulis caprearum. Quod ad Aſtypalaicas attinet,Stephanus Aſtypaleas quinq; numerat:vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodũ & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Aſtypalaicas deriuant, ſicut ab

h Li.8.c.39 Athenis Athenaicus,vt antepenultima per a ſcribi debeat, non per e vel ae. Sed [h] Plinius in octauo omnium laudatiſſimas in Aſtypalæa inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio naſcuntur, & in liguriæ alpibus,

Linuſiæ. pomatias id eſt,vt diximus,operculares cognominatas.Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt,iuxta Pityuntem,medio inter Parianam coloniam & Priapum

Germanæ. ſpatio.Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus ſcripſit.Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cętera cochleas Germanas admiſcet. Nominatq; eaſdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam,& cochleam germanam com-

bure & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam „
iciuno tange per triduum. An verò germánam cochleam à gente & regione dixerint, an G
alio quodam ſenſu, Zoographus negat ſe habere quod affirmet. Africanas quidẽ cùm ad remedia requirit Marcellus,veras interdum(quas & germanas & genuinas dixeris,) deligi

Aceratæ. iubet. Sunt prętereà cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; naſcentes,de quarum vſu ſuis ſe dicturum locis promittit. Sed cùm nuſquam alibi de aceratis meminit,latarum verò ſępius, Zoographus non latè forſan aduerbialiter legendum exiſtimat,ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali:vt aceratæ eædem ſint quæ latæ. Sic &

Cocalium Ariſt. Maſſarius legit:Sunt & aceratæ(inquit)latæq; multifariam naſcentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Ariſtotele vocari,inquit Maſſarius: Sed Ariſtoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ ſimplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terreſtre Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant,teſtis integuntur:eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium,penitus includitur,nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite.In eodẽ loco Ariſtoteles(quod per tranſennam dictum eſto,) eſſe ait inter cochleas quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles H
gammaris puſillis,qui vel in flumine gignuntur;ſed ea differentia,vt præmollẽ intra ſuam teſtam carunculam habeant.Atque hæc de diuerſis cochlearum generibus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Turbinatæ dicuntur. ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici; præterquam capite.

a Li.9.c.32. Cornicula. Oculis an careant. [a] Plinius quoque cùm de turbinatis ac poſtremo de echinis & echinometris locutus fuiſſet; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terreſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahenteſque : oculis carent : itaque corniculis prætentant iter.

b li.11.c.37 [b] Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina prę-

Digitized by Google

A na prætentatu implent. Scaliger quoq; negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo cornicularum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et alias in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ, Huiusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens; & in ijs duo nigra puncta, quæ visum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quam solicita fuerit natura puncta ea siue oculos conseruare. Inueniõq; etiam in antiquissimo grypho.

[c] *In lib. 1. de plantis.* Arenulæ q̃ in cornub⁹ cochlearũ.

Añ videant & oculos habeant.

Ὀφθαλμοὺς τ' ὑπὲρ κέρατα προμήκεα κ' ἐπάνω τόντα.

B Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est, auguror tibi cancrum, eo leco quo oculos habent Limaces siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæstionis ludicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur [d] Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut ceraſtis; aliquando & singula (nimirum ceraſtis,) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Cęterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte; quibus forte quod obtusè admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extẽdit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud [e] Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea, sue & conchyliorum κόχλος, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc siue domum secum portat (vnde φορσύοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

[d] *li. 11. c. 37* Cornuũ numerus.

Caput an habeant. [e] *Lib. 9. c. 2.*

Testa eiusque nomina.

Ἀπιστότερος δὲ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἱ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Cochleæ præ infidelitate domũ portant.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere atque expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zoographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter vt mollia & crustata. Et [f] Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusq; inditiũ esse, à minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum & linguam habent, authore Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit vẽter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in grandiusculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidasque) tendit. Habẽt etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus augusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque continua qualia uel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

[f] *li. 11. c. 37* Dentes. Promuscis. Interiora. Venter. Intestinum Papauer. Venter auium gutturi similis. Incisurę voluti in ouo locustarum

Digitized by Google

quoque vmbilici hæc habent eadem; ſed quo minores, eo minutiora. Hæc philoſophus in quarto de hiſtoria capite quarto; vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam eſſe ait; Græcè eſt λίνυον: id autem, inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem vidêre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt teſte Plinio, Saliua cochlearum, quæ pūctis acu vel ſtilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc eſt, muccoſus lentor, ſiue mucor, mucuſue.

Albugo.

Saliua Cochlearum.

LOCVS.

SVPRA inter poſitas differentias, ex præcipuis fuit quæ à loco ſumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimùm amant, quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud [a] Athenæum his verbis: Ἡ τοσὰς δ' αἴτιη τρέφει κοχλίας κεράσας; vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs teſtante ibidem Athenæo ſolet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis,

Syluas amant terreſtres.

[a] *Li.* 2. *c.* 24.

Ænigma.

Τλογυνὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος,
In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt, ſuam ſemper domum ſecum ferunt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit; atque hinc eſt quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes, quod eſſent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam; dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus cochleisq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur. [b] Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait; nec vllam ſanè eo tempore cernere eſt, ſed vêre cum aêr tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus quæ ſe abſcondunt, atque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſq; per æſtatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Caſaubonus, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus aſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum aſcribam quando ſententiam imperfectã hîc lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακόδερμων ἐώρατας τὰ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τῆς συνδυασμῆς ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἡ μὲν ἔπω ὥπτωε ἐναρῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus, reuertamur, Plinius [c] cùm dixiſſet viperam ſolam ſerpẽtium terra ſe condere, cæteras arborum aut ſaxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo & cochleæ: illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis, vt etiam iniuria reſupinatæ auulſæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æſtate, quod non meminit Ariſtoteles. Cùm enim tempus anni feruidum & æſtuoſum eſt, ſiue cùm agri ſolis ardore torrentur, homines autem calore & æſtu laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcunt, ſuoq; ipſarum ſucco viuũt, niſi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde [d] Plautus

Antiſthenis dictum de Athenienſibus.

[b] *Li.* 8. *hiſt. cap.* 13.

Vt in terra latitent.

[c] *Li.* 8. *c.* 29.

Rore viuũt.

[d] *In captiuis*

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, roſi non cadit.

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit, καὶ κοχλίας, γυμνίτης ψεκάδος, ἀνηρεύνα ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit hoc potiſſimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre poſſunt: vt ſignificauit etiam [e] Varro, cùm de illis alendis ſedulo multa præciperet, inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior quem & non concoquit ſol & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare ſolent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpũt, exgrumare dicuntur, hoc eſt grumos eruere & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco; Deniq; ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diù producuut, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim eſt [f] Aelianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propõtidem calidam hyemant: æſtiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

[e] *Lib.* 3. *de re ruſt.* ψεκάδιον quid.

Grumus quid.

[f] *Li.* 10. *c.* 6

MOTVS.

Digitized by Google

A

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed [a] Aristoteles hoc de Strombis scribit & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emissione corporis. [a] *Li. 4. Hist. anim. 4.*

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

B VNVM ex testatis cochlearum genus authore [a] Aristotele coire perspectũ est: sed an earum ortus per coitum fit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno autumnalíq; tempore, quem fortè locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: ijsq; incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & [b] Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius [c] scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, [d] lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia & aliquãdo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earũ ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam [e] Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciũ C eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

[a] *Lib. 3. de generat. c. 11* An ortus p coitum. Oua quando habent.

[b] *Li. 5. Physiogn. cap. 4.* Vita breuis. [c] *Li 9. c. 51* [d] *li. 19. c. 10* Imbre maximè generari. [e] *Li. 3. Sympos. quæst. 2.* Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.
Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud * Plautum, dicens:

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
D *Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.*

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas ac autumnales accenso eas lumine captant. [a] Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & [b] Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locũ sic rranstulit idem [c] Plinius: Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; sunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas testetur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus „ cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis habere

**In captiuis*

Rore victitant,

Asphodeli caulem appetunt. [a] *li. 22. c. 22* [b] *li. 17. c. 24* Ficos vastant. [c] *Li. 1. Hist. cap. 16.* Vitem derodunt. Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò iſta viuaria inſtituit teſte Plinio [d] Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocant) virus olet. Prærerea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas vt ineptiſſimè putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, inquit Varro, ſumendus eſt locus cochlearijs: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi poſueirs ad partum, non liberos earum ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parandus: locus is melior, quem & non coquit ſol & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt (vt ferè non ſunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roſcidum: quæ fit ſi eduxeris fiſtulam & in eam mammillas impoſueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus ijs cibus opus eſt, & is ſine miniſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolùm in area repit, ſed etiam ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgrumintes ad propalam vitam diu producũt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerumq; neſcit. Hucuſque Varro, notandum itaq; in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumq; ſylueſtrium animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro: Quintus [e] Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea quæ dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonienſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſeculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quòd ait [f] Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo & Zoographo viſum eſt.

[d] *Li. 9. c. 56.* Qui primꝰ cochleas ſaginarit.

Fluuiatiles virus olent, Contra Bellonium.

Locus aptꝰ adalendũ.

Cibus.

Solitanæ quantæ magnitudinis.

[e] *Li. 3. c. 12.* Leporariũ Q. Fuluij.

[f] *Lib. 3. Saturnal. c. 13.*

EPITHETA.

ANAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id eſt domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſsimus Heſiodus. Alijs Græcis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος, Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limoué (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm ſyluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis quàm terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur quòd per humorem repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque [a] Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine compotem. Κοχλίας κεραέας, id eſt cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus alibi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπεν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' ἐπὶ πυτοντα προμήκεα.

[a] *Lib. 2. de diuinat.*

Cornutatur dicta Cochlea.

Sed

Digitized by Google

A Sed alterutro loco ἑλικοπτερα legendum. Ὀστρακόφορον hîc aliqui non rectè crustatum vertunt, cùm cochleæ inter testata sint. Gyraldus sic transtulit:

Exos est animal pedibus sine, & sine spinis
Testea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

IAcertis inimicissimum genus Cochleas esse habemus apud [a] Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam si circumponantur ei, comprimere se, metuere, nec audere contingere. Massarius vbi sit Limax, neq; suem esse, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho insula Cochleas deuorare testatur. Et [b] Aelianus Perdices & Ardeas hostes suos à Cochleis agnosci scribit, & fuga sibi cauere. At qui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas
B aues decipere, & eludere. Egressos enim testis suis absq; metu pasci. Aues verò ad testas vacuas frustra aduolare; & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & se recipere aliò. redire illos ad suam quemque domum, & cibo iam saturum & dolo suo incolumem. Eodem [c] Aeliano authore, lari aues, sublimes Cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. Tradit Albertus sale super Limacem proiecto totum liquescere ferè, & in aquam viscosam conuerti, quod idem vrina quoque præstat propter salsedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo spargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

[a] *L. 8. c. 39.* Simiæ Limaces metuunt. Perdices vbi Cochleas deuorent.

[b] *Li. 10. c. 5.* Ariones Cochleæ.

[c] *Li 3. c. 21.* Sale liquescunt limaces.

MORALIA.

PEr Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus n ancipatum intelligunt, inde similitudine libenter sumpta si quem sensui deditum vt voluptatibus brutorum instar inhæsitantem ostendere voluerũt. Parasitos verò [a] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui
C cùm diuites per æstiuos calores rus eunt, suo vt Cochleæ, eo tempore sibi succo viuunt: Inquit itaq; parasitus:

Vbi res prolatæ sunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolata res sunt nostris dentibus.
Quasi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit,
Item parasiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miseri succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Terrenis affectib. mancipatus.

[a] *In Captiuis.* Parasiti Cochleæ comparati.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animalia musica gaudere calore & excitari solis ardore, vt in ipso cantillent: Cochleas cõtrà animalia muta, & à musis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) si volueris vir esse musicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressam inquinari, sed cùm in consessibus à ratione fuerit accensa, tum vaticinari; eã & canere iustitiæ oracula iubebis. Hæc ille. Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροὶ: quoniam & manifesto falsa sunt, & cum sequentibus nõ congruunt, legendum, Οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοὶ· οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι.

Cicadæ & Cochleæ.

D Cicadę musicę, tacitęque Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc sex symbola ex alijs annotauit: Cochleę duæ trahentes post se testas suas in modum currus compactas, super quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cũ inscriptione, festinate, significant prudentiã. 2. Cochleæ per se significant tarditatem. 3. Cochlea in seipsa conclusa, cum verbis, proprio alitur succo, significat mulierem, quæ suo sit contenta marito. 4. Cochlea montem ascendens cum verbis, non temere, significat hominem, qui prudenter & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ

Prudentiæ symbolũ.

Tarditatis. Mulieris suo contentę viro.

quarum

Cognitionis arcana angelorũ, Animi terrenis affectibus mãcipati.

quarum exemplar à templo Salamonis sumptum est, & sunt viæ muris interuolutæ latenter, significant cognitionem arcanam singulorum, quam soli qui ad cælestia gradiuntur, agnoscunt, 7. Cochlea significat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea sit ita domui suæ affixa, vt assiduè illam portet: de qua significatione etiam supra diximus.

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis est.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἰκάδε νεκρός,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea testante etiam Athenæo. Gyraldus hos versus in libro ænigmatum sic transtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS.

In cibo antiquis fuisse.

COCHLEAS Romanis in cibum cessisse ex cochlearijs, quę instituebãt, vt ex Plinio & Varrone diximus, satis est manifestum, vbi etiam dicebamus eum vsum tempore Macrobij ferè extinctum fuisse: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Vt conseruentur.

Nostro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, seruentq; in cella aliqua vbi strati sint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietibus & passim se affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadragesimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teste Zoographo, mensis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è suis & quæ eis cisalpinæ sunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam versus audiuisse se ait. Belgæ vt audio ab earum esu prorsus abstinent, ac potissimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abest, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, sunt qui laudent, suntq; qui abijciant, sunt qui loci ratione distinguant. Cornelius Celsus cochleas boni succi esse author est. Alibi duros ait ex media materia pisces stomacho aptos esse, ostrea, pectines, murices, cochleas. Et rursus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (id est, minimè in uentriculo corrumpuntur) aues, bubula, omnisq; dura caro; omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ sunt, id est, quæ minimum alunt. Quod postremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles sunt, si tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura est cochlearum terrestrium caro (inquit [a] Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano mensarum vsu, eoq; concoqui pertinax: eadem tamen si cõcoquatur, valentissimè nutrit. Succus earum vt testaceorũ in aquis, ventrem subducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iusculo inde facto vtuntur ad aluum subducendam. At si nutrimenti tantùm gratia carne earum vesci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòst effusa, rursus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vsque dum caro tota præ teneritudine intabescat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori præstat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compos. medic. secundum loca, vbi de stomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires possint, vt sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod subtilitate sua ilico penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioseq; alunt: bulbi & cochleæ, vt crassioris succi sunt, ita ventriculo immorantur diutius. sed quia solidius alimentum præstant, & cochleæ insuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, spondyli, vt idem Galenus annotat in commentis suis in aphorismos Hippocratis. Quæ quoque sententia est doctissimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: [b] Archigenes, inquit, cum curationem eorum institueret, qui præ famę in animi

Hollandi ijs abstinẽt

Aluum mouent.

Parũ alunt.

Dura earũ caro.

[a] *Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.*

Nutrimenti gratia, quomodo ijs vescendum.

Alimẽti solidi sunt.

Mercurialis de cochleis opinio.

[b] *Li. 1. Var. lect. c. 5.*

deliquia

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibenda, quæ bellè nutrirent & statim ac conferrim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione [c] Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachicis Cochleas & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ & Limaces difficulter concoquuntur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid vi sesum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, πορρῥάφωσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, alioq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videri, vbi notãdum s' dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs, ideſt trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Mathiolus, in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amaracus Lusitanus) aliaq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

Galeni locus suspectus.

[c] *L. 2. Aphorism. 18.*

Meliores quæ sint.

C [d] Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & nõ facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, fruteriſq; glutinata cohæret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres neq; recentes: fluuiatiles & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficaciſsimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis; stomachicis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem carnem astringere, sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodẽ [e] Galeno Gælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti sallamenta & limaces, quoldam

[d] *Lib. 2. c. 8.* Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eas potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuersim aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quæ à superfluo eijciendo vel eiecto seiungitur & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cum sua eas humiditate & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Edun tur, inquit, elixæ, saccharo & cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant & purgent; illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò exutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & sale confricatas rursumq;

[e] *Lib. 2. ad Glaucon.* Elephantiasis cur Alexandriæ frequens.

Coqui multifariam.

lotas

lotas ac farinæ inuolutas, in feruenti oleo aut liquamine esse frigendas: frictas aut menta sylvestri, allio, pipere, croco, tunsis & agresta dissolutis, aut salsa viridi suffundi iubet. Et Cochleas si sine multo allio aut moreto fuerint, boni alimẽti esse, pectori & pulmoni opitulari; hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticisq; prodesse. Nostræ mulieres inquit [f] Musa Brasauolus qui Ferrariæ vixit, secretum quoddam coquendi genus sciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liquescant & nihil callositatis habere videantur. Sic ille, sed secretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vnà cum iure quodam ex petroselino contuso ac aromatibus condito, maximè pipere, apponuntur, vel cum salsa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri septimi, capite decimosexto, In Cochleas lacte pastas: Accipies Cochleas, spongizabis, (spongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Conchæ foramen operit & claudit,) tolles, vt possint prodire: adijcies in vas lac & salem vno die: cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cùm pastæ fuerint, vt non possint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam reducto, & in pultis modum cum lacte aut sapa confecto,) pasci possunt. Cochleas sale puro & oleo assabis: lasere, liquamine, pipere, oleo, suffundes. Aliter. Cochleas assas, liquamine, pipere, cumino, suffundis assiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac siligineũ (siliginea farina nutritum & mixtum) infundis: vbi pastæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Virgilius Cochlearum esum improbat, cuius verba hîc pro epilogo addam, vt ij qui summoperè Cochleis delectantur, sciant esse qui negligant, ac ijs abstineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuisse veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas & Ostrea antiquorum ganeam implisse animal, quod non satis adhuc nouerimus quale sit & quos vsus humano generi habeat, nisi quæ solet varios & absurdos prægnantium modo rerum appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia fit fastidiũ, tam inutilem homini commendasset: nec aliter quàm vt in facietate meliores cœnę sulagama, gara & oleas petere solemus. Sic meliores ex mari pisces fastidientes mucosum Cochlearum callum in cœnis amare coegisset, & vt pinguiores toto anno nobis essent gratissimis homini cibis in viuarijs etiam pascere docuisset. Hæc ille. [g] Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas esse author est.

Flortment. Aphoris. 2. cap. 18.

Lacte vt pascantur.

Pulte vt pascantur.

Esus earũ improbatus.

[g] *Lib. 30.*

VSVS IN MEDICINA.

Cochlearum vsum apud priscos medicos Romanos Græcosq; in medicina fuisse, facile ex hisce [a] M. Tullij verbis colligere licet: Vt si quis medicus ægroto imperet, vt fumat terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguinem cassam &c. Variumq; Cochlearum cùm integrarum tum partium earundem apud authores vsum inuenio. Dolores in primis ita mitigãt, vt etiam qui dentes infestant, sedare valeant. Zoographus Cochleas nostrates minutas & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipso mollissimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aëtium Asclepiades carnem Cochleæ terrestris acopo cuidam siue vnguento ad sedandos dolores admiscet; item Serenus capiti medendo, ait:

[a] *Li. 2. de diuinat.*

Dolores mitigant.

Prosunt & Cochleis frontem trahere minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem pascentis caput præcisum, & in linteolo licio alligatum, collo q; suspensum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides simile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuũ, etiam internos & latentes, quacunq; ex causa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuscripto Zoographus tale habet. Cochleas albas quæ per arbores scandunt, centum in pila contunde, & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latũ quadrantem. Sed salis manipulum plenum infra supraq; Cochleas infundi oportet. Suspende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas & dolẽtes, in quibus nullus rubor forinsecus neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenset hoc remedium: Limaces trecentas suis testis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quod supernatat, colliges: idq; in vase vitreato recondes, & superinfunde sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc liquore capillos sæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicę caulium,

Ad capitis dolorem.

Ad capillos multiplicãdos.

A caulium, &c. (locus est obscurus vel corruptus) & percipies quotidie pilos augeri. Vnguentum aliud quo capilli flauescunt, ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot voles in vas impone & salem super eas injice: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si prærasi fuerint. [b] Dioscorides quoq; cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum carnem acu, mucoso lentore, quem secum acus retulerit, pilos inunxerit. Limacem (viuam, ni fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pendens gestetur. Sed authore [c] Plinio cochleę fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo recentes: quosdamq; ob id asseruare sale, vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quęq; alia extrahenda sunt corpori euocant cochleę, ex his quę gregatim folia sectantur, contusæ, impositęq; cum testis: & eę quæ manduntur, exemptę testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus cochleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult & carbones acres assiduè suggeri, vt æqualiter comburantur: deinde mortario teri, vt tenuissimum ex his puluerem facias; adiectaq; mellis Attici cotyla vna, iterum validissimè teri, & postmodum in

B vasculo fictili reponi & signari: & cùm alicui mederi voles, specillo inde eum inungi, intra paucos dies integram aciem eius claramq; restitui. Incertus quidam ad oculorum dolores, limaces testis exemptas in aqua coquit; quę vbi refrixerit, adipem supernatantem colligit, aitq; mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas fluxiones ex [d] Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kiranides quoq; cochleam terrestrem contritam & illitam fronti, dolorem & rheuma oculorum sistere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures terit in mortario nouo vel nitido, adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam succidam & fronti imponit. Ad aursum dolores facit secundum Asclepiadem notante [e] Galeno, Africana cochlea in propria testa, cum oleo nardino aut rosaceo feruefacta. Ibidēque Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit & rosaceo implet, & feruefactum calidius per strigilem infundit. Cochleæ quę sunt in vsu cibi, inquit alibi Plinius cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latę, fracturis aurium illinuntur cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas & rupturas sanare monuit. Compositio è limacibus ad natium vitia, præcipuè ozænam & polypum describitur à Galeno Euporiston. l. 25. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleę, annotante Plinio, sed coqui, inquit, debent in lacte, demptoq; tantùm terreno (τῶν σπλάγχνων significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in passo dari potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; authore laboranti vuę diuturno labore hęc cura succurrit: Hirundinem viuam testa Africanę cochleę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraque diem nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum & contra tussim, Arnoldus Villanouanus in libro de aquis medicinalibus, esse ait, qui limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant, hoc remedium humores crassos valde attenuare & per sputum educere. Cochleę crudę tritę cum aquę tepidę cyathis tribus si sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam aut cochleam aliquam marinā vulgus in Germania inferiori potū audio solitum infundere & inde bibere, aduersus siccā tussim, præsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam; limaces integras cū frumento aut hordeo discoques, inquit Rusius, & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud

D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus demptā testa tritę in aquę potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, maritima loca vitare, atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearū carne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus phthisim annotauit: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritasq; conijce in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando, quousq; conualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à Plinio qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores

E traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta caro, Africanisq; præsertim, stomachi dolores hausta lenit. Et [f] rursus alibi: Præcipuè (inquit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas feruefieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, nihilo addito, atque ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Vt capilli flauescant.
[b] *Lib. 2. c. 9*

Febris amuletum.

[c] *li. 32. c. 10.*

Ad oculos caligantes.

[d] *Lib. 1. Euporist. 36.*

Ad epiphoras oculorū

Ad aurium dolores.

[e] *Lib. 3. de cōpos. med. sec. loc.*

Ad aurium fracturas.

Ad fauciū asperitatē.

Contra tussim.

Ad phthisim.

Ad stomachi dolores

[f] *Li. 30. c. 6.*

Nuper

Nuper hoc cõpertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, vt numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa ſtomachum dolores ſedari (inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nõ Marcellus Empiricus, cochleas ſed veras Africanas conditas ex ſale & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimè ſtomachi dolore vexatum iri pollicetur, ſed ſi carbonibus toſtæ ſumantur, meliùs prodeſſe. Et rurſus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto & reſoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad ſtomachum remedium illud;

—Cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.

Stomacho quæ ſint aptæ.

Non autem omne cochlearũ genus ſtomacho aptum eſt, vt ſupra monui & rurſus ex Dioſcoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata eſt terreſtris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam ſtomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò ſylueſtribus frutetis & ſenſibus hærentes inueniuntur, aluum & ſtomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius eaſdem commendat (nimirum cochleas ſimpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt; ex paſſi cyathis tribus ſingulas cum ſuis teſtis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquoſque ſingulas ait primo die dediſſe, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & ſuſpiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantũ eminentes. Theodorus Priſcianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miſcet & in linteolo inductum imponit: & ſubfaſcia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua ſimiliter temperatum ſupponendum eſſe ait. Ad inflammationem hepatis, Aëtius ex Galeno, cochlearum terreſtrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſſe. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato lima cum lentore multis lotionibus & frictionibns in lixiuio calido vel aqua calida ſali aut arenis miſta, frigida enim dureſcunt. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodeſſe dicunt teſtante [g] Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicum q; ſciſſuras, Galenus in Euporiſtis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit; deinde oui albo aut aſinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans vt à Galeno[h] deſcribitur inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſſimi, vſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terreſtris ſimpliciter, Actius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum teſta itidem teritur, vino Falerno per laccum non excolato affuſo. Sit autem vini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato, itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo vti, in eoq; ſumere cibum, qui facile confici poteſt. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſſima ſit. Glutinant cartilagines earum caro & ſaliua vt ait Hollerius, ſed ſi magna vulnera ſunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario vt nihil aſperi reliquum ſit: ſanguis draconis ſubquadrupla, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario & affiguntur. Et rurſus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigantur. Conciſæ teſtæ Dioſcoride earum carnes præſertimque neruorum glutinant. Earum carnes per ſe tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri impoſui, cum quo etiam neruus vulneratus & contuſus erat in agricola & duro homine. Si quis contuſas vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium. Ioannes Tagautius addit emplaſtro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomneſtus in hippiatricis; ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excipito & admiſceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquagin-

Ad vmbilicos infantũ eminentes.

Ad inflammationem hepatis.

Hepatis intemperiei calidę & frigidæ caro conuenit.

[g] *Lib. 30. c. 8*

Ad ſciſſuras ventris, mãmarũ &c.

Ad colicũ dolorem.

[k] *Lib. 9. de compoſ. ſec. loc. cap. 4.*

Glutinant cartilagines.

Neruo vulnerato conueniunt.

ta:

Digitized by Google

Anginã: hoc remedio cálido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioscoride concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. [1] Plinius Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba adscribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulẽta est earum testa. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terrestres cum testis viginti subactis, cimoliam & oui lutei quantum satis est, imponito mortario, vt cæræ consistentiam acquirant: & probè confectum cum pẽna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per se vel cum alijs misceri ait cum melle & felle bouis: sic autem impositas anthraci vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea & rumpere, & quemlibet rumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistũt crudæ vel coctæ, vt refert [k] Plinius, addens à quibusdam ob id falsas quoq; adseruari: imponiq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas albulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis, tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremq; & leuorem corpori afferri. Et [l] alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Aetius alibi remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Post cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriusq; vnciam vnam contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum pharmaco injicere: quod vbi vsus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoq; Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, obluctari & se se opponere colicæ affectioni videri scripsit. Cæterùm totæ cum suis testis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant, quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne præditos sumi iubet & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectinesq; & Ostrea. Inuenioque apud [m] Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis mistum, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta alium ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipsarum succum. Crudæ eadem cum suis operimentis illitæ, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescantur. Et [n] Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem alias per se, alias cum suis voluris tritas ac mistas interdum coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere scribit, sed non prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compositione medicamentorum secundum loca remedium, hoc ex Asclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti adsperso. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec sponte cadãt. exsiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacanthã illita eadem secundum [o] Plinium profluuia sistunt, & inuenio apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam liquidam picem infunde & calefactę carnẽ exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emẽdandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus esse aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex [p] Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuisset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspirioſus. Easdem exemptas testis tritasque tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam vt stillicidia emendent: testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Concisę enim in primis & appositę ex Dioscoride menses ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigreci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochleatibus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Sanguinẽ è naribus cõpescunt.
[1] L. 30. c. 13.
Plinius correctus.
Ad phlegmonẽ crũrum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q̃ imponãtur.
[k] L. 32. c. 5.
Candorem corporis adferunt.
[l] Li. 8. c. 13.
Ad colicũ dolorem.
[m] li. 28. c. 19.
Hydropicis conferunt.
[n] L. 6. Instit. chirurg.
Profluuia sistunt.
[o] L. 30. c. 14
Ad calculũ renum.
[p] Li. 30. c. 8.
Ad affectus muliebres.

[q] li.30.c.14. [q] Plinio, partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt, teſte Dioſcoride, & Plinius cochleas latas ſi porentur; tollere dicit ſcribit, pedum & articulorum dolores: bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi. Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides, inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit, pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim, potus per ſe, vel cum myrrha vel aloe, conducit obſtructo iecori: fortè in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata, hepati prodeſt, vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpumam cochlearum, vt refert [r] Plinius, illitam remedio eſſe tradunt. Et [s] rurſus: Cochlearum ſpumam, inquit, illini vollunt teſti deſcendenti, hoc eſt, turpiter propendenti, vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittendam. Et [t] Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem; & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida. Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata, ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligi vult cum rore, & viuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillum affirmat roborare, & phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilius, inquiens; Exudato igne ex cochleis humore, noſtræ ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remedium tale reliquit: limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde ſimum lacerti, coralliũ rubeum, & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet, quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante, hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit, tum deſtillabis, & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua, vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis (aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pãrs vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantùm, vt ſuprà ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta veteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas non ſuppetit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguẽti formam recipiant, eoq; veteris veſperi, facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albæ triginta, lactis caprini libræ duæ, adipis porci vel hoedi recentis vnciæ tres, cãphoræ tritæ dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamis Lonicerus ſcribit deſtillatã è limacib. Maio vel Octob. mẽſe aquã, clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare: manuũq; verrucas purgare; & ferrũ in ea extinctũ chalybis induere duritiã tradi. Et Gualther[9] Ryſſius verrucas & clauos p̃cidi pri[9] iubet, quoad eius fieri cõmodè poteſt, deinde linteũ hoc

liquore

[r] Li.30.c.8.
[s] Li.32.c.9.
[t] Li.30.c.8.
[9]

Saliuæ Cochlearũ vires & vſus.
Ad palpebratum incommodos pilos.
Ad ſedem elapſam remittẽdam.
Ad fiſtulã.
Aquæ ex Cochleis deſtillatæ vſus.
Hecticam febrem tollit.
Ad maculas oculorũ
Ad omnes faciei maculas.
Ad clauos & uerrucas

Digitized by Google

liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, [u] Plinius cùm dixisset alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ latè & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinerem, subiungit. Omnium quidem cochlearũ cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo causticis miscetur psoriscq; & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum melle tritas post modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus & psoras, quod tale est: Cochleas terrestres vstas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleã albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albugineſque: asperam discoloremq; ceu à sole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait, aliàs etiam ita ad ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis cochlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit ex quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodoro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerẽ cum thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator tranſcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Plinium, item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illini per se laterum doloribus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini & vrticæ addito melle, donec persanet. Exinanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat. Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioannis per æstatem lotas & mundas contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum affectũ infla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ cum pestilentia suibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas cochleæ testam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt melius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ & in puluerem tenuissimum redactæ in potione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato & pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino abluas: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam insperges, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges; qui cinere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat. Mirum quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam supernatabit. *Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam adscisendam qualitatem, sed vt facilius terantur. Mihi verò secus videtur. Aeque enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, officulum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & suas etiam facultates assignauêre. Ad exesos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia contringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito. Mèminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum siue officulum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

[u] *li. 30. c. 4.* Cineris facultas & usus.

Smegma ad pruritus & psoras.

Cineris earum uires.

Ad ambusta.

Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.

Ad eminentiam vmbilici.

Cancro penis confert

Ad Podagram.

Ad laterũ dolores.

Ad Paronychiam.

Ad calculos.

Ad ficos ani.

Sexus in utero grauidæ vt cognoscatur.

Lib. 3. metho. cognosc. simpl.

Cur testæ urantur.

Ad dentes exesos.

Digitized by Google

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauſs dentium inditas, ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cùm ſtrophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit; [x] Vegetius phyſicum (remedium) tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus eſſe ait, qui aiunt, lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſq; diſſoluere. Alij qui verò non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem prodeſt pluribus ſemperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenſet Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecũ habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremò fimus quoque vſum habet, quod meminit idem [y] Plinius, inquiens, cum oleo & vino potum, Venerem inhibere.

[x] li. 1. Veter. artis c. 62.

Aduerſus capitis dolorem.

Ad dentitionem.

[y] li. 30. c. 15. Venerem inhibet fimus.

E

F

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vſus cùm carnis cochlearum, tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearũ (κοχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν ῥαδίων,) ex ea eſcam injicito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τῦ κοχλίε) Cornarius vertit, neq; magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in foramen iniecto. & Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſq; comminutas injici: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edãt, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt.

Eſca ad omnes piſciculos.

Formicę ut abigantur.

G

PROVERBIA.

Cochleę vita.

KOχλίε βίος, id eſt, *Cochleæ vita*. De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα σωρεύεις, καὶ ταράττεις καὶ σροβᾶς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id eſt. Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cùm ob parſimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum:

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γυνή,
Cicada, vxor, nec ego ſum, nec cochleæ.

hoc eſt, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia ſemotus, omnino tacitus, diuerſus à cicada. quæ eſt maximè vocalis. Ἀπιςότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis:* Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis confidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud [a] Athenæum

Diffidentior Cochleis.

[a] li. 2. c. 24.

Ἀπιςότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.
Οἱ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιςίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longè diffidentior
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

H

Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit, *Domus cara, domus optima*. quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſq; τὸ φιλοίκον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt, neceſsario homini exẽplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat, & Perienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi.

Domus cara, domus optima.

Cochleã tarditate vincere.

† In Pœnulo.

† Plautus: *At ſi ad prandium me in eadem vos dixiſſem ducere*
Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu

Nunc

Digitized by Google

Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mẽdosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur

Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius asabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea & testudo non apparuerunt. Quæsiuit ergo quid causæ est, cur & ipsæ non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum secum ferrent.

Intempestiuè factum uituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

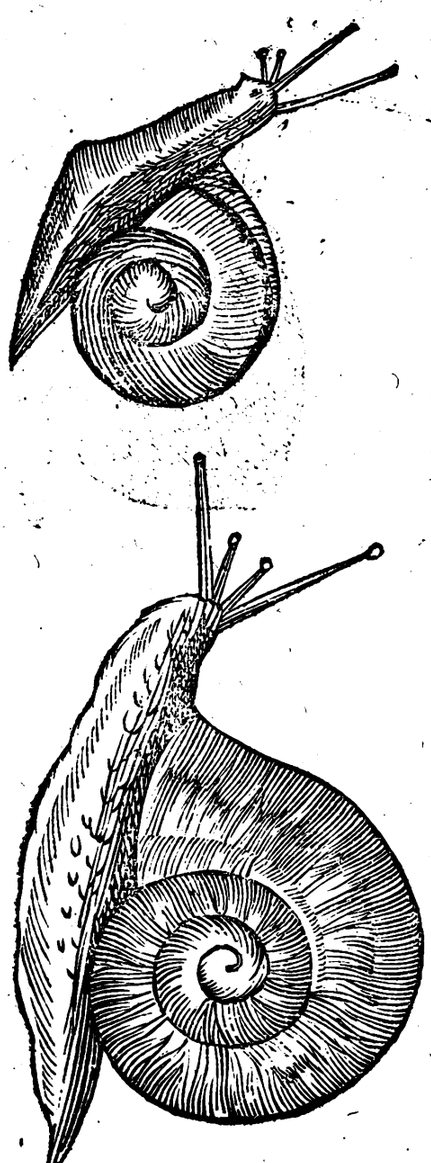

IN mari præcipuè diuersę sunt cochlearum species, quemadmodum subinde, cùm ex varijs & Rõdeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo suo albo & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico & operculo, necnon & depressa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terrestrem gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hîc pictę cum terrestribus non parum similitudinis habent, contrà insolentis sanè magnitudinis ac figuræ est quam [a] Ambrosius Paręus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum seu Germanicum Orientale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde monstrosos. Eiusmodi est is qui limaci similis, dolium corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensę candelę modo micantibus, naso obrotundo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis instar variegata, pinnarum ad natandum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamen se ferè mari contineat, nec nisi sereno valde

Terrestriũ descriptiones & species.

Marinarũ.

[a] *Lib.* 24. Cochleæ Sarmaticæ descriptio.

Digitized by Google

Cochleæ terreſtres aliæ.

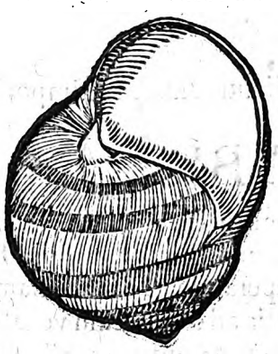

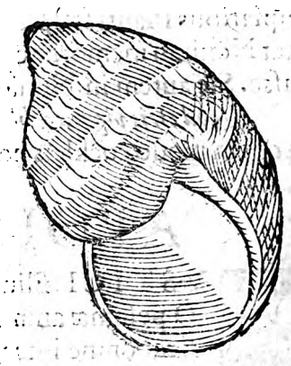

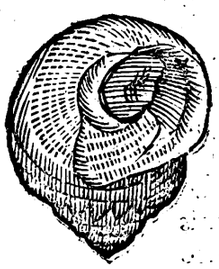

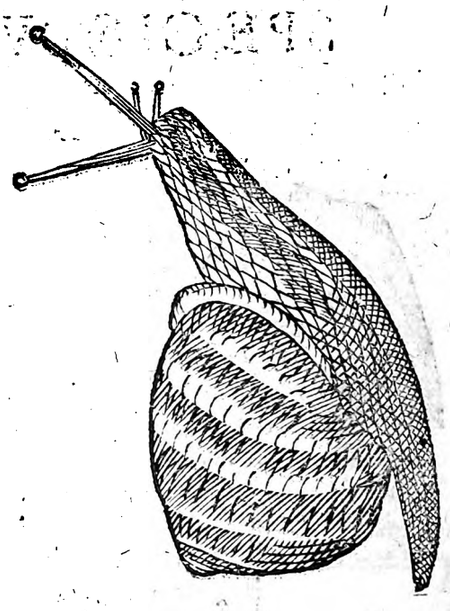

Cochleæ marinæ.

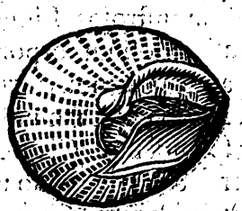

Digitized by Google

Digitized by Google

cælo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal amethestini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.

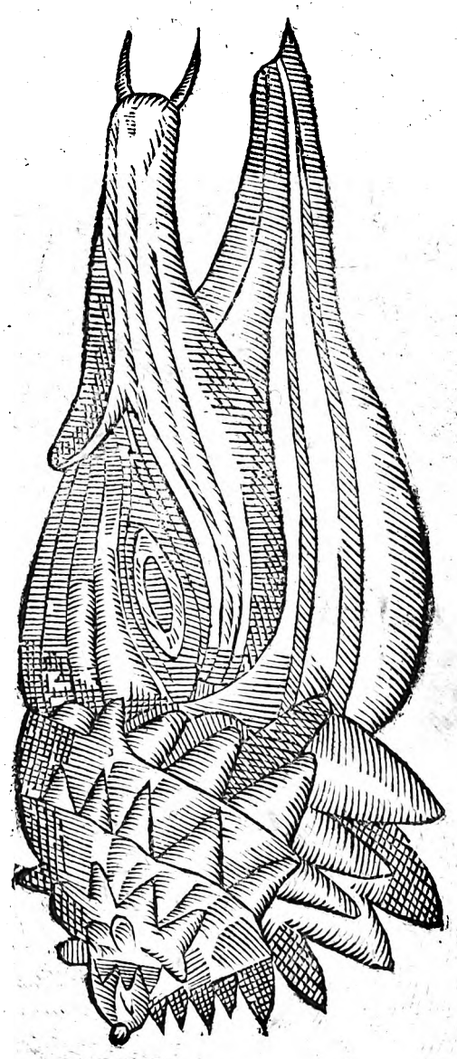

Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.

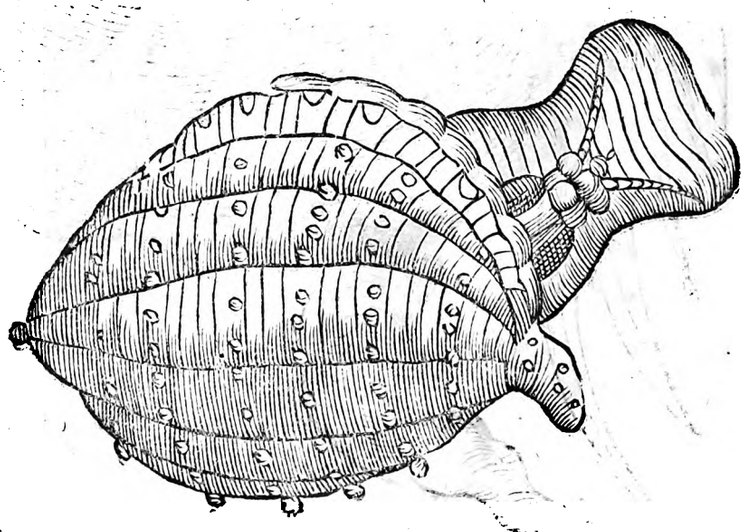

Digitized by Google

DE COCHLEA CÆLATA. Cap. XXXI.

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspelliensibus, Prouincialibus & Hispanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terrestrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte nõ asperũ, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum falsum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior est. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur redditurq́; Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent: sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucusque Rondeletius. posita etiam icone, cum qua simillimæ cùm sint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prędita est. Postremã margaritas proferre sunt qui putant. Addidi demum aliã Concham quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur istiusmodi

Cochlea celata maculis viridibus.

Venerẽ stimulat.

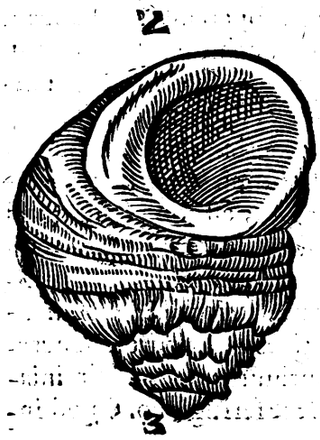

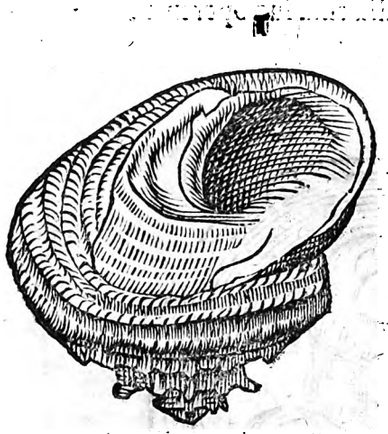

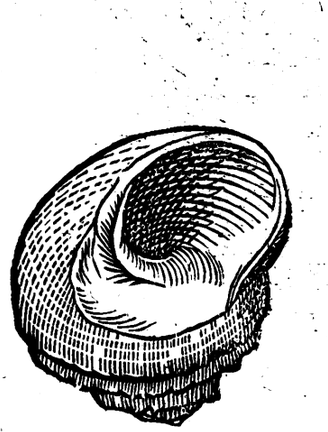

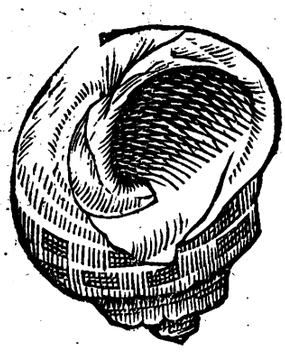

Cochlea,

Digitized by Google

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

Vmbilici marini deſcriptio.

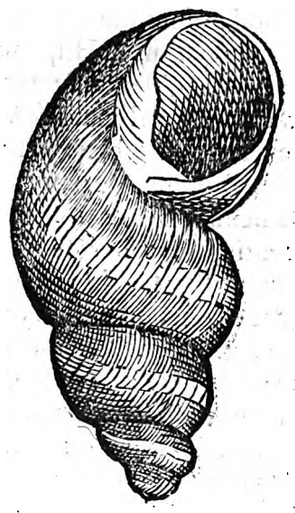

Teſta eius politiem admittit.

Papauer.

cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli(κοχλις) nomine E vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλιας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen, Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundũ F operimentum habet. Edulis eſt, vulgoq; buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat; cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μηκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κοχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cohleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cælatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hîc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infrà, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

Calx ex marinis Cochleis optima.

Coclea cælata alia cum ſuo operculo.

G

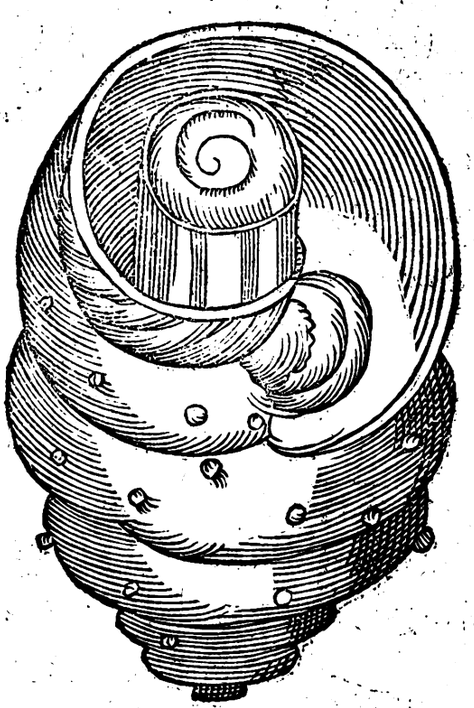

H

Digitized by Google

A

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

COCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in olario vsu fuisse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum hauriret, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant.

Magnitudo.

Arytæna.

Cochlea Rondeletij quæ erat in vsu oleario.

B

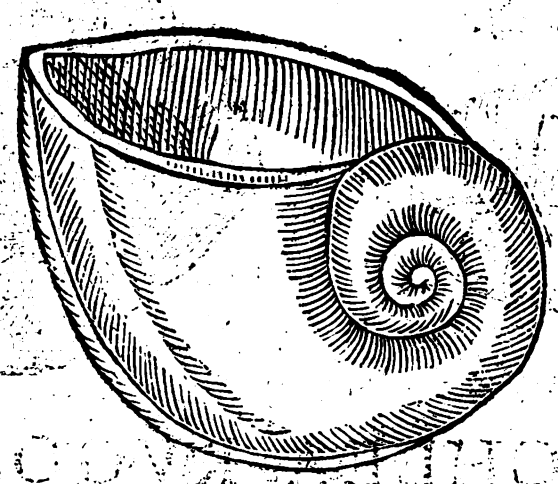

C

Cochlea alia superiori similis.

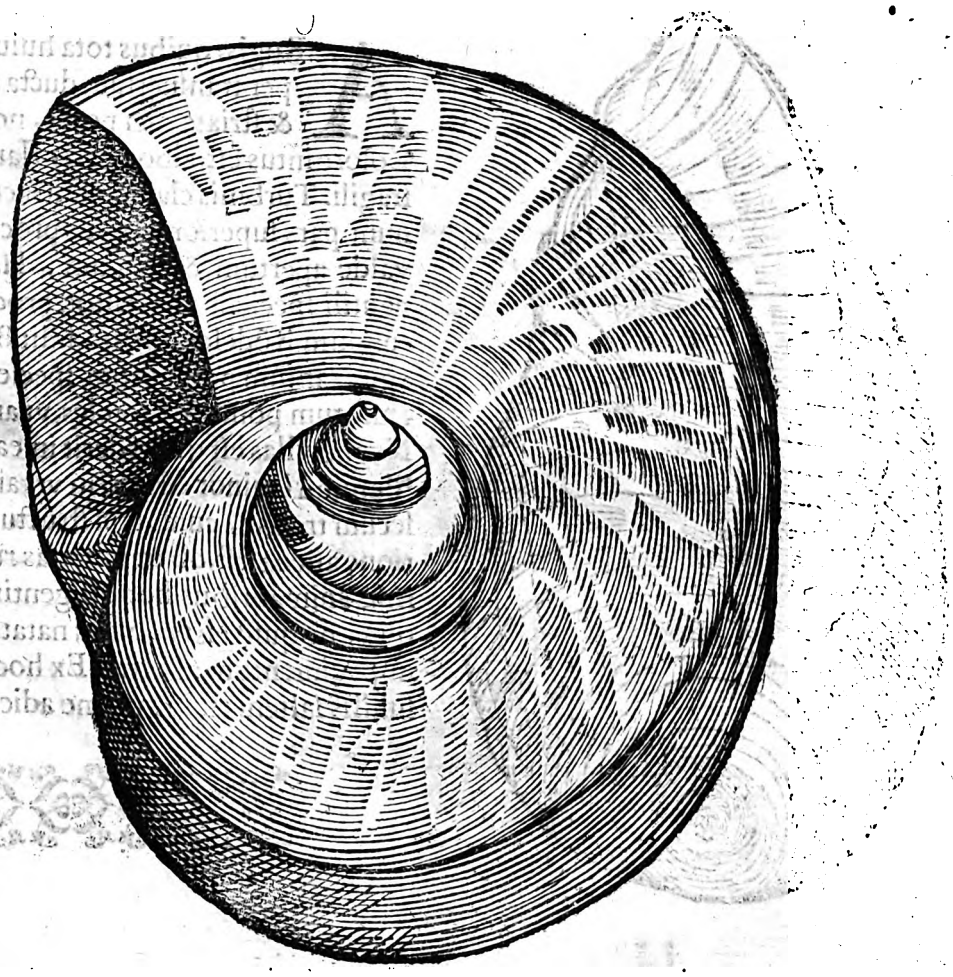

D

Digitized by Google

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

CVM superiori Conchylio similis est istæc, quam Rondeletius Cochleam depressam vocat, ac sic de ea scribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hîc repræsentamus, (repræsentat autem hanc) quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est Cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim crescunt ad foramen vsq;. Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota est ferruginea.

Cochleæ depressæ species castanea.

Cochlea depressa Rondeletij.

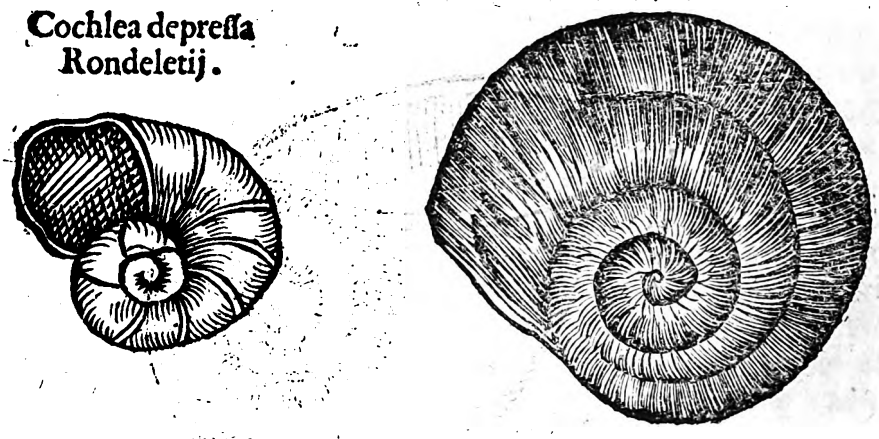

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.

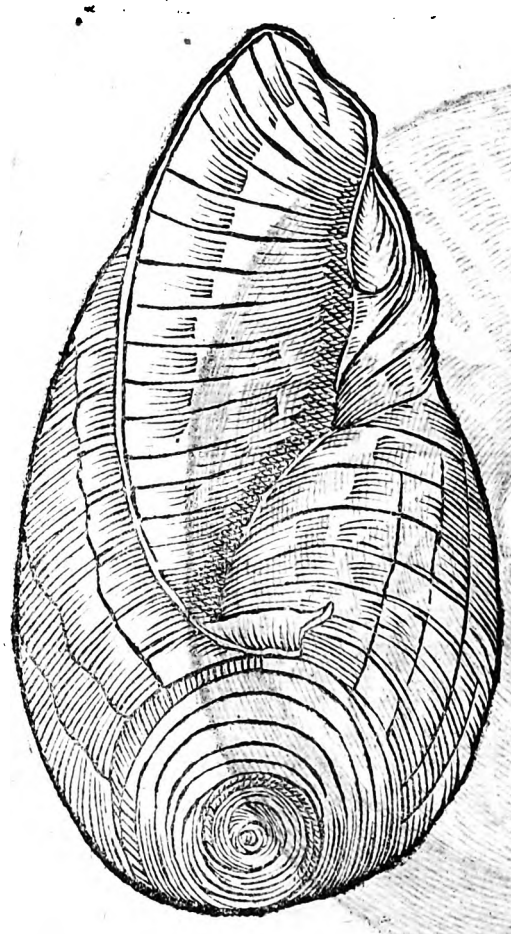

ARugis, quibus tota huius Cochleę testa per transuersum ducta est, ita elatis vt & striata dici possit, nomen obtinuit. Colore intus est albo, foris flauescente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non desinunt. pars superior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam esse nautili speciem ab Aristot. proditam falsò (secundum Rõdeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum species Conchis conclusorum ponit Aristoteles, vt antè ostendimus. Neque vllas est qui viderit in ea Concha nautilium, qui minor est, quàm vt tantam Concham secum trahat, cuius etiã structura à facili natatione aliena est, ob transuersas rugas, cùm in marinis animantibus hoc diligentissimè cauerit natura, ne quid esset, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel consimilis saltem est istæc à me adiecta.

DE

A Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

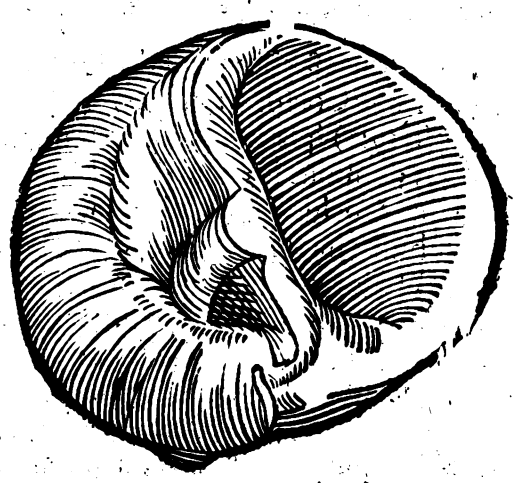

B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆc quoq; Cochlea in satis insignem magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore. aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosę. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fæniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terrestrium naturā vmbilicatę sunt, carneq; sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerūt tres istæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit,
C longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa lævis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

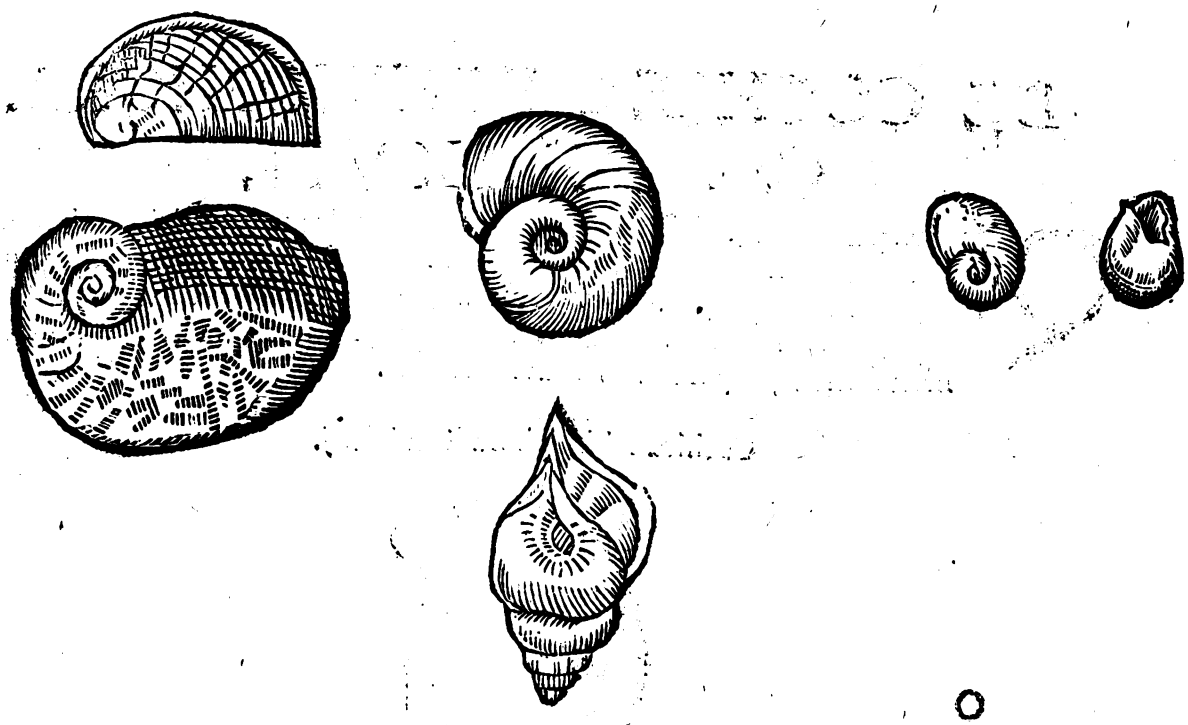

D

O

Digitized by Google

DE VMBILICO. Cap. XXXVI.

Cochlearũ an ſint ſpecies.

EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoq; corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περιϰόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur; nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt, Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hęc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtęc à me adiecta.

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſurę operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

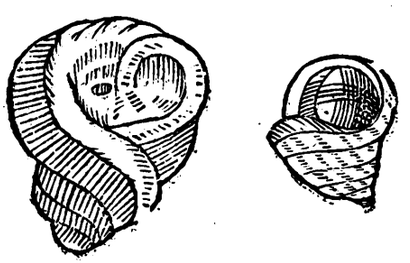

Vmbilicus varius paruus.

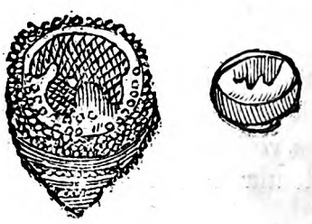

DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

QVamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hęc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rondeletius; nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Cochlea echinophora Rondeletij.

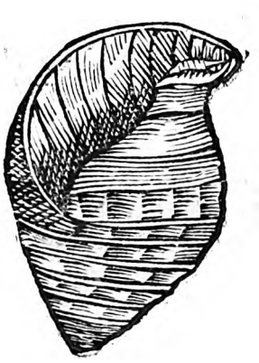

Digitized by Google

A

Cochlea cylindroides prior.

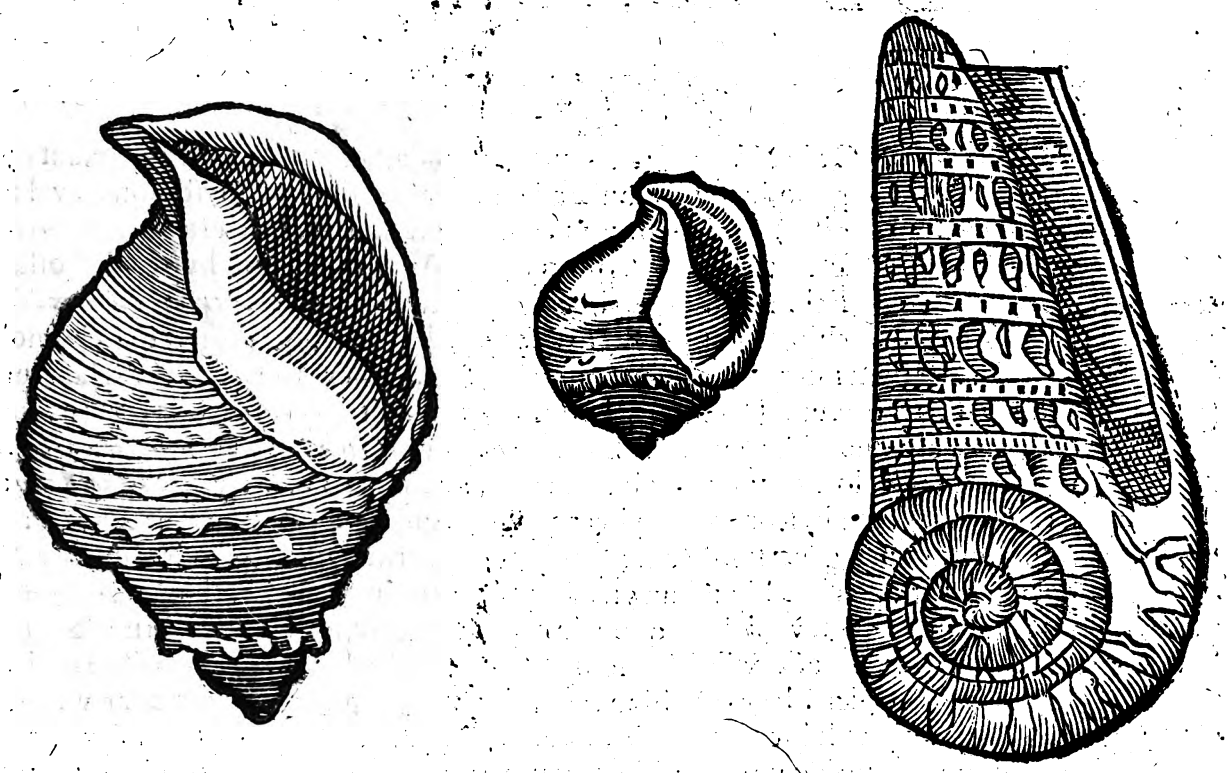

B

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

C VM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt alię ab alijs internoscantur, nomina posuit, quę præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς ἀπὸ; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea leuis turbine obtuso.

Cochlea Cylindroides altera.

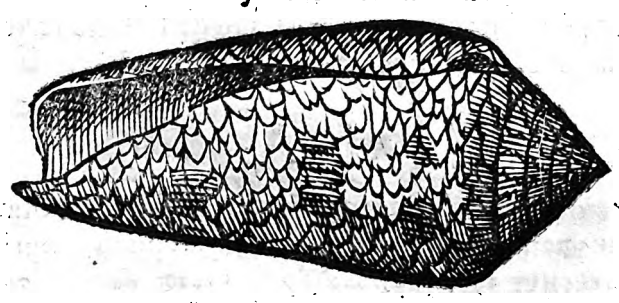

D

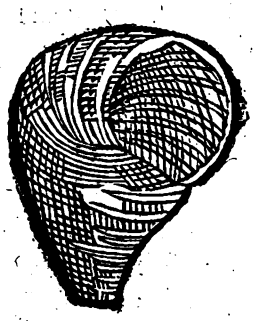

E

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam lęuem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est atque in turbinem oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

Digitized by Google

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliâs conicta ſignabantur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ ideſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter & lebes *σκεῦος, μαγειρικόν, καὶ λοπάς*, Heſychio, & Varino. *Ἐχῖνον βυθόκεν*, lebetem interpretatur Echymologus. Ollæ genus.

Apud [a] Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauãtur, quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus [b] Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur; & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus*, adducens etiam locum apud [c] Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam:* alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) [d] Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt [e] Varro docet; patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem, & aculeatum magis eſſe & ipſe ſentio, & intelligo multis [f] videri; ſed nec illud omittã Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus, qui & Echinum vult hîc vitreã eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus; nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit [g] Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum *κύτταροι*, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio; cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius, Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquã ex Polluce. Heſychio ẽt eſt *εἶδος ῥοιᾶς* id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, *ἣ ἐλάφῳ ὑπὸ μὲν τὴν δʼ καλεῦσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δʼ ἑγκατόντα κεκριφαλον*. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes *ἐχῖνον* interpretatur *πτολύπτυχον* (*πολύπτυχον* mauult legere Zoographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadrupes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latiùs, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

Herba Erinos.

Echinus oleæ genus & mali Punici.

Erinaceus Gazæ.

SYNONYMA.

ECHINVM cum Echeneide piſciculo recentiores nonnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè non eſt dicendus. Græcis dicitur *ἐχῖνος ἀπὸ τῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφαιρῶν τῶν σαρκῶν ἐσῶν*: vel per antiphraſin, *ἀπὸ τῦ μὴ δυνάσθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκανθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος*, quòd teneri ob aculeos non poſſit. Cõmune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneũ (caſtanee) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinũ marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſuloecos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur, Hiſpanis Erizo dela mar. Echini

Echinus ab Echeneide differt. Etymon.

Cardus marinus.

à noſtris

Digitized by Google

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Massilienſibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari; maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt, à Belgis see egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit [a] enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm cæteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, & B ad foramen exterius coëuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est [b] Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint alij διχότυλοι id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μᾶλλον τοῦ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον χώρον. Circa Daniam, Norwegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornamẽto in domibus suspẽdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sæpe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemq; branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac C viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamq; ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοέχινον dici Varinus scribit. Verùm [c] Theophrastus non Echini, sed χοίνια, vt benè notat Zographus id est, iunci tres species facit, quarum, tertia maior holoschenos, ὁλόχοινος dicitur. Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύαον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius & Varinus tribus syllabis βρογγόλιο scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Α'βρυτοι Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Α''μβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρωίνας (imò βρύασους legit Zographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Α''βρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael [d] Ephesius quærit, quomodo (in- D quit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine

[a] *De histor. anim. c. 5.*

[b] *Lib. 16. Magni vbi.*

Circa Daniã, & Norwegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid

Varrini error.

[c] *Lib. 4. de hist. plant. c. 13.* Echinus βρύασος.

Βρογγόλιο

[d] *Li. de part. anim.*

Echinometræ ab Echinis vt differant.

Digitized by Google

aculeorum præſtantes. Hæc ille, Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Ariſtotelis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differe aſſeueramus, Echinus maris (inquit [e] Ariſtoteles) omnium maximè a natura munitus eſt: quippè qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hũc in genere teſtato ſortiri diximus, quod quidem hoc dittycho expreſsit [f] Martialis:

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito mollis Echinus erit,

Caro. Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hîc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color, circa Toronem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſequentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent; craſſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruſſi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei; alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ modo. ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata pòſt memorabo, cùm prius Rondeletij & Bellonij deſcriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit [g] Rondeletius) quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaq; non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariũ hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſsa, in qua os eſt rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum; ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, ſtupendoq; artificio ſunt conſtructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpectatuq; iucundius. Quinq; igitur ſunt oſsicula minora, tenui membrana alligata, id totum eſt quòd comparat [h] Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸν κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum: excremẽtum verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id quod carnis vice eſt, & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, oriq; grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta (niſi in hoc Echino.) Et [i] alibi: omnia teſtacea vêre, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſsius & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directũ in partes duas depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ aſſequi pictor potuit, interne huius Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Habes item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemq; ſpina præditum, nec non Echinum lapideum.

Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη τὸν, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸν τῶν καλεμένων Βρίσσων, γίνονται δὲ ἔστι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorũ genus, Spatagi, & Briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis, inquit

[e] *Lib. 4. de partibus.*
[f] *Lib. 13.*
Echini edules, & non edules; Color.
[g] *Ex Arist. 4. de histor. animal.*
Quarius Echinus vnde dictus, Deſcriptio, Forma, Os, Dentes, Oſſicula.
[h] *Lib. 4. de hiſt. anim.*
Caruncula linguæ vice.
Excremẽta Oua.
[i] *Lib. 4. de hiſ. an. c. 12.*
Quãdo meliores.
Spatagus & Briſſus Rondel.

Digitized by Google

A Echinus integer. Echinus in duas partes diſsectus.

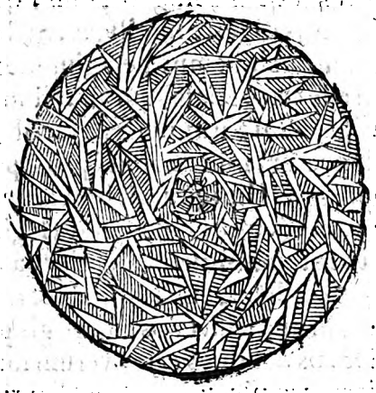

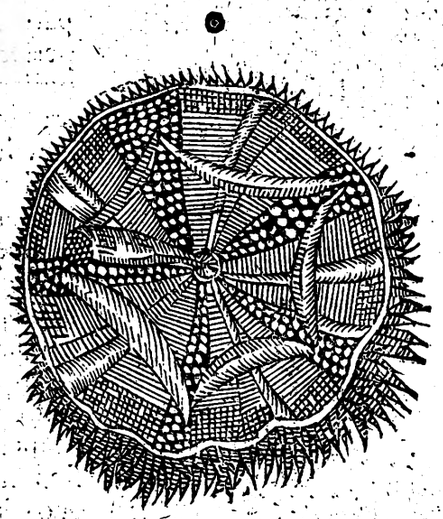

B

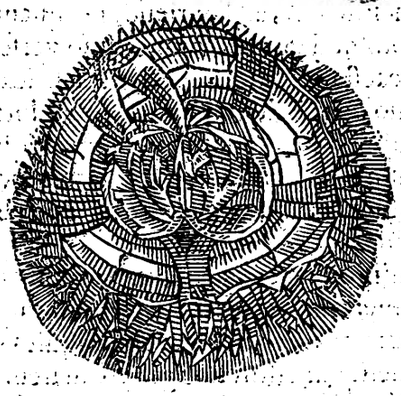

Echinus ſpoliatus à ſuis ſpinis. Echinus lapis ſpoliatus à ſpinis.

C

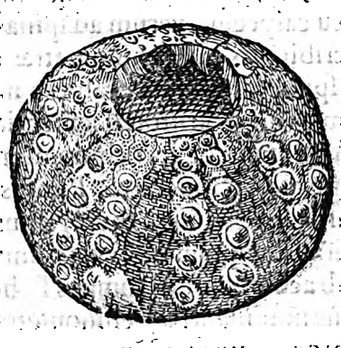

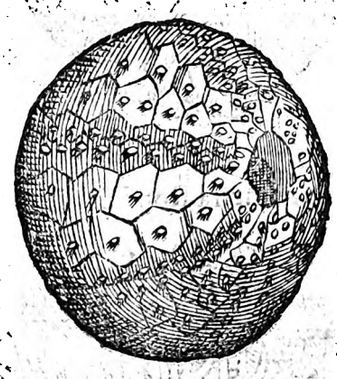

Echinus cum ſpina adiuncta. Echinus Spatagus, & Briſſus Rondel.

D

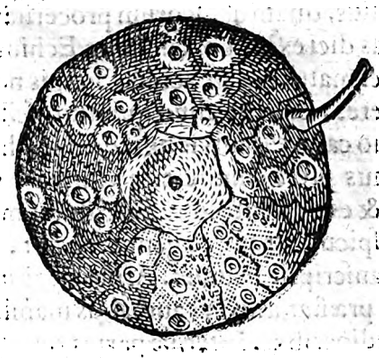

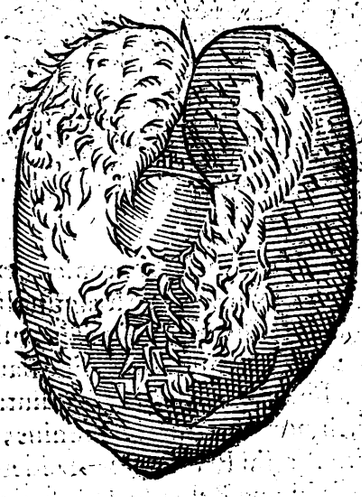

Digitized by Google

Echinus spatagus authoris.

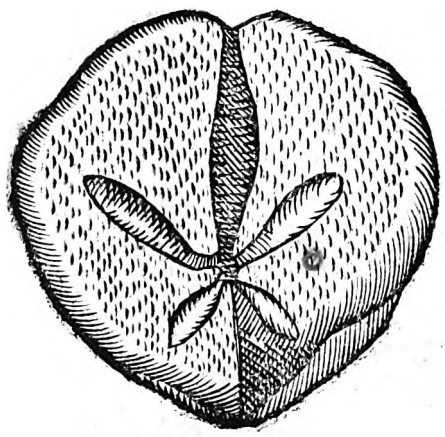

Echinometra Rondeletij.

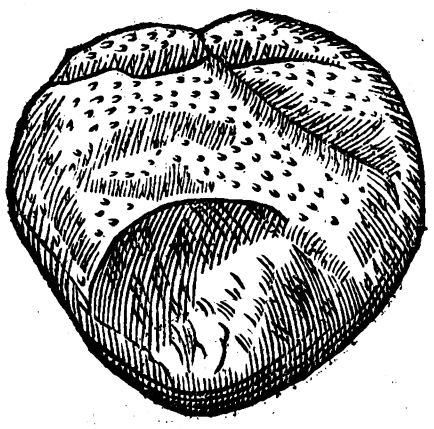

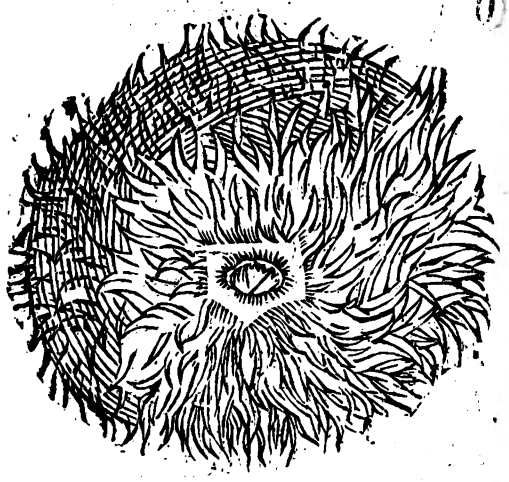

inquit Rondeletius, neq; ex vllo alio auctore vetere notas aliquas colligere possis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hic exhibemus, pelagium, & inuentu rarissimum esse certò sciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè distinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Brisso proponere. Hic igitur Echinus, siue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) siue Brissus, minus rotundus, quàm superior, à cordis figura nô valde recedens, aculeis paruis, & raris septus, altera parte, in qua scilicet os est, magis planus, quàm superior, os dentibus caret: verùm maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto vescitur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica; qualem in Echino ouario descripsimus: sed est intestinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est. Hęc ille exhibita præcedente icone, cui non absimilem adiceimus.

Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam sciendum est, in hoc genere marem à fœmina non distingui; neq; enim ex semine; vel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, vt Ostracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine distinguit [k] Aristoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλάμβαι μεγέθαι πάντων μέγισαι. sed hanc magnitudinem non ad corpus seu calycem, verùm ad spinas refert Plinius, quum scribit; Ex his Echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Cuius sententiam Gillius Aristoteli sententiæ præfert his verbis. Aristoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit: quod ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore siue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici existimo, cur enim Echinorũ matrem, vel matricem ab aculeis longis nominassent veteres, cùm sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisq;? hoc quidem genus pro Echinometra vsurpasse videtur Plinius, & eum secuti contra Aristotel. mentem, cùm perspicuè vtrunque genus separet. Quare Aristotelem hîc sequendum censeo, ex quo sua transcripsit Plinius. Aristot. igitur Echinometram hîc exhibeo, quę magnitudine reliquis præstat, adeo vt ambabus manibus qua quauersum extensis capi vix possit: aculeisq; est mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis similes sunt, demptis ouis, siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & describit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, transcripserimus, Zoographus hanc Echini superficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hęc mihi à Iosepho Casabona Belga horti Pisani præfecto, orbis Echinati nomine missa.

Echinometra Rondeletij. Ortus.

[k] *Lib. 4. de hist. anim.*

Arist. & Plinies discrepant.

Cæterorum

A Echini superficies ex Zoographo.

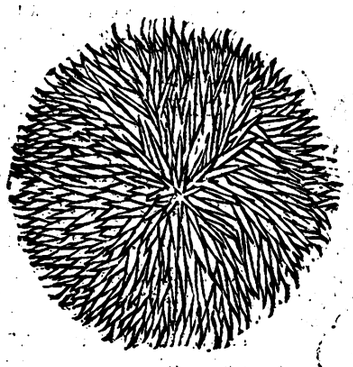

Orbis Echinati pars prona & supina.

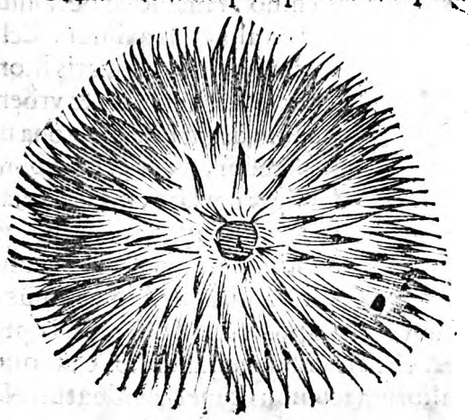

C

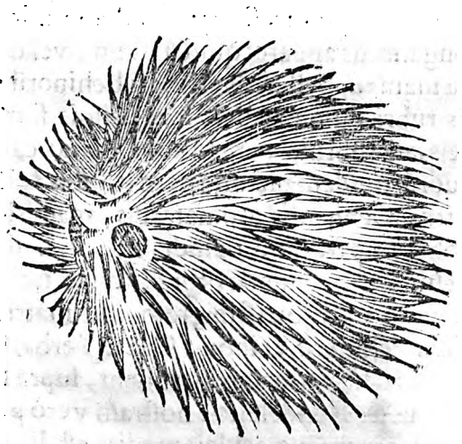

D

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite mergunter: quas in Insulis maris Aegæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille.

Echinometra Bellonij.

Descriptio.

Quintum Echinorum genus, ideſt, quod saxo inhærens representabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ genus Echinorum, de quo sic [1] Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, præduriſq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exteriùs coëuntia. Hęc itaq; omnia Rõdeletius.

Echinus Rõdelecij.

[1] *Lib. 4. de hist. animal. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, præduriſq; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estq; reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusq; hæret: oua non fert, vt alij, sed sangui neum quiddam nigrum sanici simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea-

Echinus minor Bellonij.

Proboscides.

Dentes.

Digitized by Google

Echini quintum genus Rondeletij.

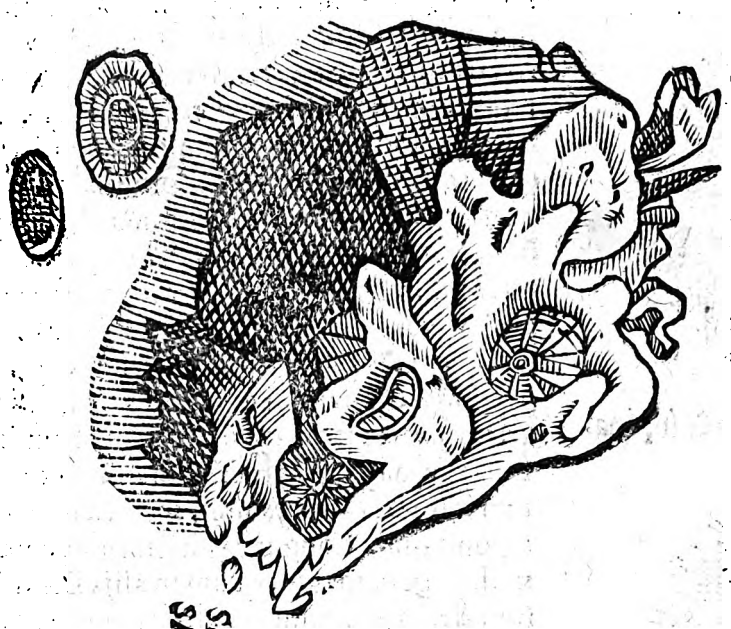

ECHINVS PARVVS

Echinus ſemipidē latus.

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vētres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appēſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparēt. ſunt enim vltra ſex millia ī quolibet Echino. Hucuſque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latū, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus præterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hîc exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorū maris rubrì figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce quorū quidem picturā Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorū, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prędita eſt, licèt nō admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nō differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

Echinorū ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus.

Echini marini ferrugineus.

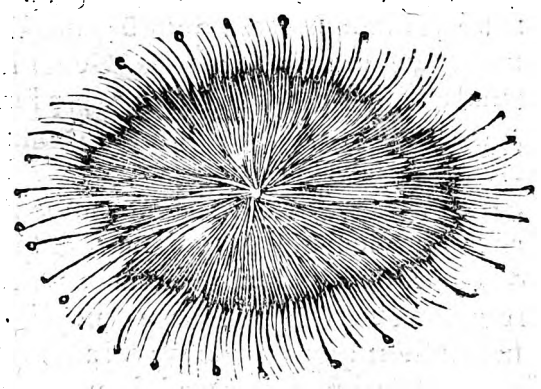

Secundum.

Echinometra prima.

Echini ſpecies oblonga aperta.

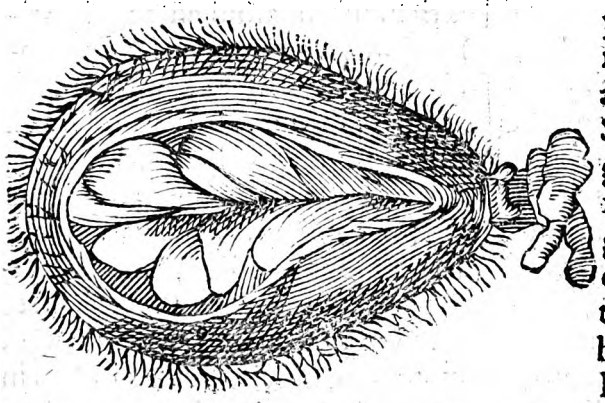

Capacitas. Circunferentia.

Digitized by Google

Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

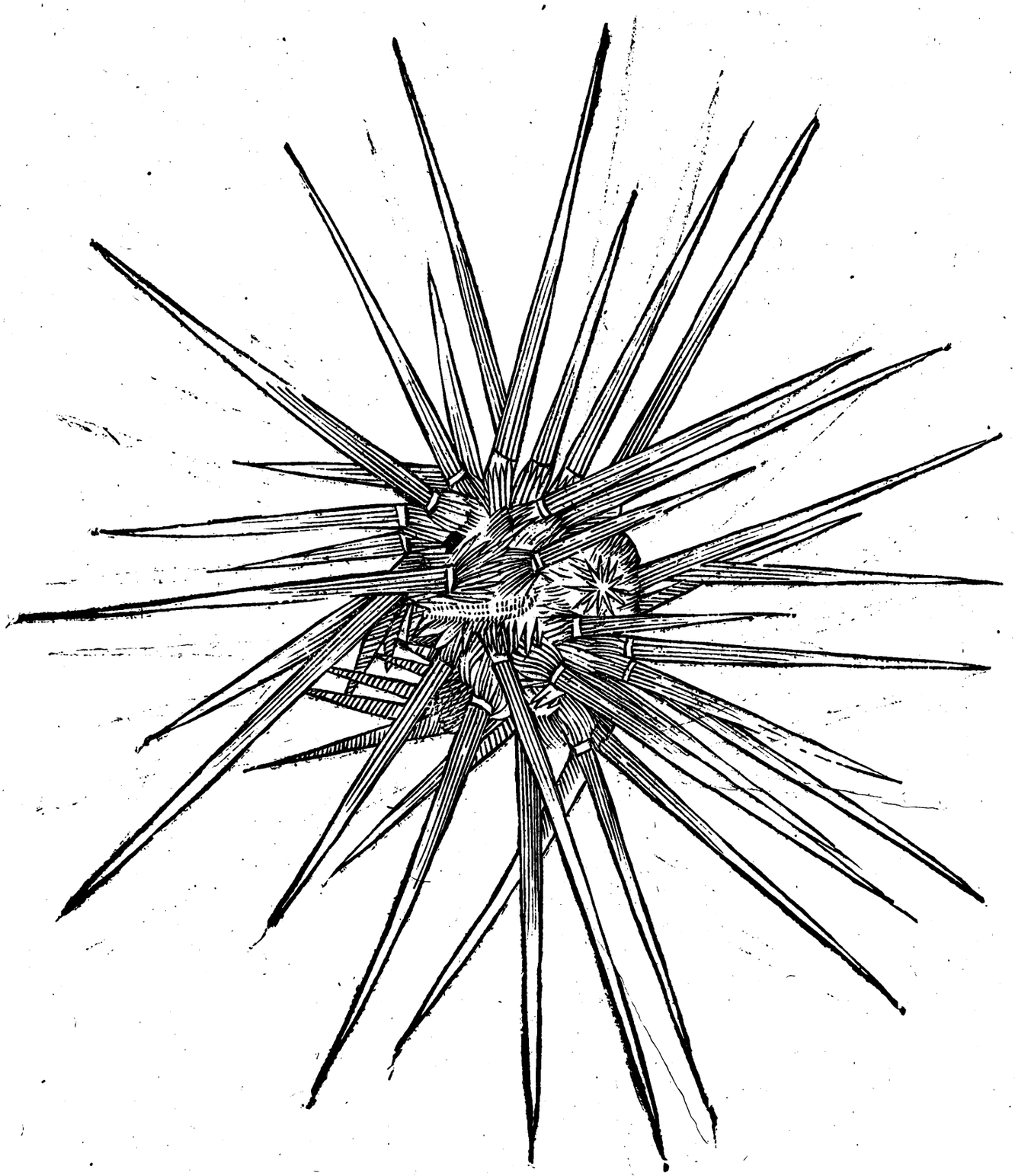

Digitized by Google

Echinus idem, ſupinè pictus.

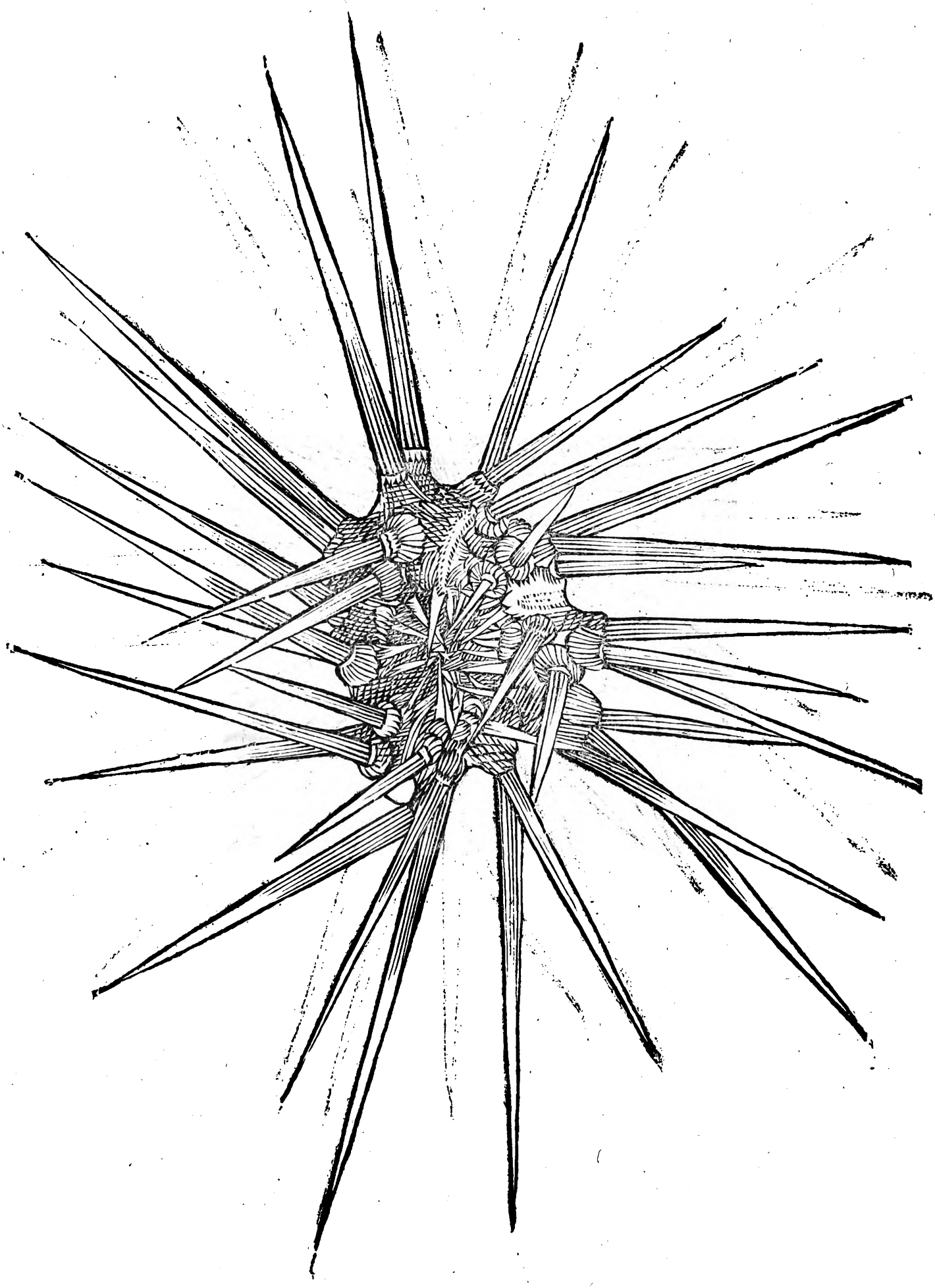

Digitized by Google

Echinometra authoris.

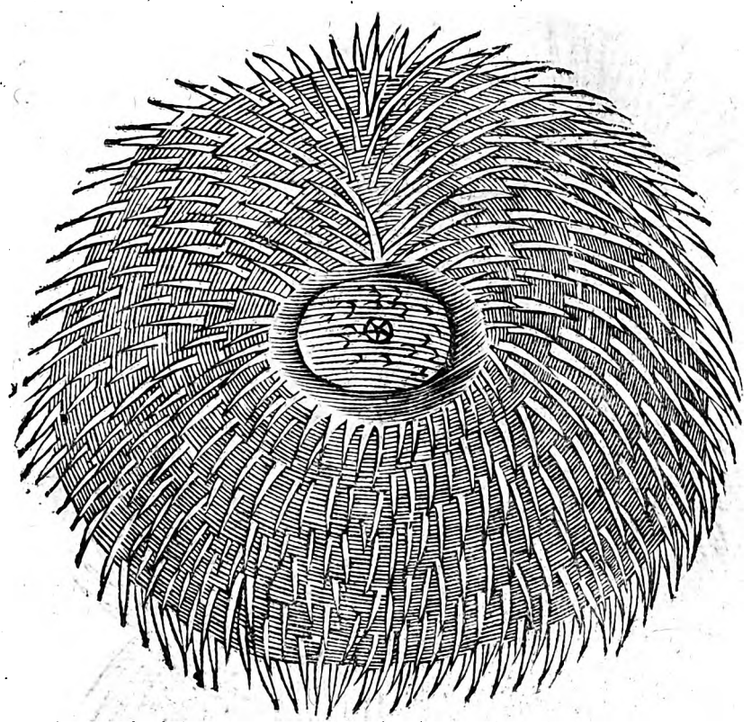

Echinometra spinis denudata.

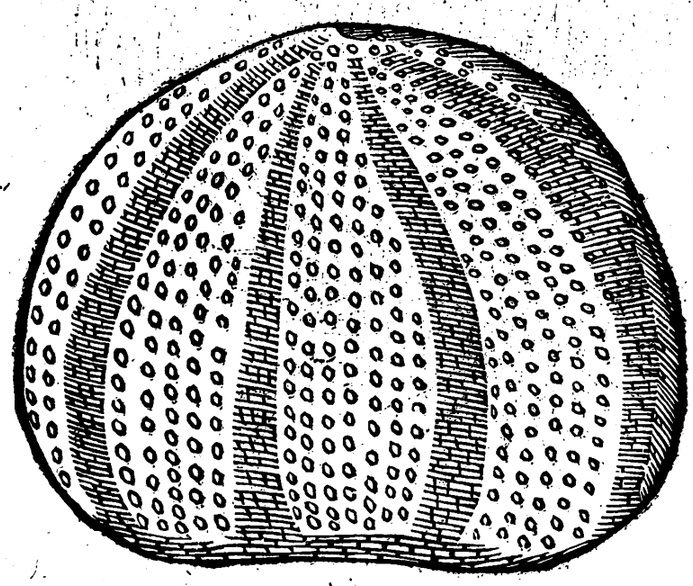

Digitized by Google

Echinometra amethestini coloris,

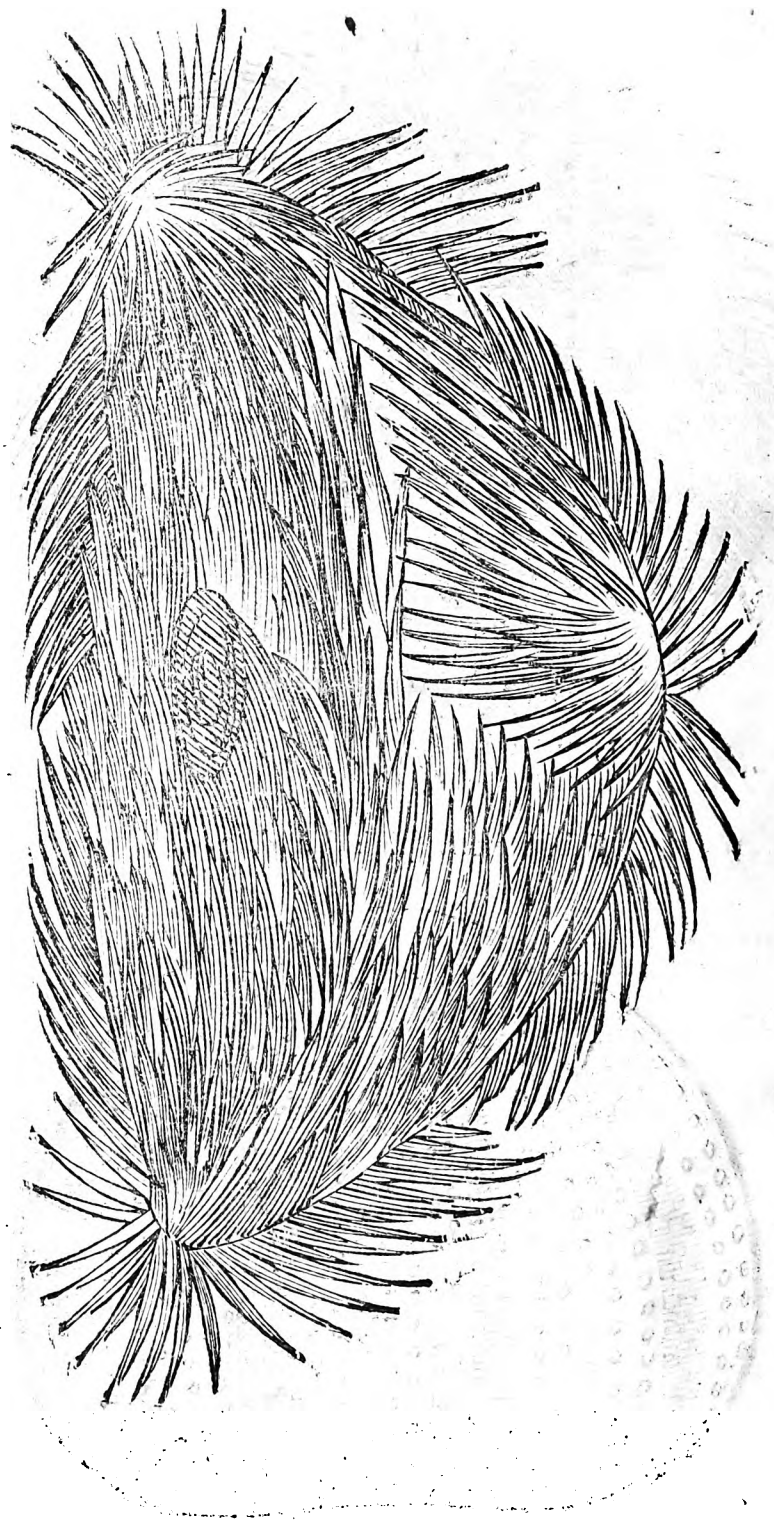

Digitized by Google

Echinometra maxima pelegica Sardica à D. Castelletto.

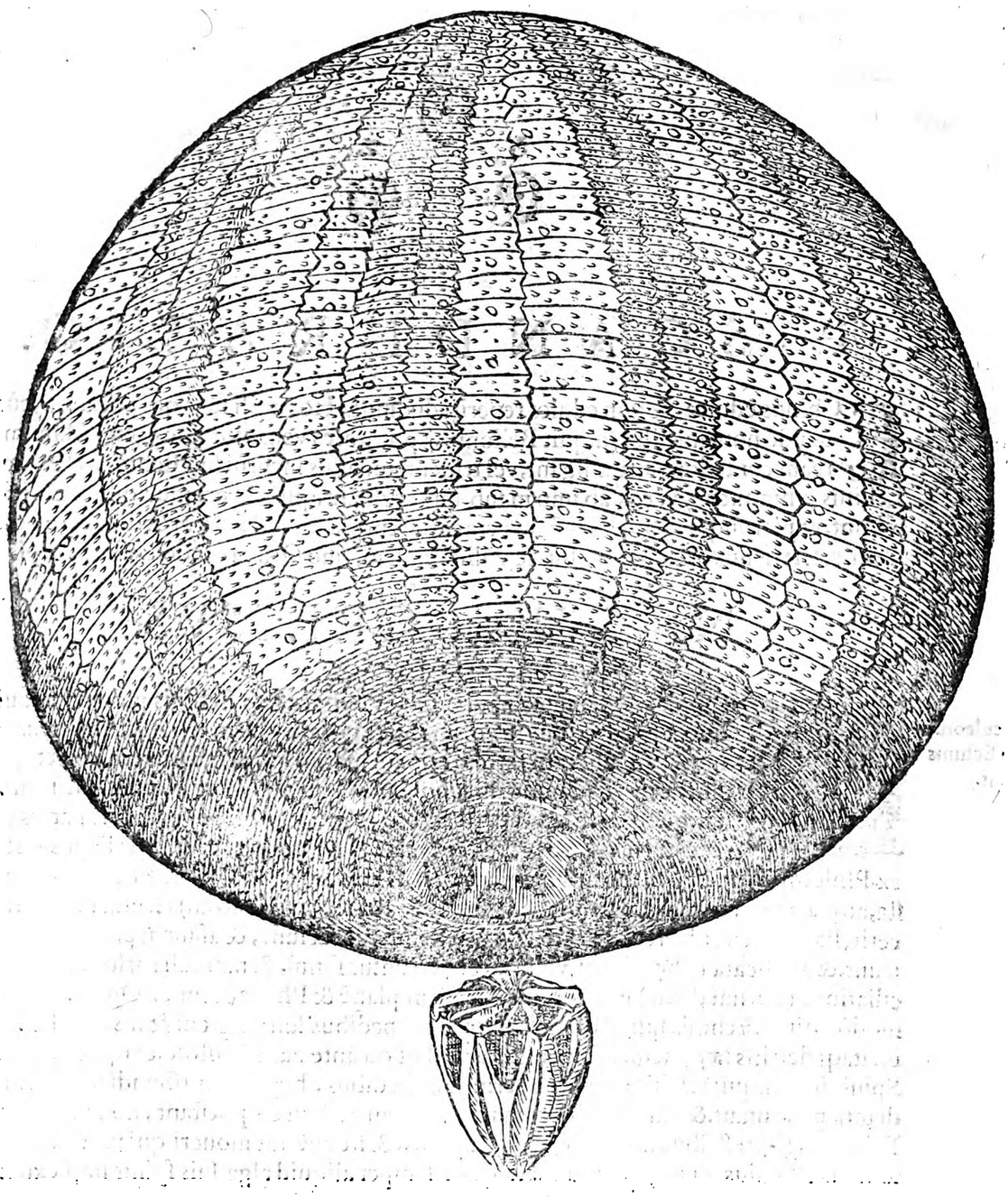

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuisus, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tanquam sutura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce sc̃turæ esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri non apparent quintuplo maiores ea sutura. Os erat in parte inferna, vt è contra in superna excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat quinos, concauos, figura triangulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant maiores, & minores, colore flauo; sed manifestiores illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angustiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cũ quinta specie à Rondeletio picta conueniunt hîc nouissimè positi.

Os.

Dentes.

Pars exterior denudata.

Echini omnium minimi. E

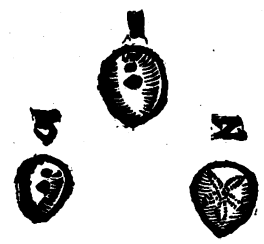

PISCANDI RATIO.

Edules qui piſcandi. F

ECHinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur, cùm edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manū Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promucidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant, quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorum in Echinis uſus.

PRouida, & benigna natura ſpinas ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quò à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Athenęus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coires, & redintegrari. Idem quoq; ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho, ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atq; aculeis cōmunitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutiq; conſeruntur ſimul, & naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè & Philes cecinit. Quod ad greſſum modò attinet. Echinis ſpinę (Plinio auctore) pro pedibus ſunt. ingredi & his in orbem volui. itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq; permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus nimirum). Idem agiliùs, & frequētiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt, cuius rei argumentum, ait, quòd ſemper aliquid alga ſuis ſpinis implexum gerant.

DENOMINATA. H

PLura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud [a] Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὸν κυψέλῳ κοιλότης, ideſt proxima circa vel ante foramen auris cōcauitas; media inter foramē (quod κυψέλῳ vocant) licet etiam ſordes eò contentas hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniū arborum ſatorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zoographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, ideſt Anſeris pedem vocitāt. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam Incolæ in lignorū inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur; vel

Digitized by Google

A Vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυπ'φαντον, τὸν ἐχινοπόδα μισολυπον, vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zoographus verò χοιρῶ, ideſt lentiſci folia glycyrrhizam habere auctor eſt, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui ſubſcribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repreſentant forma, Echinites dicti, quales plures in Muſæo habeo. Echinæ vel Echinades Inſulæ quædam reperiuntur: de quibus [c] Homerus: Echinata folia. Echinades inſulæ. [c] Iliad. B.

Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, ἐχινάων δ' ἱεράων
Νήσων αἶψ' ἐπάμοιο πέρην ἁλὸς ἤλυθον ἔντες,

Vbi Euſtathius: Rectus inquit, eſt ἐχῖνος, apud poſteriores autem Homero ἐχινὰς, ſeu derivatum ab ἐχῖνος, ſiue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Euſtathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis eſſe factum. Sinope, inquit [c] Strabo, ſita eſt in collo peninſulę cuiuſdã: cuius litora petroſa ſunt, [d] Lib. 12. & foſſas quaſdam in petris excauatas habent, quæ mari tempeſtate elato complẽtur: quam ob cauſſam non facilè adiri poſſunt: & inſuper quòd petrarũ ſuperficies omnis ſic ἐχινώδης (ideſt aſpera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inac-
B ceſſibilis.

PRÆSAGIA.

Echini affigentes ſeſe, inquit Plinius, aut harena ſaburrantes tempeſtatis ſigna ſunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teſte eodem auctore. Et Maſſarius ex [a] Oppiano tradit Echinum præſagire tempeſtates, & lapillis operiri, ne agitatione procellę ſpinas atterat. Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de ſpinarum attritione, ſed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorſum ſuum aggrauare ſcribit, ἀγοχλίτιον ἕκαστος λαβὰν: ὅσον βαρύδοντα περὶ σφετέρων ἀκάθαις Ρ'νὶδ'ος φορέουν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempeſtas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, ſi eius periculi metuentes, cùm ſentiunt mare inhorreſcere, & ventorum acerbitate procellas cieri, ſuis ſpinis lapillos ad geſtandum faciles tollunt, vt libamentũ ac firmamentum habeant, Tempeſtatẽ præſagiũt. [a] Lib. 2.
C vt ne procellarum incurſus, ac ſuæ eiectionis periculum, à quo ſibi timent, ſubeãt. Et [b] Plutarchus hiſce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æſtum procellaſque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, neué tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant. Et eos ſecutus Ambroſius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præſenſerit, calculum validum arripit, eumq; velut ſaburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. ſicq; qui non poteſt ſe ſuis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut ſignũ futuræ perturbationis capeſſunt, & ſibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc fruſtra credi auctor eſt Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuſcidibus muniti ſint, à fluctu minimè volutari poſſunt: neq; ſpinas, vt creditum eſt atterunt. [b] Lib. vtra Animal. Saburrãt ſe tempeſtatis tẽpore.

MORALIA.

D LVcianus probans Tyrannum quò ſenior eſt, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò teſta ſunt aſperiore. Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχῖνος τραχύτερος. ideſt *Echino aſperior*, in hominem intractabilem, ac inſuauibus moribus: metaphora ſumpta eſt ab vtroq;, marino ſcilicet, & terreſtri. Vterque enim eſt aſper: ſed hic totó corpore non eſt aſper: ille autem vtiq;. Πρὶν δ' δύω ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἐλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ θαλάσσης, ὁ δ' ἐκ χέρσου. ideſt *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac ſtudijs inter ſe ſunt, ità diſſidentes, vt nulla ſpes ſit aliquando neceſſitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo ſignatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam. Echino aſperior.

Digitized by Google

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & morosus. [a] *Li 2 8. hieroglyph.*

HOMINEM difficilem, atque morosum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio [a] Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tracta re volueris, aſperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcripraq; iudicia conijciebãtur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla uexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in truſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorũ ſeueritas.

Nauigatio tuta.

Macilẽtus homo.

Exercitus inſtauratus

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριοέις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήσας Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruſſa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα. G

VSVS IN CIBIS.

[a] *Lib. 4. de partibus anim.* Echinorũ caro quæ.

NIHIL habere carnis Echinos [a] Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunij diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Eripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem [b] Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Quî ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendę gratia. [c] Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac dẽſat. [d] Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles boniq; ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aẽtius, & Plinius ſeccũdus inter cæteros multis verbis ius præſertim eorum

Cua quando habeãt nutrimentũ exiguũ. [b] *Lib. de attenuante victu.* Stomacho, & vẽtri vtilis. Quî coquẽdi. [c] *Lib. 3. de alim facult.* [d] *Lib 3* Vẽtrem ſoluunt.

Digitized by Google

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zoographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberius absorberi possint, emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leniter aqua abluitur. decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subruffa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Palladius. Mense inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorũ maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio

B festiuam narrat historiam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait: ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent, non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o scelera-tum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam, siue croceam partem ideſt oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est [c] Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Ius Echinorum quid.

Condiunt sale.

Echinũ integrum deuorauit Laco.

[c] *Lib. 3. Saturnal. c. 13.*

Ad Epilepsiam & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C

ECHINI inquit [a] Plinius viuẽtes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiã aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Donycnium (inquiunt) succurrunt animalia quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testaue edãtur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquã scribitur, quanquam [b] Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchũ ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematę cinerem scribit [c] Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: ijsq; nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) scrumas curari (discuti Marcellus) [d] Ga-

D lenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas [e] Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorũ testas vstas ex melle, & aceto prærasis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Mytepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam

[a] *li. 32. c. 10* Contra Dorycnium.

Venenatũ non esse.

[b] *De Virt. mul.*

[c] *Lib. 2. c. 1* ad sordida Vlcera.

Ad strumas

[d] *Lib. 11. de facult. medi.*

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriã Psoras abstergit testa

Ad Alopecias.

[e] *Lib. 1. de compos. sec. loc.*

Digitized by Google

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas E
Aduerſus abortum. benè tritas irrigato cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus,
Echineis ad partum retinendum. & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandē contra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibēdi uis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ
f De generat. anim. ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte f Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinome tram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagij (πόντοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præ alti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem F
exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Phi-
Ad ſecūdas expellēdas. loponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas g Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato
g Lib. 1. de morb. medicb. bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet,
Ad ſcabiē. & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque, teſte eodem, cinis ſanat, &
Ad lepram. denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud h Galenū
h Lib. 1. c. 1. de compoſ. med ſec. loc. recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamēta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo co-
ctis amniſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis G
exiſtūt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait Plinius,
Ad calculū. qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, Eorum, qui vomica (empyemate) laborāt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum mo
net. Aretæus in curatione Elęphantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Pli
nius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittētes. Morſis, inquit Rufus, à cane ra-
Ad canis rabioſi morſ. bioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferēda ſunt: dein- H
de Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur, reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, pi-
ſces duriore carne, vtilis & echinus eſt: vt qui præterquam quòd contemperet, refrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſi-
i Li. 14. c. 4. cam vacuam facere i Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quę ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

DE CON-

Digitized by Google

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B INTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nũc accipimus, sed pro ijs potissimùm quæ inter ea duabus testis ijsq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchę significatis plenè suprà dictum est, Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

C IVSMODI conchas. Galli teste Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant & vtrosque imitati Germani & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. Latinis & Græcis Concha Margaritarum seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βήρυβοι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus si de genere biualuium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

Concha Indica.

Cõcha Cytheriaca q̃ Martiali.

GENVS DIFERENTIA, DESCRIPTIO.

D CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androsthenes apud [a] Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λῶον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter transtulit [b] Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata ὡ διαγεγλυμμένον insecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tãtum parte. In eius carne gemina concrescit, vt in suilla grando

[a] *Lib. 3.* Descriptio.
[b] *Li. 9. c. 35.*

Digitized by Google

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ emula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

E

Cõchę margariferæ Rondoletij deſcriptio.

Magnitudo

Concha margaritifera noſtra.

F

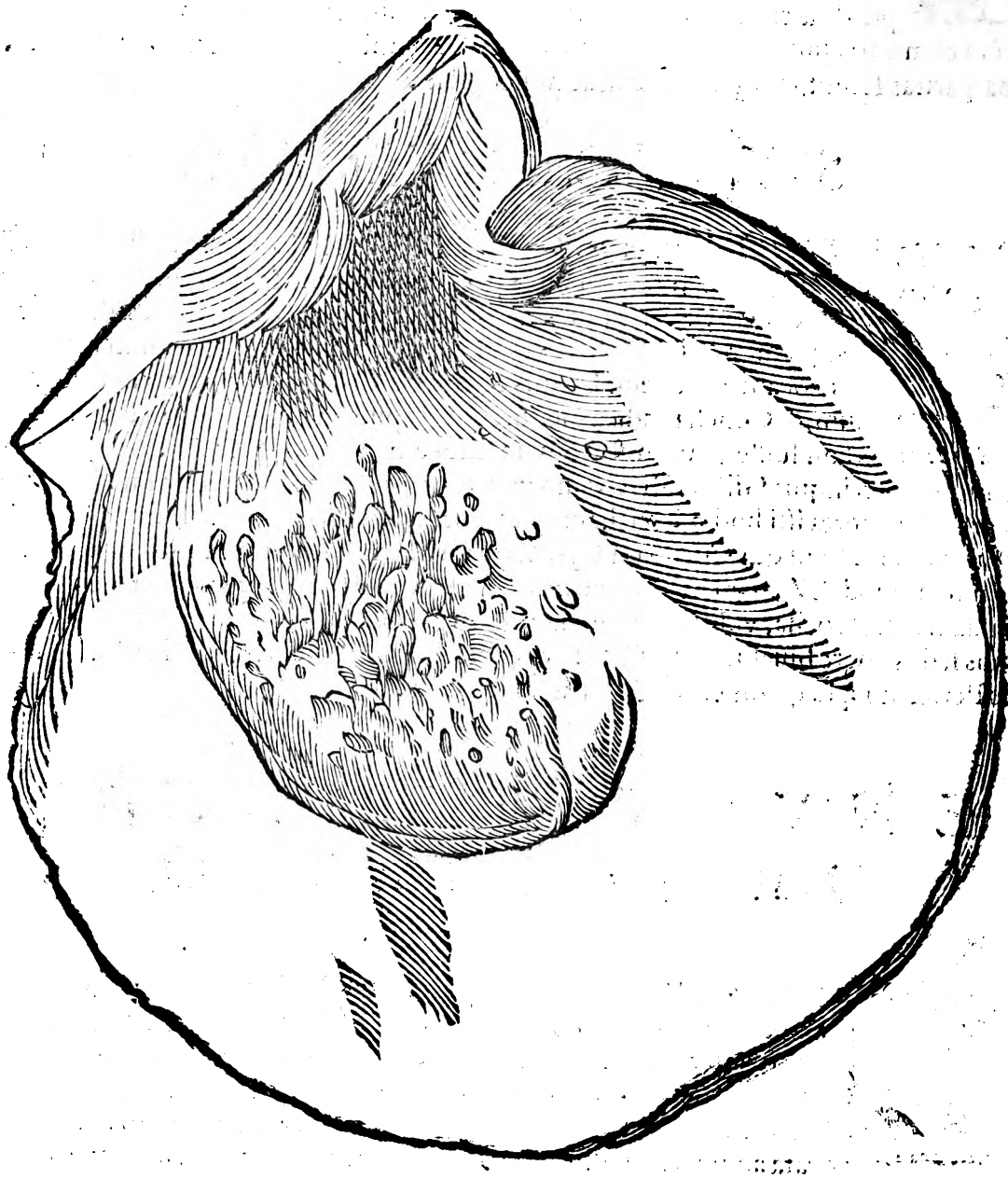

G

H

Digitized by Google

Concha argentina cum lecto margaritarum.
Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

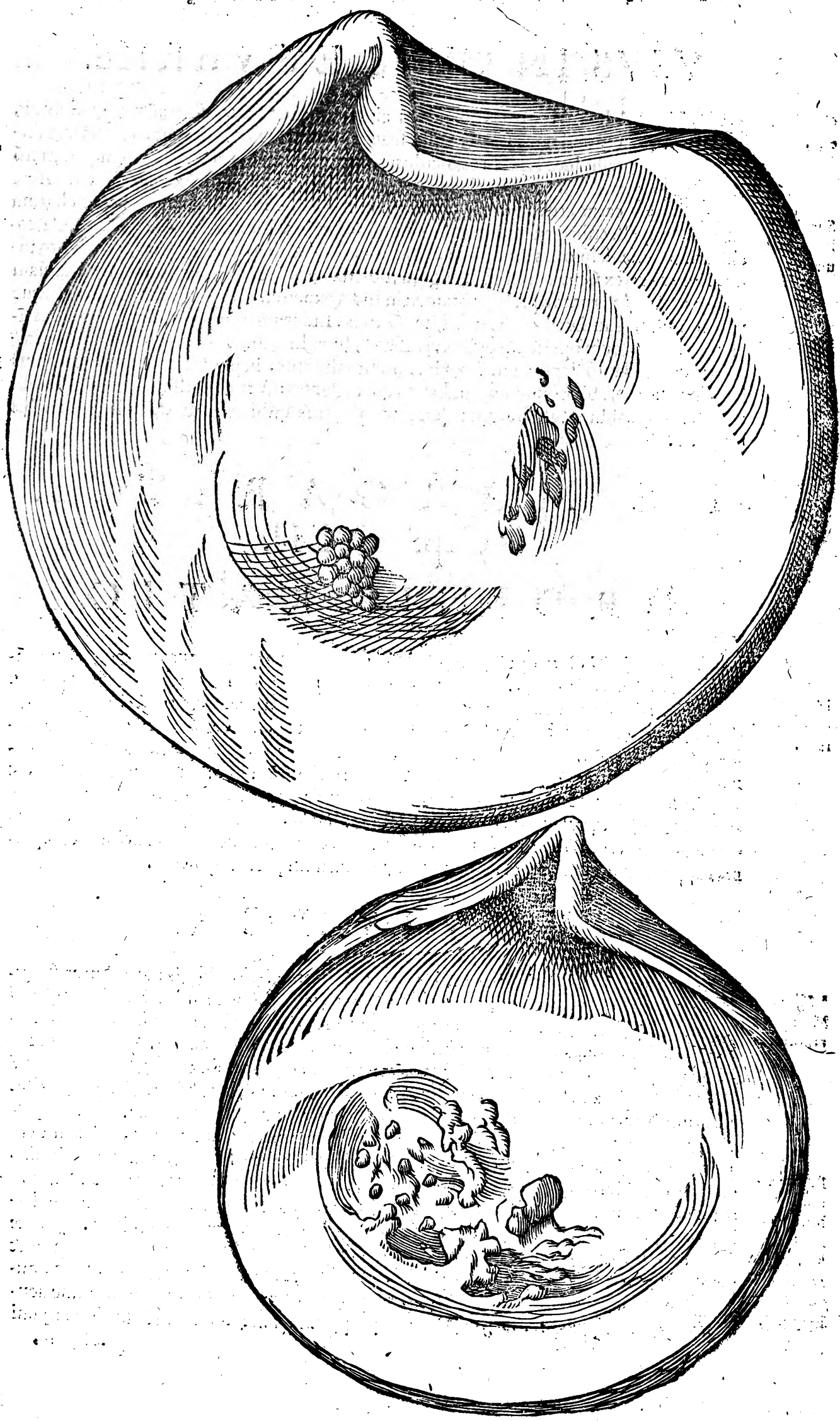

Digitized by Google

E

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium eſus.

CARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari nõ poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſuppellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla pęnè domus eſt, quę non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, aç, vt refert [a] Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendę ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiũt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

Supellectilia ex ea fiunt.

[a] *Nauig. c. 84.*

F

DE MARGARITIS. Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quæ proferant.

NVNC tempeſtiuum eſt de Margaritis differere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas eæ cochæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

G

Æ QVIVOCA.

Margaritæ arbores.

AVTOR [a] libri de plantis, qui Ariſtoteli falsò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanũ, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena [b] Aeliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit; ſed figura & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in babtiſmo imponi ſolitum,

[a] *Lib. 1.*

Bellis minor.

Margarita inſula.

[b] *Li. 15. c. 8 de animal.*

Chryſtall[o].

Beryllus.

H

Digitized by Google

solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur * Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant Vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio num & Veteres. . . .

Vnio cepæ genus.

* Lib. 1. de re rust.

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτῃ masculino genere. ὁ μαργαρίτης λίθος dicitur Androsthenis apud Athenæum, nisi ibidem μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud [a] Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides propriè: quoniam & celerrime senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hîc Theophrastus inter lapides θαυμαζόμενος numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτου λίθου vocet. Μάργαρον neutro genere ex [b] Pausania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ἰνδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rariùs neutro. Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. [c] Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium, ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex [d] Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum mulierem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gestatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinæduſne, vt Zographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim [e] scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit.

[a] Lib. de Lapid.

Cardani ineptiæ.

[b] In Arcad.

Indicus lapis.

Margarita.

Margaritũ.

[c] Satur. 2. 4.

[d] Lib. 8. de reb. Ind.

Cinædus.

Margarita, vnde dicta.

[e] Li. 15. orig.

Prosodia.

Placet nidore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur, quod nomen Aelius Stilo Varronis magister Iugurthino bello impositum maximè grādibus Margaritis, teste [f] Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud prōptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, vt postea referemus. Singuli quidem & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro

Vnio.

[f] Li. 9. c. 35.

Vnionis etymon.

Solini error

Indiscretus quid Plinio

Plures quã vnus in vna concha.

Plinius explicatus.

Digitized by Google

eo quod eſt ſuis Conchis & teſtis adnatos Vniones accipit Zoographus, non ipſos inter ſe concretos. Aliud ſenſit Marcellinus his verbis: Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones ſic appellatos quod eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariãt, ſed maiores. Baccã pro vnione acceperũt probatiſſimi authores.

Bacca pro vnione.

* *In Culice.* * Virgilius: —— *Nec Indi*
Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius: *Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam. ——

Lapillus. Pretioſi lapides. Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturque pretioſus, quod ſi maiuſculi fuerint, pretioſi lapides dicũtur, vt author eſt Perottus. Nam quod Seruius ſcribit gemmas diuerſi coloris eſſe: Margaritas verò albas: vel gemmas integras: Margaritas verò pertuſas, planè eſt ridiculum. Sabinus Iuriſconſultus Margaritas ſcribit lapillorum nomine nõ contineri: ſed hoc falſum eſse multorum exemplo declarare poſſimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

Nec magis huic intra niueos virideſq; lapillos.

Erythræi lapilli:

Vbi profecto de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Iſidorus, tradunt, qui de animantium naturis ſcripſerunt, quòd noctu littora appetant, & ex cęleſti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nuſquam inuenire eſt Eccęolæ nomen; & fictũ videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à ſua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id eſt lapis) Alulo ſiue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Meſuę legũt, Albato & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiã Arabes voce corrupta, vt ſcribit [h] Iohãnes Fregoſus Hiſpanus medicus inſignis, ex Iulfar portu maris Perſici, vbi preſtãtiores generantur. Eodẽ vocabulo vtũtur & hodie Luſitani. Nam Iohannes [i] Hugo Linſchotanus tradit baccas maiores Luſitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Perſas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Inſula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras & Coriſcias, alijſq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc ſcriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam ſcribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

Hager.

[h] *De Indic. medic. c. 11. tract. 1.*

[i] *Capit 89. Nauig in Indiam Orient.*

QVID SINT.

MARGARITAM [a] Tertulianus puſtulam Conchæ ſiue duram & rotundam verrucam eſse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare creſcit & coaleſcit Concha. Dubitarunt etiam ſummi viri, ſit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud [c] Philoſtratum lapis, qui in Oſtrea cordis locum habet. Oſsa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro ſeptimo hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianã, Babiloniam Oſtreo quiddam ſimile, quod magnum (ἀδρὸν vegetum & plenum) eſt & oblongum, haberq; intus carnem multam, albam, ſuauiſſimi odoris, cuius exempta oſsa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ ſanè ſententia prorſus à veritate aliena eſt. Nam ſi vniones Oſtreorum oſsa eſsent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirẽtur, vt inquit Rondeletius, cùm oſsa ad corporis fabricam neceſsaria ſint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſse docet experientia. Idque contra Oſtreorum naturam eſt, qua ſimiliter atque cruſtata molle intus habent, nec durum qnidquam; ſed foris, vt rectè ſcripſit Ariſtoteles. Fuerunt qui exiſtimarint Concharum veluti nucleos eſse. [d] Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt poſtea dicetur planius, cùm de generandi modo ſermo fiet.

[a] *Lib. de habitu mulierbri.* Puſtula Cõchæ.

[c] *Li. 19. D. auro & arg. loq.* Rubri maris grana. Nec gẽmis. nec lapillis contineri. An pars Cõchę, an morbus an excremẽtum.

[d] *Li. 3. c. 72.* Oſsa non eſse. *Li. 9. c. 35.*

GENVS.

Digitized by Google

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

CORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste[a] Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchyliûm corda, eruuntur, faba & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege insulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus

B erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est monetę Hispanicæ) mille ducentis, huncq; pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gõzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus, rotundissimum, pondereq; siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaq; rotunditate vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tanquam argentũ viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondũ perlati. Vltra semiunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, pretio forte quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me præsente, inquit,[b] Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus prandérem Hispali;

C vnã (vnũ dicere debuit, si vnionẽ intelligit; sed de vno incredibile hoc põdus est: forte vnà legendum nam plũralis numerus mox sequitur) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant nõ in Curcana, quæ centum viginti amplius lequas distat ab ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiũculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curiam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoque plurimum variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris esse & vsque adeo, vt ab auro vix dignosci queant si propius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisq; piscium similes. Propius ijs color splendidus est: [c] Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore atque liuenti, item ruffi & parui, quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur teste [d] Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat &

D enormes, ferè coloriq; marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inęquales, quædam pyri forma aut ouali. Horũ quibusdã idcirco diuersa nomina. Elenchos appellant, ait [e] Plinius, fastigiata lõgitudine alabastrorũ figura in plenioré orbem desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiẽtes, quos pyra modo vocãt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrũ verò erat vas vnguentariũ forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniã, vt inquit [f] Plinius, optimè vnguẽta incorrupta in eo seruari dicitur. Perottus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis: *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Solidũ corpus.

[a] *Li. 9. c. 35.*

Magnitudine differũt.

Margaritæ magnæ.

[b] *Decad. 1. lib. 8.*

Color.

[c] *Li. de lap.*

[d] *Li 9. c. 35.*

Elenchus.

[e] *Li. 9. c. 35.*

Alabastrũ

[f] *Lib. 36.*

Elenchi cur Margaritæ dicantur.

Digitized by Google

Cylindrum ab Elencho differre.

Magna eorum ſtultitia eſt, qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylindri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τῆ κυλίσυ à voluendo. E

Area tum primùm ingenti eſt æquanda Cylindro,

Dos earum in ſulgore.

Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim ſi artificiũ addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtputa berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamẽtis conſueuerunt, Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette.

Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cùm autem ait Plinius, & proceribus ſua gratia eſt: F de illis fortaſſis ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fiebantq; etiam ex alijs lapillis. [g] Plinius vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas; quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ [h] Plinio teſte Tympana appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata G patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit etiam [i] Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quòd duo eſſent perfecti, tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum; licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis. Idcoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inequalem: erat hic pon H dere viginti ſex ceratorum. Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſpherica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari; ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius dipſaci æmulãtur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulũ habet; & granũ vnũ pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo enim huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat põdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ.

Cylindri q. [g] *Lib. 37.*

[h] *L. 9. c. 35.* Tympana. Tympania. Tympanũ quid.

[i] *L. Pediculis.*

Vnio triorchites.

Botrites.

Priapites, u

Scolocites.

Cynoſorchites.

Digitized by Google

A

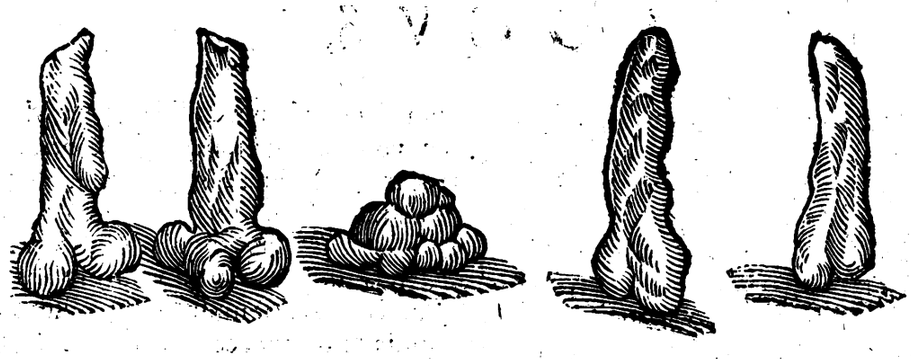

B

C iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squãmosus Vnio dictus. longus erat duos digitos per transuersum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Constant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipsum [k] Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè callum vt existimari corporis posset. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum constitutione caussam coloris variegãtis excogitauit Cardanus, ad hunc modum scribens. Colos eis, inquit, vt Pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Caussa est, quoniam ex corticibus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de caussa aspectus ratio colorem ac splendorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; est candidus, nitidus, modicè fuscus, hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

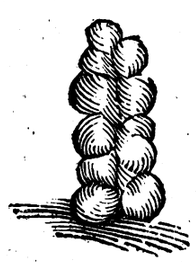

Vnio squãmosus.

[k] Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color verè Margaritarum & vnde.

Digitized by Google

LOCVS.

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

NON esset à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia sit, atque præstantia. Fert inquam eas Europa, Asia, Africa & India Occidētalis, quod ex subsequentibus testimonijs facilè fiet cuiuis manifestum. In Brittannico Oceano copiosissimas esse refert [a] Isidorus: Gagates lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et [b] Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi existit Brittannia, nascitur: sed magis fului coloris est minusq; splendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ, Ferè, inquit, Brittannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, sed suffusca & liuentia. *Suetonius scribit C. Iulium Cęsarem in Brittaniam nauigasse, spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus. Diuus Iulius, ait [c] Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores nasci, certum est. Cecinit, hoc quoque Iohannes Tzetzes. F

In Brittannia.

[a] Li. 14. c. 6. Orig.

[b] Lib. 15. de animal. 8.

* In Cæsare.

[c] Li. 9. c. 35.

Ἐν Βρεττανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῇ μὲν ὠχραὶ, πῇ δὲ κιρρόι, καὶ πῇ τῶν καχοσφαίρων. id est.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem russæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno fastigiatas à capite testas habent, maculisq; aspersas, longo interuallo reliquas (vt etiā fœtum sileam) superant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῶς id est digitos Concharum generis, χηρῶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) sint: quanquam in quibusdam fluminibus, idq; præsertim Dea Donaq; esui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundissimi sunt agere gaudent: in eisq; solis Margaritas concipiunt. Et paulò post: Sunt etiam eiusdem ferè generis Conchæ in oris Hispanicis, quarum testas qui peregrini G à Diuo Iacobo redeūt, adferunt, propterea quòd aqua salsa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, sed sterilis multitudo. Et Cardanus ait: Constat in Oceano, vbiq; inueniri posse, cùm & in meridionali plaga tanta sit illarum copia, & sub septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia sertum è septuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & insigni magnitudine. Sunt etenim & ipsæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: splendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ sunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam superant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non nisi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hispanijs: caussa est quoniam calor maior est in his regionibus, aut à continente, aūt propter antispasim (per antiperistasim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in India: hæc Card anus. Autor est Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, septentrionalibus regionibus capi. Est fluuius qui alluit pagum Hussinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & pisce Truta copiosus. Præterea æstate accolæ solent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & splendidas, quę H etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vsui sunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas splendidiores colligunt, vt testatur Zoographus. Est apud Volgesum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Bosphoro freto vniones nasci scribit teste [d] Aeliano. Abundant ijsdem Persici sinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim sinus Orientalis est cum nostra Europa comparatus. Est terra Ormutij regno subdita, quam vocant Fulfar, pupulosa: vbi & magnos & paruos frequentissimè piscari tradunt. Nearchus, vt est apud [e] Strabonē in Persicæ nauigationis initio, insulam esse in qua multæ & pretiosæ Margaritæ gignātur, tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ Persici maris insulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in [f] Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert [g] Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris.

Viduarum cupediæ.

Scotiæ Margaritæ.

Cur tātùm in Oceano.

In Bohemiæ fluuio quodam.

In sinu Persico.

[d] Li. 15. c. 8.

[e] Lib. 16. Geograph.

[f] Lib. 3.

[g] li. de Pers. cap 2.

Est for-

Digitized by Google

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri vtilitatisq; capiũt. Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò proficiscuntur emendi Margaritas causſa pro vniuersa India alijsq; locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quãuis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa & Camoron ac Iulfar; non tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusitaniæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur Margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliemẽ est regio, inquit Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Persici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hîc Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & insulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt. Idem tradit [h] Philostratus atque [i] Plinius, qui

B & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis [k] Plinius Indicus, inquit, has maximè mit-
» tit Oceanus inter illas belluas tales tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam
» longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic [l] alibi. Ab horum (sinus Arabici & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæstuosa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. [m] Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ich-
thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

Εν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ινδῶν, εν νήσῳ Περιμούδη
Καὶ νήσῳ τῇ Ελύρᾳ δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καὶ γε καθαροτάτῃ
C Ὀστρέης (Ὄστρια) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit teste [n] Isidoro) auri Margaritarumq; grandiũ fertiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. [o] Philostratus: In Biblo, inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur à [p] Plinio. Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritę in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulã quan-

D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ passuum, in quibusdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. [q] Idem in Zipanga insula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum esse scribit, prægrandiumq; qui tanti valent, quãti albi, & etiam pluris. Et [r] alibi prouinciæ Thebeth,
» inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributariũ magno Chã. Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilescerет, si pro arbitrio hominum asportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eędem inueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina paucas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ reperiuntur.

[h] *De vita Apoll. lib. 3.*
[i] *Li. 9. c. 35.*
[k] *Li. 9. c. 35.*
[l] *Lib. 6. c. 25*
[m] *15. c. 8. de Animal.*
Taprobane
[n] *Lib. 14. c. 6. de Orig.*
[o] *Lib. 3. de vita Apol.*
[p] *Li. 6. c. 28*
[q] *Lib. 3. c. 24* Vniones rubri & rotũdi.
[r] *Li. 2. c. 38.*
In Echina.

Digitized by Google

riuntur. Propè Zellan inſulam locus eſt in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta ſuperfluit, inque huius fundo abundantiſſimi ſunt, tum maiores, tum etiã minores, lectiſſimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc inſulam & Comorini promontorium magna quotannis numeroſaq; captura. Hic à Luſitaniæ rege dux conſtituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piſcatione tantùm victum parant, ſæpenumero ingenti cum periculo à piſcibus quos Tubarones vocant ſiue Hayos. Generantur etiam in inſula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ inſulæ Zolo & Tagina: idq; hac de cauſſa. Rex Burnei filiam harum duarum inſularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexiſſet patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta claſſe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingreſſus regem duoſq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriuſque inſulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare [f] Petrus Martyr teſtatur. Chriſtophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatoſq; tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonſus Nignus in ſua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, ſpintheribus, armillis, vitreis calculorũ ſertis, annuliſq; & alijs eiuſmodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appenſos geſtabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum ferta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit [t] Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vaſcho Nunes (qui magnam remotiſſimamq; regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, niſi prius aſſis, quò faciliùs ſeſe ipſe aperiant, & caro incluſa ſapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, noſtros inſpectãs: familiaribus ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò poſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. hæc ille. Narrant & alias inſulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam inſulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto ſita eſt, vbi frequens eſt piſcatio, vnde hodie inſula Perlarum ei nomen. Gaſparus Morales eum diuturno bello tandem regem huius inſulæ Perlarum ſuperaſſet, coegit hunc ſingulis annis regi Hiſpaniarum perſoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifeſtum eſt copiam ingentem horum in hac inſula eſſe. Concludamus igitur non modò in mari, ſed etiam in fluuijs, & vbicunq; ſunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hiſpania gigni ſint qui negent: viſa tamen eſt in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi naſcuntur, cùm preceſſiſſet magna quædam ſiccitas, vt teſtatur [u] Fregoſus, Margaritam ferre.

Tubarones piſces.

[f] *Ocean. dec. 1. lib. 8.*

[t] *Ocean. dec. 3. lib. 1.*

Inſula perlarum.

[u] *De medic. Ind. Hiſtor. trac. 1. c. 11.*

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox ſupputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parum cognita nobis, neceſſe eſt pericula meminiſſe quibus ſe piſcatores ſubijciunt, maris profunda loca, diroſq; & crudeles piſces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, ſi modo vera ſunt, quæ de ea optimis authoribus recenſentur. Ait Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Perſici maris inſulæ cuiuſdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias caſas extrui, è quibus in mare deſiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno verſari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compreſſa incluſos digitos abſcindi, quibuſdam eo cruciatu confeſtim morientibus. Hoc ipſum [a] Plinius quoq; teſtatur: Conchæ ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe operireq; opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti: manumq; ſi præueniat acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœna, aut alijs munita ſupplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quaſdam,

Pericula piſcatorum.

Vt manus mordeant Conchæ.

[a] *Li. 9. c. 35.*

Digitized by Google

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) apprehenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium doctissimum alioquin virum, hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoq; manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa ne quis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoqne piscatoribus periculum impẽdet, quos canes marinos appellasse visus est [b] Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarũ scriptores piscium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoq; violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filio-

B rum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in

» vitæ discrimine. Ob hæc itaq; pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum di-

» uersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi [c] Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere aut reginam, ac si contingat regem comprehendi à piscatoribus, facilè reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, esse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, mirę ad cauendum solertię;

» has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde

» obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem [d] Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc mo-

C do capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regnaret; Soras ex generis regij stirpe natus imperauit, hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tũ magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco se moue-

tem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porro captas in paruulis dolijs sale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit [e] Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul il-

D linc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grandio resq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune; idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cõstabiliri nauis nõ aliter, quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in equor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas vrinantium more natat; actusq; in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Cõchas, in quibus delitescunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit; partim & alia insuper addit Iohannes Hugo Linschotanus de [f] Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores

Contra Rõdeletium.

Concharũ sensus.

Canes marini.

[b] *Li. 9. c. 35*

Tubarones & Hayos pisces.

Retibus capiuntur.

[c] *De rebus Ind. lib. 8.*

[d] *Lib. 15. de anim. cap. 8.*

[e] *Lib. 3. de reb. pers. c. 2.*

Piscandi mod° apud Orientales

[f] *Nauig. Ind. Orient. cap. 84.*

Aliof-

Digitized by Google

Alioſſar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino ſuccinctireundem confeſtim implent,ſcaphiſq; inferunt,paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti,vrinatores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ ſoliq; ſiccandæ expoſitæ ſponte reſeratæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce,militibus, coadiutoribus,& tutoribus regijs conueniunt,ipſamq; prædam diuidunt.Prima regi portio cedit,ſecunda duci & militibus,tertia Ieſuitis,qui ibi clauſtrum habẽt, eamq; prouinciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis diſtributiuæ cura, Hæc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur,apud Commorini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hanc idcirco ſingulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Caël regi Coulami ſubiectam incolũt. Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc(teſte M. Paulo Veneto)in regna quinque diuiditur,in primo eius regno nomine Var,inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam trium,& duorum,vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues,magnas & paruas,& conducunt multos homines qui in profundum maris ſe dimittant,piſcenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piſcatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant in mare,quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent,niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos,vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis cõiurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo.Soluũt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem.Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco:ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem.Vaſchus Nunney(qui caſtellę regis nomine magnam remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum(regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piſcaria Concharum Margaritas gignentium littora,pro prædijs,intellexit,quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores,ad id exercitium à teneris educati, ſed quieto tranquilloq; mari littus æſtu deferẽte,quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queãt. Et quò maiores Conchæ ſunt,eò profundiùs inhabitant:minores verò,vti filię,propiores aquæ margini:minimæ vti neptes,ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cõchylia ad mẽſuram ſtaturarum virilium,trium & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à feris tempeſtatibus æquor,multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt,minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vrinando capiuntur aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant(contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiuntur,mare ſterileſcat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ,cùm reti annis aliquot cõtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem vtilemq; fuiſſe piſcationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas,quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S.Sebaſtiani,ſatis copioſè inueniuntur Vniones.eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepêre, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos magnoſq; & rubros & multos accipiũt: certumq; eſt multos hîc inueniri, maiorq; inde haberetur copia ſi recte è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciũt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas,& conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi quando volũt excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum,qui apud Scotos in vſu eſt,deſcribens Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, „ aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahẽtes ſubſidãt „ vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti- „

Taprobana

Vt contra piſces ſe defendunt.

Tempus piſcandi.

Cur nõ amplius retib. piſcentur.

Piſcatio apud Scot. Cõcharum margeritiferarum ſolertia.

bus

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineãt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum tortutas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicãtur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta seu Matre Perlarum optimos atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zoographus, Plinium & Androsthenem de eadẽ planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim [a] Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto (id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nõ secto, non cælato. ὁ δὲ γλυπτὴν γάρ. ἀλλὰ λῶον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zoographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cõcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta alter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsutam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem materiam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis hirsutaq; est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cõcha est oblonga, & à Rõdeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno fastigiatas in capite testas habent maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit [b] Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cõchis quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiã & fluuijs Musculos Mytulosue aliquãdo Margaritas ferre audiuit Zoographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἀδρὰ καὶ προμηκὴς: id est plena, vel crassa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictũ alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste [c] Plinio. Theophrastus apud [d] Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis quæ in mari Orotignæ & insularum quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara & Procosi, inueniũtur, quarum descriptionem in capite de Pin-

B In quibus Conchis generentur.

[a] *Li. 9. c. 35.*

C Concha echinata cur dicta. Nobiliores & ignobilioros vnde Nacaro. Cochlea margaritifera.

D Myes.

[b] *Lig. c. 35.*

Ex cõcha simili ostreo.

Pinna.

[c] *Li. 9. c. 35.*

[d] *Lib. 3.*

Digitized by Google

de Pinnis trademus, nascuntur Vniones nō admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligūt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pōdus & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum aut auenā miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. Inſuata men ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis ſeu Oſtreis plerunque rotundi, Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ ſeu Nautili noſtri alterius optimè cōgruit. Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquidò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiunur, ſed alijs atque alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hîc quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαριτίδων dicere Zoohraphus. Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Amerieus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe. Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. [f] Plinius ſentiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſententia refert. Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſſitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumque Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quàm matris: inde nubilū trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac proiciunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud [g] Athenæum dicuntur, non conſentit. Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediā, iuxta quā Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præfectam à Concha ſeparauerit, amplecti quidem & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed lęuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus [h] Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de

ſaginæ

Cochleæ Margaritiferæ.

Nautili deſcriptio.

Qua Conchæ parte. e lib. 9. c. 35.

Multi in vna Concha.

Generandi modus. f lib. 9. c. 35. Ex rore.

g Lib. 3. Quādo plures generantur.

Non naſci ex rore. h Cap. 56.

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore langueſcunt, aut ruſſo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris ſemen, fit clarius Margaritum: quoties veſpere, fit obſcurius. Quantoq; magis hauſerit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruſcatio, intempeſtiuo metu comprimuntur: clauſæq; ſubita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt ſcrupuli, aut inanes. Conchis ipſis ineſt ſenſus, partus ſuos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuſcentur lapides ſolis calore, ſubſidunt: & ſe profundis ingurgitant, vt ab æſtu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deeſſe) ætatis opitulatur. Nam candor ſenecta diſperit: & grandeſcentibus Conchis grandeſcunt Margaritæ. Hucuſq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones ſic appellatas, quòd eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores, idq; inditium eſt ætherea potius deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus, & veſci: quod guttæ matutini roris ijſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: veſpertini verò fluxuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate hauſtum figurantur caſibus variatis. Concuſſæ verò ſæpiſſimè metu fulgurum inaneſcunt, aut debilia pariunt,
B „ aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non con- Ex fulgure.
„ ueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & [i] Iohannes Tzetzes ſcribunt. Ille enim ait Margaritam [i] *Chel.* 11. 375.
maris fœturam eſſe, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cõchas fulgura affulſerint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure naſci putant, conglobariq́ue ſtatim cùm fulgur in Conchas eiuſmodi hiantes fulſerit: verſus eius hi ſunt de Margaritarum generatione:

Δίττυς δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Ους μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενᾶσθαι,
Ους δέ μοι πάλιν λέγουσιν ἔναγχος χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους,
φασὶ τινὲς τὰ Ὄστρια ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τὰς πτύχας ἀναπτυξάντα, μένειν εὐρωγμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἑκάτερα,
C Εἶναι γὰρ ἐρῶ ἀβαθῆ τὸν θαλάσσαν ἑκείνην
Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ' αὐτὰ τὰ Ὄστρια, μαργάρους. Id eſt.
Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure naſci,
Aliquas autem rurſus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Oſtrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Eſſe enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per ſe Oſtrea Margaritas.

Verùm vtraq́ue hac opinio, ſic facilè conuellitur. Quomodo ad Oſtreas peruenire roſcidus aër poteſt, ſi altiùs in mari immerſæ ſint, quàm decẽ, & duodecim orgyas, ad quas vix ipſi ſolares radij penetrare poſſunt, ſanè proditum eſt Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris ſuperficie minores, cùm contra
D euenire deberet, ſi huic opinioni credamus. [k] Plinius præcipuũ cãdorem cuſtodire pelago altiùs merſas, quàm vt penetrent radij tradit. In quẽ locum hæc Maſſarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò ſuprà retulit, ſibi ipſi contradicere: nam ſi Conchæ hæ Margaritiferæ altiùs, & in profundo maris ſtabulentur, vt hic libro triceſimotertio teſtatur, vbi
„ ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen-
„ tiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & ſordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere ſecundum naturam ſit, cenſeo Margaritas neq; concipi, neq; eiuſmodi qualitates roſcido humore ſuſcipere: ſed ex carne ſua generari, qualitateſq; eiuſmodi eius per ætatẽ accidere. Hęc ille; cui Car- Ex carne
danus adſtipulatur. Fabuloſum, inquit, eas ex cęli rore cõcipere. Itẽ Rondeletius ſuperiora generari.
Plinij verba cũ recitaſſet de generatione Margaritarũ, & Cõcharum earundem falſam eſſe

[k] *Lib. 9. ca. 35.* Refutatio de rore, & fulgure.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones; neque ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam [1] Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit [m] Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria viciniſq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum equorea conſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit [n] Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nõ eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

[1] *Hiſt. Ind. lib 19. c. 8.*

Cõciliatio opinionũ.

[m] *Lib. 2. de gemmis. ca. 14.*

Fulgure nõ naſci.

[n] *Chel. 11. 375.*

Tzetzis opinio.

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς δ' οὐ λύω
Ἔγγιστα μύθων δ' δοκῶ τὴν ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δ' ἐπὶ τῷ θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Οστρέων δ' τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μάργαρον
Ὅσαι δ' λίαγγες ἐντὸς πέφυκαν τῶν Οστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῷ λεύῳ τῶν Οστράκων
Καὶ σέλψιν δ' λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Id eſt.

Ego autem illud naturale fulguris non tollero.
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores læuore Concharum
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Digitized by Google

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Conchárum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non
" in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta:
" & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræq; tamen
" ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: &
" alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; fit, prægrauatas magnitudine testas illas
B sponte eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam quod
" in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondeletius assentitur: is autem apud [o] Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τῆ Ὀστρέα γίνεσθαι,
" ὥσπερ ἐν τοῖς σύσοις τὸν χάλαζαν, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum
" in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente [p] Plinio, Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim qui Cubaguam insulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt minusq; matura, & in vteri interioribus recondita. Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, parvas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & [q] Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex
" vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti
C in crustas varij interdum coloris, igneus calor induravit: atq; ita increscere sensim tradun-
" tur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri tradũntur; gemmarijs varios veluti in cœ-
" pis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hæc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulũ referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirũ si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiãtur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationũm Indicarum scriptores. Idq; est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, afferunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè
D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco,
vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquem earum tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione
" Parthiæ tradit apud [r] Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones,
" puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; coloriscq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam [s] Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur,
" huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardanio-pinio è testis oriri.

Androsthenis opinio: [o] Lib. 3.

[p] Li. 9. c. 34.

Generari vt oua.

Cõparatio. [q] Lib. 32. de cur. mor. ca. 34.

Grando, vt in porcis cõcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

Materia vnionum.

[r] Lib. 3.

[s] Lib. 9. cap. 35.

Digitized by Google

NATVRA.

EX hiſtorijs,quas infrà recitabimus,cùm de luxu agemus,liquet Margaritas aceto diſsolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπόλυσθαι ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit,[a] Vitruuius, Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam, Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt,& reſoluuntur, Diſtillantur etiam,& colliquantur,quæ lapidea ſunt,inquit Cardanus,ſed molliora,vt Margaritæ,coralli,Smaragdi.

Aceto diſſoluuntur:

[a] *Lib.8.c.3.*

Vt diſſoluantur:

Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonum bis,aut ter cola,inde merge,& ſoli expone;in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem,diues paucis diebus euaſiſsem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui,atq; alio ſecreto,quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſſolui poſse affirmant. Huc vſque Cardanus. Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie; pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat,in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur,ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur,ſiue per ſe vi caloris,ea tota in liquorem abeunt:ſedimentum enim,vt dixi,arenoſum in fundo relinquunt,vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident,ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam,ſicut ſaporem odoréve ſeruat:vt proculdubio eadem omnia,quæ non diſtillatum,præſtet:ſed purius ſubtiliuſq; eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum,ter repetita diſtillatione acetum,ſeruat. Non vehemẽtius tamen inde,quàm acetum aliquod acre antè diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſſolui potuiſse valde miramur. Acerrimum ſanè illud acetum fuiſse oportet,quale in noſtris regionibus,non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij,vel ſimiles) artifices alibi,vt Venetijs,ſuperficie externa, quæ fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore,lixiuio acri fortè,ita expoliunt,vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta,inquit Rondeletius,in aceto macerata,ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur,redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo ſplendens,nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Diſſoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus,nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita,teſtæ ouorum,lapides renum,veſicæ,corallum vtrumq;: ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſſolui, aliud friabile reddi.

Non liquãtur.

Liquari, quæ dicantur.

DENOMINATA.

MARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπορος exponit Græcè. Poteſt etiam dici Græcè μαργαριτὺς, vt πορφυρὺς. Margaritifer qui fert Margaritas. [a] Plinius: Concharum genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine autore.

Margaritarius.

[a] *Lib. 32. cap.11.*

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Μάργαριται δηλοῦσι δακρύων ῥοῦν, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde [a] Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Conchas eorum, pro lachrymarũ ſymbolo accepit: fortè quòd lachrymarum guttæ, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumq; eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſſet,reſq; poſtmodum ſubſecuta eſſet,hoc verſu meminit:

Inſomniũ.

[a] *Lib.41.*

Lachrymarum ſymbolum.

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his latis gemma inimica viris.

Yniones,

Digitized by Google

A Vniones, teſte eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem oſtendunt, ſignificant venuſtatem. Idcirco Veneri in ornatu inter cæteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus eſt. Cæſarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britānicis thoracem conſacraſſe [b] Plinius refert. In Euangelio Margarita ſignificat præmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs verbum Dei mihi expoſuiſſe videtur [c] Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem pretij Margarita mundum muliebrem per ſummam laſciuiam mirandum in modum inuaſit: ea autem naſcitur in quodam Oſtreo pinnis non abſimili: magnitudo autem eius eſt, quātus permagnus piſcis oculus: nec pudet miſeras totum ſuum ſtudium in hoc Oſtreo ponere, cùm eis liceat ſancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; ſcriptura appellauit Margaritam, qui eſt pellucidus, & purus Ieſus, qui eſt in carne cōtemplator oculus, qui eſt ratio, qui perſpicuus, per quē caro eſt pretioſa, quæ aqua regeneratur. Illud.n. Oſtreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noſter apud [d] Matthæum: Ne detis quod ſanctum eſt canibus, neq; proieceritis Margaritas veſtras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi verſi in vos lacerent vos. [e] Et rurſus: Simile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm B inueniſſet vnam precioſam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam. Ἐν πολλοῖς γαρ, inquit [f] Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ ἅς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id eſt, inter multas paruas Margaritas, vna reſplendet præ cæteris, & in fœcunda piſcium venatione Callychthus.

Venuſtas.

[b] *Li. 9. c. 35.* Præmiū rectè facientibus.

[c] *Pædag. li. 2. c. 12.* Verbū Dei.

[d] *Cap. 7.*

[e] *Matth. c. 13.*

[f] *Strom. 1.*

MORALIA.

S. Virgo Margaritæ ſimilis.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei noſtri perquàm appoſitè Margaritæ aſſimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perſpicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat; ſyncopen, & animi defectum curat: ita etiam hęc ſanctiſſima Virgo immaculata verè candida eſt propter puritatem, & virginitatem, C clara propter honeſtatem, perſpicua, ac reſplendens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotūda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter ſingularem ac eximiam ſanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, triſtitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque ſapuit, qui inuenta tam pretioſa Margarita, omnia bona ſua vendidit. [a] Ideoq; dicitur Virgo ſingularis: vna columba.

[a] *Cant. 6.*

LEGES.

VLPIANVS Digeſtorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori Margaritas extricatas dediſſet in vſu, eaſq; inſcio viro perforaſſet, vt pertuſis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs [a] alibi: Si linea Margaritarum ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconſultis dici opinantur, perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. [b] Adrianus Turnebus libenter D aſſentitur Accurſio, vt extricatæ ſint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non ſunt, ſed extra lineam, & tricam per ſe ſeparatæ ſint: extricatas enim Iuriſconſultus, opponere videtur ijs, quæ in linea habeantur. Robertus Conſtantinus extricatas interpretatur, non pertuſas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur [c] in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: poſtea Vnionem ſoluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta ſua Vnionem reliquit: quæſitum eſt, an hæres æſtimationem rei, quæ in hæreditate non eſt, præſtare debeat.

[a] *Digeſ. de fur. lib. 47.* Extricati Vniones, quid.

[b] *Aduerſ. lib. 27. c. 31.*

[c] *ff. de aur. & arg.*

Digitized by Google

EPIGRAMATA.

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos amitteret: [a] Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

[a] Lib. 8. Epigram.

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem inuencæ,
Nullos deniq; per deos, deaſq;
Iurat Gellia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Ebeu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pedagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poſcit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinita Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum;
Et credit cui Poſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones.

Poëtæ acumen. Acumen poëtæ ex eo eſt, quòd ad exitum vſque Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet. Iulius Cæſar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoſo.

PROVERBIA.

SI *tanti vitrum, quanti Margaritum.* D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quàm eſt dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis ſudoribus parantur opes periturę, vel vſu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cæleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio.

Creta

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione signare*, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est inter felicia prosperaq; numerare: ductum à veteri superstitione, quę vnumquemq; anni diē missis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum.

Creta notare, & carbone quid.

Vnione signare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit[a] Frācisc Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimę, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam præferat leuissimas, cùm [b] Plinius magis B ponderosas laudare visus sit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id est, vt exponit Dalechāpius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissime est. Eodē loco:

» In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus specula-
» rium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine prȩcellens. Summa laus coloris est ex-
» aluminatos vocari, & procerioribus sua gratia est, Elenchos appellant fastigata longitudi-
» ne, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpre-
tantur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum cēsetur, cùm candidissimum est teste Dioscoride. [c] Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nō admodū splendidi. Vnde fit vt penes regiones locaq;, in quibus nascūtur, eorū laudes his verbis prosecutus sit Aelianus: [d] Optimus Indicus, & in mari rubro procreatus existimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit
» Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusq; splendidus. Iuba in Bosphoro
C etiam freto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nul-
» lo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præstantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine sincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam & nebulosa sinceritas inest. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam qui non cedunt Oriētalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiuncię, pauci singulis scrupulis excessere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta, & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Grę-
ci, & egregiè rotundę nominantur apud [e] Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas.
D Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cæruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quòd nisi per-
» maturi sint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per se se excidāt, omnino perfecti nō sunt:
» quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò
» maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se sepa-
» rant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nam quæ in India Occidentali in Pinnarū quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

[a] *Lib. 2. de gem. c. 13.*

[b] *Li. 9. c. 35.*

Indici notæ.

Exaluminati.

[c] *Lib. 5. ca. 123.*

Colore variant.

[d] *Lib. 15. de animal. c. 8.*

Orientales.

Ex Occidētali India:

A ponderę.

Cleopatræ vniones.

[e] *Aethyop. 2.*

A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

[a] *Li.9.c.35* [b] *Li.37.c.4.* PLINIVS [a] cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. [b] Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis Arabiciſq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nam locus erit pretij equus æſtimator) Perſidę, & alijs Orientis regionibus tanti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Megaſthenes, teſte [c] Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æſtimari, εἶναι τρισ‹ά›σιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) felicius mare, quàm cõtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fęminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæſo iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, inauribus Veneris eos dicauit. Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. [d] Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pondere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cùm hæc proderem, percunctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcẽdæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi eum oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſſem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cæterùm eum eſſe in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, põdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſſe, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſsere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſsem ceratij æquat, cùm in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſſet, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſset indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis peruenisſent, & ille Cleopatræ Vnio põdere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſse: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatũ peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſse in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quãti ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima eſset: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptã vidimus. Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo duplicando

Vniones vẽditi ab Imperatore.

[d] *Lib. 2. de aſſe.*

Margaritæ inſignis põderis.

Pondus.

Cleopatræ gemmę pretij ratio.

Digitized by Google

A tando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretiũ Plinianæ statuamus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculũ sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum, [c] Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica forma, aut in pyri speciem probè tornata, qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs est edoctus. Atq; hinc, inquit, cõputatio deducetur, vt in adamante, carbunculo, & smaragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum nota. Constituta ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis, si maiores, ac elegãtiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra

B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormutanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendũtur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum; etenim alia grandiora sunt, alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij. Pharmacopolæ nostri, inquit, Zoographus, Vnionum minimorum vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit, Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt quanti aurum.

[c] *Nauig. in Ind. Orient. cap. 91.*

Pretia ex cribrorũ foraminibus. Alioffar.

C

VT POLIANTVR.

VETVSTATE, & continua gestatione pondus coloremq; mutari, & pretium vilescere notum est: idq; Plinius [a] non ignorauit, Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo habeantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil contusa cum sale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scribit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, pluſq; damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud

D quippiam, quod splendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimæ; quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem, nunquam redigi possint. Quod & Aelianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus, & læuis est, probèq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant.

[a] *Li. 9. c. 35*

Pondus nõ restituitur.

Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnioni scortices.

Naturalis nitor nõ restituitur.

VT

Digitized by Google

VT ADVLTERENTVR.

[a] Chel. 11. 375. Vniones manu facti formatiq;.

IOHANNES Tzetzes [a] Vniones factitios τυπωτὲς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτους, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τὲς τυποτὲς δὲ μάνθανε νυῶ καὶ χειροποιήτους
Τὶ σιδήρουῦ τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅσις θηρᾷ μαργάρους,
Εισέρχεται, καὶ τιθησιν ἐγγὺς τῆ Οστρέᾳ
Τὸ σιδήρουῦ τυπάριον, τῷδ' ὀβελίσκω νύττει
Τὸ Οστρεον, ἐκρέει δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τέτου.
Οπερ χεθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρου πῆξιν φέρει. Id eſt,

Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò poſt:

Καὶ τεχνικὲς ἐπίσαμαι μαργάρους ἐκ μαργάρων,
Μικρουὺς μαργάρους θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλως σφαίρουσι μείζονας.
Et artificioſas ſcio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

[a] Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex [a] Philoſtrato; non ſatis plenè tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdã albæ teſtæ, circa Byblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν σὐτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq;, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo ſementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterum ſcabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita propè Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendũ vtitur: namque illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtylo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus eſt; ea verò poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obdurceſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterùm, quòd Tzetzes ſcribat

πλινθὶς, quid.

[b] Lib. 7. de var. Ex Cõcharum teſtis.

ex Margaritis confractis fingi Vniones, nõ mirum videtur, cùm [b] Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex Concha Margaritarum pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem [c] albi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quę ſolùm dimidium orbem implet, non obſtaret

[c] Lib. 10. de var. rer.

aſperitas

Digitized by Google

A asperimas quædam, omnino pro veris atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solũ iuxta littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt & etiam pondere ipso parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas paluEx oculis cãcrorum.

" vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palu-

" stres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint: reliquum Ex Conchatum palu-

" album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto distillato q; excipiunt, striũ testis.

" subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem

" indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex hu- Oculi labracis.

" more crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitu- Ex oculis

" dine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præpara- piscium.

B " tione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & [d] Antonius [d] *Memor. cent.* 1.

" Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, &

" oculis piscium; quos munda, sicca, pulucra, & agitatis, despurmatisque ouorum alluminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum; ex quo Vnionum corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen,

" transfige, tum demum reficcata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & pul-

" uere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat.

" Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vnio- Ex vitro.

" nes vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia implesse, qua splẽdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni possent. Quapropter fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ Margaritæ crystalli fætura teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos fossiles.

" veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina litho-

" spermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij [e] consideret. Inter omnes, inquit, herbas li- [e] *Lib. 27. cap.* 11.

" thospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon,

C Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ra- Lithospermi forma.

" mulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in

" cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia

" verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus semen. Nascitur, &

" in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miracu-

" aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis:

" tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, interest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alij doctissimi viri. Perforatas malè præferri.

D Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsque Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad Vbi perforentur.

remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscuras, & quasi albidas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ; minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores sunt: hodie in Bohemia immaturæ Immaturæ

medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit quibus ex vsu.

pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & feminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ sunt maiusculę, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum Quæ eligendæ.

pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Iaac Eben Amrã scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccãt humiditates. Dissoluuntur,

Digitized by Google

tur, & linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vitiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit; eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendãt. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quẽ oculis inſpergunt. (Ego hũc puluerem alicui aquæ immiſcerem,) & collyriũ faciunt, vires, ſpiritus, cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere; ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore alijſq; ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare, Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborãdum, quàm carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; morbis defendere, Diarhœis, licenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cõchę partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexãdrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum, Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habẽt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequẽtiori in vſu eſt, atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, &

Margaritarum vis, & temperies.

Ad cordis affectus.

Succedaneum.

Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius [a] Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntúrque aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſuperemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hãc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſusque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſusque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recẽs aqua ſtillatitia, rurſusque detrahitur, vt antea: atque is labor ter quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſſe percipiatur, tãdem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſſoluitur, aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillatúrque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas [b] Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium: & vt ſoluatur facilius, torre ad ignẽ probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatũ exaſperant ſale ammoniaco. Hoc puluери perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum dunta xat vini extrahatur particulatim de more, & quod non exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſſe; è tartaro calcinato per acetum diſtillatum extrahe

Oleum ex vnionibus.

[a] *De med. vet. & nou. dialog. 7.*

Calx Margaritarum, vt fiat.

[b] *Lib. 2. Alch. tract. 1.*

Liquor Margaritarum.

A trahe alcali. Extractionem distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Mouffetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem lęuiga. Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Calcinatio per acetum improbata.

B

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS [a] inquit Plinius Romæ in promiscuum, & frequẽtem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cępisse circa Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen ęternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidẽ aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spõsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringenties sestertiũm (alias H.S. & similiter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto orbe, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiũm opera spectaretur ad lucernas. Computet nũc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc viciisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuere maximi Vniones per omne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, vna se cęna centies sestertiũm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiũm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantũm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum, vt esset in vtrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque et iam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romę in Vnionibus magnę taxationis Clodius Tragœdi

[a] *Li. 9. c. 35* Quãdo Romæ in vsu esse primũ cæpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

C

D

Clodij Tragœdi Aeſopi filij luxus.

gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſpõſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent Margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit, „ Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere, Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſſe tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſterriorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam; atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſſe Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus, Lollia, inquit, Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius; Lolliam Paulinã Cai Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuperepularum magnificentia paraphraſim cõtexuit [b] Macrobius: hoc intereſt, quòd Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiũm valuiſſe ſcribit. De Aeſopi Tragœdi filio [c] Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens, [d] Horatius:

[b] *Satur.* 3. 17.
[c] *Lib.* 9.
[d] *Ser.* 2, 3.

F

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iacentue cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſſet deuorare diuitias. Porrò cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſſe, crinibus, ſpiris capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit [e] Plinius de Vnionibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fœminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

[e] *Li.* 9. *c.* 35.

Margarita cur tribacca dicta.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

[f] Iuuenalis.

f Saty. 6.

G

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

[g] Video Vniones ſingulos, inquit [g] Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubieçerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. „

[g] *Lib.* 9. *c.* 7. *de benef.*

Crotalia, quæ.

Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt „ citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore „ portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu „ Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi: „

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calçeabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: [h] Latent in „ cingulis Smaragdi: Gylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus H Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius [i] de Margaritis, & alijs gemmis canit: „

[h] *Lib. de hab. virg.*
[i] *Lib.* 5.

Perq; caput ductí bapides, per colla manuſq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos, Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumque ornamenta, pluris æſtimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronæ vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

——— Quarum nec vitta ligatos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit [k] Adrianus Turnebus, pauperes fœminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de vi-

[k] *Lib.* 15. *aduerſ. cap.* 10.

diſce-

A discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius: Lictores cur Margaritæ.

——— *Neque consularis*
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis

Quidã docti, quos & Zoographus secutus est licitatorẽ legunt, quasi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; sententia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus. Plinius correctus.

DE CONCHA IMBRICATA RONDELETII. Cap. XLIII.

CONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata; vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt. Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, Cœnobitis qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorũ meminit [a] Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Neq; nõ inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata, & scabra, vt Rõdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hîc proponitur, cætera non absimilis præcedenti. Concha imbricata Rondeletij.

Nominis ratio.

Imbricatũ quid.

Imbrices, quid.

Descriptio.

Aganon.

Tridacna Plinij.

[a] *Li. 32. c. 6.*

In India omnia, quã apud nos maiora.

Tridacnæ authoris descriptio.

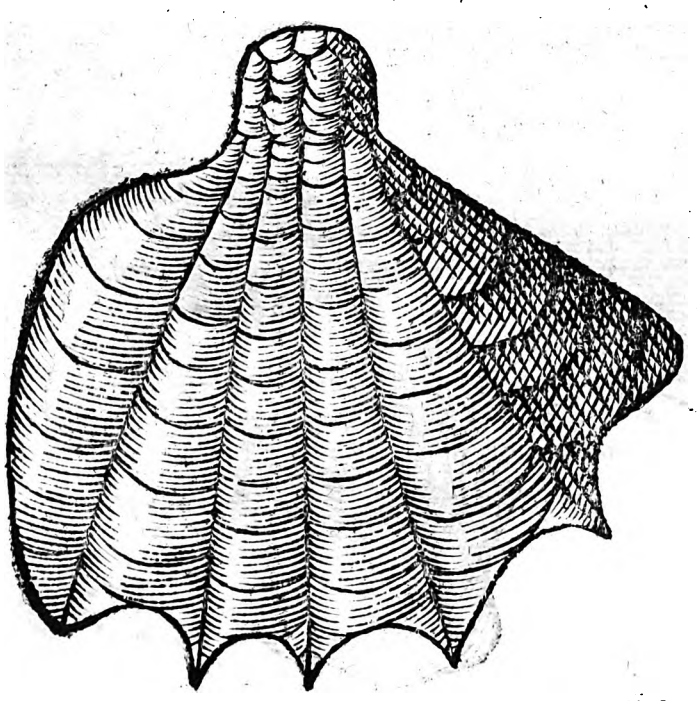

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Concha imbricata minima.

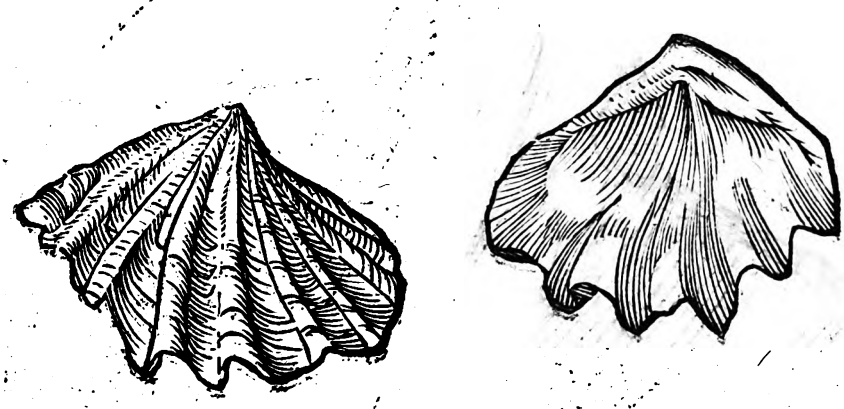

DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIIII.

Cappa tonda.

CONCHAS ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multùm cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ.

Colore differunt.

Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colliganturi vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur.

Caro.

Caro dura eſt, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet, hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura teſtis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur & ſupinè. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zoographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſcijs verò cinereis, ſtrijs ferrugineis. Ex eodē planè genere eſt altera ſubſequens, niſi quòd tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes, intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea caſtanei coloris valde ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtrijs. duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris, intus tota candida. Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſcijs tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc deniq; pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtrijs cinereis, faſcijs fuſcis, rubeiſque.

Concha ſtriata, faſciata, ruffa.

DE

Digitized by Google

Concha ſtriata Rondeletij prior.

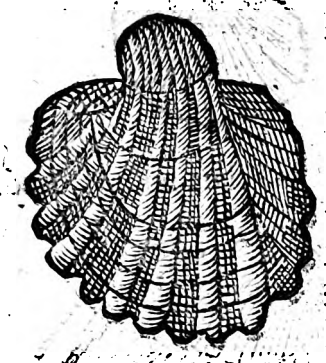

Concha ſtriata Rondeletij altera.

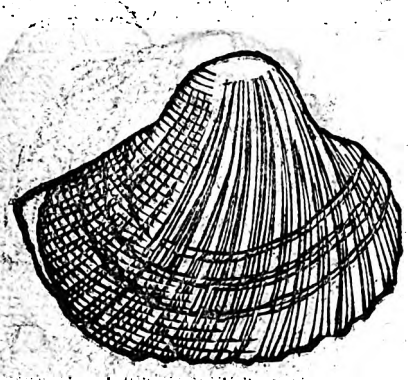

Concha ſtriata longa, eiuſdem.

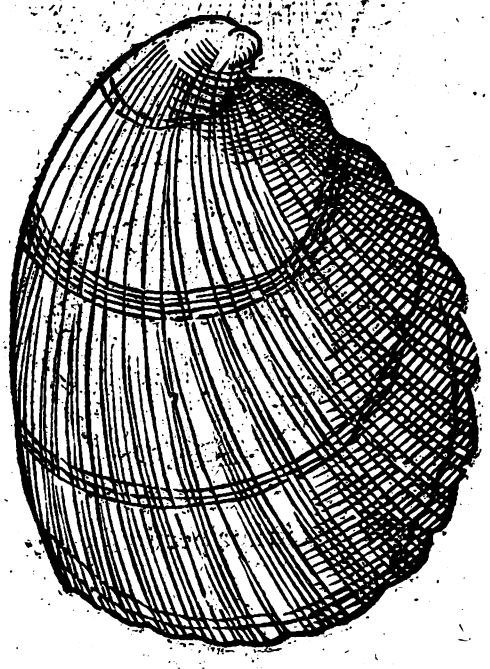

Concha ſtriata noſtra.

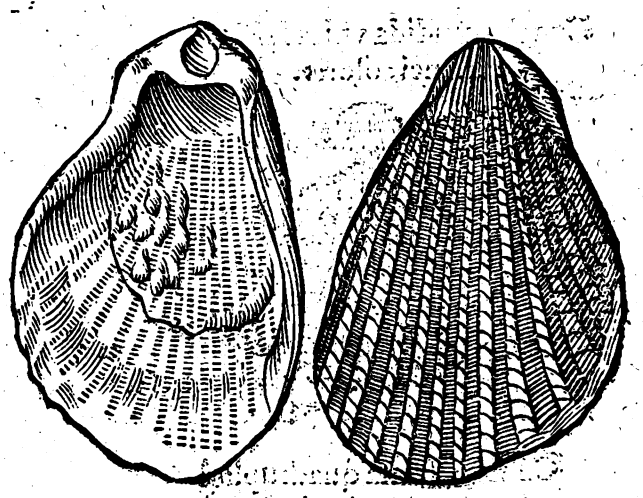

Concha ſtriata rotunda Zoographi.

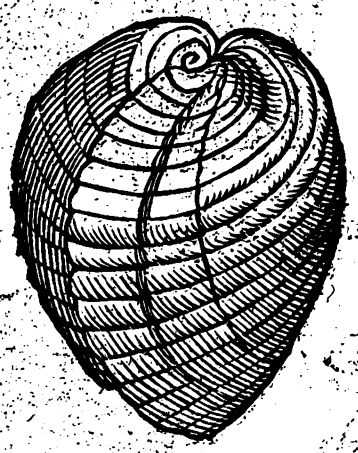

Concha ſtriata rotunda noſtra.

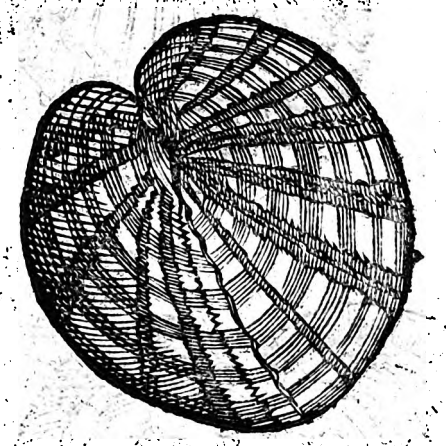

Striata

Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.

Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

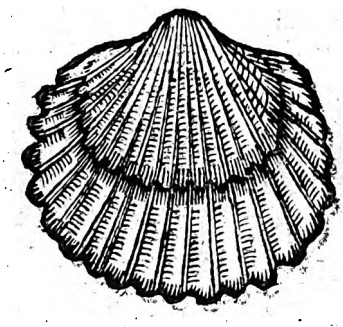

Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

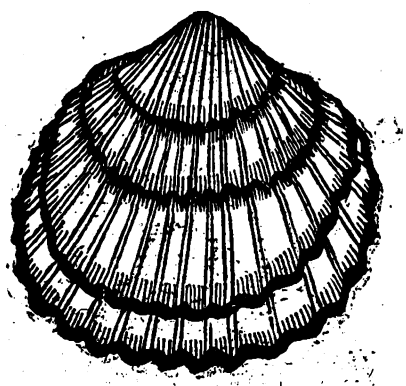

Concha ſtriata noſtra prima.

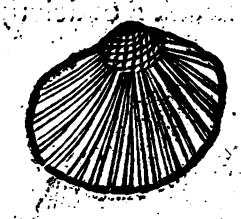

Concha ſtriata noſtra ſecunda.

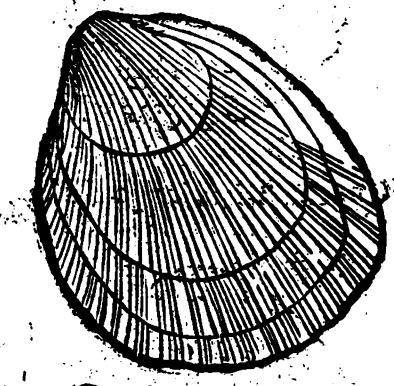

Concha niuea ſtriata.

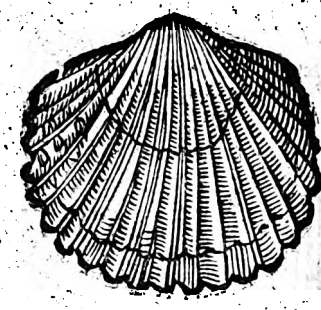

Concha ſtriata pectiniformis.

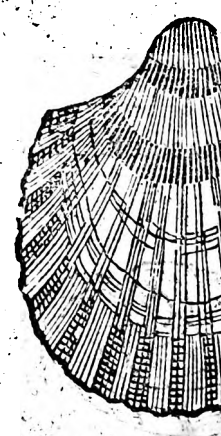

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

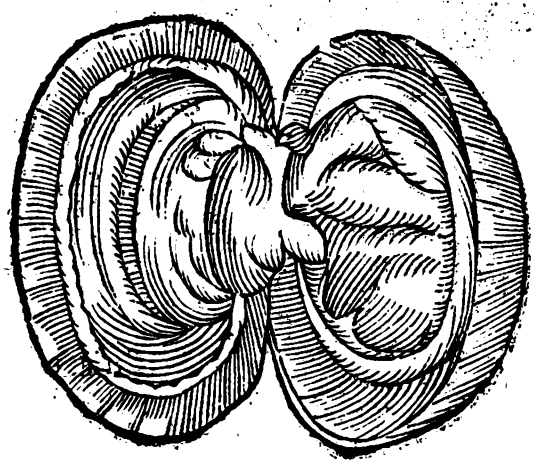

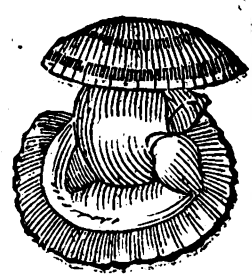

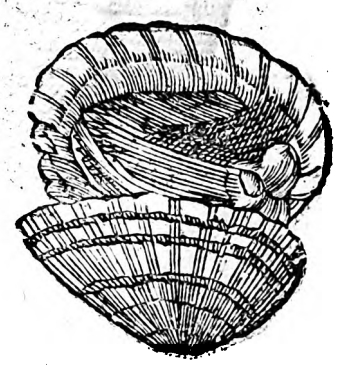

Digitized by Google

A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur* Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissimè videas sine vllis aculeis, eorumué notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est, Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hîc clausam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus. cui & aliam adiuximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem connectuntur, deesse mira naturæ prouidentia, siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarũ apertioni impedimento fuissent. Quã hîc cum animali appinximus, aculeata maximè omnium quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem simi-

B

C

les sunt, hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

Nominis ratio.

*L. 9. c. 35.

Aculeos omnes habere falsũ.

Concha echinata nostra clausa.

Concha echinata aperta.

D

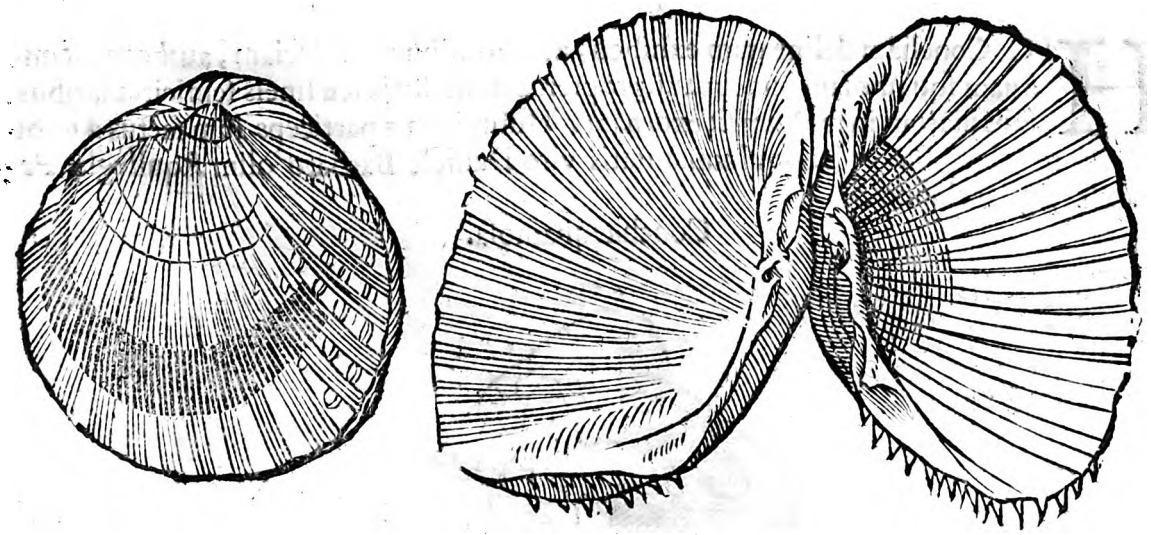

Concha

Digitized by Google

Concha echinata ſeu ſtriata.

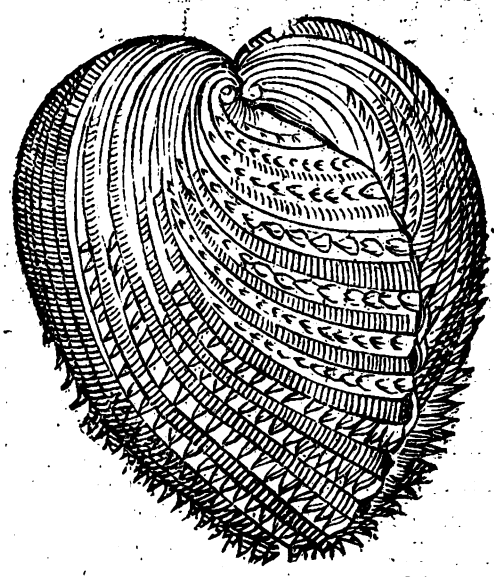

Concha echinata alia cum ſuo animali.

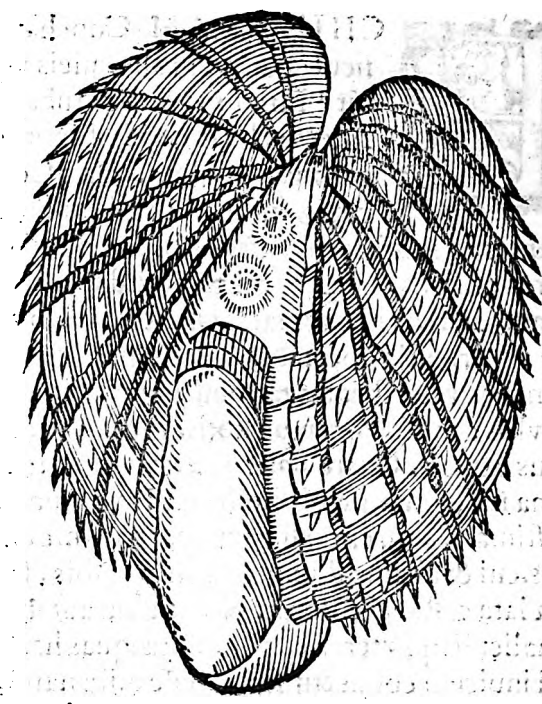

Concha echinata Zoographi.

DE CONCHA SQAMOSA. Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

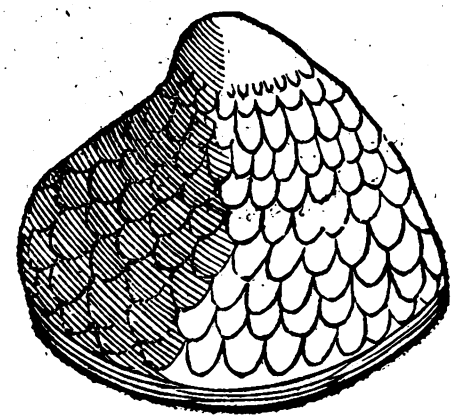

Digitized by Google

A

DE CONCHIS LONGIS.
Cap. XLVII.

CONCHAS longas duas enumerat & describit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis constat testis. Chamæglycimeridi similis est, sed testæ multò spissiores sunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubescente, in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior & strictior, testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita, Monspelienses Cullier vocant, frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Massiliam. Hanc Bellonius Dactylum seu Vnguem existimauit, sed falsò, vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam [a] Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur; Conchæ longæ carnes ex mulso potæ, cum aqua pari modo, aut si febres sint, ex aqua mulsa. Deinde multò pòst: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminæ sunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur; cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet, alteram non vidit; sed binas similes esse putat, & ginglymo articulari superficies externa scabra est, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ instar: & si bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque species longarum obseruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio verâ Plinij Concha longa fuerit, colore est extrà albo fuscoq; varia, intus ferè roseo colore. Animante suo prægnans est. In secundâ tabulâ prima, ea est quam Rondeletius alteram constituit, hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ est in summitate, dicitur. Quinq; digitorum est longitudine, latitudine pollicis. Testa est tota alba, lineisque multis transuersis, longisq; distincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita vt in aure marina: quæ à natura fortassis facta sunt, vt aër ingregiatur perspirabiliq; sit Concha, apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdem Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit, foraminaq; plura in parte habeat superiori. parti interne insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est, sed nulla habet foramina.

Cullier.

Vnguis siue Dactylus Bellonij.

[a] *Li. 32. c. 9.*

B

C

Concha longa Rondeletij.

D

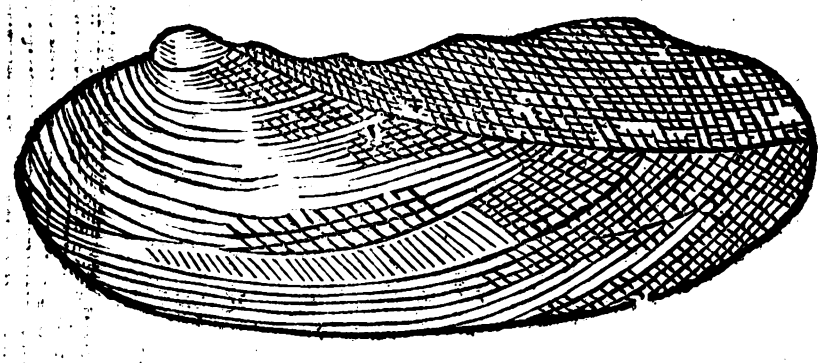

Concha

Concha vera Plinij cum animali.

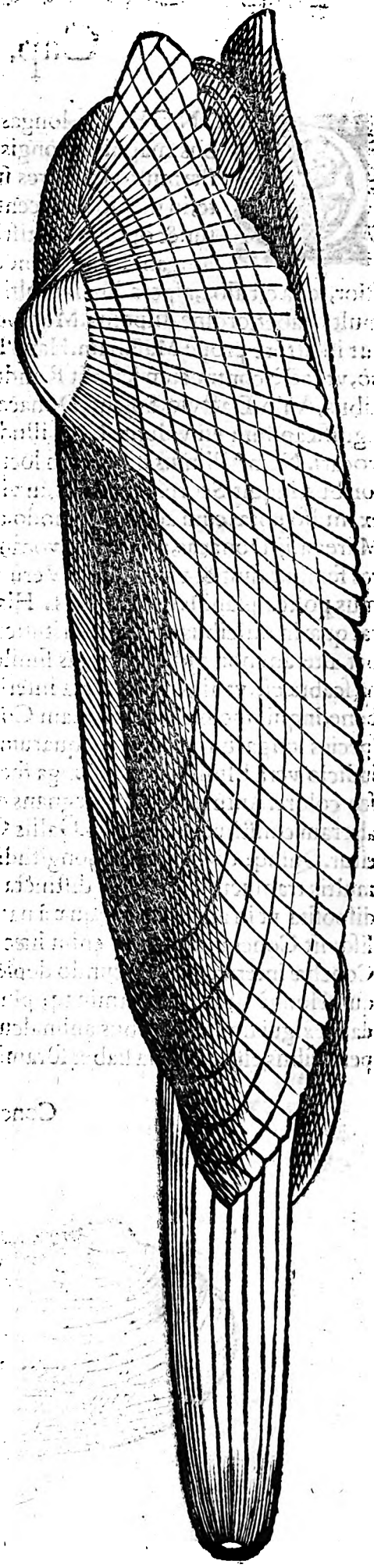

Concha longa Zoographi.

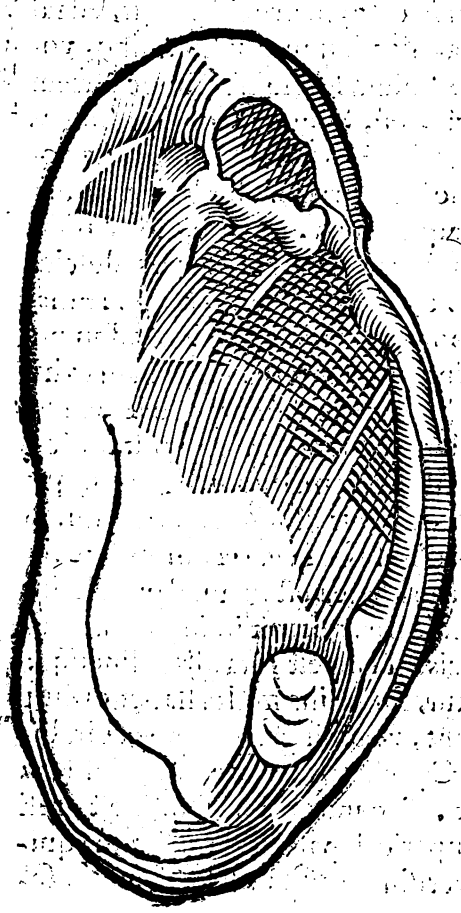

Digitized by Google

Conchæ longæ authoris aliæ.

1

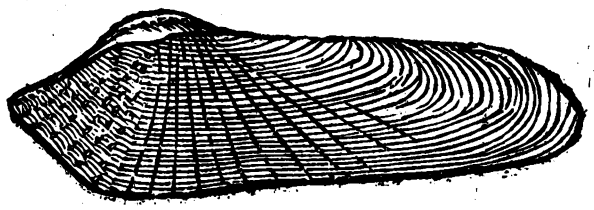

2

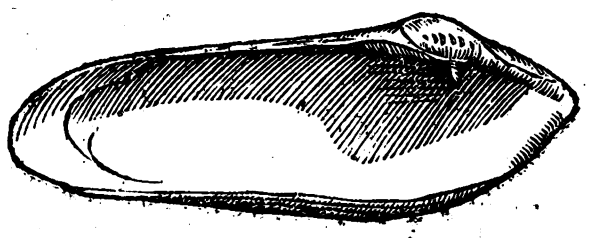

3

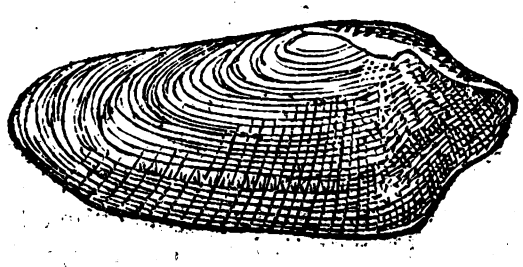

4

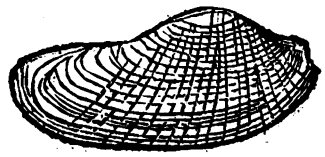

DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Musculorum testis vtuntur; sed cuius testæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilẽ colligi. Verba sunt [a] Aristot. Ὧν δὲ οἱ γραφεῖς Ὀστρέῳ χρῶνται πάχει πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. αἱ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τὰς τόπους τὰς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Concha, quam hîc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus & asperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est musco obsita.

[a] Hist. 5. c. 15.

Digitized by Google

Concha pictorum Rondeletij.

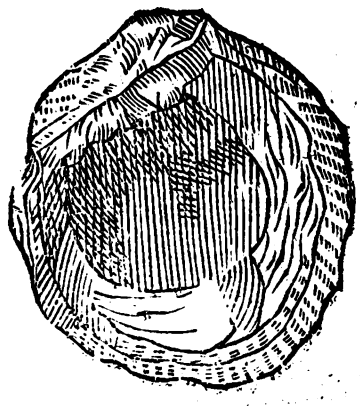

Conchę pictoriæ ſimilis muſco obducta.

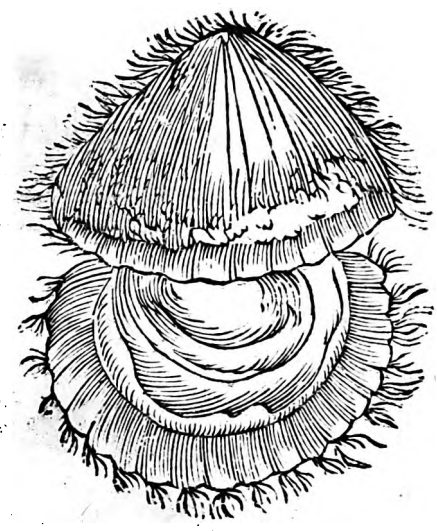

DE CONCHA CORRALLINA Rondel. Cap. XLIX.

CONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet rubra enim eſt, corallum planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurâ diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinem refert: niſi quòd hęc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus leuiſſima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligãtur teſtæ vinculo nigro: tenues ſunt ſed ſatis duræ. Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ verò ſecũdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

Concha corallina Rondeletij.

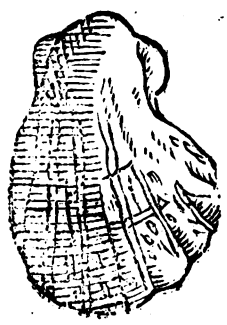

Concha corallina noſtra.

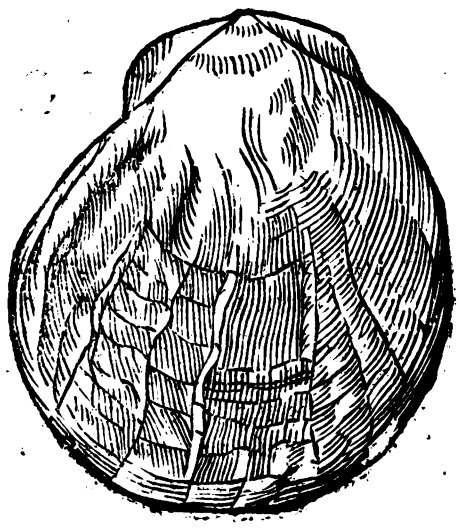

Concha corallina aſpera.

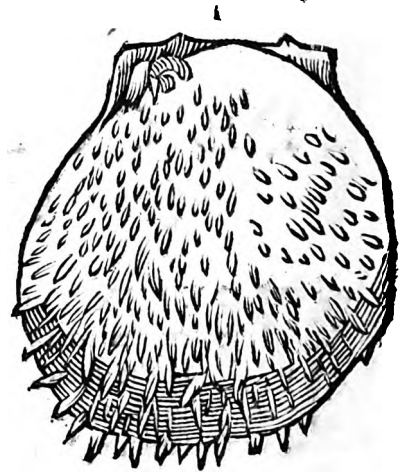

Concha

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

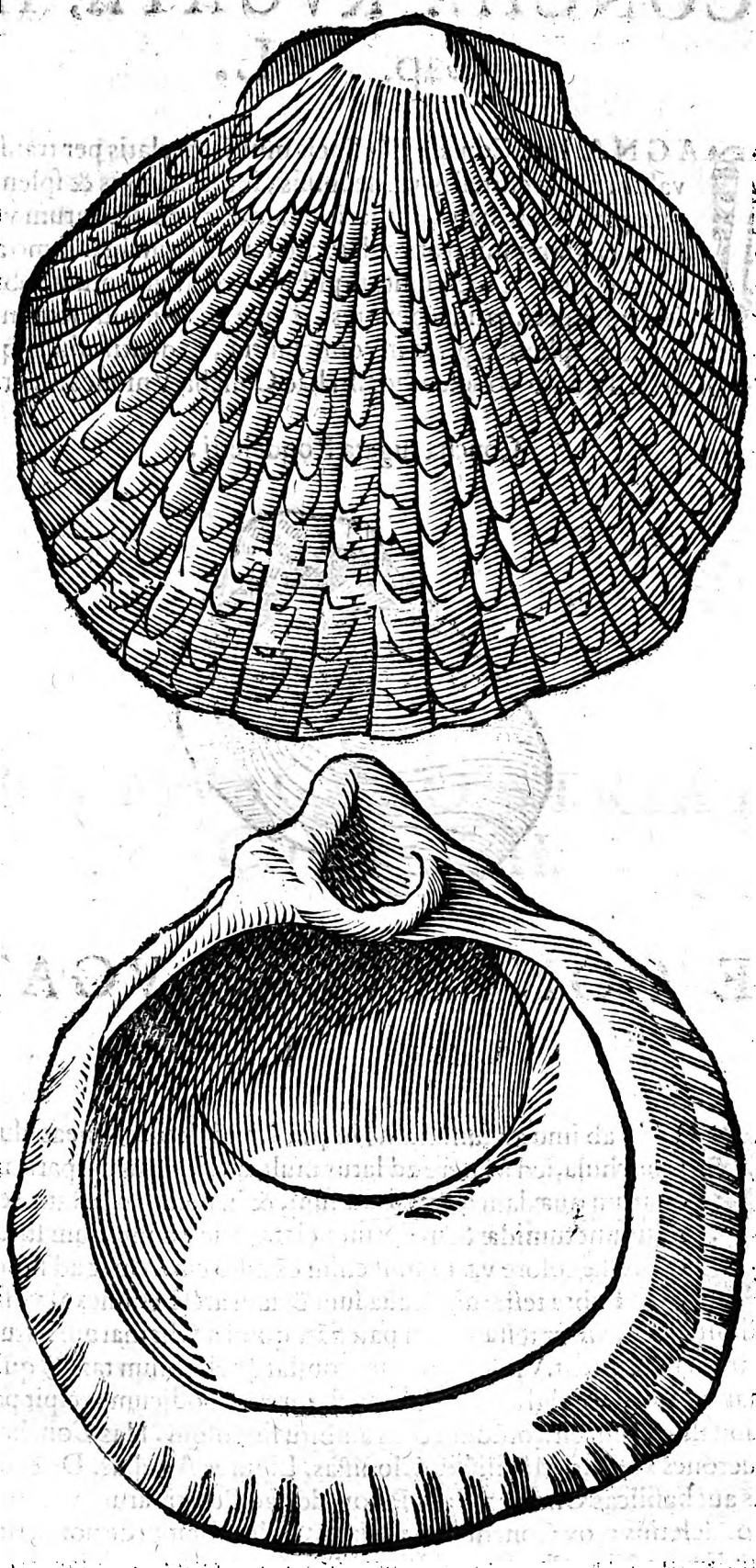

E

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

F

Concha rugata Rondeletij.

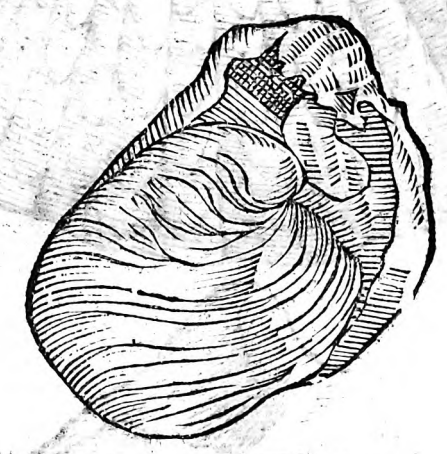

G

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum aaccedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliuſq; rumpantur teſtæ quàm patefiãt, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã. aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotũdum & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſiliẽſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic niminm popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus,) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellę enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperã & læuem conſtitutione & natura, nõ enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. albo præterea

H

Vt à Calcinellis differant.

ac fuluo

Digitized by Google

A ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Cappa-
rozolam vulgò dici, alibi scribit, quæ quidem Venetijs Cappæ grossæ & Rozzolæ vulgò
dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimantur, & à Græcorum vulgo hodie
ὀρυκτὰι dicuntur, hoc est fossiles, nam in fundo seu limo maris à fodientibus eruuntur.
Testam earum læuem & albam esse arbitratur Zoographus) dici puto, quòd ex rubro sub-
fulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire
aluum traditur, Sed & Diphilus copiosum bonumq; succum gignere tradit, & stomacho
gratum, nec facilè excerni, Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut
planè similẽ apposuit hanc depictam Zoographus. Ex eodẽ genere est, à me adiecta alia.

Conchula rugata Rond. Concha rugata nostra. Conchula rugata Zoographi.

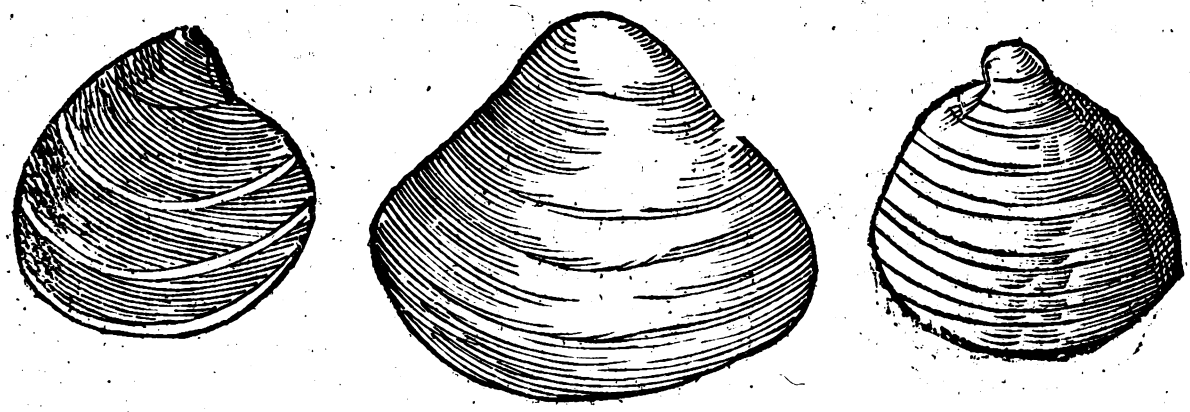

B

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO.

Cap. LII.

C QVAM hîc modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspelienses ἀνάνυμος est. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neq; in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli asserunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cõnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare musculum striatum rectè dici posse putat, quòd testa sit musculorum marinorum testę simili, sed spissiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærẽt testę, recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotũda: recta ferè inquam, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarum ducũtur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas cauernasque saxorum quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere studeant: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Grecis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent.

Cõtra Bellonium.

Balanum non esse.

Spõdylum non esse.

Concha rhomboides Rondeletij.

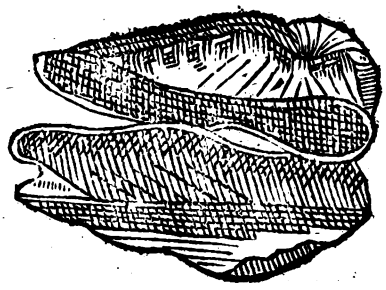

D

Nominis ratio.

Balani vt nascantur.

Digitized by Google

ri putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter con E
charū genera annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quādo quidē in Aegypto optimi gignūtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant; atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij namq; (inquit) dulces & habiliores, plenioreſq; copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouēt, ori ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs quas ego hîc à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Zoographus eiuſdem ge F
neris pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma. Cōchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hîc ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quę cohęret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit, vt merito rhomboides dici queat, altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis: vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaq;, altera inferiùs tantummodo: priori plu- G
res ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantum, eæq; ferrugineæ: poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Icon Bellonij diſſimilis à Rōdeletij.

Balanus Bellonij.

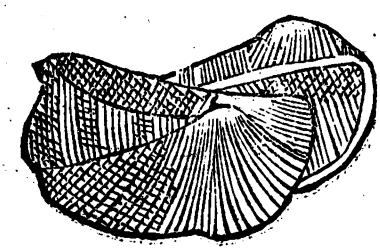

Concha rhomboides Zoographi.

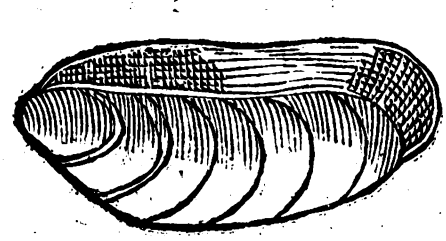

Concha romboides noſtra alia hirſutior.

Conchæ Rhomboides noſtræ.

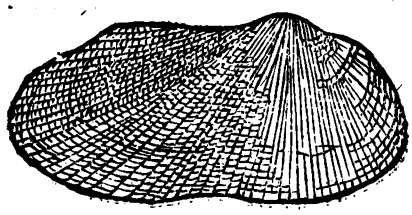

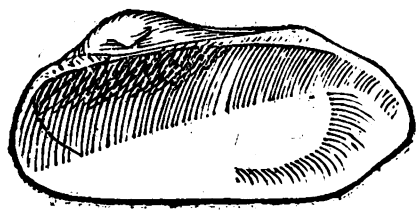

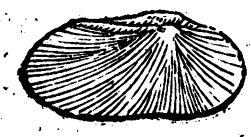

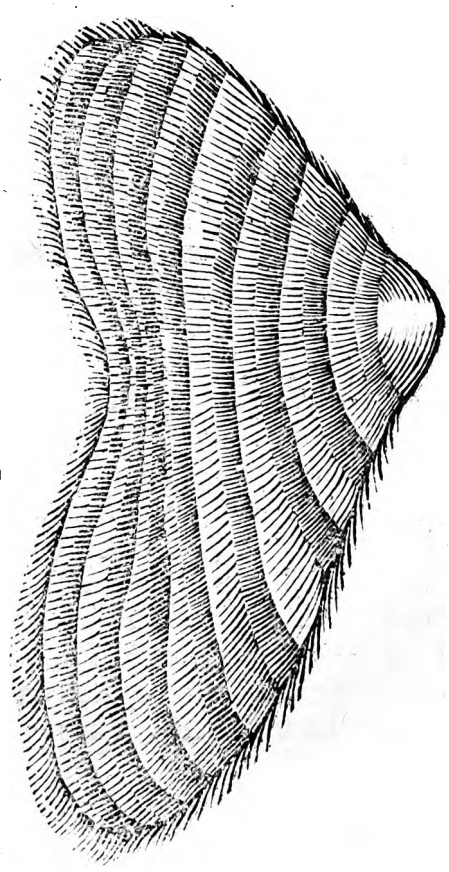

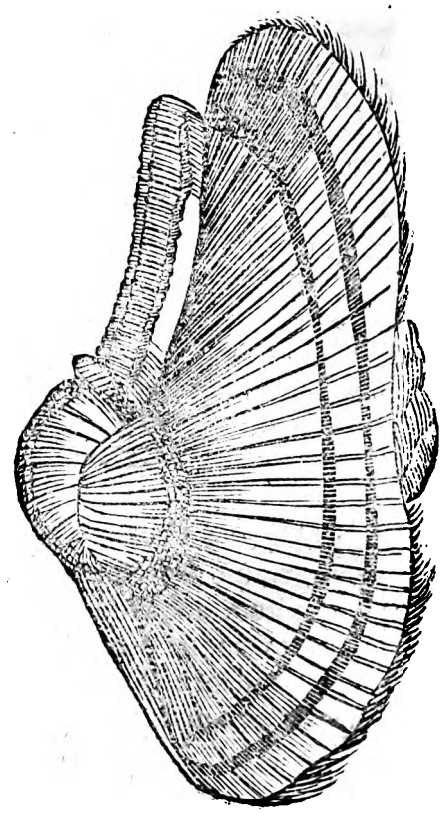

Digitized by Google

A

DE CONCHIS LÆVIBVS. Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de læuibus, & non striatis, quoniam communis præceptor [a] Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritq; . Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μῦες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τέτων τὰ μὲν βαθδωτά ἐστιν οἷον κτενὶς, καὶ κόγχων τὶ γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵτε πίνναι, καὶ κόγχων τὶ γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant; Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnę, & Conchę nonnullę & Buccina: quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in lęues & asperas: rursus asperas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperę, & non virgatę, vt pinnarum testę. Sunt quędam asperæ & virgatę, vt Pectinum testę, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, alię enim lęues sunt, vt vngues, Mytuli, & Conchę quędam quę galades nominantur: quędam asperę, vt Limnostrea & Pinnę & Conchæ nonnullę. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatę, vt Pecten, alię non virgatę, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & strijs asperis; de quibus & de alijs aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testę, à colore. Quędam enim totę nigrę sunt, quędam albæ, quędam nigris lineis distinctę, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

[a] Li. 4. Historiar. cap. 4.

B

Cōcharum diuisio.

Gazæ lapsus.

Læuiū differentia.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

C

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerūt, quare Gaza Latino (Greco potiùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus; fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimę, maximę, & lęuissimę. Nonnullę parum purpurascentes, quędam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimę sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quòd intus & foris nigricāt; caro quoque minus candida est. Vtraq; non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmi colligantur. Hęc ille posità hâc icone.

Etymon.
Color.
Caro.

D

Concha galades Rondeletij.

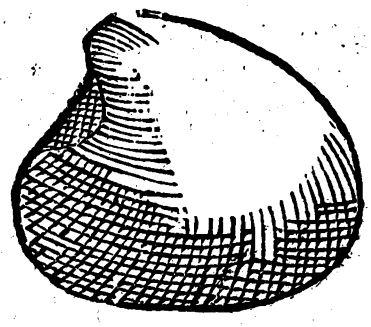

Digitized by Google

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hîc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quùd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtrę (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupãt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror. Etymon. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flauescentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hîc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velùt denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs & faſcijs fuſcis.

Concha faſciata Rondeletij.

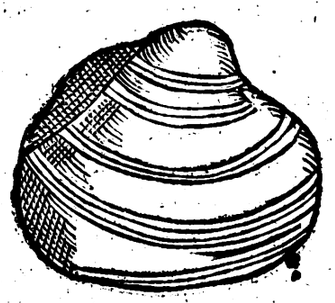

Concha faſciata authoris prima.

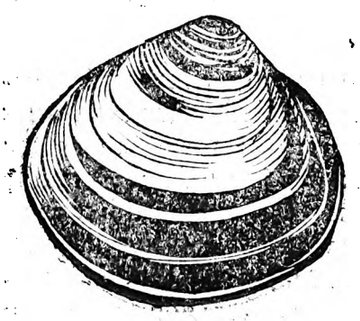

Concha faſciata authoris ſecunda.

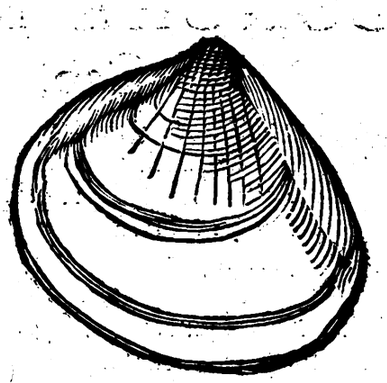

Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

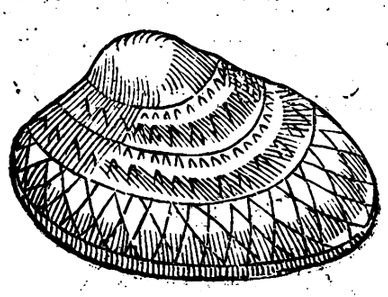

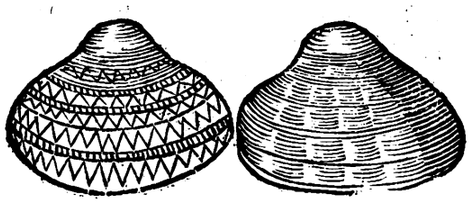

Concha crassæ testę Rondel.

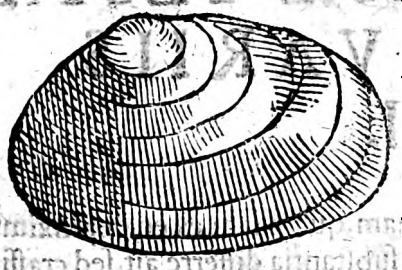

Concha fasciata nostra prima.

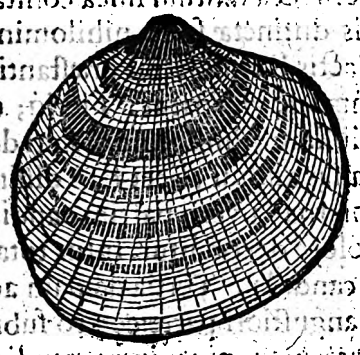

Concha fasciata nostra secunda.

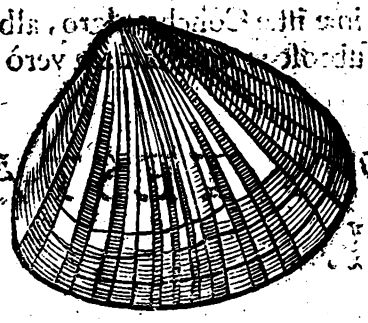

Concha fasciata nostra tertia.

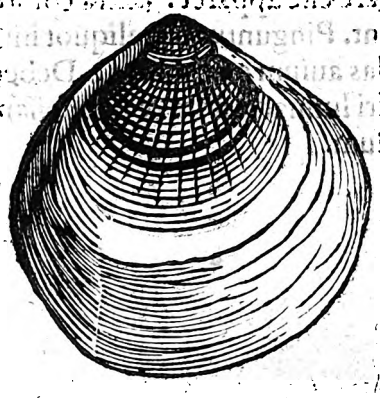

Concha fasciata nostra quarta.

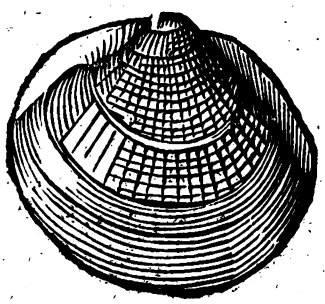

Concha fasciata nostra quinta.

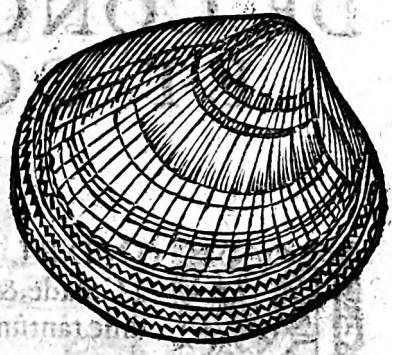

Concha fasciata nostra sexta.

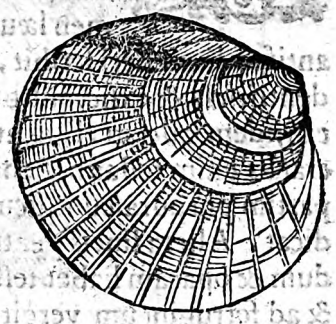

Concha fasciata nostra septima.

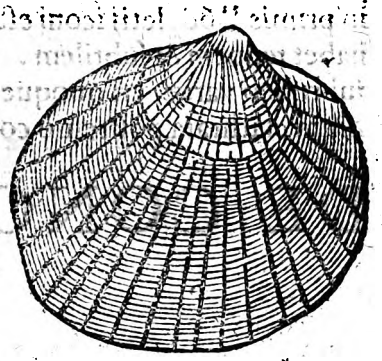

Concha clathrata crassâ testâ.

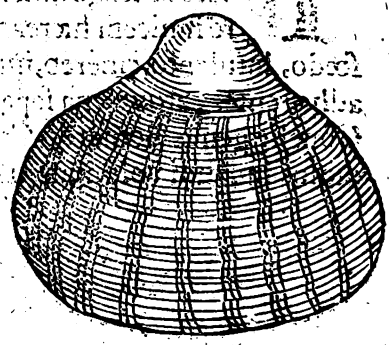

Concha clathrata crassâ testâ maior.

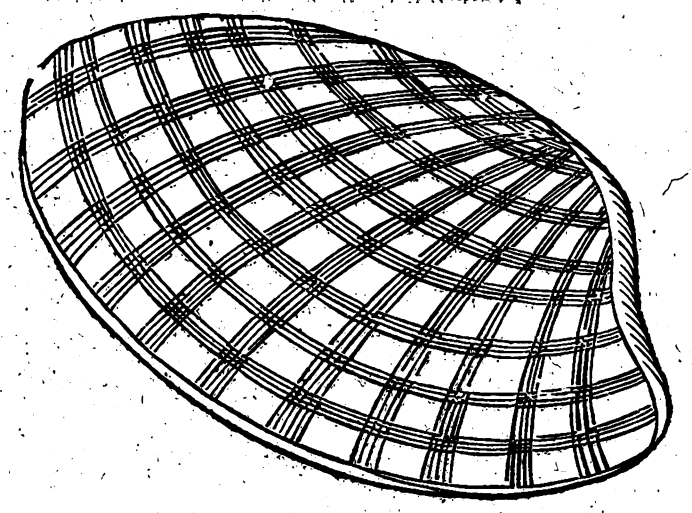

Digitized by Google

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. Cap. LVI.

RONDELETIVS eiuſcemodi Cõcham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures & vnica tantùm linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimũ antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; ex ijſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: cæterò ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſuprà: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rõdeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſeo; craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII.

TENVIS, teſtæ Concham nominare libuit eiuſcemodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Digitized by Google

Concha tenuis testæ.

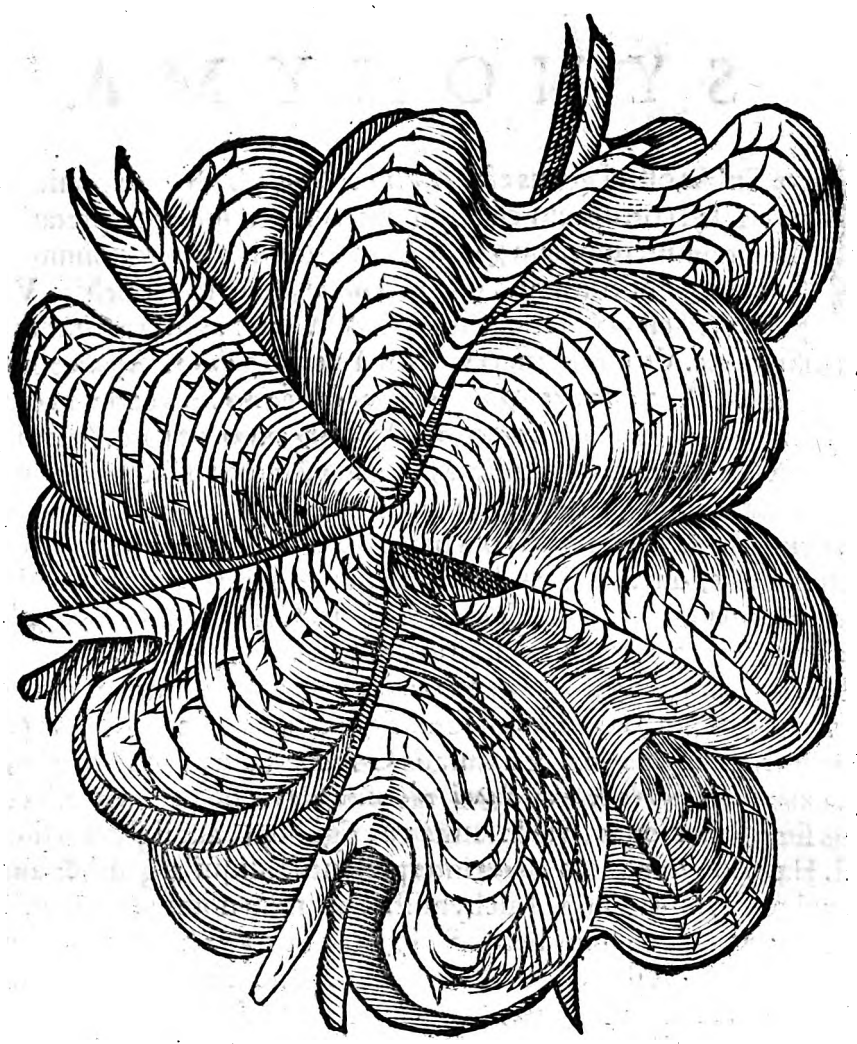

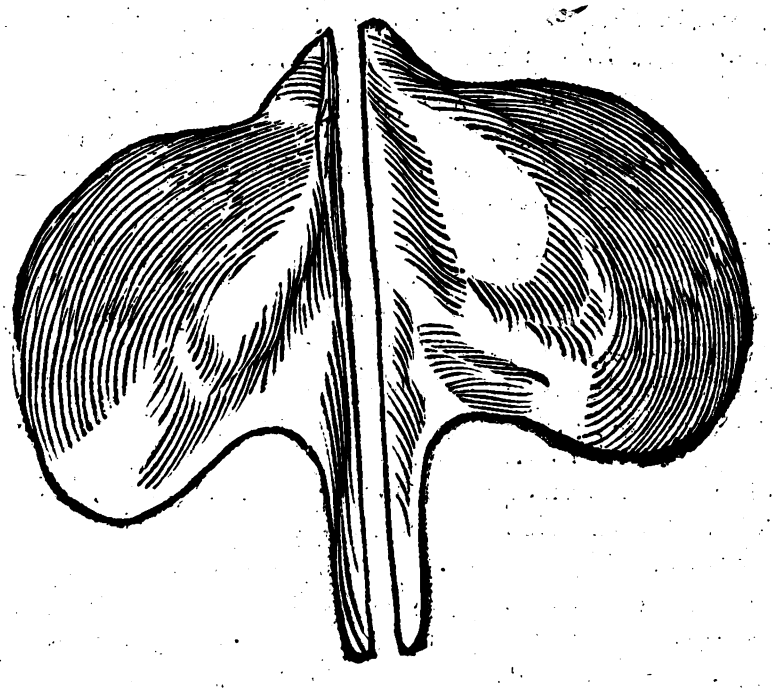

Digitized by Google

DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII.

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi verò χήμας ab eo exponitur ὁ ἰχθυς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χάινειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χάινω, vt à χρῶ, χράινω; ῥῶ, ῥάινω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τῦ κεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (vt Zoographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμιον χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, ἐδέετο πλέον ἁπλοῖ τὴς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Hæc Zoographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ῖτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt, λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Atticè: communiter maſculinum eſt, & fœmininum facit λεία, quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquãdo cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur, Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Στρόμβους συγκλάσαντες ἅμα χήμησι τίθενται,

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beueraz æ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces inflam-

Nominis ratio.

Pro Vaſis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula.

Chamæ peueraz æ vnde dictæ.

Digitized by Google

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quod pipere condiantur? hoc enim esset oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id no nen nimium patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchę propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi lithostreæ scriptum erat: id ex Atheneo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuersitate hæc omnia nobis reliquit[a] Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam digitorum compressu confringuntur: aliæ vel saxo ægrè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædam enim in littoribus dispersæ, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore, cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & suis conniuentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, vel sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calycibus suis erumpunt,) & quiescentes ventum expectant placidum, ac secundum, qui si contigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis natatione, metu perculsæ, contractis vno impetu testis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias; asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et aliquantò pòst ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειῶν) quæ paruæ sunt, & tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassas verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur; D videnturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas, & crassas magnas, quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita distinguit; vt chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides subiungit. Quid verò chamis sit proprium, quo à Conchis quibus in multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως ἔτως ὠνόμασαν τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χήμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant: sed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distãt, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nomininantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiusdem generis. Chamę igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris Con-

[a] *Lib.* 15. c. 12.

Chamarũ varietas.

Gregatim natant.

Vẽtos quos nã fugiant.

Cautio, & sagacitas naturæ.

Differentię ex Atheneo.

Differentię secundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vsurpandum.

Digitized by Google

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχοι, τὰ κόγχυλα, τὴν χήμυλαν, dixit: idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλαδὲς dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamę ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtãtem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis, & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus, qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cętera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cęterùm pręter cęteras Conchas id ſibi peculiare aſciuêre chamę, quòd plerumque in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quę in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt prędite, pręter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

Bellonius defenditur

Hermolai laus.

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.

E F G

VSVS IN CIBO.

Aluum, vt mouent.

CHAMÆ Epheſię commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μῦες) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus pręſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenęus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs pręcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinę non meminit, ſed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quę paſſim peuerazę vocantur; & ex his, vel tellinis, (quę vulgò peueracinę) vel illis, quę cauę vulgò vocantur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquę miſcetur: poſtea cùm decoctę fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino pręſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquę marinę, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet. Sic ferè ille.

H

Digitized by Google

A

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM.

DE LAEVI. Cap. LIX.

CHAMELEIA à testæ lęuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis lævibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchæ cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa sæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionẽ reprobat Rondeletius, cuius Cõcham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicaciùs innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac testa tenuibus, lævibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt; quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, lævique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indigenæ caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à se chamæleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, nęve arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aëtius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quàm Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue est sumant, vt Ilices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed iconem non exhibet. Habebis itaque hîc prius chamen lęuẽ Rondeletij. Addo ego aliquot alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasq; alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in tertia magis sunt euidentes. In quartâ striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quæ subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Aliæ quoque tres albæ sunt. Earumq; prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur; sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdã albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

B

C

D

Descriptio.

Caro.

Os.

Excrementi meatus.

Papauer.

Vbi capiatur.

Geladęque

Magnæ in Oceano.

Caparoza.

Sedem mutant.

Conchylia.

Ventrẽ deijciunt.

Conchylia in mõtibus Aegypti.

Digitized by Google

Chamælea Rondeletij.

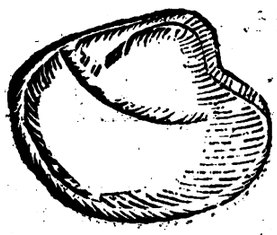

Chamelearum albarum quatuor differentiæ.

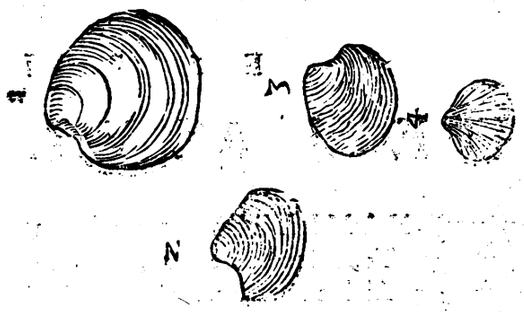

Chama nigra lævis: & altera ſubflaua.

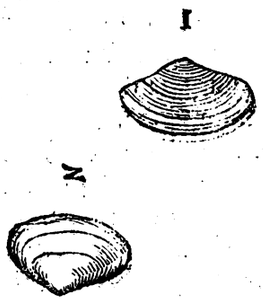

Chamulæ paruæ tres differentiæ.

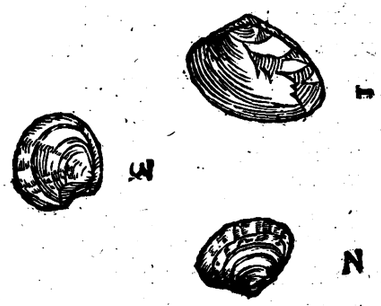

Chamulæ aliæ exiguæ.

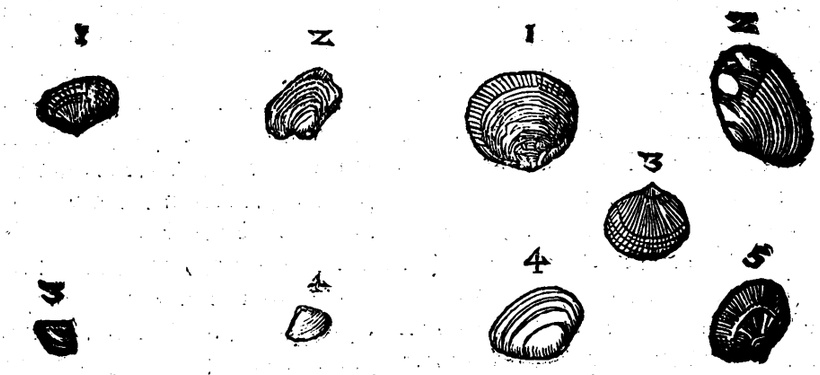

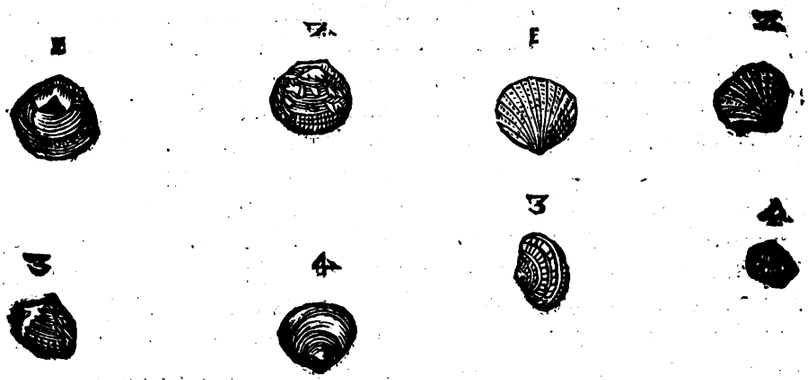

Digitized by Google

A

DE CHAMA PIPERATA. Bellonij. Cap. LX.

CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testæ.

Labra.

B

DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYCYMERIDE EIVSDEM BELLONII. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Cloniſſa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cõiunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride distinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

C

Chama glycymeris Bellonij.

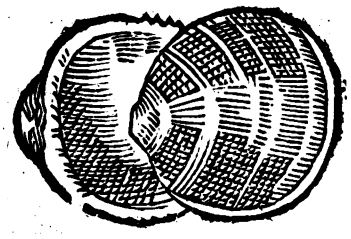

Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA. RONDELETII. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè conterun-

D

Chama nigra Rondeletij.

tur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt: nonnullę argentei coloris similitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nam sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigręs, ex albo rubescentes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

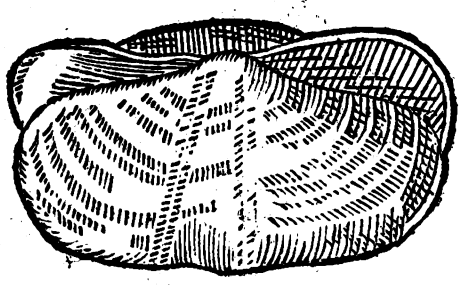

Contra Bellon.

Digitized by Google

DE CHAMA GLYCYMERIDE EIVSDEM. Cap. LXIII.

CHAMARVM generi γλυκυμηρίδος accedunt, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſse dixit, & ne quis eaſdem eſse pelorides, & glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòſt alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quàm pelorides teſta oblonga, mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore, & ſpiſſiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles. Eaſdem eſse puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt verba hæc, Chamæglycymerides, quę ſunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκας, quas Athenienſes κριάς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim Conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκας καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριάς. Hegeſander in commentarijs, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κριάς, id eſt, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſſimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Etymum.

Deſcriptio.

Chama glycymeris Rondeletij.

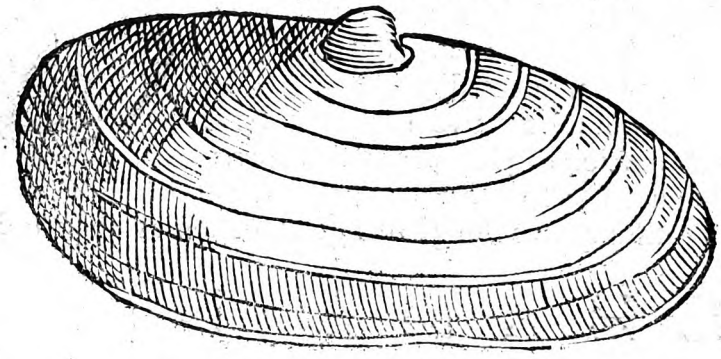

Chamæ glycymeridi ſimilis, ſeu maioris mytuli ſpecies.

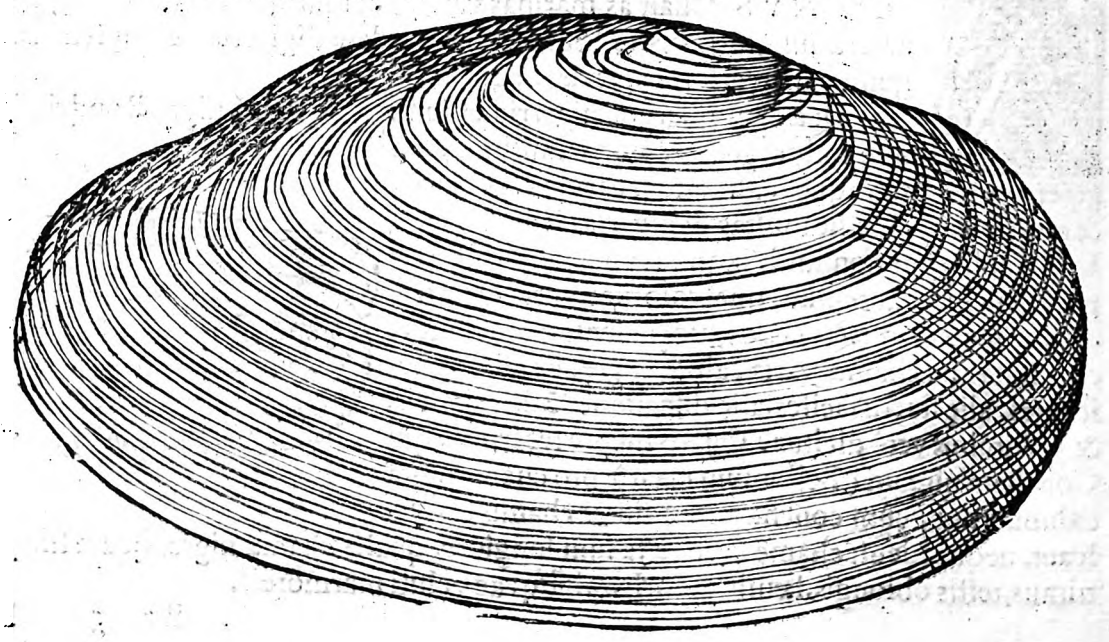

Digitized by Google

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

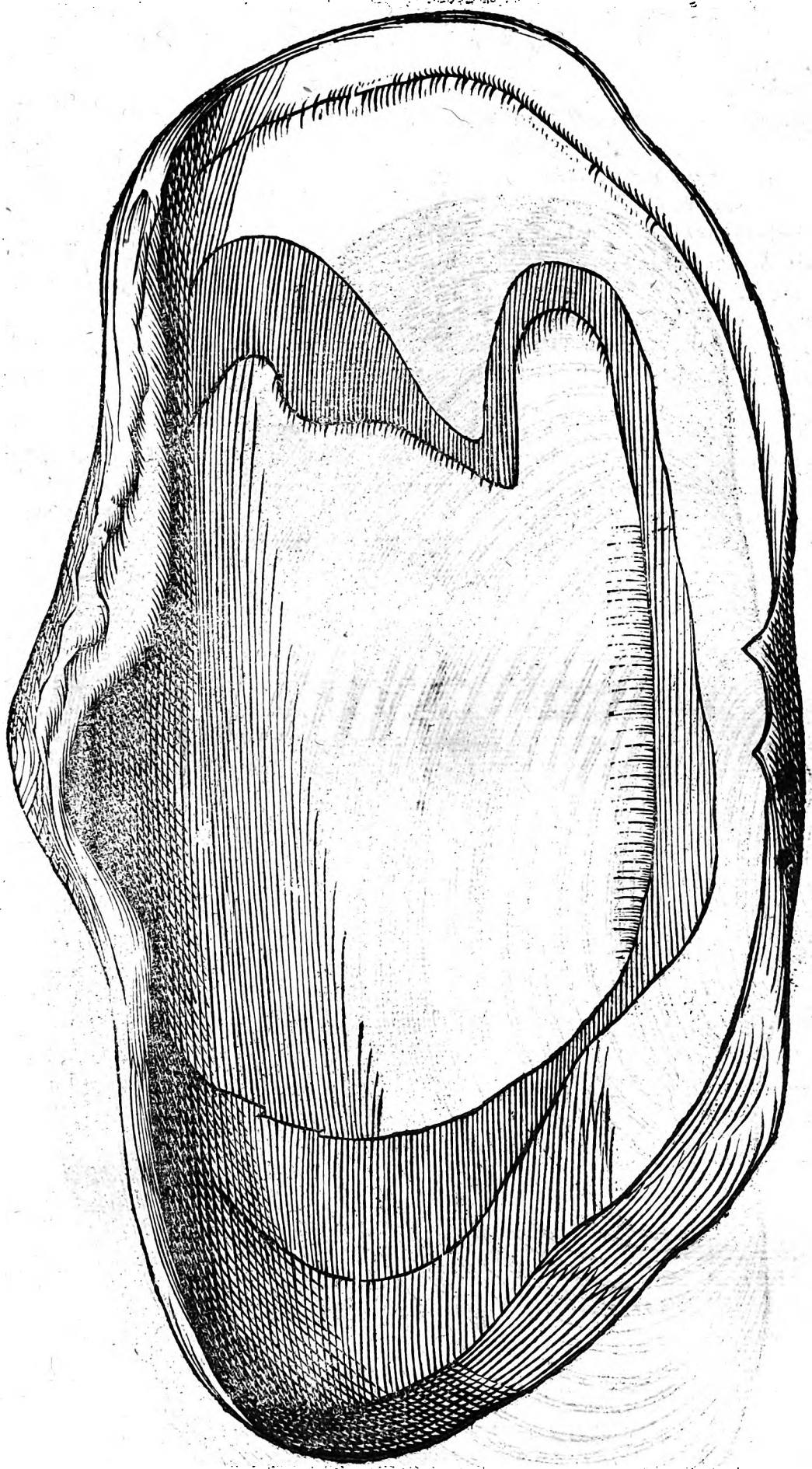

Digitized by Google

Chamæ glycimeridis alterius authoris pars conuexa.

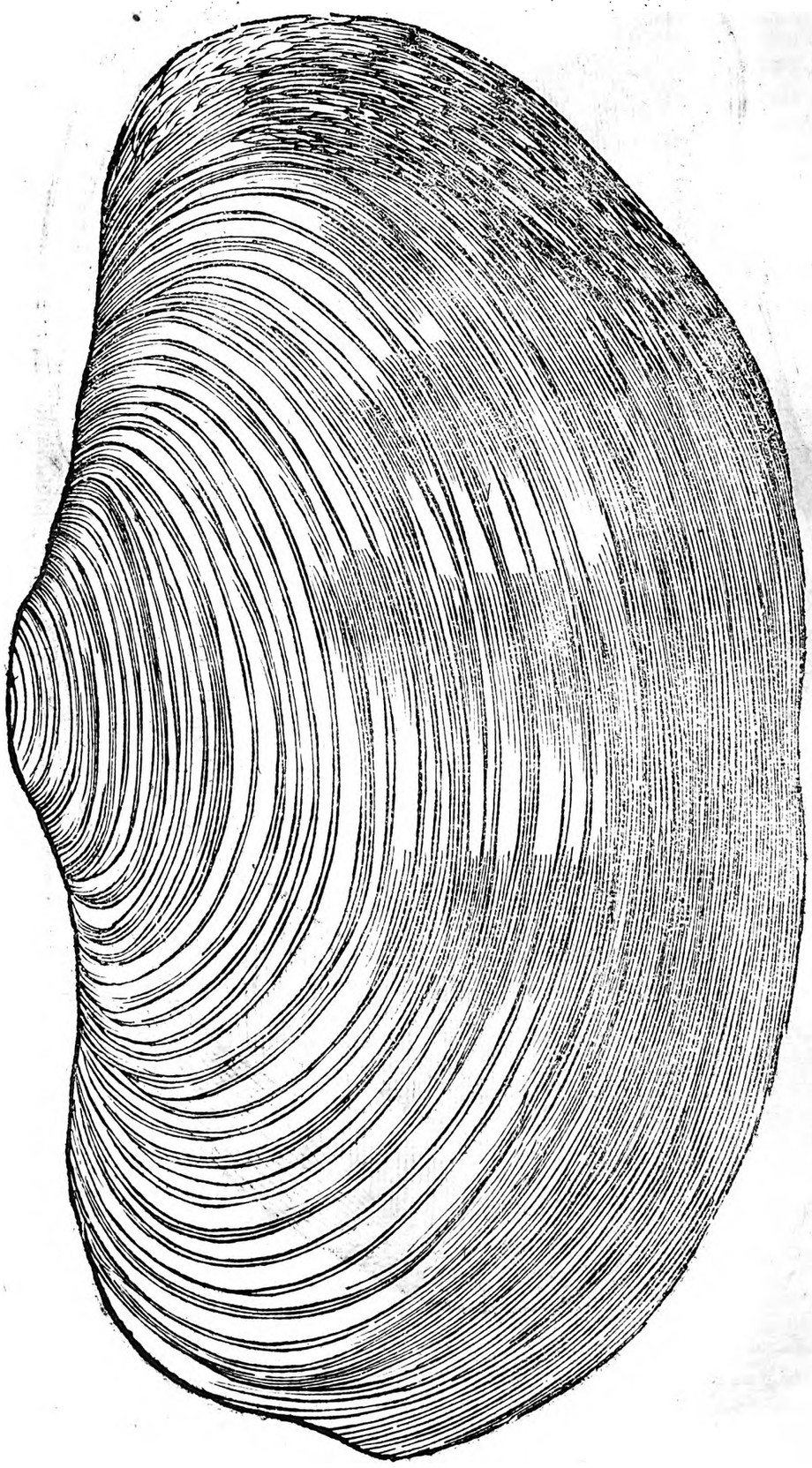

Digitized by Google

A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rõdeletium non conuenit. Ego quæ vterq; de eo scripsit, adferam, cùm præterea quod dicam, non habeam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sentẽtia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γὰρ ἐστὶ χάμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus, id quoq; innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πελώριον siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, id est, magnum & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præstantia verba faciens. Ἴσον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαίοις εὐδοκιμῶν μύραινα ἐκ πορθμῆ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ σκιάθ. καὶ ἔριφος ἐκ μήλ., καὶ κόγχαι πελωρίναι, ἆθεν ἴσως καὶ νῦν καλουμέναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum est, (sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixisse oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, sicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem quod scripsit [a] Aristotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omnibus rem ipsam depingamus. Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita C iunguntur, quin semper hient & viuo & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Exoblongæ sunt & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quę etiam contracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt, alterum oris est, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ & non hiantis speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficilè excernitur. Hactenus ille: Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia palourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hîc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto cælo diuersam, Regias & basilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Massilia cloniſſas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas, Anconitani, Rauennates & Arimi nenses Pouerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibus que offerri solita sit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutũ est. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quàm Chameleios

Segregatæ à Chamis. Vnde dictæ.

[a] Lib. 5. Histor. c. 5.

Error quorundam.

Descriptio. Testa. Caro. Foramina oris & excrementi. Palourde Santonum. Caro.

A Calcinellis, vt differant.

Chama Peloris Rondeletij.

D

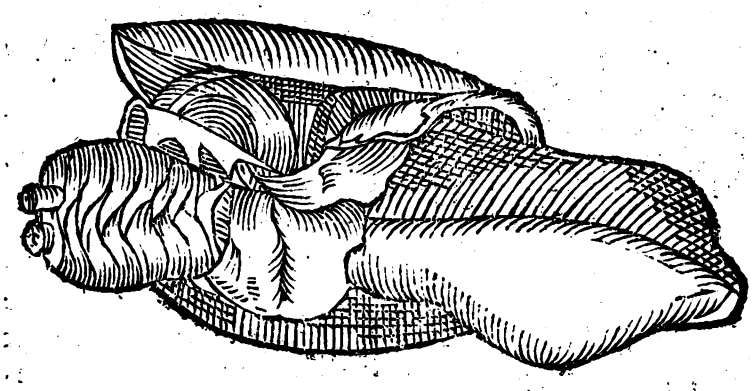

Digitized by Google

Chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. E
Non enim ita horret, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emble
mate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem
caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed
Copioſum ſuccum generant. & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè
excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, edunturq;
Coquendi modus. in aqua elixæ vnà cùm petroſelino & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, gratæq;
quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt
craſſiuſcula & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius
quàm os aperiant.

Chama peloris Bellonij. Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

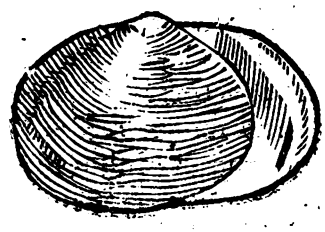

F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

A lęui quid differat. CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læ-
uis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cõſtructa: hoc tamen
inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur,
Teſta. Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas,
crebras & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi
cum læuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm G
tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama
In arena circa littora reperitur. præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam durio-
rem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed My-
tulorum more læuia habet, moueturq; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profun-
diùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mo-
Caro. uendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Iceſius carnem
eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſuginem referre pro-
nunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit; cuius ego ſententiæ expertus
Rondelet. icon. facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam

Chama aſpera Bellonij. Chama aſpera Rondel.

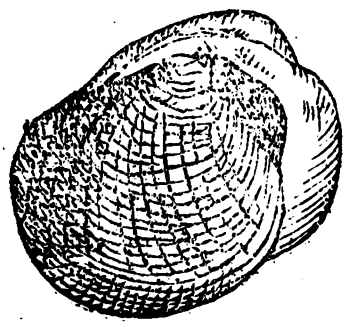

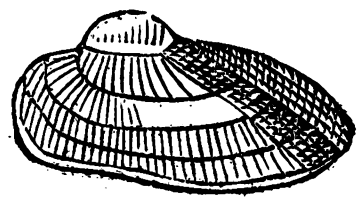

aſperã Chamam depinxit, qualem ſcilicet hîc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea ijſdem quę ſuper ea ſcripta reliquit. χάμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ H
ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eãq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex lęuibus eſt.

DE

Digitized by Google

A Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera. Chamæ striatæ species.

B

DE OSTREIS. Cap: LXVI:

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hîc veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamque Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius [a] Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit, C de luxuria scribens. Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa læuibus initijs cepta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciuḿque diuersos greges separatis mollibus includendo, vt nulla tam sæua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate piscium abundarent. Aedificijs etiam spacioſis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu caritarum ostreis; namque ea, si inde petere non licuisset, in tegulis repertarum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solùm perditæ, sed etiam furiosæ luxurię iuuenem, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. ampliſſimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè D abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq́; edendi atque bibendi voluptas reperta est. Hęc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cęnam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. sese qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt iuuenalis canit in sexta satyra

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pẽsiles balneæ.

[a] *Lib. 9. c. 1.*

A beta, & malua decepti.

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Horatius [b] quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen-

[b] *L. 2. Sat. 2*

Digitized by Google

lis cenſuram ſummis aſsentionibus eſse probandam, luxurioſi verò prorſus abominãdam, E
vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſsum, vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet, ait: inter cętera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt, tu pulmentaria quare
Sudando: pinguem vitijs, albumq́, nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́, Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́, inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq́, bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace. F

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata eſset lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur, hac lege coactus iam nõ dãbat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula, cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cęnarent clientes, quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque,

Cùm vocor ad cœnam, non tam vanalis, vt ante
Cur mihi non eadem qua tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis Stagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem? G
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat, ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea, qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Guloſi non ſunt amici.

Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nõ poſſe eſse amicos, quippe qui cibos, non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat, vtpotè qui febricitãs H
nullo genere deliciarum abſtinebat, conquerebaturq; quòd febris non diſcederet: cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat.

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quaris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella, pariterq́, lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino ſit ſæpe, & ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq́, toro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vi&tua febris eat?

Tantoperè

Digitized by Google

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt [c] Ouidius in fastis de aureo seculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum,

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nõ in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cęnę procemium, δόπτυ πρφοίμιον, copiam & varietatem ostreorum. Eòdemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procemium sunt δόπτυ χαριντως πεπρυτανωμένυ. [d] Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum

B fuisse in prima Romanorum cęna; nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cęna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio [e] Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicès ait: Ex horto plebei macellũ quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda latius est, & ostrearum genera naufragia exquiri. Deniq; [f] Iuuenalis non incongruè canebat:

Dignus morte perit, cænet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorũ encomia pertinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hic vela contraham.

Romani, vt ostreis inhiarint.

[c] *Li. 6. fast.*

Cęnę procemium quid Dromeę parasito.

[d] *Lib. 3. Saturn. 13.*

Tyberiusve ostreis delectaretur.

[e] *In Tyberio cap. 42.*

[f] *Saty. 8.*

SYNONYMA.

C

BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὄστρεον, satis superque scriptum à nobis est: non rarò in primis totum genus ostracodermorum cõplecti, sic enim, vt hoc hîc obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὸ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρια, τὰ κογχύλια, μυκτικὰ θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem: sic quoque Græci ὄστρια ἀπὸ τῦ ὀστράκυ nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀστρίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Ὑστακὸς pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innominatus quidam scribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: sed communiter testante etiam

D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum. Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syluaticum ostrea est, item Caugilen, (Caugilel verò nominat Auicenna 2. 537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcóra, (hoc & Serapio habet:) quædã parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidẽ pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canifis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carufis habet. Et canifeties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Gaugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, aitque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & iuuenalis ostreum

Sí dixerunt,

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum.

Etymon.

Ἀστρίδια.

Ostridia.

Alzum.

Antiqui.

Caugilen.

Latalus.

Barcora.

Digitized by Google

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbere & echinos; Lucilius. Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fœminino genere dixit:

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris

Item alij, vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inqnit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas. [a] Iſidorus verò diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fœmino dicantur genere; quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

[a] *Li. 12. c. 6.*

Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Teſta. Magnitudine.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brundulio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optimæ ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, melioriſq; ſucci. Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, prava ſunt, dura, & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λιθόστρεα perperam legas pro λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλαττα marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit, non ſatis rectè meo quidem iudicio, cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet. Hanc differentiam non omiſit [b] Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt; procreantur oſtrea in fluuijs, in ſtagnis & in mari: [c] Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βάρβορος ᾖ, ἐν ταύτοις συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus læuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carneum mollem, ſuauẽ, concoctu facilem: maioremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ; vendiq́ue etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalæ. Cur verò dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit [d] Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maioranè ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis, aquiſvé ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit: tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

[b] *Lib. 3.*
[c] *Lib. 5. Hiſtor. c. 15.*

Optima vbi.

A loco.

Rondeletij limnoſtrea qualia.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

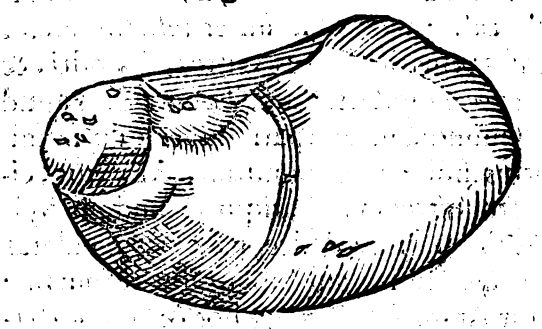

Limnoſtrea cur dulciora alijs.

[d] *Lib. 32. c. 6.*

Marina quãdo optima.

Digitized by Google

A Ostrea hîc secundo loco posita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Forosempronienſis munere lectoribus communicata.

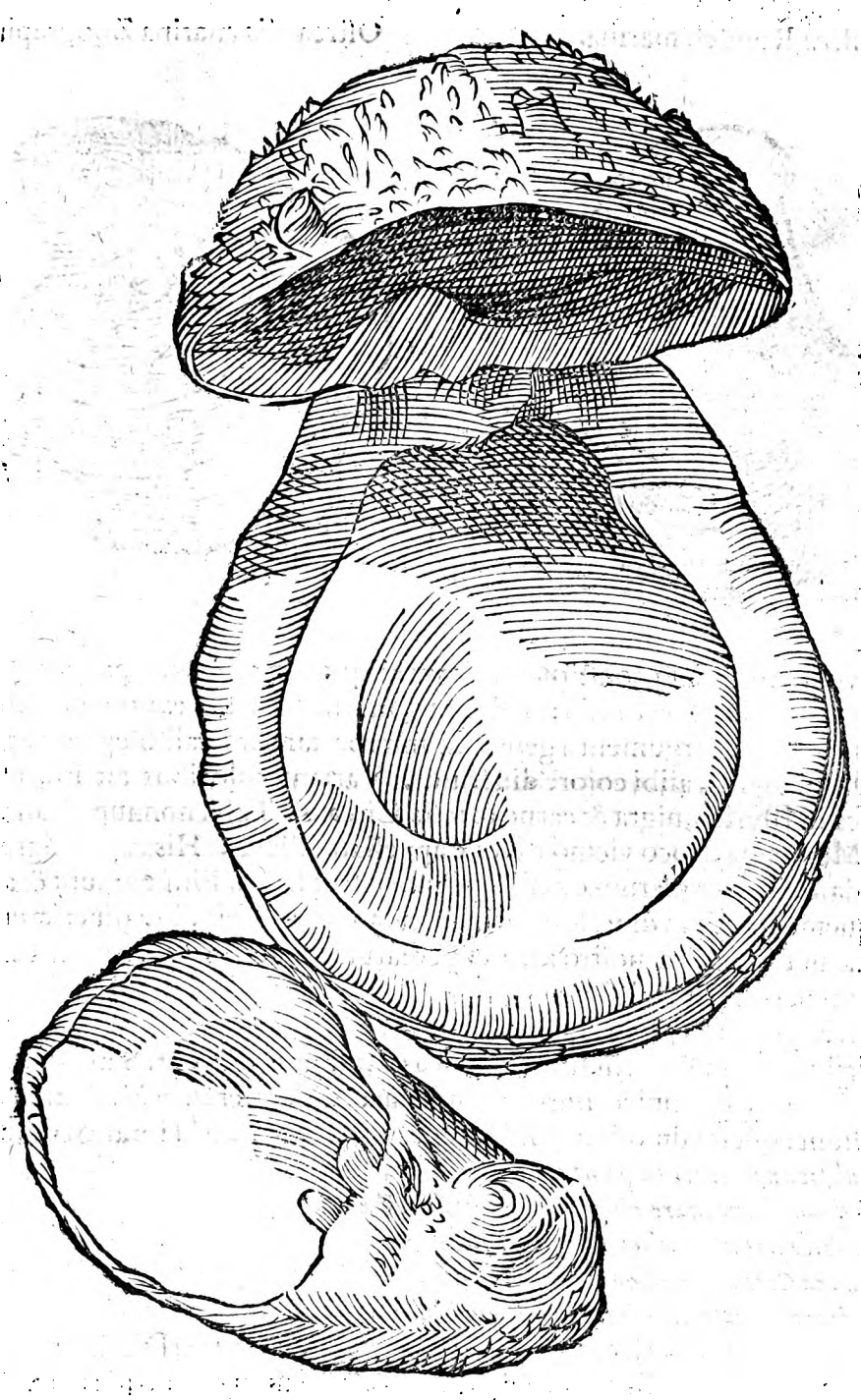

B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua sunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æstatis principio meliora sunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, ideſt, non siccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad saporem pertinere, quæ mare resipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè dejciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea, parua & rara.[c] Plinius causam hanc reddit: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rursus: Ostrea quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum Ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina siue pelagia nominantur. Sunt persæpè magna, adeò vt in India pedalia sint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpè multo maiora sunt ijs quæ in nostro Mediterra-

D

[c] Li. 32. c. 6.

Pelagia q̃ dicantur.

Magnitudo.

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repũnt E
Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris fordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis; circa eam

Oſtrea Rondel. marina.

Oſtrea alia marina Zoographi.

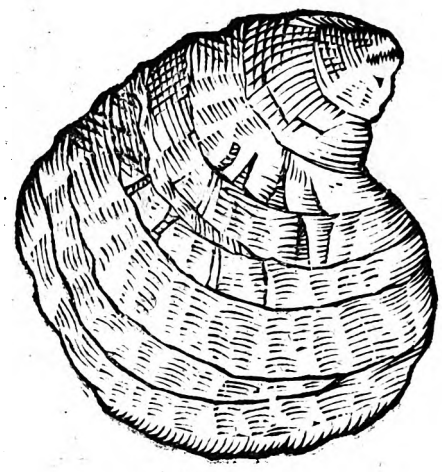

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medoxina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt; ſunt enim vt Horatij verbis vtar

Colore variant.

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur, Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medoxina nigra, ſuauitate præcellunt; quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab [f] Horatio commendantur

Britannica optima.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

f Saty. 4.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius, Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum: Τὰς μὲς Αἴνος ἔχει μεγάλας, ὄστρια δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit:

H

Abydena Oſtrea.

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas; ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſine Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pingueſcebant;

Britãnica.

Lucrinus lacus.

Digitized by Google

A gueſcebant: eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiſcetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Peregrinãtur.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limoſus fuerit. Limoſa enim regio maximè idonea eſt Conchylijs, Muricibus, & Oſtreis, vt ait Columella. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piſcium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præſtantiſſima Oſtrea inueniri author eſt Strabo in quinto ſuæ geographiæ. Et in Helleſponto, phyco, id eſt alga nutriuntur dicente Ariſtot. [g] Iacobus Sanazarius, neſcio ex quo cecinit:

Alga nutriri.

[g] *Eglo. 2.*

Oſtrea Miſenis pendentibus eruta ſaxis Mille tibi miſi:

nam Horatius Miſeno echinos oriri dicebat. & Oſtrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

B *Eruta litteribus vendunt Conchylia, caras*
Vt renouent per damna famem

Poſt hæc inuenta fuiſſe putat Britannica Maſſarius; eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. [h] Iuuenalis verſus ſunt

[h] *Sat. 4.*

——Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Ruputinoue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu:

Cælius Calcagninus in quinto ſuarum epiſtolarum ſuper differentijs, quæ à locis capiuntur, nõnulla hæc habet: Oſtreis ſuburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui fortè idem de Oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium Oſtrea neq; in luto capta, neq; in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam, longè diuerſum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca & immunda, hîc pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulci-

Oſtrea ſub urbana cur meliora.

Lupi vbi meliores.

C bus educata, primo cenſu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res poteſt Oſtrea reddere multò commendatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus.) plus habet calli. Hæc ſunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hęc Calcagninus. Extat & epiſtola Auſonij ſuper his Oſtreis ad Paulum, quam præterire nefas ſit:

Spondylus quid in Oſtreo.

Oſtrea nobilium cænis, ſumptuq; nepotum
Cognita, diuerſoq; maris defoſſa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut ſcrupea ſubter
Antra, & muriceis ſcopulorum merſa lacunis
Quæ viridis muſcus, quæ decolor alga recondit,
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu faxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit ſecretus concluſa vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule ſodalis*
Aſſuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non iſta ſenilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaliare epulum, non cana dapalis
Qualem Penelope nebulonum menſa procorum
Alcinoiq; habuit nitida cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam teſteſq; ſecutus,
Pro ſtudijs hominum ſemper diuerſa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditiſſima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, qua Burdigalenſia nomen
Vſq; ad Cæſarias tulit admiratio menſas,
Non laudata minus noſtri quàm gloria viui.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimi
Viſceris, & niuei, dulciq; tenerrima ſucco
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſunt quauis, ſed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſſilienſia portus
Qua Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentia
Helleſpontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia paliis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum abducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremerici qui laudent oſtrea ponti,
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledanius nonnunquam detegit æſtus.
Accedunt, quæ fama recens, Byzantia ſubter
Littora, & inſana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextra inuitatio menſæ
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum,
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi fortè fuit ſolemnis amico,
Coniugioq; dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; oſtrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba ſunt) dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignuntur tamen etiam in petroſis, carentibuſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex [i] Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquã (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104. hiſt.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli comparuiſſent, repentè extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex ijſdem locis terræmotu excitatos fuiſse, vtereſq; multos exaruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tũ ſalſam, tametſi ab eis locis mare longè abeſſet, ex viſceribus terræ, ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tam alijs piſcibus marinis referſerint. Atq; hæc de locorum diuerſitate dicta ſunto. Altera erat differẽtia penes colorem, Plinius enim coloribus variare ſcribit, nempè ruffa eſſe in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & teſta, & carne Circæis. Inuenio, & apud [k] Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantibus diſtingui atq; deſcribi. Iam verò meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris laciniioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, callliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora exiſtimãtur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt [l] Ariſtoteles aſſerit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter bialuium genera hoc peculiare ait eſse oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi origi-

In petroſis etiam naſci.

[i] *Lib.* 8.

Lacus ex terræmotu.

Coloris differentiæ.

[k] *Lib.* 10. *c.* 13.

Meliorum notæ.

Calliplephara.

[l] *Lib.* 3. *de gener. anim.*

Oſtreæ, & pectini qd peculiare.

nem

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoréque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio:[m] Galenus ostreis pilos esse negat, sed melius Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumsperſa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedẽte tempore minui, demũq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tãtùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam filicum duritia tegi, vt ostreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè præteriunda censeo.

B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hęc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs tum sepię constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus, ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magistra natura.

Lapides in capite Hepati.
Capita nulla.
[m] *Lib. 2. de sem. c. 5.*
Oculis carent.
Lacinia, quid.
Ouum.
Excremẽti exitus.
Cur dura testa tegantur.
Fructuum duritia.
Echino cur cirri.
Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos suprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quę siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est: neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et[a] Oppianus:

In cœno nasci.
Sexu carẽt.
[a] *Lib. 1. de piscib.*

D *Est non distincto semper leuis ostrea sexu*
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus[b] Aristoteles alibi scripsit, ostracodérmorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est, fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus scilicet ineſt humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque ineſt vis illa ex qua partim gene-

[b] *Lib. 3. de generat. ca. 11.*
Lac ostreorum.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus,& fide dignus affirmat ſe de viris non paucis ſpectatæ fidei accepiſſe Byzantinos oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: Idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & oſtrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur. Iam verò cur ſyderis ratione grandeſcant,& decreſcant & quod id ſydus ſit, ſcire non eſt inconueniens: Sydus id Luna eſt, quæ accreſcens omnia implet conchylia. [c] Cicero. Oſtreiſque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter creſcant pariterq; decreſcant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Luna implet oſtrea, & implet echinos, muribus fibras.

[d] Plinius: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri,& rurſus minui. Sic ille. In cauſa ſunt propriæ Lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi,& humidi commiſtione,& fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ; fœmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum, ſoluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce, ac radijs perfuſum, ac accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas eſſe eius vires,& effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abundè à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt,& contrà. Neque id ſolùm in oſtreorum, vel cruſtaceorum, aut aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò,& non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius oſtrea grandeſcere ſyderis quidem ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi Sol penetrat in vada.

Byzantios oſtrea ſerere.

Fungi vt naſcantur.

Syderis ratione, vt grãdeſcãt.

[c] *Lib. 2. de diuinat.*

[d] *Li. 2. c. 41*

Lunę ſoliſque natura.

Chirurgi, quando trepano ſecuius vtãtur.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

AVTHOR libri de anatomia viuorum, oſtrea ait non habere ſenſum, præterquam tactum. Et Plinius tactus ſenſus omnibus, inquit, ineſt, etiam quibus nullus alius, nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque exiſtit. Et alibi: ſilicea teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum, vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum ſe mergere ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Carent præterea motu, quod meminit Ariſtoteles, inquiens: Non deſunt complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt oſtreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina,& limo etiam paſcunt, quin & rore, quare ἐρσήντα oſtrea Oppianus dixit, id eſt, roſcida. Scaliger vtriuſq; meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, niſi oſtreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo,& aqua marina.

Auditũ non habere.

Rore paſci. *Exerc. 197.*

ANTIPATHIA.

HOSTES eſſe oſtreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri oſtrearum carnem mirè appetunt, ſed ipſa præda potiri propter indumentum teſtæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quaſi ſepto natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè ſibi inuicem iunctæ oſtreum ipſum complectantur, neceſſario chelæ cancri nihil efficere poſsunt. Quid ergo molitur? Quum oſtreum in locis vento non expoſitis cum voluptate percaleſcere, ſuaſq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rurſum claudat, impedit; quodq; viribus nequit, ſolertia quadam perficere deprehenditur. Ea verſutia eſt animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vſum habent. Meminit huius quoq; verſutiæ diuus Ambroſius his verbis: Cancer oſtreis veſcitur, ſed quia oſtreũ clauſum, nulla vi aperiri poteſt, periculoſumq; eſt, ſi chelam eius includat, ad argumenta confugit,& inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum illud

Cancri hoſtes oſtreas vt capiant.

Digitized by Google

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit: sicq; aperta claustra reperiēs, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt [c] Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ ostreas deuorant.

[c] *Lib. 9. ca. 22.*

GRYPHVS.

B

Γρυφώδης illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet igneus Sol.

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot menses tenet Sol, si ter tot mensibus cōstet annus, quot olim in Aeolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo.

Mensibus decē olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

C BELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, & vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum ac frigidum. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; senibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subscribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq; promptiùs. Athenæus de ostreorum substantijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, concha-
D rum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsuginem, aluum subducere, cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simpliciū medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam cēsuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorū scribit omnium ostra-

Qualē succum generent.

Veneré excitant.

Aluum mouent.

oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris,& minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habet: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffusè ſatis ſuper horũ oſtreorum alimẽto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cõpoſitiq; ex his, differentijs, & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & ſpondyli, & ſolenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertiavé elixatione, ſalſedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent intereà. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare ſolent: quine ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaq; fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſq; Græcorum medicorum ętatibus crudum, craſſum, viſcidumq;: eiuſmodi prouenire corporibus in non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc χαλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti planè, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateque immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat; frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſsarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur frequẽs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorumquemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummodo carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coëuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus, & ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, prolecto ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ

Cruda quoque eduntur.

Facilè concoquuntur.

Pituita generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

carnis,

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritãdæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ; saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cena apponebantur teste [a] Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rõdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt. Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit

B Martialis:

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

[b] Apicius verò in ostreis (inquit) liguſticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, maqræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

[a] *Lib. 3. Saturnal.* Ostrea cruda in principio cœnæ põtificalis.

[b] *Li. 9. c. 6.*

VSVS IN MEDICINA.

C NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis suis clausa in carbonibus coqui atque ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cum mulso, tenesmo qui sine exulceratione sit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Additque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu, pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita inspergе. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta

D commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter misceri; eaque bene tunsa, si frequenter aspersеris, siccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Ostreorum testa vsta authore [a] Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius verinsq; (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlysem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent; per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita, quàm vbi per vstionem depositerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, viscerisq;, (sic Græcus textus habet, sed

præstat

Ad destillationes.

Ad grauedinem narium.

Ad tenesmum.

Ad hydropem.

Ad labiorũ vlcera.

Ad procidẽtem sedem.

Ad pérniones.

Ad vulnera iumentorũ.

[a] *Lib. 11. de simpl.*

præſtat (inquit Zoographus) legere, ſi vſſeris laueriſq; prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfaciẽtem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum, quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto; quale etiam eſt vſtum diaphanes: quod ſpecarium (lego ſpeclarium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum, dyphryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcentiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarũ deſiccet, verùm etiam vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta injciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea concremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoẽthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis, ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis; oſtreorũ vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat. videtur autẽ vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus, cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit [b] Galenus) quæ ſimplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex oeſypo conflãta, oſtreis aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipeque porcino, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ ſextantem, & vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum, quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, in dureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniam mitigat, & diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem imbuat, ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim eandem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorũ tribuit, oſtrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus

Ad caua vlcera.

Dẽtes ſplẽdidos reddit.

Ad dentes dealbãdos.

Ad parotidas.

[b] *Lib. 3. de comp. ſec. loc. c. 2.*

Ad narium grauedinẽ.

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exutes, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarum ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.

[a] *Euporist. 2.48.*

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS.

Cap. LXVII.

B

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius [a] gigni in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. [b] Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρια. πολύτροφα δ' ἐστὶ καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ δυτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exiccantibus puluerib⁹ vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.

[a] *Lib. 32. cap. 6.*

[b] *Lib. 3.*

C

Ostrea syluestris Rondeletij.

Digitized by Google

DE OSTREA GAIDEROPODA. BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII.

Etymon. EST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur. non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tantùm mari quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreāt, cluſilem tamen & reſeratilem teſtam habent, & à ſaxo, niſi magna vi percutiātur, dimoueri vix poſsūt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indiginæ longurios ferro muniuut, quibus ſerijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, ſi integram deturbent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in ſublime attollunt. Quòd autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impetu feratur, ſignum eſt locum illum Gaditano eſſe altiorem: nam ſi æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara ac nauſeabunda percipitur. Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & ſinus coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vulgus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius atque hepar peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaque Bellonius. Rōdeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpondylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo πρόχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem, quam cū aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis ſpondylium vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itē Columella cum reliquis teſtaceis ſpondylos recenſet. Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minus denſa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſque enim teſtę binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna oſtreorum carni ſimilis eſt: circà hanc

Teſta quæ.

Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus Rondeletij.

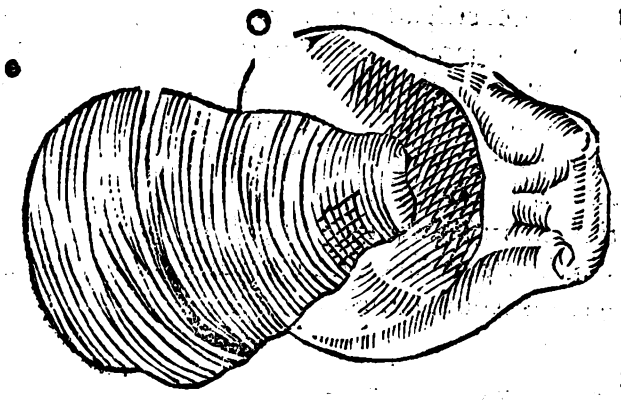

Teſta.

Caro.
Venter.
Hepar.
Spondylus Rondel.

Deſcriptio.

Digitized by Google

A ca hanc fimbriata est mẽbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calorẽ prædita toto corpore per sensum fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὰς respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Fresconijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita hærent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorũ est partium, quàm testa ostreorum. difficiliùs vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τραχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentẽtia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarum articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati

B sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hic à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore virideſcente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex ijsdem coloribus, addito etiam luteo constans.

Spondyli saxis adnascuntur.

Spondyli authoris.

Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

C

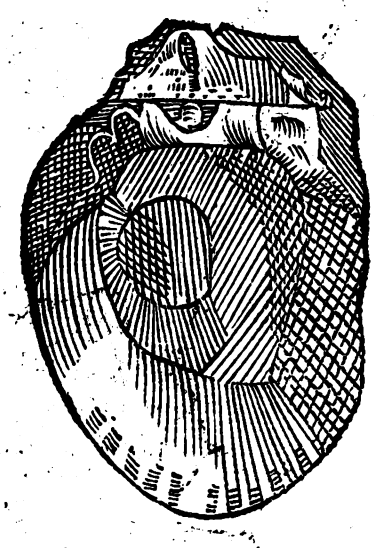

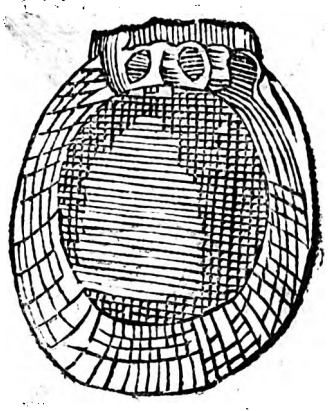

Tab. 3 Spondylus

Digitized by Google

Spondylus authoris primus.

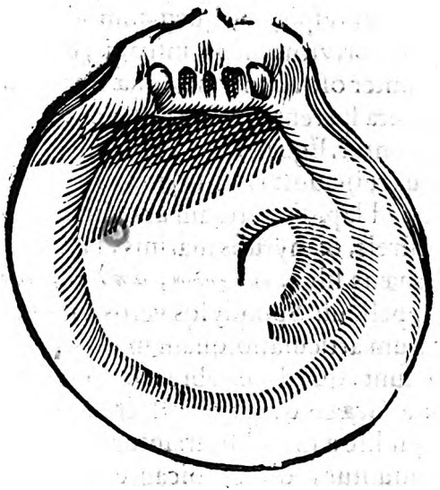

Spondylij alij.

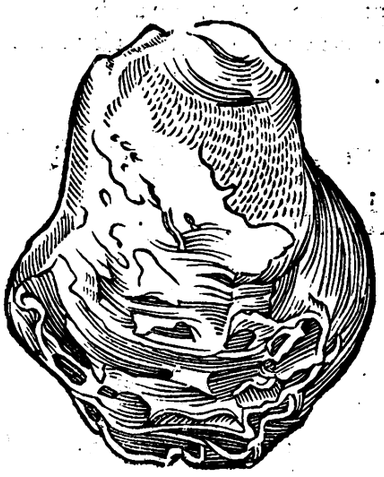

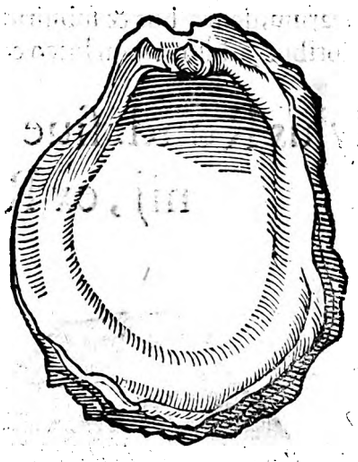

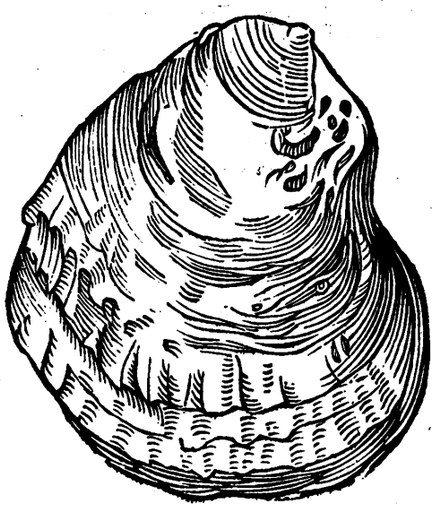

Digitized by Google

Ostreacea annexa baculo.

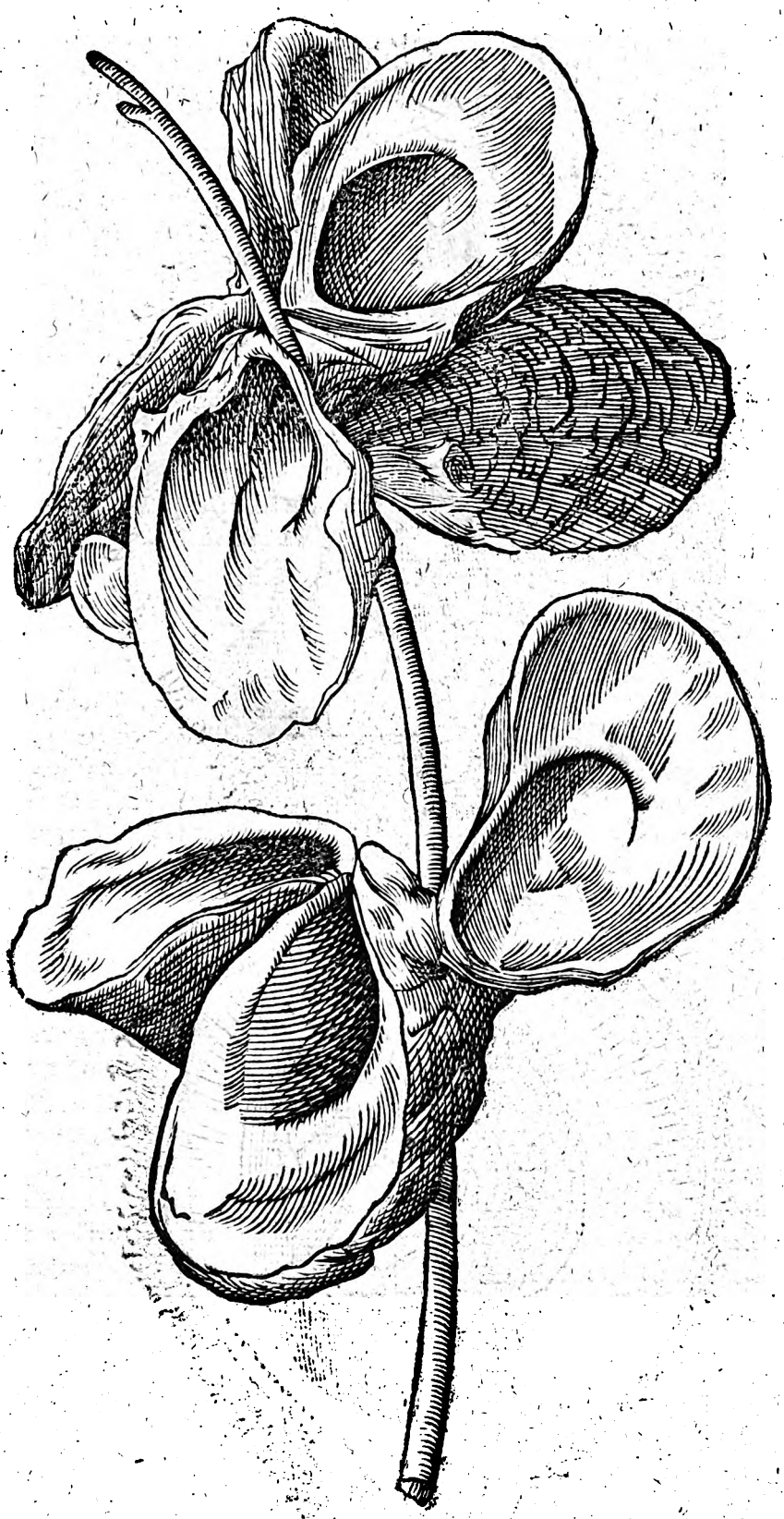

Digitized by Google

Spondylus authoris vtraq; facie pictus.

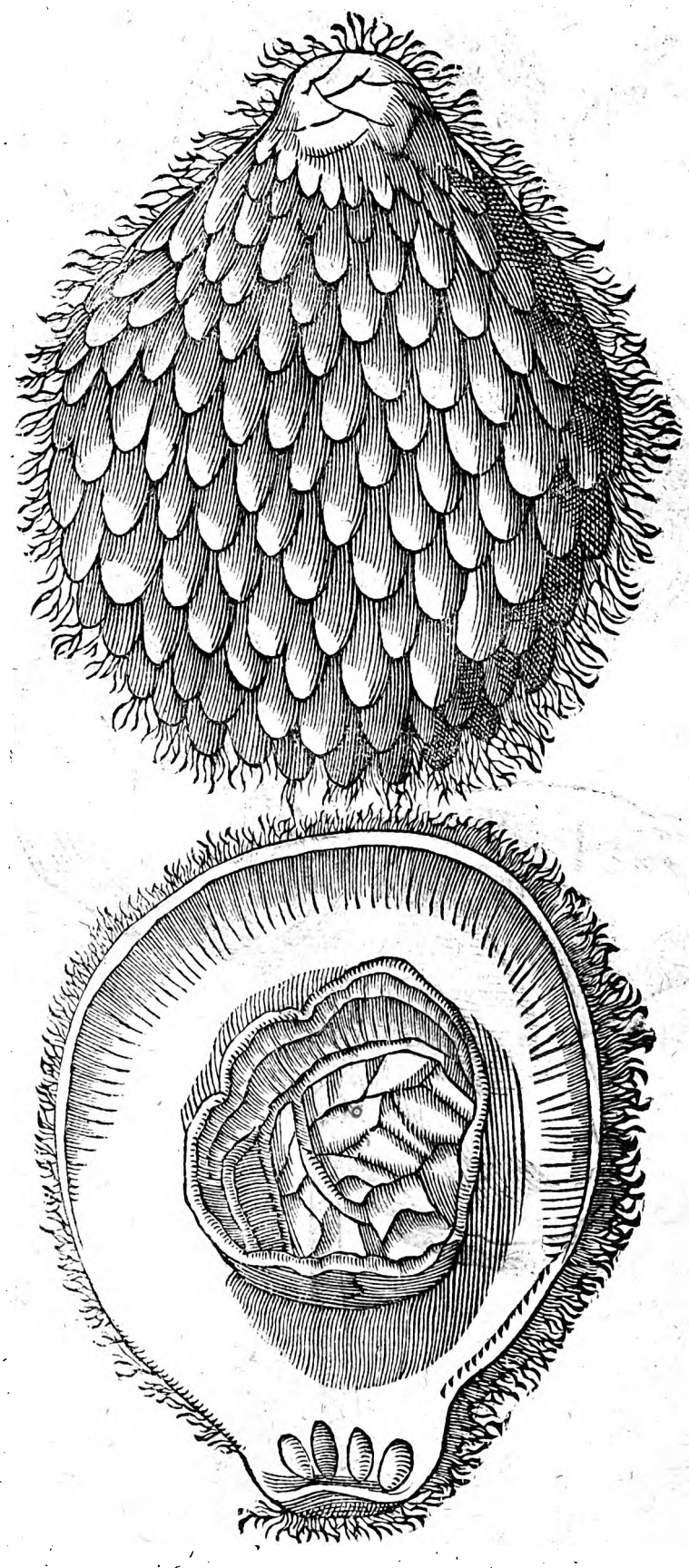

Digitized by Google

DE PECTINIBVS.
Cap. LXIX.
AEQVIVOCA.

Κτὴς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij, & Varrini legitur, κτὴς κτινὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendat. Ijdem Grammatici κτένας exponunt τὰς τῶν χειρῶν καρπὰς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στέρνα. hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis: quæ apta sunt ad petendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς νοτιαίας πλευρὰς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, δίχαξῆρες, γελασινοὶ teste [a] Pollu- [a] Lib. 2.
ce, item κτενεῖς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὃν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini Pro pube.
etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τῷ ἀνθρωπείῳ σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ραβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius: [b] Pro musico instrumento.

—— Iam pectine pulsat eburno. [b] Aeneid.

Græci videntur in cythara, testitudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, ὁ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. [c] Statius Pa- [c] 2. Achil.
pinianus;

—— Nunc obuia versa
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat [d] Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad [d] Aduers. lib. 26. c. 30 Pecten Amazonius quid.
„ metendam segetem. [e] Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verri- Pro crate dentata.
„ culatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij [e] Li. 2. c. 21.
„ Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum
„ est. [f] Ouidius: [f] 1. de remedium.

Temporibus certis defectus alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum.

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ
„ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines trans- κτηδόνες.
uersis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πενταέκτενα (Zoographus legit πενταάκτενοι) Χιτώνισκοι παρὰ τὴν ὠὰν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ὑφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine. Pecten Veneris.

SYNO-

Digitized by Google

SYNONYMA.

E

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτείς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi [a] Ariſtoteles ait: τῶν δὲ θύρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτενῖς: Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: ſunt enim pectines, & ab his diuerſi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi ſic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiſcuè nominare, & interdum diſtinguere, pectunculoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zoographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicuntur ab interprete Nicandri piſces marini ob ſimilitudinẽ manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zoographus, Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchelen, & Moſchlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muſchlen. Angli verò MuſcKels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt, planis piſcibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de ſaint Iaques. Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuiq; generi propria mox in deſcriptione adferam.

[a] 4. Hiſtor. c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lẽguados.

Alberti error.

G

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SVNT autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. [a] Refertatiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόστρακος, ῥαβδώτος. Ouum dictum altera tantummodo parte eis fit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex [b] Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ Ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενὶ: οὐ διαγλυπταὶ δέ, ἀλλὰ λεῖον τὸ Ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδ' ὅτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλ' ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſsa: neque vtrinq; aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

[a] Hiſto. 4. c. 7.

H

[b] Lib. 3.

Genera.

Digitized by Google

A nes quidam, inquit [a] Aristoteles, magni sunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen superposita est. Sunt item qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, si Bellonio picturæ credendum sit, qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit: capite testæ ita se colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omisimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti sunt, incipiam, sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos nos depictos subiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput testæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nõ tangat, sed potiùs emineant aures: alij rursus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem suum sic describit Rondeletius. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sunt, sed ita vt in eo striæ, siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi: quibus fit vt pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad
B imum ductis ornatæ sunt, quæ duabus tribusve alijs intersecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μίτυλοι, & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam minus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt: idcirco eius iconem hîc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioreque, quàm superior. Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic Concharum quarundam rugosarum ritu rugas, siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra vocamus) pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pectine aurito, quem simpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichía dicuntur. Pectines in biualuium genere, post pinnam maioribus Conchis præditi sunt: quas habent scabras, reseratiles, & clusiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro, (vt in Ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquã prona solo accũbant: supina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguã Aristoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obseruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij similis, (cuius idcirco imaginem omisimus) primum apertus cum animali, mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fasciisq; ferrugineis. Ex
D eodem genere est, qui hunc sequitur; minor tamen, versicolor, nempe albo fusco viridi præsertim in fascijs, & auriculis, & purpurascente colore variegatus, & qui tertius est, cum animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate sua cum testa connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus est hic sua natura, & raro maior quàm depictus conspicitur: albus, & subuiridis aliquantulum parte superiore. exochas habet magnas, & crassas proportione canaliculorum, quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo, cætera albo. Secundo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore est prorsus castaneo, exochis est, & strijs transuersis insignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus est colore argenteo ad subcærulenm tendente, licet in medio aliquibus

[a] Hist. 4. c. 4.

Auritorum ab vtraque parte descriptiones.

Pectinis prioris Rõdel. descriptio.

Caro.

Pecten Rõdeletij alter.

Romia.

Pecten alter Rondeletij.

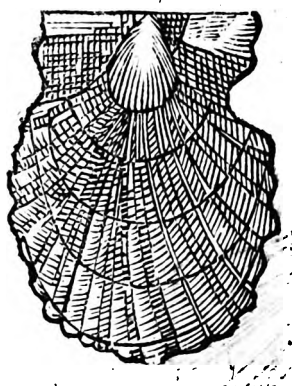

C

Descriptio ex Bellonio.

Testa qualis.

Pectines alij authoris

Pecten primus authoris cum ſuo animali.

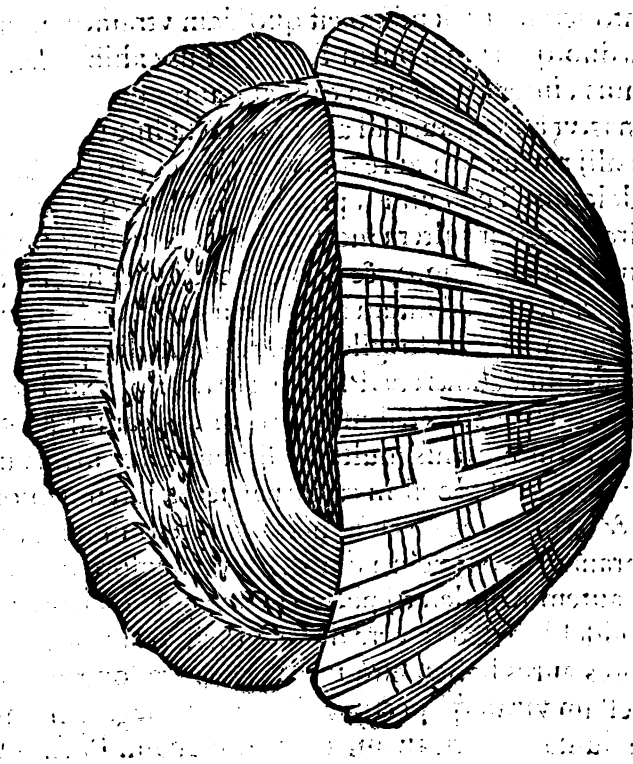

Pectinis eiuſdem teſta.

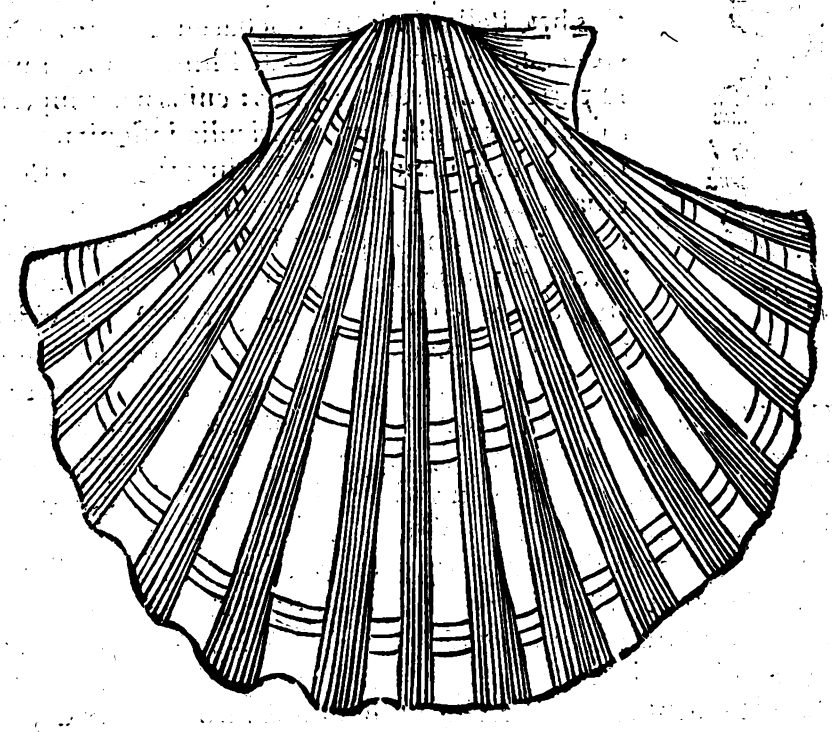

Digitized by Google

A

Pecten versicolor.

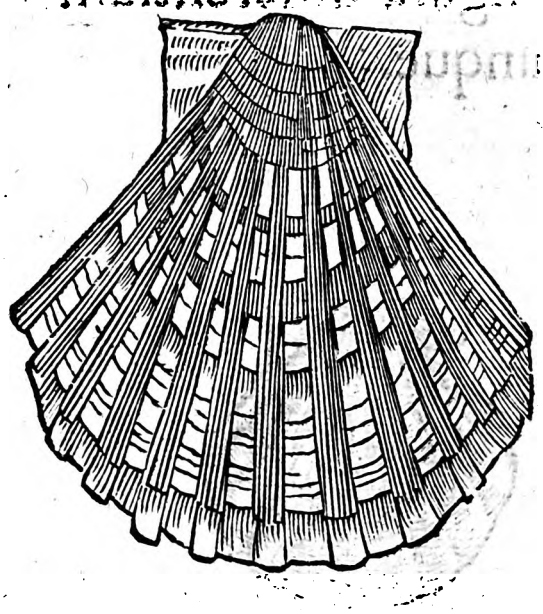

B

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus aurem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem. exterius crocei est cōloris: intus verò cādidus. exochas habet lineolis trāsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trāsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua: alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnam habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo, superiori parte subcęruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autem ex strijs emergunt.

Pecten minor castaneus cū animali.

C

Tertius aurem vnā altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ sunt longè anguſtiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramē, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraq; testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè ęquales, exochas subcinereas albicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcęruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac lævis: interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten cuius pars exterior, & superior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferentia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expressit. Quartus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lōgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotūdas per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

Pecten minor clausus.

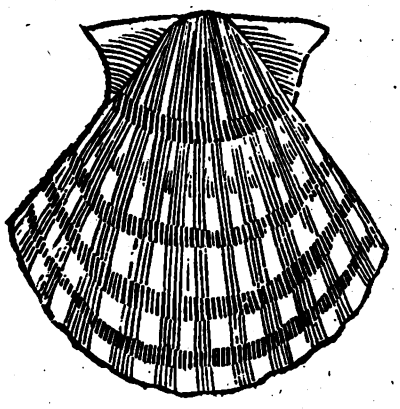

D

auriculam

Pectinum auricularum figura differentium species quinque.

1

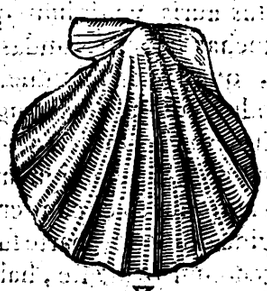

2

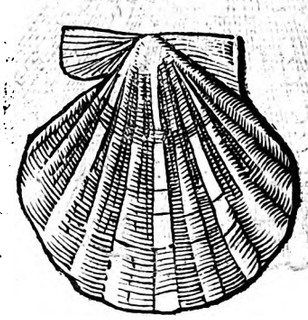

3

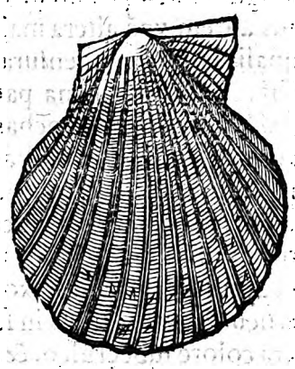

4

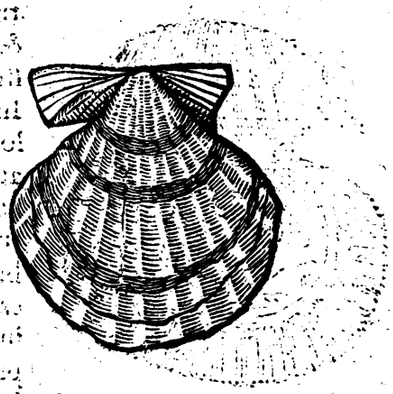

5

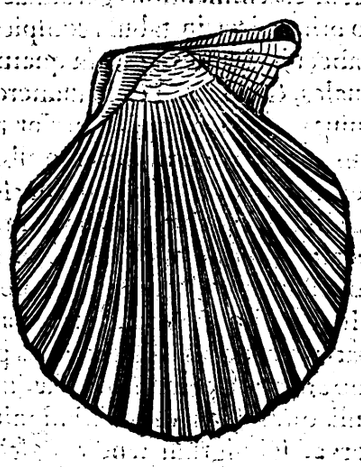

Pectines authoris alij.

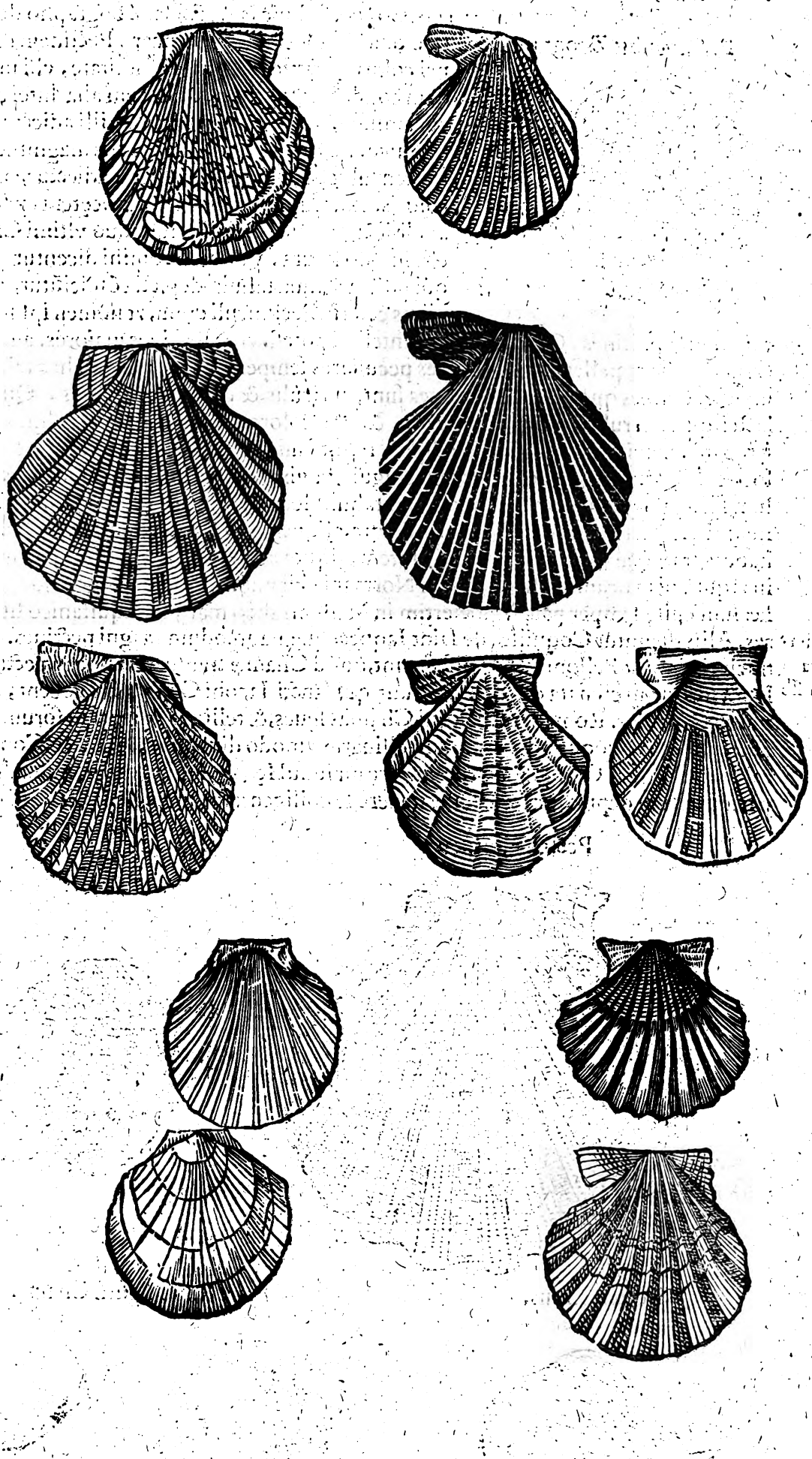

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq; tantùm alterius, exochas rotundas,& ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas.colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis.Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt,qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus,extrà cinerei coloris,intus ſuperiori ora nigricat:cętera ex ſubcęruleo, ac albicãte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamę quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cõſpiciũtur,minores omnibus cęteris.Pectunculi enim, vt nomen ipſum loquitur, exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt. vt & pectines maiores, antequam excreuerint,ſic appellentur;vel ſpecies peculiares ſemper paruę;quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtam tenues ſunt, auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei,quidam rubri, quidam caſtaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur:ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam,aliquando dextra,aliquando ſiniſtra,vt noſter. Conchã ſtriatam habet vtramque cauam.Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata.hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons. Romæ Gõgolæ,quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis,inquit Bellonius,hoc diſcrepant,quòd Chamæ tranſuerſas lineas,pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici,qui Chamas lęues,& tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant,ſed Gongolam pronunciare malunt:Hęc Bellonius,qui pectunculum neutra parte auritum depinxit:capite teſtæ ita ferè ſe colligente,vt in Tellenis,& Chamis.

Pectunculus Zoographi.

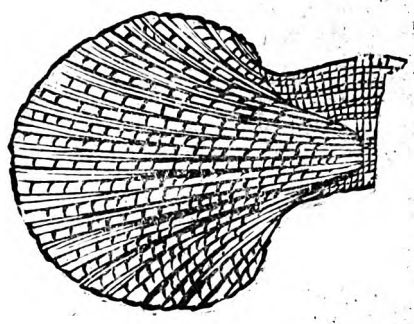

Pectunculi qui dicantur.

Vt à chamis trachæis differant.

Pecten eburneus.

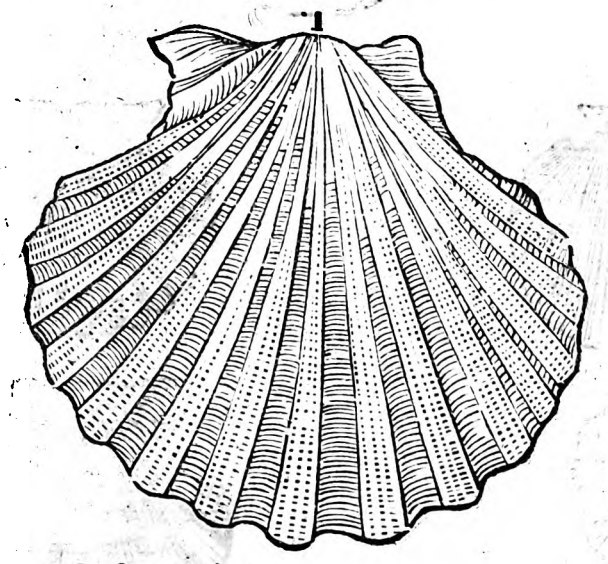

Pecten aſper.

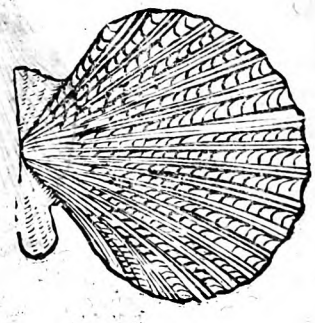

Pecten varius.

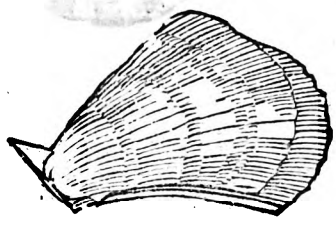

Pectines figurâ Chamę.

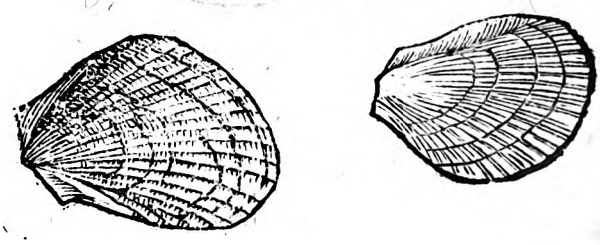

Digitized by Google

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

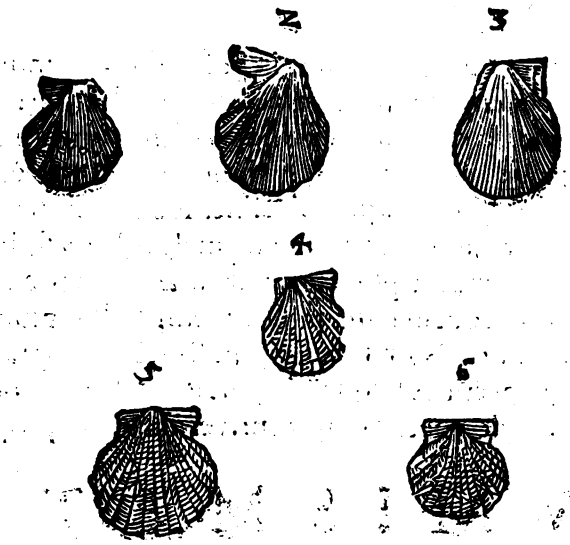

LOCVS.

MYTVLI & pectines, teste[a] Plinio, sponte in arenosis locis proueniunt. Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis Conchylijs, & ostreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in sinu Aquitanico frequēter pectunculi, vbi maiores sunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hîc copiosi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles.

[a] *Lib. 9. c. 51.*

Capiendi ratio.

SENSVS, VOLATVS, NATVRA.

VISVM habere & oculos, videtur ex[a] Plinio probari posse: de animalium oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. [b] Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & expedis pecten potissimū plurimumque se mouet volatu, Nam & purpura, & eius similia parum admodū progrediuntur. Vnde[c] Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piscium differre author est[d] Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines stridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non existimo pectines volare posse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modum volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, secutus Aristotelem, qui sic[e] scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, inquit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipsi in magnis frigoribus.

[a] *Lib. 9. c. 37.*

An oculos habeant.

An volent.

[b] *Histor. 9. cap. 37.*

[c] *Lib. 9. c. 39.*

Volatus.

Plinius exponitur.

[d] *Histo. 9. cap. 9.*

Stridor.

Plinius explicatur.

[e] *Histor. 4. cap. 4.*

Digitized by Google

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

QVÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. Proueniunt itaque sponte, vt [a] Plinius tradit ex [b] Aristotele, qui sic inquit: Pectines locis arenosis sui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de testatis sic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici possunt; Generantur, [c] eodem teste, plurimi temporibus pluuiosis, quemadmodum & plurimis alijs testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccitates.

[a] *Li 9. c. 31*
[b] *Histor. 5 cap. 15.*
[c] *Histor. 8. cap. 20.*

NVMISMATA.

GOLTZIVS inter numismata Pisaurensium argenteum habet, in cuius vna parte est Pegasus cum his litteris ΠΙΣΑΤΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo insidens, sub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVX. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo insidente, dextraq; tenente tridentem, sinistra Polypum cum hisce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur solus ab vna parte, ab altera Neptunus insidens Nereo dextra tenens tridentem, sinistra Polypum, his adscriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

VSVS IN CIBIS.

Electio.

TAM fuere in mensis celebres apud antiquos, vt scribat etiam Athenæus non omissos fuisse in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, siue Phrynichi, siue Aristophanis comedia vrbes inscripta tradit. Clemens quoque [a] Alexandrinus, & Pollux authores sunt pectines Methymneos à plerisq; gulæ amatoribus suis temporibus expetitos. Inter cænarum ciborumque exquisitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in satyra, quàm περὶ ἐδισμάτων, id est, de cibis peregrinis, & lautitijs inscripsit, vt testatur [b] Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius;

Pectinibus patrijs iactat se molle Tarentum.

Quæ erit fortasse ratio, cur in numismatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius versus hos Ennij corruptos citat:

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi,
Mus Mytilena est, pecten Curadrum, quæ apud Ambracia amnes.

Qui aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum versibus, vnde etiam translati sunt:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος,
Τὰς Ἄρτυς Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id est.
Mures Aenus habet magnos, & ostrea Abydus,
Vrsos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

[a] *Pædag. lib. 2.*
[b] *Noct. Att. lib. 7. c. 16.*

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi sunt, qui ad iustam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præstant autem vere, ac æstate, siquidem eo tépore ad Lunæ incrementum maximè augentur, Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

Digitized by Google

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata & crustacea. [a] Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm
„ lactis serum tradit. idem confirmant Galenus, & Diocles Caryſtius. De eorundem facul-
„ tate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum
B soluunt: idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptiores sunt: quique magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè puréque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant, natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt viroſi, & vrinam
„ cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficul-
„ ter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusque aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

[a] *De alim. bon. & mali succi.*

C

VSVS IN MEDICINA. ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus & biliosus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius rarò, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore [a] Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea, quorum species sunt, teste [b] Iohanne Baptista Porta Neapolitano. [c] Plinius pectunculos
D sa lsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

[a] *Li. 32. c. 9*

[b] *Lib. 3. ca 44. Pytog.*

[c] *Lib. 32 cap. 7.*

E

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

VOCIS huius homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus, Genus id eſt piſcis, qui vt inquit [a] Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quãquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet, Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Myſticetus
[a] *Lib. 2. in Eutrop.*

Muſculus balænę.

F

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq́; viarum*
Muſtulus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt,

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

Cæterùm Rondeletius [b] Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφάβητος, inquit legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in orè intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυςικήτου mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud [c] Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μῦας ἀγρουραῖος, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorẽ; ſed quem Ariſtophanes [d] vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius [e] refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arterijs conſperſę, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, [f] muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto [g] Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

[b] *Lib. 16. cap. 11.* Contra Bellonium.

Muſculus nõ eſt pars balęnæ.

G

[c] *Lib. 2. de diuin.* Mus exiguus, Sorices Gazæ.

[d] *In veſp.*

[e] *Li. 2. c. 21.* Muſculi medicis, qui.

Muſculus inſtrumentum bellicum.

[f] *Lib. 18. c. 11.*

[g] *De re mil. c. 4.*

H

SYNONYMA.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quę à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles [a] ἀλλόττους μῦς, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit, Rondeletius etiam μῦς in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακες, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicun-

[a] *3. de gen. anim. c. 11.* Mytuli.

μῦς tria ſignificat Hermolao.

tur

Digitized by Google

A tur μῦς, nimirum testudines, sed tunc non μῦς in plurali, sed μῦδες, & ἐμῦδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus, Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli muclis non communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantẽ appellant. Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, DESCRIPTIO.

B VOCANTVR, inquit Rondeletius nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, [a] vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, viruſque resipiunt, & myias, quę rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiam icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascuntur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus lævis, & splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, C lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis. inest, & mutis, & pituita quædã glutinosa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læves sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differãt. [a] *Lib.* 32. *cap.* 9.

Rondeletij descriptio.

Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

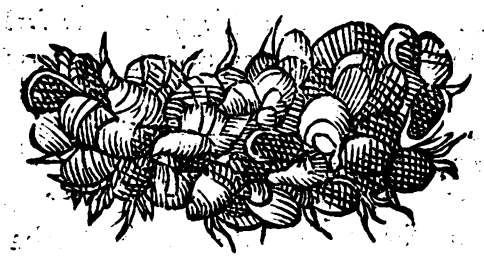

Musculus alter.

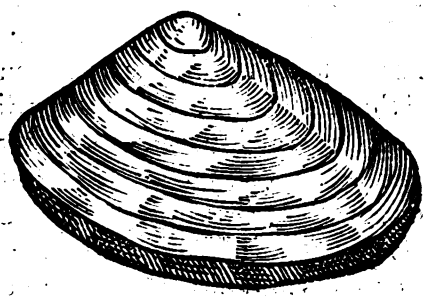

DENOMINATA.

D AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed non admodum ab authoribus vsurpata. Τὸ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μῦσρον: hæc autem diminuendi forma non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σῦρον, σιγμτρον, μίσιτρον. Pollux τὸν μύσρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύσρα, & μύσρια Eustathio idem sunt, vt vult Zoographus, quod μυσίλαι. ὅ ἐσι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμῶ ἐπιτήδιοι. Μυσροπῶλαι apud eundem Pollucem à μύσρον diminutiuo dicuntur. Μυσίλη quoque, vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς foeminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυσιλᾶσαι Eustathio, διὰ μισιλῶν ἀρύσασθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τὸ ψωμὸς, μυσάλμης, ὁ μυσίλλων ἄλμης, καὶ ἀπὸ τῶν ἐυτελεσάτων ἢ ἐπιπόνως

Myites lapis.

ὑ ἐπιπόνως ζῶν. Myites cuiuſdam eſt lapidis genus, muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, vt inquit Georgius Agricola, duplex eſt differẽtia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri, vbi & trochitas; & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui eſt vltra montem Mauricij, illum modò ſubfuſcum, modò ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Epheſij marini.

MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt, ſed optimi ſunt Epheſij: marini commodum ſatis præſtant nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, carne ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur, in febres incidant. laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sunt etenim hi guſtus ſuauiſſimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoque poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vſu maiores, cùm tamen minores non ſpernantur, etſi minoris ſunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, [a] οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασείᾳ ἔζωθεν, ἐρητικώτεροι, μᾶλλόν ἐϊσι καὶ ὠχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιῶδε τινι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris ſunt ſucci ijs, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minùs tamẽ alunt, quia minores, & quia natura ſunt huiuſmodi, & aliquantò pòſt. Αἱ δὲ μῦες καὶ τῶν μυῶν ἔσαι μικρότεραι γλυκείαν τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

Coquendi ratio.

[a] Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

[a] Li. 2. c. 7.

QVÆ Dioſcorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioſcoridis ſunt: Μύακες, [a] inquit, καίοντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μάλιβδυς χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι: ἑκτηκόντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκιεῖντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτιθεται ὠφελίμως. Quæ ſic [b] Plinius: mytuli quoque & murices cinere vim cauſticam habent, & ad lepras, léntigines, maculas; lauãtur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque, & in alijs partibus ſordida vlcera, capitiſque puſtulas: Carnes verò eorũ ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit Celſus [c] inquiens, muſculi, oſtrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulæ aluum mouẽt, cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtriſque vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impoſitum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur, vſque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit.

[b] Li. 21. c. 9

Cauſticus eorũ cinis.

[c] Lib. 11.

Ad caliginoſos oculos.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

MVάκα vocat Dioſcorides conchã ipſam, ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda, vt vbi habet: ἀποψα μυάκι τὸ ἐπιλέον ἔλαιον, id eſt, concha tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μυάκας τὸν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum exiſtant, præſertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos, Oribaſius myacas, Athenæus, vt refert Vottonus.

Ad oleum tollendum apti.

Digitized by Google

A nus, μύας σκιλλώδεις ; Verba hæc sunt apud Athenæum, τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: ἐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τλὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, καὶ ποχυλεῖ τε, καὶ πρὸς τλὴν γεῦσιν ἀπιθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, ἐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μεγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinã magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillã resipiãt, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillã referunt, & vrinã magis promouent, & succũ generant probiorẽ, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ causſa, tùm sui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τλὴν γεῦσιν ἀπιθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelem mytulos soliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud [a] Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurB gite. Cùm verò, inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὀστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ; ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα, ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει πόγχαι, περὶ τὰς σπάραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθυα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Conchã marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοὶ, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλεῖσιν legit Zoographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κιωνώδεις, sed rectiùs σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præsertim cùìn scillam eos resipere suprà ex Athenæo dixerimus. Idem Athenæus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad [b] Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre. Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse C censeant, in quam sententiam potissimum veniſſe comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quòd de his duobus diuersis capitibus ipse differuerit, differentes etiam vtriſque reddidit dotes, haud nescius illis ineſſe differentiam. Idem similiter sensit [c] Galenus, qui cùm de viperis differat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetũ, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sũt enim tellinis paulò maiores, D testa exterius lineis quibusdã scabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis scriptum reperio, υ in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναῦτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytiliũ rectè scribemus, vel mutilum u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulũ vitandæ causſa homonymię, (quoniã adiectiuum quoq; latinis mutilus est,) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli soliati.

Gazæ error.

[a] *Lib. 5. de histor. anim. c. 15.*

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

[b] *Lib. 1. c. 5. & 6.*

Tellenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

[c] *Lib. 11. de simplic. med. facult.*

Amarchas.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari, & marinis alioqui ſimiles eſſe ait, niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere, eaſq; reſeratiles, cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μυῒς χωνάδες (imò ἀχιλλώδες, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtæ, qua ſcopulis hæret, per quos alimentum (quod arguit Rondeletius) exugat, atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat. hincq; fieri, vt qui locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas ſiglinas gignuntur, deteriores euadant, qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, & oua excludat grandi lente multò maiora, & craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte [a] Ariſtotele, craſſitudine, & tenuitate, tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa, vt oſtreis, alijs, vt mytulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant, ſint læues, oſtreis, pinnis, buccinijq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri, cùm minorum teſtæ eos non caperent: cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret, vt concludi poſſint, & aperiri; concludendo autem ſe tuentur, vt [b] Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hæ ſunt magnitudo, rotūditas, guſtus; ſalem enim viruſq; reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine, qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu, [c] nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt, cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro, quem Dies Caniculares inſcripſit, loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum, prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo, quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt, qualem edere poſſunt conchylia, quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos, quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondeletius capite de Phoca reponēdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύαxα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit, vt ſuprà à principio diximus. Quod modó ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas, licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differāt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrum pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differētias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaciū. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis,

Marini deſcriptio ſecundū Bellon.

Deterior vbi naſcatur.

[a] *Lib. 4. de hiſto. anim. cap. 4.*

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

[b] *De partibus animal. cap. 5.*

Salē & virus reſipiūt Mytuli.

[c] *L. 32. c. 1.*

Magnitudo.

Rondelet. error.

Mytulus Rondeletij.

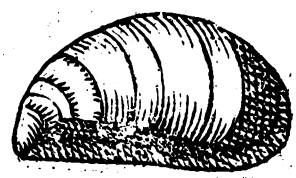

Authoris Mytuli.

GENE-

Digitized by Google

Musculi Matthioli.

Musculi authoris.

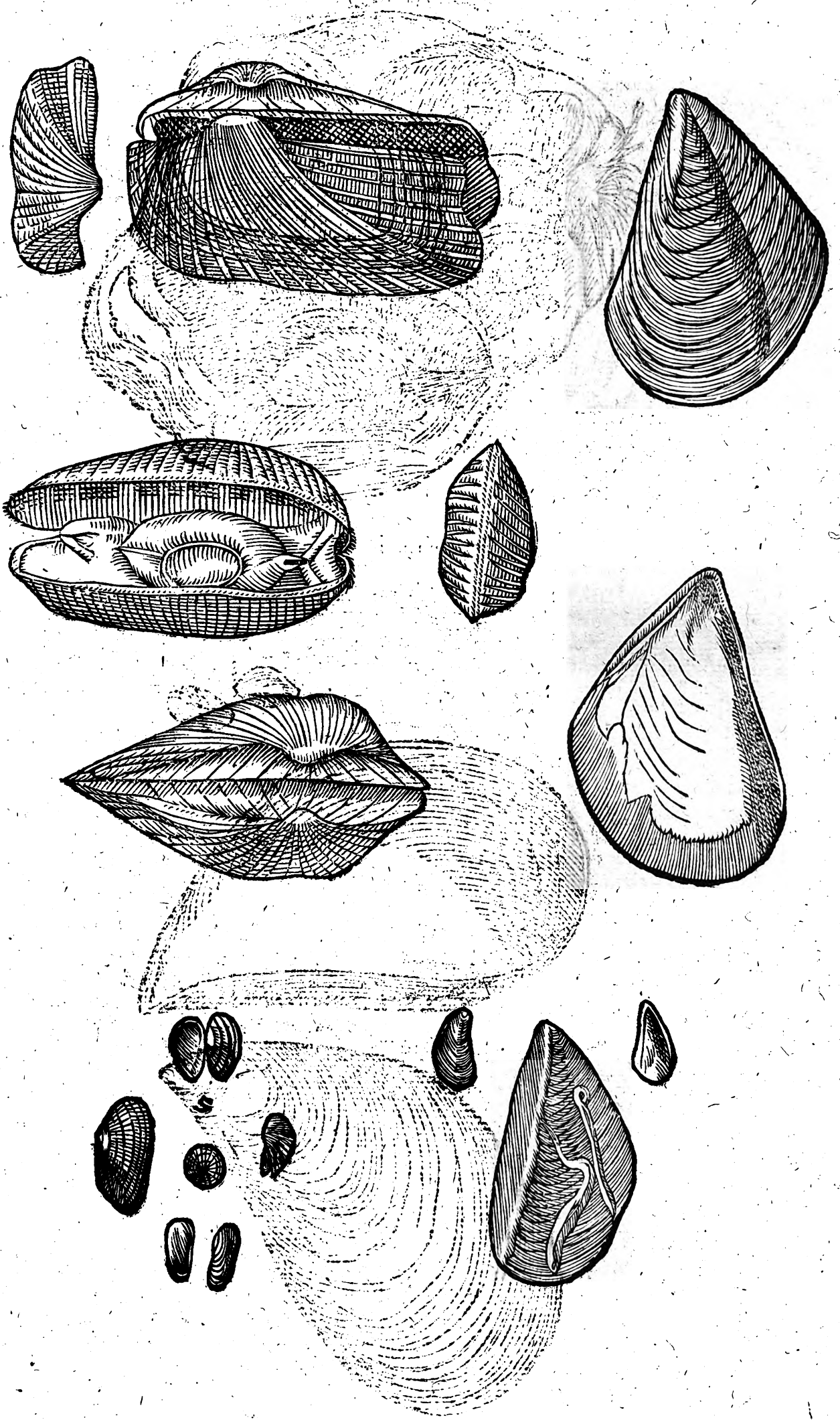

Digitized by Google

Muſculi authoris alij.

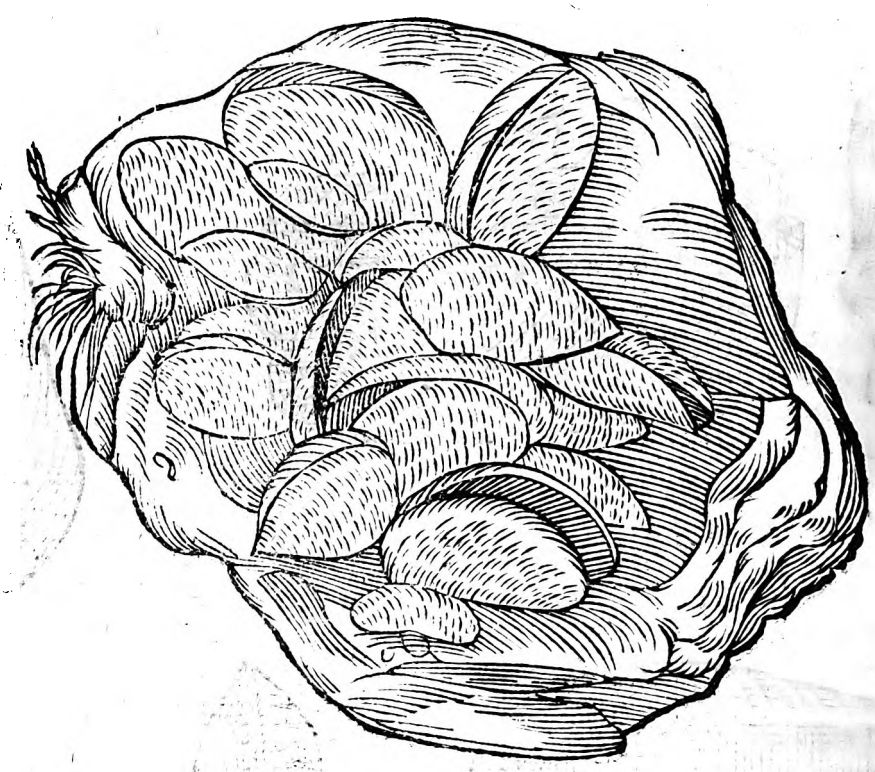

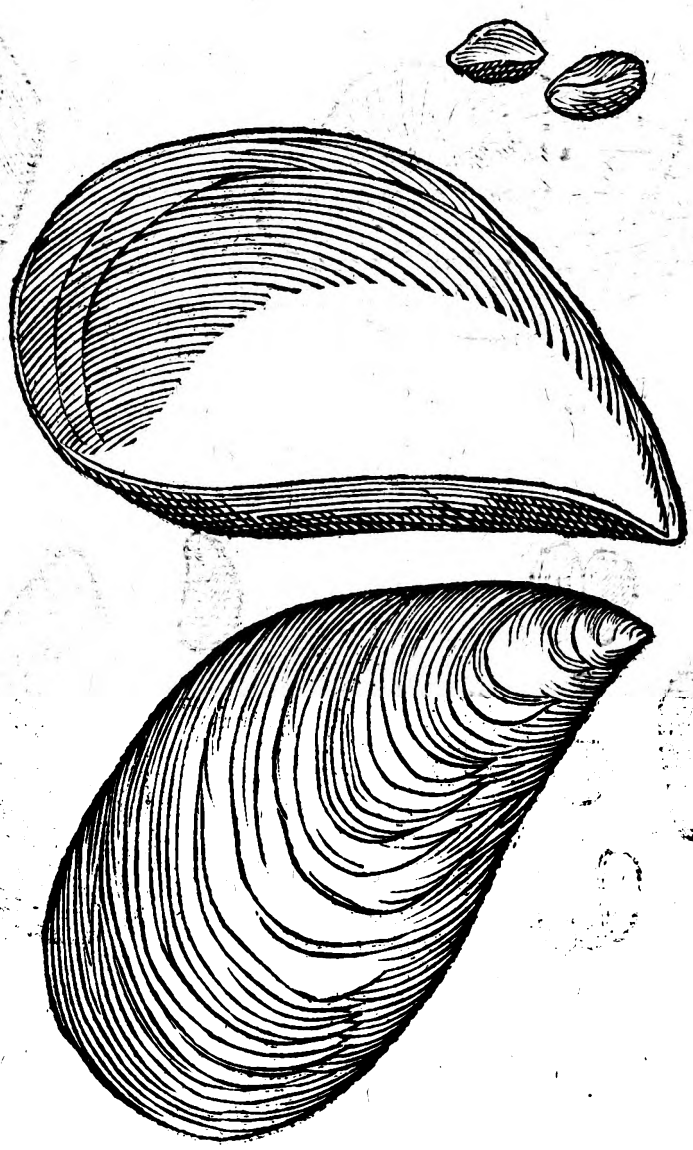

Digitized by Google

Mituli oblongi.

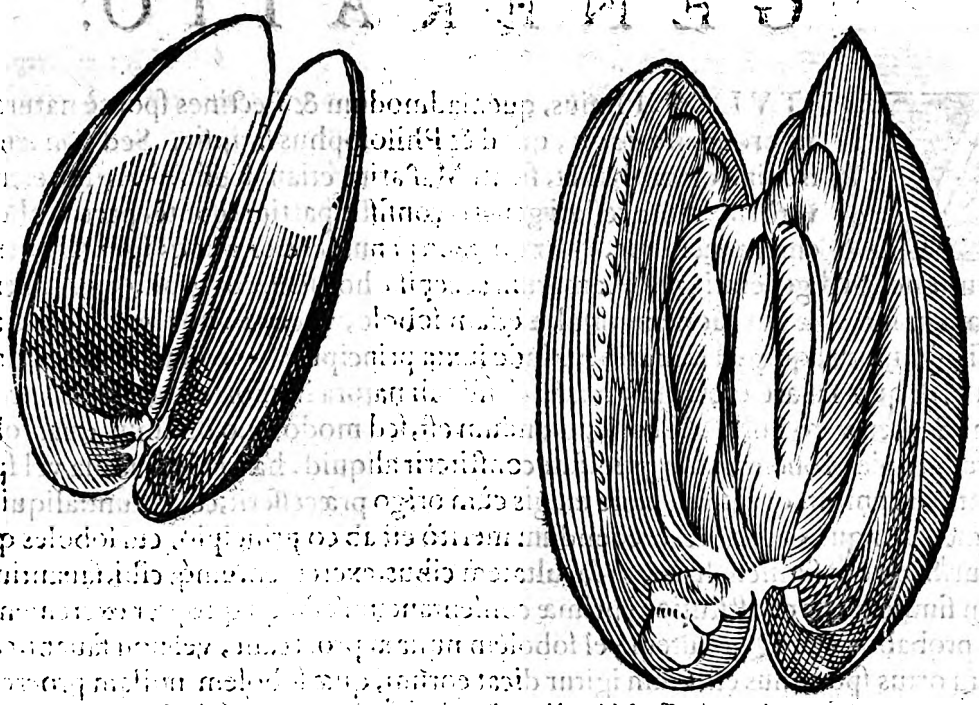

Mitulus niger cum strijs flauis in superiori parte.

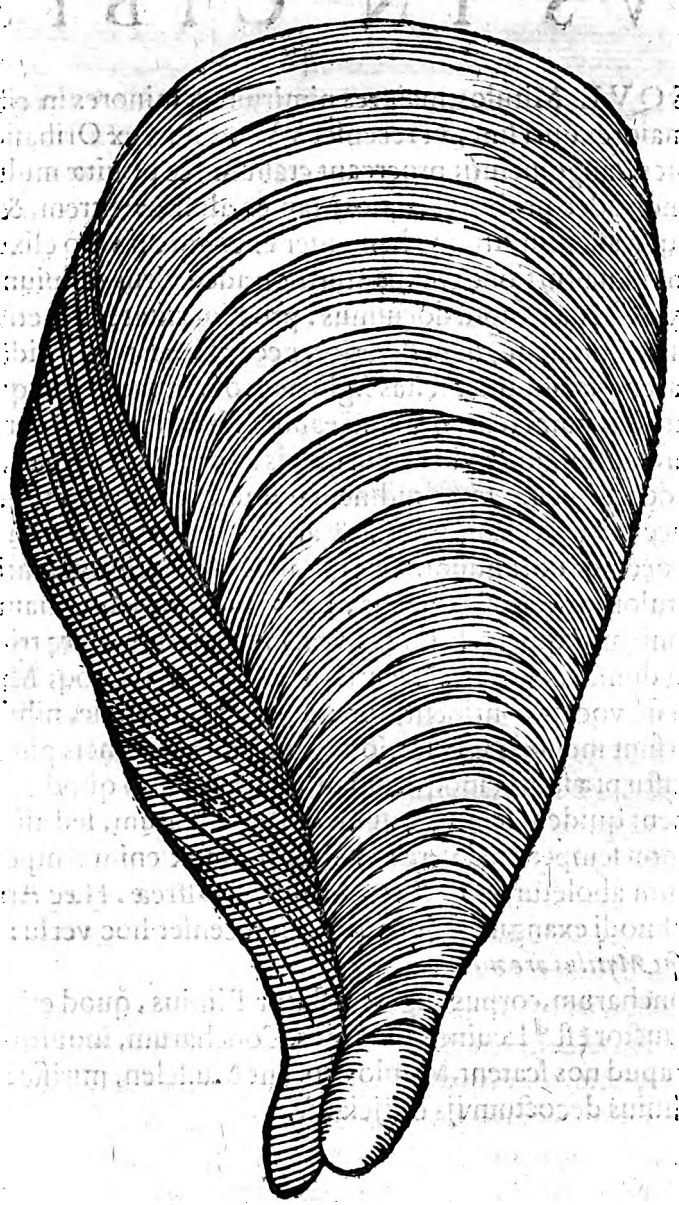

Digitized by Google

E

GENERATIO.

In arenosis prouenire.

[a] 3. de gene. anim. c. 11.

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines spontè naturæ in arenosis prouenire tradit, quod & Philosophus scripsit. Sed non semper ex putredine ortum habẽt, sicuti Massarius etiam sensisse [a] Aristotelem tradit his verbis. Natura testati generis consistit partim spontè, partim aliqua ab ipsis emessa facultate, quanquam sæpenumerò ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes Plantarum accepisse hoc loco congruit, oriuntur enim earum

Sobole proueniunt.

aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores subinde iuxta principium adnascuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam muccosos emittunt. Semen verò nullũ esse eorũ putandum est, sed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. hæc enim omnia vel spontè vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præcesserit, consistunt: aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quęq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est, quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cùm igitur dicat eorum, quæ sobolem nullam procreant, vel nõ

F

[b] De histo. anim.

fauant, ortum spontinum esse, Mytuli, qui ex ipso [b] Aristotele, sobole generantur, & fauificare soliti sunt, non spontè prouenientę; Hactenus Massarius.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

TROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri sint, vt recenset VVottonus, ex Oribasio, concoctioni renitentes, sanguinemq; procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; non adeo probum; copiosè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient.

G

Assi sitim excitant.

Hi quoq; si assentur sitim vehementer excitant, si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi, nasturtioué condiantur, non adeo virus resipiunt, licet eos scyllam virusq; redolere ex Athenæo suprà docuimus. pro diuersitate loci etiam vbi nascuntur, diuersam sortiuntur bonitatem; nam deteriores eos esse ad cibum, idem VVottonus subiungit, qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proueniunt, quam qui in algosis gignuntur. [a] Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem seruare tradit, Myaces, inquit, gratissimi sunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiusmodi acrimoniæ caussa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exasperatur. hi tussim siccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni speciei, vt sentit VVottonus, sed Myacum, id est Mitulorum generi tribuens, sed VVottoni sententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, si Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiũtur. Optimum quoq; Mitulos saporem habere, quando oua illa sic vocata continent, quæ auctore [b] Aristotele, nihil ad generationem faciunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. Quamobrem per id tempus gustu præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem semper ouum illud appellatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed vere id habeant: mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Ostreæ. Hæc Arist. [c] Martialis etiam inter cibaria huiusmodi exangue, sed parui pretij recenset hoc versu:

Deteriores qui.

[a] Li. 32. c. 9.

Nocumenta.

[b] De gene. anim. lib. 3. cap. 11.

In cibo quãdo dantur.

Ouũ quando habeãt.

[c] Lib 3.

Sumitur inciso Mytilus ore mihi.

Sues vt pinguefiant.

[a] Lib. 2. de occult. nat. miracul. c. 7

Ius illorum, sicuti & Concharum, corpus augere testatur Plinius, quod etiam suibus præberi, indeq; pigueſcere auctor est [d] Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos scatent, Mitulos vocant Musselen, mirificè sues reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

TISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in præsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ' εὑρίσκω δύναμιν οὐδεμίαν ἐν αὐτοῖς τοιαύτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γινόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suę Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zoographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidãda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires [a] Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacũ, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemq; minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantùm vexant, vocéq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanãt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitę, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. [b] Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zoographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam [c] Dioscorides de cicino oleo. ὄζαν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καθ' ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποβλίβων πρὸς πλάκα ἔξιπτε, καθ' τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανει, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli concha excipitur.

B

C

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulnera glutinãda.

[a] *Li. 32. c. 9* Iuris vires.

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

[b] *Cap. 158.*

[c] *Li. 1. c. 38* Vsus ad oleum excipiendum.

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

D

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μυ'ας, & Dioscoridis μυ'ακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zoographus Rondeletij, & Bellonij sententię subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait, anno enim magnitudinem totam implent, πέλλῆναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Votto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

Digitized by Google

no ponuntur pro ſynonymis, nos verò τελλῖνη & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie E
Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis
Calcinelle. ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam,
Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion; has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò
Chinades. etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

[a] *Lib. 3.* Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt [a] Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν καναώπῳ πολλαί, τῷ ὑπὸ μὲν τὴν Νείλου ἀναβασιν πληθύεσθαι, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχαρακτικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τροφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multę ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, præterea benè nutriunt, fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles. ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exiliores que) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiãtur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem ampliùs, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. læuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem & maiorem, rufi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſa ad vnguem coniunctæ ſunt. intus leuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quæ cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas connumerat. his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis

Tellinę regiæ. Fluuiatiles quales. Baſilicę, ſiue regiæ quales. Baſilicę marinæ Athenæo.

Bellonij deſcriptio.

Duæ ſpecies, earũq; deſcriptiones ex Rõdeletio.

Tellina 1. Rondel.

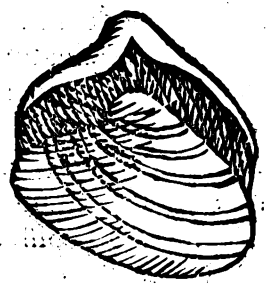

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum ſpecies Zoographi.

Digitized by Google

magis rotundo. Huic Tellinæ non abſimiles ſunt binæ iſtæ à me appoſitæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs ſe accepiſſe refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ ſubijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Pelòridis ſpecie accipiant. alteram, ſub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominaſſe prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flaueſcentes, in ambitu non ſerratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. ſecundo loco ſunt quinque aliæ magnitudine inter ſe differentes, in altera tabula primo loco eſt Tellina cum duobus dentalibus: teſta albicat, eiuſq; ſuperficies, & ambitus flaueſcit, læuis, nequè ſerrata. ſecundo eſt Tellina, cum dentalibus, quam Baſilicam, ſeu regiam appellarem, à priore non multùm differt, niſi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur eſſe quatuor poſtrema tabula expreſſæ. Prior earum partim candicat, partim flaueſcit, diaphana, & fragilis admodum. Altera ſubcaſtaneo, & albo colore eſt. Tertia, & quarta ſimiles, cinereę, lineis purpureis tranſuerſalibus. Quas verò ex Zographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza, Authoris Tellinæ.

Tellina tertia.

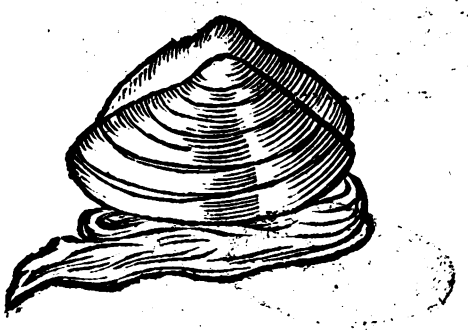

Tellinæ congeneres.

Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuerſæ.

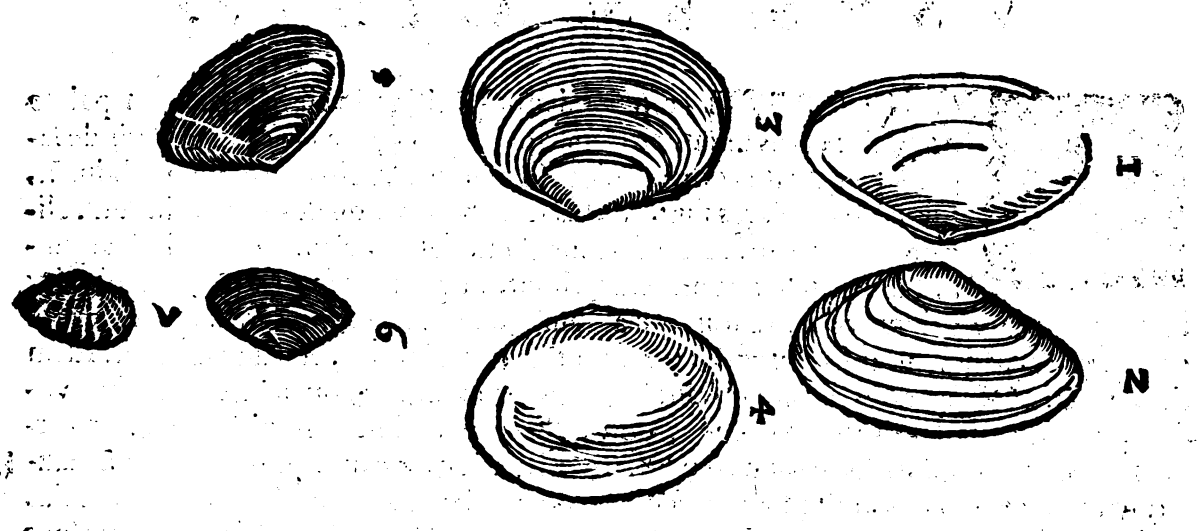

Tellinæ cum dentalibus.

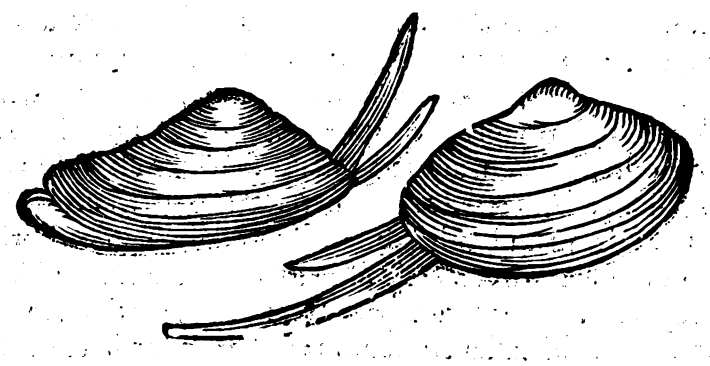

Tellinis congeneres.

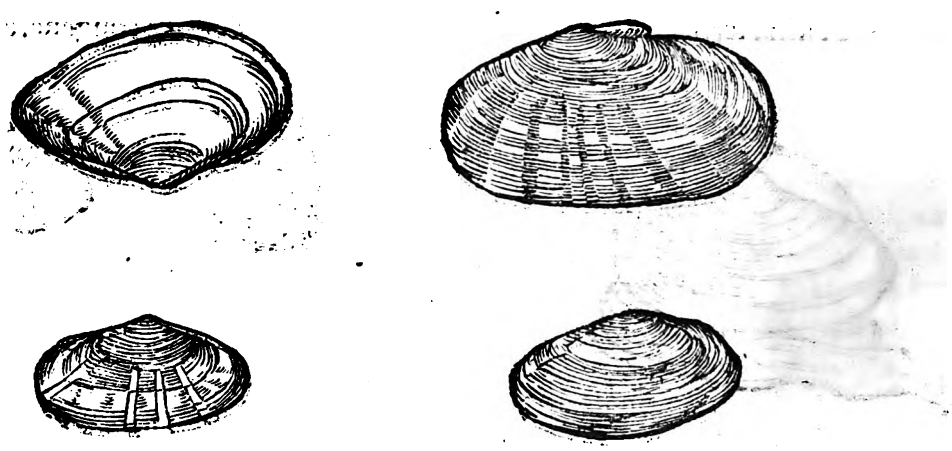

VSVS IN CIBIS.

[a] 2. Collect. Aluum ſoluunt.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit [a] Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt. elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſpargũtur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de ijs refert [b] Xenocrates, aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum. harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in faccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore conſtent, neq; facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatę, (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare. viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt, parum etiam ſunt coquendę ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

[b] De Aqua til. Caro mollior reliqs Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

Digitized by Google

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit [b] Castor Durantes, ventriculoque esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinę, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit [c] Dioscorides Tellinę aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiũtur, quod postremum etiam tetigit [d] Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. [e] Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox
B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Ionius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex [f] Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente [g] Athenæo, cuius
„ hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mityleneus libro de Patella Alcæi, apud
„ Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cãni maris filia: ad cuius finem scriptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Ἀπατὰς, id est patella, Aristophanes legit χελύς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse Ἀπαδὰς, ijsque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent
C procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus
„ illapsus est.

[b] In Thes. Janit. Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

[c] Li. 2. c. 8.

[d] De simplic. medic. 11. 38.

[e] Lib. 4. de compos. secun. loc. Oribasij locus notatus.

[f] Lib. 2. de Diæt.

[g] Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

D BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρῦς Βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quę omnia, quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum [a] Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt, propriè verò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρύϊναι glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Σαρδιαναι Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiam est celebris Βάλανος μυρεψικὴ, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπικὴ, Θηβαϊκὴ, Ἀραβικὴ, Πετραία, Συριακὴ, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

Nominis ratio.

Balani quę vocentur.

[a] Li. 4. c. 2. Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

Digitized by Google

dens falsò quòsdam opinari esse eam, quæ hodie nux muscata nominatur. Est item βάλανος Gorræo extremi penis carnosa substantia in glandis similitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & semini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellasse fertur, quo sensu Martialis quoque pastas glande nates dixit. Apud medicos suppositorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, sed eo significatu pro collyrijs abusum esse Columellam, Cęliumq; Aurelianum medicum, tradunt lexica. Est βάλανος etiam μοχλός obex, pessulus, licet Aristophanis Scholiastes velit esse τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Est postremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βαλανοβόρος.

[b] Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam esse iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco separatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur testacea Græci nostræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium similitudine. Læues sunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis saxorum stabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocant. Ab Aristotele inter testacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit [a] Theodorus Gaza, sed ex eo non possumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare possimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς ἀπραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τύθεα, καὶ βάλανοι, Rimis, cauernisque saxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln posse nominari putat.

[a] Lib. 5. de histo. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

Duo glandium genera.

Pollicipedes.

IN Ligustico litore musculorum est genus quoddam, inquit Rondeletius, in saxis latens, nonnulli glandes veterum esse putant, sed pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus, si quis tamen nimis perfractè defenderit glandes esse, non refragabor. Liberè dicã quid sentio. duo, mea quidem sententia, glandium genera sunt, vnum quod in Gallia, & Britannia nostra prussepiez appellãt. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen, eiusq; interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera, sic hæc, quæ saxo affixa exhibemus, posteriore parte, qua saxis hærẽt, rugosa sunt, & aspera, glandiumque caliculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vna radice pendent è saxorum rimis. Ex testaceorũ genere sunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus testis componitur, colore, & leuitate vngium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubescentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania: in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior, quæ saxo alligatur, corio duro, asperoq; potius, quàm testa constat, ex nigro flauescit. Hæc omnia ille. Addens præterea speciem alteram paruam; glandes

Balanus Rondel.

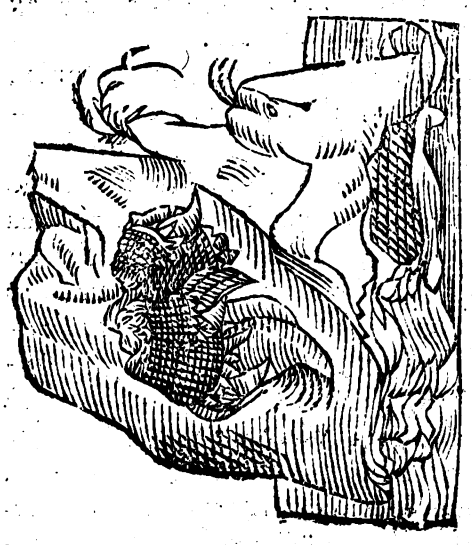

Digitized by Google

A des hæ, inquiens, si cui non placent, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quæ diutiùs immotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur, Intus parum carnis continent, paruæ semper manent, Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem, Sic Rondeletius, Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit* Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δι' ἃ μείζονας ἐυέγκριτοι, καὶ ἔυσομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodem authore, βάλανοι διαφέρουσι παρα τὲς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, ἔυσομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, ἔρτικαὶ, ἐυκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἀλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt, Aliæ magis salsæ sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosioriq; nutrimẽti, & succi; ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanę, Garũnæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiũtur, ac proinde hæc, quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant, minus nutriũt. Quas Bellonius pro Balanis repræsentat icones, nos inter Cõchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba, Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendêre, quarũ soleæ deorsum sitę sint. minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmi-

Balani secunda species Rondel.

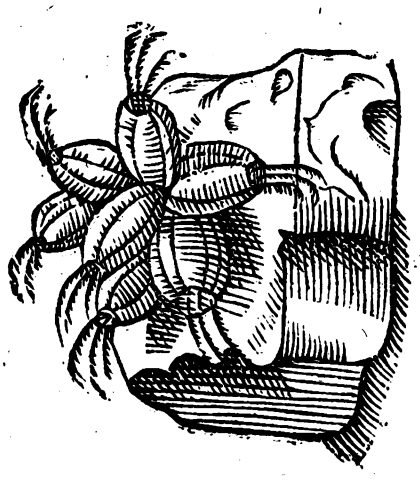

B

C ter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibię alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hîc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos; in reliquis à suprà allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigãte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quòd in his color rubeus non appareat, præterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Mitulis ad nascuntur.

* Lib. 3.

Differentię à loco.

Ostrea ubi meliora.

Icones Bellonij considerate.

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani rubei.

Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

D

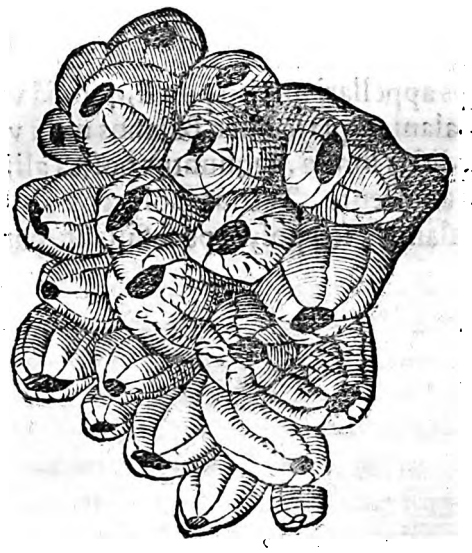

polyceps

Balani, ſiue Polycipedes alij.

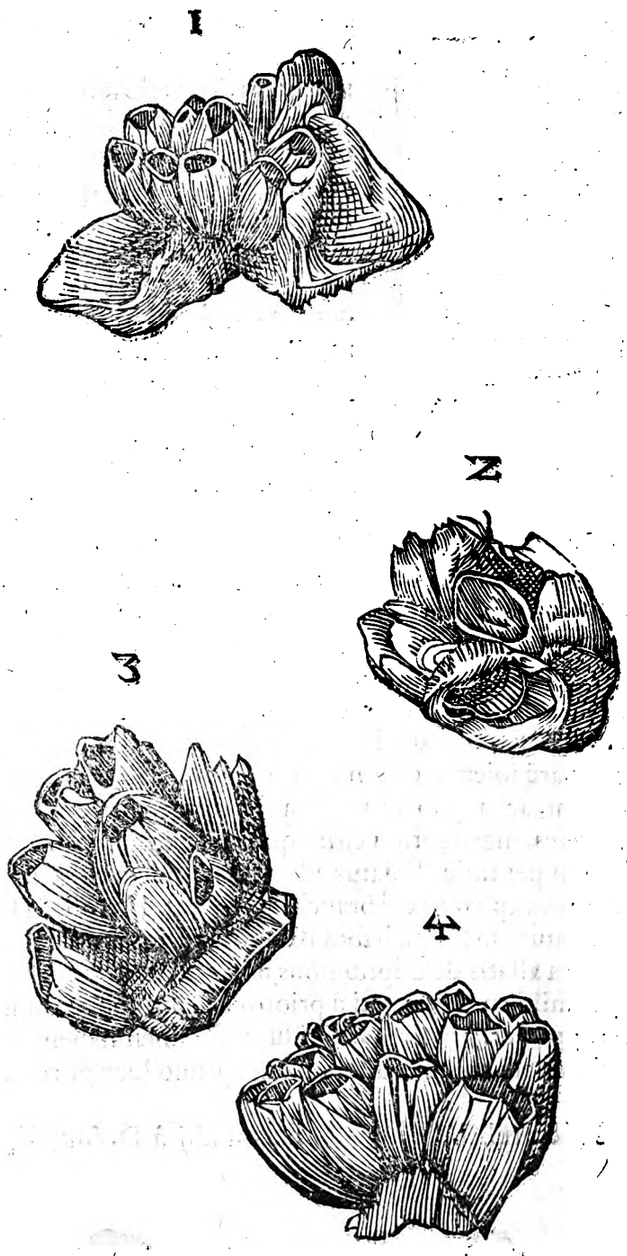

polyceps appellari meritò poteſt, quoniã velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cęteriq; prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

Digitized by Google

A

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm est esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθύα καὶ βάλανος, & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc eduli genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, fugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere. Esse autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud [a] Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequentissimè venduntur.

Vt coquantur.

Vt elixentur.

[a] *De cõpos. med. lib. 8.*

B

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

C

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Fabrio afferenti φωλὰς, est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλεύω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, siue φωλεὰ, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsue latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος ὀστοῦ. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

Pholas qd.

Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

D

OVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiam icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latum extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa.

Caro.

Saxis vt innascantur.

Rondeletij opinio.

Digitized by Google

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολὺν μὲν ἔχουσι χυλὸν, δυσώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες ἡδύσαρκοι μέν εἰσι, δυσώδεις δὲ καὶ κακοχύλους. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τῆς φωλεύειν, quòd latêre ſignificat, ita multæ in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam, meminit præter Athenæum, Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent, earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Coropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea.

Balanos nõ eſſe.

Multũ nutriunt.

Nominis ratio.

Virus olẽt.

Pholades Rondeletij.

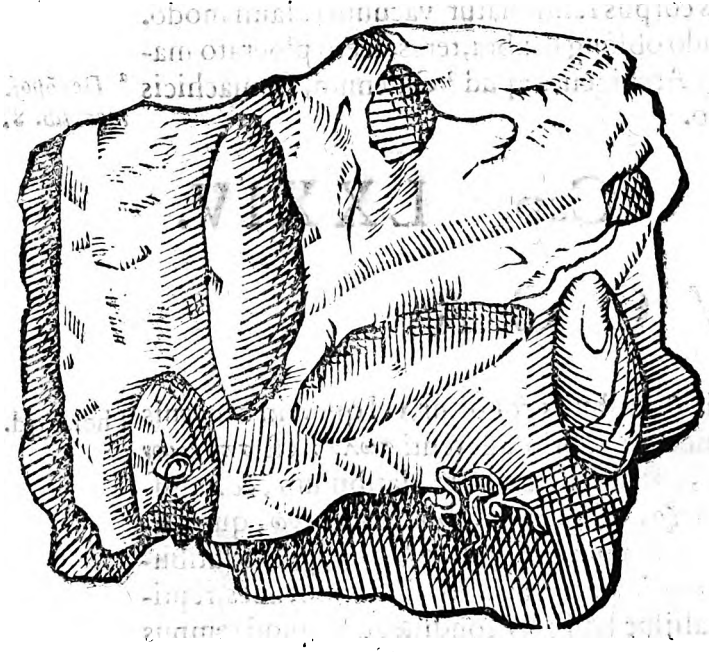

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

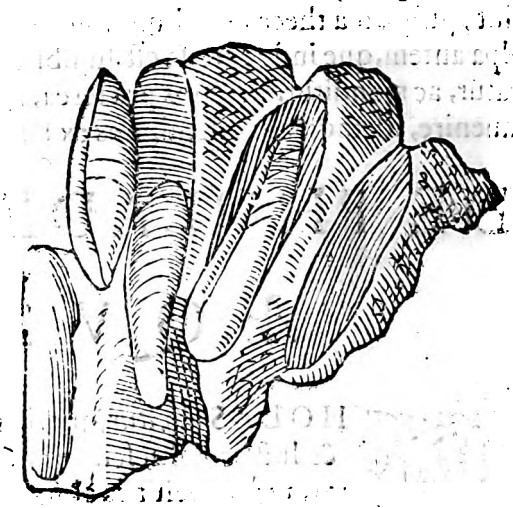

Pholas concha alia.

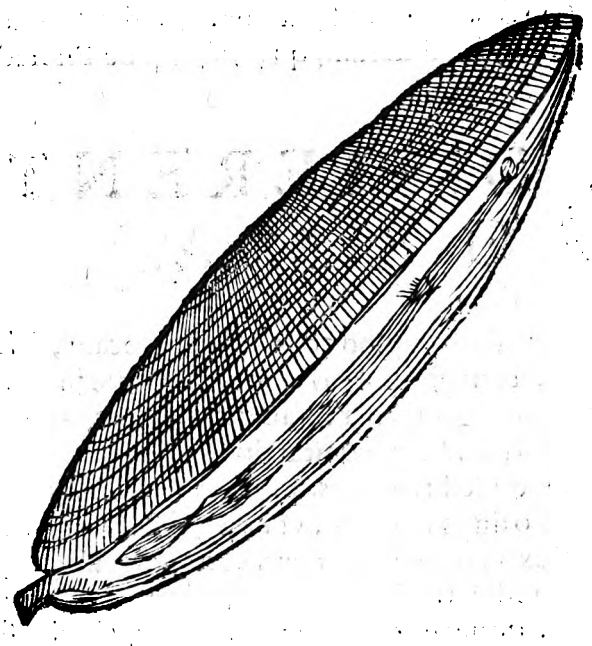

Digitized by Google

DE SOLENE. Cap. LXXV.

AEQVIVOCA.

CANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῶνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἰκίαν μετὰ σωλῆνος ὑδάτων ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ' ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἄγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa differit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὸν συριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. Sacra fistula.

SYNONYMA.

ΣΩλῆνες, à Græcis vocantur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis crassæ, concauę, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente [a] Dioscoride. ὄνυξ verò id est vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testę colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud [b] eundem prorsus longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex [c] Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum vngium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σίω καὶ τοῦ ὅλος σῶλος & per crasin σωλὴν. Ex picharmo autem Σωλῆνες μακροόγχυλοι vocantur, sic enim legitur apud Athenęū; latinè teretes, longi, & viles dici queunt a Sophrone μακραὶ ὀγχαί, id est, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli detortum Zoographus credit. Genus id Cōcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cannam vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtūtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiensibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus, inquit inuehitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinē ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitū sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis manſotz, & manchotz, quòd gladij capulum representet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagſysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

Solen; Donax.

[a] Li. 1. cap. 115.

Vnguis cur dicatur.

[b] Lib. 11. Dactyli.

[c] Li. 9. c. 61 Etymon vocis Solen.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Soleniſque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hîc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinùosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchę cardinibus, seu neruis inuicem

Solen mas Bellonij.

Digitized by Google

Solen fœmina Bellonij.

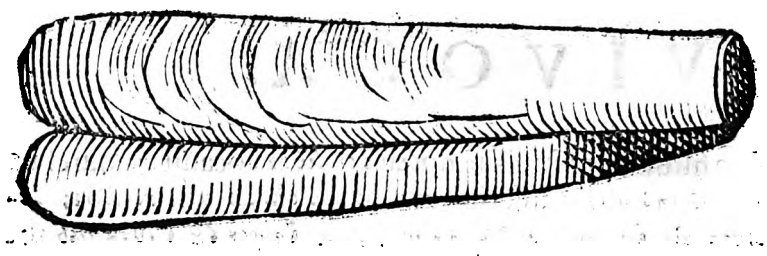

Sexus diſtinctio.

fulciuntur) aliquid gerunt muliebri pudēdo ſimile. Hęc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupāt, non quòd ad procreationē ſemen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, ſolenes, pectineſq; locis arenoſis ſpontè proueniunt. Rondeletius, qui vtrāq; ſpeciem iconibus expreſſit, Solenem marem hodie nullam nationem à fœmina diſtinxiſſe ſcribit. Athenæus vtrunq; ijſdem nominibus appellat. Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nō improbat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat [a] Ariſtoteles. Cùm enim δίθυρων alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, & aperiri poſsint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cùm contrà ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis duobus ſemper apertis; anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu. ſecundum teſtæ longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cœruleo eſt colore, lineas euidentes habet pertranſuerſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, alijs partibus in tenuem ſubſtantiam deſinit, ſicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenem marem à ſe verè fuiſſe repræſentatum. Athenæus enim, inquit, maris teſtam cærulei eſſe coloris ſcripſit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerādam) ea enim tota candida eſt. De fœmina verò hęc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſse ſolent. Solenes vtriq; in arena defixi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hæc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena ſtare Bellonius quoq; tradit; ſed cùm omnia ſilent, ſurſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea niſi pala ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta auelli poſſint, id quod Plinius, & ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahūt (inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Rondeletij

Solen mas quid.

[a] *Lib. 4. de hiſt. c. 4.*

Contra Ariſtotelem.

Lōgitudo.

Teſta.

Contra Bellonium.

Solen fœmina.

Teſta.

Caro.

In arena viuunt.

Inſtrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

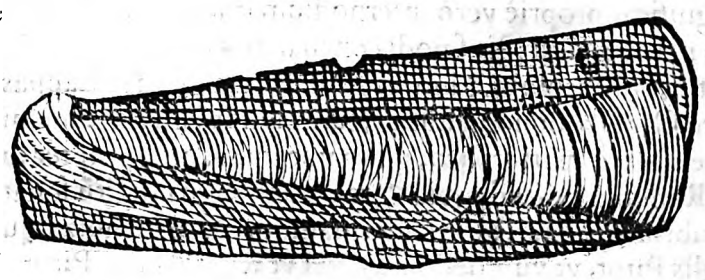

Solen fœmina Rondel. nu. 2.

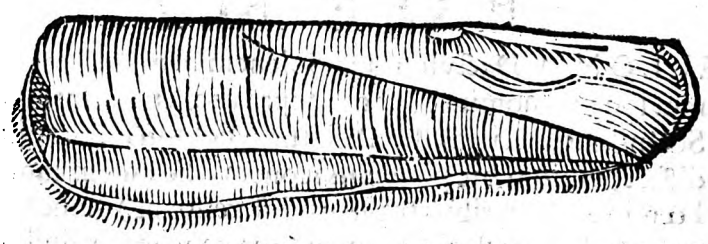

Digitized by Google

A

Solen mas authoris.

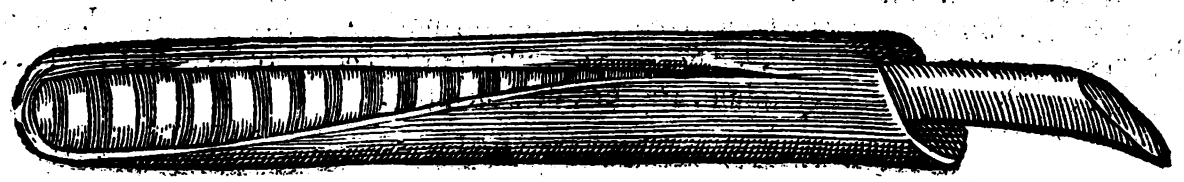

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

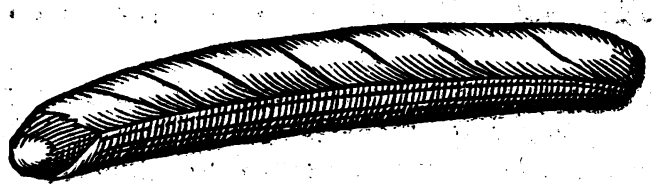

B

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zoographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

C MARIBVS Plinio teste facultas inest ciendæ vrinæ, fœminæ dulciores sunt, Athenęus eosdē calculosis, & difficilè meientibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vteréque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόρακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminæ vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur soleniste dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos vindicatum est cædes, his verbis. Philoxenus Soleniστes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitans, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis conferre asunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & sicciores. Illud dū mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum D potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris causſam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen ouj; quæ profectò sentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Soleniſtæ qui.

Tosti ſuper prunas deteriores.

Dubitatio ex Athenęo contra Plinium.

Solutio.

Testarum cinis.

Solenes fœminæ, vt edendæ.

In tenebris lucent.

Splendoris ratio.

Digitized by Google

Viduarum cupediæ. * *Lib. 3. de alim. facult.* Ius crassius reddunt;

grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. * Galenus dura carne esse dicit, E & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris est, vt refert Nicesius, quòd, cùm in iusculo coquuntur, id crassius reddant. Vsum in medicina Solenes habere haud comperio, in suffitu tamen contra languorem morbi pestilentis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiscet, sed hoc de conchylij, purpureúe operculo potiùs, quàm de haé concha putem intelligendum. atq; hæc de Solenibus.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnę auiũ & piscium.

SVNT præter hocce ostraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, siue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piscium quoque F pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Postremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum summitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia.

LATINI, seruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autem à sordibus fortè dicta, quibus semper obducta est: siquidem πίνος, significat sordes, vt πυαρὸς sordidum. Isidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accusandi casu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πίνοτύρης, adnotante Zographo. Oppiano, & in lexicis græcis Hesichij, & aliorum πίννα impropriè piscis dicitur, cùm potiùs sit, vt in ijsdem scribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi G malè per ι simplex scribitur πίνα. cum ostreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari scribit. Adnascuntur Pinnis quædam fila instar villi, vnde Genuenses Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt sentit Zographus, veluti arbor Agnus Castus à quibusdam recentioribus latina voce subiuncta præcedentem græcam interpretante. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Asturam nomine multis alijs conchis communi. Massilienses Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zographus ein Steckmuschel appellari possi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa sit.

Cõcha Aegyptia paralios dicta.

Pinna lana Genuẽsiũ.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

PINNÆ ex duabus testis componuntur, & à mytulorum figura non ad- H modum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hospitantur, Rondeletio teste, qui tantam Romæ se vidisse scribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Isque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem describit. Mytulis quodammodo similis est, nisi quòd strictiorem partẽ multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Testa foris aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in arena vixerit Pinna, si in cœno, colore est magis flauescẽte, & minus splẽdente. Ab inferiore, & strictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctissimè claudũtur testæ. hîc facilè diclucũtur. Intus multũ est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretæ sunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ descriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari asserit. Natura, inquit, in Concharũ vari etate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti

Tres Pinnę Rõdeletio differẽtes.

Testa. Color.

Perna Plinij.

Digitized by Google

Pinna magna Rondel.

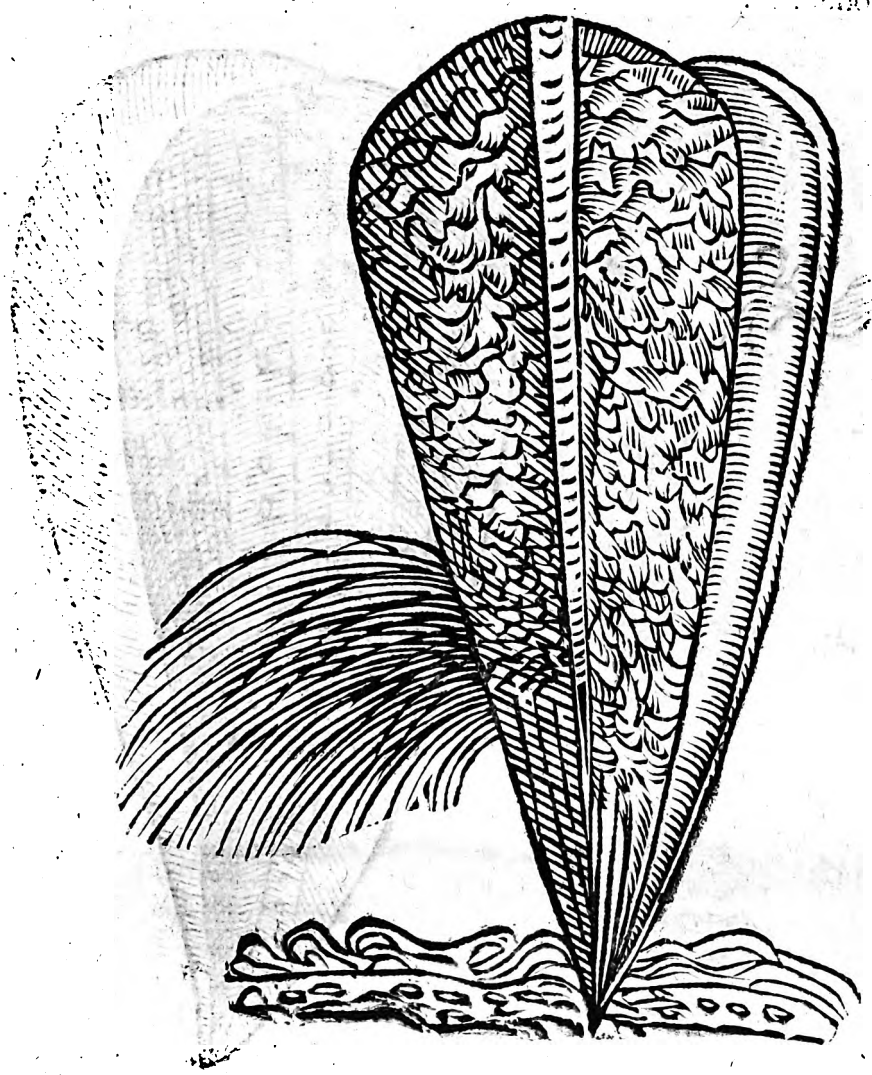

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hianteſque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφρασος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει ἕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιεῖσι δ' ἐξ αὐτῦ τὰς πολυτελεῖς ὁρμάς. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμός ἐνιοτε θης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Galliço mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & bysso similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

Spõdylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

Digitized by Google

Pinna parua Rondeletij.

Pinna Bellonij.

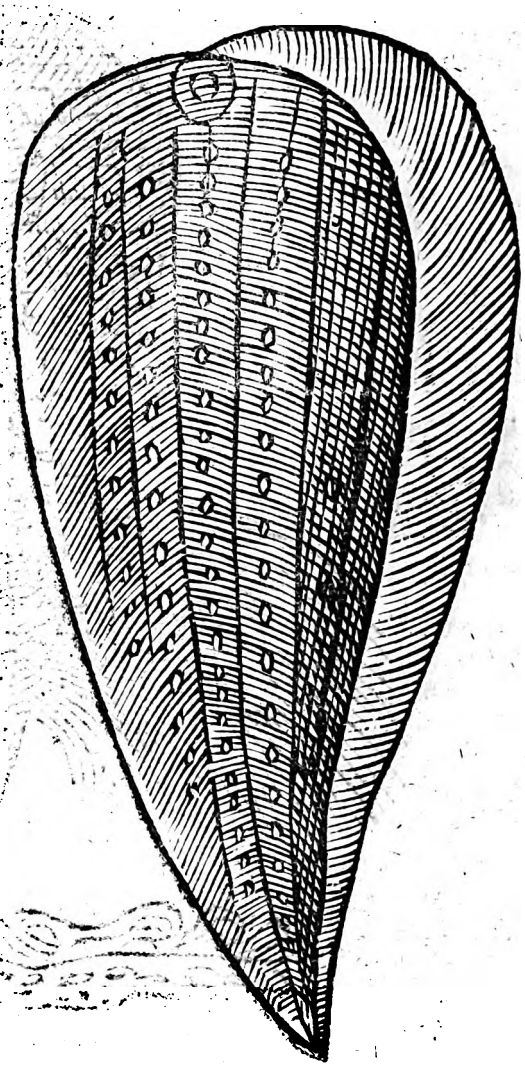

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim, ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt, per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, o vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia, paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterùm qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum ſibi confingat oportet, Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit, eadem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur, limumque, ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cũ pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt, rugis profundis caret; durior teſta contegitur, bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo, ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cũ Belloni icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus: primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

Pinnę quid ſimilitudinis cũ mytulo.

Byſſum ſeu lana.

Pinnoteres vbi lateãt.

Icones authoris.

Digitized by Google

„ Zoographi „

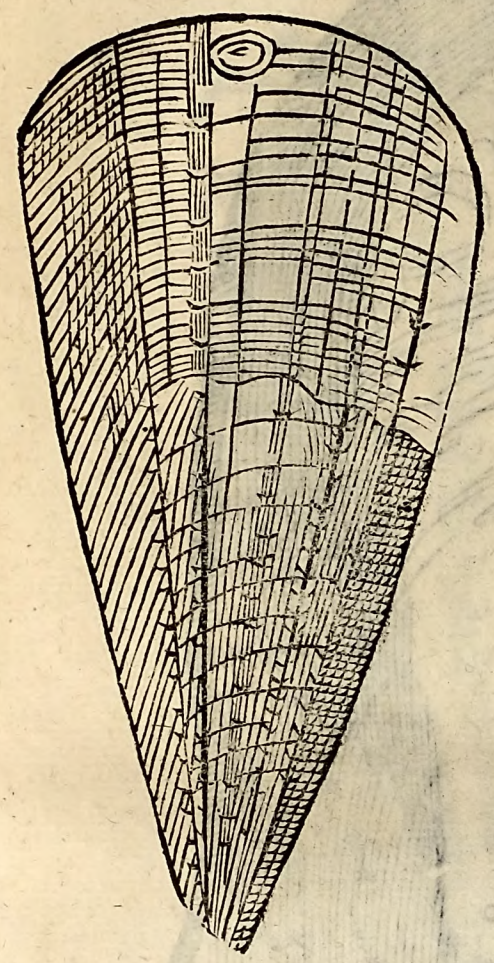

Pinna aculeata authoris.

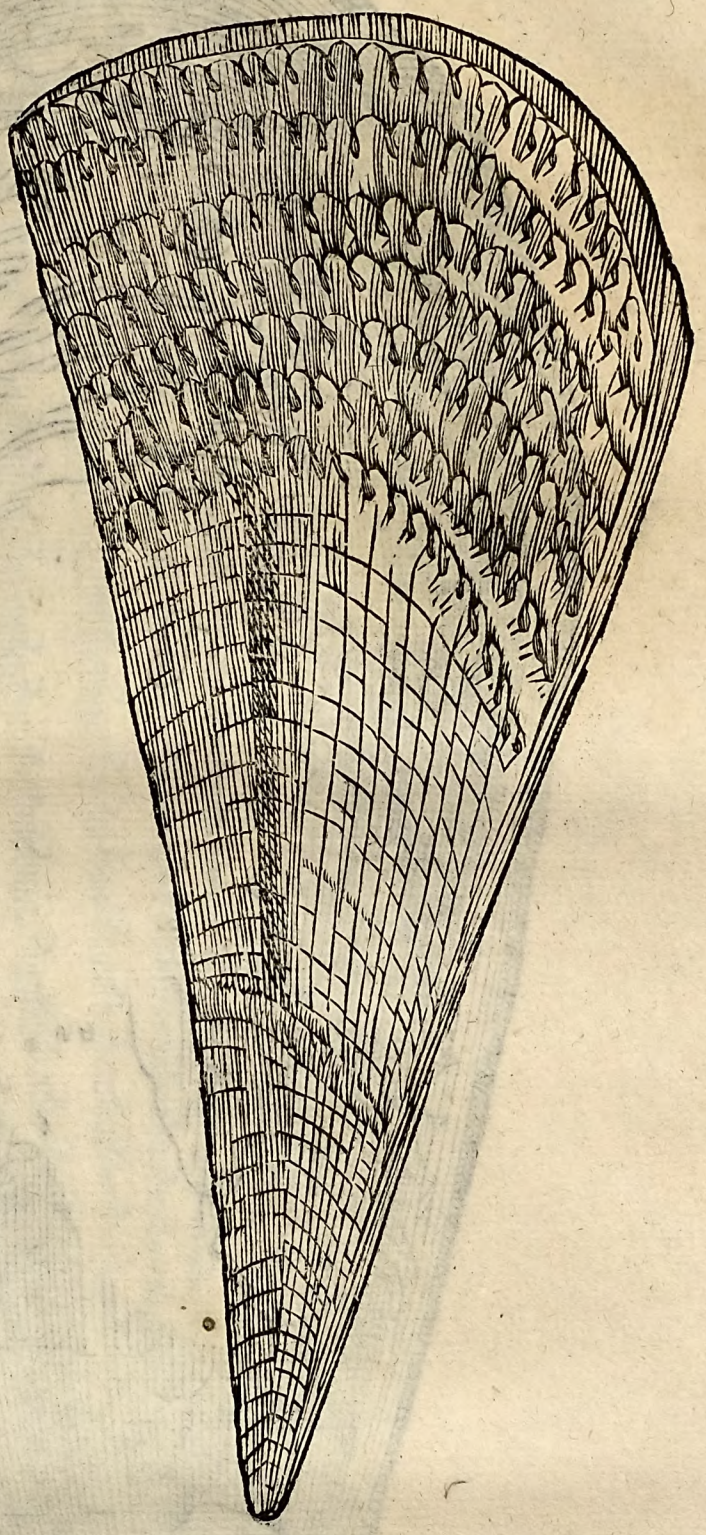

gitudine, testa foris rugosa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. similis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam esse perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum setis illis, vt vocant. testa foris scabra, vt Aristoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta testa foris fusca, rubra; & aspera, intus sanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ sensim in amplitudinem extenditur. Postremo loco datur pinna cum tubere verrucoto intus adnato.

Digitized by Google

Pinnæ paruæ Rond. ſimilis.

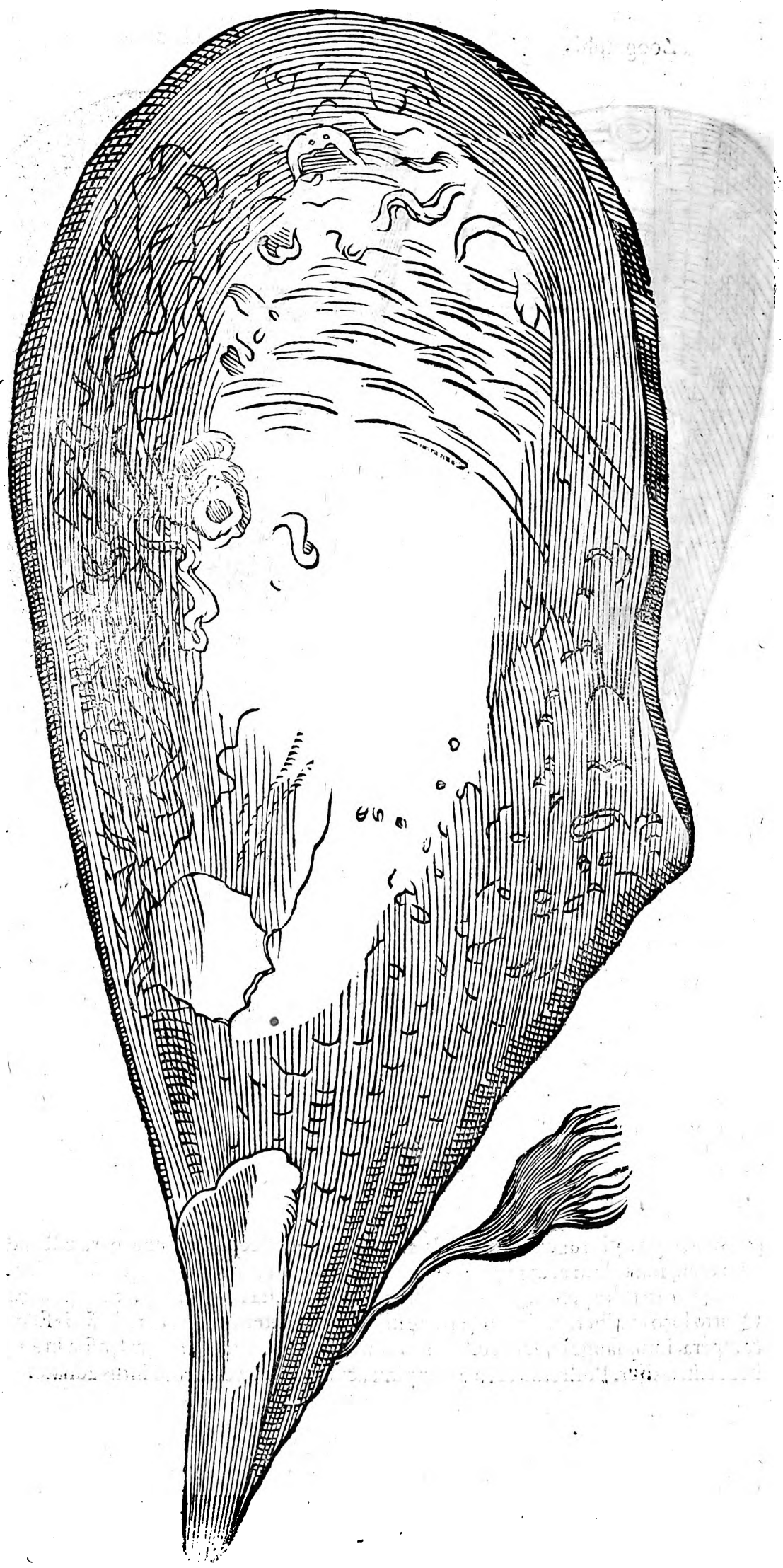

Digitized by Google

Pernæ genus.

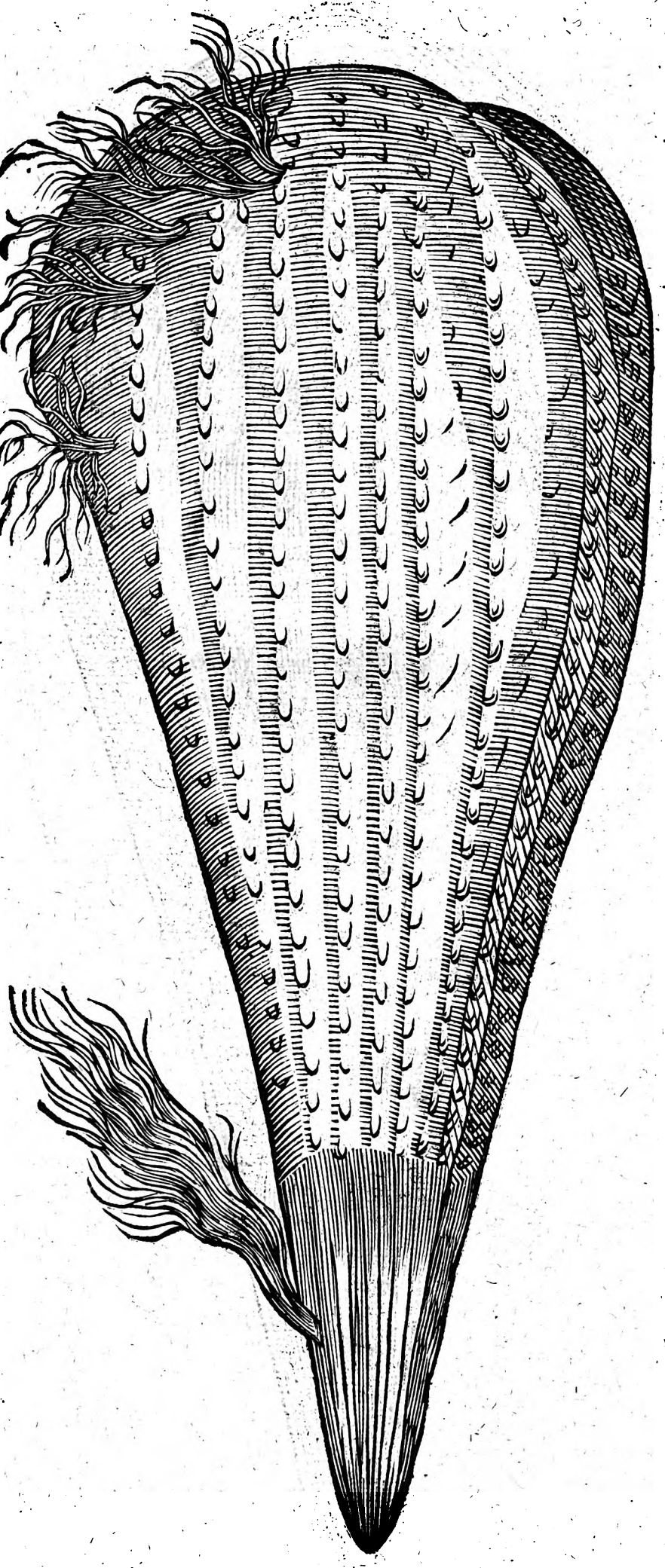

Digitized by Google

Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

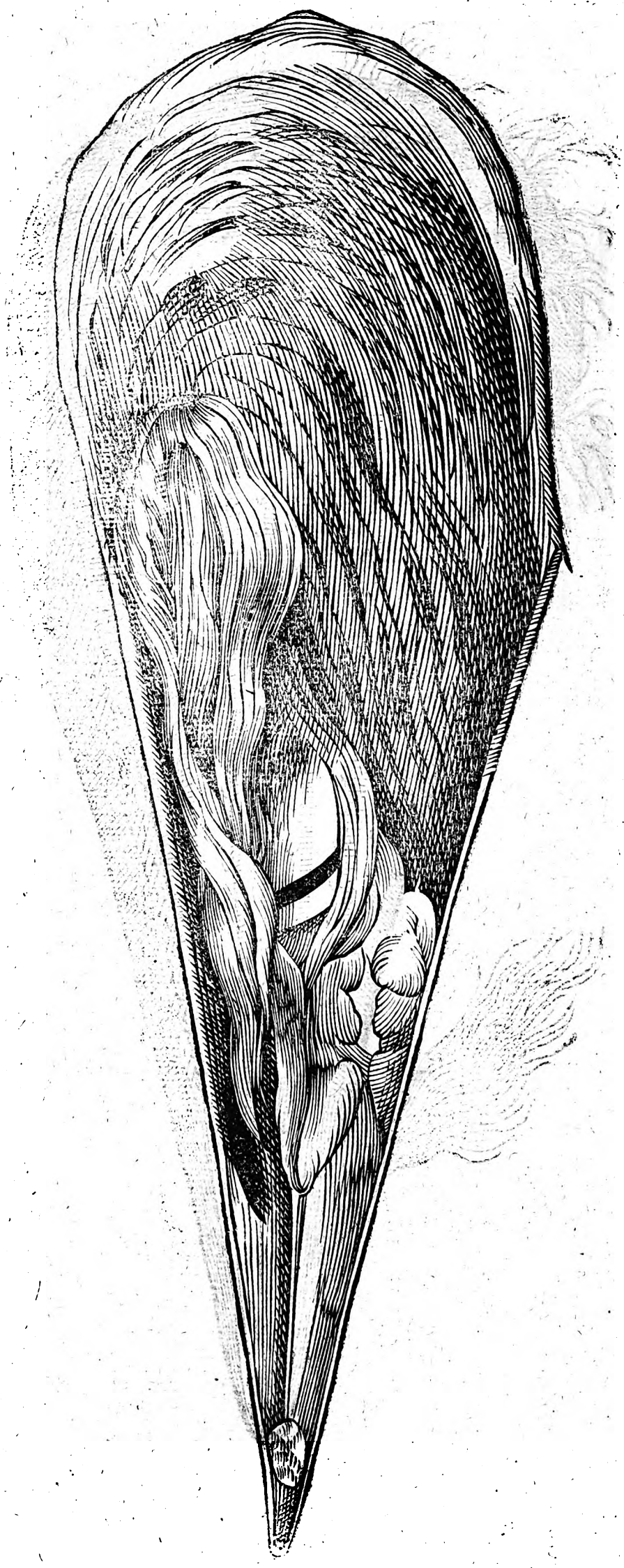

Digitized by Google

Pinnæ quartæ pars conuexa.

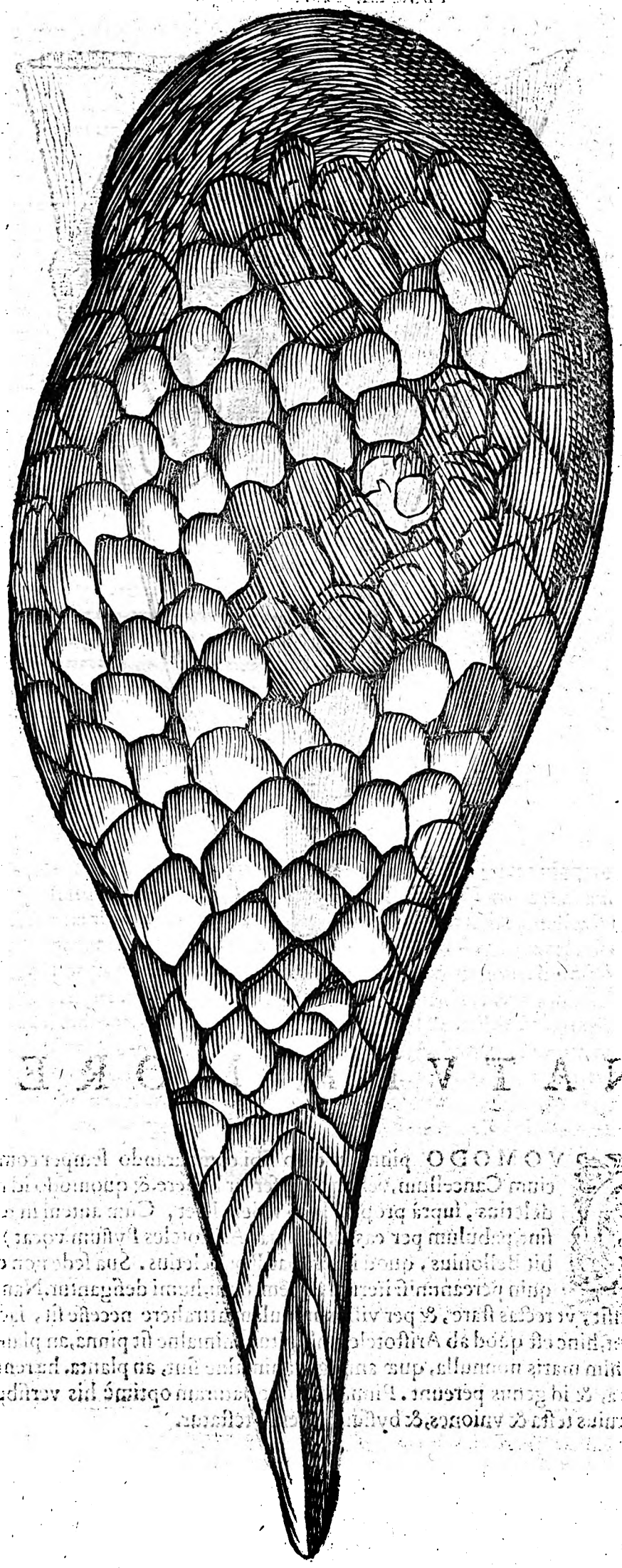

Pinna alia cum tubere adnato.

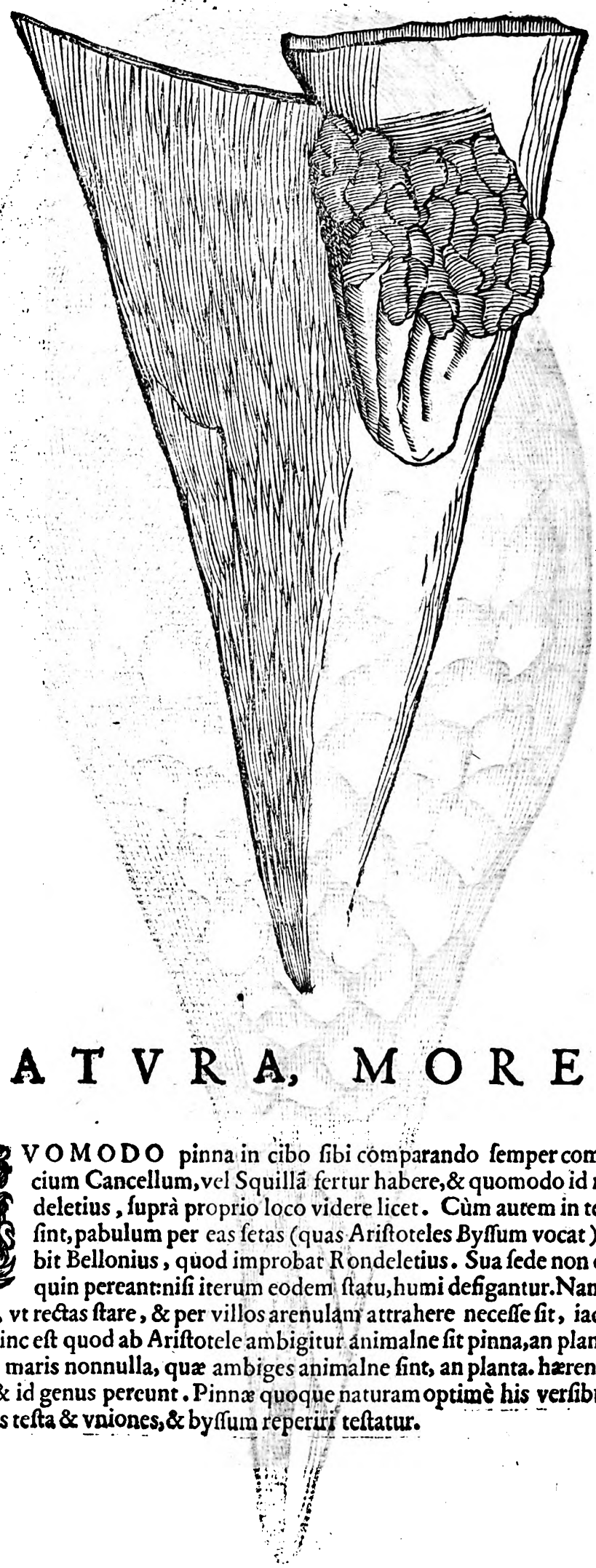

NATVRA, MORES.

Vt ſibi victum quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi cõparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillã fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſuprà proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas fetas (quas Ariſtoteles Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

Digitized by Google

A *Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquas fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui caruncula,
Hac monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilarum pinna germen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans,
B *Cuius nitor, subtilitas q̃, cirrulis*
Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penita pruriginis,
Mouetur vndiquaq̃ victus gratia:
Ingurgitationeq̃ aluum turgidus,
Disrumpit arcta tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est,
Sed glutinato ritè rursus tegmine
C *Prorepit ipsum pabuli quò fert amor.*

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatũ reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse[a] Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam, esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, rarò semipedalem (sesquipedalem fortè, vt notat Zoographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruinis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios.

[a] *Com. in 9. Plin.*

In Oceano an sit ambigitur.

HIEROGLYPHICA.

PINNA fœtus ſuos oſtentans, Gieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus[a] author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitę, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcuè Veneri ſacras fuiſſe comperio, verùm quaſdam elegantiores tantùm.

[a] *Lib.* 28. Petulãs, & laſciuus ab ineunte ætate.

VSVS IN CIBIS.

PINNAS vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit[a] Athenæus, Αἱ δὲ πίνναι, inquit, ἐρεθιστικαί, τροφιμοι, δυσπέπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex[b] Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſque, non ad generationem confert, ſed melioris tantùm nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis pingue. Eſſe meliores hyeme elixas, & aſsis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſse non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ, plenæ, carnoſæué, quæ in limoſis, herboſiſque (πραγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hîc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vêre, & æſtate capiuntur, alijs præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptionique renitens: collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis aſsæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſse vult Bellonius. Sunt, ait, qui teſtas modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

[a] *Lib.* 18. c. 25. Ouum,
[b] *Lib.* 5. *de hiſt.* c. 5.
Optimæ quæ.
Meliores quæ.
Quot modis edũtur.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

VM in ſacris atque etiam in profanorum libris byſsi, byſsinarumque veſtium ſæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſsus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Scheſch etiam pro byſso legitur. Apud Italos nomen non habet; poſsumus tamen vocare byſso, Gallicè, vt citat Zoographus, interpretantur creſpe.

Buz. Scheſch.
Creſpe.

DIFFE-

Digitized by Google

DIFFERENTIÆ.

DVPLICEM esse byssum, terrenum videlicet ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic [a] Plinius, Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam, vel fortè quòd in arbore nasci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, folijs verò salicis. Plinius quoque nõ solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiã quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars [b] Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatę nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus esse byssum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum non alia Græciæ parte nasci prodidit Pausanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem byssо cedat, etiamsi colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species, vt ex Plinio, & Pausania claret in Græcia, & Iudæa nascentis. Byssus verò marinus mollissima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & mollissimus fericæ lanæ comparandus colore fusco, à similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum byssо, quàm stuppa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

Byssus terrenus, & marinus.

[a] *Lib. 9 c. 1.*

Byssus quid Cardano.

[b] *Li. 9. c. 1.*

Gossipium, seu xylon.

Byssus arboreus.

Lini, nõ lanæ species byssus.

Byssus marinus qualis.

Mytuli byssum gignũt & vt à byssо pinnæ differat.

COLOR.

IN sacris literis, inquit Zoographus, byssi colorem aliqui pro candido accipiunt: quod is fortè natiuus sit eius color, antequã tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt byssinũ à byssо lini genere. nũc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texũt, quod saltem de Iudaico byssо verum est, hunc enim auri colorem, & splendorem referre Pausanias narrat. Hetychius purpureum interpretatur. Varrinus Coccinũ, vel pro hysge vsurpatũ fortè ex [a] Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ προσφορα: καθάπερ τὴς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τὴς δὲ κόκκου τὸ σίτριον δοκεῖ τῶν βαφῶν ἄγειν (Zoographus mauult ἄυξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκὸς χρόκα καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod si itaq; crocus admiscebatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necessarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admiscери ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, byssum (vt & alia pretiosa lini genera, & fericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidũ fuisse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit [b] Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyssinum. quo loco Massarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byssinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbyssinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex byssо lino, aut lana illa pinnali, quæ byssus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

[a] *Lib de oracul. defectu.*

[b] *Lib 11. c. 41.*

Plinij locus notatus, & explicatus.

nios erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhæret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui.

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus.

Rondeletij opinio.

Zographi opinio.

N ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſſe; an è contrà byſſus ex pinna oriatur, iam videamus, Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt, iſtæc autem ſunt, [a] Αἱ δὴ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τῆ βύσσε. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Atheneus hęc verba repetens βυθῆ habet pro βύσσε: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea prætęrijt, Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσου legit, & ex byſſo conuertit, & vocem βυθὴ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. Sed byſſus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt, itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσης. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι. Scholiaſtes Ariſtophanis; Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τῆ, & parum refert βυσσῆ, an βυθῆ legas; eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à ος in ὴ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat, à vado enim rectà procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

Vſus villi pinnæ. Cõtra Rondeletium.

[a] *Lib. 5. de hiſt. c. 13.*

VSVS.

Pileum rotundum.

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert [a] Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantùm induere, habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte [b] Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

[a] *De nobil.*

[b] *Origen. lib. 19. c. 19.*

MYSTICA. MORALIA.

Corpora caſta.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies, decẽ cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt, de quibus rectè poſsit illud [a] Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modò lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis refre-

[a] *1. Cor. 6.*

Digitized by Google

A refrenemus cogitatibus. *Byssus quoque vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter sic expoſuit. Byſſus, inquit, in caſtitate puræ conuerſationis, purpura in effuſione precioſi ſanguinis. Byſſus nanq; candidi coloris eſt, purpureus color, & de ſanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur. & ipſe ſanguinis habet ſpeciem. Meminit etiam byſſi alibi ſacra ſcriptura.

DE CONCHA ANATIFERA. Cap. LXXVIII.

B ONCHÆ Anatiferæ, ſeu potiùs Anſeriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio noſtro de auibus volumine exhibuimus, atq; hîc iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in ſecunda parte iconum ſtirpium ſuarum non ex arbore dependentes pingunt, ſed trunco ſimul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in noſtris deſit lucubrationibus, quod è lectorum re eſſe poſſit. Habes primo loco Concham Anatiferã tribus partibus conſtantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, ſed quinq; partibus compoſita eſt. Tertia aperta eſt, eiq; vmbilicus inſeritur. Quartæ teſta etiam quinq; partibus conſtat, hiulca eſt ea parte qua primũ plunulæ prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas ſitum oſtendit. Sexto loco exhibetur embrio, ſeu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouiſſimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuſcemodi concha nata. De qua vide noſtram ornithologiam. Habes poſtremò alias conchas Britannicæ conchæ ſimiles, & fortè congeneres.

Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

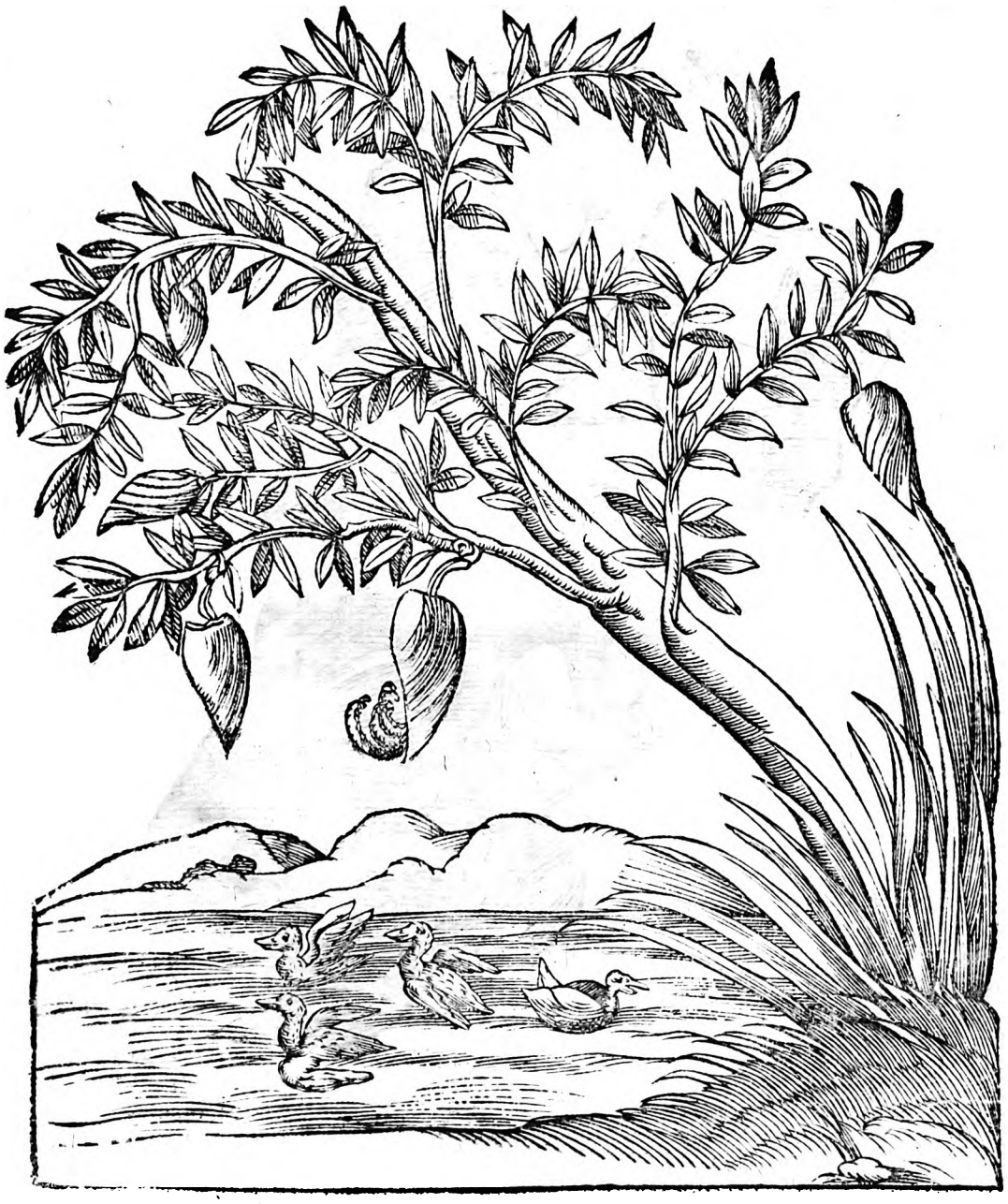

Digitized by Google

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

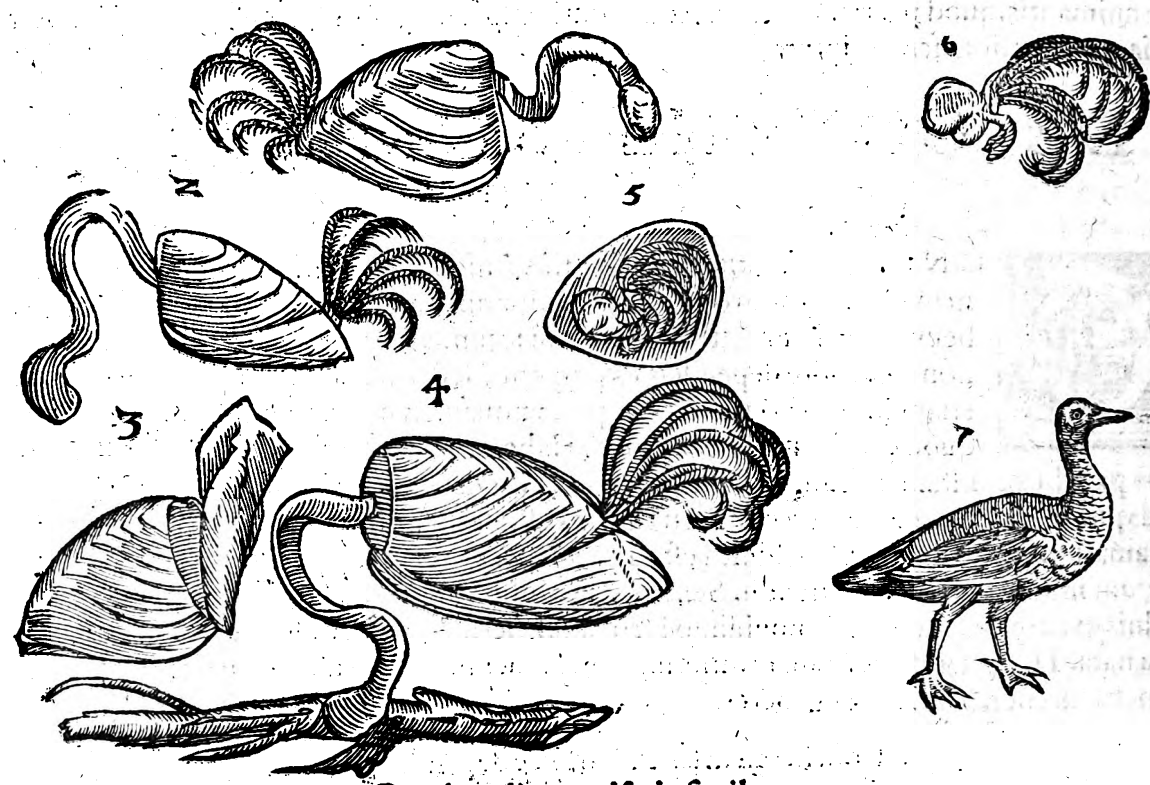

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

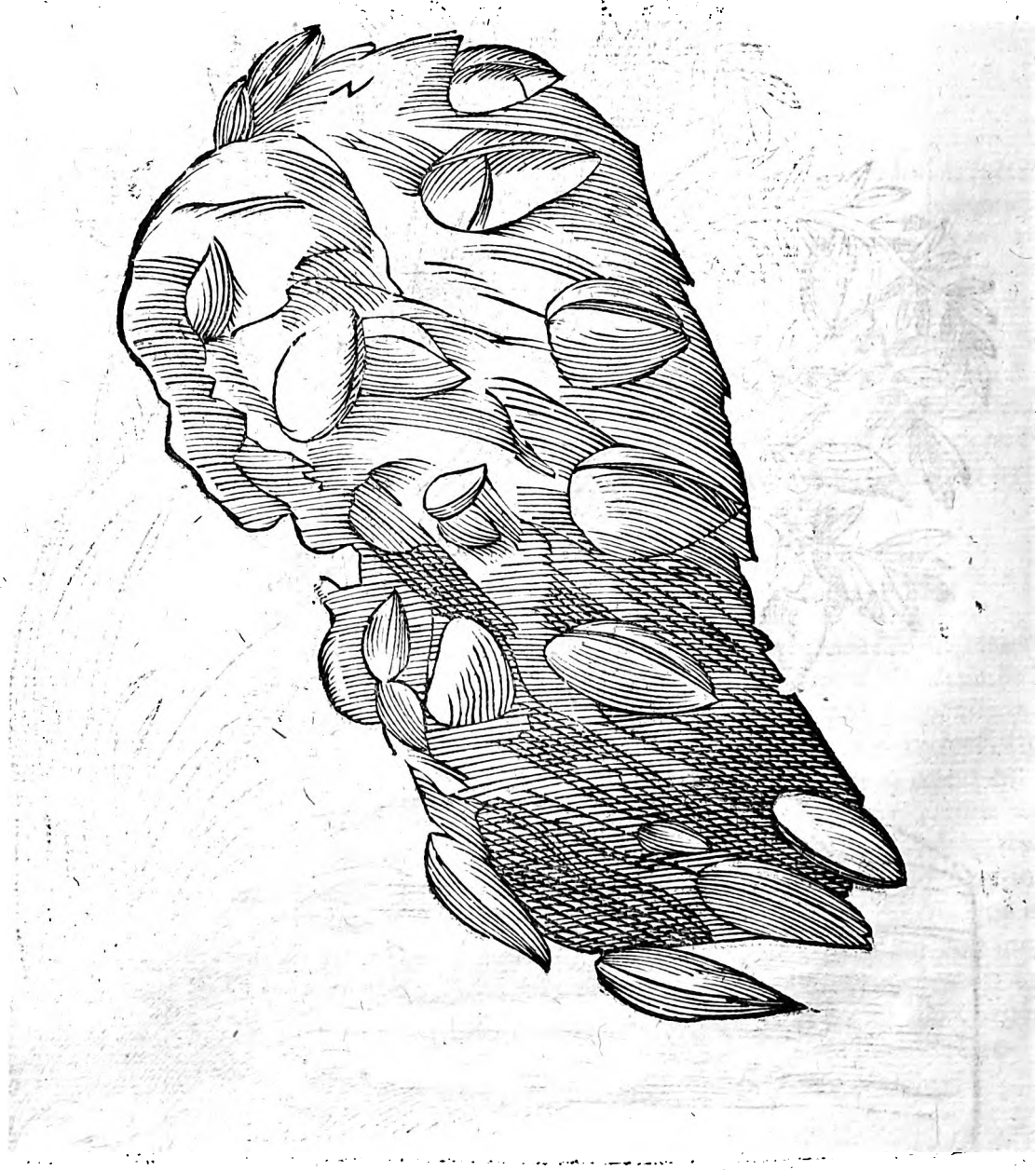

Digitized by Google

A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM.

DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B

ΛΕΠΑΣ dicitur Græcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium significat, aut montanam asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λεπιδᾶσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiàm πωμάτια vocantur, vt Zoographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens conijcito. & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τήθη τε γηραιόμενα μυίοισι, id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras,

C quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεα: sed ὄστρειον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellam ne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massilienses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massilienssibus, & Mompelienssibus lapedo dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ.

Lopas. Plauti locus suspectus.

Petaglida.

Tethea.

GENVS. DESCRIPTIO.

D

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, sitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπάς δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristotele citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον ὦς, id est aurem marinã. Diphilus verò apud Atheneum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasdam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem equant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam attinet,

Athenæus correctus.

Lepas fera.

Forma.

Digitized by Google

attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rõdeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon poſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorẽ ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge- E

Os, Papauer.

Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuerſæ.

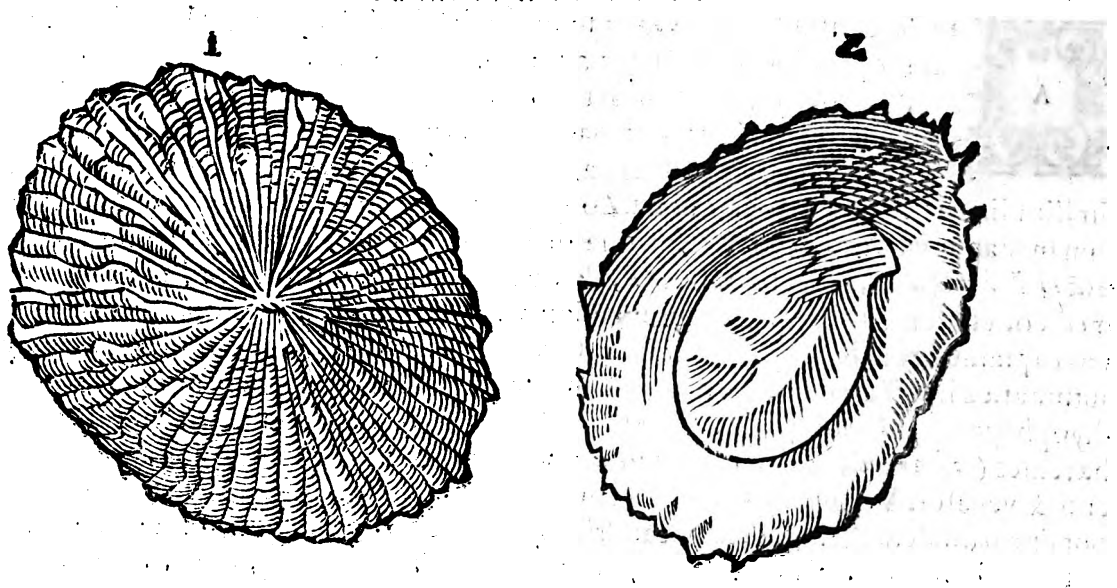

Digitized by Google

Patellæ authoris aliæ.

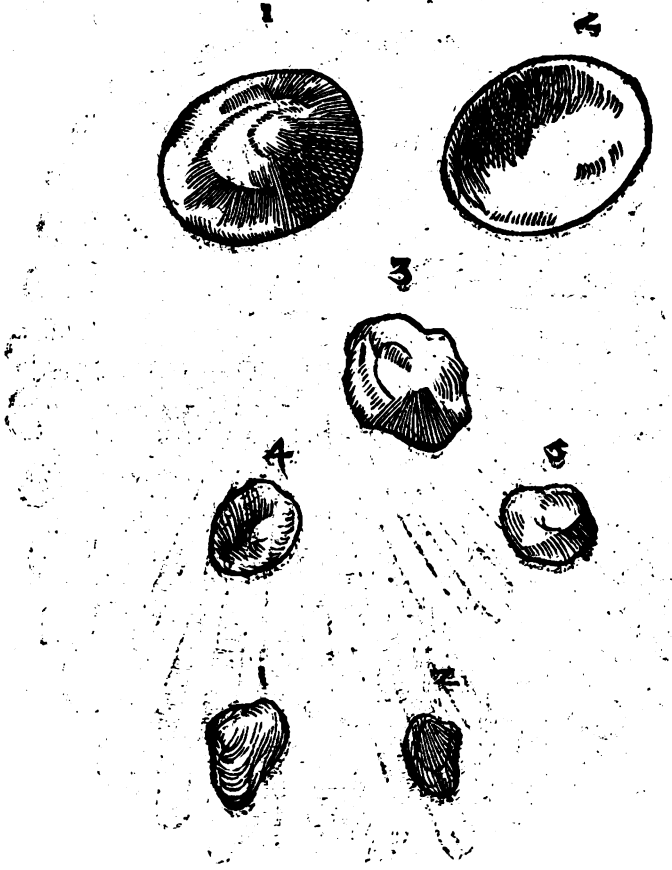

nere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq;, vt ab externis iniurijs tuta sit, Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa, Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorum vice: subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert, Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nõ in testa, vt in ea quę agria dicitur, Os venter sequitur, in eo est μύχων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotunda est, sed inæqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur, gibba, in ambitu liuescens, & striata, intus caua: carnosam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hęret, soluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua is sic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęrescit; sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos verò longa. Difficilè à suo scopulo vulgaris patellę nostræ modo auferetur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, esturque cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rondeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligenti indagatione persequeretur, lepadem paruam saxo hærentem deprehendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui. Testa (inquit) vna integitur: alterius vice est saxum, cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex multis laminis

Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

Lepas parua Rond.

Digitized by Google

Patella Cypria maior ſtriata. nu. 1. Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.

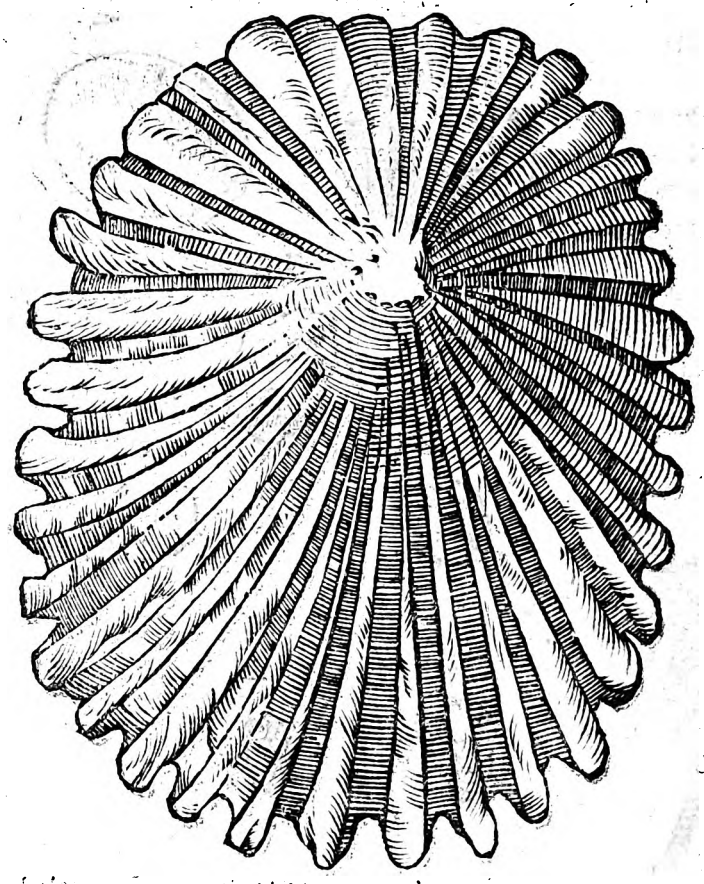

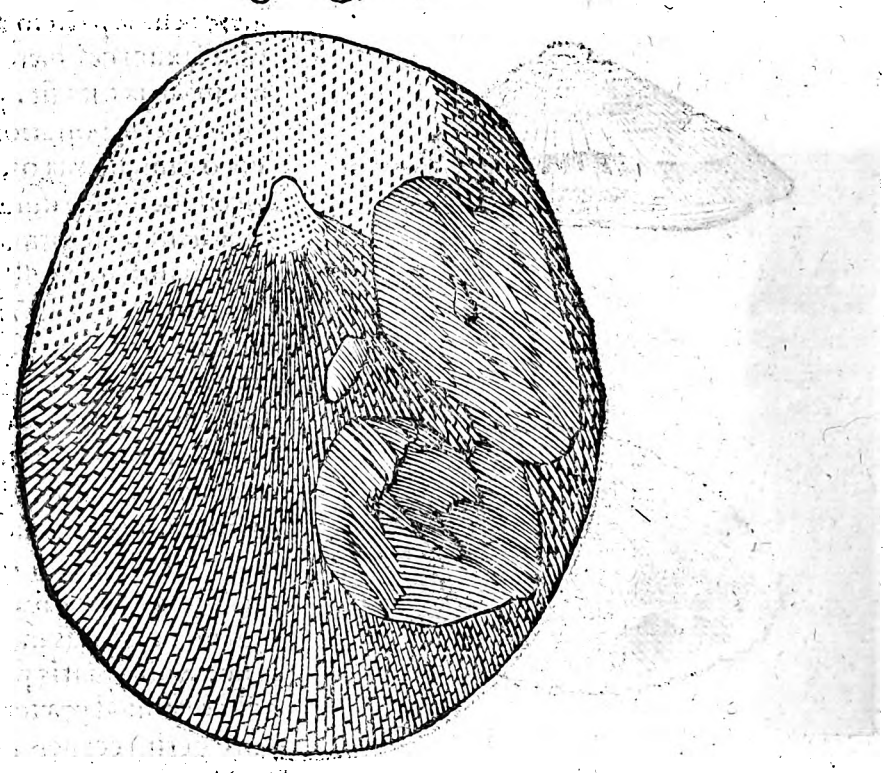

Lepas, ſiue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili.

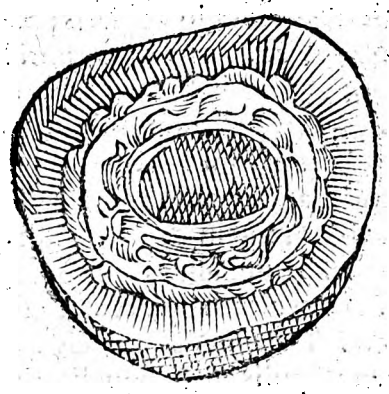

Authoris adagiorum lapſus.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſse lepadem paruam Diphili apud Athenæũ, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſsimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſse docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixæ

Digitized by Google

A affixæ sunt. Adhæc ὡς λέπας προσίχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Ostrei in morem hæret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

RATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò rarò. Lepadúsæ, λεπαδῦσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massilienſis atque Agatensis sinus scopulis minores. Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis terue repetit. Id tamen Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullis enim (inquit) B ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Aristoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaque quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim, putauerimque perpetuo saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, sed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur.

Lepadusa insula.

In saxis inueniri.

An à saxis soluatur.

Cochleatũ more serpere.

Ὡς ἐυτόνως δ' Σεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὡσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter concha modo
Ista anicula adhæret adulescentulo.

C Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saxo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud [a] Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum apprehendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quicunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum comprehensione afficitur, quod manibus nitens, sperat se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo.

A saxis, vt diuellatur.

[a] *Lib. 6 c. 55.*

Milonis fortitudo.

D

VSVS.

CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficiliorisque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ ἀκάγαι δριμεῖαι: εὐσαμοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. εὔθραι δὲ ποσῶς, εὐσαμοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles cõcoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem pauciq; succi; elixæ,

Crudæ eduntur.

Digitized by Google

Ad capiendos piſces.

clixæ, condimento redduntur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonij Stolatos (Στολάτους) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur. quarum quidem contundens carnem, expriménſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Γαῦ, καβαώθ, quibus ſanè ichthyophagi vtuntur. E

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere.

Ὥσπερ λεπὰς προσῆχται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret*: prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI.

Ferra Bellonium.

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantùm vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον ἕξ, ὑποκάτω τοῦ ὄγκου ἡ περίπτωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄγκιον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue ἓξ Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenæus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis adhærere ſcripſit. Sic enim & [a] Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vnivalvis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in latitudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc nō temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit. G

Teſta.

Auris marina cur dicta.

Auris Veneris.

[a] *Lib. 4. hiſtor. c. 4.*

Maioris patellæ Bellonij deſcriptio, & vſus. H

DE

Patellæ feræ siue Aures marinæ.

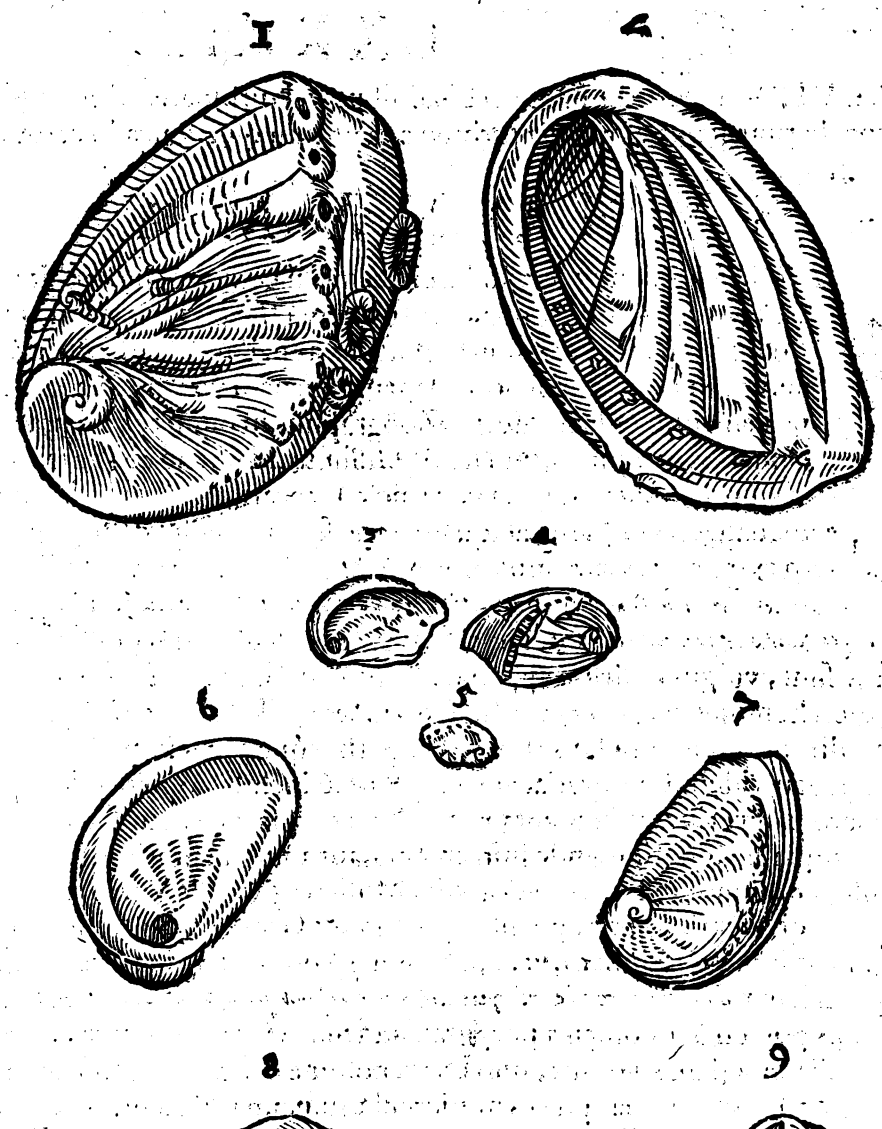

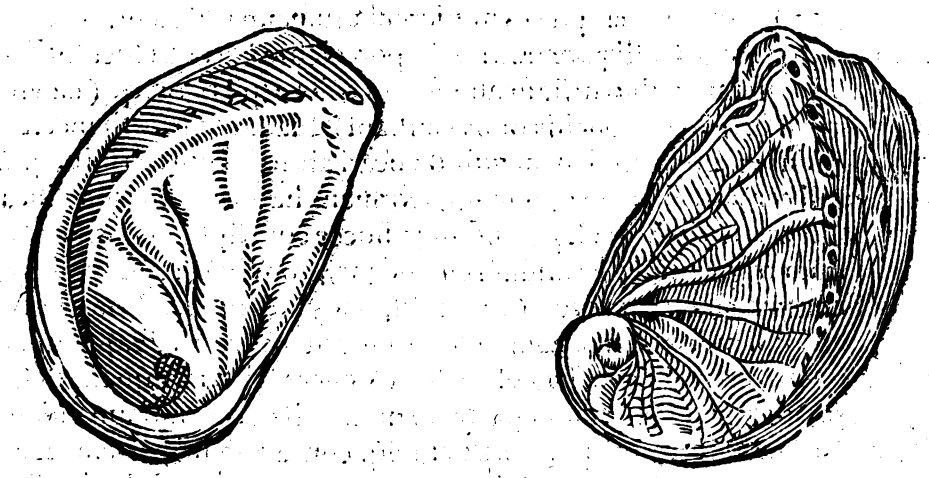

Otion siue auricula alia.

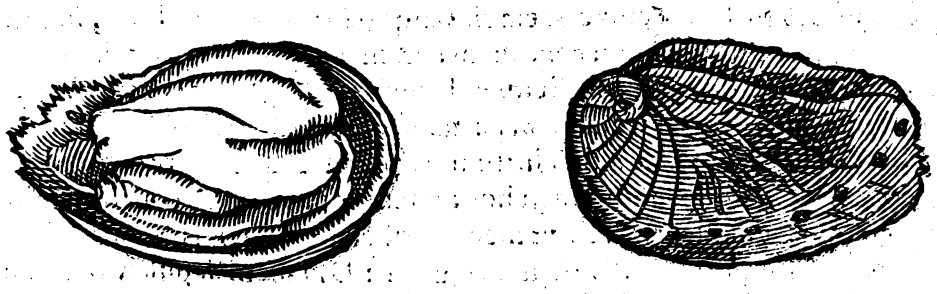

Digitized by Google

DE CONCHA VENEREA. Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs, quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

PASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cõchę venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea, vt ſplendeãt, quamobrem Bellonius læuigatorias, vel lęuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomine veniant, haud ſatis liquet. Zoographus in omni re obſcura indaganda, cùm diligentiſſimus, tum laborioſiſſimus, id ſibi nõ conſtare aſſerit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ὁμοίναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισεί· καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μητρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hæc ſuperſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentoué incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem ſuã pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendę inſtrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices maximè naturam qua fęminæ ſunt, appellant porcum, & Græci eadẽ ſignificatione chęron, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διὰ τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarũ teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli pate noſtres de porceleine vocant. Hucuſq; Zoographus. Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionũ colore ſplendoreq; (nã vniones in ea non reperiuntur, ſed in ijs, quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciẽ ſuprà conſtituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis conchæ (quã ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat. Cęterùm videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigeſimũ, & ſecundum emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) ſpondyli, & oſtrea. Rondeletius Venereę conchæ nuſquam alibi mẽtionem factam fuiſſe nouit, putatq; eam eſſe, quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit[a] Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt pôſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit[b] Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ. Sunt enim conchæ non gratę modò Veneri, ſed etiam cognatę, ob cõmunem è mari originem: celebriſq; eſt eius deę effigies, atq; haud ſcio, an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem aurę prębeat concha, ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hic, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereę, prębenteſq; concauam ſui partem, & aurę opponẽtes per ſumma ęquorum velificant. Sic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri formoſiq; corporis pręcipuę ſunt, nomen hoc merentur prę cęteris conchis. Indocti quidã ſuperiore ſæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt, pectinibus. [c] Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

Lauis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Concha lęuigata.

Porcellana concha cur dicta.

Calculi vterini.

Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.

Cochlea margaritifera porcellana dicta.

Cõcha Venerea.

[a] Lib. 9. c. 25.

[b] Li. 9. c. 33

[c] Lib. 14. ep. 109.

Hunc

Digitized by Google

A Hunc enim vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, scribentem de Glauco marino dæmone, veniſſe eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Concha Erythræa.

Ἦ κόγχοι ἁρπαλέα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
Ἦ τοὺς ἁλκυόνων παῖδας ἑτ' ἀπηρύγες.

Abundat autem aliquid in hexametro. Veriſimilis omnino hæc coniectura eſt, cùm & Belonius iſtæc conchylia in mari Erythræo, ſeu rubro copiosè piſcari atteſtetur in hiſtoria aquatilium, & in ſecũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit, ſcribat Carolo Cluſio interprete, ad mare rubrũ vicum eſſe nomine Tor, ibiq; viginti camelos onuſtos conſpexiſſe his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi ſolent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans, id eſt Platearij de ſimplicib. med. Belliculi marini ſpecies ſunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine caſtaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. Belliculi marini.

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & ſiccæ naturę ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutiſſimè poſſunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, ſiue bellericos marinos, Arabicè ſcribit dici aſtor, vmbilici humani ſpeciem referre, eſſe autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, ſicut dentales. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abſtergẽda inter alia nominantur μπελέρικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua ſentẽtia ante ipſum fuit Cordus; qui porcellanã hanc noſtrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habẽns. Et ante Arnoldus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abſtergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce ſatis ſint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, niſi conchæ ſint hæ noſtrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Græcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc eſt communis concharum natura, & forma: calculos enim ſiue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad ſuffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum eſt autem, cùm Ariſtophanes, & alij Græci earum meminerint, Ariſtotelem diligentiſſimum harum rerum ſcrutatorem ſilentio præterijſſe. Ad quod reſponderi poteſt, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in noſtras regiones aduehi ſolitas, ideoque naturam earum Ariſtoteli perſpectam non fuiſſe, etiamſi nomen vulgò agnoſceretur.† Ariſtophanis verſus ſunt Dentalium qd Cordo. Matriculi. Ariſtoteles cur hanc Concham prętierierit.

Οὐδ' ἐκεῖνος ὁρᾷν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ χήματι λάμπρος,

† In Equitibus.

Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus ſecundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἄλλα σπεύδων, σμύρνη κατάληπτος. Vbi Scholiaſtes, Choerinæ, (χοιρίναι) Cõnchæ (inquit) quædam marinæ ſunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vſum inductum. Idem Suidas repetit, & inſuper: χοιρίναι καὶ ἡ τριξ τῆ χοίρᾳ, ἕτω κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης πιριελθῶν: qui verſus in Veſpis Ariſtophanis legitur, & hi paulò antè:

Ἢν δ' ἴῃ τις λίθον μὲ ποίησον, ἐφ' ᾧ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμῆσι.

In eadem fabula χαροθλίξ vocatur ὁ φιλοδικαιοκλὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda ſuffragia ſæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Heſychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, ſed conchulæ ſint, quæ calculorum vicem in ſuffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam teſtatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, ἅπερ ἔσαι κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Athenęo ſunt placentæ ἄθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (proparoxytonum) placentæ, quarum

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum χ choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitę. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

Coruina.

Alhuda.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MVTIANVS (inquit[a] Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rõdeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent præſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) diſtincta ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente, quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatã conchã efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe junctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit,

[a] Li. 9. c. 25 Murex Plinij.

Teſta.

Color.

Concha prior Rondeletij.

Concha Venerea 1. Rond.

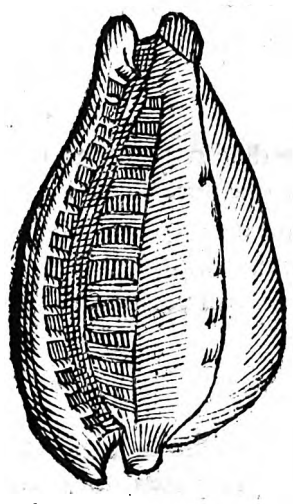

Remora Mutiani.

Procellana ruffa Zoographi maior.

Digitized by Google

Concha Venerea Zoographi.

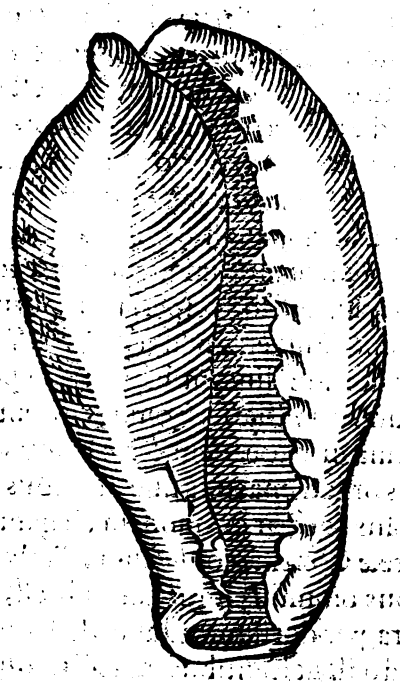

ſtituit, terminetur: alterum verò cui dentes, aut ſtriæ longiores, ac minus prominentes introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmiſpherij figura, ſed maior eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt ferè, quæ anſerini ouí. Nuſquam inniti poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoque gibba, quæ hæmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minuſque ſcitè quàm ſtellata. Læuitate ita reſplendet, vt imagines reddat, ſed obſcurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem appellat; parua eſt in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm ſtellata, (de qua mox) oblongiuſcula. Ventre, (ſic partem ſimam appellat) ruſſo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtrię candidæ. Striā nominat, vt in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem verò cauam. Dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræſentauimus. Quarta icon Rondeletij eſt altera ſpecies Conchæ Venereę, de qua ſic breuiter ille ſcribit: Concham hanc raram non poſſumus non vocare Veneræ ſpeciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Eſt enim oui figura, concha ſimplice vtrinque ſeſe colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm ſuperior. Varia quoque eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas, teſta eſt tenuiore, & minore, magiſque perſpicua. Tertiam ſpeciem idem Rondeletius à ſe depictam non minus Venereis conchis ſubijci poſſe putat, quàm præcedentem, ob teſtam eodem modo vtrinque ſe colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis, quàm ſupradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecunda, colore candido. Quarta ſpecies, quam denique ex eo hîc depinximus, ſemper parua, inquit, manet, ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi ſubijci poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura, eadem vi exiccandi, qua ſuperiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus eſt Venereæ Conchæ, oui anſerini magnitudinem excedens, tota ex ruſſo candicat, maculis per totum dorſum ſiue ſuperiorem partem reſperſa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat ac nitet admodum. Dentes ſiue ſtriæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers eſt, quam priori loco tabula alia oſtendit, magnitudine oui gallinacei, ſed paulo oblongior, toto dorſo verò ita ouo ſimilis, vt primo intuitu aliquem fallere poſſit. Prona parte color caſtaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices luteſcunt. Intus teſta candida eſt. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem luteſcebat, & maculis ornabatur

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera ſpecies Rond.

Figura.

Color.

Teſta.

Tertia ſpecies eiuſdē.

Quarta eiuſdem.

Genera ab authore obſeruata.

Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

Secunda.

Concha Venerea authoris prima.

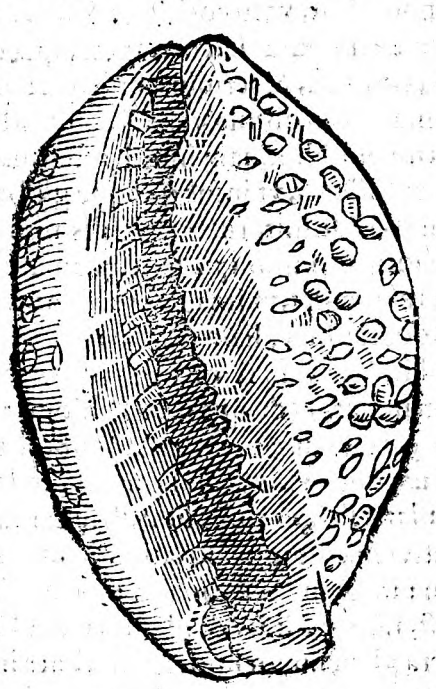

Tertia.

Quarta.

Quinta.

batur ſubpurpureis : ſed cùm in humidiori loco E
eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem ferè cũ prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotundæ, at inæquales. Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hîc damus, tota candicans ex ruſſo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis aut amethestinis, quin etiam ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectà percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent. Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt F
cinerei, nonnullis ornata maculis ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nõ vt in præcedentibus omnibus intus candida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſum, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liuicenti hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris (ruſſæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruſſæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine. Secũdæ tabulæ. Iã verò prior in ſecunda tabula, in qua nõnullas minores & minimas damus, tota candida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi G
Prima. amethestino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab
Secunda. altero latere candicat. Tertia ruſſa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem
Tertia. ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruſſæ minoris. Quarta dorſum habet admodũ
Quarta. elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore. Quinto & ſexto loco imprudẽter pictor adiecit cochleæ cylindroi-
Quinta. dis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt,
Sexta. & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero
Septima. exprimitur conchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt
Vltima. in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtrijs ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex ijſdem quæ vltimum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior & candidior. Hæc eadem minima voca- H
tur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matricis à no-
Buzios. ſtris vocatur, Luſitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. idem per medium pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cæruleum tendit.

Digitized by Google

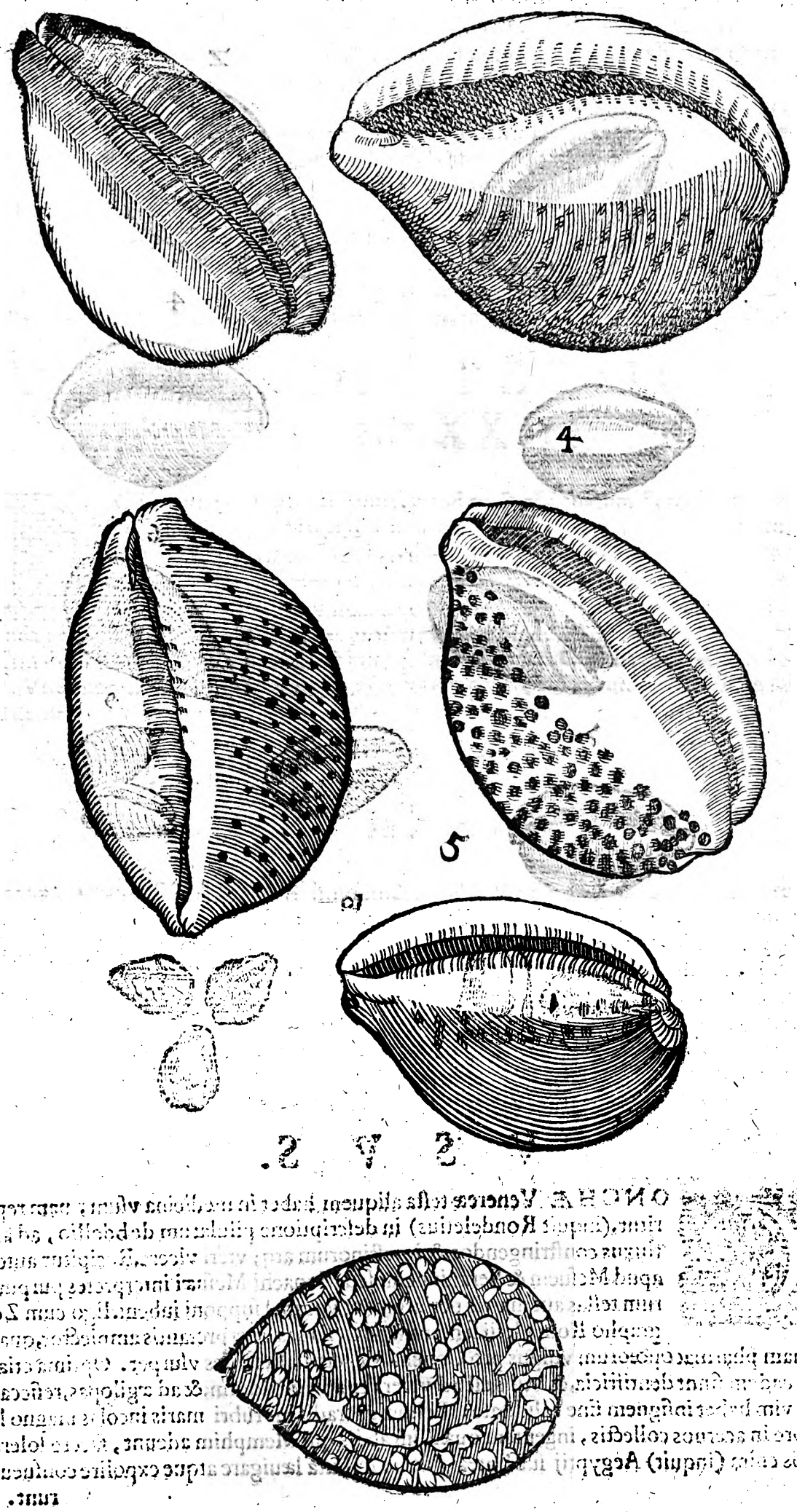
1
2
4
5
3

Concharum Venerearum decem ſpecies.

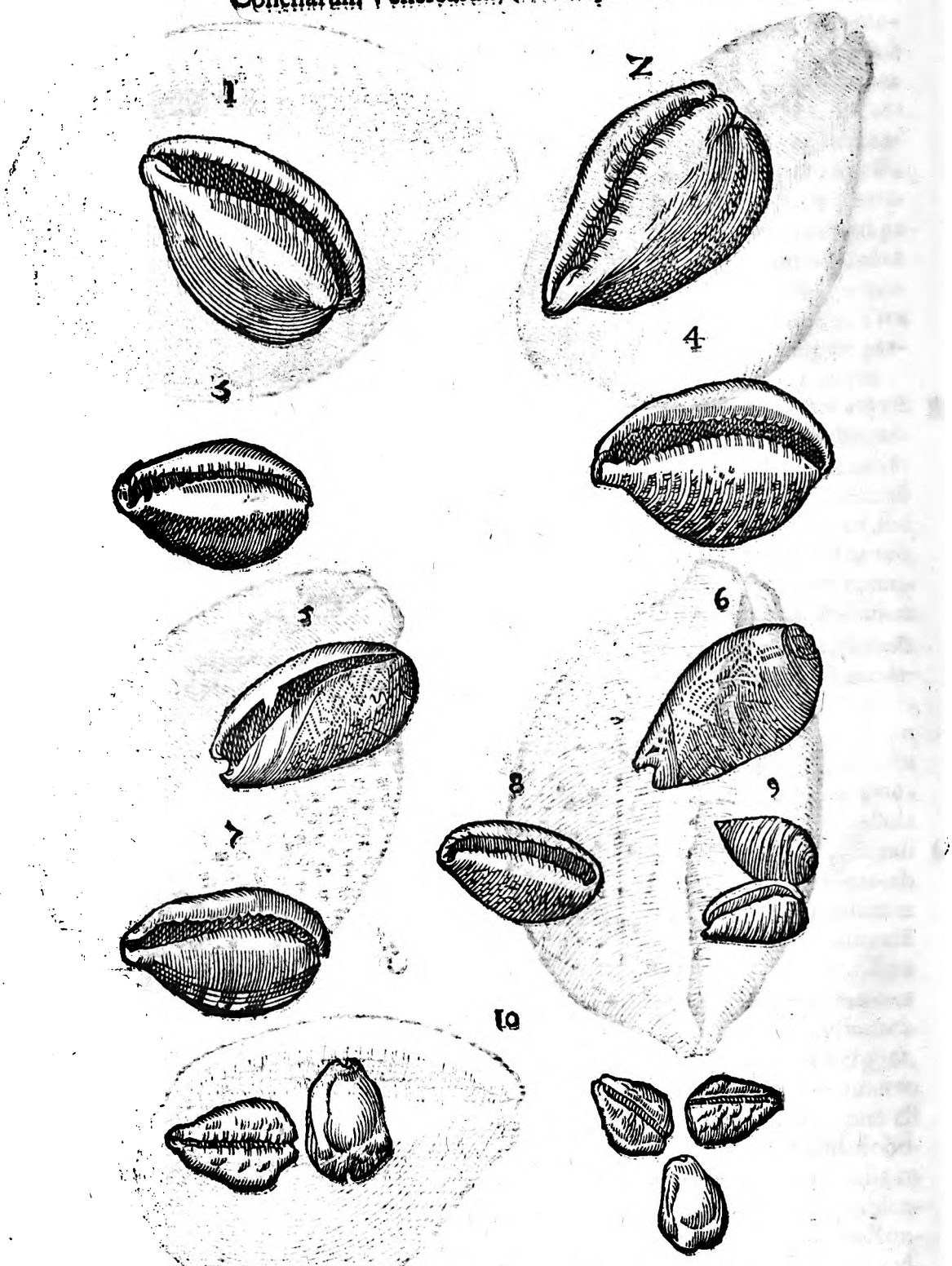

VSVS.

Ad alui fluxus.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiã porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt.

Pectines p. Cõga Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbãdos.

Ad ægilopas.

Digitized by Google

A runt. Idem author est earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, ijsq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Græcis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia læuigatur dente conchaué; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta, magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq: vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq: ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare: aut pro ijs filios suos parentes vendere, apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam & pulchrè expressam vidisse.

Ad chartã leuigãndã.

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatum Sereniſſimus Franciscus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõstans, inter monothyra siue vniualuia collocaui. Concha est maiori sui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Sereniſſimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriusq; icon subinde dabitur.

C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem semper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam eiconem subinde dabimus.

D

Concha

Digitized by Google

Penicillus marinus Rondeletij.

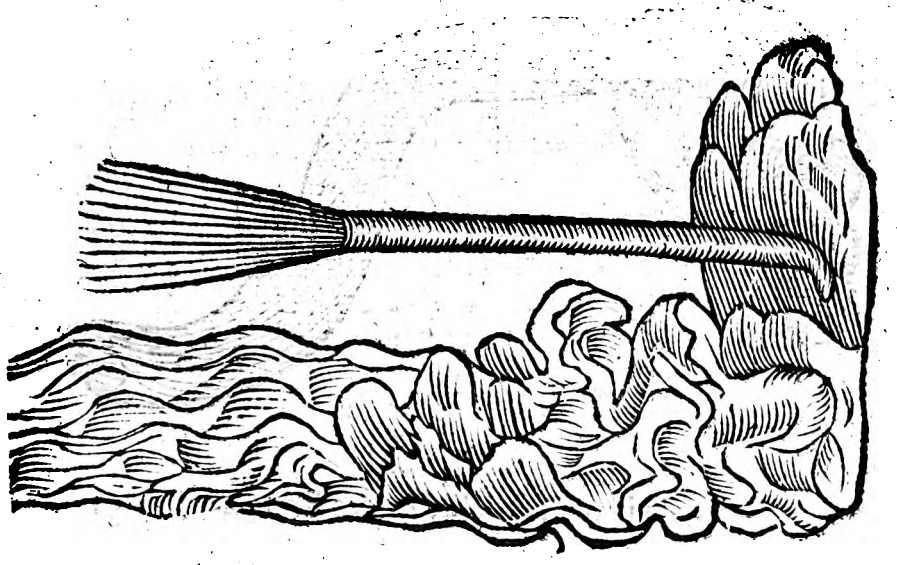

Tabuli alij ab authore obseruati, in quibus vermes delitescunt.

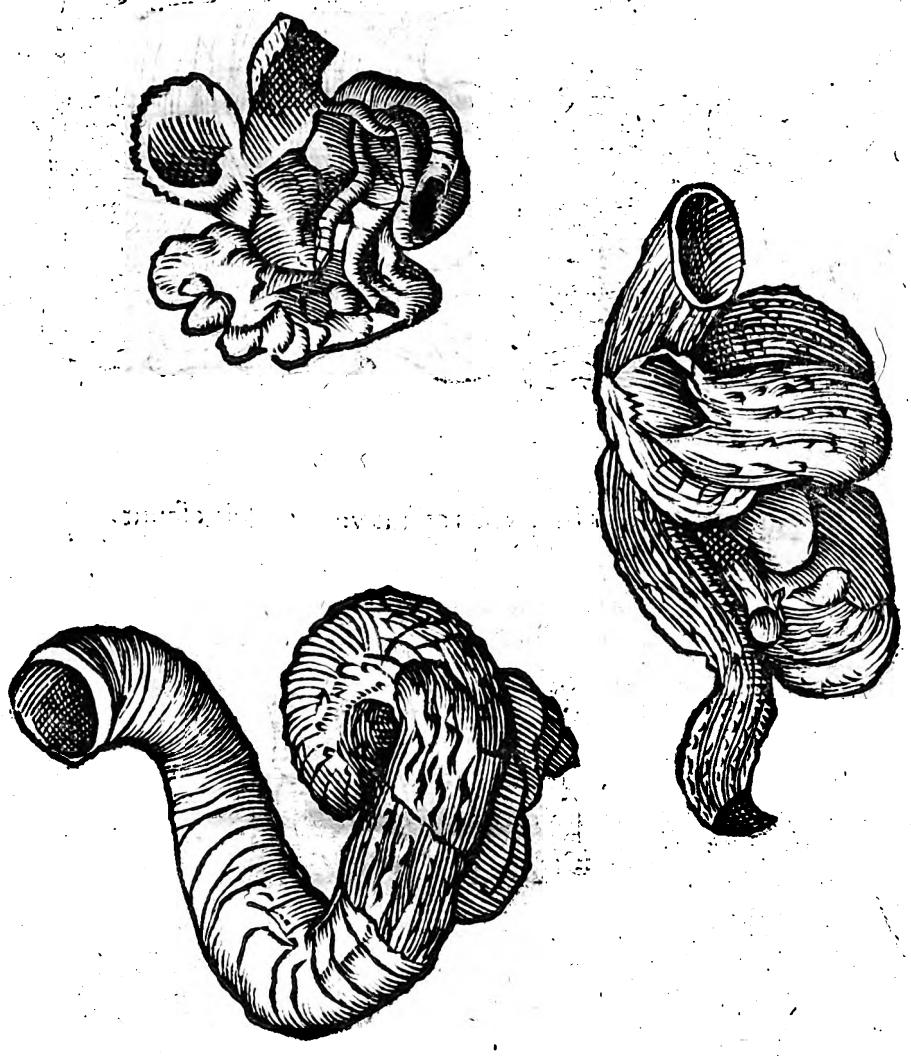

Digitized by Google

Penicillus marinus alius.

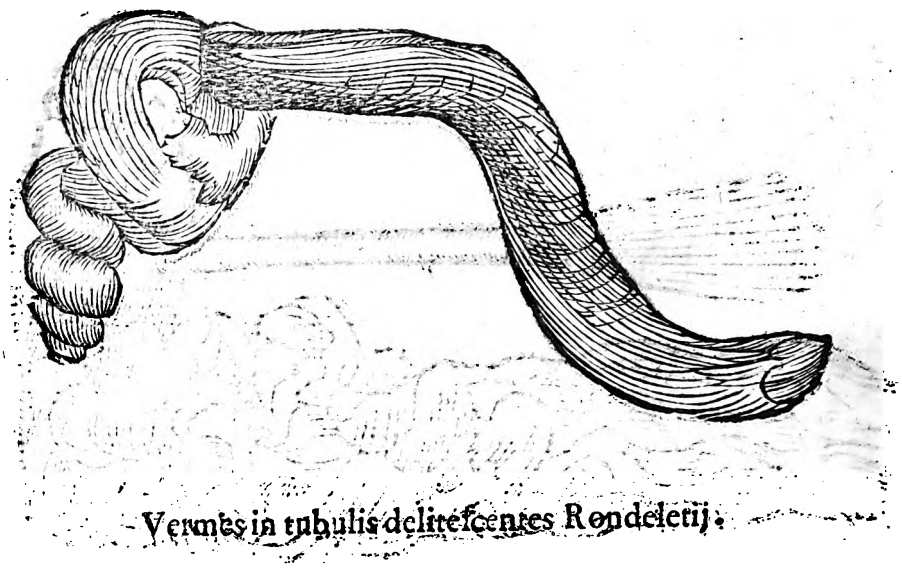

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij.

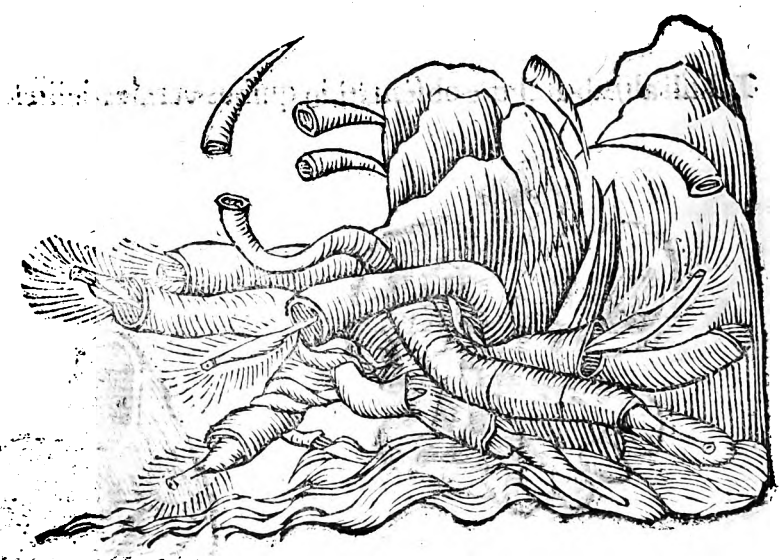

Tubuli alij parui in quibus etiam vermes delitescunt.

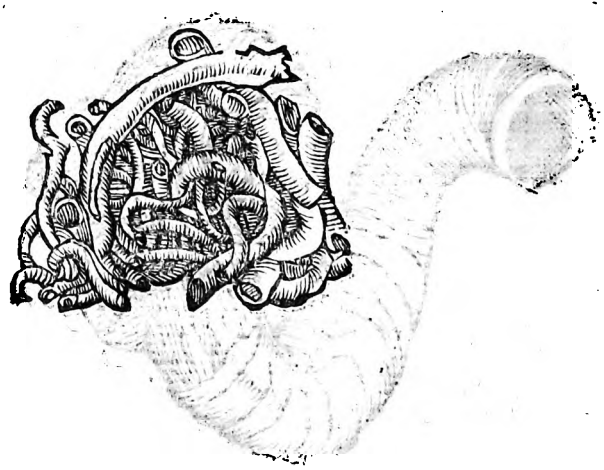

Finis Libri Tertij.

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS.

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS.

SIVE PLANTANIMALIBVS.

C

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS. RATIO.

D QVÆ nec animalium, nec fruticum seu plantarũ, sed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐ'παμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum insanum, Cucumis, Pulmo & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recensẽt Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur, Eorum quæ absque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. sed quænam sint hęc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, aut ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sitne animal, an Zoophytum, quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quòd Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Leporι marino subiunxit: maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modò fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascantur.

Vrtica an Zoophytũ.

Bellonij & Rondeletij opinio.

Digitized by Google

constare videatur. Ex veteribus [a] Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ ossibus, sanguine & visceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoq; verba leguntur in Glossis, vbi μαλακία, quæ sint, exponit. Plinius verò atq; ante eum Aristoteles Zoophytum faciunt Vrticam, addita etiam ratione. [b] Philosophi verba hæc sunt: Quas autem Vrticas appellant, non testa operiũtur, sed excluſę omnino sunt ijs, quæ in genera diuisimus, ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plamę & animali. absolui enim & escam petere nõnullas, & sentire occurrentia posse, atq; etiam asperitate corporis vti ad se tuendum, animalis est. At verò, quòd imperfectum sit, & saxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè, quanquam os habeat, plantarum generi simile est. Vnde [c] Plinius: Equidem & his, inquit, inesse sensum arbitror, quæ nec animalium neq; fruticum, sed tertiam ex vtroq; naturã habent, Vrticis dico, & Spongijs: Hinc est fortasis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zographus, nullum sensum inesse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & sentiant, & insuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ se ferant, Zoophytis superiores perfectioresque existimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Aristotelis cõfisi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ saxis semper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle statui perfectum dębeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata sunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoscere.

[a] *Li. 11. de anim. c. 37.*

[b] *De part. 4. c. 5.*

[c] *Lib. 9. c. 43.*

Zographi opinio.

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba.

[a] *Lib. 3.*

καλέφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit [a] Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Aristophanes in Phœnissis ἔχει τὸ πρῶτον πάντων ἰφυᾶ φυῆναι· εἶθ' ἑξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id est: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vsus est in Vespis. Pherecrates in Transfugis, Κἂν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis spacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda esse annotat Dalechampius. Suidas, & Scholiastes Aristophanis ἀκαλήφη vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιόν ὄρνιον, hoc est auem marinam. sed pro ὄρνιον reponendum censet Zographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò sit ostreum, sed quòd ostreum ferè aliqui esse putarint, & si testam haberet, inquit, ostreum esset. Idem videtur [b] Aristoteles Vrticam Testaceis adnumerasse, quòd de Testatorum victu agens inter cætera hæc quòq; dicat. Ἔχει δ' ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω τὴν τροφήν (id est τὸ περίττωμα) πορον. ἔστι δ' αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei Vrticæ ceu inclusa ostrei caro: testam verò non habet, sed caro nuda est, & pro testa saxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Testata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ saxis adhærent, aut semper, aut aliquando. Vrtica secundum aliquos est ἄδος μυίας, quam Aristoteles dixit hyeme edulem esse. Zographo hic locus est suspectus, quod μυῖς Conchæ sint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muscæ insecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

Pro Conchylio.

[a] *Hiſto. 8. cap. 2.*

An inter testata enumerarit Aristoteles.

Aristoteles correctus.

SYNONYMA.

Etymum.

Ἀκαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo sic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, si ea tangantur. Ἀκαλήφας nominauit Theophrastus, & Aristoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum est, non κνίδη vt scripsit Zographus, quod nomen etiam [a] Plinius in Piscium catalogo recẽsuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τῆς κνίζειν, hoc est δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιῶν τῶν ἁπτομένων χερσί, morsum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplasmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Eustathius. ὁδὴ κνίζω, καὶ τὸν κνίδω ποιῶ, ὡς μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Οππιανός. In vulgari Lexico scribitur etiam κνήδη per n, quomodo scribi apud [b] Gazam annotant. Ea tamen scriptura, nec est apud Hesychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud Hesychium,

[a] *Lib. 32. c. 11.*

Cnide.

[b] *Lib. 3. Gram.*

Digitized by Google

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ἀκαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπαλὲσαν τὴν ἀφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἀπαλὴν τῇ ἀφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, depraùatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi, σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ἀκαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ υ ψιλοῦ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis iocus

B est in Lysistrata:

Ἀλλ' ὦ τὴ θῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαλυφῶν,
Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat [c] Apulæius:

Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini.

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est pedunculis suis firmiter Dolyporum more adhæresci. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycœnam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zoographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit.

Etymum.

Matriculi.

[c] *Apolog.* 1.

Colycia, quæ Bellonio.

Colyzena. Colybdena.

Caro marina.

Iouij error.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticę magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste [a] Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam aut moribus, seu loco. Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur. Et [b] alibi: Sunt item quæ adhærere soleant, (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cùm nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt [c] Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit [d] Aristoteles, quod in

D maioribus euidentius est. id antea idem [e] Philosophus in medio corpore statuerat, & in maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit, excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. [f] Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde [g] Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent. aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quę cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica.

[a] *Histo.* 5. *cap.* 16.

[b] *Histo.* 1. *cap.* 1.

[c] *Lib.* 3.

Os.

[d] *Histor.* 8. *cap.* 2.

[e] *Histo.* 4. *cap.* 6.

Excrementa.

[f] *Histo.* 8. *cap.* 2.

[g] *Li.* 9. *c.* 45

Cur excrementa per superiora emittat.

Differentiæ ex Rondeletio.

Vrtica parua.

Digitized by Google

Potes.

Semper ſolutæ,liberæque ſunt eæ,quas vulgus Potes appellat;ex his vna eſt,quæ quatuor pedes,ſiue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde diſſimiles. De his omnibus exceptis ſolutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & ſi quæ ſpecies à nobis, aut ab alijs obſeruatæ ſunt,addemus, ſingulis generibus; primum ab ijs, quæ ſaxis, aut ſimili rei adhærentes deſcriptionem incipiamus. Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix ſuperat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum refert, colore vario eſt. Quædam enim eſt viridis,alia cærulea,alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Maſſilienſes Vrtigo vocant, Græcorum vulgus κολίκαιναν,& κολέκαιναν, à quo fortaſſis Normanni Cul d'aſne, Burdegalenſes Cubaſeau. Vrtica autē cinerea,ſic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis eſt admodum, quia frondem magnam, ſiue cirros multos habet,carnis parum. In ſaxorū rimis viuit: comam ſemper explicatam habet,nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica eſt: acriùs enim pungit, ac mordet, ſi diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, noſtri,inquit Rondeletius, purpureum ſiue phæniceum Roſam appellant; alijs Poſterol, quod contracta recti inteſtini extremum cum muſculo ſphinctere, ſiue podicem referat,quem Poſterol nomine intelligunt, quòd poſteriore loco ſitus ſit: alij Pouſſepie Brittannorum,alij Cul de cheual vocāt. Eſt autem hæc primæ ſimilis,niſi quòd frondem,& longiorem,& copioſiorem habet. Cæterùm Pouſſepie Brittannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulſepieds,ac eos ſic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeāt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idē author de Vrtica agens,duas tantùm ſpecies Vrticę prædictas Rondeletij deſcripſiſſe videtur, dū ſic de ea ſcribit: Hanc circa Normanniæ littus obſcæno vocabulo Cul d'aſne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terreſtrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipſas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum,quàm magni fieri debeat. Plures eius obſeruantur ſpecies. Quædam enim rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cerulea, granulis in gyrum circumſeſa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæſariem, totum corpus rotundum ambientem, nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut ſcarabæi craſſitudine conſtat. Contracta porro Vrtica orbicularis eſt,aut teres: ſcopulis littoralibus (ijs potiſſimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus ſentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt niſi primo impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa dirimi poſſit, adeo ſuas trichas arctiſſimè contrahit. Certum eſt Vrticas Cochlearum modo in mari ſerpere, ac moueri, ſed id quidem parciùs. Porro vtriuſque moles magnitudinem iuglandis raro explet,cirros habet molles, duos digitos oblongos tenerrimos,gracillimos,ac fragiles, inſigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, ſuis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram ſubiungimus in qua contractæ Vrticæ ſpecies cernitur pronè, & ſupinè depictæ. Hanc ſequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnaſcitur, & colore cinereo eſt, curris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: eſt enim ex purpureo colore violacea, ſed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouiſſima pilei ferè forma colore tota coccineo,excepta ſummitate,quę eſt viridis cum nigra rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod inſtar Holothuriorum teſtis alienis adnaſcitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura eſt, & rigidiuſcula, ſpiſſiorque quàm in alijs Vrticis. cirros breuiſſimos in ambitu habet, in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum pretioſo illo purpuræ ſucco certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſſe, quæ tam excellenti ſuauique colore rictum denteſque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, niſi prius eo colore infectam veſtem dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentum fuiſſe. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis,iam vnà cum vita ſuccus ille euolarat: ſi viuam, ea vndique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie, vt dentibus canis robuſtiſſimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam naſci: de hac ad me Neapoli ſcripſit Ferrantes Imperatus. In dorſo eſſe ſex rimas apertas ſtellam æmulantes: in medio dorſi foueam paruam,cum figura quadam incluſa Conchæ Rhomboidi ſimili,ſuſtinerique à lateribus

Vrticæ parue Rondeletij deſcriptio.

Vrtigo.

Color.

Roſæ vrticæ genus.

Diuerſitas.

Serpit per mare.

Purpurę inuentio.

Purpura in Vrtica cōperta.

E F G H

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem quæ est in animali, non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zoographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia, opinor rectiùs ad primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hîc addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus, nam ea quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

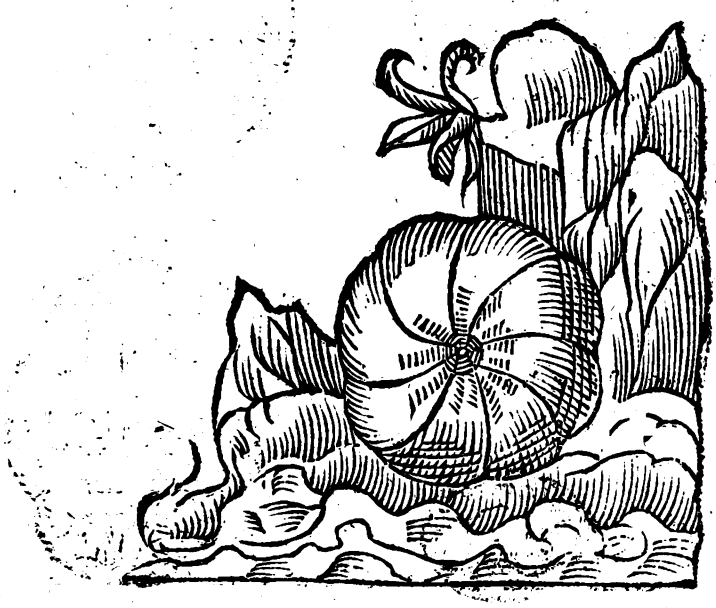

Vrtica cinerea Rondeletij.

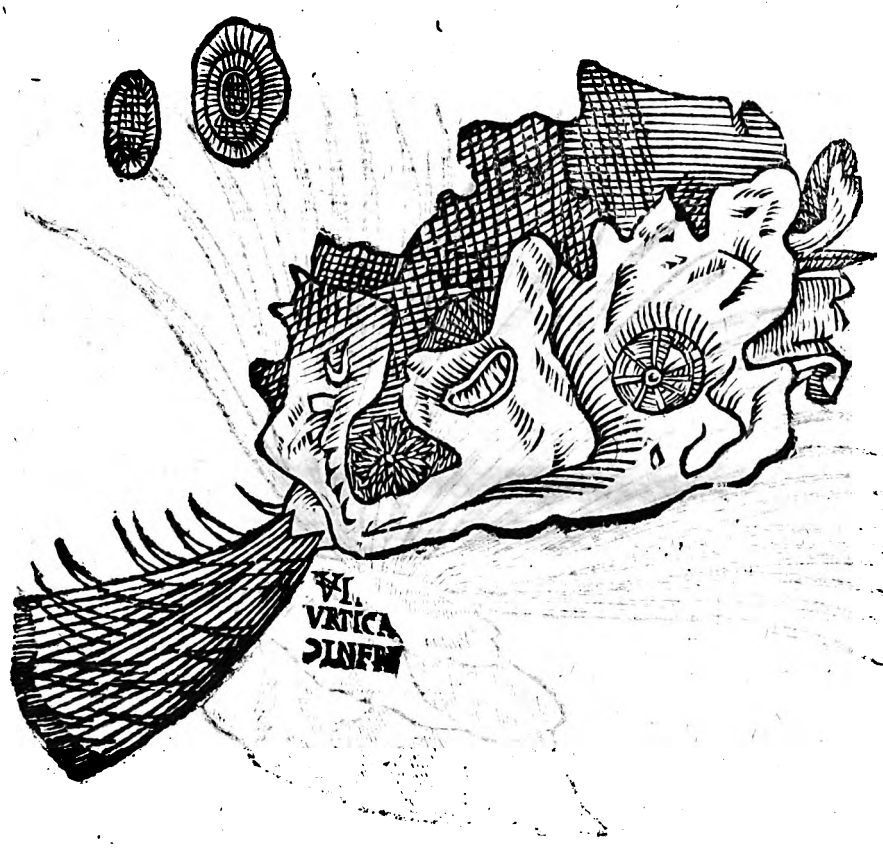

Digitized by Google

Vrtica rubra Rondeletij.

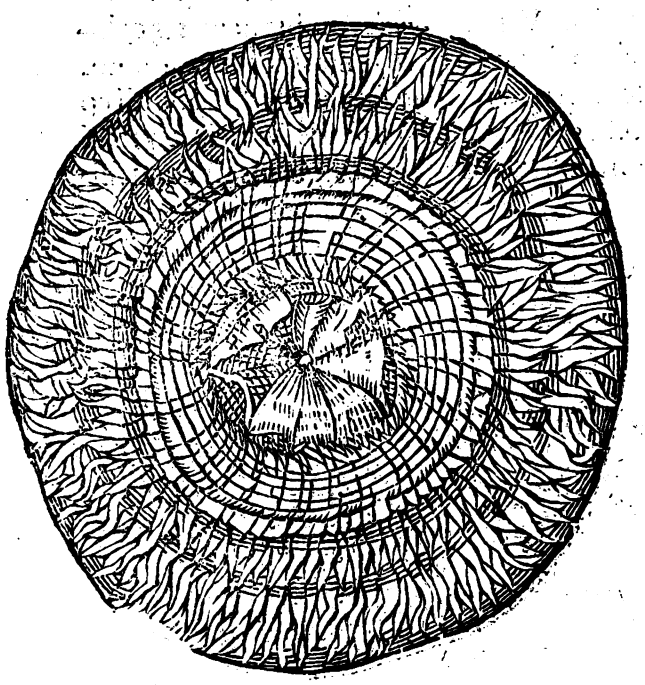

Vrtica explicata Bell.

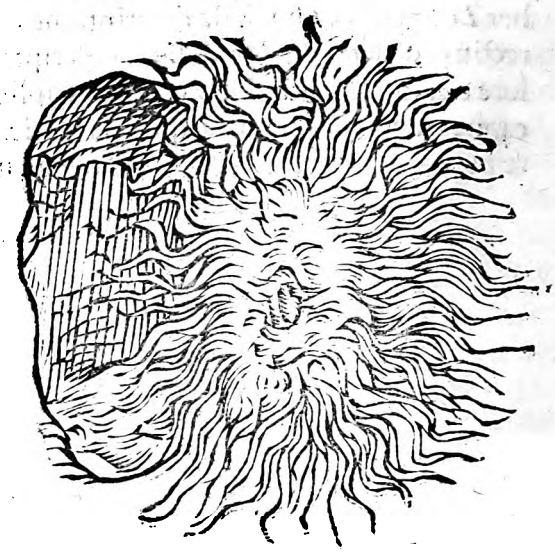

Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta noſtra,

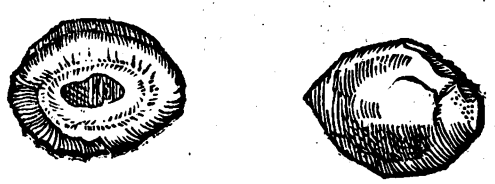

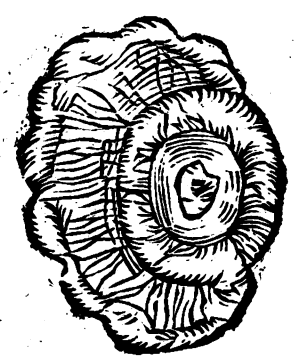

Vrtica marina ſaxo innata.

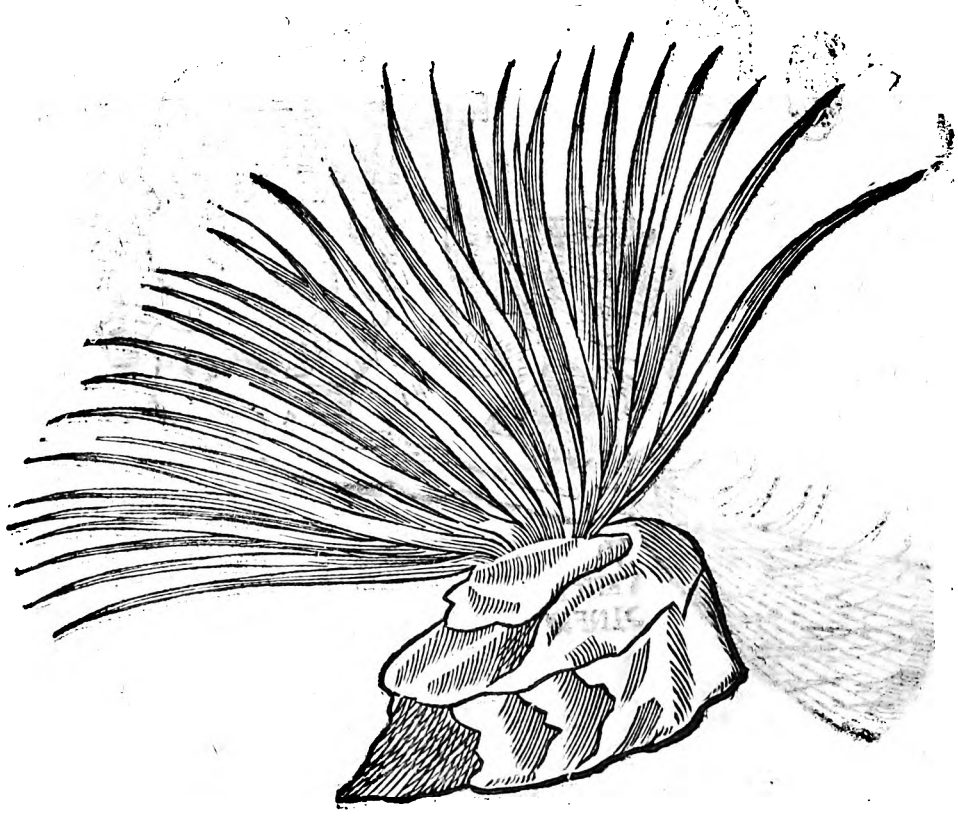

Digitized by Google

Vrticæ quartæ ſpecies Rondeletij.

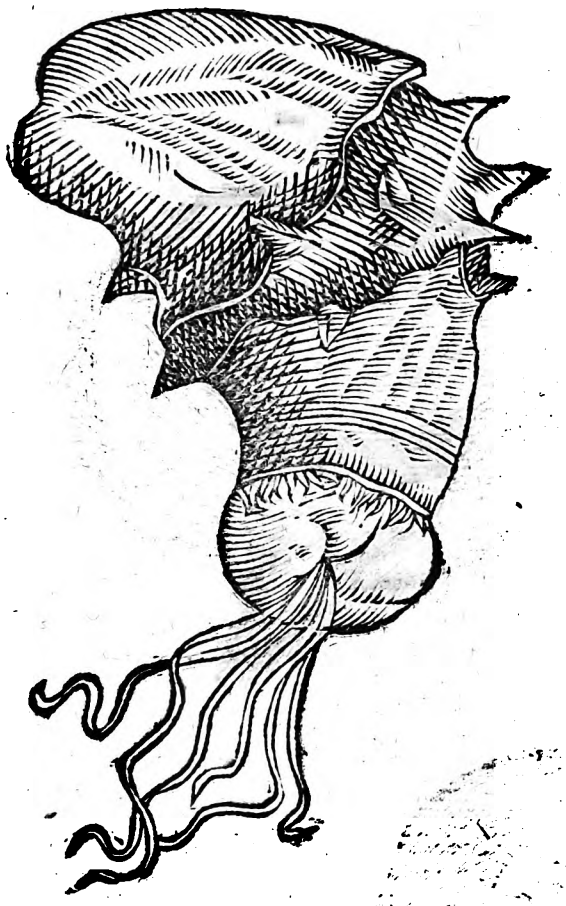

Lepori marino congener, nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

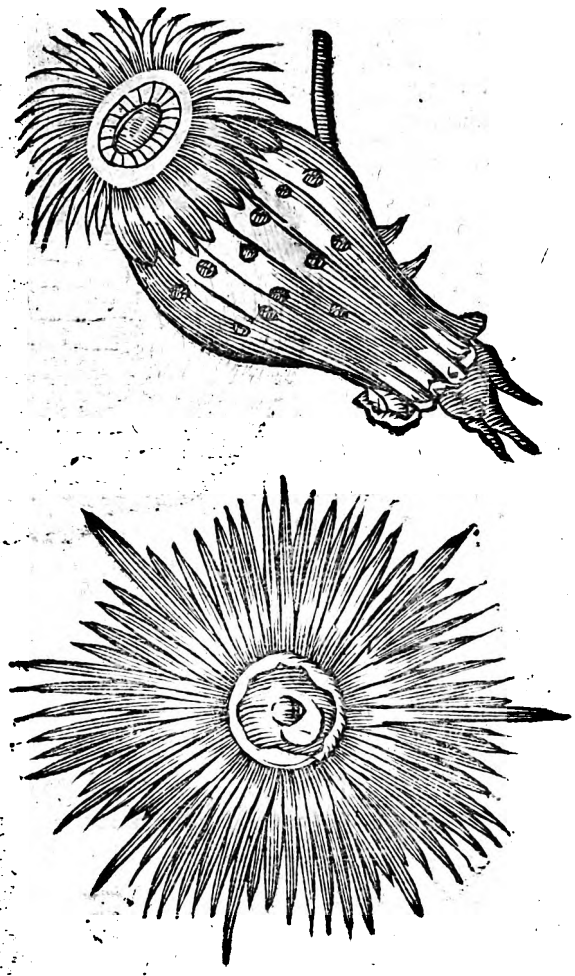

Vrticæ ſpecies duæ, quas in Italia pictas Zographus accepit à Cornelio Sittardo.

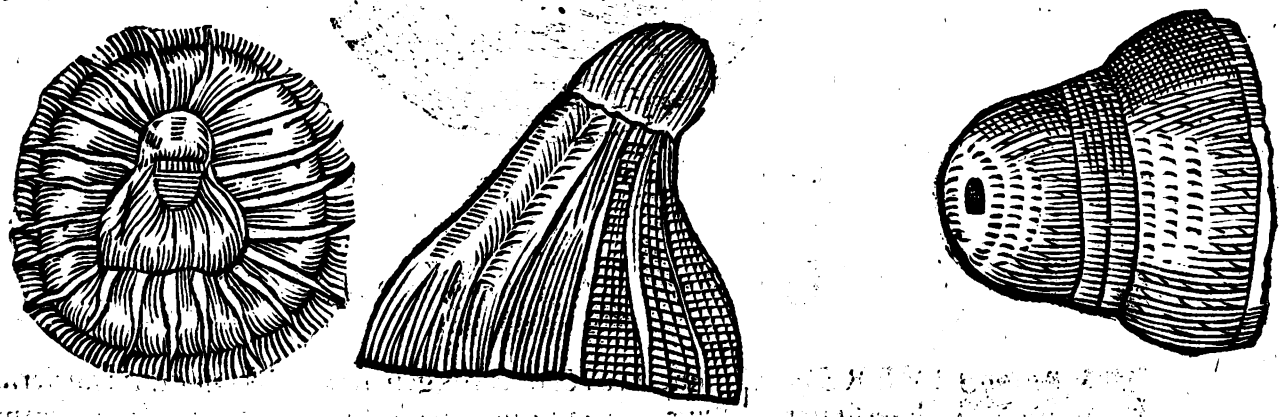

Digitized by Google

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

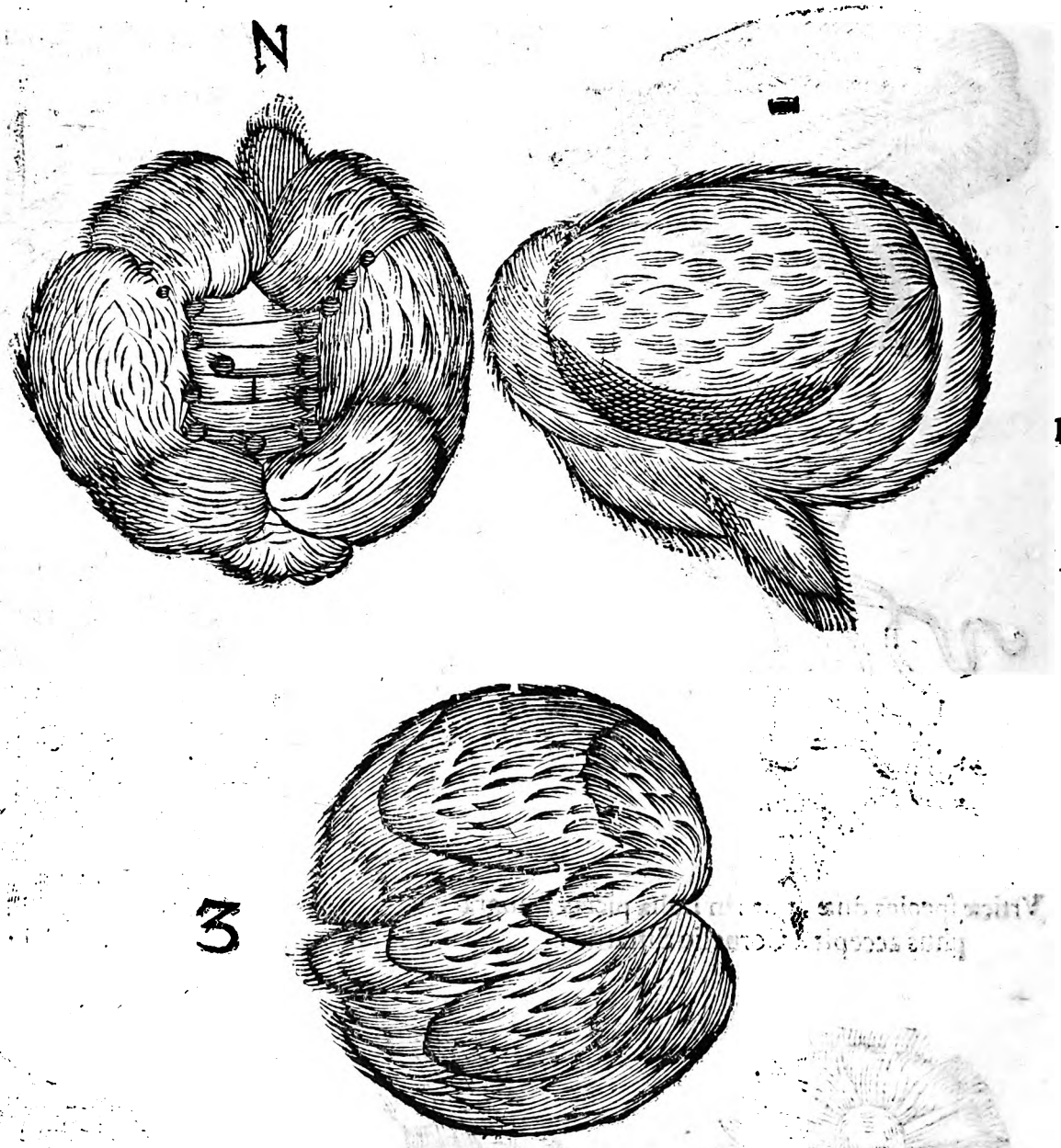

LOCVS.

DIVERSA diligunt loca, & in variis generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Euboeæ Chalcidem gignitur teſte [a] Philoſopho. In Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur, integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquãdo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

[a] lib. 4. c. 6. Vrtica parua.

Digitized by Google

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus veſcuntur teſte[a] Ariſtotele. Et[b] Plinius carne eas veſci ſcripſit. De ſaxo, inquit[c] Philoſophus, quaſi de teſta viuit, & prænatantes piſciculos excipit, retinetq;, ſicut manu admota hominis agi dictum eſt, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. Abſolui etiam ſaxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum eſt, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

[a] *Hiſtor.* 8. c. 2.
[b] *Li.* 9 c. 45
[c] *Hiſtor.* 4. *cap.* 6.

ORTVS. NATVRA.

B MODVS idem gignendi ijs eſt, qui teſta incluſis: per rimas enim & cauernas, & fauces ſaxorum oriuntur, vt tradit Philoſophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum ſcripſit Vrticas, quæ Cochleis & ſaxis adnaſcuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi piſciculos: teſte Ariſtotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhæreſcitque perinde ac Polypus ſuis brachijs, ita vt caro intumeſcat. Os medio in corpore continet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit: & præternatantes piſciculos excipit, retinetq; ſicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. [a] Plinius quoque Ariſtotelem ſecutus ait: Contrahit ergo ſe quàm maximè rigens, & prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit, complectenſque deuorat. Aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ viæ, contactos (contractos piſcium quidam manuſcriptus codex) attrituque petræ ſcalpentes pruritum (Dalechampius legit petras ſcalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque ſi fuit interualli, abſconC ditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu ineſſe, eandemq; quæ terreſtris Vrticæ: quod ante eum ſcripſerat[b] Ariſtoteles, inquiens: Non ore, ſed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inſtar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. † Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. [c] Oppianus:

Eſt infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terreſtri ſimilis, ſed damna doloris
Hæc maiora facit, ſi quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piſcanti infeſta eſt.

Victus.

Vt piſciculos venentur.

[a] *Li.* 9. c. 45

Colorem quãdo mutet.

[b] *Hiſtor.* 9. c. 37.

Pungere more Vrticæ herbæ.

† *Lib.* 7. *de anim.* c. 35.

[c] *Lib.* 2. *de piſ.*

Quocirca Diphilus Siphinius apud[d] Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infeſtentur.

[d] *Lib.* 3.

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Veſpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφίεσθαι: hoc eſt *ab ira auferre Vrticam*. Scholiaſtes interpretatur aſperitatem, & mordacitatem. Chryſippus apud [a] Athenæum περὶ τῆς καλῆς tradit huiuſmodi ſententiam: Μήποτ' ἐλαίαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id eſt *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore*. Oportet illum ſentire de herba, non de piſce, inquit author adagiorum: Nec vſum adagij video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba ſentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, ſeu condimento quodam, ſicut & oliua. æſtate autem

Ab ira auferre Vrticam quid.

[a] *Lib.* 10. De Vrticæ eſu prouerbium.

inepta

Digitized by Google

[b] Hiſtor. 4. c. 6. Caro earũ quãdo melior.

inepta eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur [b] Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula; at æſtate rareſcunt & reſoluuntur: prę- E
madent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atque diſpereant, denique nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἥλιπτες: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio ac ſi Vrticas primo vêre ediſſes; tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es, quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zographo, hæc enim dum tenera eſt vêre primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

F

[a] *Lib. de Pythagoræ Sym.* Pythagoras cur non ederet Vrticas.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teſte [a] Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Veneris ſtimulos afferre diceretur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoq;. Philippides in Amphiarao apud [b] Athenæum:

Ὄστρεά μ' ἀκαλήφας, λεπάδας, παρέθηκε μοι

Oſtrea mihi Lepadas, Vrticas appoſuit:

[b] *Lib. 3.*

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi feſta luce coquatur*
Vrtica & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipendi ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπνίων,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſſe facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas. Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſſe ſcribit [c] Aelianus: intelligit autem æquinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam ſummoperè laudat [d] Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lenem muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua. Rondeletij apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à menſis reijcitur. [e] Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Græci, vt author eſt Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru trãſfixas, & aliquantulum aſsatas primum ex ſale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud [f] Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſſe, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & pua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſsatæ elixis accommodatiores (aſsæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atq; ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſsatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluãt. Cùm paſso autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex paſso,

Sus cur natus.

Quãdo ſint meliores.

[c] *Lib. 7. de anim. c. 35.*

[a] *Hiſto. 4. cap. 6.*

Vrtica parua.

[e] *Lib. 4.* Apparatus.

[f] *Lib. 3.*

G

H

Digitized by Google

A passo, & oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte sine alio condimento, Zoographus) id quidem seruant, vt lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, VVottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste [a] Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. [b] Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto soyllite. ad hoc in oleo coqui, ait VVottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à
B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

[a] *Lib. 1. de comp. med. sec. loc.*
[b] *Lib. 32. c. 10.* Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI.

Cap. II.

SYNONYMA.

C QVÆ semper soluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obscœna voce Potta marina, dicitur, Græcis Mongi hodie inhonesto etiã vocabulo, quòd, vt scribit Bellonius partibus verendis admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcircò appellari tradit, quòd speciem quàndam mulieris vuluæ representet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massilienses Capeau carnu, quasi dicas pileum carneum. Massarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius, vt postea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

Potta marina Mongi.

Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habent: Cùm autem eos secuissem, nihil in ea parte, quę Polypi ventri respondet, repperi: Vbi verò membratim disecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora òmnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Cõchæ videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophiti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit: Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus

Forma.

Digitized by Google

Vrtica quinta ſpecies Rondeletij.

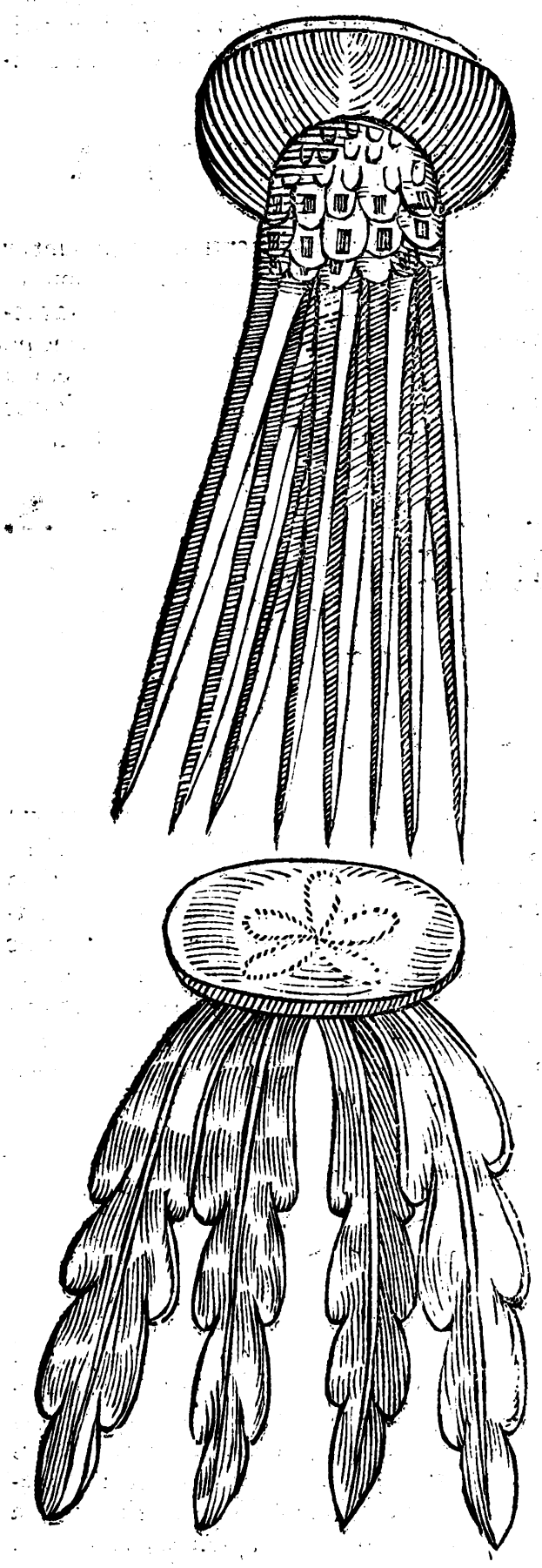

Vrtica ſexta Rondel.

dibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes habens, qui folijs achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bellonius; Mollis quidem & albus corpore cartilagineo, ac criſtalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nũc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus atq; ægrè conſpicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accommodatos habet: quos vt exactè conſpicias, erit in lebetem aquæ ſincerioris conijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoq; habet parte prona ſitum, quo ea quę venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis, quaſi eius branchię eſſent vel inteſtina. Hinc fit, vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quaſi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur. Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis marini, item ea cuius nos picturam damus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facilè è pictura oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

Pulmo

Pulmo marinus Matth.

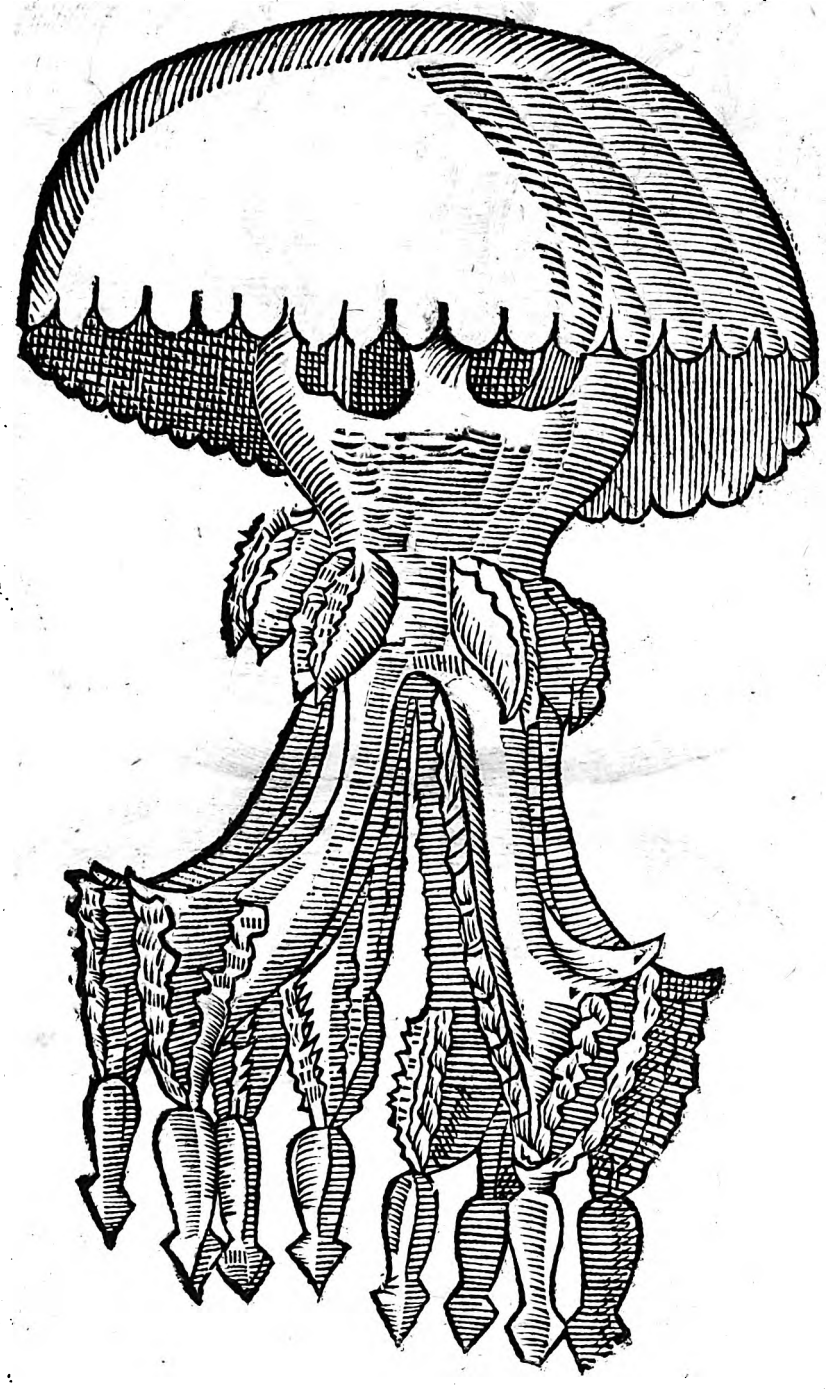

Digitized by Google

Potta marina, vulgò prona & ſupina parte.

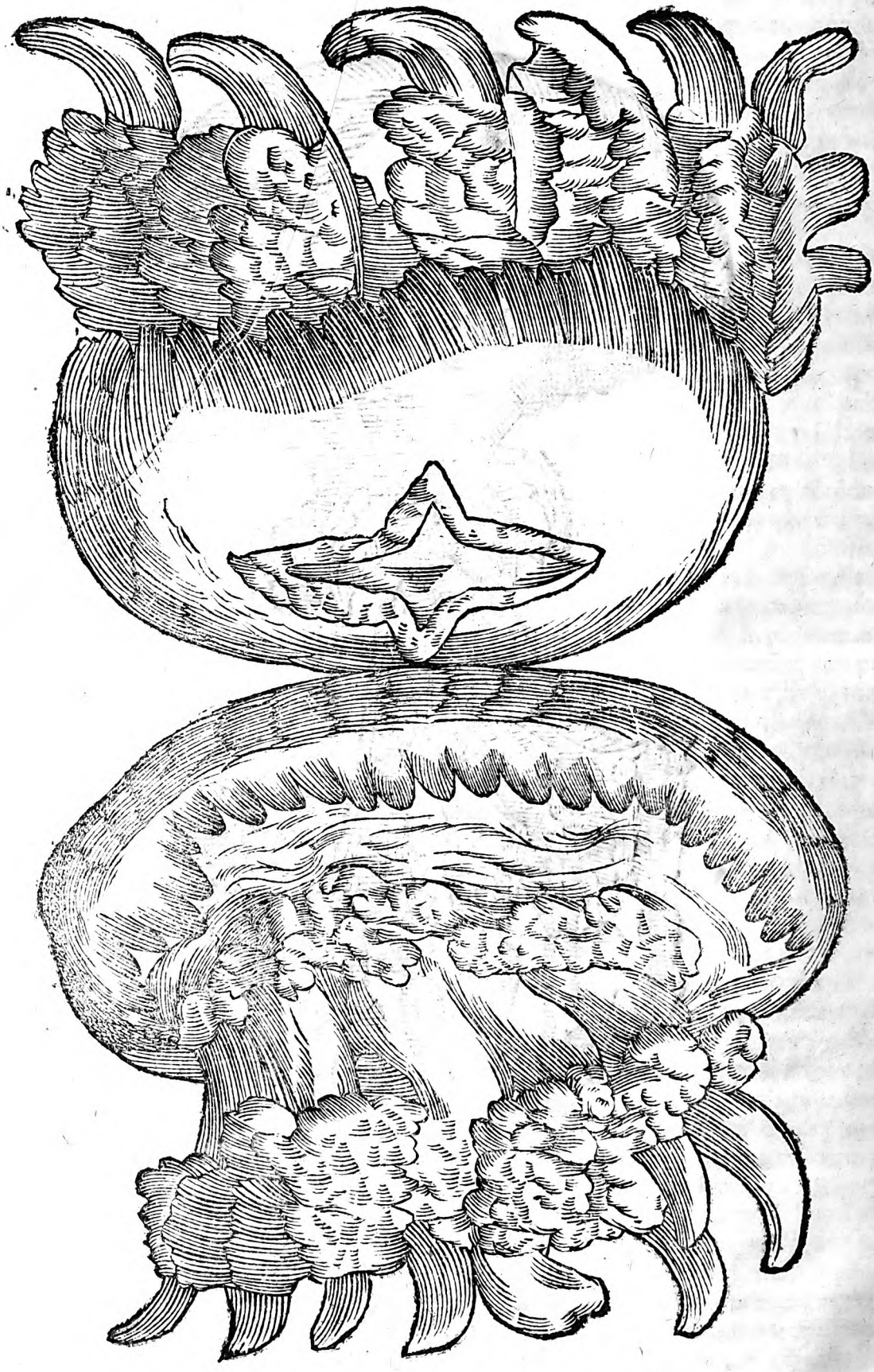

NATVRA.

Digitized by Google

A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia ſua Venerem extinctam, & ſopitam excitãt, qua maximè de cauſsa cum Vrticis numerandæ ſunt, teſte Rondeletio. Bellonius Pulmonem ſuũ nil præter aquam reſipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum, marinum virus olere, ſargos, melanuros, ſcaros, ſparos, auratas, & id genus piſcium eo veſci; in fruſta defciſsum, ac in mare reiectũ viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, tranſparentis glaciei ſimilem. Pruritũ in pudẽdis tactu mouẽt.

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis ſupernatantes futuram maris procellam præſagire[a] Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & ſpumantibus procellis irritato deorſum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo paſſim ſolutas vagari.

[a] Com. in Dioſc. lib. 2. c. 136.

VSVS.

QVOD ſi ijs virgæ baculique perungantur, nocturnarum facium accenſarum more lucem edunt, vt idem author eſt.

DE PVLMONE MARINO. Cap. III.

C INTER Teſtacea Pulmonem marinũ habuiſse videtur[a] Ariſtoteles. Nam quodam in loco tractans de Teſtaceis ſpontè prouenientibus (quod indicat initium ſequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur ſpontè proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Teſtaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id eſt corio duro contectos. [b] Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, ſed abſque ſenſu, Heſychius.

[a] Li. 5. Hiſtor. c. 15.

[b] Lib. 9. c. 47.

AEQVIVOCA.

RAMICES teſte Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui cauſsa rupi ramices, atrum dum ſputo ſanguinem, & Varro Trihodite: Prius quàm in Orcheſtra Pithaules inflet tibias domi ſuæ ramices rumpit: ſed in ijs, quę hic adfert Nonius teſtimonijs, ramicis nomine nõ pulmo (hoc eſt viſcus illud leue, & ſpongioſum, in quod tanquam follem ſpiritus in reſpiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) ſed bronchocele intelligi Zoographo videtur. Ramices.

D

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticè pro Πνεύμονες dicuntur ab Ariſtotele. Latinè Pulmones vocauit[a] Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellaſse videtur. Germanis eiuſdem ſignificationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinũ: ſed ſic nũcupant Vrticã ſolutã, de qua ſuperiori capite egimus. Vnde exiſtimo hũc interpretẽ, vt multos alios, nempe Maſsarium, Gilliũ, Belloniũ, hanc Vrticam Pulmonẽ marinũ veterũ (ineptiſſimè tamen) putaſse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonũ noſtrorum figura, vel ab eorundẽ ſubſtantia laxa, & molli foraminuliſq; plena, nominatus fuit: hęc autẽ Vrtica nihil cũ pulmonis figura, aut ſubſtantia ſimile habet. Præterea cùm huius Vrticæ ſubſtantia perquã ſit mollis, & pituitæ concretæ ſimilis, quæ in aquam abit, in cinerem re-

[a] Lib. 9. c. 47.

Cunnus marinus.

Digitized by Google

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poſſit, verus Pulmo eſſe non poterit, E
quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem.

DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit.

Locus.

PVLMONIS marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam, Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non poteſt. Vel Pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue: extra F
mare in ſe concidit, & flacceſcit: in ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirſutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempeſtas: quod ſcripſit etiam [a] Plinius ſic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemẽ portendunt. Et Epheſius interpres [b] Ariſtotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quanquam Zoophyta ſint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere ſcribunt, ſed abſoluta eſſe, ſicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Pulmo marinus Rondeletij.

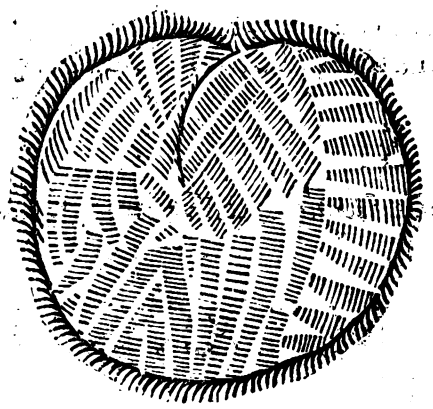

[a] *Lib. 8. c. 35.*
[b] *Lib. 4.*

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuerè quid.

ΖΩΗ̃Ν βίον πνεύμονος θαλαττίου, id eſt *vitam Pulmonis marini viuere*. Prouerbium eſt in eos, qui ocioſam, & ſecuram nimium, ſtolidamq; vitam degunt, ſine ſenſu ferè, ſine præſentione vlla futuri, ſine præteriti temporis ratione. Poteſt etiam appoſitè dici in hominem ebrioſum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæſariẽſis loquitur) addictum, farcire corpus ſolũ promptum, ingenij viribus nuſquam vti. Plato, ζῇ δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλαττία μετ' ὀστρείων ἐμψυχά ἐστι σωμάτων: Id eſt, Non hominis, ſed Pulmonis cuiuſpiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Teſtacea corpora animatum eſt. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Teſtacea à Platone poni. Vſus etiam eſt eodem prouerbio Syneſius Ptolemaidos, Epiſcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος, id eſt vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq; vſu ſummum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium ſimplicis ſtolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à piſce quodam filuro ſimili, ſed adeo vili inutiliq;, vt ne canes quidem guſtare dignẽtur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τι νῆμα τοῦ πάθους, ὡς εἴ λέγοι τις πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζῴου ὄντος ἀναμφήκτου. οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id eſt, Ignauia noſtra ſeu ſtoliditas, quam quis pneumoniã dixerit, ab animali marino ſenſu carẽte, vel vt alij volũt, à regione propè Cumã Blacia dicta, cuius & Ariſtoteles meminit, Suidas. Vnde verbũ βλακεύειν, exponũt pigritari, tardare oſſitanter, negligẽter aliquid facere, & forſan Pulmo marinus quoq;, quãuis animal eſſe videatur, tardius tamẽ & pigrius eſt, quã animaliũ naturę cõueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit: G

In Philebo.

Inter teſtacea ponitur.

Pneumonia.

Dij immortales ſoceos iuſſi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent, prius veniſſet, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſſatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet: quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri poſſe arbitratur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

COMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne naſcantur, [a] Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq; cedria (pſilothrum eſt) plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit [b] Aelianus, his verbis: Iam verò ſi quis qui nondum exceſſerit ex extrema pueritia, Thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes & mento aſperſæ, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie proſluuia purgat, hoc eſt vt exponit Rondeletius, menſes promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculoſis mederi, pernioneſq; emendare ex oleo. ad perniones & podagras commendat Dioſcorides recenter illitum. Pulmo marinus impoſitus pedibus podagras & chymethla ſanat, ſuffita verò oſſa eius auertunt omne malum, ſicut & Stella, ex Kiranide.

[a] *Lib. 32. cap. 10.*

[b] *Li. de animal. 13. capit. 27.*

Cineris vis

B

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM ſi eo confricetur, ardere videbitur, teſte [a] Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere; vt ſua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo conſentit, & mox plura ſequũtur de Thynna) oculos & Pulmones marini (marinos) ſi quis triuerit & conſpexerit (conſperſerit) in tecto domus ſerò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aſpicientes) ſe ſtellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans ſero, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris ferain, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, [b] Kiranides.

[a] *L. 32. c. 10*

[b] *Lib. 4.*

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Ariſtotele probari poteſt, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in [a] loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rurſus alio in loco omnia hęc Latina nomina Holothurijs tribuit, inſuperq; de ſuo addit; Tota ipſa (Holothuria dico) ſimplici mitioriq; teſta operta eſſe. Hæc itaque nominum confuſio magnas tenebras doctis viris, qui eius verſionem ſequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Maſſarium, quamuis hic diuerſas res ex Plinio ſit ſuſpicatus. Niphus non tantùm cum Tethyis Holothuria, ſed etiam cum Vrticis confudit Ὁλοθούριον Heſychio & Varrino eſt genus animalis marinum. Vocabulum compoſitum eſſe apparet: ſed vnde, non video, inquit Zoographus. Θούραιον & Θοῦρον Heſychius interpretatur impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinoſum, cupiditate in aliquid proſiluem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & Θούριδας ἀλκῆς τῆς παλαιμονῆς, ἀπὸ τῆ θορῆν ὁ ἐστι πηδᾶν. Sed θορὸς libidinoſum ſignificat, & θορήτρα ὀχεῖαι & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

[a] Gazæ incõſtantia

[a] *Lib. 4. de par. c. 5.*

[b] *Li. 1. Hiſtor. c. 1.*

D

Niphi error.

Etymum.

Digitized by Google

E

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A. Tethyis quid differunt.

[a] Hi. l. c. 1.

DVCISSIMA sunt ab Aristotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, sed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorē habeo [a] Aristotelem qui sic scribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δὲ: οἷον ὄστρια καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa saxis quidem soluta sunt, sed immobilia vt Ostrea, & quæ vocantur Holothuria. Aspero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his descriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtusum est & planum, in quo rosæ pictę imaginem sculptam esse dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Pisculentū odorem resipit, nec minus ingratum ac in suauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius est. Intus partes omnes sunt indiscretę. Inter maris purgamenta id repperit, quod hic repræsentatur: quod quia vita, integumenti asperitate & duritia partibus internis indiscretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum speciem esse putat. Altero extremo caput discretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugosum, quod aliquando dilatatur, aliquando constringitur. Sequitur corpus crassius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; parte duæ sunt appendices pedum, pinnarumve loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à ceruice producta est linea, altera latior vbique. Harum beneficio motū aliquem habere videtur, cuius prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis, saxis hæret, sed soluitur. Secundum hanc speciem Rondeletij genitalis virilis quandam speciem præ se ferre ait Zoographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri possit, quasi toto corpore ad huiusmodi speciem sit conformatum.

F

G

Holothurij prima species Rondeletij.

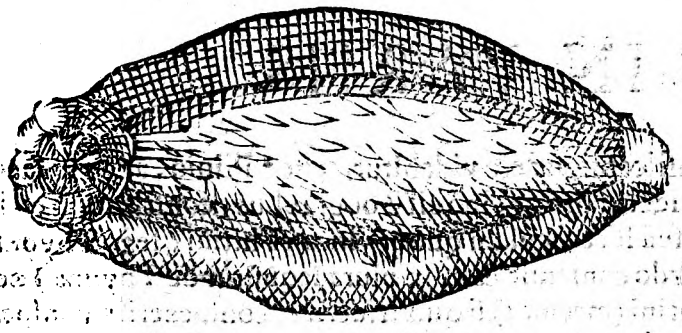

Holothurij altera species eiusdem.

H

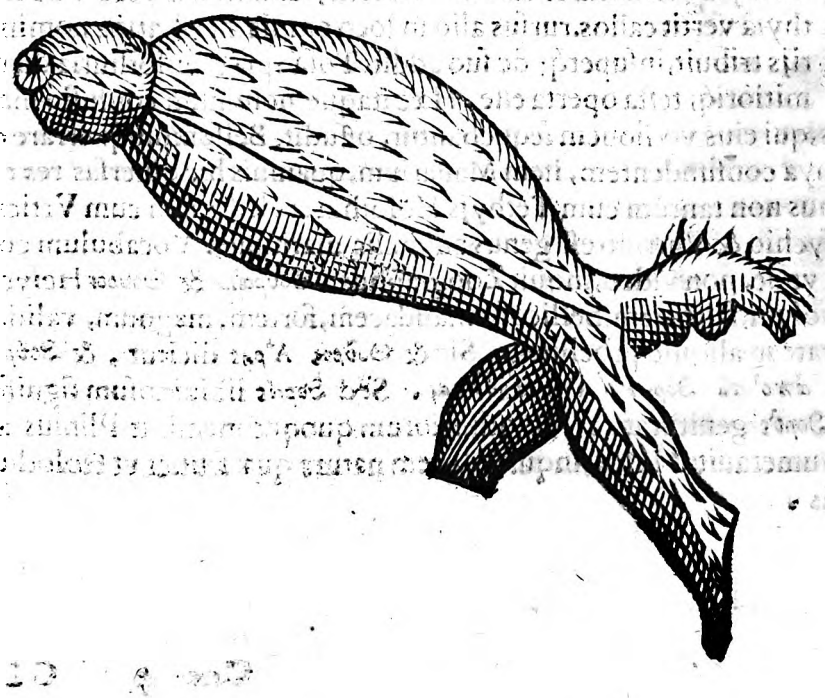

Digitized by Google

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum. hoc enim diu viuere potest. etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τήθος, & τήθυον rectus singularis à Græcis effertur, vt ςῆθος, & κρόμμυον; Pro πήθεα per η apud [a] Aristotelem in penultima repono τήθια. apud quem & τὰ τήθυα, & τῶν τηθύων legimus. In [b] Plinij codicibus quibusdam legumur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, fugientes, &c. & [c] mox Tetheæ viriles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τήθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄςρια nominantur à Polluce. Τήθηα γερανὰ μικρὰ μύρια, Nicander, id est, Tethe (vt Cete) quæ in museo, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ἀ'ςρεα, & Homerus similiter communi nomine ἀ'ςρεα. Homerus meminit τῶν τηθέων inquit [d] Athenæus, lege τηθύων. Nam sic Homerus:

[a] *Histo.* 53 *cap.* 15.
[b] *Lib.* 32. *cap.* 9.
[c] *Cap.* 10. *ibidem.* Tethe, quę Nicandro.
[d] *Lib.* 3.

C Πολλοὺς δ' ἐν κορύσσων ἀπὸ δόρπα τηθία δαφοῖν — Iliad. Π.
Νηος ἀποθρώσκων.

Quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθια, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ῥοπήϊα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidẽ siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθος; atq; propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem fauis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rursus à verbo Odys. Δ. δῦναι βάσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina quidam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθια quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίνη, ὄςρεον, ὠὺς, κτεὶς κόγχη, λεπάς, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait: κτεὶς τραχὺ ὄςρακος; ῥαβδωτὸς, καὶ τῆθος ἀραβδωτον, λεῖον ὄςρακον.

D Hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλησίως τοῖς τραγεμάτοις καὶ πολυτροφωτέρα. & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων: τηθῶν, sicut ςηθέων ςηθῶν; iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀγαλμάτων,

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθια veluti τῆθαι, id est nutrices: μητρίδια vero Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τήθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθια nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθωάκιον. Epicharmus apud [e] Athenæum τηθωάκια, cum Testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam

Ab Ostreis differunt Tethea.
[e] *Lib.* 3.

Holo-

Gazæ error. Holothuria, Tethya, res diuersas, ijsdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudisse superiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd sic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod callosa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, sed plusquam Barbaro Spherdocles (fortè à spæhra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxisse conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum sinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piscium Massiliæ in vulgus ignotũ à paucis cognoscitur. Quidam senes cùm huius descriptionem sub eorum oculos subiecissem, & multùm inculcassem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempestates hos mihi ostendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd spongiæ similitudinem quandam habent Tethe, muscoso (si benè memini) & fistuloso corpore, Veneti spongias nominant vulgo sponge. Niphus alibi Vertibulum, siue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo separans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis est: cuius durities media est inter testam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari scribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda est, subter cum aliqua cauitate, crusta callosa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quosdam anfractus quibus describitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos sunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter testam, & corium, colore suppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiũtur: quę sicuti palato & iucundissima, ita & stomachis minimè insalubria esse conijcimus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem esse volentes, sed error est, cùm diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra veluti corio integuntur, & pedibus carẽt, & mobilia sunt. Vrtica verò (vt retulimus ex opinione Aristotelis) nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: & pediculos habet, vt Polypus, & saxis absoluta vagatur: decepti forsan verbis Aristotelis octauo de historia dicentis: Nonnullorum natura corporis carnosa est, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera distincta intellexit, & non vnum, vt sit sensus: Natura corporis nonnullorum est carnosa, cuiusmodi ea sunt quę Tubera, aut ea, quę Vrticæ vocantur, Tethyiorum Germanicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compressis aqua tanquam per syringem, aut siphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ se ferat, vel Schuuumling, quoniam & Veneti spongias, seu spongiolas vocant.

Niphi error.

Verticillus.

Cum Vrticis confundũtur.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

NOTA occuluntur testa, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teste Aristotele, qui idcirco Testatis adnumerasse visus est, & [a] alibi: Quæ vertibula, siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ χαλυμματα τὴν θυα) naturam inter hæc genera (Testatorum) peculiarem, sortiri notum est. ijs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter testam, & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρα) secatur. Adhęret id genus saxis sua testa duoq; sepositа inter se foramina exigua admodum habet, & visum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in cæteris Ostreis, vel Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cæteris similis: in omnibus tamen sui generis eadem. Diffectis primum membrana neruosa crusta ambiente obtenta ostenditur, qua Vertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramq; est, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quasi alterum sit os, alterum ostium excrementum delegatum. Nec modus idem, sed alterum crassius: alterũ tenuius est, cautumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo consistere solitus est. Pars verò alia, quę instrumentalis, & sensualis sit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam est) quo in cæteris more continetur. Color ver-

[a] Histor. 4. cap. 2.

Excrementum nullũ habent.

Color.

tibulis

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est.[b] Alio quoque in loco de ijsdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τῆ διὰ πόρους μὲν ἔχει δύο: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἄν εἰ νησίδος ὑμενώδη τινὰ βύσσα ἐξωγκωμένου, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄχοθεν εἰς κάτω εἰς θατέρω μέρος: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non equali, sed) tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Contineri in Testatis id quod ouum etiam vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam Ostreorũ nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & ob-
B longam, meatus crassior, & ampliór gulæ proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore est rutilo, vel rũsso, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi lector agnoscet. Reliqua Tethya corio suo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturę propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepi, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quæ forma tantùm differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio est: ablataq; cu-
C ticula substantia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo; illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli & alia Crustacea: item Trochi, Turbines aliaq; parua Ostracoderma. Tertio qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior. foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo quod minus: in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Mariâ Lombardo pharmaco pœo erudito Mutinensi donata mihi fuit: figura est inequali, tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetrarer. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotũda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superioris foramine conspicitur.

[b] De part. 4. c. 5. Foramina.

Tethya Zographi

Nostrorũ Tethyorũ descriptio.

D

Tethya Rondeletij.

Digitized by Google

Tethyorum icones Zoographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

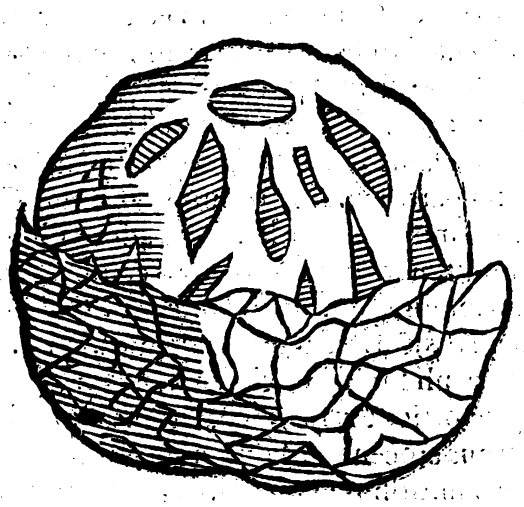

Tethya ſiue Vertibula integra Bellonij.

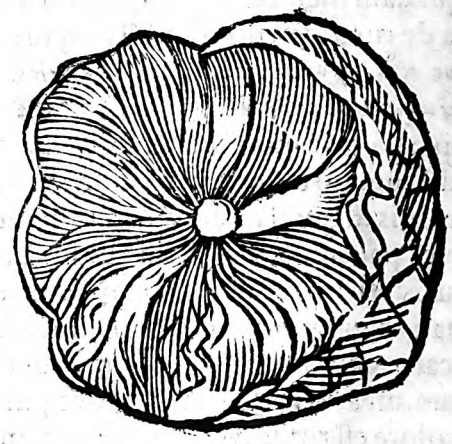

Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

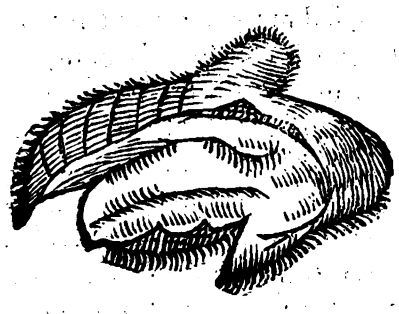

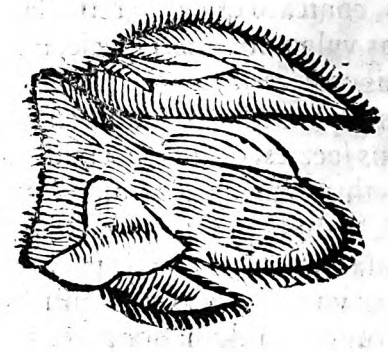

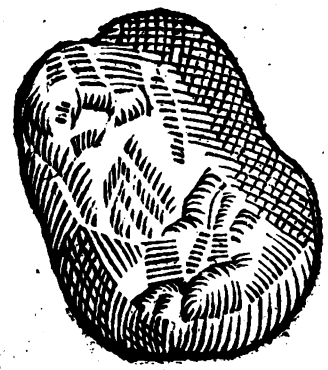

Digitized by Google

Tethyiorum ab authore obſeruatorum ſex ſpecies.

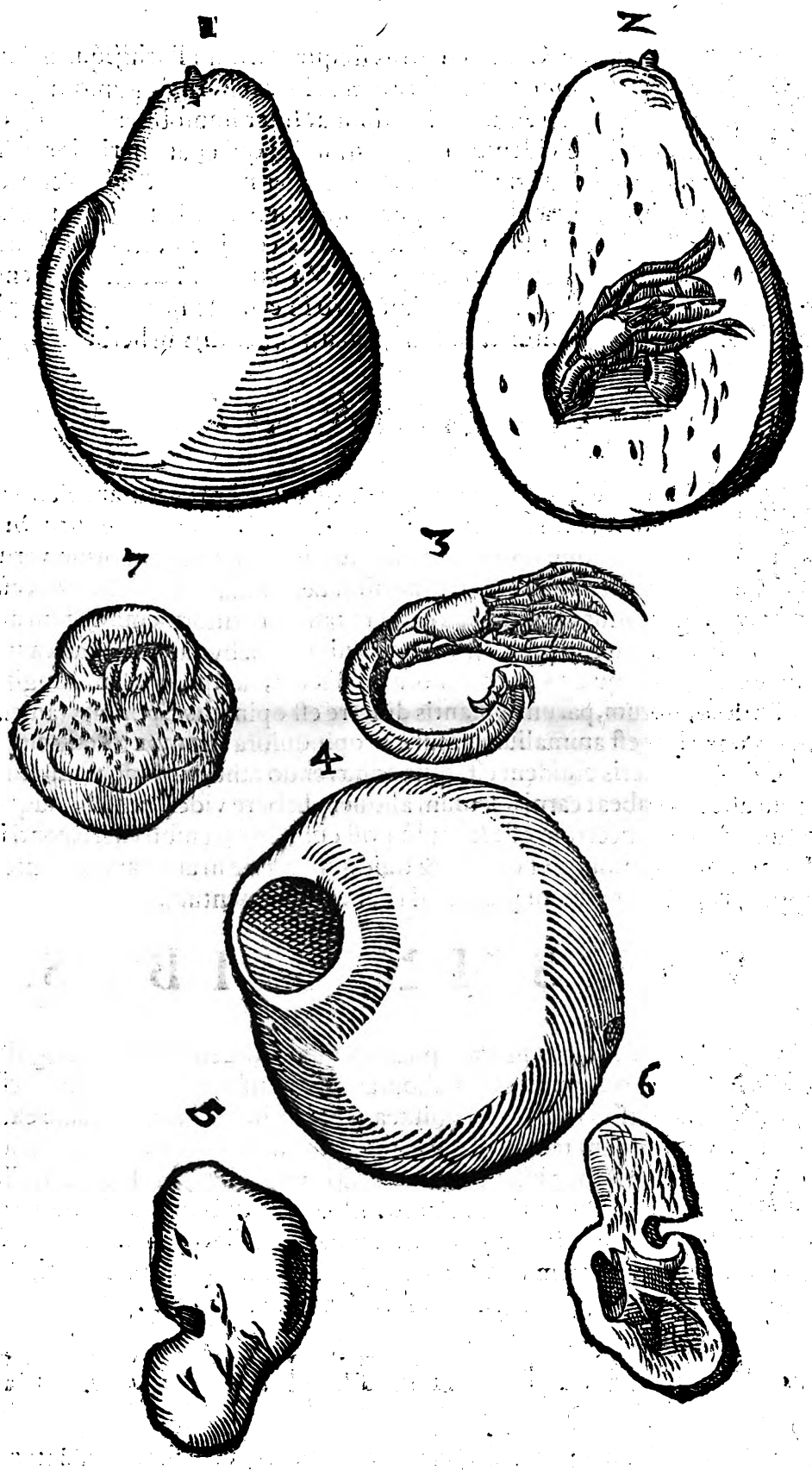

LOCVS.

Digitized by Google

LOCVS. GENERATIO.

Præſtantiſſima vbi.

IN Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſque in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactũ minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſque ſaxorum generari tradidit: Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τήθη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cęno, & littoribus, quæ phyco algaué marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſué marinis.

Etymum.

NATVRA.

Plantas imperfectas eſse aliquãdo putauit author.

DVBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam fit in ſpongijs. Sed & Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωτικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum.

Motus eorum ab externo prouenit.

* *De par. 4. c. 5.*

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

ARVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine ouì gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere non memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. [a] Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberiùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

[a] *Lib. 3.* Vt alant.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *Li. 32. c. 9.* Quibus cõueniant.

IS ineſt ſapor falſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit [a] Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere renumque vitia. in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventriqué ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

Digitized by Google

DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm ſumma doctrina atq; nobilitatis ſupremo ordine apud Venetos cõſpicuus, tres haſce imagines ad me miſit ſub nomine Zoophyti, ſed quia aliquantulum à Tethyjs, ſcilicet radice in multas fibras diuiſa, differre videbantur, ab illis ſeparaui. ſubiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè poſſe referri. Terna habent foramina ſatis inſignia. Primum à ſimilitudine tum formæ tum coloris malum punicum appellatur, eiuſdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, ſed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore eſt cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, ſimilis ferè cum fungo coloris. Danielis Barbari laus.

Malum granatum Zoophyton.

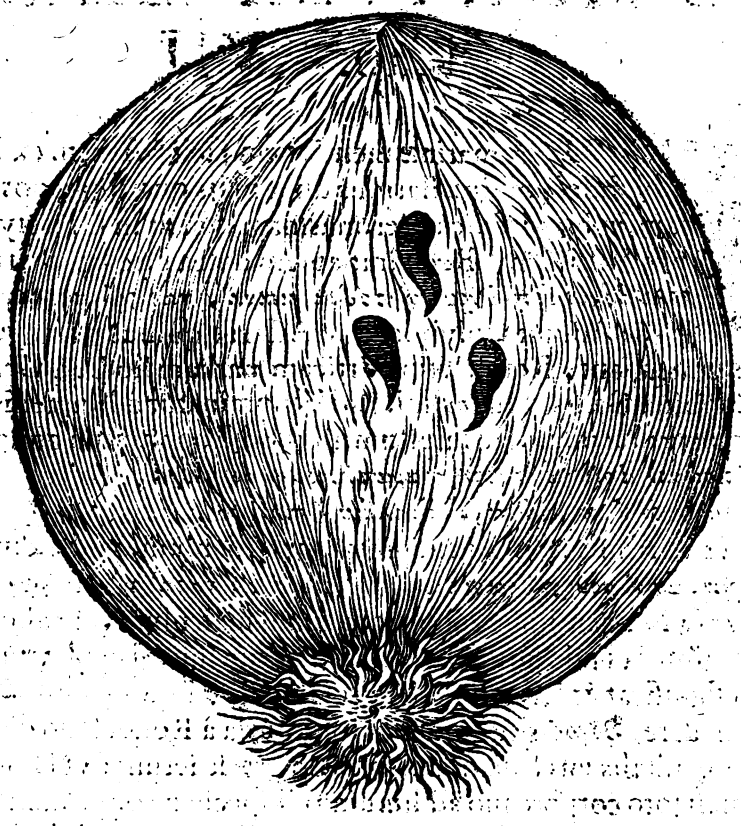

Fungus marinus Zoophyton.

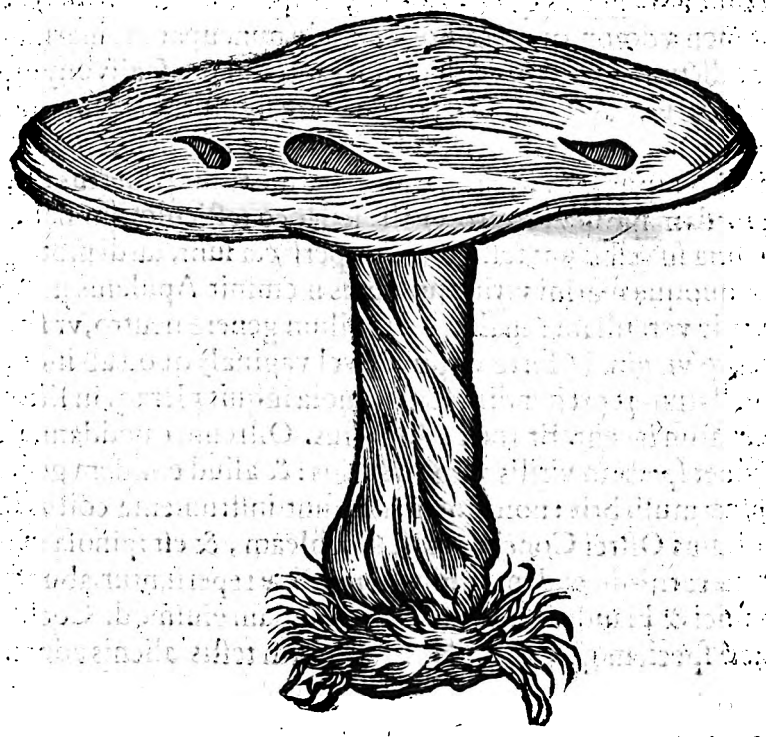

Digitized by Google

Pyrum marinum Zoophyton.

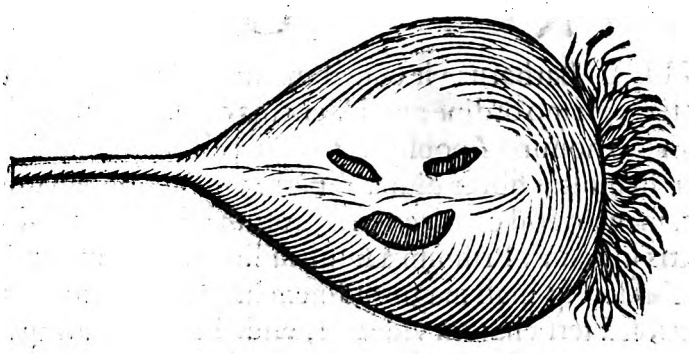

DE MENTVLA MARINA. Cap. VII

[a] Lib. 3.

MENTVLÆ marinæ mentionem facit [a] Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ ſuprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Εἰσὶ δ' ἀσκοὶ, κολύβδαιναί τε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τῶνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit; à Gallis culum aſini. Περλῶ nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Colicæna Περλῶ.

Τοῖσι κεν ἅρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κούριλλον ἢ περλῶνα, ἢ ἐναλίλλω ἔρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Περίνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον, Πηρὸν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω περῶ, καὶ πηρὸν, ἤτοι παρὰ τὸ ἀπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nõdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & Θορυβεῖσθαι verbum libidini operam dare, Θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda. Vegetius quoq; Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græcè dictum: quanquã Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant. Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσθήριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interfemineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgę inferius: & aliud eiuſdem generis quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis, in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè Pur-

Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire.

Haleſurió.

Haleſurió.

Haloſydna.

Veretillum virile.

Margaritorum locus.

Digitized by Google

A mè Purpuris quæ ſunt Cochleæ ſpinoſæ. Inquirẽdum igitur Vrticæné aut Holothurij aliquam ſpeciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam Oſtrei, cuius ſpecies vna Virgam, altera Vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod deſcripſere Bellonius & Rondeletius apud Maſſilienſes & Montiſpeſſulanos Mentula marina vulgò dicitur à ſimilitudine: Italis vt Neapolitanis præſertim Cazo marino: Græcis hodiernis Pſoli. Germani appellare poterunt Meerſchaam, Seeſchaam, Seeſtert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ ſpecies facit: Prioris hæc eſt natura & hiſtoria. Quantùm ad integumentum attinet, Teſtaceis annumerari debet, non Cruſtaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quum viuit, intumeſcit, & diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchades inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia. De altera hæc ſcribit: Neq; Zoophytũ iſtud à Mentulæ contractæ forma multũ diſtat, ſi eam cum ſcroto accipies. Ex dura quidẽ teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentũ eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus alijs minimè tẽtetur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres ſit, pedem longum, & mediocris brachij craſſitudinè: diſtẽdit ſe & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiam ruffi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nympheæ radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatumq; in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſponte mouetur. Suas promuſcides, quando vult, exerit, atq; ita conſtringit, vt ex pedali longitudine, vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret; in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: veſcitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum

Mentula marina Rondeletij.

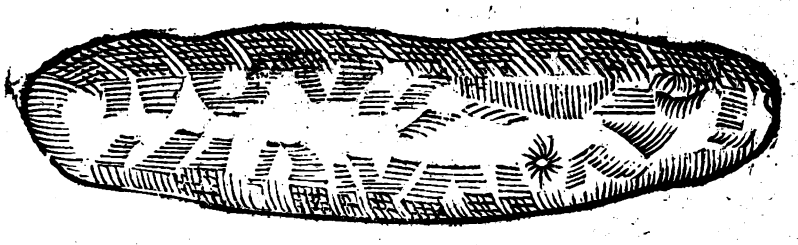

C

Mentula marina altera Rondeletij.

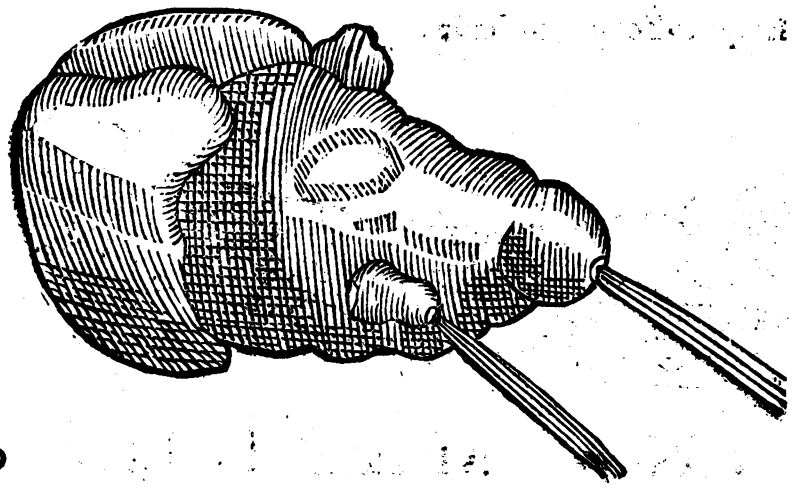

D

Mentula mar. prior Rondeletij

Alteri⁹ Rõdel. deſcriptio.

Bellonij deſcrip. Mentulæ mar.

Nominis ratio.

Promuſcides.

Os.

Victus.

Digitized by Google

ossiculis dentatum habet, præterea nullis ossibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum est: reliqua vt intestina circumponuntur in gyrum, quæ vix obseruari possunt. Alia sunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. Lumbricum marinum & terrestrem refert (id nimirum quod primo loco describit) nam Lumbricus sic se contrahit, vt ex sesquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Misit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte simile illi quod secundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo subuiridi. Massa quædam informis videtur, retrorsum vbi crassior altiorque est veluti cornu paruum, rugosum, extenditur; opposita pars humilior seu inglande foramen ostendit, idq; rubicundi coloris, si pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam rarò capi, nec esui esse aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies representat, massa quædam informis spongiosæ & cauernosæ substantiæ, sex digitos longa, sesqui digitum lata: inæqualis & tuberosa, multis seu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubescens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum sibi videri dicebat, Nasci putat circa petras maris, eisque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc est. Veterum autem epipetrum herba, quàm Aristotelis etiam suspensam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Forma.

Epipetron.

Epipetrũ.

Epipetrum quorundam.

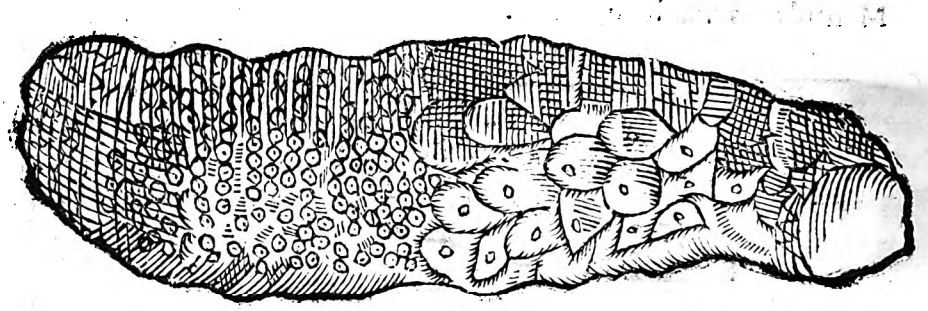

Epipetro Zoographi simile.

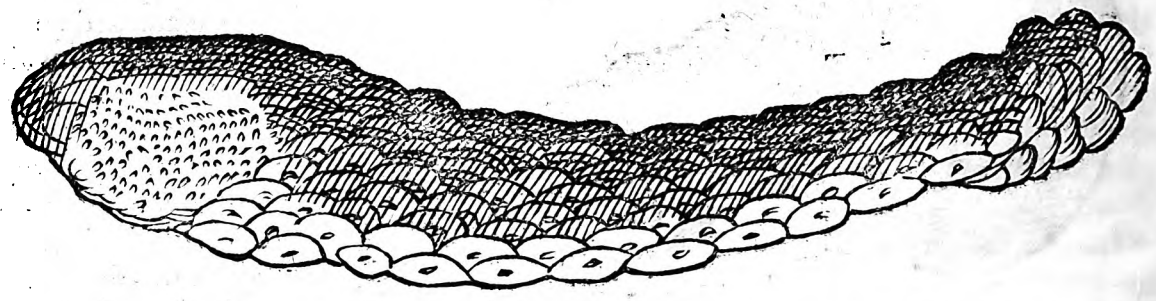

DE PENNA MARINA: Cap. VIII.

APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, nisi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Est enim pennis magnis quæ in pileis gestari solent perquam simile. Nostri tamen piscatores ob extremitatis alterius similitudinem, Mentulam alatam vocant. est enim ea pars præputio, idest glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior quæ glandis specie est, rimas aliquot habet, quales sunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam representat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt, ijs substantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè splendet stellæ modo ob candorem

Pinna cur sic dicta.

Mentula alata.

Digitized by Google

A dorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit ſpeciem vnam, quæ frondem pennæ ferè inſtar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde ſimili ferè, ſed parte altera quæ fronde caret, longiore, ſimplici, nulla cum glande ſimilitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum miſit: his verbis adſcriptis: Pennam marinam Ariſtoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipſe apud Gyſbertum Horſtium Romæ. Ego, inquit Zoographus nec Ariſtotelem, nec alium quenquam veterum meminiſſe puto, hoc quidem nomine. Obſeruaui Pennam marinam colore ſanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc eſt icon. Alterius deſcriptio.

Penna marina Rondeletij.

B

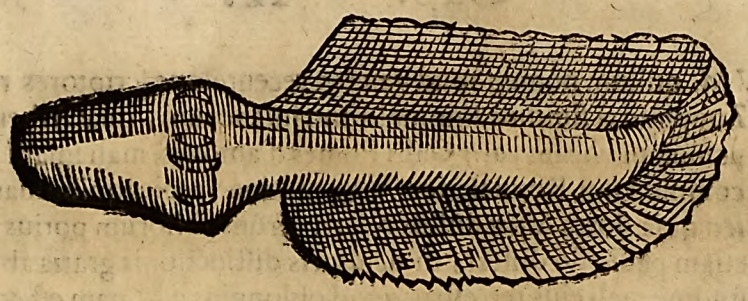

Penna marina ſanguinei coloris.

C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piſcatores oua ſepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur [a] Plinius, cùm ſcribit: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuę flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretę sũt, inter quas aliquando reperiunt̃ veluti glãdulę paruæ, cuiuſmodi vnicã ſeorſim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdium afferre, author eſt Plinius. Vuam marinam tuſam & madefactam cum vino ſufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini faſtidium Nicolaus Myrepſus, qui è teſtudine etiam ſimile remedium, cuius

[a] L. 9. c. 20.

Vua marina Rondeletij.

D

Vini faſtidium vt pa retur.

[b] *Veter. 4. c. 14.* vim admodum diuinam prędicat, affert. [b] Vegetius inter diuerſas res marinas Vuam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. Vuam ſeu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq; βοτρυδὸν, id eſt racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas ſunt, Haffguſſe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piſcem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non aſſequitur. Vua piſcis (nimium extenditur hic piſcis nomen) eſt, ita appellatus, quòd botryonis ideſt racemi Vua ſimilitudinem habeat, Maſſarius. E

DE MALO INSANO MARINO. Cap. X.

Nominis ratio; CVM nullum nomen apud veteres recenteſque ſcriptores reperiatur huius Zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ Albergaines Montiſpelſſulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali inſani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuit, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Malum inſanum marinum Rondel.

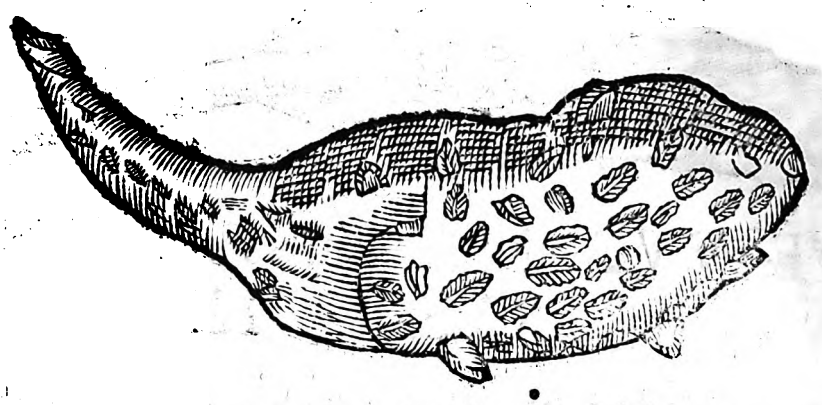

G

DE CVCVMERE MARINO. Cap. XI.

[a] *Li. 9. c. 2.* CVcumeris marini meminit [a] Plinius his verbis: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiũ, ſerras; Cucumim verò & colore & odore ſimilem, Gillius, Cucumis, inquit, piſcis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgò peponem vocamus: niſi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare, quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea, quæ idem ſcribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura & odore refert. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in Cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet. H

DE

Digitized by Google

Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA. Cap. XII.

MAnus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zoographus, edendoq; esse negabat, neque apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiss. Virg. Mariæ.

Digitized by Google

INDEX,
Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

DE *Mollibus in genere*, *Cap. 1. fol. 1.*
De Polypo. *Cap. 2. fol. 7*
De cæteris Polypi generibus. *Cap. 3. f. 42.*
De Sepia. *Cap. 4. f. 44*
De Sepiola. *Cap. 5 f. 63*
De Loligine maiori & minori, *C. 6 f. 64*
De Lepore marino. *Cap. 7. f. 78*

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

DE *Crustatis in genere.* *Cap. 1. f. 91*
De Locusta. *Cap. 2. 98*
De Astaco. *Cap. 3. 108*
De Leone, siue Elephanto. *Cap. 4. 118*
De Astaco paruo marino. *Cap. 5. 126*
De Cammaro siue Astaco fluuiatili, *Cap. 6.* 127
De Astaco Caraboeide. *Cap. 7. 135*
De Gammaro terrestri. *cap. 8. 135*
De Squillis in genere. *cap. 9. 136*
De Squilla lata. *cap. 10. 143*
De Vrsa minore. *cap. 11. 147*
De Crangone. *cap. 12. 148*
De Squilla gibba. *cap. 13. 150*
De Squilla parua. *cap. 14. 154*
De Squilla manti Rondel. *cap. 15. 156*
De Cancris. *cap. 16. 159*
De Cancro marino. *cap. 17. 173*
De Cancro Mæa. *cap. 18. 177*
De Paguro. *cap. 19. 186*
De Cancro Equite. *cap. 20. 197*
De Cancro flauo undulato Rondel. Cap. 21. 199
De Cancro vario siue marmorato. c. 22. 200
De Cancris chelarum longitudine differentibus. *cap. 23. 200*
De Cancro cordis figura. *cap. 24. 206.*
De Cancro fluuiatili. *cap. 24. 206*
De Crustaceis in conchis degentibus, & primum de cancris paruis. *cap. 25. 212*
De Cancello. *cap. 26. 215*

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

DE *Testaceis siue Conchylijs in genere. Cap. 1.* 223
De Testaceis turbinatis in genere, *Cap. 2.* 253
De Nautilo. *cap. 3. 257*
De Nautilo altero. *cap. 4. 263*
De Purpura. *cap. 5. 267*
De Buccino. *cap. 6. 321*
De Buccino paruo & striato. *cap. 7. 329*
De Murice. *cap. 8. 330*
De Murice marmoreo. *cap 9. 334.*
De Murice triangulari. *cap. 10. 338*
De Murice lacteo. *cap. 11. 339*
De Murice purpureo Orthocentro. cap. 12. 340
De Murice Coraçoide. *cap. 13. 341*
De Aporrhaide. *cap. 14. 341*
De Conchylio. *cap. 15. 345*
De Turbinibus. *cap. 16. 348*
De Turbine magno. *cap. 17. 349*
De Turbine aurito. *cap. 18. 349*
De Turbinibus tuberosis. *cap. 19. 353*
De Turbine anguloso. *cap. 20. 353*
De Turbine muricato. *cap. 21. 355*
De Turbine pentedactylo & hexeradactylo. cap. 22. 357
De Turbinibus læuibus. *Cap. 23. 358*
De Turbinibus inter Spongias viuentibus. cap. 24. 358
De Trochis. *cap. 25. 362*
De Nerite. *cap. 26. 363*
de Nerita Aeliani. *cap. 27. 365*
de Nerite Bellonij. *cap. 28 368*
de Cochleis. *cap. 29. 368*
de diuersis Cochlearum Speciebus. cap. 30. 389

De

INDEX.

De Cochlea celata. cap. 31. 393
De Cochlea quæ erat in vſu olearío. cap. 32. 395
De Cochlea depreſſa. cap. 33. 396
De Cochlea rugoſa, & vmbilicata. Cap. 34. 396
De Cochlea vmbiliçata. Cap. 35. 397
B. De Cochlea Echinophora. cap. 37. 398
A. De Vmbilico. cap. 36. 398
De Cochlea Cylindroide. cap. 38. 399
De Cochlea læui turbine obtuſo. c. 39. 399
De Echinis. Cap. 40. 400
De Conchilijs dithyris ſiue biualuibus, & primum de Concha margaritifera ſeu Berberi. cap. 41. 417
De Margaritis. cap. 42. 420
De Concha imbricata. cap. 43. 445
De Conchis ſtriatis. cap. 44. 448
De Concha echinata. cap. 45. 451
De Concha Squamoſa. cap. 46. 452
Do Conchis longis. cap. 47. 453
De Concha pictorum. cap. 48. 455
De Concha corallina. cap. 49. 456
De Concha rugata. cap. 50. 458
De Conchula rugata. cap. 51. 458
De Concha rhomboide vel muſculo ſtriato. cap. 52. 459
De Conchis læuibus. cap. 53. 461
De Concha Galade & Concha nigra Rondel. cap. 54. 361
De Concha faſciata. cap. 55. 462
De Concha craſſæ teſtæ, & conchis varijs. cap. 56. 464
De Concha tenuis teſta. cap. 57. 464
De Chamis in genere. cap. 58. 466
De Chamis in ſpecie, & primum de læui. cap. 59. 469
De Chama piperata. cap. 60. 471
De Chama nigra, ſiue glycymeride. cap. 61. 471
De Chama nigra. cap. 62. 471
De Chama glycymeride. cap. 63. 472
De Chama peloride. cap. 64. 475
De Chama aſpera. cap. 65. 476
De Oſtreis. cap. 66. 477
De Oſtreis Sylueſtribus. cap. 67. 491
De Oſtrea Gaideropoda. cap. 68. 492
De Pectinibus. cap. 69. 497
De Muſculis. cap. 70. 508
De Mytulis. cap. 71. 510
De Tellinis. cap. 72. 517
De Balanis. cap. 73. 521
De Tholade. cap. 74. 525
De Solene. cap. 75. 527
De Pinna. cap. 76. 530
De Byſſo. cap. 77. 540
de concha Anatifera: cap. 78. 543
de Lepade ſiue Patella. cap. 79. 545
de Aure marina, ſiue Patella fera. cap. 81. 550
de concha Venerea. cap. 82. 552
de concha Perſica. cap. 83. 553
de Penicillo. cap. 84. 553

Capita libri quarti, qui eſt de Zoophytis.

DE Vrticis. cap. 1. 563
de Vrtica ſoluta. cap. 2. 573
de Pulmone marino. cap. 3. 577
de Holothurijs. cap. 4. 579
de Tethyis. cap. 5. 581
de Malo granato, Fungo, Pyro. cap. 6. 587
de Mentula marina. cap. 7. 588
de Penna marina. cap. 8. 590
de Vua marina Rondeletij. cap. 9. 591
de Malo inſano marino. cap. 10. 592
de Cucumere marino. cap. 10. 592
de Manu marina. cap. 12. 593

IN-

Digitized by Google

INDEX,

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hiſpanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

AD Abortum remedium. fol. 416. E.
Academici polypis ſimiles. 28. H.
Acatium. 263. A.
Acatos ibid.
Accipitres marini gregales ſunt. 75. A.
Acetabula polypi qualia. 10. G.
Aceti vis. 434. E.
Ad Achores. 253. A.
Acipenſeris auidiſſimus Gallonius, 142. F.
Aconitum cur cammarum vocetur. 109. A. eius radix qualis. 109. B. 151. B.
Adulatoris Hieroglyphicum polypus. 32. G. mores. 32. H. polypo ſimilis. 28. H.
Aelæon 588. E.
Ad Aegylopes remedium. 85. A. 253. A. 558. H.
Aegilurus. 99. C.
In Aegypto cur Conchylia reperiantur. 237. D. 238. E.
Aeneæ habitus. 270. E.
Aethiopes, vt Conchis Venereis delectentur. 559. A.
Aganos, quæ Concha. 445. B.
Alabaſtrum quid. 421. D.
Ad Album in oculo bouis 62. E. F.
Alex quid. 133. A. gregalis eſt. 75. A.
Ad Alopecias. 60. H. 329. B. 415. D. 416. E.
Alexandri magni luxus in purpura. 270. G.
Amantes ſæpijs capiendis comparati. 51. C. rem amatam ſubitò relinquentium Hieroglyphicum. 30. H.
Ad Ambuſta. 329. C. 387. A.
Amethyſtus gemma. 290. F. eius color. 289. B.
Amicum fictum, vt Loligo ſignificet. 75. D.
Amoris coniugalis in viro firmi, in mulierę lubrici typus ſæpia. 57. D. eius firmitas per polypum notata. 31. A.
Amorge herba, quæ 307. A. lini genus eſt. 307. B. vnde dicta. 288. F.
Ampelis algæ genus. 592. E.
Amphidromia quando fiebat. 38 F.
Anatiferæ Conchæ hiſtoria, & icones. 543. 544.
Anchuſæ radicis vſus. 307. C. quæ vnguenta ea tingerentur. 306. E.
Ad Anginam. 211. C. 212. E.
Anguillæ ex putredine 246. F.
Anima omnia plena. 246. E. purpurea, quæ 310. E. eius vis polypo comparata. 28. H. vt corpori inhæreat, 249. A.
Animalia aquatilia cur pauca venenoſa. 85. C. exanguium quot genera, Ariſt. 1. D. ſanguinea quæ ex putredine. 246. F.
Animus terrenis affectibus mancipatus per Cochloam ſignificatur. 379. C.
Annus quot menſibus olim conſtaret. 487. B.
Anſerifera Conchæ hiſtoria, & icones. 543. 544.
Antale quid & eius natura. 282. F.
Ad Anthracem. 385. A.
Aper ne in te impetum faciat. 165. D. quando cancros deuoret. 172. F. quibus ſibi medeatur. 176. H.
Apibus cancri, vt infeſti. 165. D.
Apes qualia appetant. 244. F.
Apitium quid. 142. E.
Apitius ſquillarum cauſa in Africam profectus. 142. E.
Aporrhades an è muricum, vel lepadum genere. 341. D. eius hiſtoria. 341. D. 342. G. Icon 343. 344. quæ Bellonio. 550. H. vt ſaxis hæreant. 341. D.
Aqua dulcis in mari. 236. G.
Aquatilium tegumenta. 255. B.
Aquila a polypo in aquam detracta. 34. E.
Ad Aranearum citrinarum mòrſum. 210. F.
Araneæ marinæ Rondeletij deſcriptio. 201. D. icon. 202. Ariſtotelis, quæ. 201. D. Alberto quæ 216. G.
Araneus marinus. 186. H. quid ita vocent Germani. 46. E. qui Gallis. 177. C deſcriptiones eius. 201. icones ibid. & 202.
Araneus piſcis vbi venenum contineat. 85. C.
Arcani reuelati typus. 168. G.
Ardeolæ cancros nidis cur imponant. 165. D.
Arethuſæ imago in numo Syracuſanorum. 36. F.
Ariſtoteles correctus. 4 G. 11. D. 12. F. 52 G. 53. D. 68. G. 74. G. 128. H. 138. F. 214 H. 286 G. 296. E. 299. C. 564 G. Sæpiæ comparatus. 56. H.
Ariſtophanes correctus. 318. E.
Ariſtulæ gregales ſunt 75. A.
Armillas quas Conchas Hiſpani ad Armos fractos. 384. H.
Arſellas quas Conchas vocent Venetii. 458 H.
Ad Arthritim. 211. A. 386. E.
Arytæna vas quale. 395. A.
Aſinus marinus. 9. A.
Aſiniculus quid Gallis. 588. F.
Aſtacenus ſinus vbi. 108. H.
Aſtaci æquinoca. 108. H. eius antipathia cum polypo. 117. A. ab authore poſiti deſcriptio. 111. B. icon. 112. capiendi ratio. 116. F. cum carabo confunditur. 109. A. carnis bonitas. 117. E. Chela faciem hominis ridiculam repræſentans. 111. icon. 115. Chelæ vſus pro ſalina. 117. G. pro tintinnabulo. 117 G. coctus cur rubeſcat. 132 F. cur rarò viuus videatur. 116 G. cur Tarentini eum numis ſuis impoſuerint. 117. C. eius deſcriptio ex Bellonio. 110. H. duodecim pedes longi, qui deuoratur a rhinocerote marino. icon. 125. Etymologia. 109. C. D. genera eius quot, eorumq; differentię. 110. E. hominem præhenſum ſuffocantis icon 124. eo inſignita numiſmata. 117. C. eum malè depinxit Bellonius. 111. A. eius natura, & mores. 116. H. eum non nouit Cardanus, & cur. 110. H. pediculo marino ſimilis icon. 123. pulmentum vt ex eis fiat. 133. A. quæ loca amet. 116. E. quando pariant. 116 G. quando ſenectutem exuant. 116. H. quem Hieroglyphicè ſignificent. 117. D. quibus noceant, & quibus proſint. 117. G. Sexus. 116. F. Synonyma 109. A. & inde. temperamentum. 117. D. vbi meliores. 117. E. vbi maiores. 117. G. eius vſus in cibis. 117. E. vſus in medicina. 117. G. vt reſpirent. 116. G. vt coeant. 116. G. vt a Locuſta differat 99. D. 110 E. vt inuicem pugnent. 111. A. vt patriam ament. 116 H.
Aſtacorum aliorum Leonis Rondeletij ſimilium deſcriptio. 122. G.

Aſtaci

INDEX.

Astaci Coraboeidis historia. 135. C.
Astaci spuniatiles an branchias habeāt. 128. E crustarum fartura. 132. H. descriptio ex Rondel. 127. D. ex Bellonio. 128. E. Emblema. 131. D. genera. 129. B. icones. 129. ex eis ius, vt fiat. 133. A. eorum lapillorum vsus. 134. H. vt a fœmina differat. 131. B. natura. 131. C. non omnes cocti rubescunt. 232. E. ouorum facultas. 135. B. ijs perperam quidam ad pulmonum vitia vtuntur. 176. H. quando meliores. 132. G. quando crustam exuat. 131. C. qui meliores, & qui peiores. 132. F. G. quot & quo loco lapillos habeant. 128. H. 129. A. Supina parte picti, & oua ostendentis icon. 130. Synonyma. 127. C. tentperamentum. 132. E. ex eis torta, & alia esitia. 132. G. vbi abundent, & vbi non sint. 130. F. victus. 130. G. H. vsus in cibis. 132. F. vsus in medicina. 123. C. vsus in variis. 135. B. vt aerem trahant. 128. F. G. vt viui conseruentur. 132. G. vt carnis uuidi. 130. H. vt capiantur. 130. H. vt coeant. 131. B.
Astacorum media magnitudinis descriptio. 111. C icon. 113. 114.
Astaci parui Rondelet. descriptio, & icon. 126. F.
Astaci saxatiles, qui. 129. B.
Astacus vrbs. 108. H. Bytiniæ lacus. 108. H.
Astago quid Plinio medico. 117. G. cur ita Locustam vocent Græci. 99. C.
Ad Asthmaticos. 62. G.
Astura quid Venetis. 530. G.
Athenæus correctus. 25. D. 95. B. 52. H. 120. E. 160. G. 231. C. 286. G. 324. G. locus corruptus animaduersus. 230. G. locus alius. 53. D.
Attramentum quid in mollibus, & eius vsus. 5. B.
Attramentarius piscis qui. 64. H.
Ad Atrophiam. 133. D. 134. E.
Auari polypis similes. 29. D.
Augusti iocus in emenda purpura. 289. D. purpuram ipse emit. 292. C. quo prouerbio delectatus. 168. G.
Auli, quæ Concha. 453. B.
Autos quid, & vnde dicatur. 527. B.
Auris cauitas Concha dicta. 228. F. ad eius dolorem. 329. B. 339. H. 348. E. ad eius vlcera. 212. E.
Auris marina. 545. C. eius historia. 550. F.
Auricula muris coccum proferens. 305. G.
Aurora cur purpureus rubor dicta. 312. H.
Ausonius correctus. 45. B.

B

Babylon cur purpurata meretrix. 278. F.
Bacca pro mitane. 422. E.
Balani equinoca. 521. D. eius descriptio. 522. H. icon. 522. 525. 524. non esse Conchas Rhomboidem. 459. C. eius Synonyma. 522. F. quæ ita vocentur. 521. D. quot eius genera. 522. G. vnde dictus. 521. D. eius vsus in cibis. 525. A. vt nascantur. 549. D. vt coquantur. 525. A.
Balani Bellouij icon. 460.
Balenæ capite carent. 93. E. Sub ventre duo habent foramina. 18. H.
Balneæ pensiles. 477. C.
Bdellium onyx vocatum. 295. D.
Bellis minor. 420. H.
Bellicuti marini, quæ Conchæ. 553. A.
Bellonij error. 111. A. 119. D. 197. B. 299. C. D. 579. D.
Berberi Concha genus. 417. C.
Bernardi qui Gallis. 246. G.
Bernicla auis icon. 544.
Bisas quid. 99. C. 186. H.
Bisbyssinum. 141. D.
Biualuæ quid. 230. G.
Biualuium differentia. 232. F. diuersitas. 231. C. vt a turbinatis differant. 233. A.
Biuerones quas Conchas Veneti dicant. 458. H.
Blatta pro purpura Indica. 294. G.
Ex Blatta Byzantia remedia. 295. C. & inde. Arabibus, quid sit & eius icon. 346. C. eius vsus, & vires. 347. A.
Blatta Byzantia officinarum, & multa de ea. 294. E.
Blatteus color. 294. E.
Bolbidia, quæ Hippocrati. 40. G. 43. A.
Bolbotyne. 12. E.
Bolitæna. 11. C. D. vbi non reperiantur. 43. D. eius vsus in cibis, & medicina, & vt præparentur. 44. E.
Bolitæna Bellouij icon. 43.
Bombylia ex genere polyporum. 43. A.
Botrys algæ genus. 592. E.
ad Brassicam syluestrem ab equo deuoratam. 177. A.
Brissi echini forma, & icon. 406. 407. 408.
Bryttus quid. 405. C.
Bubalos cur Veneti Cochleas vocent. 375. C.
Buccæ quid. 321. D.
Buchia. 323. B.
Buccinæ aquinoca. 321. C. ætas 327. D. quid proprie Latinis 321. D. ex eis emanantis aquæ vis. 328. H. cur purpuræ filius dicatur. 324. E. eius descriptio. 323. D. differt a Conchylio. 281. A. a tuba, vt differat. 322. E. Etymum 323. A. faunificat. 300. H. eius generatio. 328. E. 299. A ori grata sunt, & stomacho conueniunt. 328. F. partes eius, quæ meliores in cibo. 328. G. quando lateant. 327. D. Synonyma. 322. F. & turbinatorum genere sunt 323. D. vsus in cibis. 328. F. in medicina. 329. A. vt faunificent. 328. E.
Buccinarum duarum Rondeletij icones. 325.
Buccinæ alterius speciei ab authore obseruatæ icon. 327.
Buccinæ paruæ authoris icon. 330.
Buccinæ peregrinæ icon. 327.
Buccina oppidum. 322. E.
Buccina pastoralis. 321. D.
Buccini Zoographi icon. 326.
Buccini parui historia. 329. D. icon. 330.
Buccini striati descriptio. 329. D. icon. 330.
Buccinus minor quid. 323. B.
Buglossus lapis qui. 242. E.
Bufo viuus in medio marmore inuentus. 241. B.
Byssus an ex pinna, an contrà pinna ex bysso oriatur. 542. E.
Byssi color. 541. C. differentiæ. 541. A. diuersum esse a purpura. 293. C. Lini, non lanæ species est. 541. C. de eo mystica, & moralia. 542. H. quid sit Cardano. 541. A. Synonyma. 540. H. purpura tingebatur. 541. D. eo qui inducerentur apud Indos. 542. G. eius vsus. 542. G.
Byssus arboreus, & vbi nascatur. 541. B.
Byssus marinus quid. 541. B.

C

Cadmi filias, quid vocet Ausonius. 45. B.
Cœlij error. 310. H.
Cæmenta imbricata, quæ. 445. B.
Cæna Chalcidensis proœmium quid. 479. A.
Calaina vasa quæ. 311. A.
Calamariæ nomen perperam sæpiæ tribuitur. 45. D.
Calamarus piscis cur Loligo dicatur. 66. G.
Calcha quæ. 289. A.
Calcinellarum forma. 458. H.
ad Calculos. 40. F. 108. G. 134. E. 135. A. 172. H. 173. B. 211. C. 385. D. 387. C. 388. E. 415. D. 416. G. 573. A. 572. A.
Calculi qui Concha dicti. 228. G.
Calculus vterinus quid. 552. F.
Caligula cur Ptolomæum peremerit. 271. D.
Callimedon rhetor cur Carabus vocatus. 98. F. 106. H.
Calli carnem nulla parte detectam habent. 232. F. vnde dicti. 582. E.
Calliblephara, quæ ostrea. 482. F.
Calua capitis Concha vocata. 228. F.
Calx ex buccina. 329. C. ex Conchylijs. 250. H.
Cammarus, quid olim Romanis. 137. C. eius historia. 127. A. num gammarus fluuia-

Digitized by Google

INDEX.

fluuiatilis. 127. a. à squilla parum differe. 127. a. in eius capite lapides. 128 f. ex eis garum. 133. a. non esse squillam. 127 b.

Cammarus Rondeletij. 147. b.

Cammarum aconitum vocatur. 109. a.

Cancellari quid. 167. a.

Cancelli equinoca. 215. b. descriptio. 216. b. 217. a. genera, & differentia. 217. a. b. in quibus mitulis reperiantur. 512. g. eius septa qualia. 215. b. victus. 221. d. vt sese tueantur. 221. d. esui in cibis, & alijs. 222. f. vbi à paruo cancro differat. 215. d.

Cancelli authoris icon. 218.

Cancelli alterius rubri icon. 220.

Cancelli alterius oblongi astaco fluuiatili similis icon. 221.

Cancelli in buccina latëtis icon ex Zoographo. 220.

Cancelli, seu Bernardi Heremitæ nudi imago. 219.

Cancelli vulgo Auena dicti icon. 221.

Cancri equinoca. 159. a. an cerebrum habeant. 161. b. an caput, & collum habeant. 161. B. an cauda careant. 161. a. de eo apologus. 170. e. eius æstus in capiendis conchylijs. 166. f. ætas. 165. a. eos capiendi ratio. 161. a. in eius capite lapis, & eius facultas. 173. b. carnis temperies. 171. d. cur transuersè incedat. 163. d. cur inter astra collocatus. 169. C. cur ad nocturnum lumen accurrat. 168. g. cur lento gressu moueatur. 164. c. cur in colico dolore prohibeantur. 172. f. cur non natent. 103. c. cur cauda careant. 100. g. eum cur Hercules occidisse dicatur. 170. e. ab eo denominata. 167. a. eorum differentiæ variæ. 162. g. eos edentibus, qui similes. 171. b. epitheta. 171. b. Etymum. 160. b. de eo fabulæ. 169. d. fellis facultas. 173. a. genera eorum quot. 162. f. gressus. 163. d. Hieroglyphica. 168. f. ijs inæquitans quid significet. 171. a. de ingressu eorum prouerbium. 170. g. ijs insignita numismata. 168. b. eos lepori comparare quid. 170. g. moralia, & mystica 167. c. 208. g. maris, & fœminæ distinctio. 165. b. c. natura, mores 166. e. eos non nouit Cardanus 110. b. non natant. 163. d. oculorum facultas 173. a. omnia crustacea hoc nomine comprehenduntur. 226. f. omnia crustata, sic vocat Plinius. 92. e. partium enumeratio, & vsus. 162. g. pedes quot & eorum vsus 161. c. ab ijs præsagia 165. b. pro omni crustaceo accipitur. 159. a. cum prorsus non procedere contra Rondeletium. 164. f. de eo prouerbia 170. g. quando lateant. 166. b. quando crustam exuant. 97. a. quando in Scorpiones figurentur. 166. e. quæ loca amant. 164. g. qui, & quando lauentur. 172. e. qui decem qui quatuordecim pedes habeant. 162. e. qui meliores 176. f. qui sacri haberentur Neptuno. 194. g. b. quibus victitent. 164. b. quibus sensibus vigeant. 163. c. cum quibus antipathiam exerceãt. 165. d. cũ recta ingredi docere, quid. 170. g. rotundi sunt. 161. a. senectam exuunt, & quando. 166. b. de ijs somnio, quid indicent. 169. c. ad splendorem accurrunt. 236. o. Synonyma. 160. g. vbi pleniores Luna decrescente. 176. g. venenosus, vbi 163. a. vbi per somnum quod signent. 169. c. eorum visus obliquus. 161. b. vsus in cibo. 171. d. in medicina. 172. f. in varijs 173. b. vt ouà edant 165. c. vt inuicem pugnent. 166. e. vt ad electuaria præparentur 172. f. vt coeant. 165. c. vt ostreas vorent. 167. c. vt coquendi. 172. c. vt aquam recipiant 165. a. vt a locustis differant. 161. a. vt ostrea capiant. 486. b. de vulpe, & eo apologus. 176. f.

Cancrorum brachychelorum descriptiones. 202. g. icones 185. 204. 205.

Cancrorum chelarum longitudine differentium historia. 200. b. & inde Cancri cordis figura descriptio, & icon. 206. e.

Cancri cursores qui, & eorum forma. 162. g. f.

Cancer dapis assectator. 213. a.

Cancri equitis æquinoca, & Synonyma. 197. a. amphibius est. 198. g. cur sic dictus 162. f. 197. a. cur in terram egrediantur. 198. g. cur non edules. 199. b. descriptio. 197. c. 199. a. eius mira velocitas 198. g. natura, mores 198. g. vsus in cibis, & medicina. 199. b.

Cancri errones, qui Oppiano. 198. b.

Cancri flaui vndulati Rondel. icon. 199. descriptio. 200. a.

Cancrorum fluuiatilium caro qualis, & quantum ad phthysim valeant. 176. b. cur canis rabidi mortui prosint. 211. a. descriptio 206 g. b. ex eis electuarium ad marasmum 133. C. de eis emblema. 208. b. inuicem deuorant. 208. c. eorum natura. 208 f. oculorum vis. 212. c. eorum salubritas. 209. c. Synonyma. 206. g. vbi abundent 207. c. vbi non sint. ibidem. vis contra leporem marinum. 90. e. victus. 208. c. vsus in cibis 209. C. in medicina. 210. b. in varijs 212 g. vt capiantur 208, e. vt coquantur 209. c. vt a marinis differant. 206. g. vt vrantur. 210. f.

Cancri fluuiatilis Matthioli icon. 207.

Cancer Heracleoticus cur sic dictus. 188. f. cur Gallus marinus dictus, 188 f. descriptio 188. g. qui Scaligero. 144. f. vbi abundent. 194. b. vt a paguro differant. 180. g. b. pronè, & supinè picti icon. 190 alterius descriptio, 188. b. Hirsuti pronè, & supinè picti icon. 191.

Cancri Heracleotici Rondel. descriptio. 180. icon. 185.

Cancrorum hirsutorum descriptiones. 188. b. icones 192. 194.

Cancri hirsuti, Somniolo Romæ dicti, icon. 192. 193.

Cancri hirsuti minoris icon. 193. minimi. ibidem.

Cancri in lapidem indurati vsus in medicina. 177. b.

Cancer lapidosus, qui Alberto. 129. b.

Cancri latipedis descriptio. 197. d. icon ibidem.

Cancrorum lutarium æstus 199. a.

Cancri macrocheli albicantis descriptio. 202. f. icon. 203. alterius pronè, & supinè picti icon. 205. alterius ex Zoographo. 200.

Cancri mææ Synonyma, & historia. 177. c. vide maia.

Cancri maiæ congeneris asperitate tomentosa, icon. 185. 3.

Cancrorum marinorum æstus in fugandis maris fluctibus. 175. d. eorum cineris facultas 176. b. 177. b. cur paguri dicti. 186. g. cur saxatiles dicti. 175. c. descriptiones 174. f. diuersimodè pingunt. Bellonius, & Rondeletius. 174. f. eorum nomine quos cancros. intelligat author. 173. d. quid Palladio. 186. b. Synonyma. 173. d. vbi abundent. 175. C. vsus in cibis. 176. f. in medicina. 176. g. vt a fœmina distinguatur. 176. c. vt a fluuiatili differat. 206. g vt coeant. 176. e. vt coquantur 176. f.

Cancri marini Bellonij icon 174. alterius ab authore obseruati icon. 175.

Cancri minutioris brachycheli pronè, & supinè picti icon. 205.

Cancrorum occidentalis maris magnitudo. 194. g.

Cancri parui cur in pinnis degant 214. b. eorum historia. 212. b. Hieroglyphica. 215. a. natura, mores. 214. e. non proueniunt sponte, sed cocunt. 214. c.

Cancri parui in pinnis viuentis Rondel. descriptio, & icon. 213. c. prudentia & solertia. 214 f. vt generentur 213. D. vt a cancellis differant. 213. C. 215. D.

Cancer ruber viuus, vt mensis apponi possit. 133. b.

Cancri saxei, & eorũ generatio. 242. g.

Cancri stagni marini Rondelet. icon. 174. f.

Cancer terrestris. 163. a.

Cancri varij, & marmorati Rondeletij historia. 200. f. icon ibid.

ad Cancrum in mammis. 134. b.

Cancer morbus cur sic dictus. 159. C.

tumor

INDEX.

tumor qualis 159.b.
Ad Cancros veterum 44.e
Candys vestis genus 277.b
Canis marinus 427.a
Ad Canis rabidi morsus 97.d. 133.e. 172.h. 176.h 177.a 220.g 333.c. 426.g. cur cancri fluuiatiles eis prosint. 211.a.b
Cantharus piscis locusta capitur 108.g. vt capiatur 41.b.c
Ad Capillos multiplicandos, 382.h. vt flaueſcant. 383.a
Cappæ longæ quæ Venetis 527.c.icon. 529.
Capparozola 459.a
Carabis nomen loci 98.b
Carabus cum astaco confunditur 109.a. Etymum 99.b. à locusta non differre 99.a.b. quo astu capiatur à polypo. 118.e 126.f. pro quibus animalibus apud Græcos accipiatur 99.a.
Carabus caupo 98.b.
Carabus insectum quale, & vnde dictum 98.f
Carabus obsophagus quis 98.f
Carambis promontorium 99.a
D. Carabaso quædam 106.f
Carbone notari qui dicantur 319.a eo notare quid 437.a
Ad Carbunculos 85.a. 172.f
Ad Carbunculos pudendorum 333.d.
Carchariæ piscis dentibus similes lapides, & eorum generatio. 242.e.f.
Carcinades quæ animalia 167.b
Carcinia qui lapis 128.f
Carcinoma, & cancer morbus idem. 159.b. ad id remedium. 172.F. 177.B.
Carcini Etymum. 160.g. quid Simeoni Setho. 186.g. vt se tueatur 234.g
Carcinus Sophista. 159.d. Tragicus. 159.d
Carciniæ lapis 160.e
Cardanus astacum non nouit, nec cancrum 110.b eius error 92.f. 29.c
Ad Cardiacam 40.f
Ad Cardialgiam 117.g. 329.a
Cardinales cur purpuram gestent, & quando eis concessa 271.a
Carduus marinus 400.b
Carmesinus color vnde dictus 305.d
Carides vnde dictæ 93.c
Caris fluuius 136.f
Caro marina quid Trotilæ 565.b
Carombotus 137.c
Carpasum quid 306.f
Cartilagineorum generatio. 2.g.
Castitatis typus. 542.b
Catapodi quid recentioribus Græcis 9.b.
Cauda marina quid 588.g
Causta quid 277.d
Celeritatem significat Papilio 168.g
Cepanum generatio 299.c. genus quoddam Vnio dictum 421.a
Ad Cephaleam. 134.e
Cera 370.f.
Cercopithecus præ fame caudam sibi arrodit 20.c
Cerui lentorem saliuare quid 300.b
Ceruus cur cancros fluuiatiles quærat. 212.g. 172.f. à serpentes deuorante comparatio. 27.d
Ceryx quid Plinio, & Gaza. 281.c. de eo locus Stratonici 322.b
Cete porphyrium 314.f
cetula marina 322.g.
chalcedonius 295.a
chalcena 471.a
chalena 471.a.
chamarum cautio, & naturæ sagacitas. 467.c. earum historia in genere 466. & inde quæ præferantur 468.g. quos ventos horreant, & quos ament 467.b. earum varietas, & differentiæ. 467.b. vnde dicta. 466.e vt à concbis distinguantur 467.d. 468.e
chama aspera, vt à leui differat. 476.e. forma ibid.
chamæ asperæ Bellonij icon. 476. Rondel ibidem.
chama aspera in medio silice 240.e
chamæ glycymeridis Bellonij historia, & icon 471.b. 473. 474.
chamæ leuis descriptio, & historia tota. 469.a. & inde.
chamæ nigræ Rondel. historia, & icon. 471.d
chamæ nigræ, siue glycymeridis Bellonij historia & icon 471.b.
chamæ Peloridis caro qualis. 475.c. descriptio 475.c. icon 475. vnde dicta, ac tota historia 475.a. & inde, vt à calonellis differant 475.d
chamæ Peloridis Bellonij icon. 476.
chamæ piperatæ historia. 471.A. & inde.
chamæ rugatæ Bellonij, seu chamæ asperæ icon. 477. item aliarum.
chama vastæ genus 466.f
chamælea vnde dicta 469.a. diuersarum icones 470.
chamæleon cur in colorem album non mutetur 37.g. cur se in alios colores mutet 37.c
chamula 466.g
charmadium quid 369.d
charta, vt olim poliretur 251.a. ad eam læuigandam 295.a
chela quid 94.g. vt Gaza interpretetur. 101.a. pars superior cur moueatur, inferiore immobili 161.d
chelidon qui piscis 12.f.
chermes Arabum idem cum cocco Græcorum 305.c. quæ herbæ eam producant. 305.b.c. vt à grano differat. 305.b
chiorum vempubl. indicat cancer in numo sculptus 168.b
Christus purpuram indutus, & cur 270.b. quid significet. 316.e. esti ipsa purpura 315.b. eius sanguinis exemplum purpura 315.a.
Chæron quid 552.f
Chærinæ conchæ quæ 553.d
Chroma radix 305.d
Chromasinus color ibid.
cicada Aeliani, quæ Rondeletio 147.a. quæ Scaligero. ibid.
Cicadæ marinæ Bellonij descriptio. 156.b
Ex Ciconiæ pullo remedium ad paralysim. 134.g
contra Cicutam 329.a
cinædus cur glandiuorus dictus. 522.e
cinædus quid Indis. 421.b
cionia quæ 287.c. 325.a
ciris, vel cirrhis auis vnde dicta 3.b.
ciuadæ Rondel descriptio, & icon 155.a
cinada vasconum 139.b
classicum è conchis 251.a
Ad clauos extrahendos 134.e
cleopatræ gemma cur tam pretiosa fuerit. 438.b. cur vnionem deuorarit. 443.d
clodij Aesopi filij luxus. 444.e
clonißa 475.d. quas conchas Massilienses ita appellent 458.b
cnide quid Plinio. 564.b
cnipes quæ animantia 173.c
cocalia carnem testæ habent inclusam. 232.c
cocalium quid 174.g
coccum infectorium 304.b. coloris eius præstantia 280.b.
cochlaca quid 369.d
De cochlea ænigma 380.e. equiuocæ 360.g.h. ad alendas eas locus aptus. 378.f an oculis careant 374.b 375.a. an caput habeat. 375.b. antipathia 379.a. apud antiquos in cibum venisse 380.f. de eis apologus 389.a. cara qualis 380.g. cinetis vis, & vsus. 387.a. coeunt. 246.e. cornua quot. 375.b. in cornibus earum arenulus quas dixerit Plinius 375.a. cur cornua habeat 94.f. definitio 375.b. descriptio in genere 374.b. differentiæ à magnitudine 373.a. à colore b.c. à loco D. pones regiones 374.e. eis diffidentior qui dicatur 388.b. epitheta. 378.b. earū esus improbatus 382.f. fimi facultas 388.f imbre maximè generantur 377.b. præ infidelitate domiſacum portantes 375.c. magnæ vbi 373.a. minutæ, quæ Plinio 373.b. de eis moralia 379.b. multifariā eas coqui 381.d. nudæ vbi non sint 373.a. earum operculum quale 293.d. ortus earum an per cōitū 377.a.b. partium interiorum enumeratio 375.d. proneria 388.g. quæ Maßario & eorū genus 253.c. quæ meliores 381.b. quæ syluas ament. 376.f. quæ stomacho aptæ. 384.e. quæ & vt lateant in terra & quādo 373.d. 376.f. qui ab eis abstineant 380.g. quibus herbis infectæ 377.d. rore viuicant. 377.c. earum solidæ faciendæ, & vsus 386.f.

Digitized by Google

INDEX.

Solidi sunt nutrimenti. 380.b. Synonyma 370.f. eas tarditate vincere qui dicantur 788.b. testæ earũ cur vrantur 387.d. testa eiusq; nomina 375.c. cum testudine confundit Albertus 372.f. variæ earum differentiæ. 372.b ad vescendum ut præparentur 380.b. vita earum breuis 377.b. earum vita de quo dicatur 388.g. viuaria earum apud veteres fuisse 377.d. qui primus ea instituerit 378.e. vnde dictæ 253.d. 370.b. vocales vbi 373.a. vsus in medicina 382.g. vsus in varijs 388.f. vt eas saginarent veteres. 378.e. vt fugentur 379.b. vt lacte pascantur 382.c. vt pulte. ibid. vt moueantur 377.a. vt eis similes Athenienses dicti 376.f. vt lateant 247.c. vt a strombis differant 253.c. vt conseruentur 380.f.

Cochleæ ateratæ quæ 374.g

Cochlearum Africanarum differentiæ 374.e

Cochleę Arionis, vt perdices decipiant. 379.a

Cochleæ Astypalaicæ vnde dictæ 374.f

Cochleæ Balearicæ quæ 374.f

Cochleæ calatæ historia, & icones 393. 394.

Cochleæ canaticæ natura 373.d

Cochleæ cylindroidis historia, & icones 399. alterius forma, et icon 556.557

Cochleæ depressæ descriptio, & icones. 396.

Cochleæ duplicis ad instar quasi turbinis icon. 394.

Cochleæ echinophoræ. 373.b. eius descriptio & icon. 398.b. 399.

Cochleæ Germanæ quæ 374.f.g.

Cochleæ lauis turbine obtuso forma, & icon. 399.d

Cochleæ linusiæ vndo dictæ 374.f

Cochleæ lupinorum magnitudine 373.b

Cochlea margaritifera 263.d. eius nomina 430.e

Cochlearum marinarum differẽtiæ 373. d. à strombis differunt 253.c. vsus pro tuba 227.c. icones 390. 392.

Cochlea margaritifera porcellana dicta 552.g

Cochleæ maximę, ac monstruosæ maris Sarmatici descriptio. 309. d. icon. 391.

Cochleæ operculares 293. 294.

Cochleæ pomaticæ quę 373.c.d. vbi multæ 373.d

Cochleæ quæ erat in olearia vsu historia & icones 395.

Cochleæ rugosæ, & vmbilicatæ historia, & icon 396. alterius 397.

Cochleæ Scsili quę 373.d

Cochleæ siculæ quales 374.f

Cochleæ solitanæ quæ, & vnde afferantur 374.e

Cochlearũ syluestrium differentiæ 373.d

Cochlearum terrestrium descriptiones, & icones. 389. 390.

Cochlea Tyria 297.d

Cochlearum vmbilicatarum historia, & icones 397

Cochlis quid 369.d

Cochlon pro Cochlea marina 254.e

Cochlion quid 369.c

Ad Colicos affectus, 117.g. 142.g.h. 416.g. 489.e

Ad Colicos dolores 135.a. 385.b. 491.a. in ijs cur cancri prohibeantur 172.e

Colora quid 109.a

Colossinus color qui 311.c

Colybdena quid 137.c. 565.b. mentula marina dicta. 588.f

Colycia quæ Bellonio 565.b. esse Aporrhaides 342.f. muricis genus 331.c.

Columbum piscem non generare margaritas 432.e

Ad Conceptionem 40.g. 143.a. eius principium 246.f. ad eam iuuandam. 321.a

Concha charta politur 251.a. à Conchylio separata 226.g. cur Veneri dicata 248.g. cur limata dicta Plinio 249.d. ea digni qui dicantur 250.f. eam diuidere quid 250.f. earum diuisio ex Arist. 461.a.b. eas legere quid 250.f. omnes celerrimè crescunt 298.b. ab ostrea distinguitur 226.g. ponitur aliquando pro Cochlea 227.b. pro Cochlea maxima 254.e. pro ostrea 227.c. pro vase 207.d. pro chama 468.e. pro vna specie 227.a. pro testa 226.b. quæ Veneri dicata 540.c. quæ apud veteres fuerint in pretio 475.b. quid simpliciter Martiali 522.b. ijs referta loca longinqua a mari 243.d. eius significata 226.f. sensus 423.a. silicũ duritia teguntur 4.b. 255.b. vnde dictæ 229.a. vt eas capiant polypi 25.a. vt à chamis differant 467.d. 468.e

Conchę aduenæ cancello, seu Bernardo heremitæ plenæ, icon 219.

Concha Aegyptia Paralios dicta 589.g

Conchæ Anatiferæ historia 543. icones 544.

Conchę candidę vnica fascia castanei coloris icon 450.

Concha ceramis quæ 466.f

Conchæ charinę quę 553.d

Conchę coralline historia 456. icones. 456.457

Concharum crassę testæ icones 463. historia 464.

Cõcha Cytheriacà quę Martiali 417.c.

Conchę echinatę historia. 451. icones. 451.452.

Conoba ericina 248.g

Concha erythrea quę 553.a

Concharum fasciatarum historia, & icones 462.463.

Conchę fossiles quę 459.a.

Conchę Galadis historia, & icon. 461.

Concha Herculea quę 282.f.

Concha D. Iacobi 498.f.

Conchę imbricatę historia, & icon 445. minimę 448.

Concha Indica quę 417.c

Concha læuigata quę 552.e.

Concharum lęuium historia 461.a. differentiæ 461.e

Concharum longarum historia 453.a. & inde icones 455.

Conchæ longę Plinij verę forma 453.c. icon 454.

Conchę longę Rond. icon. 453. Zoographi 454.

Conchę margaritiferę cur non amplius retibus piscentur 428.b. descriptio. 417.d. differentię, & nomina 417.d. icones 418. 419. manus piscantium mordent 426.b. solertia 428.b. Synonyma 417.c. vbi retibus capiantur. 427.b. vsus in cibis, & alijs 420.e

Conchę pertice maioris, & minoris forma 559.b. icones 560.

Concha mensurę genus 228.g

Conchę nigrę historia 461.c

Conchę pictorum historia 455.d. icones 456.

Conchę rhomboidis historia, & icon. 459. non esse balanum, nec spondylum 459.c. icones 460.

Conchę rugatę historia 458. icones 459. 475.

Conchæ saxis adhærentes 545.a.

Cõchę squamosę descriptio, & icon 452.

Concharũ striatarũ historia 448.f. 450.

Conchę tincę icon 450. longæ Rondeletij. & nostrę icon. 449.

Conchę striatę pectiniformis icon. 450

Conchę striatę quadruplici fascia castanei coloris 450.

Conchę striatę rotundę icon 449. 450.

Concharum striatarum Rondeletij icon. 449. aliarum trium, in quibus sua conspiciuntur animalia icones 451.

Conchæ tenuis testę formę 464.g. icon. 465.

Conchę Venereę Aristot incognitæ 231. b. & cur 553.c. descriptio. 331.c. 554.f. icones 554. 555. 556. 557. 558. vniualues sunt 230.h. cur vniualuibus adiectę 552.e. vbi abundent 559.a. vbi moneta loco. 559.b. vsus 558.a.

Conchis quid 228.b

Conchida lapidem quem Megarenses vocent. 241.d

Conchites lapis vbi 248.c.

Conchyle quid 229.d

Conchylegi 247.d

Conchyleguli qui 347.d

Conchyliæ lapis 247.d.

Conchyliarius qui 247.d

Conchylia an videant, & audiant 244.f. caro corũ cur senibus inutilis 252.f. eorũ à carnis bonitate laus 223.d. cur crescente Luna non augeantur opinio Cardani. 235.d. Pierij 256.e. Basilij. f. cur in mõtibus, & alijs locis a mari dissitis

Digitized by Google

INDEX.

diffitis reperiantur. 237.d. *cur lubrica dicantur.* 249.d. *cur poma maris vocata* 224.e. *ab ijs denominata.* 247.d. *descriptio, & icon.* 346. *historia in genere.* 223. *& inde. in ijs luctus Romanorum.* 224.f. *motus.* 244.g *mirifica xdentia vbi.* 235.d. *eorum nocumenta.* 251.f. *de ijs prouerbia.* 250. *subterraneæ vbi.* 241.e. *vesicæ facultas.* 348.f. *testis, vt combibantur.* 253.a. *cineris vsus.* 253.a. *varia significata* 345.a. *vbi maxima.* 257.c. *vbi non sint.* 257.c. *viduarum cupedia sunt.* 274.e. *vsus ad agriculturam.* 250.b. *in nauijs.* 250.b. *in medicina* 253.a *ut vocentur.* 292.b. *vt nutriatur.* 236.f.

Conchylium cum purpura, & buccina confunditur 281.a. *ab ijs differt.* 281.a. *quid sit.* 281.d. 346.a. *eius varia significata.* 229.a.b. *pro colore sumi.* 345.c. *eius succus qualis.* 347.d. *eius succo lanæ infectæ vsus, & vires* 347.d. *Synonyma.* 225.a. *vnde dictum.* 229.c. *vsus in medicina* 348.e.

Conchylij S Iacobi. 504.g.

Conchylium Indicum quid. 294.b.

Conchyliata, & purpuræ differæ. 303.a

Conchyta qui. 247.d. 347.d.

Cum Congro bella polypo. 26.b. *cur testaceæ eum vincant.* 104.b. *eum cur metuat polypus.* 104.g.b.

Consilij symbolum Pazurus. 198.e.

Consules Rom. purpurati sacra faciebant. 272.f.

Consulatus Romanorum insignia. 272.f.

Conuiciatores locustis marinis comparati. 106.f.

Conyza odorem mollium extinguit. 5.d. *quid præstet in polypis.* 311.a.

Corallum aceto dissoluitur. 434.e.

Cor sanguinis principium. 246.b.

Coruina, siue Coruiola. 554.a.

Coruuli gregales sunt. 75.a.

Coturnices aues speculo capiuntur. 51.d.

Cotyledones quid in polypo. 10.g.

Crange Arist. quæ. 139.a. 147.a.

Crangonis historia. 144.e. *descriptio ex Rondeletio.* 148.f. *ex Bellonio.* b. *ex Zoographo.* 149.a. *icon.* 149. *Synonyma.* 148.e. *vsus in cibis.* 149.b. *vt coquatur.* 149.c.

Creta nigra quid. 437.a.

Cribrum quid apud Ægyptios significaret sub sepia pictum. 57.d.

Croca quid. 370.c.

Crocodilus cur mandibulam superiorem moueat. 161.d.

Crotalia quæ veteribus dicta. 95.c.

Crustaccorum carnis bonitas. 97.c. *caro qualis.* 232.e. *rubra est.* 94.g. *in Conchis digentium historia.* 212.b. *& inde. Crustam mutant, & quando.* 96.b. 97.a. *cur ova sub cauda ventri innata habeant* 96.g. *cur testaceis ea præferat author.* 91.d. *cur capite ea carere dixerit Galenus.* 93.a. *cur ossibus careant.* 92.b. *cur cornua habeant.* 94.f. *cur ebelus.* 94.g. *cur paruam caput, paruumque os habeant.* 93.c. *cur in stagnis marinis gignantur.* 241.e. *dentes in ore, & in ventriculo habent.* 93.d. *& quales.* 94.e. *eorum differentia.* 92.g. *ea dormire.* 95.a. *eorum genera.* 92.f. *historia.* 91. *vsque* 98. *lapides sub crusta habent.* 94.b. *mas & fœmina, vt differat.* 95.d. *mares, & ingenium.* 96.b. *non respirant.* 95.c. *eorum oculi vbi, & quales.* 94. *ova qualia.* 96.f. *eorum ova cur imperfecta dixerit Aristoteles.* 96.g. *eorum partus qualis.* 96.f. *quæ sint Plinio.* 92.e. *quæ loca amant.* 95.b. *quale caput habeant.* 93.b.c. *qualia animalia.* 2.e. *quando pinguiora, & meliora.* 97.b. *quas partes cum reliquis exanguibus communes habeant.* 93.a. *quibus vitanda.* 97.d. *quo æstu ea venetur polypus.* 26.e. *quot pedes habeant, & cur.* 94.g. *sexu distingui.* 95.d. *sexus præcipuum signum caudæ latitudo.* 96.g. *sonum, aut vocem nullam edunt.* 95.b. *Synonyma.* 91.c. *valent gustu, & odoratu* 95.a. *eorum victus.* 95.e. *visus eorum hebes, & cur.* 95.a. *vsus in cibis.* 97.b. *in medicina.* 97.d. *vt ceteant, & quando.* 96.e. *vt testaceis, & mollibus similia.* 92.b. *vt coquenda.* 97.c.d. *vt natent, & quæ eorum.* 95.b. *vt pugnent & cum quibus.* 96.b. *vulua qualis.* 95.d.

Curassa gammari genus in India in terra Iaritum. 135.d.

Cucumeris marini historia. 592.b. *icon.* 593.

Culices, quæ appetant. 244.f.

Culus asini quid. 558.f.

Cunnus marinus. 577.d.

Ad Cutim tingendam. 135.b.

Cutiones, quæ animalia. 8.f.

Cylindri qui. 422.f. *ab Echencho differre.* 422.e. *qui lapilli ibid.*

Cymbala cur Concha dicta. 228.e.

D.

Dactylus quid. 527.b. *quid Venetis.* 522.f.

Dactylus siue vnguis Bellonij. 453.b.

Dalechampij error. 21.a. 44.b. 231.d.

Danielis Barbari laus. 587.a.

Delphini corio tantum teguntur. 4.b. 255.b. *duo habent foramina, & cur.* 12.b. *in portum se conijcientes tempestatem significat.* 76.e.

Ad Dentes dealbãdos. 62.f. 135.a. 490.e. *ad eorum dolorem.* 69.a. 172.b. *ad eos exesos.* 387.d. *ad eorum vitia.* 517.b. 558.b. *subterranei, & eorum generatio* 241.d.

Dentale quid, & eius natura. 282.f.g. 723.c. *quinq; differentiæ depictæ.* 283. *Dentalium* 282.g. *quid cardo.* 953.b

Dentex cum polypo pugnat 28.f. *gregalis est.* 74.a

Dentifricium ex murice 333.c.

Ad Dentitionem. 172.b. 212.e. 588.e.

Ad Detillationes. 489.c.

Diabolus polypo similis 29.b. *sepia, vt similis* 57.a.

Diacarui descriptio. 210.b

Dialectica discentes cancris similes noctuibus 168.g

Ad Diarrhœam 442.f

Didonis habitus. 269.d

Digitos non esse Conchas longas. 453.b

Diogenes Cynicus polypum crudum vorauit. 49.a

Dionysius purpuratus. 270.e

Dioscorides correctus 89.a. 325.a. *explicatus.* 287.c.

Diuites polypis compaxati 29.b

Ad Dolores mitigandos. 330.e. *aurium* 383.a. *capitis* 382.b. 388.e. *colicum* 384.g. *dentium.* 382.g. *stomachi.* 383.d.

Dolosi homines per cancros designati. 167.c. *vt vindicentur* 170.f

Domus cara, domus optima, prouerb. 388.b

Domiporta. 371.b

Donacæque Conchæ 453.b

Donax quid 527.b. *& inde.*

Contra Doxycnium 89.d. 108.f. 177.a. 320.a. 329.a. 411.c. 507.d. 517.b. 540.g. 586.b

Dromo cancri genus. 197.b

Ad Dysuriam 60.b. 415.d

Ad Dysenteriam 108.g. 117.g. 491.A.

E.

Eccœle. 422.f

Echinades Insulæ 413.a

Echineides vis ad partum retinendum. 416.e

De Echinometra Arist. & Plinius discrepant. 408.g. *eius descriptio ex Bellonio* 409.a. *icon.* 409.a. *ab Echino differt, eiusque differentia* 405.d

Echinometræ amethestini coloris icon. 410.

Echinometræ maximæ pelagicæ icon. 411.

Echinometræ Rondelet. forma, & icon. 408.g

Echinopos herba 412.b

Echinorum aculeorum vsus. 412.F. *æquinoctiorum* 400.e. *An turbinatis an verò crustatis annumerandi.* 254.g. *in athoribus quid.* 400.g. *iis asperior qui dicatur.* 413.D. *carne carent.* 232.E. 406.E. *caro eorum quæ* 414.G. *crustis, & spinis teguntur.* 255.B. *cur cirros habeant.* 485.B. *eorum descriptiones ex Rondeletio, &*

Digitized by Google

INDEX

Bellonio. 406. f. ab iis denominatæ. 412. b. edules, & nō edules, qui. 406. e. epitheta. 414. f. cſus eorum quibus cōueniat. 485. b. tarantarum. 133. a. Hieroglyphica. 414. e. integri, icon. & partes diſſecti icon. 407. integrum quid deuorarit. 415. b. eos inter teſtacea enumerat Ariſtoteles. 254. g. & inter cruſtacea a Plinio recenſentur. 255. b. eos lauigare quid. 413. d. magni vbi. 405. b. eorū natura. 247. b. nunquam quis carent. 247. a. olfactu carēt. 244. g. ortus. 408. f. ab iis præſagia. 413. b. l. oua eorumquando habeant nutrimentum exiguum. 414. g. onorius, qui & cur ſic dictus. 406. f. partes eorum diſſectæ vniuntur. 411. g. eos piſcandi ratio. 412. f. de iis prouerbia. 413. D. quando meliores. 406. g. qui meliores in cibo. 414. b. quomodo inuicem differant. 405. a. b. ſpinis teguntur. 4. b. teſtarum vſus, & vſus. 415. c. vſus eorum in rebus. 414. g. in medicina. 415. c. vt ingrediantur. 411. g. vt contra tempeſtatis vim ſe muniant. 413. C.

Echini vel potius Echinometræ ſuperficies ex Zoographo. 409.

Echinus diuerſi color. 405. c.

Echini lapides ſpoliati a ſpinis icon. 407.

Echini ferruginei icon. 410.

Echinorū maris rubri icones. 411. 412.

Echinorum omnium minimorum icon. 412.

Echini oblongi aperti icon. 410.

Echini quinti deſcriptio. 409. c. icon. 410.

echini Spatagi authoris icon. 408.

echini Spatagi, & Briſſi forma, & icon. 406. 407. 408.

echini ſpinis ſpoliati, item alterius cum adiuncta ſpina icon. 407.

echinus ciuitas quæ. 400. f.

echinus planta quæ. 400. g.

echinus vas quale. 400. e.

echiniſcus quid. 412. b.

echinites lapides. 413. a.

Eledona. 11. c. quæ. 42. f. an cum aſpiratione ſcribi debeat. 42. f. Etymum. ibid. eius deſcriptio. 43. Etymum ſecundum aliquos. 20. c.

elegini gregales ſunt. 75. a.

elenchus quid. 421. d. quæ margarita. ibidem. cur margaritæ, ita vocentur. 421. d. & quæ. 437. b.

elephanti cutis cur cancellata dicta. 215. c.

elephanti hiſtoria. 117. b. locuſtæ ſimilis eſt. 101. c. cum Leone idem eſt. 119. c.

elephantus Plinij Aſtacigenus. 100. e.

Ad elephantiaſim. 416. g. cur Alexandriæ frequens. 381. d.

embamma quid. 918. b.

Ad empyema. 133. d.

Ad entero-elen. 85. a.

enthalium. 282. g.

epiaptie veſtis. 278. a.

Ad epilepſiam. 185. a.

epipetri generatio. 581. a forma, & icon. 590.

equi ſaliua vis. 134. g. ad eius capitis dolorem. 212. g. purpura decorati, qui. 278. b.

equuleus Cochleatus. 360. b.

Ad equorum oculos lunaticos. 135. b.

erinos herba. 400. f.

erucarum cum cancris diſſidium. 165. d. & 166. e.

euripides cur a multis taxatus. 268. b.

exercitus inſtaurati Hieroglyphicum. 414. f.

exanguium animalium quot genera Ariſtot. 1. d. caro eorum inuicem comparata. 223. d.

exanthemata purpura dicta, & quare. 289. c.

F.

FAba marina quid. 553. b.

Faba Ægyptios dicta. 228. b.

Ad Faciem dealbandam. 62. f. 290. c. 358. b. ad eius maculas. 333. 1886. g. eius rubor purpura dictus. 289. c.

Farcimen teuthis dictum. 77. c.

Fauare, & fauificare quid. 299. a.

Fauaginis deſcriptio. 300. b. icon. ibid.

Ad Faucium aſperitatem. 383. c.

Ad Febres. 211. b. tertianas. 404. f.

Felis marina. 65. a.

Felis marina Hiſpanica quid Belgis. 46. e.

Ferrugo hera. 306. b.

Feſtina lente, prouerbium vndenarium. 168. b.

Fibri pedes quales. 198. f.

Ad Ficos ani. 387. c.

Ne Ficus fructum pordat. 312. g.

Ad Fiſtulas. 386. f.

Fiſtula ſacra quid. 217. b.

Flos Indicus purpura tingens. 306. g.

Ad Fluxum alui. 558. b. muliebres. 211. d. albos. 135. a. ſanguinis. 172. b. & menſtruorum. 442. a. renum. 62. b.

Fœneratores polypis ſimiles. 29. d.

Ad Fœtus mortuos eiciendos. 211. d.

Formæ multiplices in humore genitæ. 443. b. earum dator quis. 221. a.

Formicæ equites cur ſic dictæ. 197. a.

Formicæ vt abigantur. 388. f.

Forum muricibus ſternendum cur Cato dixerit. 331. b.

Fructum vt plantæ conſeruent. 173. c.

Fucus quid. 314. b. pro flore purpuræ accipitur. 288. b.

Fucus Tengrins. 296. b.

Fullo inſecti genus Gazæ. 98. f.

Fuluus color qui. 45. c.

Fungorum mira procreatio. 486. e. vt multi naſcantur. 301. d. vt fubito. 299. b. marini Zoophyti icon. 587.

Furca quid Apulei in cruſtaceis. 94. g.

Furuus color qui. 45. c.

G.

GAideropodæ hiſtoria, & icon. 492.

Galadæ quæ Ariſt. 469. b.

Galenus correctus. 93. c. 343. b. eius error. 93. b. 161. b. inconſtantia. 225. b. eius locus quidam explicatus. 222. f.

Gallonij gula, in ſquillis. 142. f.

Gallus marinus. 79. a. cur ita vocetur cancer Heracleoticus. 188. f.

Gambarellus Italorum. 136. b.

Gambarella. 127. c. 137. c.

Gammari in cauda pinnas habent. 96. g. collum eorū quale. 110. g. color qualis. 110. f. cornua qualia. 110. f. forcipes quales. 110. g. pedes quales, & quot. 110. f. quid Gazæ. 109. b. quot dentes habeant. 110. f. vt a locuſta differat. 110. e. & g.

Gammari terreſtris hiſtoria. 153. d.

Gangrenam non eſſe cancrum. 159. b.

Garum ex gammaris. 133. a.

Gaza notatus. 11. d. 2. f. 52. g. 109. b. 138. c. eius verſio correcta. 198. c. eius error. 227. a. 258. g. 582. & inconſtantia. 579. c.

Gillij lapſus. 10. g.

Giluus color. 3. b.

Ad Gingiuarum vitia. 517. b.

Gladiolus Loliginis, vt a Sepio differat. 47. d. quid in Loligine. 3. b.

Glandes olfactu carent. 244. g.

Glans quid iuriſconſultis. 521. d.

Glans vnguentaria. 521. d.

Gloſſopetrarum copia vbi. 242. e.

Glans, ſiue Balanus Bellonij. 419. d.

Gnidius nodus quid Auſonio. 45. b.

Gobiones gregales ſunt. 75. a.

Goſſipium. 541. a.

Gopos quid Græcis recentioribus. 42. b.

Gracculi gregales ſunt. 75. a.

Grana quid Italis. 305. b.

Granata vrbs cur ſic dicta. 305. b.

Grando vt in porcis concreſcat. 433. c.

Granum rubri maris quid. 422. g.

Ad Grauedinem narium. 490. b.

Greßus muricati qui. 332. g.

Grex purpureus quid Martiali. 314. e.

Grumus quid. 376. b.

De Gula multati Hieroglyphicum. 316. f.

Guloſos, non eſſe amicos. 478. g.

H.

ad HÆmorrhagiam. 385. a.

Hæreticorum cloquium purpura, & byſſus ſignant. 315. c. Sepijs vt ſimiles. 56. b.

Haleſurion quid. 588. g.

Halidona. 42. g.

Halipneumon quid Plinio. 577. d.

Hamiotæ. 247. d.

De Hammonis templi loco primo conſideratio. 243. b.

Hayi piſces natantibus infeſti. 427. a.

Ad

INDEX.

Ad Hecticam febrem. 133. *d.* 143. *b.* 153 *d.* 209. *c d.* 211. *c.* 155. *d.*
Hedyporphyra. 286. *b.*
Hcledone. 12. *e.*
Ad Hemicraniam. 320. *e.*
Ad Hepaticos 62 *g.*
Ad Hepatis inflammationem. 384. *f.*
In Hepati piscis capite lapides. 485. *a.*
Herbæ ex quibus purpura fit. 304. *h.*
Hercules cur cancrum occidisse dicatur. 170. *c. qui purpuræ inuentor.* 308. *g.*
Hermolai error 216. *g.*
Hesychius correctus. 159. *d.* 277. *c. eius lapsus.* 293. *c.*
Hiatulæ quæ. 467. *d. quid Gazæ.* 466. *g.*
Hippocampus marinus. 197. *b. eius venenum.* 60. *h.*
Hippocarcini bispidi descriptio. 180. *e. f. icon.* 179.
Hippopotami corio, & cute teguntur. 4. *h.* 255 *b.*
Hirundo pelagia gregalis est 75. *a.*
hirundo piscis volat. 73 *b. qualis.* 12. *f.*
hœdus, qui apud veteres fuerit in pretio. 475. *b.*
holoporphyrus intus, extra leucoparyphus, qui dicatur. 319. *a.*
Holothurij Etymum. 579. *d. vnde dictum* 588. *f. genus, differentia, descriptio.* 580 *&. icones.* 580 581 *natura.* 581. *a Synonyma.* 579. *c. d. a Tethyis differre.* 579. *d. vt ab ijs differant.* 580. *c.*
hori lectio animaduersa 31. *b.*
humani generis Hieroglyphicũ. 249. *a.*
humor mucosus natura seminis. 299. *a.*
hyacinthinus color. 308 *e.*
Ad Hydropem. 40. *f.* 211. *c.* 385. *c.* 517. *b.*
hysge quid. 307. *d.*
hyssinum quid 314. *g.* 306. *b. quæ herba.* 308. *e.*
hysplax. 215. *c.*

I.

Ianum cur bicipitem veteres finxerint. 209 *a.*
Ignauia, vt cuidam per Loliginem exprobrata. 75. *d.*
In igne cur non generetur animal. 245. *c.*
Ad ictterum. 133. *d.*
Ad Ilcum. 108. *f.*
imbrices quid. 445. *b.*
imbricatum quid. 445. *b.*
imperantis suæ nationi typus. 30. *f.*
impostores, dolosi, & perfidi per cancrum significati. 167. *c.*
inconstantiæ Hieroglyphicum. 168. *f.*
In India omnia quàm apud nos maiora. 445. *c.*
Indicum quid a purpurisso differrat. 314. *g.*
indiscretum quid Plinio. 42. *d.*
infelices quos meritò dixerit esse Aesopus. 176. *f.*
Ad inflammationem linguæ, & gutturis. 134. *f.*
insectorum sensus. 244. *e. vt incrementa sumant.* 246. *h.*
Insidiator naturam polypi imitatur. 29. *a.*
In somniorum interpres cur a polypis abstinere iubeatur. 30. *g.*
intempestiuè factum vituperabile. 389. *b.*
inuidi locustis marinis similes. 106. *f.*
ionia, quæ 320. *f.* 324. *h.* 325. *a.*
iouij error. 565. *b.*
Ad ischiam. 384. *g* 585. *h.*
iudæorum toga regia. 268. *h.*
iuditiorum seueritatis Hieroglyphicum. 414. *e.*
iulidis venenum. 142. *h.*
iulis oppidum. 263. *b.*
iumenta Luna decrescente imbecilliora. 235. *d.*
iuncus quid apud Aegyptios significaret 57. *c. quot eius species apud Theophrastum.*

L.

AD Labiorum vlcera. 489. *c.*
Labrax cũ squillis pugnat. 140. *e. vt a squillis occidatur.* 153. *b. eius oculi margaritæ dicti.* 441. *a.*
Lacedæmonij, quando purpura induerentur. 371. *a.*
Lacerna, quæ vestis. 275. *b. Tyria.* 297. *d.*
lacerta 370. *f. Cochleas odit.* 379. *a.*
lacerti gregales sunt. 75. *a.*
Ad lachrymas. 387. *b. earum symbolum* 434. *b.*
lacinia quid in ostrea. 485. *a.*
In lacu, quæ non nascantur. 245. *b.*
lacus terræmotu apparentes. 243. *d.*
lagois peregrina. 79. *c.*
lambini error. 291. *a.*
lana non est in purpura. 292. *b. prius purpura tincta.* 302. *b.*
lana pinnula quid Siculis. 530. *g.*
lana Tyria 297. *d.*
lapis Conchis refertus apud Megarenses. 241. *d. cur in mari rotundus fiat.* 234. *g.*
lapidem omnem mouere qui dicantur, & vnde. 170 *b.*
lapides piscibus prægnantes vbi, & eorum generatio. 242. *g.*
lapillus Erithreus quid. 422. *f. quid generali nomine significet.* 422. *e.*
lari aues, vt Cochleas rumpant. 379. *b.*
lasciui, & petulantis ab ineunte ætate Hieroglyphicum. 540. *e.*
lecti stragulis purpureis ornati. 279. *c.*
Ad lentigines. 385. *b.*
Leo Astaco confunditur. 118. *b. Astaci genus quale.* 110. *e. eius descriptio.* 119. *d.* 120. *e. f. Etymum.* 119. *b. Locustæ similis.* 101. *c. marini, & terrestris antipathiæ.* 122. *h. Synonyma.* 119. *b. eius varia significata* 117. *h. vnde dicatur.* 120. *c. vsus in cibo, & alijs.* 126. *e. vt ab Astaco differrat.* 120. *f.*
Leonis authoris descriptio. 120. *h. icon.* 121.
Leo Plinij, qui Iouio. 101. *e.*
Leonem, & Elephantum Plinius separat. 120. *g.*
Leonem Plinij, & Elephantum idem esse. 119. *c.*
Leonis Rondeletij icon. 122.
Leo fontis custos qui. 118. *a.*
Leo serpens qualis. 117. *b.*
De Lepade prouerbium. 550. *e. vnde dicta.* 545. *b. vsus in cibis.* 549. *d.*
Lepadis Bellonij icon. 548. *b.*
Lepas maris rubri 547. *d.*
Lepas parua Diphili. 548. *b. Rondeletij.* 547. *d.*
lepaduſa insula vnde dicta 549 *a.*
Ad lepras 333. *c.* 387. *a.* 416 *f.*
leporem cancris comparare quid. 170. *g. eum capit cancer, prouerbium.* 170 *g.*
leporarium Q. Fuluij. 378 *g.*
leporis marini æquinoca. 79. *a. cius admirabilis facultas.* 485. *b an peculiariter lædat pulmones.* 86 *g. cineris vis.* 85. *b. cur massæ in formis dicatur.* 80. *e. eius descriptio* 80. *e duplex est Alberto.* 79. *a. duo eius genera loco differentia* 82. *d. eius genera, & eorum forma* 80 *g eius historiam cur inter mollia ponat author.* 78. *h. locus & victus.* 82. *d. mollibus annumeratur.* 2. *h. eius pictura quid significet.* 84. *h. de eo prouerbium* 84. *g. Sexus distinctio.* 84. *f. Synonyma.* 79. *b. tres eius species ex Rondeletio depictæ.* 81. *eius vsus in medicina* 84. *h. eius veneno qui vsi.* 85. *c. d. venenum, & eius curatio.* 85. *c. & inde. veneni temperamentum.* 86. *h. ad id remedium.* 209. *d. veneni sumpti indicia.* 86. *h. ex eo symptomata, quæ.* 86. *g. ad id remedia.* 88. *e. f.* 210. *g.*
lepus marinus non venenatus 79. *a.*
Leporis mar. veri icon. 82. *aliæ species depictæ.* 82. 83.
leucoparyphus extra, intus holoporphyrus qui dicatur. 319. *a.*
liberis quid. 226. *e.*
Ad libidinem excitandam 44. *e.* 60. *b.*
libri purpura ornati. 279. *d.*
libum teuthis dictum. 77. *c.*
Ad lienteriam. 442. *f.*
Ligombaudios quos Massilienses vocent. 109. *d.*
limax. 370 *f. an a Cochlea differat.* 371. *d. carnem habet testæ inclusam.* 232. *E. Etymum* 372. *e. lapidis eius vis, & vsus.* 388. *e. eius metamorphosis.* 377 *c. cum metuunt simiæ.* 379. *a. ortus.* 245. *b. sale insperto liquescit.* 379 *b.*

Digitized by Google

INDEX.

Limaces agnici qui. 270. *F.*
Limacia. 372. *E.*
Limborarij qui. 277. *A.*
Limbus quid. 277. *A.*
Limnostrea cur dulciora aliis. 480. *H. quæ sint Rondeletio* 480 *G.*
Limus vestis genus. 277 *A.*
Linguæ serpentinæ, qui dentes dicti: 242. *E.*
Linum Orchomenium. 307 *C.*
Linum Xilinum. 541. *B.*
Lustrca, quæ Spartiano. 467. *A.*
Ad Lippitudinem 773. *A.* 387. *B.*
Liquari, quæ dicantur 434. *F.*
Literarum sacrarum Hieroglyphicum. 57 *C. D.*
Lithospermi forma. 441. *C.*
Loca modo terræ, modo maria secundum philosophum 238. *F.*
Locustæ æquinoca. 98. *F. ætas* 103. *A. antipathiam cum quibus exerceat:* 104. *G. H. arma eius ad pugnā quæ.* 98. *E. asperitas corporis, & a quibus ea differat.* 100. *F. Astaco præstat.* 108. *E. ab authore positæ descriptio.* 101. *B. icon.* 102. *carnis qualitas.* 108. *E. ex eius cauda fistia.* 107. *D. conditura* 107 *D. eius cornua qualia.* 100. *G. H. & eorum Synonyma.* 101. *A. crusta tegitur.* 4 *H* 255 *B. cur caudam habeat.* 100 *G. cur crustam exuat* 97. *A. cur gammaro præferat Arist* 98. *E. ab ea denominata* 106. *E. dentes vbi.* 100. *G. descriptio ex Rondeletio* 100. *H.* 101 *A. eam dum decoquitur ex aheno furatur polypus* 34 *E. eius epitheta* 106. *G. Etymum.* 99. *C. forcipes habere.* 100. *E. forma* 99. *D. genera.* 101. *B C Hieroglyphica.* 106 *G. hostis est murena.* 7. *A. lapideam, quæ.* 107. *B magnæ vbi.* 107. *C eius mutis omnium partium sapidissima* 107. *D. mas, vt à fœmina differat.* 104 *E. moralia.* 106 *F. natura, mores* 104. *F. nigricantes vbi* 103. *A in pretio habitas esse* 107. *B. pugna cum polypo.* 104. *G quæ eligendæ.* 107 *C. quæ loca ament, & vt mutent.* 101. *D. quando crustam exuant.* 97. *A. quomodo ab Astaco, & gammaro differat* 99 *A quibus victitent.* 103 *A. quibus conueniant.* 108 *F Synonyma.* 99. *A testæ, seu crustæ vis* 108. *G in ea tria esse commoda, & quæ.* 98 *F. quot mensibus lateant* 104. *F. vbi abundent* 101 *D eas vincit polypus & quomodo* 26 *H vsus in cibis.* 106 *H. in medicina.* 108 *F. vt natent.* 103. *C. vt elixentur.* 108 *E. vt a cancro differat.* 100. *E.* 161. *A. vt coquantur, & quæ coctura melior.* 107. *C. vt pariant.* 105 *C. vt polypum edere.* 26. *H. vt capiantur* 103. *B vt pugnent* 104. *F. vt cocant, & quando.* 105. *B.*

Lonusta insectum. 98. *F. meretrix ibid.*
Loliginis æquinoca. 64. *F. ætas* 73 *C. D. eius atramentum.* 66. *E. caro qualis.* 76 *H. cocta cur sub purpurea redda tur.* 68 *G. conspecta cur tempestatis dicatur prænuncia.* 76. *E cur nigra Horatio dicta.* 76. *G. cur binas habeat promuscides.* 46. *G. in delicijs habitam esse, & etiamnum haberi,* 76. *H. ab ea denominata.* 75. *C epitheta,* 76 *G Etymum.* 65. *B. eius gladij descriptio.* 66. *H. icones* 67. *ex ea iscia.* 77. *D magna, quæ* 64. *G. mas, vt a fœmina differat.* 73. *D. mores, & ingenium.* 75. *A. eius nomaiorem, & minorem Plinius comprehendit.* 65 *C oua qualia* 74. *H. pedes ei quot & quales.* 46 *G. pedum constitutio, & vsus.* 65 *C. præparatio.* 77. *B promuscides, & earum vsus.* 65. *C. ab ea, quæ præsagia sumantur* 76. *E. quæ loca amet & vbi abundet,* 2 *F qua parte pariat* 74. *G quo tempore melior.* 77. *A. Sepia asturior est.* 75. *A. B Squamis caret* 66 *E. ab ea Symbola* 75. *D Synonyma.* 64 *G temperamentum* 76. *H eius ventrem quid vocet Aristoteles.* 66. *E. victus.* 72. *G. volatus.* 73. *B. vsus in cibis.* 76 *G. vsus in medicina, & alijs.* 78 *H. vt cocat.* 74. *E. vt farciatur.* 77 *C* 78. *G. vt capiatur* 72 *H. vt contra tempestates sese muniat.* 65. *C. vt a sepia differat.* 65. *D.*
Loliginis maioris authoris icon. 69. *& 70. Saluiani* 71.
Loliginis paruæ, & magnæ, vt coquantur 78 *E F quæ què eis conueniant.* 65 *E.*
Loliginis minoris Rondel cum suo gladio icon 72. *descriptio ex Bellonio.* 68 *H ex Rondelet ibidem. Synonyma* 64 *H.*
Loliguncula quid. 75. *C.*
Loly descriptio ex Bellonio, & ex Rondelet 68 *E F G eius duo sunt genera* 68. *G gregales sunt.* 75. *A. Loligo maior est* 64 *G* 67. *D.*
Lolius rhetor qui 64. *F.*
Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis Lopas 545 *B*
Loricarum inuentio vnde. 98. *E.*
Luculli luxus 267. *C.*
Ad Lumbricos. 142. *B.*
Lumen purpureum dictum 280 *F.*
Lunæ vis in conchylijs. 229. *B vis eius in his inferioribus.* 236 *F. quid in testaceis, & alijs animalibus possit.* 235. *C. eius natura.* 486. *F.*
Lupus marinus, qui dicatur Romæ. 192. *F. Squillas deuorat, & ab eis superatur, & quomodo.* 140. *E. per squillam capitur.* 143. *C. vt eum occidat squilla gibba.* 153. *b.*
Lucem vt noctu edere possimus. 577. *B.*
Luxus veterum in ostreis. 477. *B.*

Lyræ loco conchylia vbi. 251. *B.*
Lyra piscis lepus marinus putatus. 79. *A.*

M

Macinetta cancri genus. 174. *E.*
Ad Maculas corporis tollendas. 61. *A.*
De Mæa variæ opiniones. 177. *C. Vide Maia.*
Magaleb. 314. *G.*
Magistratus dolosi typus. 168. *E.*
Maiæ descriptio tum maris, tum fœminæ. 178. *E, F. Etymum.* 177. *C. interanea, quę.* 178. *F. maret quando, & quando fœminæ ad cibum requirantur.* 186. *E. vbi abundent, & maiores sint.* 186. *E. vt coquantur.* 186. *F. vt a paguro differat,* 178. *E.*
Maiæ alterius descriptio. 180. *G. icon.* 181. *alterius plurimis spinis horrentis descriptio.* 180. *G. icon.* 184.
Maia Rondeletio quæ. 177. *C. eius descriptio.* 187. *C. icon. ibid.*
Maledici Hieroglyphicum. 316. *F.*
Maligranati Zoophyti forma, & icon. 587.
Mali Punicæ quatuor species, quæ: 89. *C.*
Mali insani Zoophyti forma, & icon. 592. *F.*
Malignitas per Loliginis succum indicata. 75. *D.*
Malleoli gregales sunt. 75. *A.*
Manus marinæ forma, & icon. 593. *A. B.*
Ad Marasmum. 133. *C.*
Marcelli error 293. *A.*
Marc purpureum dictum. 310. *G. & cur.* 290. *G. eius epitheta.* 310. *G. vbi nigrius.* 312. *G. eius Hieroglyphicum sunt Conchyliæ.* 237. *A.*
Margaritæ aceto dissolui. 434. *E. eius æquinoca.* 420. *H. atræ vbi.* 432. *F. ab authore obseruatarum formæ.* 422. *G. H. icon.* 423 *ex ijs antidota.* 442. *F. calcinatio per acetum improbata.* 443. *A ex ijs calx, vt fiat.* 442. *G. ex carne generari.* 431. 432. *E earum color.* 421. *C. color cur mutetur.* 423. *C. colore variant.* 437 *B. cur elenchi dicantur.* 421 *D cur vilescant.* 439. *C. cur tribacca dicta.* 444. *G. ijs cur se pauperes mulieres ornent.* 444. *H ab ijs denominata.* 434 *G earum dos in fulgore* 422. *E. electio* 437. *A. Epigrammata.* 436. *E. figura* 421. *D genus differentia, descriptio.* 423. *A Hieroglyphica.* 414 *F.* 434 *H immaturis qui vtantur.* 441. *D. nitor naturalis earum non restituitur.* 439. *D. vt restituatur.* 439. *C. de ijs leges* 435. *C. in ijs luxus.* 443. *C. magnæ vbi.* 421. *A. non esse partus ostreorum.* 432. *E. ex oculis*

INDEX.

oculis piſcium quales. 441. B. ex ijs oleum, vt fiat. 442. F. eorum magnitudine vbi. 421. C. pilus, vt ex ijs auferatur. 439. D. eas piſcantes, vt contra piſces ſe defendant. 428. F. piſcandi ratio. 426. H. 428. H. 427. D. eas piſcantium pericula. 426. H. pondus earum non reſtituitur. 439. C pretium. 224. H. 438. E. 439. B de ijs prouerbia. 436. H. qua Conchæ parte gignãtur. 430. G. eas, quæ Conchæ proferant 420. G. quæ eligendæ. 441. D. quando plures generentur. 430. G. H. quomodo primum Romæ ex vſu eſſe cœpere. 443. B. in quibus Conchis generentur. 429. B. quid ſit 422. G. ex rore, & fulgure non naſci. 431. D in ſomnis viſæ, quid portendant. 434. H Synonyma 421. A. earum temperamẽtum. 441. D. 442. E. ex teſtis oriri. 434. A. vnde generentur. 430. G. vnde dictæ. 421. C. vbi naſcantur. 249. D. vbi inueniantur. 424. E. vſus earum in medicina 441. C. vt ex teſtis Concharum fiant. 440. H. vt per forentur 441. D. vt diſſoluantur. 434. E. vt adulterentur. 440. E.

Margaritæ arbores, quæ. 420. H. herbæ quæ. ibid.

Margarita Inſula ibid.

Margaritarius 434. G.

Margaritiferarum Concharum ortus, & generatio. 429. A. vide Concha margaritifera.

Margaritum 421. B.

S. Maria Margaritæ ſimilis. 435. B.

Maſtigara. 144. G.

Maſſarij error 229. C 579 D.

Maſtruca veſtis, quæ. 270 G.

Matriculi 565. B. quod Ennio. 553. B.

Melanurus piſcis cur cum ſæpia confundatur. 57. C.

Melicembaies. 470. E.

Mellis vis contra putredinem. 304. F.

Melonis pagina quid Auſonio. 45. B.

Memphidis cur Homerus non meminit. 239. C.

Mendacij Hieroglyphicum Sæpia. 57. C.

Ad Menſes ciendos. 40 G. 60. H. 61. A

Mens ſancta per purpuram indicata. 315. D attonitæ conſternatio per polypum notata. 30 G.

Mentulæ marinæ hiſtoria. 588. E. cur ſic dicta. 589 D. eius deſcriptio. 588. H genus, differentiæ, forma. 589. A. & nde 590. E. icones 589. 590.

Menynx inſula, quæ & vbi. 296. G.

Mercatrices polypis ſimiles. 29. C, purpuram vſurparunt. 278. F. Sepiæ, vt ſimiles. 57. B.

Ad Merulas capiendas. 143. B.

Meſſacara 144. G.

Miluus piſcis volat. 73. B.

Mituli byſſum gignunt, & vt a byſſo pinnæ differat. 541. C. ad canis rabidi morſus non valere. 517. A. deteriores vbi naſcantur, 512. F. eorum generatio 245. C. 299. A. C. iuris eorum vires. 517. B. magnitudo. 512. G. qui Plinio 510. H. 517 D. ex putredine oriri. 299 D. quando in cibis dentur 516. H. quando oua habeãt. 516. H. qui præferantur. 468. G. ſalem, & virus reſipiant. 512. G cum tellinis confundantur. 517. D. vbi meliores, & vbi peiores. 516 G. vbi generentur. 516. E. eorum vſus ad oleum excipiendum. 517. C. vſus in medicina. 517. A. in cibis. 516 G. vt ab alijs oſtracodermis differant. 512. F.

Mituli fluuiatilis deſcriptio. 512. E.

Mituli marini deſcriptio. 512 E.

mitulorum Matthioli, & authoris icones. 513. 514.

mituli Rondeletij icon. 512.

mituli ſcyllodes vnde dicti 511. A.

mituli ſoliati, qui Gazæ. 511. A.

molecca, qui cancer Venetis. 173. D. vnde dicta. 174. E.

mœnam, vt pinna capiat 539. A.

mollium alueus, vbi. 4. H. eorum capillamenta, & vſus. 4. H caput vbi habeant. 3. C. caro eorum qualis. 7 B. 38. G. ac eorum coitu partu & generatione. 6. H cur fiſtulam habeant. 4. F. cur pinnam. 4. G. H. cur gulam, & olomaſum. 5. C. cur parum viuant. 6 G cur non ſint in Ponto 6 H. cur ſic dicta. 76 E. ab eis cur exordiatur author. 1. D. cur in ſalſis aquis giguantur. 6. F. cur in ſtagnis marinis. 245. C. cur parua ſint. 6. G. cur frigoris impatientia 6 G cur diu coeunt, & quomodo. 6. H. cur atramentum effundant. 6. H. cutis eorum an cutis dicenda. 4. H. dentes quid vocet Ariſt. 3. C. eorum deſcriptio, & partium anatome. 3. A. vt cum turbinatis conueniant. 4. E. excrementa eorum cur meatu ori vicino emittantur. 4 E. oua eorum num edantur. 7. B. mares eorum, vt a fœminis differant. 6. E. natura, & mores. 6 F. G. os eorum, & roſtrum. 3. C. oſſibus, & viſceribus carent. 3. A oua eorum, vt augeantur. 7. A. partes eorum exteriores quales. 3. B interna. 4 H. 5. A. pedes cur in parte priori. 3. D. eorundem conſtitutionis ratio. 4. F. quæ mollia quibuſdam dicantur. 2. H. 3. A. qualia animalia. 2. E. quando meliora. 7. B. quid ſint. 2 F. quot pedes habeant, & quales. 4. F. quot eorum genera Ariſt. 2. H. de eorum ſenſu. 5. D. 214. E. ſexus. 6 E. ſomniant. 5. D. Synonyma eorum, & Etymum. 2. F. victus. 6. F. vſus in cibis. 7. B.

monetę loco Cochæ, quæ & vbi. 552. A.

Monſtroſi piſcis cuiuſdam forma. 12. C.

moram, & cunctationem ſignificat cancer. 168. G.

Ad morbos muliebres. 44. E. 60. H. 295. C. 385. D.

Ad morbum regium. 517. B.

moroſi hominis Hieroglyphicum 414. E

mortem qualem purpuream dixit Homerus. 289. D. purpuream obire quos Homerus dixit. 303. C. ea ſublati qui dicebantur. 310. F.

mortui vnico ictu Hieroglyphicũ. 316. G purpura induti. 278. G.

moſchus vt vocetur Germanis. 42. h.

moſchites vnde dicta. 42. h.

moſchyta polypi genus ibid.

Ad mugiles capiendos. 143. B. genus quoddam eorum ex putredine. 246. F. eos venatur ſæpia. 48. G. & quomodo 55. h.

mulierum munus quid. 248. h. ad earum morbos. 40. g.

mullus. cur ſacer habitus. 85. D. cur in Dianæ ſacris artemiſijs geſtaretur. 85. D. gregalis eſt 75. A. ex iecinoribus eorum garum. 133. A. lepores marinos venatur. 85. D qui apud veteres fuerit in pretio. 475. B.

multipes quid Alberto. 9. B.

murænam cur metuat polypus. 104. g. h. molli cute tegitur. 4. h. 255. B. quæ apud veteres fuerit in pretio. 475. B. quæ loca amet. 138. C. quos polypos ſectetur. 43. D pugnat polypo. 27. A. in terram exeunt. 20. F.

mulieris marito ſuo contentę ſymbolum. 379 D.

muricis æquinoca. 330. g. cineris vis, & vſus. 333. A. cineris vis cauſtica. 333. b inter Conchas numerari. 332. F. Etymum. 331. B. denominata. 332 g. epitheta. 332 f. intortus, qui dicatur. 332. g. nomen generale eſt. 322 g ab oſtrino colore differt. 288. g. quid veteribus. 281 C. quid proprie 331. b ſacer cur dicatur iuriſperitis 331. D. vnde dictus 322. g. vſus in cibis. 332. h.

muricum bellicorum tria genera. 331. A.

muricis coracordis deſcriptio, & icon. 341.

murices ferrei qui. 331. A.

muricus lactei deſcriptio. 339. B. icones. ibidem. 340.

murices marmorei cur ſic dicti. 334. E. deſcriptio, hiſtoria, & icon. 334. 335. 336. 337.

muricis Mutiani deſcriptio. 554. E.

muricis purpurei orthocentri deſcriptio, & icon. 340.

muricis triangularis deſcriptio. 338. h. icon. 339.

muricis ſpecies appendicibus aſperis, col. rubro, cinereo, & albo prone, & ſupine picta. 338.

Murex

INDEX.

Murex Tyrius. 297.d.
murileguli qui. 247.d.
muricatim quid 332.g.
muricatum cacumen quid. 330.b.
murileguli qui. 332.b.
mus marinus. 509. *A. in terram exit.* 20.f.
muscardinus. 258.e.
muscarolus. 258.e.
musculi varia significata. 508.e. *vsus eorum in cibis.* 510.c. *vsus in medicina.* 510.g. *vt coquantur.* 510.f. *vt differant.* 509.b.
musculi Rondelet. descriptio, & icon. 509.b.
musculi striati historia. 459.c.
musculi Zoographi forma, & icon. 509.c.
musculus Balenæ quid 508.f.
muscus quid Massilienſibus. 42.b.
musicæ harmonia capiuntur paguri. 195.a.
mutis quid. 47.b. *non esse hepar* 128.b. *quid in mollibus, & eius vsus.* 5.a.
myacæ, quæ Oribasio. 510.b. *quando optimæ.* 516.g.
myiæ. quæ Plinio. 508.b.
myiscæ, quæ eidem. 508.b.
myites lapis. 510.e.
myrrhina vasa vnde dicta. 264.c. *an eadem cum Calainis.* 311.b.
mysticetus. 508.e.

N.

Nacaro Cardani, quæ Concha. 429.E.
Nacra Bellonij, quæ Concha. ibid.c.
Narica. 363.D.
Natex. 363 d. *vt capiant.* 244.g.
Natura cuique dux ad viuendum. 160.b.
Naues Liburcinæ. 262.b.
Nauis Concha dicta. 228.g.
Nauigationis tutæ Hieroglyphicum. 414.f.
Nauigia vnde inuenta. 262.g.
Nauplius Plinij. 257.b 255.b.c.
Nauplius polypo similis 46.f.
Nauplius Mutiani. 259.a.
Nauta. 11.c. 257.b.
Nautilus, seu nauticus. 12.e. *æquinoctè.* 257.b. *cirrorum vsus.* 258.b. *Concha eius qualis.* 259.d. *ab eo cur inter testacea author exordiatur.* 257.a. *eius descriptio.* 258.f.b. 259.d. *de eo Epigrammata.* 263.a. *genus, differentiæ.* 258.f. *eius secunda species, quæ authori.* 259.b. *polypo similis.* 259.D. *quot eius genera* 258.f. *sponte nasci.* 261.c. *Synonyma.* 257.b. *eius testæ interioris icon* 266. *vbi venari non licerct.* 262.b. *vnde dictus.* 259.c. *vt tempestatem vitet* 262.e. *vt cum crustatis, & mollibus conueniat.* 257.a. *vt nauiget.* 261.d.
Nautili primi generis. Arist. secundum Bellon. & authorem icon. 260.
Nautili alterius historia. 263.d. 264.e. *icon.* 261.
Nautili ab Indis varijs imaginibus extimo cortici insculptis exornati icon. 266.
Nautilus murrhinus. 264.e.
Nautilus fabulæ genus. 257.b.
Nepa quid. 160.b 170.b. *eam imitari, qui dicantur.* 170.b.
Ad Nephriticos dolores. 40.f.
Neritæ an turbinatorum generis. 364.b. *eius forma, & descriptio.* 365.a. *historia.* 363.d. *& inde. earum nauigatio.* 363.c. *sensus.* 365.c. *vbi generentur.* 365.c.
Neritæ Aeliani quæ, eiusque historia. 365.d. *icon.* 366.367.
Neritæ Bellonij historia, & icon. 368. E.F.
Neritæ Rondel. item authoris icon. 365.
Neronis piscatio. 271.d.
Ad Nerui dissectionem. 173.a. 295.c. 320.e. *ad eorum vulnera.* 384.b.
Nigrum pro violaceo. 290.f.
Niphi nugæ. 227.c. *error* 579.d. 582.e.
Nodus Gnidius quid Ausonio. 45.b.
Nubes. 545.c.
Nympha Speusippi quæ. 156.g.

O.

Obstinati Polypis similes. 29.d.
Octopodi quid Græcis recentioribus. 9.b.
Octopoda pro polypo. 9.b.
Ad Oculos caligantes 383.a. 510.g. *ad eorum dolorem.* 329.a. *ad maculas.* 386.g. 387.c. 573.a. *ad varia vitia.* 61.d 62.c.
Oeconomiæ typus polypus. 30.e.
Olcas, vt ament polypi. 18.e.f.
Olei vis contra putredinem. 304.f.
Onychæ, quæ Conchæ. 453.b.
Onyx an purpuræ tegumentum. 347.c. *quid* 289.b. 294.b. 346.a. 347.a.
Onyx gemma vnde dicta. 295.a.
Onychinus color. 294.b.
Onychites. 295.a.
Opistholia quid Thebanis. 45.c.
Oppiani lapsus. 214.b.
Orbis echinati icon. 409.
In Orci cancros adhærere, qui dicantur. 215.c.
Os iugale cur cancer dicatur. 159.c.
Ad Oris tetros odores. 329.B.
Ossa lapidea. 243.a. *in terra etiam generari.* 243.a.
Osmyliæ descriptio. 43.b.
Osmylus. 12.e. *an idem cum ozena.* 42.e.f. *eius bonus odor.* 42.b. *cum Eledone confunditur.* 42.g. *eius descriptio.* 43.b.
Ossole. 11.e. *quod Gaza.* 42.b.
Ostacus. 109.b.
Ostracinda ludos. 248.c.
Ostracites gemma. 248.f.
Ostracium. 346.a.
De Ostracismo metaphora. 251. *de quib. dicatur.* 251.C. *vt ferretur.* 251.D.
Ostrea, & ostreum quid differant. 225.c. *aluum mouent.* 487.d. *antipathia.* 486.b. *aqua dulci gaudent.* 480.f. *carnem eorum, vt cancer depascatur.* 167.c. *in cæno nascuntur.* 485.c. *colore variant.* 482.f. *cruda quoque eduntur.* 488.e. *cur dura testa teguntur.* 485.b. *cur lunæ ratione grandescant.* 486.e.f. *cur roscida dicta.* 486.g. *cur in lacum lucrinum transferrentur.* 477.b. *cur apud lautos in pretio.* 487.c. *cur humanum genus eis simile esse dixit.* 249.a. *differentiæ.* 480.e. *ex eis garum.* 133.a. *eorum generatio.* 485.c. *de eis gryphus.* 487.b. *lac eorum quid.* 485.d. *meliorum notæ.* 484.g. *eorum in morem adhærere quid.* 250.g. *optima vbi.* 480.f. *quæ Aristot.* 225.b. *quæ Spartiano.* 467.a. *quæ propriè ita dicantur* 230.f. *quæ celebrata.* 482.f.g.h. *qualem succum generent.* 487.c. *quanti ea fecerint veteres.* 477.b. 479.a. *quos sensus habeant, & quos non.* 486.g. *sexu carent.* 485.c. *silicum duritia teguntur.* 4.b. 255.b. *a stellis marinis exeduntur.* 487.a. *suburbana cur meliora.* 483.b. *Synonyma.* 479.c. *testis ea tegi, quid significet.* 249.b. *vbi laudabantur.* 237.c. *vbi serantur.* 486.e. *vbi meliora.* 522.b. *vnde dicantur.* 226.e. 479.c. *viuaria eorum, qui inuenerit.* 477.b. *vsus in cibis.* 487.c. *in medicina* 489.c. *vt cancer ea capiat.* 166.f. 486.b.
Ostreæ Gaideropodæ historia, & icon. 492.
Ostrearum marinarum icones. 482. *quando optima.* 480.b.
Ostrea Ruputina, quæ iuuenali 483.b.
Ostrea pelagia, & marina, quæ dicantur. 481.d.
Ostreæ stagni marini Rondelet. icon. 480.b.
Ostreorum syluestrium historia. 491.b. *icon. ibid.*
Ostreum virgæ virilis specie. 588.b.
Ostreatum tergum gestare quid. 248.e.
Ostreosus. 248.f.
Ostrifer. ibidem.
Ostrum quid. 288.g. *qualis purpuræ.* 289.d. *differentiæ a loco.* 290.e. *vnde dictum.* 225.d. 288.g.
Ostrum Sarranum vnde dictum. 297.c. 288.g.
Ostrum Sidonium vnde dictum. 298.e.
Ostrinus color a murice distinguitur. 288.g.
Otia quid Plinio. 545.c.
Oua malacoderma, & ostracoderma. 225.d.

Digitized by Google

INDEX

Eduque varia genera. 246. g. quid in testaceis. 285. b.
Ouum polypi. 111. 112. f. 288. f.
Oxyphoenum quid. 289. a. unde dictum. 288. b.
Ozena an cum Osmylo eadem. 42. b. eius descriptio. 42. b. eam prosequitur mus. 43. d. ubi abundet. ibi eius usus in cibis, & vt præparetur. 44. b.
Ozolis. 12. c.
Ozolis Bellonij icon. 43.
Ouer. 288. b.

Paguri quinoca. 186. g. carnis qualitas. 196. b. crustam vt exuant. 195. b. cur sapientia tribuatur. 196. a. descriptio. 187. a. duo genera ibi. Scaligeri. 188. f. duplex genus. 266. b. epitheta. 196. f. Etymus. 186. g. Pugna harmenia capitur. 195. a. natura, mores. 195. b. in nauem Chiorum pictus. 168. b. pronus, & supinè pictus icon. 189. de eo prouerbia. 196. a. eos vsui simpliciter pro canoris accipiunt. 173. d. cum quibus pugnent. 195. d. eorum sapientia prouerb. laudata. 196. e. in Scorpios mutari dicti. 196. Synonyma. 186. g. vsus in cibis. 196. b. vt coquantur. 196. b. vt muscam ament. 195. d. vt a nauis differant. 178. e. vt ancyro Heraclotica. 189. g. ubi maiores. 194. g.
Paguri authoris descriptio. 188. c.
Paguri similis qui Galeno. 206. g.
Paguri qui Rondeletio. 177. c. eius descriptio. 178. b.
Paguri Pectorum descriptio. 181. g. icon. 182. fœminæ icon. 184.
Palladis vulnus fascia purpurea obligatum. 268. f.
Palmata toga qua. 274. f.
Ad Panos. 334. c.
Panthera, vt capiantur. 232. c.
Papauer quibus, & quando. 225. B. quid in mollibus. 256. Polypi quale. 305.
Papauerculum quid in butiria. 235. a.
Papilio cancrialis detentus quid significet. 168. g.
Papilla pilosa, cancri genus. 192. a.
Paralios, Concha Aegyptia. 339. c.
Paralurges. 277. a.
Ad Paralysim. 134. g.
Parasiti cancris comparati. 298. g. Cochleæ. 379. c. in eos emblema. 131. d. 209. b. typus eorum polypus. 32. g.
Parietaria vbi coccum profert. 305. c.
Ad Paronychiam. 387. c.
Ad Parotidas. 490. g.
Ad Parum accelerandum. 186. e. ad continendum. 172. g. ad mortuum reuiuiscendum. 172. g.
Paryphes. 277. a.
Passionis dominicæ sacramentum, ut pura fuit significat. 315. d.
Pastinaca radij mira vis. 85. a.
Patellæ an vniualues. 230. b. an a saxis soluantur. 549. b. esse vniualues. 545. de genus, & descriptio. 545. d. icones. 546. 547. 548. Locus, natura. 549. a. eius more hærere quid. 550. c. Synonyma. 545. a. vt a saxis diuellantur. 549. c.
Patellæ Cypriæ striatæ, & non striatæ icon. 548.
Patellæ maioris Bellonij descriptio. 550. g.
Patella fera. 545. c.
Patella fera Rondel. historia. 550. f. nostra icones. 551.
Patria nihil dulcius. 117. a. eius amator per ἀτακτικῶς designatur. 117. b.
Panarazzos quas Conchas Auconitani nocent, & cur sic dictæ. 458. b.
Peccatores locustis maximis comparati. 106. f.
Rachyales. 277. a.
Pectinis æquinoca, & varia significata. 497. a. an oculos habeant. 505. c. an nolent. 505. c. cur in Pyrrheo Euripo non sint. 236. b. pro Conchis Venereis vsurpati. 558. b. descriptio. 498. g. h. Etymi. 498. f. genera. 498. b. in marmore pictus. 240. g. eius icon in numo Tarentinorum. 36. f. 506. f. optimi vbi. 506. b. subterranei vbi. 241. c. vbi generentur. 505. b. vsus in cibis. 506. b. vsus in medicina. 507. c. vsus in templis. 507. d. vt generentur. 506. c.
Pectinis authoris icones. 500. 501. 502. 503. 504. 505.
Pectinis Rondel. icon. 499.
Pectinum aliarumque partes auritarum descriptiones. 492. c. & inde.
Pecten Amazonius quid. 497. c.
Pecten Veneris herba cur sic dicta. 497. d.
Pectunculus quid, & vt a pectine differat. 498. c.
Pecunia ex Conchylijs. 251. b.
Pelagium quid. 284. b. 288. b. eius pretium. 267. a. quid Plinio. 282. a.
Pelei, & Thetidis fabula. 68. c.
Penicillus marinus Rondel. 288. g. descriptio. 339. c. icones. 961. 962.
Ad Penis erectionem. 329. b.
Penna marina forma, & icones. 590. 591.
Perca in lapide. 240. g. sequitur sepiam, prouerb. 58. b. saxea, & earum generatio. 242. g.
Perdices Cochleas edunt. 379. a.
Perfidi per cancros significati. 167. c.
Periaula Hieroglyphicum sepia. 57. c.
Perinesa vestimenta quæ. 277. a.
Perisiomata conchyliata. 279. b.
Perlarum mater Concha, quæ dicta. 417. c. earum insula, quæ & cur sic dicta. 420. b.
Pernæ quid. 531. c. quid Neapolitanis. 530. g. Plinij, quæ. 530. b.
Ad Perniones. 489. c. 177. b. 579. a.
Perotti error. 332. f.
Persarum regibus quam grata fuerit purpura. 269. b. de eorum veste dictum regis Aethiopum. 262. b.
Perusus, & inemendabiles cancri per somnum visi significant. 369. c.
Petulantis, & lascini ab ineunte ætate Hieroglyphicum. 540. c.
Peuteroni quæ Concha, & cur sic dicta. 466. b.
Peueraxza vnde dicta. 466. b.
Pharmacum pro quo colore sumatur. 288. b.
Pheracon. 371. b.
Phicidißarc quid. 318. b.
Philippus purpuram respuit. 270. f.
Philoxeni poetæ ridiculum testamentum. 38. b. 394. a. eius voracitas. 38. g.
Ad Phlegmonem crurum, & pedum. 385. a.
Phœnix Achillis præceptor cur pagurus dictus. 186. g.
Phœnix qui primus purpuram gessit. 270. g. 308. b.
Phœniceus a purpura distinguitur. 309. c.
Phoebis æquinoca. 525. b. an balanus. 522. f. descriptio. 525. d. icones. 526. non esse balanos. 526. c. vnde dicta. 326. c.
Ad Phthisim. 183. c. 177. a. 385. d. 387. b. 476. g.
Phycis squillas deuorat. 140. c.
Phyllanthes herba. 307. a.
Phyllanthion dyticon herba ignoratur. 307. a.
Pica Astacos venatur. 231. a.
Ad Pituram morbum. 577. b.
Pileus ruber quando Cardinalibus conceditur. 721. a.
Pileum rotundum. 542. g.
Ad pilos euellendos. 84. b. 85. a. b. 579. a. 573. a.
Ad eosdem e mammis tollendos. 333. a.
Pinna æquinoca. 530. f. an sine cancro paruo viuere possit. 214. b. ex ea an byssus oriatur. 542. c. eius & cancri parui societas. 214. f. vsque b. genera, & differentiæ. 530. b. de ea Hieroglyphica. 540. c. meliores quæ. 540. f. natura, & mores. 538. b. quot modis edantur. 540. g. Synonyma. 539. f. vnde dicta. 530. f. vsus in cibis. 540. f. vt mytulo similis. 532. b. vt mœnam capiat. 539. a. vt sibi victum quærant. ibid.
Pinna aculeata authoris icon. 533. alia. 534. 535. 536. 537. 538.
Pinna Bellonij icon. 532.
Pinna magna Rondel. icon. 531.
Pinna margaritifera vbi. 531. c.
Pinna parua Rondel. icon. 532.
Pinna Zographi icon. 533.

Pinna

INDEX

Pinna lana quid gentilitius 530.g.
Pinnophylax 213.a
Pinnother. 213.a
Pinnoteres 213.a
Pinnotheræ Etymum 214.f. *folertia.* 214.f.
Pinnotheres Plinij 215.d.216.b
Ad pisces capiendos essa ex astacis 133. b.388.f.530.c
Pisces fluuiatiles ex putredine 246.f
Pisces quæ animalia improprie vocet Plinius 1.d. *polypi odore delectantur* 41. b. *sanguine carentes Plinio qui* 2. E. *squamis tegantur* 4.b.255.b. *oua eorum vt fœcundentur* 54.c. *varias eorum figuras reperiri in saxis.* 138.c.
Piscis monstrosi cuiusdam forma 12.g
Piscis sacer 257.c
Pisces testudinei qui 229.c
Pistis attramentarius qui 64.b
Piuerones quas Conchas Venetidicant. 458.b
Placenta theutis dicta 77.c
Plantæ tum paucæ in mari gignãtur 245. b. *terræ incolæ sunt* 245.c. *vt generentur* 245.c
Plantanimal, seu plantanimal quid 563.c
Ad Pleuritidem 387.b. *notbam* 134.b
Plinius correctus 116.c. 175.c. 297.a. 324.c.342.f.385.a. *eius error* 11.b. 74.f.261.c. *eius locus explicatus* 42. d. 53.c. 230.c. *notatus* 331.c. *suspectus* 89.c. 262.c. *male distinctus* 140.b. *cum Oppiano conciliatus* 262.f
Plutarchi inconsiderantia 243.b. *eius locus de purpuris explicatus* 303.d
Pluuiæ præsagium 169.b
Pneumonia quid 578.b
Ad Podagram 386.E. 387.B. 85.A. 579.b
Pocsis per caput polypi notata, & cur. 30.g.35.d
Polliceps vnde dictus 522.g. *quid Bellonio* 522.f
Polypi acetabula qualia 10.g. *æquinoca* 8.e.f. *eius ambigua natura* 8.c.18.c. *an brachia sua deuoret, eaq; an renascantur* 19.a *Aquilam vincit, & hominem interficit* 7.d. *Aquilam, vt in aquam detrahat* 34.c. *ætas* 23.d. *an in omnes colores se mutet* 25.c.d. *attramentum eius cuius coloris* 10.f. *barbæ eius, quæ dicantur* 10.g. *bicubitalem quis vna mensa absumpserit* 38.g. *bis septem plagis percussus de quo dicatur* 35.d. *de cæteris eius generibus* 42.e. *calliditas in re familiari* 24.b. *capiendi ratio* 21.a.b. *caput eius de quo dicatur* 35.c. *caro eius cauernosa est* 37.b. *carnis temperamentum* 38.g. *cerebrum ei duplex* 10. f. *de coitu, ortu & incubatu* 22.c. *colores mutat* 25.a.b. *crudum deuorauit Diogenes Cynicus* 39.a. *eius cum coniza antipathia* 31.a. *cur nassis illinantur* 41.b. *cur αὐτοφαγὸς dictus* 20.e. *cur sepio careat* 10.e. *cur in colorem album non mutetur* 37.d. *cur minus attramenti quam sepia habeat* 10.f. *in eo cur caput vocat; quod in cæteris mollibus alium* 10.g. *cur Venerei dicatus* 31.b. *cur parum viuat.* 24.c. *cur crura eis prælonga* 46.g. *cur colorem mutet* 37.a. *cur Ioan. Grammaticus κολοβυτὸς dixerit.* 19.d. *ab eo cur inter mollia exordiatur author* 7.d. *cur minus attramenti habeat quam sepia* 47.a. *cur circa Hellespontum non sint, & in ponto Euxino.* 17.b. *cur promuscide careat* 46.g. *cur mutæ, nam & congrum metuat* 104.g.h. *super eo epigrammata* 36.g. *dedita opera colorem mutat, non permetum vt chamæleon* 47.d. *ab eo denominata* 28.f.g. *eius descriptiones variæ* 12.h. *elixi an assis meliores* 39.d. *eius epitheta* 36.b. *de esu eorum qui abstinere iubebantur* 30.g. *Etymum* 9.a. *ferocia* 12.b, 13.a. *de eius forma Cardani nugæ* 11.c. *fistulæ vsus* 11.b & c. *fortitudo* 7.d. *genus, differentiæ, descriptio* 9.e. *genera quæ* 42.f. *quot apud Arist.* 12.e. *gressus, natatus* 20.f. *Hieroglyphica* 30.e. *ingenium vafrum* 8.c. *eo insignita numismata* 36.f. *icones* 14. 15. 16. *instar eorum qui sese edere dicantur* 31.c. *locustam ex aheno super ignem furatur* 34.e. *mas vt à fœmina differat* 22.a. *matrem conficit* 26.g. *mentem eius cur debeamus habere* 31. & 32. *eius mentem obtinere qui dicantur* 34.b *de eo moralia* 28.b. *de eius moribus ingenio, & sagacitate* 24.b. *eius mutationis tres causæ* 37.d.38.c. *nidus seu cubili* 21.d. *nocumenta* 41. d.42.e. *non solum lapidum colorem imitatur* 26.e. *nulla cute tegitur* 4. b.255.b. *odorata valet* 17.a *eius oculi quale* 23.c. *pedum constitutio* 10.g. & *vsus* 9.c. 11.a. *per fistulam parium* 23.a. *de eo problemata* 37.a. *prouerbia* 34.g.h. *pugna cum locusta* 104.g. *quam caute hamum piscatoris circumrodat* 25.b. *quando meliores, & quando deteriores* 38.f *quantopere esi libidinem excitent* 40.b. & *cur* 41.a. *qui ita prouerbialiter dicantur* 34.g. *qui allegoricè* 29.a. *eos qui olim coluerint* 28.b. *quibuscum pugnent.* 26.g. h. *quo loco gaudeant, & vbi non sint* 17.b *quo æstu capiat carabos* 18. c. *vt olivas edat* 18.c. *quo æstu venetur crustacea* 26.e. *quot mensibus lateat* 22.c. *sensus* 17.a. *mortuum sese fingens, vt imporem deluserit* 34.e. *sexus* 22.a. *stupiditas* 24.b. *Synonyma* 8.g. *tabe periit* 23.24. *in terram exit* 20.f. *ad varios veneri affectus valet* 40.g. *vbi magni, & vbi non* 17.b. *vbi cum venari non liceat* 28.b. *vbi boni & multi* 38.g. *ijs veteres vsos esse in cibo* 38.f. *victus* 17.d. *viscerum ouarei* 10.e. *vnde dictus* 8.g. *eius voracitas* 17.d. *vsus in cibis* 38.f. *in medicina* 40.e. *in externis* 41.b. *vt à cæteris mollibus differant* 9.c. *vt conchas capiant* 25.a. *vt pisces. ibid. vt elixentur* 40.e. *vt natent* 20.g. *vt respirent* 20.b. *vt præparentur* 39.b.c. *vt coeant* 22.c. *vt hyemale solstitium significare possint* 31.c. *vt in varios colores se mutent* 13.a b. *eorum hecatombe quid* 36.e. *vt magnitudine varient* 13.c. *vt oliuis capiantur* 18.b. *vt ventum præsagiant* 34.g
De Polypis maximis salsamenta furantibus admirandæ historiæ 33.a
De Polypo maximo, & monstroso memorabilis historia 13.c.
Polypus Moschyti 42.b
De Polypo Septentrionali historia, eiusq; forma 13.d
Polypi tertiæ speciei secundum Rondelet. icon. 43.
Polypus morbus qualis, & vnde dictus 8.f. *adrum remedium* 40.f.
Polypodium 12.e
Polypia 28.f
Polypodia herba vi cancer chelas deponit 165.d
Polypodium vnde dictum 281.g
Polyposus qui Martiali 8.g.
Pompa ad hauriendam aquam instrumentum 368.b
Pompilus 11.c. 257.b. *duos pisces significat* 258.e. *amor eius erga matrem* 257.c. *fabula* 257.d.
Pona maris cur conchylia dicta 224.e
Porcellana cur sic dicta 264.c. *quid Italice vocetur* 515.g.
Porcellana concha cur sic dicta 152.e
Porcellana ruffa 564.b. *icon* 561.
Porcellanica vasa cur sic dicta 282.b
Porcelliones, quæ animalia 8.f
Poressa carni genus 162.b
Porcum quid nocent mulieres 552.f.
Porci vt dolorem capitis sanent 212.f
Porphyra fabula 314.e
Porphyrio auis vnde dicta 311.d
Porphyrio piscis 312.c
Porphyris auis 311.d 312.c
Porphyrites lapis 311.d 314.c
Porphyrium cetos 314.f
Porphyrus serpens 314.f
Porphyrusa vnde dicta 297.b.
Pottæ marinæ vulgò dictæ historia 573. b. *icon* 576.
Præconis officia 321.c
Præmium rectè facientibus per margaritas significatur 435.a
Præsumentis nimium typus 171.a
Prætexta toga vnde dicta 273.c. *ea etiã vtebatur magistratus* 273.d. 274.e. *ea cur verentur pueri* 273.d
Prasinus Purpurio 313.d

Principem

INDEX.

Principem cur significet cancer sinuatilis in somno inuentus 169.a
Ad Procidentiam ani 489.a.
Prodigi, & omnia consumentis Hieroglyphicum polypus 30.a
Proditores polypis similes 29.d
Ad profluuia 385.c.d. ad ea sistenda. 172.g
Prudentiæ symbolum 196.c. 379.d
Pruna onychina. 294.h. Segnina. ibid.
Ad Pruritus 387.a.
Ad Psoras 387.a. 415.d
Ptolomæum cur percusserit Caligula. 271.d
Ad Pudendorum fistulas 333.b.
Puerperæ, vt purgentur quid offerendum 40.g
Pulicaria herba mollium odorem extinguit 5.d
Ad Pulmones exulceratos 176.h. 211.b
Pulmoni marino cur tegmen natura negarit 234.g. an testaceum animal, an Zoophyton. 577.a. equinoca 577.c. inter testacea ponitur 578.g. descriptio; natura, icon. 578. eo qui pisces vescantur 577.a. Eius instar vincre quid 578.d. de eo prouerbia 578.g. Synonyma 577.d. vsus in medicina, & in variis 579.a. icon. 575. inuentio 566.h
Pulpus quid Kiranidi 9.a.
Purpura equinoca, & Synonyma 281.a. ætas 298.h. vnde cognoscatur 206.b. aliquot icones 284. 285. 286. an lingua testas perforet 292.g. aqua dulci necantur. 296.f. in arena aliquamdiu latent. 296.f. capiendi ratio. 301.c. carne vescitant 301.a. ab eis celebrata loca, quæ 296.g. celerrimè crescunt 298.h. cineris facultas 320.f. clarissima quæ dicta 290.c. eius color cur cæteris alijs coloribus prælatus 280.g. ea cur procerei reverentur 276.f. cur marinam sæpe nominarint veteres 304.h. cur regalis dicta. 270.g. cur vivas capiant. 302.f. cur plebeia dicta 276.e. cur magna copia. 245.d. ab ea denominata 308.b. differentiæ vnde sumantur 286.g. differt a conchylio 281.a. eius diuersæ partes diuersam naturam habent. 319.b. differentiæ a loco 290.c. dibapha vbi 298.e. quæ 290.g. epitheta 316.h. 317.a. eam esse ex turbinatorum genere 283.d. Etymum ex Cimbrorum lingua 290.g. fauaginis earum icon. 300. Floris Synonyma 288.f. Flos vbi 287.d. florem sanguinis loco esse 288.e. pro flore accipitur, & pro veste eo colore imbuta 281.d. Flos vbi positus 302.f. vbi colligatur 302.f. floris differentiæ a colore 289.d. fucidis carnibus capiuntur 301.c. generatio duplex 299.a. genera, & differentiæ 283.d. eam gestare quibus prohibitum. 276.e. Hieroglyphica. 316. signea, & ardos quæ dicta 289.d. inuentio 276.h. 308.f. aduersus eam leges latæ. 276.e. pro magistratu accipitur 272.f. magnitudinis diuersitas. 286.g. in mensis vsus eius 280.b. de ea moralia 315.d. earum motus 299.a. nigræ vbi, rubræ vbi 283.d. non esse lanam 292.h. eam non omnes vsurpasse 267. 268. non omnes eadem loca amant. 296.f. operculorum icon 346. operculi consideratio. 293.c. eua earum non conducunt ad generationem 300.g. partium descriptio, & examinatio. 292.f. eam petere quid 270.h. pictorum qualis 303.b. eius pretium 267.a. de ea prouerbia 317.a. ad purpuram aliam diiudicanda. 317.d. ex putredine oriri. 299.d. quæ regio ijs idonea 296.f. quando eam deponerent Romani. 272.h. quando Cardinalibus concessa. 271.b. quando fauisoem. 300.b. quàdo magna copia 299.c. qui prius eam gessit. 270.g. ea qui vsi. 268.f. quibus conueniant. 319.c. regum ornamentum 268.b. Romanis erat per omnes vestes 273.a. inter supellectilem sumptuosam enumerata. 260.f. testæ vsus. 320.f. eius tinturæ cum mel, & oleum adderetur 303.d. tinturæ ratio 302.f.g. eur exarabatur. 303.a. trachelorum qualitas 319.b. ex ea tributum 270.g. turbinatorum nobilissimam esse 267.a. voraces esse 301.b. ea vinacior quæ 317.d. vsus, & dignitas apud Romanos. 272.f. vsus in cibis 319.b. in medicina 320.e. eam vsurparunt meretrices 278.f. vt capiatur 316.f. eum vt Phœnices capiant 301.d. eam vt amarent veteres. 268.e. vt mare amant 296.f. eius anni, vt cognoscantur 298.b. vt facerent Phœnices 302.g. vt coquantur. 319.b. in vrtica reperta 566.b.
Purpuræ albæ quæ Plutarcho 304.g.
Purpuræ Alexandrina, quæ 290.c. cur sic dicta 278.g
Purpura amethestina vnde dicta 290.f.
Purpura coa. 296.b.
Purpura cærulea 290.g
Purpura dialucensis 296.b
Purpura hermionica 298.g
Purpura megalensis pretium 267.c
Purpura melibœa vnde dicta 297.b.c
Purpura militaris 275.a.
Purpura Oebalia 296.b
Purpura patria 275.a
Purpuræ pentadactyli Bellonij icon. 286.
Purpura mulierum 278.f
Purpura nigra pro qua sumatur 290.f.
Purpuræ pelagiæ descriptio. 284.b. icon 285.
Purpura præsidialis 275.b
Purpura probiana vnde dicta. 278.g. 290.c.
Purpura sklataria quæ 273.c.
Purpura succubitana 298.c
Purpura tarentina 298.f. cur vilior Tyria 289.d
Purpuræ tenienses quæ 297.a
Purpura tyria quæ 297.c. qualis, & quæ melior 289.d
Purpuraria officina 313.b
Purpurarius 313.c.
Purpurare pro nitescere facere 291.c
Purpurasco 313.d
Purpuratus 313.c
Purpureus color qualis 309.c. idem cum coccineo 305.a. ex quibus conchylijs colligeretur 281.a. à phœnicco distinguitur 309.c. pro purpurato accipitur 309.d. pro pulchro ibid. à conchyliato differt 303.a
Purpurificium 313.b
Purpurina 313.a
Purpurissum 314.f.h. quid Plinio 303.b. vt fieret 314.g.
Pyri marini Zoophyti forma, & icon. 587.588.
Pythagoras cur non ederet vrticas. 572.f

Q.

ad Quartanas 211.b
Quintilianus correctus 291.d
Quisquilium quid 305.d.

R.

Racemus marinus vocantur ova sepiæ & cur 52.b
Ramices pulmones dicti 577.c
Regum ornamentum purpura 268. 269. eos cur significet cancer marinus per somnum visus 169.c.
Remora Mutiani 554.b.
Rhombotum differentia ratione loci. 188.c
Romanorum luxus in conchylijs 224.f. qui prius purpura vti 271.b. vt ostreis delectarentur 479.a
Rondeletij error 21.f. 74.e. 42.g. 177.c. 188.e. 254.g.h.
Rosa vrticæ genus 566.f
Ad Rubetæ venenum 210.g. 85.b.
Rubiæ color 306.b
Ad Rubiginem atiflanum 173.c
Ruta polypos reddit immobiles 28.f

S.

Sacerdotes qui purpuram vsurparent 268.g
Sacramentum dominicæ passionis, vt purpura significet 315.d
Ad Sagittas extrahendas. 211.d
Sagula virgata. 277.a
Saliuare 299.a
Saliuarius lentor quid Plinio 281.c.
Ex Sandyce pretiosus color purpureus. 306.b. 307.a

Digitized by Google

INDEX.

Sandyx Indica 290.e
Sanguinis principium 246.f. ad eum fistendum 40.f. purpureus 310.c. vnde dictus 285.b
Sanitas per testudinem significata vbi. 169.a
Sapientia per pagurum, & cancrum ubi significata 169.a
Sar piscis & insectum 282.f
Sarranum quid 288.g
Sardiniæ insulæ descriptio 318.e
Sargiaci gregales sunt 75.a
Satrapę purpurati cur dicti, & prætexta ti. 275.b
In Saxis varias reperiri figuras piscium 138.c
Saxifraga coccum proferens 305.c
Ad Scabiem 61.c. 135.b. 177.b. 416.f
Scalæ cochlides quæ 369.b
Scaligeri error 154.g
Scarus piscis vnde dictus 136.h. leporem marinum capit. 86.e
Ad Scissuras ventris, mammarum &c. 384.g
Scobecidata vestis quæ 305.d
Scolymi muricata cacumina 332.g
Ad Scorpionis ictum 143.b. 172.f. 210.c. transuersè incedit 164.e. vt domo expellatur. 173.b. vt fugentur 212.g. vt simul conueniant. 210.f
Scylla quid Plinio 136.g
Scyllarium 141.b
Scyllaron, seu Scyllarion. 213.a
Scyllari, seu cancelli in neritæ conchæ imago 221.
Scythæ cochleas auribus admouent, & cur 387.c
Contra Scytalis ictum 210.g
Secale vbi coccum proferat 305.c
Secessus Hieroglyphicum 316.g
Ad Secundinas 416.f
Ad Sedem relapsam reducendam 386.f
Seditionis popularis studiosi Hieroglyphicum 106.g
Ne Segetes lædantur 212.g
Seipsum non curantis Hieroglyphicum 215.a. 249.a
Senatus purpureus dictus 272.b
Sepaceus 56.g
Sepedones quid 56.g
Sepiæ æquinoca 44.g.h. ætas 48.b. amoris illecebris capitur 51.c. attramentum habet præ cęteris mollibus copiosissimum, & cur 47.a. pro attramento scriptorio accipitur 45.a. eius ars in piscando 56.c. æstus in effundendo attramentum 55.e. attramenti vsus ad scribendum 63.a. vt homines nigros faciat 63.a. bima, tum vix excedunt. 48.b. caro eius qualis 59.b.c. coitus 52.e. cur & quando attramentum emittat. 55.a. cur fugitiuam vocarit Nicander 55.c. cur crura ei breuia. 46.g. cur Loligini præferat author. 44.f. cur plus attramenti, quàm polypi habeat. 10.f. cur binas habeat promuscidas 46.g. ab ea denominata 56.g. eius descriptio 46.f. epitheta. 58.h. Etymum ridiculum 45.c. fœmina icto mare fugiunt 54.d. fœtus eius, vt ex ouis exeant. 54.c. eius fistula vbi 46.g. Hieroglyphica 57.b.c. hominem significat qui expectationem aliorum de se fallit 57.b. magis Loligini quàm polypo similem esse 46.g. mares fœminæ opem ferunt, & quando 54.d. mas vt a fœmina differat 52.e. cum melanure pisce cur confundatur 57.c. de ea moralia 56.h. mores, ingenium 54.d. oculi pro vnionibus venduntur 63.b. are non coeunt 52.c. ossis, aut testæ duplex substantia, & eius facultas 61.c. ouæ eius qualia, 52.g eorum forma 52.h. eorum exacta descriptio 54.b. icon 52.h. ouæ, vt fœcundæ reddantur 53.c. ouis diligenter incubat. 54.b. cur racemus marinus, aut vua marina dicta 52.h. 591.d. cur racematim cohæreant 54.f. partus per fistulam 52.f. pedes quot, & quales 3.c. 46.g. eius pedes quos vocet Plinius. 46.f. ijs pisces capiuntur. 62.b. de ea prouerbia 58.g. promuscides eius quales 46.f. carum vsus 55.b. quæ loca amet 48.f. quando ederentur 59.a. eis qui similes 56.h 57.a. quomodo pariat 53.c. quo loco 52.b. quo tempore 52.h. speculo capiatur. 51.d. Synonyma 45.c. ex eius testa remedia 61.b. vbi abundent, & vbi maiores 48.f. eius uenenum 62.h. victus 48.g. vsus in cibis 59.a. in medicina. 60.h. in variis 62.h. vt capiatur 51.a. vt contra tempestates sese stabiliat 56.f. vt elixetur 59.d. vt nunc Romæ coqui præparent. 60.c. vt Græcè & Latinè scribi debeat. 45.c. vt polypo similis 46.f. vt præparetur 59.b. vt sapidior fiat. 60.f.
Sepiæ Saluiani supinæ icon. 49. prona. 50.
Sepia mons 44.45.
Sepie mulier 45.a
Sepias oppidum vnde dictum 45.a
Sepia promontorium 44.b.
Sepiola 56.g. caro eius qualis 63.d. nominis ratio 64.e
Sepiolæ Rondel. historia & icon. 63.d
Sepinum quæ vrbs Ptolomæo 45.a
Sepium quid. 3.b. 47.d. quid Volaterranus inepte vocarit. 48.e. cur polypus eo careat 10.e. eius descriptio. 48.e. vt à gladiolo differat 47.d. vsus eius apud aurifabros 63.a
Sepius vrbs 45.a
Sepiussa insula. 45.a. vnde dicta 56.g
Sepulchra quæ conchylia dicta 229.d
De Serpente & cancro Apologus 170.e. à cancris qui sibi metuant 208.f.
Ad Serpentium ictus. 172.f. 210.c. morsus 135.b
Serpentes saxei vbi, & eorum generatio. 242.f.
Sexus in vtero grauidæ, vt cognoscatur. 387.d
Sigilla conchis inclusa 251.a
Simia cur transuersè incedat. 163.d Limaces metuit. 379.a. purpurata de quo dicatur 317.b
Simulatoris Hieroglyphicum polypus. 31.d
Sipia 45.d
Sipuntum vrbs 45.a
Sipus vrbs 43.a
Sisira quid 171.b
Sisyrna quid. ibid.
Smaragdus aceto dissoluitur 434.e
Solis cursus per cancrum significatus. 169.d. eius & lunæ natura. 486.f. quando loco vix moueri videatur. 31.b.c
Solstitij hyemalis typus 31.b.
Solenes, an vniualues, an biualues. 231.c. testarum cineris vsus 529.d. eius naues significata 527.a. genus quoddam in lapidibus durissimis. 242.b. Synonyma 527.b. unde dicatur 527.d. usus in cibis 529.c
Solen mas Bellonij 527.d. eius descriptio, & icon 528.e
Solenum aliarum icones 528.529.
Solenostæ qui 529.c
Sophistæ Hieroglyphicum 169.f
Spadiceus color a phœniceo differt 309.c
Spatagi echini forma, & icon 406.407.408.
Spondylus quid in ostreis 483.c. 485.a
Spondylum non esse conchæ rhomboidem 459.c. saxis adnascuntur 493.a
Spondylorum authoris icones 494.495.496.
Spondyli Rondeletij icon 492.493.
De Spongijs opiniones 564.e. qui à maris Adriatici accolis 582.e
Ad Sputum educendum 383.c
Squatina aspera cute tegitur 4.b. 155.b. colores mutat 56.f.
Squillæ æquinoca 136.e. an chelas habeat. 138.f. antipathia. 140.e. cur multos habeat pedes 138.e. cur Venerem excitet 143.a. in delicijs fuisse. 142.e. denominata 141.a. descriptio in genere 138.g.h differentiæ 138.g. epitheta 141.c. genera quot. 138.g. mas ut à fœmina differat 140.g. de ea prouerbium 141.c. quę loca amet. 138.c. quę cornua habeat, & quę non. 138.g. quale ouum pariat. 140.h. earum qui auidissimi fuerint 142.c.f. quibus uicitent. 139.d. quibus auxilietur 142.g. Squillis quid proprium 138.f. Synonyma 136.g. temperamentum 142.g. tanquam pretiosissimus piscis à quibus nominetur 141.d. ubi hoc nomine campana nocctur. 136.f. ubi magnę, & ubi multę 139.d. ubi maximas chelas habeāt 138.g.

vsus

INDEX.

vſus in cibis 141.d. vſus in medicina & alijs 143.a. vt a caucris, & reliquis cruſtaceis differant. 138.e. vt expiantur. 140.e. vt à gammaro differat 138.h. vt coeant. 140.h. vt coquantur 142.g

Squilla celata Rondel. 147.a. 144.b

Squillæ crangonis hiſtoria, 148.f. vt à gibba differat. 147.a. vide crango.

Squilla fluuiatilis 127.c.

Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio. 154.b

Squillæ gibbæ caro ſemper laudata 153. c. cur ſic dicta 150.g. deſcriptio 151. a. vſque d. genera quot Scaligero 151. a. generis nomine intelligitur 136.c. natura, & mores 153.a. partus Synonyma. 150.g. vbi abundet. 153.a. vſus in cibo 153.c.d. vt lupum piſcem occidat 153.b.

Squillæ gibbæ authoris icon 158.

Squillæ gibbæ Rondel. icon 151.

Squillæ gibbæ Zographi forma 151.c. icon. 152.

Squillæ Indicæ, vt inuicem differant, 138.b

Squillæ mantis coitus partus, vſus 157. d. cur ſic dictæ 156. deſcriptio 156.b. ex Bellonio, & Rondeletio. 157.b. icon. 158. Synonyma 156.f

Squillæ mantis Rondel. hiſtoria 156.e

Squillæ minimæ, quæ Scaligero. 154.b. eius icon. 221.

Squillæ latæ equinoca. 143.d coitus, partus 146.b deſcriptio ex Rondel. 145. d. Etymum 144. e. quæ loca amet. 146.g. Synonyma. 144.c. vſus in cibis 146.b.

Squillæ latæ authoris icon 145.

Squillæ latæ maioris deſcriptio ex Bellonio 144.b.

Squillæ latæ Rondel. icon 146.

Squillæ paruæ 213.a. eius genera. 154. b. quæ Ciceroni, & eius ſolertia 214. g Synonyma 154.c. vbi degat, & capiatur 155.c. vſus in cibo, medicina & alijs 155.d.

Squillæ paruæ Rondel. icon 155.

Squillæ paruæ Zographo Venetijs miſſæ icon 155.

Squilla quæ herba Hetruſcis 305.b.

Stellæ marinæ oſtreas exedunt 487.a

Sternion quid Fralliano 163.a

Strabelus 254.e. 348.g

Ad Strangulationem uteri 348.e

Ad Stranguriam 177.a. 172.g

Strobilus 254.e

Strombi qui 226.f. 348.g. quid in genere ſumptus 253.c. pro teſta exteriori, & pro toto animali ſumitur. 255.d. differunt à cochleis marinis. 253.c. vnde dicantur 253.d

Strombi terreſtres 373.b

Ad Strumas 61.b. 85.a. 212.c. 321.a. 415.c

Suidæ lapſus 293.c

Sues lingua edunt 379.a. Myinorum iure pingueſcunt 516.b.

Ad Suſpiria 384.f

Syloſon vt rex Sami factus 269.c

T.

Talpa vt meatum ſuum relinquat. 135.c

Tapetes purpurei 279.b.

Tarditatis ſymbolum 379.d

Taurus inſecti genus Gazæ. 98.f

Ad Tela extrahenda 61.b

Tellina an à mytalis differant. 511. b. cum mytulis confunduntur 517. d. earum caro mollior quàm reliquorum conchyliorum. 520. b. cur lauentur. 520. b. deſcriptiones earumque icones. 519. 520. fluuiatiles quæ 518.f. fluuiatiles ventriculo noxiæ 521. a. earum genera quæ 518.f. eis ad quid vtantur pueri 521. c. regiæ quæ 518. f. Synonyma 517. c. de ijs variæ opiniones vnde dictæ 517. d. vſus in cibis 520.g.

Tempeſtatis ſigna 76.e. 247.c. 413.b

Templa deorum purpureis veſtibus ornata. 268.f

Ad Teneſmum 489.c. 586.b

Ad Tertianas 212.e

Teſta conchyliorum, vt vrantur 253.a. cur in ſummis alpium iugis. 240.e. cur in mari rotundæ fiant 234.g

Teſtacea an oculos habeant 234.b. & inde Caro eorum qualis 234.c. carnis nomina 235.c. eam Luna decreſcente minui, augeri creſcente 224.a. & inde. cur os infra, ſupra verò excrementorum foramen habeant 256.b cur teſtam non mutent. 97.a. cur cruſtaceis ea præferat author 91.d cur poſtremo loco de ijs agatur 223.d. cur in ſtagnis marinis gignantur 245.c. cur plantis viuaciora. 245.b. cur aluum cieant, et quæ & quæ nō. 252.e cur in montibus reperiantur philoſophica ratio. 240.b. cur quandoq; viuæ quādoque verò eorum teſtæ tantum niſi antur 241.b. cur omnia caput habeant infra 233.c. cur in montibus reperiantur. 239.d. cur pauciores habeant partes 232.b. cur coſtam habeant, & cur eam non mutent. 234.f. eorum differentiæ 230.f. 231.d. 233.d. eorum diuiſio 254.b. cur alia ſtriata, alia ſtrijs careant 234.g. epitheta. 249.c. fructibus comparantur 224.e. generantur duobus modis 245.c. generatio eorum quibus comparetur. 245.b. genitalem partem non habent 246.b. grauida dicuntur, & tamen non coeunt. 244.b. ab eis Hieroglyphica 249.a. non coeunt. 244.b. eorum oua generationi inepta. 247.a. eorum mira varietas 230.e. partium internarum deſcriptio. 233.a.b. & in. de earum differētia 232.g. earundem forma, & vſus 235.a. & inde. quæ eorum carnem habeant. 256.e. quæ aluum & vrinam facilius moueant. 252.g. quæ lateant 247.c. quæ papauer habeant. 232.b. quę carne veſcantur 236.b. quæ ſedem mutent, & quæ non 233.d. quando pinguiora. 97.b. quando meliora 252.f. quando bene aut male ſeſe habeant 247.b. quando oua vocata habeant, & quæ & quæ nō 247.a. qualia animalia 2.e. eorum quartum genus 231.a. quibus imbres conducant 236.b. quibus ſenſibus careant, & quibus non 244.e. ſponte oriuntur 246.b. ſenſibus exterioribus non carere 244.e. eorum temperies. 247.b. teſtis tegi quid ſignificet 249. b. cum tonitru quandam antipathiam habent. 247.d. vbi naſcuntur 237.a. vbi coeant. 245.a. vſus in cibis. 252. e. vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia 3. d. vt inter ſe differant 232.e. vt augeantur 246.b. vt mare ament 237. a. vt loco differant 233.c. vt ſe tueantur ab ambiente periculo. 231.d. vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia 235.b

Teſticuli conchis incluſi. 251.a. ad eorum decidentiam. 386.f

Teſtudines cortice tegantur 581.d. 255. b. cur teſtam non mutent. 97.a. vbi ſanitatem ſignificent 169.a

Teſtudines dictæ conchylia 255.b

Teſtudinei piſces qui 229.c

Teſtum quid columella vocet in ſepijs. 47.d

Tethe quæ Nicandro 581.b

Tethus quid 581.d

Tethea quid 545.c.

Tethyra excrementum nullum habent. 582.b. genus, differentia deſcriptio. 582.b. 583.a. & inde. eorum icones. 583. 584. 585. eorum locus, & generatio. 586.e. motus ex extremo prouenit. 586.f. eorum natura 586.f. optima vbi 586.c. quartum teſtatorum genus 231.a. quibus conueniant. 586. b. eorum vſus in cibis 586.g. in medicina. 586.b. unde dicta. 581.c. vt alant 586.g

Tethya rubra cibo idonea 586.b.

Teuthido egere qui dicantur 76.g

Teuthis ciuitas Arcadiæ 64.f.

Teuthis libi nomen. 77.c. placentæ genus 64.f.

Thetidis, & Pelei fabula 58.e.

Thoracis vitia 62.g

Thrialmus herba quæ 305.b.

Thunni gregales ſunt. 75.a. qui apud veteres in pretio. 475.b

Ad Tineas 143.b

Tinctura Cyzicenica quem denotet. 318.g

Tinctura ſardonica de quo dicatur 317.d

Tinctura ex vermiculo quid in ſacris litteris 305.b

Digitized by Google

INDEX.

Fitus Imp. leporis marini veneno extinctus. 85.e
Foga palmata quæ 274.f
Foga picta quæ 268.b.274.f
Foga prætexta quæ 273.c
Foga regia quæ 268.b
Folleno machina qualis 369.a
Formentigenus cochlea dictum 369.b.
Ad Formina 40.f.586.b.
Frabcarum genera. 274.g. vestis regia est. 271.c
Frabeati qui 271.c
Fribuli herbæ cur sic dictæ 331.a
Frichia morbus qui 212.f
Frichilla quid 400.c.
Fridocna quæ 445.b. ab authore positæ descriptio 445. icon 446.447.
Fripsichros. 12.f
Frisilla vas quale 400.c.
Fritones argentei 321.c. cum buccinis in fastigio Saturni 321.c
Frochalus quid 369. d
Frochorum icones, & historia 362.363 Nilotici icon. 352.
Fubarones pisces natantibus vbi infesti 427.a
Fuberq vnde dicta 582.e. carnem nulla parte detectam habetur 232.f
Fubulorum in quibus vermes delitescunt, icones 561.562.
Funicalati clavi vnde dicta 273.c.
Funica palmata quæ 274 f
Furbo quid authori 254.e. 348. g. vt à cochleis differant 253.c
Furbinis anguloſi descriptio, & icon. 353.
Furbinum auritorum authoris descriptio 349.d. icones 350.351.
Furbinum lævium descriptio 358.g. icones 359.
Furbinis magni descriptio. 348.b. icon. 349.
Furbinis muricati descriptio, & icon. 355.356.357.
Furbinis pentadactyli & tessorodactyli descriptio & icones 357.358.
Furbinum inter spongias viuentium historia 358. b. icones 359. 360.361. 362.
Furbinum tuberosorum historia, & icones 353.354.355.
Furbo lusorius 254.e
Furbinata qualia 230.a. 253.c. carnem testis habent inclusam 232.e. eorum excremēta cur meatu ori vicino emittantur. 4.e. eorum historia in genere. 253.c. & inde differentia 233.c. descriptio 232.g. genera quot 254.f. omnia non habent volutam, seu turbinem 255.c. partium earum internarum vsus, & historia 256.e.f. quid amari habent 256.b. quid eis proprium 256.g. quid peculiare 254.g. quomodo cocant. 256.h. quomodo crescant. 256.g. eorum Synonyma. 253.c. vt moueantur 256.h. cur bivalbibus assimilentur 231.d. operculi vsus 342.e. vt cum mollibus, & crustatis conueniant 255.c. vt a bivalbibus, & vnivaluibus differant 231.d. 255.d
Ad Tussim 329.c. 383.c.
Tyberius vt ostreis delectaretur 479.a
Tympania, quæ margaritæ dicantur. 422.g.
Tympanum, sive tympanium quid. 422.f
Tyranni in ciues Hieroglyphicum 106. g eius natura 413.d
Tyrannidis typus 30.f
Tyrij cur diuites facti 268.f.
Tyriam, & hystus quid. 290.f
Tyrium quid 288.g.

V.

Vasa Calaina quæ 311.a
Vela Carbasina 306.f
Velis purpureis qui vsus 271.d
Ad Venena 172.h. 210.e. 320.e
Venenum Tyrium quid 288.h.
Veneti patritij quibus vestibus vtantur. 276. h. qui & quando purpurati incedant 276.h.
Venti præsagium 34.g
Ad Venerem ciendam. 40.g. 143.a. 156. e. 251. h. 577. a testudinem calcens picta. 248.h
Venustatis symbolum 435.a
Ver cur purpureum dictum 280.f.
Vermis 370. f. ex eo quæ generentur. 246.h. vt augeantur 246.g
Vermium in tabulis delitescentium icon. 562.
Versus retrogradi cancri dicti 160. e.
Vertibula carnem nulla parte detectam habent 232. f. eorum forma 582. f. cum vrticis confunduntur 582. f. olfactu carent 244.g.
Verticillum 582.f.
Vestis purpurea centum, & viginti talentis vendita 277.d dijs oblatæ 268 f. vtrum olim ex lana, aut serico. 279. A.B.
Vestis virgata 277.a
Vestes viriles à colore dictæ quæ 277.b
Vestimentum Tarentinum 298.f
Victoria vti nescius per polypum, & congrum notatus 30.e
Viduarum cupediæ 530.e
Ad Vinitædium inducendum 592.c
Violæ nigræ, vt Virgilio dicantur 122.f
Viperæ capitis mira facultas 320.h. ad morsum eius 210. f. eius qua qualia. 2.g.
Virga dicta vbi purpurea 283. b
Visas. quid 99. d.c.
Vitam hominum tinctura notari 319.a
Vituli marini corio, & pilo teguntur. 4. h. 255.b.
Ad Vlcera cacoēthe. 295. c. capitis. 333.c. maligna 253.a. 320.g. pudendorum 134.b sordida 415.c. 517.b. veteri & intestinorum 558.h.
Vlysses cur sapiens existimatus 32.e.
Ad Vmbilicos infantum eminentes 384 f 387.b
Vmbilicus Gazæ quid 370.g. quid Ciceroni 370 h.
Vmbilici marini qui 553.b. eorum historia, & icones 398.e
Vmbilicus lapis qui 370.e
Vmbo concha vocatus 228.f.
Vnguis quid, & cur sic dictus 347.a.b.
Vnguis sive dactylus Bellonij qui 453.b
Vnguis odoratus, vel aromaticus 295.c.
Vngula aromatica 346.c
Vnionum color cur mutetur 423.c. & qui verus. ibid. cortices 439.d. exaluminati qui dicantur 437.b. eorum materia 433.d ostreorum ossa non esse. 422.h plures quàm vnus in vna concha 421.d quindecim icones 423. eo signare quid 437.a. Synonyma. 421.a. venditi ab imperatore 498.f. vnde dictus. 421. d. vt poliantur. 439.c.
Vniones manufacti formatique 440.e.
Vnio cepæ genus 421.a
Vniualue quid. 230. g. vt a turbinatis differat 233.a. de ijs digressio 230.b.
Vocæ gregales sunt 75.a
Voluta quid 287. b
Ad Vomicam 416.g
Ad Vomicam stomachi 477.b
Vrinam cientia. 60.b. 61.a. 135.a. ad eius difficultatem. 409.c. 211. d. ad eius profluuium 134. c. eam mouentia. 60.b ad eius retentionem 134.c. stillicidia 416.c
Vrsa cælestis duplex 143.d
Vrsa cur sic dicta 144.f. eius historia. 143.d.
Vrsa maior cur sic dicta 144.b. de ea opiniones 144.e
Vrsæ cur pholades dictæ 525.c
Vrsa Aristot. quæ secundum Scaligerum 139.a.
Vrsa locustæ genus est 101.c. eius genera 144.b.
Vrsæ minoris historia. 147. a. descriptio ibid.c
Vrsi æquinoca 143.d. cur transversè incedat 163.d
Vrticæ æquinoca 564.f. an inter testacea numerarit Aristoteles 564.g. an Zoophyton. 563. d. caro earum quando melior 572.c. cur excrementa per superiora emittat 565.d. ab ijs cur Pythagoras abstineret. 572.f descriptio 565.c.d. differentiæ 565.c. de esu earum prouerbium 571.d. Etymum. 564.b. eam ab ira auferre quid 571. d. ortus 571.b. ex ijs garum 133.a. mollibus annumerata. 2.b. cur ex ijs non sit 2.b. de ijs prouerbium 571.d.

quæ

INDEX.

quæ loca ament. 570. b. quando colorem mutent 571. b. quando meliores 572. g. quibus viuant 571. a. b. pungunt more vrticæ herbæ 571. c. Synonyma 564. b. variarum icones 567. 568. 569. 570. vbi eis situm os 572. f. vsus in medicina 573. a. vt colligatur 571. c. vt pisciculos venetur 571. b. vt nutriatur 236. g. Zoophyton esse 564. c

Vrtica animal purpureo filo 308. e

Vrtica parua vbi in deliciis. 572. g. à Rondel. obseruatæ descriptio. 566. e

Vrticæ quintæ, & sextæ Rondeletij icones 574.

Vrticæ solutæ historia 573. b. c. descriptio. 573. d. natura 577. a. ab ea præsagia. 577. b. pruritum in pudendis tactu mouet. 577. a. Synonyma, 573. c.

Vrtica herba vnde dicta 564. f

Vua algæ genus 592. e

Vuæ marinæ historia & icon 591. facultas 591. d. 592. c

Vuæ purpureæ cur sic dictæ 312. f

Ad Vuas 490. b

Vua marina Plinij 52. b

Ad Vulnera glutinanda. 320. c. 517. a

Ad Vulnera iumentorum 489. d

Vulpes pedibus ab Astaco detenta capitur 122. b. de ea, & cancro Apologus 176. f

Vuluoni qui Massilienses 582. e.

X.

Xylon 541. a

Z.

de Zoophytis cur in hoc opere agat author 1. d. vbi nascantur 563. d. quæ 563. c. de ijs variæ opiniones. 563. d

Zygena horrenda. 119. d.

Græca.

Ἀβρότων. 371. d
Ἀβρυξοὶ. 405. c
Ἀγράδες 371. c
Ἀέροπας 371. c
Ἀιγιλοῦρες 92. b
Ἀκαλέφη, eiusque significata 564. f
Ἄκρις 98. f. non est locusta marina, 99. c.
Ἀκροπορφύρος 309. a
Ἀλαβῶδες 160. g
Ἀλάκη 160. g
Ἀλιπόρφυρα 277. c
Ἀλλικα 278. e
Ἁλοσούριον 588. g.
Ἁλουργὶς 277. b. c. 289. d
Ἁμαξας 143. d
Ἀμάργυρος 434. g
Ἄμβρυξοι 405. c. d
Ἀμόργινα qui color 307. a
Ἀμοργὶς 307. a
Ἀνάρτης 364. e
Ἀναρίτης 364. e
Ἀνδιναι 289. b
Ἀνόσεος pro polypo accipitur 3. a. eius epitheton est 36. b
Ἀπλαλι 282. b
Ἀπορφύρος 309. a
Ἀποσφάγμα 47. c
Ἄρκτου varia significata 143. d
Ἀσβόλη 160. g
Ἀσκὸς auris pars cana 109. a
Ἀστρίδια 479. c
Ἀτρωτοι echini qui 405. d
Αὐλος quid Aristot. 4. g. 74. g. 527. b
Ἀχραδάμυλλος 371. c

B.

Βάλανος quid 521. d
Βαμβαδόνες 79. b
Βατάνια quæ Hesychio 39. c
Βεβραδόνες 79. b
Βεύδεον 278. e
Βεῦδος, ibidem.
Βλάκα quem Græci vocent 578. b
Βλακεύειν quid 578. b
Βλάπον, & βλάπον βυζαντιον 346. b
Βλάπος, & Βλαπίον 294. e
Βλάπος βυζαντίος, ibidem.
Βολίταινα 42. b. 43. a
Βολβίτια quæ secundum Galenum, 43. a
Βολβιτίνη 43. a
Βρογγόνη quid 405. c
Βρύατος echinì genus 405. c
Βουτίνη 405. c
Βύατος vnde dictus 540. b

Δ.

Δάκτυλες quid 527. b
Δελιδόνη 42. g.
Δευσοποιὸς 313. b
Διαπορφύρος 309. a
Διερὸν πῦρ 288. b
Δίτυρα quæ 230. b.
Δόναξ quid 627. b
Δρόμιον 197. b

E.

Ἔδνεα ὀστρακόφορα 226. c
Ἐκπυρόδεσμα 226. c
Ἐλεδανὸς 42. f
Ἐλίφας poculi genus 118. a
Ἑλικοειδῆ 253. c
Ἕλιξ quid 11. a. 287. a
Ἐμβρόνιον 278. e
Ἐμπορφύρος 329. a
Ἐυχλαίρος 154. f
Ἐξοστρακισμὸς qui ludus 251. b
Ἐπιβάδρα 369. a
Ἐπιπορφυρίζω 313. a
Ἐπιπορφύρος 309. b
Ἐποστρακίζειν 251. c
Ἐποστρακισμὸς 251. c
Ἐυῶδες quid Dioscor. 347. b
Ἑφαπλὶς 278. e
Ἐχῖνος eiusque etymum, & tota historia 400. b. & inde.

Z.

Ζαγορὰ 44. b
Ζωοφυτον quid 563. c

H.

Ἡδυπορφύρα 286. b

Θ.

Θαλάμη Τουπαποδίου 257. b. 263. d
Θηρίον 159. c
Θόλος quid Græcis 10. f
Θόλον quid in mollibus Aristoteles vocet 5. b
Θουραῖον siue Θουρέον 579. d
Θουριον quid 588. f

I.

Ἴονια 287. c. 325. a
Ἴοζωνος 311. a
Ἵππεις cancri cur sic dicti, & eorum historia 197. a. & inde.
Ἰχθὺς ἱερὸς 257. c
Ἰέννα 311. a.

K.

Κάβηρος 160. g
Καβούρος 109. c
Καγκελιώτη 215. c
Κάλλη vestis 277. c
καλχαίνειν. quid. 289. A. 313. G. 332. c
κάλυξ 289. a. 332. c
καλχὴ quid 332. c. 289. a. 312. g
Κάμμαρις quid Galeno 127. c
Κάμμορος 109. c
κάμμορον quid 127. a
Κάνδυς vestis 277. b
καράβιον 106. c
Καράβις 98. f. quid Tralliano 99. b
κάραβος vnde dictus 99. b
καράβος Insectum cur sic dictum, 98. f
Καραβώδης 106. c.
Καραβωδὴς. ibidem. quid Aristoteli. 138. c
Καρίδες Insula quæ 136. f. oppidum quale ibid.
καριδάριον 141. a.
Καρίδιον 136. f. 141. a. 213. a. differt a Scyllaro 154. c
καριδοῶν quid 141. a
καρὶς vnde dicta. 136. H. Etymum. 93. c
Καρίδες abscessus quales 136. f
καρκινάδης 167. b.
καρκινὰς 215. d
Καρκῖνος quid Græcis 92. g.
καρκίνου æquiuoca 159. b
καρκίνος θαλάσσιος 173. b

Digitized by Google

INDEX.

Καρκίνος μικρος 213.a
Καρκίνος πολάμιος 206.g
καρκινῶυδαι. 167.a
καρκινώδης 167.b
Καρκίνωμα quid 159.b. vnde dictum. 167.a
κάρπασον 306.f
Κάρχα 160.g
καταφυσᾶν quid Arist. 53.d
καυσία 277.d
Κάχλαξ 370.e
Κεγχρίνης Serpens qui. 117.h.
κημὸς quid. 302.e
Κηραφὶς 99.c
Κηριάζειν quid 299.a
κηρύκιον 323.a
κηρυκος etymum 323.a
κηρός 370.f.
Κήρυξ, & eius varia significata. 321.c
κηρυξ auis 322.e.
Κιγκλίδα 215.e
κίναδος quid Indis 421.b
Κίονια quæ. 287.c
Κιρρὸς qui color 3.b.
Κνίδη, eiusque significata 564.f
Κονδύλιον 229.d
Κογχαλίζειν. 247.d
κογχάριον 229.a
Κογχία. 229.a
Κογχοειδῆ 226.e
Κογχος 226.f. 370.h
Κογχύλιον 229.a.b.
Κογχυς 229.a
Κογχυλαγογες 248.e
Κογχύλη 229 a. 345.d
Κογχυλίας λίθος 247.d.
Κογχυλιευτὴς 247.d
κόκκος βαφικὴ 305.a
κόκλακες 369.d
Κολικαὶα 566. e.
Κολοβοποδα cur polypi dicantur. 19.d
Κολόσυμος color 311.c.
Κολύβδαινα 93.c
Κολυσιδείπνος 371.d
Κολχάδες 369.d
Κολχακες. ibidem.
κορύνοι quæ conchæ 473.f
Κουρὶς 136.g. 137.d.
Κάχλαξ. 370.e
Κοχλίας 370.f.g
Κόχλος quid. 332.e. 370.g
Κράγγη Aristot. quæ secundum Scaligerum 139.a
Κράγων 148.e
κρεῖος 331.c. quæ concha 433.f
Κρέκη 293.a
Κροκοδισμὸς 293.a
Κροκύλεγμος. ibidem.
κρόκυς quid Galeno 292.h
κτεὶς quid, & eius historia. 497.a. & inde.
Κτένια 498.f
Κτηδόνες 497.d
Κυαροὶ de quibus coloribus dicatur. 122.f.
κυματόφερσις 226.e
Κωρὶς 136.g
κώρυξ 331.c

Λ.

Λαγωὸς θαλάσσιος 79.b
Λεβηρὶς 226.e
Λεῖμα 371.d
Λεπὰς quid, & eius historia 545.a. & inde.
Λέων pro elephantiasi 118.a. Saltationis species. ibid.
Λιθορρὶνα 226.e
Λίγνος quid. 317.d
Λιχάδες 226.e
Λίδος ἐρυθραῖας 421.b
Λιμνόστρεα quæ Arist. 489.g

M.

Μαῖας etymum & historia tota. 177.e
Μαλάκια quæ Græcis 2.f.h
Μαλακόδερμα non dici mollia. 2.f
Μαλακόστρακα. 92. e. cur sic dicta. 92.f
Μαργαρίτη 421.a
Μαργαριτευς 434.g
Μαργαριτέκπυρος 434.g
Μαργαρίτις λίθος 421. a
Μάργαρον 421.a
Μαργαρος Ινδος ibidem.
Μάστλης quid 141. c
Μέλαν quid in mollibus vocet Arist. 5.b.
Μελικαρίδες 154.f
Μελίκερᾶν 299.a
Μηλίνη quid 11.b
Μήκων quid Arist. 5. c. quæ animalia id habeant 235.a.b
Μητρίδια 565.a.b
Μονοδύρα 230.h
Μτελέρικοι θαλάσσιοι 553.b
Μύα quid Arist. 517.d. 508.h
Μυάκα quid Dioſc. 517.d
Μύακες quæ Dioſc. 508.h
Μυῖδιον 509.a
Μυδιον 509.a
Μυκτὴρ quid Arist. 4.g
Μῦς tria significat Hermolao 508.h
Μῦς σκυλλώδες quid Athenæo 511.a
Μυσίλη 509.d
Μυσίκητος 508. e
Μυσιοπῶλαι. 509.d
Μῦσρον. 509.d
Μῦτις quid. 47. b. quid in mollibus, & eius vsus 5.a.

N.

Ναύτις 257.b
Ναυτικὸς 257.b
Ναυτίλος, & eius varia significata. 257.b
Νείρητης 364.g
Νη, ἴτυ, eiusque historia 363.d
Νηρισον quid 364.f
Νηρὸς 364.f
Νῆσος vestis 277.b

Ξ.

Ξιφίδριον 371.e
Ξιφύδριον quid 517.d. 518.e
Ξυσὶς vestis quæ 277.b

O.

Ὄζαινα 42. g.h
Ὀζολὶς 42.h. etymum ibidem.
Ὀλοθούριον. 579.d
Ὄλος 47.c.
Ὀνίσκους quæ animalia Græci vocent. 8.g
Ὄνος pro polypo 9.a
Ὄνυξ quid 527.b
Ὀσμαὶ. 42. g
Ὀσμύλη. 42.g
Ὀσμυλίδια. 42.g
Ὀσμωαὶ. 43.a
Ὀσμύλος, vt scribi debeat. 42.g
Ὀσλίγγα quid in mollibus 4.h: 66.a.
Ὄστρακα 226.e
Ὄστρακον quid in sepijs vocauerit Athenæus 47. d
Ὀστράκηρα 226.e
Ὀστρακίνδα. 248.e. ludus qui. 251.c
Ὀστρακισμὸς qui ludus 251.b.
Ὀστρακόδερμα cur sic dicta. 92.f. 225. A.
Ὀστρακόδερμοι ἰχθύες. 226.e
Ὀστρακόρινα 226.e
Ὀστρακωδὴ. ibidem.
Ὄστρεα quæ Arist. 225.b
Ὄστρεια 225.c.
Ὀστρεωδὴ 226.f
Ὀστρίδια 479.c
Ὄστερον. 47.c
Ὀὺς Ἀφροδίτης 550. g.

Π.

Παγούρια 186.g
Πάγουρος 186.
Παραλούργες 277.a
Παραλουργὶς 277.c
Παρύφες 277.a
Πάρυφος. ibidem.
Παργύρος 186.h
Περλὼ quid Numenio 588.f
Πελωριον, siue Πελωρον, quid 475.a
Πεμμα quid 64.f
Περιβόλαια 277.b
Περιήγητος. 277.b.
Περικόχλιον 369.a
Περίνηματα. 277.b
Περινήσσαμα. ibidem.
Περιπορφύρος. 309.b
Πετραῖος polypi epitheton. 36.h
Πετροφυὴς polypi epitheton. ibidem
Πῖλος quid 458.h. 475.b
Πηχυαλὲς 277.a
Πιλὸς 371.c
Πίννα siue πίννη quid 530.f
Πιννοφύλαξ 213.a
Πιννοτήρης 213.a
Πίνος quid. 530.f
Πλευμονες 577.d
Πλινθὶς quid 440.g
Πλοχμὸς 11.a
Πνεύμονες qui Hesychio 577.c

Πολυ-

INDEX.

Πολυπόδια 28. f
Πολύπους 8. h
Πόλυπος 8.h
Πουλυπόδης 9.a
Πολυποδώδης 28.g
Πολυποδίνη 28.g
Πολύχροος polypi epitheton. 36.h
Πομπίας 371.b
Πομπίλος 275.b.c
Πορφύρα 282 e
Πορφύρεος 309.b
Πορφυρίων 313.d
Πορφύρεος 309.a
Πορφυρῆον 313.b
Πορφύρεως 308.h.313.e
Πορφυρίω 312.h
Πορφυρευομένος 308.h
Πορφυρεῦσαι 308.h
Πορφυρια μίκρα 282.e
Πορφύρις 289.d
Πορφυρίων 313.d
Πορφυρις 277.b.c.311.c
Πορφυρίζω 313.a
Πορφυρίτη 314.e
Πορφυρίτης 311.d
Πορφυροβάφος 308.h
Πορφυροβαφῆα 313.b
Πορφυροειδῆς 309.a
Πορφυρόεις 309.b
Πορφυρόκαυλος 309. a
Πορφύρω 312.e
πορφυρομιγὴς 309.a
πορφυρομάτα 313.a
πορφιρόπολης 308.h
πόρφυρος ſerpens 314.f
πορφυρίων 311.d
πρῆθμα quid 11. a
πύελος quid 511.b
πύλη. 98.f.
πύξαρις 160.g.
πυράργα 159.d.186.g
πώλυπος 8.h
πώλυφ 8.h.
πῶμα 293.d
πωμάτια 545.b

P.

Pinos. 294.f.

Σ.

Σάλιγγα 371.d
Σάλπιγξ 323.c
Σαπιδια 56.g
Σαράγης 278.e
Σέμελος 371. a
Σέσελος cochlea quæ 370.h. 371.a
Σελάτης 371.b
Σηπεδόνα quem Græci vocent 45.c.
Σηπία vt ſcribendum 45.d
Σηπιαλλὶς 56.h
Σηπιὰς promontorium vnde dictum. 44.h.
Σηπιδάριον 56.g
Σηπιδία 56.g
Σήπιον quid 47.d.56.g
Σηπιστικὸν 57. d
Σὴρ quale animal 282.f.
Σίβυλλος 371. b
Σκιφύδρια 371.c
Σκολιὸς polypi epitheton 36.h
Σκύλλαρον differt à Caridio 154.e
Σκίλλα 136.f
Στραβήλος quid Heſychio 254.e
Στόβιλος quid Suidæ 254.e. pro buccina accipitur 323.b
Στρόμβοι qui. 348.g
Στρομβος pro buccina 323. b. genericè ſumptus quid 253.c
Στρομβώδη 253.c.230.h
Στυπτηρία 288.c.
Σωλὴν quid, eiuſque hiſtoria 527.a

T.

Τέρταλι 282.h
Τέτλιξ ἐνάλιος 147.d
Τευθίδιον 75.c
Τευθίδες varia ſignificata 64.f
Τευθὶς 64.h
Τευθώδη mollia vocata. 2.g.quæ vocentur Athenæo. 75.c
Τεῦθος, & τευτὶς vt differant 64.h
Τεῦθος Loligo maior eſt 64.g
Τήδη vnde dicta. 586.c. quæ Nicandro 581.d
Τῆθος, ſiue Τήθυον, & eius hiſtoria. 581.b.& inde.
Τηθωείον 581.d
Τριλίχρους 12.f.36.h
Τριβόλος 331.a
Τριλίχρους 12.f
Τριχία qui morbus Ariſt. 212.f
Τριχώδη quid Ariſtot. in mollibus. 4.h.
Τρόχαλος quid 369.d

Υ.

Υποπόρφυρος 309.b
Υποπορφυρίζω 313.a
Υρτακος 479.c
Υσγη 307.d
Υσγωγη 307.d.

Φ.

Φαρμακῶγες 288. h
Φαρμάξαι 288.h
Φερέοικος 371.b
Φικιδίζων 318.h
Φιλοδικαστης 553.d
Φοινικὶς. 277. b. 318. f. quæ veſtis. 271.a
Φοινικίζων quid 318.h
Φόινικις 20 vid
Φορφυραυδὴς 309.a
Φυσητὴρ quid. 4.g

X.

Χήλας quæ Græci vocent 94.g
Χήμαια quid 466.f
Χήμη quid 466.e
Χίτων πλατύσωμος 273.e
Χλάρος 370.e
Χλωροκαρίδες 154.f
Χλωροκυρίδες. ibidem.
Χλώρος color duplex. ibid.
Χοιρινα 555.c
Χοιροδελὶς 553.d
Χολὴ quid Nicandro 47.e

Ψ.

Ψηφίδιον quid 376.h

Ω.

Ὠὸν πολύποδος 257.b
Ὠτάριον 550.g
Ὠτια quid 545.c

Græca recentiorum.

Αρμενιςάρι 263.d
Calagnone 459.c.d
Caramis & Caramidia 127.c
Carida & caramidia, & caramis 150.g
Chinades 518.e
Κοχλίος 371.d
Colizena 565.b
Lichuda, vel Luzuda 109.d
Μαργαριτάρη 422.g
Mongi. 573.c
Petaglida 545.b
Pſoli. 589.a
Σάλιγγα 371.d
Spherdocles 582.e
Strophylida 323.c
Φήκιον 323.b
Zuchinada 566.f

Hebraica.

Argaman, & Argeuan. 288.f.
Buz. 540.h
Chomet, Chumeta 370.f.
Limaza 370.f
Lul. ibidem.
Meſibaſa. ibidem.
Sachel. ibidem.
Scahul. ibidem.
Scheſch 540.h
Tibelela 370. f

Arabica.

Achafar 295.b.
Adfar althaib 295.b
Affaratib 295.b
Alarginam 282.f
Albaſo, Albato, Albaro 422.f.
Alhuda 554.e
Alcoſſar 422.f
Alulo. ibidem.
Alzum 479.d
Amarcas 511.d
Antiqui 479. d
Aſtor 553.a.b
Athfar atheb 346.c.
Aunici 370.f

B.

Balanthan 295.a.b
Barcora 479.d

C.

Caniſis 479.d
Caniſſem 162.e
cerafis 479.d

Digitized by Google

INDEX.

Casia 370.f
caugiles, caugilen 479.d
ciceros 322.g
coliris 370.f
conada 370.f
cotia ibidem.
curasie 295.b

D.

Daablectos 295.b
Dafarbachali 295.b

E.

Egedde 295.c

F.

Fanage 45.d
Funoblaron 295.b

G.

Gafecol 295.b
Gaugiel 479.d

H.

Haalcena 370.f
Hafesol 295.b
Hager 422.f
Halzum 370.f
Hiobothor 295.b
Hudal, ibidem.

K.

Kaiben 160.e
Kermes 305.a
Kuactil 295.b

L.

Latalus 479.d
Lischmat 370.f
Lulientia. ibidem.
Lulu 422.f

P.

Palpar. 282.f
Pulpia. ibidem.

R.

Rathiaha 160.e
Reiben Auicennæ 160.e
Remigi, ibidem.
Rubien 45.d

S.

Sadaf. 370.f
Sades 479.d
Sarathan 45.c 160.g.206.g.
Sarathan nheri 206.g
Sedef 518.c
Seigi 479.d

T.

Talsam 518.e

V.

Vrbien 45.d.206.g

Italica.

Alagusta 99.c
Arsella 475.d
Astase 109.d

B.

Beuerazza 471.a
Beueroni. ibidem.
Biaua 154.h
Biueroni 475.d
Bogancitola 400.h
Bruolo di mar 323.c.
Brancha vel Branchna 216.g
Buoualo. 372.g.

C.

Calamaro 64.g.h.45.d
Calcinelle 518.e
Cambaretto 154.h
Cammarugia 137.c.148.f
cancharo di Barbaria 186.h
cancreola 177.d
capello di mare 573.e
cappa 469.c
cappa grossa 459.a
cappa santa.449.d
cappa tonda 448.f
capparazzole siue capparole 518.e
caragnuola 366.c
caualliero 197.b
castrangiolo 192.e
cazzo marino 589.a
cepia 45.d
chalena, siue chalcena 471.a
chiocciola 372.g
conchole 509.a
cranceola 177.c

D.

Datteri 465.g

F.

Folca 180.h
Folia 180.h
Folpo 9.b

G.

Gambarella 150.h.154.g
Gambarello, & Gambaruzolo 154.g
Gambaro, vel Gammaro 109.d
Gambaro di mare 137.c
Gambarozola 137.c
Gambaruccio 154.h
Gongola 504.f
Grancella 173.d
Granceolo 173.d.177.c
Grancetto 198.f
Granchio, seu granzo 160.h. 173.d. 206.g
Granchio Spiantano 163.a
Granciporro 186.h
Grancitella 177.c

I.

Incino 400.h
Iudea. 469.d

L.

Lagousta 99.c
Lanchrina. ibidem.
Limage delle vigne 373.c
Lumaga 372.g

M.

Macinetta 174.c.198.f
Madre delle perle. 417.c
Maruza 372.g
Mazzacara 144.g
Molecca 174.c
Moscardino 42.h
Mugettino. ibidem.
Muscarolo. ibidem.
Muscioli. 511.c
Mussolo 459.c.459.d
Muzaro 42.h

N.

Naridole 364.g
Nicchio 372.g

O.

Ogie 192.f
Ognella 283.a
Orchetta 144.g
Ostreghe 479.c

P.

Pantalena 545.b
Papilla pilosa 192.e
Pauaro, aut pauro 186.h
Perla 422.g
Pesce cannella 527.c
Pesce malattia 9.b
Peueraza 471.a
Piueroni 475.d
Polpo 9.b
Poressa 162.h.188.f
Porpo 9.b
Potta marina 573.c
Pouerazo 475.d

R.

Riccio vel Rizzo di mare 400.h
Romie 499.b
Roncera 283.a
Rozzola. 459.a

S.

Sceppa 45.d
Seccia. ibidem.
Seppa. ibidem.
Squilla 150.h.
Somniolo 192.e
Sparnochia 148.f
Specchio 177.c
Sponge 582.e
Squiozole 512.e

T.

Telline 518.e
Totena 64.h

V.

Vallopa 156.g
Vrsetta 144.g

Z.

Zameruca 372.g
Zino 400.h
Zinzin. ibidem.

Gallica.

Albergaines. 592.f

B.

Berdin seu Berlin. 545.c
Bernard l'Eremite 216.g
Bigornet. 368.e
Bigornaeu. ibidem.
Bious cambus 216.g
Boufron 46.e
Bougre 9.b
Bouquette. 150.h
Burex 283.b

C.

Calamar. 64.h
cancres 160.h. 173.d

Capaca

INDEX.

Capaeu carnu. 573.c
Carabaſſe 186.h
Carambot 150.h
Caramot 197.c. 150.h
Caſſeron. 46.c.64.h
caſtagnes de mar. 405.a
chabre 186.h
cheuretes 150.h
ciches 46.e
ciuade 154.h
coquille 448.f
coquille groſſe de nacre di perle 264.e
coquilles larges 498.g
coquille de pourcellene 264.e
coquilles de ſaint iaques 498.g.504.f
coquille vittade 462.e
corniches 64.h
cornetz 64.h
coutaeu 65.a.537.d
crape & crabbe 160.h
crapre 186.h
creſpe 540.h
creuettes 150.h
cubaſaeu 566.c
cul d'Aſne. ibidem.
cul de Cheual 566.f
cullier 453.b.c

D.

Dulcins 405.a

E.

Eremite 216.g
Eſcarcot 372.g
eſcreuiſſe 127.c

F.

Fagule 186.h
Flammes, flammettes 466.h
Flion 518.e

G.

Geurnette 137.c
Glaugio 64.h.65.a
Gornat 79.a
Grampella 177.c
Gritta. ibidem. 198.f
Gronaut 79.a
Guernette 150.h

H.

Hannons 504.f
Heriſſon de mer 405.a
Hormar 109.d
Huiſtres 479.d
Hus. 307.d

I.

Imbriago 79.d
Iraigne de mer. 177.c
Ittro alle call' 479.d

L.

Langrous 109.d
Languſta 99.c
Lapedo 545.c
Ligombaudos 109.d
Limaſſon. 372.g
Limaſſon petit de mer 364.g

M.

Manſotz 527.d
Migrane 188.g.405.a
Moules. 509.a
Muſcles 511.d

N.

Nacre 530.g
Nacre de perles 417.c.429.c

O.

Oeil de buoe 545.c
Oniters 479.d

P.

Pagul 186.h
Palourde 475.c
Peires oſtres 479.d
Pelourdes 458.h
Perle 422.g
Petuncles 504.f
Pomes d'Amours 592.f
Pouliepieds 522.f
porcellaine 552.c
porcellaine petite 360.e
poſterol 566.f
potes 566.e
poulpe 9.b
poupe. ibidem.
pouſſepie 566.f
poyrette 422.e
pregedious 156.f
pruſſepiez 522.g
purpe 9.b.

R.

Ran de mer 323.c
Raſcaſſos 405.a
Rouſſaeu 186.h
Rubelle 65.a.

S.

Salecoques vel Salcoques 150.h
La Santè 150.h
Sautrelles. ibidem.
Scandebec. 491.b
Seche 45.d
Seechepoupe 9.b.
Seiche 46.e
Sepio 45.d
Squaranchon 177.c
Squinande. ibid.
Squinado. ibid.

T.

Tante 64.h
Tourtaeu 186.h
Tothona 64.h

V.

Vrlis 368.e
Vrſins 401.a
Vrtigo. 566.c.

Hiſpanica.

Almeia 364.g.372.g.545.c
Aranha 187.a
Armilla 475.d
Bregigam 545.c
Brignigois 518.e
Buzios 556.h
Cagarolo 372.g
Cagarolo de la mar 393.a
calamar peſcado. 65.a
Cammaron 109.d
cangreia 177.d
cangreio. 160.h.216.g
capacha de velha 573.c.
caracol de la mar 364.g. 372.g
camaran di Lisboa 150.h
cameran de Villa Franca 154.g
caramuyo 372.g
centola 177.d
chabro 177.c
Erizzo de la mar 400.h
Gangreiola 177.d
Lenguado 498.f
Liebre de la mer 79.e
Loguſta 99.c
Mexila 511.d
Mixilhus 511.d
Natura de Vieya. 573.c
Oſtia de la mar. 479.d
Perola 422.f
Scaragol 372.g
Scaragol de la mar 393.a
Xibia. 46.c.

Germanica.

Balckfiſch 46.e. 65.a
Balckfiſch mit langen fuſſen ibid.
Beckle 150.h
Berenkrebs 144.g
Biſem 42.h
BiſemKuttel. ibid.
Bruni qui morbus, & contra eum remedia 134.f
EdelKrebs 129.b
Farkuttel 258.e
Farvv 288.h
Fiſchbein 47.d
Haffguſſe 592.e
Hegerling 150.h
Herchelkrab 177.d
Hogergarnir 150.h
Humer 109.d. 122.g
Iacobs muſchlen. 498.f
Intenfiſch 65.a
Krabbe 187.a. 206.g
Krebs 129.b. 160.h
Krebſaugen 129.a
Krebſtein 129.a
Kuttelfiſch 9.b
Magling. 582.g
Merber 144.g.
Mergeiſs. 150.h
Meerigel 405.a
Merkrab 173.d
Meerkrable 213.b
Merkrebs 99.c
Meerkrebslein 137.c.216.g
Meerlung 577.d
Meerſpin 46.c.177.d.186.h
Meerteſchen 187.a
Moeſchelen 509.a
Muſcheln 467.a.511.d.516.h
Meerſchum 573.c
Muterſtein 556.h.

Digitized by Google

INDEX.

Nagelſchnegg.283.b
Perle422.g
Perlemutter. 417.c
Polfiſch.9.b
PolKuttel 9.b
purpurſneck 283.c
Raankuttel. 65.b
ReuterKrab 197.b
Schiffkuttel 258.e
Snegg vel SnecK.
Schuumling 582.g
Seeapfel 405.b
Seegitzle 150.h.
Seehan 79.a
Seehaſs.79.a
SeeKrebs 187.a
Seeſchaan 589.a
Seeſpin 187.a
Seeſtert 589.a
SpigelKrab 177. d
Spruzling 582.g
Stachelſneggen art 283.e
StecKmuſchel 530.g
Thulkrebs 129.b
Vilfuſſ 9. b
Zuuergkrebslein 154.g

Belgica.

Billegen. 589.a
Crable 110. e
Crabbe 173.d.206.g
Creuits 127.c
Gernard, Gernier 137.c
Gernat.ibidem 150.h
Holoffbol 248.e
Kinckhorn 329.c
Krabbe 160.h,173.d.187.a
Luyſen off noppen 248.e
Moſſelen 509.a
Oeſters 479.d
Ondocht 119.b.cur ita vocetur 126.e
Perle 422.g
Seeegel 405.a
Seekatte 46.c 65.a
Sequabbe 573.c
Seeſchuym 47.d
SlecKe vel Slegge
Snottolff.79.a.573.c
Spaenſche SeeKatte 46.e
Steurkrabbe 99. c

Anglica.

Bagfysh 527.d
Cokles 372.h.504.g
Crabbe 160.h. 173.d.206.g
crabbefiſhe 110.e
creuis,creuiſe 227.c
creuyſe 109.d
cuttel, cuttle 46.e
Krab 173.d
Lempet 545.c
Lopſter 99.c. 109.d
Lympyne 545.c
Muſclis 509. a
MuſcKels 498 f
Oyſters 479. d
Perle 422. g
Pitot vel Pitot 527.d
Pourcuuel. 9.b
Pran 137.d
PreKe 9.b
Punger 186.h
purple 283.c
Scalops 498.g
Schrympe 137. d
Sleue 65.b
Snayle 372.h
Theſea 109.d

Indica.

Cherippo 417.c
coriſchias 422. g
Motu 422.f
Thenoras. ibidem.

Hungarica.

Rack 109.d. 160.h
DragaKo 422.g.
Gyongy. ibidem.

Bohemica.

Hlemyzd 372. h.

Illyrica.

Hlemyzd 372.h
Hobotnizaza 9.b
Kak.127.b
Larantola 109.d
Parszi 527.c

Polonica.

Hiedoſpialek 305.c
Kak 169.h
Kakmorski 109.d
Perl'a.
Zito. 305.c

Errata

Errata lector sic corrigito.

Descundet, lege, discuneet 24. in fine. harum l. horum 25. B. positum l. positam 25. D. in fine. reliquia l. reliquiæ 33. C. Naupilum l. Nauplium 46. F. nno coire re. l. non coire ore 52. f. in margine. teste l. testæ 61. c. metiunt. l. metuunt 75. A. At l. Ait. 139. A. Scyllarum l. Scyllarium 141. B. paritus. l. partitus 162. e. Gouphilus l. Goupilus 163. B. ęthumq; l. latumque 166. G. curso l. cursu 169. F. dua l. duo 188. g. desumpta l. dempta 192. e. sumus l. summus 196. E. Rondel l Zoographi 200. h. correcti l. comparati 208. g. in margine. Heremitæ l. Hetemita 219. cur testam non habeat. l. eur testam habeant 234. F. in margine, vitibus l. viribus 236. E. concha l. conchæ aut conchyliorum 237. D. tota l. totam 240. e. Testatorum l. Testata 245. C. in margine. moueatur l. moueant. 252. G. in margine. trombus l. Strombus 253. D. Herculi l. Herculis 268. G. coccino l. coccinco 305. A. in margine. Granatæ vrbis Hisp oppidum l. etymum. ibidem. aromatibus l. aromaticus 346. D. strangulatur l. strangulatum 348. e. in margine. aliud pro alius 360. H. cinereum, seu sub album. l. cinereus, seu subalbus. ibidem. Anuè l. an è 364. H. in margine. innatate l. innatare 365. C. fasca l fasta 366. G. quæ l. qui 369. D. authori l. anthore 385. A. Suspirioſus l. ſuſpirioſis 385 D. vllas l. vllus 396. h. Umbilicus varius paruus. l. Umbilicas varius, & paruus Echymologus l. Etymologus 400. E. repit. l. reperit. 378. F. testæ l. teste 384. H. coires l. coire 412. G. mulieri l. mulieris, vel muliebris 416. F. Franciscanus l. Franciscus 432. G. digiti l. digitis 439. D. alluminibus l. albuminibus 441. B. miracuo l. miraculo ibid. C. licenterijs l' lienterijs 442. E. Setonius l. Suetonius 444. E. Concha vera Plinij. l. Concha longa vera Plinij 454. Conchæ fasciatę nostræ l. Conchæ fasciatæ nostræ crassæ testæ 463. postremò l. postrema 464. F. Chama l. Chame 466. F. Geladæ l. Galadæ 469. B. in margine. glycyameridas l. glycyjamaridas. 472. E pituita l. pituitam 488. F. in margine. petendos l pectendos 497. B. vocantur l. vocant 504. F. buxeis l. buxei B 507. Muſculi l. mytuli 513. 514. chartum l. chartam 518. F. suis l. sui 520. G. ab eo celebrari. l. celebrave, & dele ab eo. 521. B. Tabuli, l. tubuli 561. tribias l. tibias 577. C.

GRÆGA CORRIGENDA.

Ὀλιγοδερμα. l. ὀλιγοδερμα. 2. g. Ἐλεδώνη, τευθὶς. l. Ἐλεδώνη, σηπία, τευθὶς. 2. h. παχύ῾ρον. l. παχυτέρον. 5. c. Πόλυπος. l. πόυλυπος. 8. h. πόυλοπος. l. πουλύπος. ibidem. μεσάτον. l. μεσάτου. 19. b. πνέυσος. l. πνείσος. ibidem. ὅσσοτε l. ἑς ποτι. 31. d. ἔδνος. l. ἔδνος. 35. a. Πλέκλανα. l. πλέκλαινα. 39 d. πολυποδίνιν. l. πολυποδίνιν. 43. a. μύσεως. l. κύσεως. 47. a. χαὶ τῷ ὑμένι. l. χαὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι. 47. b. μύτις. l. μύτις. ibid. bis. Ἐφαρμόπτουσαι. l. ἐφαρμότουσι. 74. e. f. ter. ἐναρμόπτουσι δὲ τορν. l. ἐναρμότουσι δὲ τον. 74. g. δεόμενον. l. δεύμενον. ibid. h. λαγωὸς, & λαγοὸς. l. λαγὼς, & λαγὸς. 79 b. πρύματος. l. προμαῖος. 86. h. ἵναχοιλίας. l. ἵνα τῆς κοιλίας. 88. f. φοικιὼ. l. φωκικιὼ ibid. g. κεδρίνης. l. κεδρινέης. 89. a. πελαίου. l. πελαίνου. ibid. ἀιγινῆτιν. l. ἀιγινῆτιν. 89. d. τοῆς. l. τοῖς. 93. a. ἀιδησεών. l. ἀιδησεων. 93. a. ὑπογραφὼ μόνω. l. ὑπογραφὼ τίνα μόνω 93. b. Εἶδο. l. Εἶδ' ὁ. 98. g. τελεος. l. τελέως. 103. d. ἀμοιβαιοίσιν. l. ἀμοιβαισι φόνοισιν. 105. a. πραυπὸν. l. κραυπνὸν. 106. g. βασίλεος. l. βασίλεως. 107. a. Κόσακοι. l. κασακοι. 109. b. χλὴ. l. χλοη. 136. h. καρεδες. l. καρίδες. ibid. γὰρ ἦσαν. l. γὰρ ἦσαν. 138 f. εἰχεν. l. ἔχειν. ibi. κουδας. l. κουφὰς 138 h. ὐμεγέθη. l. ὐμεγέθη. 139. d. & totus versus superiori anteponēdus. ἀπηξ. l. ἅπαξ. 14. d. γυναικιῶν l. γωαικῶν 143. a. Ὠρχωῶτο l. Ὠρχοῶτο. 150. g. καρκίνον. l. καρκῖνον 159. c. ὄκινων. l. ὀκινῶν 160. g. καρκίνον. l. καρκίνων. 162. f. σηλπρωσεται. l. σκληρυνεῖται. 167. a. καρκινάδης. l. καρκινάδες. ποὺς. l. τοὺς. 186. h. Δρόμιον. l. Δρόμων. 197. b. καγκελιώτλω. l. καγκελώτλω. 215. c. ἐκέκριντο. l. ἐκέχριντο. 226. κρώμασιν. l. χρώμασιν. ibidem. χυνχύλια. l. κογχύλια. ibidem. χάδος. l. ἄνδος. ibidem. Ὄστρειον. l. Ὄστρεον. ibidem. Εκληρόδερμα. l. Σκληροδερμα. ibidem. χοκχοι. l. κόγχοι. ibid. κονοχόν. l. κόγνον. 228. c. χόγχαν. l. κόγχον. ibid. f. ἀποσωγέι. l. ἀποσέγει. ibid. Λιτη. l. λιτῇ. ibid. h. περισρόφητος. l. περισρόφετος. ibid. ἰχθόων. l. ἰχθύων. 229 a. Κογχόλη. l. κογχύλη. ibid. κογχόλαι. l. κογχύλαι. ibid. bis. ὄχουσαι. l. ἔχουσαι. ibid. κροχίδα. l. κροκίδα. ibid. c. ter. ἠδυφορφύρα. l. ἥδυπορφύρα 230. g. ἡ. l ἦ. ibid. παχύτομον. l. παχοτόμον. ibi. ακύοτρακον. l. στρακύοτρακον. 231. b. ἐκ. l. ὀυκ. 234. h. πεπόιηται. l. πεποιήται. 247. d. κογχυλιάδων. l. κογχυλιάτων. 248. c. τρέπονται. l. τρεχοντα. 251. c. κοκλίας. l. κοχλίας. 258. f. bis. ὁμοχρόου l. ὁμοχρόαν 271. b. ἐκόυσας l. ἔχουσας. 277. a. ἀλουργας l. ἀλουργίς 277. d. κίχλῳ. l. κύκλῳ 278. f. πορύρων l. πορφύρων. 283. d. συμφυρις. l. συμφυσις. 287. d. πορφυρέης καλύπτο. l. καλύπτω. 293. d. κόρια. l. χόρια. 293. d. καὶ τοῖς κήρυξι. l. καὶ ταύτης, καὶ τοῖς κήρυξι. 300. h. ναφάλων. l. γναφαλων. 307. c. ἰρδνεφες. l. ἰοδνεφὲς. 310. g. Ἐλλας. l. ἔλλαβε. 161 h. φοινικίδον. l. φοινικιδων. 311. c. πορφυρρον. l. πορφύρεον. 312. h. ὠυχὶ. l. ὠυχί 318. g. ἐπρασθη. l. ἐχρησατο. ibid. βάμμα. l. βαμβα. ibid. h. ἐυδον. l. ἔυδον. 319. b. Ἄρκιπτος. l. Ἄρχιπτος. 324. g. σραβήλους ὀνομαζουσι. l. σραβήλους ἀσραβήλους ὀνομαζουσι. 348. g. κοσκέσαι. l. βοσκέται. 364. c. Πετρώδει. l. πετρώδει. 369. b. νηδλὼ. l. νηδλω. 400. g. ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν. l. ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν ἀφανῶν. 400. h. διχότυλοι. l. δικότυλοι. 405. b. δ' ἀγοκλίτουσιν. l. νώτοισι δ' ἀγωκλίτουσιν. 412 h. λἴαγγας. l. λαΐγγας. 432. h. λἴαγγες. l. λαΐγγες. ibidem. φησυ. l. φησι. 472. f. λἀβοσι. l. λαβωσι. 497. b. παραπόυλησία. l. παραπλησία. 498. h. βὐωας. l. βλωφ. 541. d. ἐιδ'. l. ἐιδ. 564. f. Κούριλιον. l. Κόυριλον. 588. g.

FINIS.

Digitized by Google

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, siue in parte absq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusos vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolfus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ maiestatis proprium.

Io: Barnutius.

Digitized by Google

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIAE,

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.

M D C V.

SVPERIORVM PERMISSV.

- Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google